Finalist MAN ASIAN Literary Prize

amitav Ghosh

Un fluviu de fum

O MINUNE...
Un **CUFĂR** plin de **CURIOZITĂŢI**
în care fiecare obiect ascunde
O POVESTE...

The Guardian

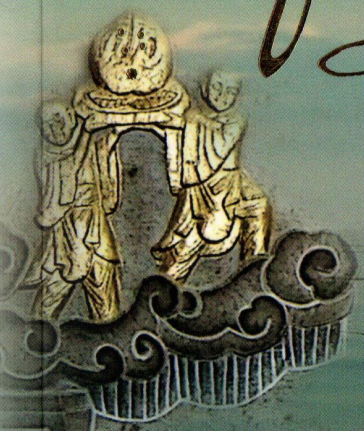

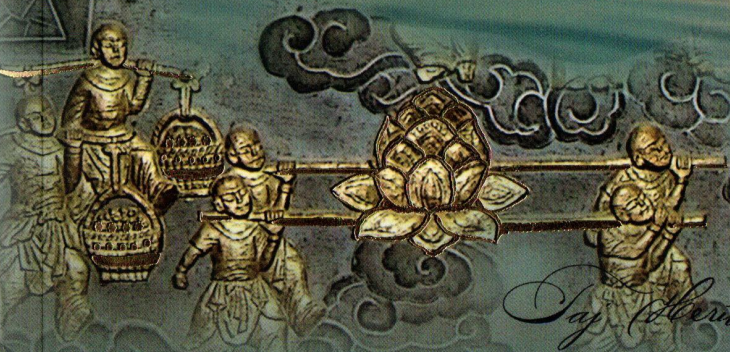

Editura TAJ

Taj Heritage

Aprecieri critice pentru

UN FLUVIU DE FUM

de Amitav Ghosh

Pătrunzător şi vrăjit... descrieri tulburătoare, de la bucătăria locală până la geopolitică şi războaiele opiului. O poveste uluitoare... ***Booklist***

Orice roman istoric bun ar trebui să îl înveţe pe cititor ceva istorie, în timp ce îl ia pe sus, purtându-l pe aripile unei poveşti. Puţini fac acest lucru la fel de bine ca Amitav Ghosh. M-a lăsat din nou cu răsuflarea tăiată, aşteptând cu nerăbdare următorul volum din trilogie.
Financial Times

Creează plăceri narative din cele induse de narcotice... Forţa ideilor lui Ghosh şi frumuseţea tablourilor sale înfăţişând Cantonul sunt două reuşite ale cărţii; furnicarul semantic al varietăţii dialectelor este o a treia.
New York Times Book Review

Romanele lui Amitav Ghosh se citesc adesea ca o enciclopedie. Cel mai nou, mult aşteptata parte a doua din trilogie... ar putea fi citit la fel de bine ca o lucrare savantă despre viaţa societăţii din Canton la mijlocul secolului al XIX-lea. ***China Daily***

Plăcerea cu care Ghosh priveşte viaţa din jurul lui şi lumile de mult uitate pluteşte ca un abur prin „Fluviul de fum". Gândit pentru a fi un roman istoric, el recreează China secolului al XIX-lea şi neguţătorii ei cu precizia unui pictor figurativ... descriind în detaliu mireasma grea a florilor de glicină, grandoarea bărcilor-palat sau produsele de la „Piaţa de haine", unde găseşti orice, de la teci pentru penis până la fustane Sulu sau sariuri bengaleze. ***The Indian Express***

Canton... cămin al aventurii şi al tuturor posibilităţilor, locul în care pleacă oamenii pentru a se reinventa. Pe de-o parte, romanul, construit pe bazele geopoliticii, este o remarcabilă operă de cercetare, înviind obiceiurile hibride ale gastronomiei şi vestimentaţiei sau ale filozofiilor perioadei cu precizie de miniatură. Pe de altă parte, este un act subversiv de empatie, survolând o panoramă întreagă a istoriei lumii din capătul greşit al telescopului. Îmbină flerul istoric cu o poftă teribilă de a povesti...
The Observer

Irak. Afganistan. Narcomani, piaţă liberă: în China anului 1838 erau deja toate. Amitav Ghosh, unul dintre cei mai mari scriitori ai Indiei, a scris o poveste care se petrece în Canton, printre opiomani, neguţători, marinari, mandarini. „A fost o dramă a umanităţii, dar mulţi nu şi-au învăţat încă lecţia."

Corriere della Sera

Istorie adusă la viaţă prin desfăşurarea de valuri după valuri de detalii... O lectură minunată.

Literary Review

Fascinaţia barocă a autorului pentru detaliul de epocă şi cel anecdotic minor al istoriei reproduce cutiuţele chinezeşti. Nu-i este teamă să te tragă după el în interiorul unei digresiuni care se află în interiorul altei digresiuni. Ar putea fi plictisitor, dar nu e. Nu mai poţi lăsa cartea din mână.

Daily Mail

Scenele se citesc cu o prospeţime senzuală, de parcă s-ar întâmpla acum. Judecăţile istoriei sunt lăsate în suspensie...

The Guardian

O fascinantă poveste a omului... Un roman în tradiţia anticolonială. Dar Ghosh este un scriitor prea inteligent ca să facă pe moralistul. Romanul lui nu este o tiradă, ci o istorie panoramică, bogată în detalii...

The Telegraph – UK

Un tribut monumental adus suferinţei şi gloriei dintr-o mai veche epocă a globalizării.

Washington Post

O saga care te fură cu totul, o poveste magică.

Psychologies Magazine

Scopul lui Ghosh este în mod limpede atât artistic cât şi politic. Naraţiunea lui reprezintă un rezultat prodigios al cercetării. Nu ai nevoie de bibliografia impresionantă de la sfârşit ca să te uimească bogăţia detaliului istoric; te scufundă în acele vremuri până ce simţi că totul este real, atât de real încât poate fi şi contemporan cu tine. Descrierile lui aduc la viaţă o lume pierdută.

Deccan Chronicle

DESPRE AUTOR

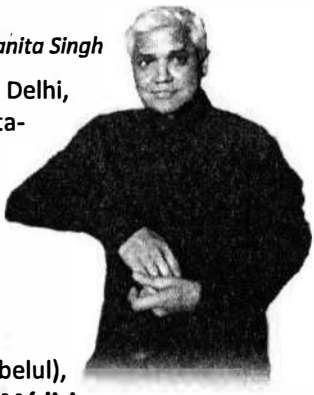

Foto: Dayanita Singh

Născut în Calcutta în 1956, Amitav Ghosh a studiat la Delhi, Alexandria şi Oxford. După o carieră de profesor în Statele Unite şi India, s-a dedicat scrisului, împărţindu-şi timpul între New York şi India natală. Este căsătorit cu autoarea americană Deborah Baker (finalistă a Premiului Pulitzer pentru biografie literară în 1994).

A fost distins cu o sumedenie de premii, printre care **Grinzane Cavour** (premiu desfiinţat astăzi, deşi unii îl priveau cu interes, ca pe un barometru anunţând Nobelul), **Arthur C. Clarke** (pentru *Cromozomul Calcutta*), **Prix Médicis** (pentru *The Circle of Reason*) sau **Sahitya Akademi Award** (premiul Academiei de Litere a Indiei, pentru romanul *Linii de umbră*, cuprins în ambiţioasa enciclopedie *1001 de cărţi de citit într-o viaţă*). Romanul de faţă a intrat pe lista scurtă **Man Asian Literary Prize** în 2011, în vreme ce *O mare de maci*, primul volum al trilogiei „IBIS", a fost finalist **Man Booker Prize** în 2008. Romanul *Palatul de cleştar* (**Marele premiu pentru ficţiune, Frankfurt eBook Award**) a ajuns în finala **Commonwealth Writers' Prize** dar autorul l-a retras din competiţie. În anul 2010, Amitav Ghosh şi Margaret Atwood au împărţit **Dan David Prize** (un premiu de un milion de dolari, finanţat de omul de afaceri Dan David care, hărţuit de Securitate în anii '60, fugise din România şi se stabilise în Israel, după o scurtă carieră în presa scrisă şi în televiziune).

De altfel legăturile lui Ghosh cu România, un secret bine păzit de Editura Taj înaintea plănuitei vizite a autorului la Bucureşti, sunt mai vechi. Plecat la studii în Europa în anii '60, Shuvendu Basu Roy Chowdhury, vărul primar al scriitorului, s-a îndrăgostit de o colegă de la universitate, refugiată din România, cu care s-a căsătorit şi a avut doi fii (Gregor şi Alexander von Mikes Roy Chowdhury). „A fost, într-un fel, inversul poveştii lui Mircea Eliade cu Maitreyi Devi", a declarat Ghosh pentru presa română. Era vorba despre contesa Mikes de Zabola, Katalin, dintr-o veche familie transilvană care a perpetuat, generaţie după generaţie, interesul pentru politică şi literatură. Un strămoş, Kelemen Mikes, supranumit „Goethe al Ungariei", a fost unul dintre întemeietorii prozei maghiare. După căderea comunismului, când familia recuperase domeniul din România, autorul şi soţia sa au vizitat reşedinţa de la Zabola, în Transilvania, de unde s-au întors cu amintiri de neuitat, recomandând prietenilor să viziteze acele locuri minunate din „Europa pierdută".

Invitat la Bucureşti pentru a lansa romanul de faţă, autorul a inclus România în programul turneului său european din octombrie 2012. Din păcate, în urma unui incident petrecut la Consulatul României din New York, unde un diplomat l-a tratat, după cum a declarat chiar Ghosh, „ca un comisar din era Cortinei de Fier", autorul a renunţat la etapa românească a turneului.

Acest roman este
a doua carte din Trilogia „IBIS“

Cărţi de acelaşi autor publicate
în colecţia *Taj Heritage*
(Cărți premiate):

O MARE DE MACI
(prima carte din Trilogia „IBIS“)

PALATUL DE CLEŞTAR

LINII DE UMBRĂ

În pregătire:
CROMOZOMUL CALCUTTA

Amitav Ghosh

UN FLUVIU de FUM

Traducere din limba engleză de
Mihnea Columbeanu

Editura TAJ, București

Coordonarea colecţiei,
revizuire text, foto şi design copertă:
ADELINA PATRICHI

Corectură:
SILVIA TOMA
ROXANA HEROIU

Redactor:
DAN FELIPE CHIRIŢĂ

Prelucrare electronică foto şi text:
CARMEN OLARU

Amitav Ghosh
Publicat cu titlul original **RIVER OF SMOKE**
Copyright © Amitav Ghosh, 2011
© Editura Taj, (Patrichi F Adelina PFA), octombrie 2012,
pentru prezenta versiune în limba română

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
GHOSH, AMITAV
Un fluviu de fum / Amitav Ghosh ; trad. de Mihnea Columbeanu. - Bucureşti : Taj, 2012
ISBN 978-606-93050-5-8

I. Columbeanu, Mihnea (trad.)

821.214-31=135.1

Editura TAJ
e-mail: comenzi@edituratraj.com
www.edituratraj.com
Tel .: + 40-21-313 92 22
Mobil: 0742 884273

Pentru mama
La cei optzeci de ani ai ei

Partea întâi

Capela lui Deeti era ascunsă într-o faleză dintr-un colţ îndepărtat al insulei Mauritius, unde coastele de răsărit şi de miazăzi se ciocnesc pentru a forma domul bătut de vânturi al piscului Morne Brabant. Locul era o anomalie geologică – o peşteră într-un strat de gresie, scobită de vânt şi apă, singura formaţiune de acel fel pe tot muntele. Mai târziu, Deeti avea să insiste că nu hazardul, ci destinul o îndrumase într-acolo – căci nu îţi puteai imagina că un asemenea loc există, până când nu păşeai efectiv înăuntru.

Ferma Colver se găsea de cealaltă parte a golfului şi, spre apusul vieţii ei, când artrita începuse să îi înţepenească genunchii, urcuşul până la capelă devenise prea dificil şi Deeti nu mai putea parcurge acel drum de una singură ; nu putea ajunge acolo decât dusă în propriul ei *pus-pus* – o alcătuire specială, în parte *palki*, în parte scaun de şaretă. Asta însemna că vizitele la altar au devenit nişte expediţii serioase, necesitând participarea unui mare număr de bărbaţi Colver, mai cu seamă dintre cei mai tineri şi mai voinici.

Să aduni la un loc întregul clan – *La Fami Colver*, cum se spunea în creolă – nu era niciodată treabă uşoară, de vreme ce membrii acestuia erau împrăştiaţi pe arii întinse, nu numai pe insulă ci şi peste mări şi ţări. Dar singura perioadă a anului când puteai conta pe toţi membrii ei – pentru că atunci erau dispuşi să facă un efort deosebit, era în toiul verii, în perioada de Gran Vakans care precede Anul Nou.

La Fami începea mobilizarea încă de la jumătatea lunii decembrie; la începutul vacanţelor tot clanul era deja în marş. Însoţită de paltane de bonoy, belseri, bowjii, salaşi, sakubayşi şi multe neamuri de departe, familia Colver se aduna la un loc, venind spre fermă din toate punctele cardinale printr-o amplă manevră în cleşte: unii înaintau pe uscat, cu carele trase de boi, din Curepipe şi Quatre Borne, străbătând podişurile cufundate în ceaţă; alţii călătoreau pe apă, de la Port Louis şi Mahébourg, navigând în lungul coastei până ce ajungeau să vadă sfârcul pierdut în neguri al piscului Morne.

Multe depindeau de vreme, căci un drum în susul muntelui bătut de vânturi nu se putea întreprinde decât într-o zi frumoasă. Când se anunța începutul unei perioade prielnice, bandobastul începea de cu seară. Petrecerea de după puja era cea mai apreciată parte din pelerinaj și pregătirile se desfășurau cu mare nerăbdare și emoție: casa cu acoperiș de tablă răsuna toată de tocătoare și chakkiuri, de piulițe și făcălețe, în timp ce masalele erau măcinate, chutneyurile călite și maldăre întregi de zarzavaturi transformate în umpluturi pentru parathe și daal-puriuri. După ce toate bucatele erau împachetate în cutii de tinichea și gardmanzé-uri, toți se grăbeau la culcare, căci în zori aveau să se scoale cu noaptea-n cap.

Când se lumina de ziuă, era treaba lui Deeti să se asigure că toți erau îmbăiați și ferchezuiți, și că niciun dumicățel nu răzbise printre buzele cuiva – căci, la fel cum se face cu toate pelerinajele, și acesta trebuia să fie îndeplinit cu un trup neîntinat, și pe dinăuntru, și pe dinafară. Fiind întotdeauna prima care se deștepta, Deeti umbla cioc-boc prin toată casa, peste podelele de lemn, cu bastonul în mână, trâmbițând deșteptarea în acel amestec straniu de bhojpuri și creolă care devenise dialectul ei personal, în care se exprima cel mai bine: *Revey-té! É Banwari; é Mukhpyari! Revey-té na! Haglé ba?*

Mai târziu, când întregul trib era în picioare, soarele învăpăia norii ce învăluiau piscul Morne. Deeti își ocupa locul în frunte, într-o trăsură trasă de un cal, și procesiunea părăsea ferma duruind; șirul ieșea pe poartă și cobora panta colinei, până la istmul care făcea legătura între munte și restul insulei. Mai departe niciun vehicul nu mai cuteza să înainteze, așa că acolo toți se dădeau jos. Deeti se așeza în pus-pus și, purtat cu rândul de bărbații tineri, palanchinul ei deschidea astfel drumul în sus, prin vegetația deasă care acoperea partea de jos a versanților muntelui.

Chiar înainte de ultima și cea mai abruptă porțiune a ascensiunii, se deschidea un luminiș unde făceau prima oprire, și nu neapărat ca să-și tragă sufletul – ci mai ales pentru a admira în voie peisajul *manifik:* priveliștea junglei și a muntelui, răsărită între cele două coaste întortocheate, tivite cu nisip, le smulgea tuturor exclamații de admirație.

Deeti era singura care rămânea rece în faţa panoramei care-ţi lua ochii. Începea să se răstească la toată lumea:

Levé té! N-am pornit la drum să ne zgâim ca nişte neghiobi la zoli-vi sau să ne pierdem vremea făcând patati-patata. Paditu! Chal!

Degeaba se plângeau care mai de care că le erau picioarele fatigé, sau capul gidigidi; singurul răspuns pe care-l primeau era un feroce:

Bus to fana! Sus, în picioare!

Nu era nevoie de prea mult efort pentru a împinge grupul de la spate; după ce făcuseră atâta cale pe stomacul gol, ardeau de nerăbdare să se înfrupte din ospăţul de după puja, copiii mai ales. Încă o dată, pus-pus-ul lui Deeti, cu prăjinile ţinute de cei mai vânjoşi dintre bărbaţi, pornea în fruntea convoiului: în timp ce pietricelele scrâşneau sub tălpile purtătorilor, îşi făceau loc pe o cărare abruptă şi ocoleau creasta. Şi atunci, pe nepusă masă, le răsărea în faţa ochilor celălalt perete al muntelui; se prăvălea vertical până în mare. Brusc, se pomeneau asaltaţi de sunetul valurilor, care părea să fi ocolit faleza pentru a le răsuna acum puternic în urechi, iar vântul şfichiuitor le biciuia nemilos chipurile. Aceasta era cea mai periculoasă porţiune a traseului, căci aici vânturile şi curenţii suflau cu forţă maximă. Era cu desăvârşire interzis să zăboveşti în acest loc. Nimeni nu avea voie să se oprească pentru a contempla spectacolul grandios al naturii, să se minuneze în faţa acelui orizont care se rotea în acest punct între mare şi cer ca un inel învârtit pe un deget. Cei care încetineau pasul anume ca să rămână în urmă simţeau din plin greutatea bastonului lui Deeti:

Garatwa! Dă-i bătaie, marş...

Câţiva paşi mai încolo, se trezeau că au ajuns la adăpost: pe cornişa ferită a stâncii, care forma pragul capelei. Acea curioasă formaţiune naturală era cunoscută de ei sub denumirea de Chowkey, şi n-ar fi putut să fie alcătuită mai bine nici chiar dacă o prolecta un arhitect: cu o pardoseală perfectă, lată şi aproape netedă, era adăpostită sub un soi de streaşină stâncoasă care-i servea drept tavan. Te simţeai exact ca şi cum ai fi ieşit pe o verandă umbrită şi, ca pentru a desăvârşi iluzia, exista chiar şi un soi de balus-

tradă, formată de plante ferme şi noduroase care se agăţau de marginile cornişei. Dar, ca să te uiţi peste acel parapet, spre valurile înspumate ce clocoteau la baza falezei, aveai nevoie de un stomac rezistent şi de un cap bine înfipt pe umeri: brizanţii aceia călătoriseră tocmai din Antarctica şi, chiar şi în cea mai calmă şi senină dintre zile, apa se năpustea peste stânci de parcă ar fi fost pornită să mătură din calea ei acea fărâmiţă insolentă de pământ care cutezase să-i stânjenească înaintarea spre miazănoapte.

Şi totuşi, forma pe care întâmplarea o dăduse cavernei Chowkey era atât de miraculoasă, încât nu trebuia decât să te aşezi, pentru ca valurile să dispară din vedere – căci aceleaşi plante încâlcite care protejau poliţa aveau şi efectul de a ascunde oceanul de ochii celor ce luaseră loc pe podea. Veranda stâncoasă era, aşadar, locul perfect pentru o întrunire de familie, iar verii veniţi în vizită din străinătate erau adesea induşi în eroare, crezând că de aici venea numele de Chowkey – căci locul era, nu-i aşa, foarte asemănător unui *chowk,* unde oamenii pot să se adune şi să vorbească nestingheriţi. Şi nu-i aşa că era în acelaşi timp şi un soi de *chokey,* închis din toate părţile? Însă numai un etranzer vorbitor de hindusă ar fi gândit în direcţia asta: orice insular ştia că, în creolă, cuvântul *chowkey* se mai referă şi la discul plat pe care se fac fripturile (obiectul care Acolo, Înapoi, fusese cunoscut ca *chakki).* Aşa că, iat-o, Chowkey a lui Deeti, drept în mijlocul cornişei de piatră – făurită nu de mâini omeneşti, ci de vânt şi pământ: nimic altceva decât un bolovan enorm, tocit şi cizelat de intemperii sub forma unei ciuperci de piatră cu suprafaţa de deasupra netedă. La câteva momente după ce grupul sosea aici, femeile se apucau cu sârg de scos bucatele din pachete – întindeau cu făcăleţele, pe masa naturală, daal-puri-uri subţiri ca pânza şi le umpleau cu delicioasele ingrediente pregătite cu o seară înainte: amestecuri mărunţite fin din cele mai gustoase legume aflate pe insulă – arwi vânăt şi mourungue verde, cambaré-beti şi songe uscate.

Din acea perioadă a vieţii lui Deeti au supravieţuit câteva fotografii, inclusiv vreo două minunate dagherotipuri cu emulsie de argint. Într-unul dintre ele, făcut în Chowkey, Deeti stă în planul întâi, încă aşezată în pus-pus, ale cărui picioare se sprijină pe par-

doseală. Poartă un sari dar, spre deosebire de celelalte femei din imagine, şi-a lăsat ghungta să-i cadă de pe cap, dezvelindu-şi părul, care prezintă o surprinzătoare nuanţă de argintiu. Anchalul sariului îi este petrecut peste umăr, îngreunat de un masiv inel de chei, simbolul faptului că stăpâneşte în continuare afacerile Familiei. Chipul e oacheş şi rotund, brăzdat de riduri adânci: dagherotipul e destul de detaliat pentru a-i da privitorului iluzia că-i poate simţi textura pielii, care e aceea a unui pergament gros şi zbârcit. Îşi ţine mâinile împreunate calm în poală, dar poziţia uşor înclinată a trupului nu inspiră nimic odihnitor; buzele-i sunt boţite strâns, şi mijeşte aprig ochii spre cameră. Unul dintre ochii ei, tulburat de cataractă, reflectă mat lumina spre obiectiv, dar privirea celuilalt, cu pupila de un cenuşiu limpede, e tăioasă şi pătrunzătoare.

Peste umărul ei se poate vedea intrarea în camerele interioare ale capelei: nu mai mult decât o fisură oblică în faţada falezei, atât de îngustă încât pare imposibil ca în spatele ei să se poată afla o cavernă. În fundal se mai distinge un bărbat burtos, îmbrăcat într-un dhoti, încercând să convingă o liotă de copii să se alinieze, astfel încât s-o poată urma pe Deeti înăuntru.

Şi aceasta era o parte inviolabilă a ritualului: întotdeauna Deeti avea grijă să se asigure că cei mai mici erau primii care săvârşeau puja, ca să poată mânca înaintea tuturor. Cu un baston într-o mână şi un sfeşnic cu lumânări în cealaltă, îi mâna pe micii Colveri – chutkaşi şi chutkişe, laikaşi şi laikişe – drept prin prima sală a cavernei, care ducea în sanctuarul interior. Copiii înfometaţi o urmau de-a valma, grăbiţi, fără să arunce vreo privire spre desenele şi inscripţiile pictate pe pereţii de la intrare. Alergau spre partea din spate a capelei, pe care Deeti o numea „camera de puja": o mică adâncitură în stâncă, ascunsă în fundul sălii. Dacă ar fi fost un templu obişnuit, acolo s-ar fi aflat inima lui – un sanctuar adăpostind un şir de zei adunaţi în jurul unei zeităţi mai puţin cunoscute a panteonului hindus: Marut, zeul vântului şi tatăl lui Hanuman. Aici, la lumina unui opaiţ pâlpâitor, oficiau iute o puja, fuşerindu-şi mantrele şi şuşotind la rugăciuni. Apoi, după ce ofereau din palme flori pentru arati şi înghiţeau câte o gură de prasad care strepezea dinţii, copiii o tuleau înapoi spre Chowkey, unde erau întâmpinaţi

cu strigăte: *Átab! Átab!* – deşi acolo nu exista niciodată vreo masă propriu-zisă, de pe care să mănânci cum se cuvine, ci numai frunze de bananier, şi nu erau scaune pe care să te aşezi, ci doar rogojini şi cârpe.

Acele mese erau întotdeauna vegetariene şi, prin urmare, foarte simple, căci trebuia să fie gătite la foc deschis, cu cele mai rudimentare ustensile: parathele şi daal-puriurile erau la loc de cinste; le mâncau cu bajiuri de pipengay şi chou-chou, ourougailuri de roşii şi alune, chutney de tamarind şi fructe de combara, ori poate un achar sau două de chitre ori de bilimbi, dacă nu chiar un mazavaroo fierbinte de chili şi chitră – şi, desigur, dahi sau ghee din belşug, din cel făcut din laptele vacilor de la Ferma Colver. Erau ospeţe dintre cele mai simple, dar după ce rădeau totul, toţi se rezemau neputincioşi de pereţii de stâncă, plângându-se, vai, că a fost prea mult banbosé, şi că uite, acum le ghiorăie măruntaiele, şi că iarăşi se arată cât de rău e să mănânci aşa de mult, *manzé zisk'arazé*...

Peste ani de zile, după ce acea formaţiune stâncoasă a fost sfărâmată de furia unui ciclon şi capela luată pe sus şi azvârlită în mare de o avalanşă, această parte a vacanţelor a rămas cea pe care copiii prezenţi la acele pelerinaje aveau să şi-o aducă aminte cel mai bine: parathele şi daal-puri-urile, ourougailurile şi mazava-roourile, dahiul şi gheeul.

Abia după ce festinul fusese digerat, şi se aprindeau lămpile cu gaz, copiii aveau răgazul să se înapoieze în prima sală a capelei, privind cu interes pereţii pictaţi ai grotei. Toată familia numea această parte a cavernei „Altarul Amintirilor lui Deeti-ji", *Deetiji-ka-smiti-mandir.*

Fiecare copil din Fami ştia povestea despre felul cum învăţase Deeti să picteze: fusese instruită de bunica ei, pe vremea când era o chutki de copiliţă, Acolo, Înapoi, în Inndustan, în gaonul unde se născuse. Satul se numea Nayanpur şi se afla în nordul Biharului, străjuind confluenţa Gangelui cu Karamnasa. Casele acolo arătau cu totul altfel decât cele de aici, de pe insulă – nu aveau acoperişuri de tablă, de fapt acolo lemnul şi metalul lipseau cu desăvârşi-

re. Acolo, Înapoi, oamenii locuiau în bordeie de pământ, acoperite cu fân şi tencuite cu bălegar de vacă.

Majoritatea localnicilor îşi lăsau pereţii goi. Dar familia lui Deeti nu era una obişnuită: în tinereţe, bunicul ei lucrase ca silahdar în Darbhanga, la vreo şaizeci de mile distanţă, spre răsărit. Pe vremea când muncea acolo, se însurase cu o fată de familie rajpută dintr-un sat vecin, iar la întoarcerea în Nayanpur soţia îl urmase.

Acolo Înapoi, chiar mai mult decât în Mauritius, fiecare oraş sau sat avea motivul său de mândrie: unele erau vestite pentru olărit, altele pentru aroma khoobi-ki-laiului lor; unele pentru neghiobia localnicilor, altele pentru calităţile excepţionale ale orezului cultivat. Madhubani, satul bunicii lui Deeti, era renumit pentru casele splendid decorate şi frumuseţea picturilor murale. Când s-a mutat în Nayanpur, fata a adus cu ea toate secretele şi tradiţiile din Madhubani[1]: şi-a învăţat fiicele şi nepoatele cum să-şi facă pereţii albi, cu făină de orez, şi cum să creeze tonuri vibrante din fructe, flori şi diverse soluri colorate.

Fiecare fată din familia lui Deeti avusese o specialitate anume, iar măiestria care i se hărăzise ei a fost îndreptată către muritorii de rând care se zbenguie de obicei în picturi la picioarele personajelor principale, deva[2], devi[3] sau demoni.

Micile personaje care prindeau viaţă de sub mâna ei aveau adesea trăsăturile cunoscuţilor: constituiau de fapt un panteon privat, cuprinzându-i pe cei pe care-i iubea şi deopotrivă pe cei de care se temea cel mai mult. Îi plăcea să-i deseneze în contur, de obicei din profil, atribuindu-i fiecăruia câte un semn distinctiv, după care să-l recunoşti cu uşurinţă: astfel, fratele ei cel mai mare, Kesri Singh, care fusese sepoy în armata Companiei Indiei de Est, era întotdeauna identificat după un simbol militar – de obicei, un bundook fumegând.

---

[1] Arta picturilor Madhubani – formă a artei tradiţionale indiene, a înflorit în regiunea Mithila, în satele din jurul localităţii Madhubani din statul indian Bihar.

[2] Deva – zeu.

[3] Devi – zeiţă.

Când s-a măritat şi a plecat din sat, Deeti a descoperit că îndeletnicirea pe care o deprinsese de la bunica ei nu era binevenită în casa soţului, ai cărei pereţi nu fuseseră niciodată înveseliţi de o trăsătură de vopsea sau o tuşă de culoare. Însă nici chiar rudele bărbatului ei n-au putut-o împiedica să deseneze frunze şi flori, şi şi-a împodobit camera de puja aşa cum voia: acea mică nişă de rugăciune a devenit depozitara tuturor viselor şi viziunilor ei. Pe parcursul celor nouă ani lungi şi grei ai acelei căsnicii, harul i-a fost nu doar o consolare, ci şi principalul ei mijloc de rememorare: fiind analfabetă, nu avea altă cale de a-şi ţine vii amintirile.

Practicile acelei perioade n-au părăsit-o nici când a evadat în cealaltă viaţă, cu ajutorul omului care avea să-i devină cel de-al doilea bărbat, Kalua al ei. Abia după ce s-au îmbarcat în călătoria spre Mauritius, Deeti a descoperit că era însărcinată cu copilul lui – iar povestea spune că acel copil, fiul ei, Girin, a fost până la urmă acela care a adus-o la locul acestui altar.

Pe vremea aceea, Deeti era o simplă culi şi lucra pe o plantaţie degajată recent, de cealaltă parte a Baie du Morne. Stăpânul ei, un francez, fost militar, fusese rănit în războaiele napoleoniene şi nu mai era întreg nici la trup, nici la minte: el fusese acela care-i adusese pe Deeti şi pe opt dintre tovarăşii ei de drum, de la bordul corabiei *Ibis,* până în acel colţ îndepărtat al insulei, dându-le de lucru.

Era districtul cel mai izolat şi mai puţin populat din Mauritius, aşa că aici pământ se găsea din plin, peste măsură de ieftin. Şi, cum regiunea era practic inaccesibilă pe drumul obişnuit, proviziile erau aduse cu barca, astfel că se întâmpla uneori ca hrana să se împuţineze atât de tare, încât fiecare culi era nevoit să bâjbâie singur prin junglă ca să-şi umple burta. Nicăieri nu era pădurea mai bogată decât pe Morne, dar rareori se aventura cineva să urce pe acele povârnişuri – căci muntele era un loc de sinistră reputaţie, unde se auzise că pieriseră sute, dacă nu mii de oameni. Pe vremea sclaviei, drumul accidentat până sus, la Morne, făcuse din acesta un refugiu ideal pentru sclavii fugiţi, care se stabiliseră acolo în număr considerabil. Această comunitate de fugari cărora în creolă li se spunea „marroni", dăinuise, până ce, la scurt timp du-

pă anul 1834, în Mauritius sclavia fusese scoasă în afara legii. Neavând de unde să afle despre această schimbare, marronii au continuat însă să-şi trăiască viaţa cu care se obişnuiseră pe Morne – până într-o zi când la orizont au văzut o coloană de soldaţi înaintând spre ei. Niciunuia dintre ei nu-i putea trece prin cap că trupele puteau să fie mesagere ale libertăţii, aşa ceva era de neconceput – aşa că toţi marronii, crezând că aveau să fie capturaţi, s-au aruncat în gol, de pe falezele înalte, găsindu-şi moartea pe stâncile de mai jos.

Tragedia avusese loc cu doar câţiva ani înainte ca Deeti şi tovarăşii ei de la bordul lui *Ibis* să fie aduşi pe plantaţia din cealaltă parte a golfului, iar amintirea ei încă mai respira în peisaj. Când un culi auzea vântul urlând peste munte, spunea că este vaietul morţilor, iar spaima pe care o stârnea sunetul acela era atât de mare, încât nimeni nu punea de bunăvoie piciorul pe acele pante.

Pe Deeti o îngrozea muntele la fel de mult ca şi pe ceilalţi, dar, spre deosebire de ei, avea de îngrijit un copil de un an; şi, când duceau lipsă de orez, singurul lucru pe care-l mânca băieţelul ei erau bananele pasate. Întrucât acestea creşteau din belşug în junglele de pe Morne, Deeti îşi aduna uneori curajul şi se aventura pe istm, cu fiul ei legat în spinare. Aşa s-a întâmplat că, într-o zi, o furtună năprasnică a prins-o pe munte. Când şi-a dat seama că vremea se schimba, venise deja fluxul şi acoperise istmul pe care venise; altă cale de întoarcere pe plantaţie nu exista, aşa că Deeti s-a hotărât să urmeze o cărăruie ce părea foarte veche, în speranţa că va găsi un loc pentru a se adăposti. Această potecă, bătucită de marroni, acum năpădită de vegetaţie, îi arătase calea, tot mai sus pe pantă, apoi împrejurul cornişei, până ce a pus piciorul pe platforma de piatră, Chowkey-ul de mai târziu al Familiei.

Pentru Deeti, în momentul când a ajuns acolo, locul de sub cornişa aceea naturală i-a părut cel mai ferit loc din lume: acolo s-a pus pe aşteptat, să treacă furtuna, fără să-i treacă prin minte că poliţa de pe suprafaţa stâncii nu era decât pragul unui refugiu şi mai sigur. Potrivit legendei din Fami, Girin a fost cel ce-a găsit intrândul în capela de mai târziu: Deeti îl lăsase jos pe copil, ca să caute în voie un loc unde să pună bananele pe care le culesese pe

drum. Doar un moment şi-a luat ochii de la el, şi Girin, care era un târâtor plin de aplomb, a şi dispărut.

Deeti a scos un ţipăt puternic, crezând că băieţelul căzuse peste marginea prăpastiei şi că se făcuse zob pe stâncile de jos – dar i-a auzit imediat gânguritul care făcea ecou între pereţii de stâncă. S-a uitat în jur şi, nevăzându-l nicăieri, s-a îndreptat spre scobitură, şi-a trecut degetele peste marginile ei, apoi şi-a vârât cu totul mâna. A simţit răcoarea de dincolo şi, dându-şi seama că era destul loc în spatele zidului de piatră, a intrat prin deschizătură, orbecăind; aproape imediat s-a împiedicat de propriul ei copil.

De cum i s-au deprins ochii cu lumina, şi-a dat seama că intrase într-un spaţiu care fusese locuit până nu de mult: pe lângă pereţi erau stivuite grămăjoare de lemne, şi mai multe pietre de cremene zăceau împrăştiate pe jos. Pământul de sub picioare era presărat cu coji uscate, şi a fost cât pe ce să-şi taie talpa în cioburile unui calabash spart. Într-un colţ găsi excremente omeneşti pietrificate, cărora vremea le răpise orice miros: era ciudat că un lucru care în altă parte i-ar fi stârnit dezgustul devenea aici un semn bun, liniştitor, dovada că grota aceea adăpostise cândva fiinţe omeneşti în carne şi oase, nu stafii, pishachii sau demoni.

Mai târziu, când furtuna s-a dezlănţuit sălbatic şi vânturile au început să urle afară, Deeti a adunat nişte lemne şi a aprins un foc, cu cremenea: atunci a descoperit că, pe alocuri, pereţii calcaroşi erau desenaţi cu cărbune; unele dintre semne arătau ca nişte siluete din beţe, făcute de copii. Când şuierul vântului îl făcea pe Girin să se vaiete de frică, aceste imagini mai vechi i-au dat lui Deeti o idee: să deseneze ceva pe perete, ca să-i distragă atenţia.

Uite, îi spuse ea fiului ei: dekh – este aici, cu noi, tatăl tău. N-ai de ce să te temi, ne e alături...

Aşa a început Deeti să schiţeze primul desen: îl înfăţişa pe Kalua, un Kalua şi mai mare decât în realitate, imens.

Mai târziu, în anii viitori, copiii şi nepoţii ei întrebau adesea de ce pe pereţii capelei ea nu apărea aproape deloc. De ce nu existau mai multe imagini, să povestească păţaniile acelea multe prin care trecuse demult, pe plantaţie? De ce domneau pe pereţi doar chipurile soţului ei şi ale tovarăşilor lor de drum?

Răspunsul ei era întotdeauna același:

Ekut: pentru mine, imaginea bunicului tău nu era ca figura unui Ero dintr-un tablou; era reală; era vérité. Când reușeam să vin aici, sus, veneam ca să fiu cu el. În viața reală, trebuia să îndur fiece sekonn din fiecare zi: când mă aflam aici, eram doar eu cu el...

Această primă imagine, la scară gigantică, era întotdeauna punctul de pornire pentru cei ce voiau să admire picturile din altar: aici, la fel ca și în viață, Kalua era mai înalt și mai masiv decât toți ceilalți, și era negru precum zeul Krișna însuși. Redat din profil, străbătea peretele de la un capăt la altul, ca un faraon atotcuceritor, cu o fâșie de pânză legată la mijloc. Sub picioarele lui, gravat de mâna altcuiva, se putea citi numele care-i fusese atribuit în tabăra migratorilor din Calcutta – „Maddow Colver" – încadrat într-un cartuș ornamental.

La fel ca la toate pelerinajele, vizitele Familiei la capelă urmau anumite programe stabilite dinainte: uzanțele și obiceiurile dictau direcția ocolirii rituale, ca și ordinea în care urmau să fie privite și venerate picturile. După imaginea părintelui fondator, următoarea oprire se făcea la o pictură cunoscută de Fami sub numele „Despărțirea" *(Biraha);* dedesubt nu exista nicio inscripție sau gravură, dar fiecare Colver o numea astfel, și chiar și cei mai mici chutkași și chutkișe știau că înfățișa o răscruce importantă din istoria familiei lor – momentul despărțirii lui Deeti de soțul ei.

Se întâmplase, știau cu toții, când Deeti și Kalua se aflau la bordul lui *Ibis,* săvârșind Trecerea, din India spre Mauritius, cu zeci de alți muncitori. Necazurile acelei călătorii, blestemată încă de la început, culminaseră cu condamnarea lui Kalua la moarte pentru un simplu act de legitimă apărare: ca un animal de jertfă, fusese legat cu lanțuri de arborele trinchet al corabiei, și-și aștepta execuția. Dar, înainte ca pedeapsa să fie administrată, se dezlănțuise furtuna, care înghițise schoonerul, ajutându-l pe Kalua să evadeze, împreună cu alți patru fugari, cu o barcă de salvare.

Saga evadării de pe *Ibis* a patriarhului era istorisită adesea printre Colveri: pentru ei, era asemenea poveștii gâștelor providențiale pentru Roma antică – o situație în care Soarta conspirase

cu Natura, ca să le dea un semn că destinul lor nu era unul oarecare. În reprezentarea pe care i-o făcuse Deeti, scena era încadrată ca pentru a imortaliza pe vecie momentele dinainte ca barca fugarilor să fie smulsă de lângă nava-mamă de către valurile furioase: *Ibis* era înfăţişată sub chipul unei păsări mitologice, cu un cioc uriaş în locul bompresului şi două aripi mari, larg desfăcute, cu rol de vele. Luntrea fugarilor se afla foarte aproape, în dreapta, iar de *Ibis* o despărţeau două valuri mari, stilizate.

Prin contrast cu forma păsărească a schoonerului, conturul bărcii sugera un peşte pe jumătate cufundat sub apă; mărimea sa, pe de altă parte – poate pentru a-i sublinia măreţia rolului, ca vehicul al izbăvirii patriarhului – era mult exagerată, având nişte dimensiuni aproape egale cu ale navei-mamă. Fiecare dintre cele două nave era reprezentată cu câţiva oameni la bord, patru în cazul schoonerului, şi cinci într-al bărcii.

Repetarea este metoda prin care miraculosul devine parte integrantă a vieţii de zi cu zi: deşi, în linii mari, povestea le era foarte cunoscută tuturor, Deeti se confrunta mereu cu aceleaşi întrebări, când conducea expediţiile familiei la capelă.

Kisa? strigau chitkaşii şi chitkişele arătând spre câte o figură sau alta. Kisisa?

Dar şi în privinţa aceasta Deeti avea propriul ei ritual ordonat, şi oricâtă zarvă ar fi făcut micuţii, ea începea mereu în acelaşi fel, ridicându-şi bastonul pentru a arăta cel mai mic personaj dintre cele cinci aflate în barca de salvare.

Vwala! Ăla de-acolo, cu trei sprâncene? Ăla-i Jodu, lascarul – a crescut cu Tantinn Paulette a voastră şi i-a fost ca un frate. Iar ăla de-acolo, cu turban pe cap, e Serag Ali – cel mai tare maistru marinar, şi deştept nevoie mare, ca un gran-koko. Iar ăia doi de-acolo erau ocnaşi, în drum spre Mauritius, să-şi ispăşească pedeapsa – cel din stânga, tatăl lui era un mare Seth din Bombay, dar mama lui era chinezoaică, aşa că-i ziceam Cheeni, deşi pe el îl chema Ah Fatt. Cât despre celălalt, acela nu e altul decât Neel-mawsa al vostru, unchiul căruia-i place să spună poveşti.

Abia atunci, vârful bastonului ei se îndrepta spre silueta dominantă a lui Maddow Colver, care era reprezentat stând drept,

în mijlocul bărcii. Dintre toți cei cinci fugari, el era singurul care stătea cu privirea întoarsă în urmă, ca și cum s-ar fi uitat spre *Ibis* ca să-și ia rămas-bun de la nevastă și de la copilul nenăscut – de la ea însăși, cu alte cuvinte, zugrăvită aici cu o burtă foarte umflată.

Ia uitați, vwala! Acolo sunt eu, pe puntea lui *Ibis,* cu Tantinn Paulette a voastră într-o parte și Babu Nob Kissin în cealaltă. Iar acolo, în spate, este Malum Zikri – Zachary Reid, secundul.

Locul unde fusese amplasată imaginea lui Deeti constituia unul dintre cele mai curioase aspecte ale compoziției: spre deosebire de ceilalți, care apăreau toți cu picioarele bine proptite pe nave, trupul lui Deeti era desenat în așa fel, încât părea să plutească prin aer, mult deasupra punții. Își ținea capul înclinat pe spate, cu o privire ce părea ațintită, peste umărul lui Zachary, spre cerul vânzolit de furtună. Poate mai mult decât orice alt element al compoziției modul straniu în care stătea capul ei înclinat dădea scenei o calitate ciudată, aproape statică, părând să sugereze că acțiunea se desfășura încet și cu multă deliberare.

Dar la cea mai mică aluzie la acest lucru a cuiva din auditoriu Deeti exploda pur și simplu:

Bon-dyé! se răstea ea. Eşti un fol dogla, sau ce? Nu fi ridikil: toată întâmplarea, de la început și până la fini, a luat doar câteva minits, și în tot acel timp, n-a fost nimic altceva decât jaldi-haldi, un golmal fără capăt, tus in dezord. A fost un mirak, credeți-mă, că au izbutit să scape – și nimic din toate astea n-ar fi fost cu putință, dacă nu era Serang Ali. El a fost cel care a pus la cale evadarea, aceea; totul a fost gândit de el. Lascarii au fost amestecați cu toții, desigur, dar totul a fost ticluit cu atâta grijă, încât Căpitanul n-a putut niciodată s-o pună în seama lor. A fost o minune de plan, san-dut, soiul dè mulugande pe care numai un burrburrya ca Serangul l-ar fi putut urzi: au așteptat până când furtuna a gonit paznicii și maiștrii sub punte și în cumra lor. Apoi, i-au ferecat înăuntru, zăvorându-le tambuchiurile. Cât despre ofițeri, Serangul a socotit totul în așa fel încât să pornească în timp ce se schimbau carturile, când amândoi malumii erau sub punte. Ah Fatt, Cheeni-ul, care era cel mai iute de picior, a primit sarcina de a închide tambuchiul de la cabina ofițerilor – dar el, când colo, l-a trimis pe șeful

de echipaj în lanfer, cu un sandokann între coaste, dar asta n-avea să se descopere decât după plecarea bărcii. Eu, când Jodu mi-a dat drumul să ies şi am urcat pe punte, am crezut că vreman îmi pierdusem vederea. Era aşa de întuneric, încât nimic nu era vizib, afară doar de scurtele momente când lumina fulgerul – şi tulétan ploaia, căzând ca grindina, şi tunetul, dhamak-dhamak-dhamakând de să te asurzească şi mai multe nu. Sarcina mea era doar să-l eliberez pe granperul vostru, pe care-l legaseră de catarg, dar cu ploaia şi cu vântul, nici nu vă puteţi închipui cât era de difisil...

Auzind această descriere, ai fi presupus că scena luase sfârşit după doar câteva minute de activitate frenetică – şi totuşi, aproape din aceeaşi suflare din care o povestise, Deeti mai insista şi că intervalul Despărţirii durase cam până la o oră, două de timp obişnuit. Iar acesta nu era singurul paradox al experienţelor din acea noapte. Mai târziu, Paulette avea să confirme că stătuse lângă Deeti din momentul când Kalua fusese coborât în barcă şi până în secunda când Zachary le înghesuise sub punte; în tot acel timp, jura ea, picioarele lui Deeti nu se desprinseseră deloc de *Ibis,* nici măcar pentru o clipă. Dar insistenţele ei nu ştirbeau cu nimic certitudinea lui Deeti despre ceea ce se întâmplase în acele câteva minute: niciodată nu se abătea de la povestea ei, şi putea să jure că motivul pentru care se portretizase pe sine însăşi în acel mod era că fusese luată pe sus şi învârtită spre cer, de o forţă care nu era alta decât a furtunii însăşi.

Nimeni dintre cei care o auziseră pe Deeti vorbind despre acest subiect nu s-ar fi putut îndoi că, în sinea ei, era convinsă că vânturile o ridicaseră la o înălţime de unde putea să se uite în jos şi să observe tot ceea ce se întâmpla dedesubt – nu cu teamă şi în panică, ci cu calmul cel mai netulburat. Era ca şi cum tufaanul ar fi ales-o pe ea ca să-i fie confidentă, îngheţând trecerea timpului şi dăruindu-i vederea propriului său ochi; pe durata acelor câteva momente, Deeti putuse vedea tot ceea ce se afla în cercul acelui vârtej al vântului: îl văzuse pe *Ibis,* chiar dedesubt, şi pe cele patru siluete care stăteau îngrămădite la adăpostul scării de la dunetă, ea însăşi fiind una dintre ele; la o oarecare distanţă spre răsărit, observase un lanţ de insule, printre care treceau multe canale

adânci; văzuse bărci de pescuit, adăpostite în golfurile insulelor, şi alte nave stranii, nefamiliare, plutind prin canale. Apoi, în acelaşi fel în care un părinte îndreaptă privirea unui copil spre un subiect interesant, furtuna îi dăduse capul pe spate, pentru a-i arăta un vas ce se prinsese printre poalele ei vântoase – era barca de pe *Ibis,* fugind de-acolo. Deeti a văzut că fugarii profitaseră de calmul din ochiul furtunii pentru a goni peste apă, spre cea mai apropiată dintre insule, i-a văzut sărind din luntre, şi apoi, spre uimirea ei, i-a văzut întorcând barca şi împingând-o spre larg, ca s-o poată lua curentul şi s-o ducă în larg...

Toate astea – această succesiune de viziuni şi imagini – îi fuseseră acordate, avea să insiste Deeti mai târziu, în doar câteva secunde. Şi era destul de clar că, dacă mărturia ei era adevărată, atunci viziunile n-ar fi putut să dureze mai mult de-atât – sosirea ochiului furtunii le oferise un răgaz nu numai evadaţilor care fugeau, ci şi paznicilor şi maiştrilor. Odată cu potolirea urgiei, începuseră să ciocănească în tambuchiul zăvorât al cumrei; n-avea să le ia decât un minut, două, ca să-l deschidă şi să năvălească afară...

Zikri-Malum a fost cel care ne-a salvat, adăuga Deeti. Dacă nu era el, ar fi fost un gran kalamité – nimeni nu poate şti ce ne-ar fi putut face silahdarii şi supraveghetorii, dacă ne găseau pe punte. Dar Malumul ne-a pus pe picioare şi ne-a împins în dabusa, cu ceilalţi migratori. Mulţumită lui, când paznicii şi supraveghetorii au năvălit pe punte, noi nu ne mai zăream nicăieri...

Cât despre ceea ce s-a întâmplat în continuare, Deeti, Paulette şi ceilalţi din dabusa nu puteau decât să ghicească: în scurtul interval dintre trecerea ochiului furtunii şi revenirea vânturilor, a fost ca şi cum *Ibis* ar fi nimerit într-o altă furtună, cu zeci de picioare tropăind pe punte, alergând agram-bagram, încoace şi-ncolo. După care, brusc, taifunul s-a năpustit iar asupra lor, şi nu s-a mai putut auzi nimic altceva decât urletul vântului şi răpăitul ploii.Mult mai târziu au aflat migratorii că Malum Zikri fusese acuzat pentru toate cele întâmplate – scăparea condamnaţilor, dezertarea Serangului şi a lascarului, eliberarea lui Kalua, chiar şi uciderea nostromului... Răspunderea tuturor acestor fapte căzuse numai pe umerii lui.

Jos, în dabusa, migratorii nu ştiau nimic despre ceea ce se întâmpla deasupra, iar când în sfârşit li s-a dat voie să iasă din nou, nu li s-a spus decât că cei cinci fugari erau morţi. Barca fusese găsită, răsturnată şi cu fundul găurit, au aflat ei de la maiştri, aşa că nu mai putea să-ncapă nicio îndoială că evadaţii îşi primiseră răsplata binemeritată. Cât despre Malum Zikri, el era legat şi închis sub cheie, căci căpitanul fusese nevoit să le promită supraveghetorilor înfuriaţi că avea să-l dea pe mâna autorităţilor de îndată ce ajungeau în Port Louis.

Dyé-koné, vă puteţi imazinna cum ne-a afectat pe toţi vestea şi ce gran kankann a iscat, cum lascarii plângeau moartea lui Serang Ali, girmitiyaii îl jeleau pe Kalua al nostru, iar Paulette se tânguia după Jodu, care pentru ea era ca un bhai, dar şi după Zikri-Maum, căci era homboul ei, iar ea îi dăruise inima. Eu eram singura de-acolo, daţi-mi voie să vă spun, care avea ochii uscaţi, căci ştiam eu ce ştiam. Ascultă, i-am şoptit lui Tantinn Paulette, nu-ţi face griji, sunt în siguranţă, ăia cinci; ei au fost cei ce-au împins barca înapoi pe mare, ca să fie luaţi drept morţi şi uitaţi cât mai repede. Iar cât despre Malum Zikri, nu te îngrijora nici pentru dânsul, tu-vwá, a făcut el niscaiva aranjamente pentru tine – ai doar încredere-n el. Şi, mai mult ca sigur, peste o zi, două, unul dintre lascari, Mamdoo-tindal pe numele lui, i-a dat lui Tantinn Paulette a voastră o boccea cu hainele Malumului şi i-a şoptit la ureche: „Când ajungem în port, pune-ţi-le pe tine, şi-o să găsim o cale de a te duce pe mal." Eu am fost singura care nu se mira, căci era ca şi cum toate s-ar fi petrecut aşa cum văzusem, când furtuna m-a purtat abá-labá şi mi-a arătat ce se întâmpla jos...

Întotdeauna existau şi scepticii de serviciu care se îndoiau de relatarea lui Deeti despre acea noapte. Majoritatea celor ce-o ascultau crescuseră pe insulă şi se puteau lăuda cu o cunoaştere destul de intimă a cicloanelor; niciunul dintre ei nu-şi imaginase vreodată, nici n-ar fi putut să creadă, că era posibil să priveşti lumea prin ochiul unei furtuni. Se putea oare ca Deeti să-şi fi închipuit toate acele lucruri, privind retrospectiv? Poate căzuse pradă halucinaţiilor? Ideea de a fi văzut cu adevărat cele afirmate de ea le părea îndoielnică până şi celor apropiaţi.

Deeti, însă, nu se lăsa: nu credeau în stele, în planete şi în liniile din palmă? Nu acceptau ideea că oricare dintre acestea ar fi putut să le dezvăluie câte ceva despre soartă oamenilor care ştiau cum să le dezlege misterele? Şi-atunci, de ce nu s-ar fi putut întâmpla acelaşi lucru şi cu vântul? La urma urmei, stelele şi planetele se deplasau pe orbite previzibile – câtă vreme vântul... Nimeni nu ştia unde i se năzărea vântului să se ducă. Vântul însemna puterea schimbării, a transformării: asta ajunsese Deeti să înţeleagă în ziua aceea – ea, care întotdeauna crezuse că destennul ei era cârmuit de stele şi de planete; înţelesese că vântul era acela care hotărâse că propria ei karmă o ducea pe Mauritius, într-o altă viaţă; vântul era cel ce trimisese jos o furtună ca să-l elibereze pe soţul ei...

Şi, odată ajunsă aici, se întorcea spre „Despărţire" şi arăta aspectul cel mai uluitor, poate, al imageriei acesteia: furtuna însăşi. O portretizase în aşa fel încât acoperea toată partea de sus a tabloului, întinzându-se până peste chenar: era reprezentată ca un şarpe gigantic, încolăcindu-se din afară spre înăuntru, formând cercuri-cercuri tot mai mici, pentru a se sfârşi într-un singur ochi enorm.

Vedeţi şi voi, le spunea ea scepticilor; nu vă ajunge dovada asta? Dacă nu vedeam ceea ce-am văzut, cum mi-aş fi putut imagina vreodată că un tufaan ar putea să aibă un ochi?

Colverii nu erau mai creduli decât alți oameni, așa că, dacă nu exista niciun motiv rațional de a sugera contrariul, majoritatea s-ar fi mulțumit să privească „Despărțirea" doar ca pe o neobișnuită amintire de familie. Îi revenise lui Neel sarcina de a arăta familiei că exista cel puțin un lucru cu adevărat vizionar în reprezentarea Despărțirii de către Deeti – și anume, faptul că arătase furtuna înfășurată în jurul unui ochi. Aceasta exprima o înțelegere a naturii furtunilor care, pentru vremea aceea, era nu numai neobișnuită, ci chiar revoluționară – fiindcă anul 1838, al acelei furtuni, fusese același în care un om de știință sugerase pentru prima oară că se putea ca uraganele să fie alcătuite din vânturi care se rotesc în jurul unui centru nemișcat – un ochi, cu alte cuvinte.

La vremea când Neel a pus piciorul pe Morne, ideea că furtunile se rotesc în jurul unui ochi devenise o noțiune aproape banală – dar lui îi făcuse o impresie atât de puternică, încât își amintea cât se poate de limpede propria lui întâlnire cu acesta, în urmă cu vreo zece ani. Citise despre el într-un jurnal și fusese uimit de imaginea pe care i-o sugera – a unui oculus gigantic, la capătul îndepărtat al unui telescop uriaș care se rotește, examinând toate lucrurile peste care trece, pe unele răsturnându-le, pe altele lăsându-le intacte; căutând noi posibilități, creând începuturi proaspete, rescriind destine și aruncând laolaltă oameni care altfel nu s-ar fi întâlnit niciodată.

Privită retrospectiv, ideea dădea formă și sens propriei lui experiențe cu furtuna – și totuși, la vremea când o străbătuse, Neel nu-i putuse concepe nicicum semnificația. Cum fusese cu putință ca Deeti, o tânără analfabetă și înspăimântată, să aibă o asemenea revelație – ba mai mult, într-un timp când doar câțiva dintre cei mai înaintați savanți ai lumii știau despre așa ceva...?

Vrea să rămână un mister, în mintea lui Neel nu încăpea nicio îndoială. De aceea, în timp ce o asculta pe Deeti spunându-și povestea, începea să se simtă purtat de vocea ei înapoi în ochiul furtunii.

...Şi acum, Serangul şi ceilalţi îmi strigă-n urechi: Alo-alo! Alé-alé! Şi granperul vostru, Dumnezeu ştie cât e de mare, cât de greu şi de byin-bati. Se duce la marginea corabiei şi eu cad la picioarele lui: Lasă-mă să vin şi eu, lasă-mă să vin, îl rog, dar el mă împinge la o parte: Nu, nu! Tu trebuie să te gândeşti la copilul din pântecele tău; nu poţi să vii! Şi apoi încep cu toţii să se urce în barcă, şi peste tot în jurul nostru, tufaanul, urlând, urlând; o clipită, şi barca pleacă. Dintr-odată, nu mai e...

Neel aproape că putea să simtă scândurile bărcii zgâlţâindu-l-se sub picioare, ploaia torenţială plesnindu-i faţa; toate erau atât de reale, încât fusese recunoscător când copiii au început să-l tragă de braţ, aducându-l înapoi la capelă:

Şi mai departe ce s-a întâmplat, Neel-mawsa? Ţi-a fost frică?

Nu, atunci nu mi-a fost frică. Frică mi-e acum, când mă gândesc la tot ce s-a întâmplat – dar în acele momente nu aveam timp de frică. Vântul sufla atât de aprig, încât abia mai puteam să ne ţinem de marginile bărcii; părea gata să se dea peste cap din clipă-n clipă, cu noi cu tot. Dar, ca prin miracol, nu s-a întâmplat aşa: când ne aşteptam mai puţin, ochiul furtunii a ajuns la noi, şi vântoasele s-au potolit. În acel scurt răstimp, am vâslit până la mal. Odată ce am pus picioarele pe nisip, primul nostru gând a fost să luăm barca şi s-o ducem undeva la loc sigur. Serang Ali, însă, ne-a oprit: Nu, a spus el, cel mai bine era să rupem câteva scânduri de pe fund, s-o răsturnăm şi s-o împingem înapoi în curent! Noi am crezut că nu auzim bine; părea o nebunie – cum puteam să mai părăsim insula dacă nu mai aveam barcă? Dar Serangul nici n-a vrut s-audă: erau bărci destule pe insulă, a spus el, iar păstrarea bărcii de pe corabie, cu însemnele ei care o dădeau de gol, ar fi implicat multe riscuri. Dacă o găsea cineva, avea să-şi dea seama că rămăseserăm în viaţă şi ne-ar fi urmărit fără preget, până la sfârşitul zilelor noastre – era mult mai bine ca toată lumea să ne creadă morţi; aşa, urma să leşim din cărţi şi să ne luăm vieţile de la început. Şi avea dreptate, desigur – era cel mai bun lucru de făcut.

Şi pe urmă? Pe urmă ce s-a întâmplat?

Prima noapte ne-am petrecut-o sub o ieşitură stâncoasă, adăpostiţi de suflul puternic al furtunii. Ne aflam într-o stare foarte

stranie, cum lesne vă puteți închipui, tăvăliți la trupuri, dar în viață – și, mai bine chiar, liberi. Și totuși, ce se putea face cu această libertate? În afară de Serang Ali, niciunul dintre noi nu știa unde se află. Credeam că valurile ne aduseseră în cine știe ce pustietate unde, cu siguranță, aveam să murim de foame. Aceasta era cea mai prezentă dintre toate temerile noastre, dar n-a trecut mult și s-a risipit.

La ivirea zorilor, furtuna se sfârșise. Soarele se înălța pe un cer senin și, ieșind din adăpost, ne-am pomenit înconjurați de mii și mii de nuci de cocos – fuseseră smulse de vânt și se rostogoliseră pe pământ și în apă. După ce am mâncat și am băut pe săturate, Ah Fatt și cu mine am pornit să cercetăm împrejurimile, ca să ne dăm seama unde suntem.

Insula, sau atâta cât puteam să vedem noi din ea, consta dintr-un singur munte uriaș; se înălța drept din mare, iar acolo unde pământul atingea apa, pantele erau mărginite cu stânci negre și nisip auriu. În rest, însă, domnea numai pădurea – ar fi trebuit să fie o junglă deasă, dar acum, verdeața fiind smulsă de furtună, nu mai rămăsese decât o întindere nemărginită de trunchiuri și crengi golașe.

Părea să fie tocmai lucrul de care ne temuserăm cel mai mult: un loc complet pustiu!

Între timp, Serang Ali nici nu se clintise; zăcea ghemuit la umbră, dormind în liniște. Știam că n-ar fi fost cazul să-l trezim, așa că ne-am așezat pe ici, pe colo, așteptând îngrijorați. Când în sfârșit s-a deșteptat, vă puteți imagina cu câtă însuflețire ne-am adunat în jurul lui.

Acum ce facem, Serang Ali?

Acela a fost momentul când Serangul ne-a dezvăluit faptul că insula nu-i era necunoscută: în tinerețe, când lucra pe o joncă hainaneză, venise acolo de multe ori. Se numea Marele Nicobar și nici vorbă să fie o pustietate sălbatică; dincolo de munte, lângă apă, se găseau câteva sate surprinzător de înstărite.

Cum așa? am întrebat noi.

Serang Ali ne arătă cerul: stoluri-stoluri de păsări repezi ne dădeau târcoale; se înălțau și iar coborau.

Vedeți păsările acelea? întrebă el. Insularii le numesc *hinlene;* le venerează, fiindcă de la ele se trage toată avuția lor. Sunt făpturi ce par neînsemnate, dar produc ceva de o imensă valoare.

Ce anume?

Cuiburi. Oamenii plătesc o grămadă de bani pentru cuiburile lor.

Vă puteți imagina efectul acestor cuvinte asupra noastră, a celor trei care veneam din Hindustan! Bunicul vostru, Jodu şi cu mine am fost convinşi că Serangul ne lua drept nişte gadhas.

În ce loc din lumea asta pot să plătească oamenii pentru un cuib de păsări? ne-am mirat.

În China, răspunse el. Chinezii le fierb şi le mănâncă.

Ca pe daal?

Da. Atâta numai că, în China, asta e cea mai scumpă mâncare din toate.

Nouă, una ca asta ni se părea de necrezut, aşa că ne-am întors spre Ah Fatt:

Să poată fi oare adevărat aşa ceva?

Da, confirmă el, dacă acestea erau cuiburile cărora în Canton li se zicea „yan wo", atunci aveau într-adevăr o foarte mare valoare, fiind o monedă la fel de bună ca toate celelalte care circulau pe apele orientale – în funcție de calitatea lor, prețuiau cât propria lor greutate în aur sau argint. În Canton, un singur cufăr de cuiburi ar putea aduce echivalentul a opt livre de aur.

Primul nostru gând a fost că ne îmbogățiserăm, şi nu aveam altceva de făcut decât să găsim cuiburile şi apoi să le culegem. Dar Serang Ali ne mută repede gândurile. Păsările îşi făceau cuiburile în nişte caverne enorme, ne explică el, şi fiecare dintre aceste grote aparținea câte unui sat. Dacă intram şi ne serveam singuri, în vecii vecilor n-am mai fi plecat vii de pe insulă. Înainte de a face ceva, orice, trebuia să vorbim cu mai-marele satului, cu un *omjah karruh,* cum îi ziceau localnicii – pentru a-i cere permisiunea, aranjând o împărțeală cinstită a câştigurilor.

Din fericire, Serangul cunoştea o asemenea căpetenie, aşa că am pornit de îndată spre satul lui. După ce am mers pe jos o jumătate de zi, l-am găsit pe omjah karruh al nostru – urca pe o

pantă a muntelui; deşi cu el era un grup mare de lucrători, s-a bucurat să ne vadă, căci avea urgent nevoie de cât mai mulţi oameni.

Ne-a luat cam un ceas de urcuş greu, ca să ajungem la gura peşterii, unde am rămas o vreme încremeniţi, privind uluitorul spectacol care se desfăşura înaintea ochilor noştri. Pardoseala cavernei avea o nuanţă deschisă de ivoriu, căci era acoperită cu un strat gros de găinaţ. Reflectată de această suprafaţă, lumina soarelui strălucea de jos în sus, în cea mai vastă şi mai înaltă sală pe care o văzuse vreodată oricare dintre noi. Pe pereţi, care se ridicau vertical pe o distanţă de sute de picioare, se înşirau nenumărate cuiburi albe; era ca şi cum fiecare suprafaţă expusă de stâncă ar fi fost încrustată cu sidef.

Deşi marea majoritate a cuiburilor se aflau foarte sus, unele nu erau prea departe de pământ. Primul cuib pe care l-am văzut se afla la înălţimea umărului meu şi avea în el o pasăre: vietatea stătea aşezată şi n-a făcut nicio mişcare când m-am apropiat de ea, nici chiar când am ridicat-o – era mai mică decât palma mea şi-i simţeam inima bătând între degetele mele. Nu era decât o făptură mică şi umilă, de o culoare brun-negricioasă, albă pe dedesubt şi nu mai lungă de opt degete, cu coada în furculiţă şi aripi în unghi ascuţit – urma să aflu mai târziu că i se spunea „iuţişor". Când am desfăcut palma, a încercat să bată din aripi, dar nu s-a putut înălţa; abia când am azvârlit-o în sus şi-a luat zborul.

Furtuna răvăşise rău de tot toată colonia, şi un mare număr de cuiburi zăceau împrăştiate pe jos. Odată măturate penele, crenguţele şi praful, am putut vedea că toate cuiburile erau de o albeaţă irizată; era limpede dintr-o ochire că fuseseră făcute dintr-o substanţă cu totul diferită de materialele folosite de alte păsări pentru a-şi fabrica sălaşele – arătau ca nişte lucrări făcute cu mare meşteşug, din filamente fine dispuse după un model circular. Erau atât de mici şi uşoare, încât şaptezeci de cuiburi adunate la un loc nu cântăreau nici măcar un gan cantonez sau o catty chinezească – în mare, echivalentul a douăzeci şi una de uncii englezeşti.

Am adunat mii de asemenea cuiburi, apoi am ajutat să fie duse jos, în sat. În schimbul muncii noastre, ne-au lăsat să păstrăm o anumită cantitate – nu îndestulătoare ca să ne îmbogăţească,

dar cu siguranţă suficientă pentru a ne ajuta să ne plătim drumul mai departe.

Iată-ne aşadar dotaţi cu cele trebuitoare ca să ne continuăm călătoria – prilej cu care am descoperit şi că aveam mai multe posibilităţi decât ne imaginaserăm. Spre miazănoapte se întindeau coastele Tenasserimului din Burma şi furnicarul portului Mergui; la miazăzi se afla Sultanatul Aceh, unul dintre cele mai bogate tărâmuri din regiune; iar către răsărit, la câteva zile de drum, se găseau Singapore şi Malacca.

Călătorind cu toţii împreună, am fi atras fără rost atenţia asupra noastră, aşa că era limpede că trebuia să ne despărţim. Serang Ali voia să se ducă la Mergui, iar Jodu a ales să-l însoţească. Ah Fatt, pe de altă parte, s-a hotărât s-o ia spre răsărit, până la Singapore, şi de acolo în Malacca, unde avea neamuri – sora lui şi soţul ei se mutaseră acolo cu câţiva ani în urmă.

Cea mai grea hotărâre a fost a lui Maddow Colver, bunicul vostru, şi a mea. La început, el s-a gândit s-o ia spre Mauritius, în speranţa de a se alătura din nou bunicii voastre. Ştia, însă, că nu i-ar fi fost deloc uşor să-şi ascundă identitatea pe o insulă atât de mică, iar dacă se afla despre prezenţa lui, sigur ar fi fost azvârlit în închisoare, dacă nu chiar trimis pe eşafod. Nici situaţia mea nu era diferită: soţia mea, Malati, şi fiul meu, Raj Rattan, se aflau la Calcutta, aşa că tânjeam să mă întorc acolo, mai mult ca să-i pot lua cu mine. Dar putea fi periculos să mă înapoiez atât de curând acolo, de vreme ce riscul de a fi recunoscut era foarte mare.

Am vorbit despre asta, am cugetat temeinic şi, în cele din urmă, fiindcă Mergui era mai aproape, bunicul vostru a decis să se ducă şi el cu Jodu şi Serang Ali. Soarta mea a fost hotărâtă de Ah Fatt: trecuserăm prin multe împreună şi deveniserăm prieteni apropiaţi. M-a îndemnat să pornesc la drum cu el, spre Singapore şi Malacca, aşa că asta am decis să fac.

Şi astfel, ne-am despărţit: Serang Ali a aranjat ca ei trei să călătorească până la Mergui cu o proa malaeză care se îndrepta în acea direcţie. Ah Fatt şi cu mine am aşteptat până a trecut pe-acolo un schooner comercial care naviga de la Bugis spre Singapore.

Şi pe urmă? Şi pe urmă? Ce-a mai fost?

Făcându-i-se milă de Neel, Deeti venise grăbită să-şi împrăştie turma:

Agobay! Prea multe întrebări, vreţi să-l faceţi fatigé, kwa? A venit ici în conzé, na, nu ca să facă palab şi panchay cu voi. Mai isprăviţi cu atâta bak-bak şi katakata, mergeţi la masă să gătaţi parathele.

Dar, după ce copiii au plecat, a devenit limpede că intervenţia lui Deeti avusese un cu totul alt scop. Întinzându-i lui Neel o bucată de cărbune, femeia îi spuse:

Acum e rândul tău.

Ce trebuie să fac? întrebă Neel.

Să contribui. Eşti unul dintre jahaz-bhaii de-atunci, iar acesta este templul memoriei noastre. Toţi cei care au trecut pe-aici au avut un aport – Malum Zikri, Paulette, Jodu... E rândul tău.

Neel nu se putu gândi la nicio cale să o refuze.

În regulă, răspunse el, am să încerc.

Nu fusese niciodată un desenator prea grozav, dar îi luă din mână bucata de cărbune şi începu, şovăitor, să tragă linii. Unul câte unul, copiii se întoarseră şi se adunară ciorchine în jurul lor, strigând cuvinte de încurajare şi punându-şi felurite întrebări.

...desenează un om, nu-i aşa?

...da, uite, are barbă; şi turban...

...şi aia din spatele lui nu-i o corabie? Cu trei catarge...

Deeti fu aceea care dădu grai curiozităţii crescânde:

Cine este?

Seth Bahramji.

Ăsta cine mai e?

Seth Bahramji Naurozji Modi – tatăl lui Ah Fatt.

Şi aia din spatele lui? Ce este?

Corabia lui: se numea *Anahita*.

Mai târziu, mulţi aveau să se întrebe dacă *Anahita* fusese lovită de aceeaşi furtună ca *Ibis*. Problema s-a dezbătut îndelung. Informaţiile existente pe-atunci îi împiedicau să tragă vreo concluzie demnă de luat în seamă: singurul lucru sigur era că *Anahita* se aflase la

mai puțin de o sută de mile distanță spre apus de Insula Marele Nicobar, îndreptându-se spre Canalul Nicobar, când, ca și *Ibis*, nimerise într-o furtună. Plecase din Bombay cu șaisprezece zile mai devreme și era în drum spre Canton, cu trecere prin Singapore.

Până atunci, călătoria fusese lipsită de evenimente, iar *Anahita* străbătuse câteva zone cu mare agitată, cu toate pânzele sus. Navă suplă și elegantă, cu trei catarge, era una dintre puținele corăbii construite la Bombay care întreceau cu regularitate cele mai rapide vase britanice și americane cu opiu la bord – chiar și nave legendare precum *Red Rover* sau *Seawitch*. Și în această expediție înregistrase timpi foarte buni, părând să se îndrepte spre un nou record. Dar vremea din Golful Bengal fiind de o imprevizibilitate notorie în luna septembrie, în momentul când cerurile au început să se întunece, căpitanul, un neozeelandez taciturn, n-a pierdut vremea și a coborât pânzele. Când vânturile au atins forța de furtună, i-a trimis vorbă sub punte șefului său, Seth Bahramji, recomandându-i să se retragă în Apartamentul Armatorului și să rămână acolo pe toată durata furtunii.

Peste câteva ore, când vistiernicul navei, Vico, a dat buzna înăuntru, ca să-l anunțe că încărcătura de opiu din cală se desprinsese din legături, Bahram era tot în apartamentul său.

Kya? Cum se poate una ca asta, Vico?

Uite că s-a întâmplat, patrão; trebuie să facem ceva, jaldi.

Luându-se imediat după Vico, Bahram coborî iute, ținându-și cu greu echilibrul pe treptele alunecoase. Bocaportul pe unde se intra în cală era ferecat cu grijă împotriva jafurilor, și din pricina tangajului lanțurile și lacătele fură greu de desfăcut. Când reuși în sfârșit să coboare un felinar prin trapă, Bahram se pomeni privind o scenă care sfida orice imaginație. Încărcătura calei de la pupa consta aproape în întregime numai din opiu. Sub impactul furtunii, sute de lăzi se desprinseseră de la locul lor și se spărseseră, lăsându-și conținutul să se reverse în jur. Ulcioarele și chiupurile cu opiu se loveau de buiandrugi ca niște ghiulele de tun.

Opiul care se transporta pe mare avea o culoare maroniu-noroioasă: deși pielos la atingere, se dizolva ușor când era amestecat cu lichide și agitat puțin. Constructorii *Anahitei* ținiseră seama

de acest lucru, şi-şi folosiseră toată ingeniozitatea pentru a încerca să facă o cală cât mai impermeabilă. Furtuna, însă, zgâlţâia vasul atât de tare, încât îmbinările scândurilor din bordaj începuseră să „sângereze", lăsând să se prelingă înăuntru apa mării şi a ploii. Umezeala slăbise legăturile de cânepă care ţineau încărcătura pe loc iar acestea plesniseră; lăzile se răsturnaseră una peste alta, deşertându-şi conţinutul în zoaie. Acum, acest lichid cleios şi împuţit se vălurea dintr-o parte în alta, lovind pereţii calei cu fiecare mişcare de tangaj şi ruliu a navei.

Lui Bahram nu i se mai întâmplase niciodată aşa ceva: înfruntase multe furtuni, fără să i se compromită niciun transport de opiu aşa ca acum. Îi plăcea să se considere un om grijuliu şi, în cei aproape treizeci de ani de când făcea negoţ cu China, îşi pusese la punct propriile lui proceduri de stivuire a lăzilor în care era ambalat drogul. Opiul din cală era de două sortimente: cam două treimi din el era „Malwa", din vestul Indiei – un produs care se vindea sub formă de turtiţe rotunde, foarte asemănătoare cu anumite soiuri de jaggery[1]. Acestea erau transportate fără niciun fel de acoperământ protector, în afara unui înveliş de frunze şi a unui strat subţire de pulbere de frunze şi tulpini de mac. Restul încărcăturii consta din opiu „de Bengal", care avea ambalaje mai durabile, fiecare turtă de drog fiind potrivită într-un castronaş de lut, mare cam cât o ghiulea de tun. Fiecare ladă conţinea câte patruzeci, şi fiecare ghiulea stătea cuibărită în câte un culcuş din frunze de mac, paie şi alte rămăşiţe de la recoltă. Lăzile erau din lemn de mango şi arătau cu siguranţă destul de rezistente ca să-şi ţină conţinutul nevătămat în timpul celor trei sau patru săptămâni cât dura de obicei drumul din Bombay până în Canton: accidentele erau rare, iar pagubele, când se produceau, erau în general cauzate de infiltrări şi umezeală. Ca să prevină aceste situaţii, Bahram lăsa un anumit spaţiu între rânduri, pentru ca aerul să poată circula liber între lăzi.

De-a lungul anilor, procedurile lui Bahram îşi dovediseră eficienţa: în aceste decenii de călătorii între India şi China, nicioda-

[1] Jaggery – un soi de zahăr brut obţinut din sirop de trestie sau suc de palmier fiert şi coagulat.

tă nu fusese nevoit să scadă mai mult de o ladă sau două din încărcătură pe parcursul unei singure expediții. Experiența îi insuflase o atât de mare încredere în propriile metode, încât nu-şi dăduse osteneala să verifice cala în momentul când *Anahita* fusese lovită de furtună. Trosnetele lăzilor care-o luaseră razna erau acelea care alertaseră echipajul corabiei, iar acesta adusese problema la cunoştința lui Vico.

Privind acum în jos, Bahram văzu lăzile lovindu-se de buiandrugi ca nişte plute aruncate de valuri pe un recif; peste tot prin cală, ghiulelele de opiu în înveliş de lut ars explodau la impactul cu lemnăria, şi cocoloaşe de clisă crudă zburau care-ncotro ca nişte schije.

Vico! Trebuie să facem ceva! Să coborâm să legăm lăzile până nu se desfac toate!

Vico era un bărbat masiv, cu o burtă rotundă, un chip oacheş şi lucios şi ochi bulbucați, mereu la pândă. Pe numele său Victorino Martinho Soares, era un indian din est, din cătunul Vasai, de lângă Bombay; împreună cu diverse expresii din multe alte limbi, mai vorbea şi puțină portugheză, iar lui Bahram i se adresa întotdeauna, de când se angajase în slujba lui, în urmă cu vreo douăzeci şi ceva de ani, cu *patrão* – „şefule". De-atunci, Vico urcase până la rangul de vistiernic, poziție din care nu numai că domnea peste servitorii personali ai lui Bahram, dar juca şi rolul de sfătuitor, intermediar şi asociat de afaceri. De mult timp deprinsese obiceiul de a investi alături de şeful său o parte din banii pe care-i câştiga şi, drept rezultat, devenise şi el posesorul unei averi considerabile. Avea proprietăți nu numai în Bombay, ci şi în alte câteva locuri; catolic devotat, înzestrase chiar şi o capelă, în numele mamei lui.

Prin urmare, nu de nevoie continua Vico să călătorească împreună cu Bahram, ci din cu totul alte motive – dintre care unul deloc neînsemnat era acela de a nu-şi pierde din ochi investițiile. Şi el avea o miză substanțială în încărcătura *Anahitei,* iar soarta ei îl preocupa la fel de mult ca pe Bahram.

Aşteaptă aici, patrão, spuse el. Voi aduce nişte lascari să dea o mână de ajutor. Nu coborî singur acolo.

De ce să nu cobor?

Vico se ridicase deja să plece, dar se întoarse spre el, ca să-l avertizeze:

Păi dacă se întâmplă ceva cu nava? Patrão va rămâne prizonier acolo jos, singur, nu? Aşteaptă-mă, doar – mă întorc imediat.

Era un sfat înţelept, Bahram ştia bine, însă în acele împrejurări nu i-ar fi fost prea uşor să-l urmeze. În cele mai bune momente ale lui, era un om agitat: odihna îi părea o grea încercare şi, atunci când nici nu vorbea, nici nu se mişca, efortul de a se stăpâni se revărsa adesea într-o mică furtună a bătăilor din picior, a ţistuielilor din limbă şi a trosnitului de degete. Acum, aplecându-se peste trapă, fu întâmpinat de un nor de aburi ce se înălţau din cală: mirosul dulce-greţos al opiului crud se amestecase cu cel al apei stătute, producând o duhoare sufocantă, care-i făcea capul să se învârtească.

În tinereţe, când era zvelt, mlădios şi iute de picior, Bahram ar fi coborât scara aceea fără să stea mult pe gânduri; acum, însă, se apropia de şaizeci de ani, încheieturile îi deveniseră puţin cam ţepene, iar mijlocul i se îngroşase considerabil – dar constituţia sa trupeşă, dacă putea fi numită astfel, era de genul robust, plin de vigoare şi energie, vizibile în lucirea aurie a tenului şi roşeaţa din obraji. Nu-i stătea în fire să aştepte ca Soarta să ia o hotărâre în locul lui: aruncându-şi choga, porni în jos spre cală; se pomeni aruncat cu violenţă dintr-o parte în alta, odată cu legănările şi smucăturile scării.

Încârligându-şi braţul pe după balustrada de fier, strânse zdravăn în cealaltă mână toarta felinarului. Dar, cu toată precauţia sa, nu era pregătit pentru mâzga alunecoasă care se aşternuse pe trepte. Odată ce lăzile se desfăcuseră, umplutura de frunze uscate şi alte resturi de la maci se revărsase, amestecându-se cu clisa. Ca rezultat, scândurile punţii deveniseră la fel de ude şi alunecoase ca pardoseala unei cale pentru transportul vitelor, totul fiind acoperit cu un noroi vegetal, de consistenţa bălegarului.

Când păşi jos de pe scară, piciorul îi fugi de sub trup, aruncându-l cu capul înainte într-un maldăr din acest mâl ca balega de vacă. Reuşi să se întoarcă, săltându-se în şezut, cu spatele rezemat de o bârnă din lemn. Nu mai putea să vadă nimic, felinarul i se

stinsese; în câteva clipe, hainele i se făcură leoarcă de apăraia nămoloasă, din vârful turbanului până la poalele angarkhalei lungi până la glezne: în pantofii de piele neagră, opiul îi clefăia printre degete.

Pe obraz i se lipise ceva umed şi rece. Ridică o mână să-se şteargă, însă chiar atunci nava se aplecă puternic într-o parte, şi se pomeni cu pasta în gură. Deodată, în bezna din jur, în vreme ce lăzile şi cuferele tot alunecau şi se ciocneau trosnind, mirosul ameţitor al opiului i se urcă la cap. Începu să-şi zgârie pielea cu unghiile, cu dezgust frenetic, încercând să-şi cureţe faţa de mâzgă, dar un container de lemn îl izbi în cot, făcându-l să-şi împingă fără să vrea şi mai mult drog printre buze.

Apoi, o lumină apăru în trapa de deasupra şi un glas îl strigă îngrijorat:

Patrão? Patrão?

Vico! Aici sunt!

Bahram rămase cu ochii aţintiţi asupra felinarului, în timp ce acesta venea încet spre el, coborând scara ce se clătina. Apoi, corabia se smuci din nou, aruncându-l într-o parte, sub un val de lături. Acum opiul îi intrase peste tot, în ochi, în urechi, în nas, în trahee – simţea că se îneacă, şi în clipa aceea o mulţime de chipuri îi trecură fulgerător pe dinaintea ochilor – acela al soţiei lui, Shireen-bai, din Bombay, şi ale celor două fiice ale lor; al ţiitoarei sale, Chimei, care murise cu câţiva ani în urmă, şi al fiului pe care-l avusese cu ea. Faţa lui Chi-mei fu aceea care dăinui cel mai mult; în timp ce se ridica în capul oaselor, tuşind, avu senzaţia stranie că ochii ei priveau drept într-ai lui; prezenţa ei părea atât de reală, încât întinse braţele spre ea – dar acolo nu era decât felinarul lui Vico.

Instinctiv, mâinile i se duseră la kasti – cingătoarea din şaptezeci şi două de fire, sacră potrivit credinţei lui, pe care o purta mereu pe mijloc. Încă din copilărie, fusese talismanul care-l apărase de toate spaimele necunoscutului – dar, atingând-o acum, îşi dădea seama că şi aceasta era îmbibată în zoaie.

Şi atunci, peste mugetul furtunii, auzi sunetul inconfundabil al ruperii, sfâşierii, destrămării, ca şi cum corabia s-ar fi făcut bucăţi. Vasul se înclină cu putere la tribord, făcându-i pe Vico şi Bah-

ram să alunece pe scândurile punții. În timp ce zăceau în unghiul dintre punte și parapet, mingile de opiu se rostogoliră și ele, ciocnindu-se de lemnărie. Fiecare sferă valora o sumă apreciabilă de arginți – dar nici Bahram și nici Vico nu se mai gândeau la valoarea lor. *Anahita* se aplecase atât de mult, încât erau încredințați că avea să se răstoarne cu chila-n sus.

Apoi însă, încet, foarte încet, vasul începu să-și revină, greutatea chilei trăgând-o înapoi din poziția în care fusese gata să capoteze. După ce se îndreptă, se aplecă în partea cealaltă, apoi se mai clătină o dată, înainte de a se opri într-un echilibru precar.

Ca prin miracol, felinarul lui Vico încă mai ardea. După ce tangajul navei se mai potoli, Vico se întoarse spre Bahram:

Patrão? Ce s-a întâmplat? De ce te-ai uitat așa la mine? Ce-ai văzut?

Privindu-și vistiernicul, Bahram avu un șoc: Vico era acoperit cu mâzgă maroniu-mâloasă, din creștetul cu păr negru ca pana corbului până-n vârfurile cizmelor. Priveliștea era cu atât mai surprinzătoare, cu cât de obicei Vico avea mare grijă să arate cât mai bine, îmbrăcându-se întotdeauna în haine europene: acum, însă, cămașa, vesta și pantalonii lui erau acoperiți cu un strat atât de gros de opiu, încât păreau să-i fi intrat în piele. Prin contrast, ochii lui mari și bulbucați păreau să aibă o strălucire aproape maniacală, în întunecimea mată a chipului de pe care picura noroi.

Despre ce vorbești, Vico?

Adineaori, când s-a uitat la mine, patrão arăta de parcă văzuse o stafie.

Bahram scutură brusc din cap:

Kai nai – n-a fost nimic.

Dar, patrão... strigai și un nume.

Numele lui Freddy?

Da, dar îl chemai pe numele celălalt, cel chinezesc...

Ah Fatt?

Acesta era un nume pe care Bahram nu-l folosea aproape niciodată, după cum Vico știa prea bine.

Nu se poate. Trebuie c-ai auzit greșit.

Nu, patrão, îți spun eu. Te-am auzit cât se poate de clar.

Mintea lui Bahram începuse să se înceţoşeze, iar limba-i părea mai îngreunată. Începu să bâiguie:

Aburii trebuie să fi fost... opiul... aveam năluciri...

Încruntându-se îngrijorat, Vico îl apucă pe Bahram de cot şi-l înghionti spre scară.

Patrão trebuie să se ducă în Apartamentul Armatorului şi să se odihnească. O să am eu grijă de tot ce mai e pe-aici.

Bahram mai aruncă o ultimă privire prin cală: niciodată viitorul lui nu fusese atât de strâns legat de o singură încărcătură – şi nu se simţise niciodată atât de indiferent faţă de soarta mărfii pe care o transporta.

În regulă atunci, Vico, se învoi el. Ia cala în primire şi salvează tot ce poţi; să mă anunţi şi pe mine ce pagube avem.

Da, Patrão; să ai grijă acum, ia-o încet...

Scara îi păru nefiresc de lungă, în timp ce o urca. Dacă asta era din cauza înclinării vasului sau dintr-a ameţelii lui, nu-şi putea da seama, dar nu făcu nicio încercare de a se grăbi, păşind cu mişcări foarte calculate şi pauze de respiraţie pe fiecare treaptă. Ajuns în capăt, găsi vreo jumătate de duzină de lascari aşteptând să coboare; se despărţiră ca să-i facă loc, holbându-se la el cu gurile căscate de uimire. Urmărindu-le privirea, Bahram coborî ochii spre propriile haine şi văzu că, la fel ca ale lui Vico, erau acoperite în întregime de pasta de opiu, şi îi deveniseră un soi de a doua piele. Capul îi bubuia de durere; se opri ca să-şi regăsească echilibrul, înainte de a păşi peste marginea trapei. Gustul de opiu nu era nou pentru Bahram: în timpul şederilor sale în Canton, mai fuma din când în când câte o pipă – era unul dintre acei oameni norocoşi care pot consuma ocazional fără să sufere după aceea efecte de neînvins: când era plecat, nu simţea niciodată nevoia să consume. Dar exista o mare diferenţă între a inhala drogul şi a-l ingera în acea formă crudă, păstoasă, semilichidă. Era complet nepregătit pentru acea stare bruscă de greaţă şi slăbiciune: nici nu se mai gândea acum la pierderile suferite de încărcătură; în schimb, mintea şi ochii-i erau concentraţi, cu o luciditate aproape clarvăzătoare, asupra lui Chi-mei: oriunde se uita, privirea lui plăsmuia chipul el.

Ca un lampion chinezesc, imaginea părea să plutească dinaintea lui, luminându-i calea în timp ce-şi croia drum prin cotloanele înghesuite ale navei spre puntea încăpătoare, cu dotări somptuoase, unde se aflau cabina lui şi cele ale ofiţerilor.

Apartamentul Armatorului se găsea în capătul unui culoar lung, cu multe uşi de-o parte şi de alta. Un grup de lascari stăteau îngrămădiţi în jurul uneia dintre aceste uşi şi, la vederea lui Bahram, unul dintre ei, un tindal, îi spuse:

Seth-ji, munshi-ul e grav rănit.

Ce i s-a întâmplat?

Pesemne ruliul corabiei l-a răsturnat din pat. Nu ştim cum, i s-a desprins cufărul şi a căzut peste el.

O să moară?

Nu ştim, Seth-ji.

Munshiul era un bărbat în vârstă, un confrate parsi. De ani de zile se ocupa de corespondenţa lui. Bahram nici nu-şi putea închipui cum s-ar fi descurcat fără el – şi nici măcar energie ca să-l plângă nu-i mai rămăsese.

Alte victime mai sunt? îl întrebă el pe tindal.

Da, Seth-ji; am pierdut doi oameni peste bord.

Şi nava ce stricăciuni a suferit?

Toată prova a fost smulsă, Seth-ji, toată, cu bompres cu tot.

Şi mascaronul?

Ji, Seth-ji.

Mascaronul îl reprezenta pe Anahita, îngerul ce veghează asupra apelor. Era o moştenire de mare preţ, a familiei Mistrie, familia soţiei lui, căreia-i aparţinea corabia. Ştia că aceştia ar fi considerat pierderea sculpturii drept un semn rău, aducător de ghinion, dar acum avea şi el propriile lui semne de care să se ocupe şi nu se mai putea gândi decât cum să intre cât mai repede în cabină şi să-şi scoată hainele.

Luaţi seama ca munshi-ji să fie îngrijit cât mai bine; daţi-i de veste căpitanului...

Ji, Seth-ji.

Neel nu avea nevoie să i se spună care fusese contribuţia Paulettei la altarul lui Deeti: o recunoscuse singur – era conturul unui cap de

bărbat, desenat din profil, nu foarte diferit de acele caricaturi în care trăsăturile omeneşti sunt potrivite în curba interioară a unei semilune: nasul arăta ca o trompă lungă, arcuită în jos, sprâncenele ieşeau în afară ca mustăţile unui dihor, iar bărbia dispărea într-un barbişon ascuţit, întors în sus.

Ştii cine e? îl întrebă Deeti.

Da, fireşte, răspunse Neel. Este domnul Penrose.

Chipul domnului Penrose nu era uşor de uitat: supt şi colţuros, avea arcade proeminente şi o bărbie ce se arcuia în sus ca lama unei seceri. Înalt şi foarte slab, mergea adus de umeri, cu privirea aţintită în pământ, ca şi cum ar fi catalogat verdeaţa pe care urma să o calce în picioare. De o nepăsare notorie la adresa propriei sale înfăţişări, nu era deloc neobişnuit pentru el să fie văzut cu paie în barbă şi ciulini prinşi de ciorapi; cât despre straiele sale, cu greu ai fi găsit printre ele un articol de îmbrăcăminte care să nu fie peticit sau pătat. Când era adâncit în gânduri (ceea ce se întâmpla foarte des), ţăcălia lui ascuţită şi sprâncenele zburlite aveau un stil al lor de a tot tresări şi zvâcni în sus, ca pentru a anunţa prezenţa unui om căruia nu trebuia să i te adresezi fără un motiv întemeiat. Acest tic nu era în niciun caz o trăsătură a vârstei, căci încă din copilărie avusese obiceiul „zgâielii şi zdrumicării" într-un stil atât de asemănător cu al unui dihor fricos, încât îi atrăsese porecla de „Fitcher"[1].

Şi totuşi, în ciuda tuturor acestor ticuri, exista o anume gravitate în felul lui de a fi, o putere penetrantă a privirii, care te împiedicau să-l iei doar drept un simplu ins excentric sau cu toane. Frederick „Fitcher" Penrose era de fapt un om cu realizări neobişnuite şi o avere considerabilă: cunoscut culegător şi cultivator de plante, câştigase o mare avere din comerţul cu seminţe, lăstari, bulbi şi instrumente horticole – uneltele sale patentate, ca răzuitoarele-de-muşchi, desprinzătoarele-de-scoarţă şi grapele-de-grădină, aveau un număr mare de utilizatori devotaţi în Anglia. Principala lui întreprindere, o pepinieră numită Penrose & Sons, avea sediul în Falmouth, Cornwall. Îşi făcuse o reputaţie mai ales

[1] Fitcher – (în engleză. aprox.) „Tresărici". (n.tr.)

pentru importurile din China, dintre care unele – ca anumite sortimente de plumbago, gutui-cu-flori chinezesc şi floarea de gheaţă – dobândiseră o popularitate enormă în Arhipelagul Britanic.

Activitatea neobosită a acestui vânător-de-plante era aceea care-l adusese din nou pe Fitcher spre răsărit, la bordul propriei sale corăbii, *Redruth,* un bric cu două catarge.

Redruth a intrat în Port Louis la două zile după *Ibis*; se întorcea dintr-o croazieră care la rândul ei fusese lovită de ghinioane şi tragedii. Nimeni de la bord nu suferise mai mult decât Fitcher însuşi, şi la îndemnul propriului său echipaj hotărâse să tragă la mal pentru un timp. În prima zi senină de după sosirea lui *Redruth,* doi marinari l-au adus cu barca la ţărm şi i-au închiriat un cal, ca să poată face o vizită la Grădina Botanică din Pamplemousses.

În mare parte, datorită acestei grădini botanice fusese inclus Port Louis în itinerariul lui *Redruth.* Grădina din Pamplemousses era una dintre cele mai timpurii de acel soi şi număra, printre fondatorii şi custozii ei, unele dintre cele mai ilustre nume ale botanicii – pe marele Pierre Poivre, care identificase piperul negru veritabil, lucrase acolo, şi de asemenea Philibert Commerson, descoperitorul arbustului de bougainvillea. Dacă ar fi existat un drum de pelerinaj pentru horticultori, grădina din Pamplemousses ar fi fost, fără nici cea mai mică îndoială, una dintre cele mai venerate escale ale acestuia.

Pamplemousses era la doar o oră distanţă de Port Louis. Fitcher vizitase grădina o dată, în trecut, la întoarcerea din primul său voiaj în China; pe-atunci, insula era colonie franceză – acum trecuse în stăpânirea britanicilor şi-şi schimbase mult înfăţişarea. Dar, spre surprinderea lui Fitcher, nu întâmpină nicio greutate în regăsirea drumului care ducea în sat. Observă câteva frumoase specimene dintr-un arbust cunoscut ca „Focul din tufiş" crescând la marginea drumului. Era un specimen de volbură arătos care producea o mare masă de flori roşii. Cu alte ocazii, o asemenea descoperire l-ar fi incitat şi însufleţit; ar fi descălecat ca să examineze mai de aproape plantele – dar de data asta starea lui de spirit nu era de o asemenea natură încât să favorizeze asemenea reacţii, aşa că-şi văzu de drum fără să se oprească.

Şi, până să-şi dea seama ce se întâmpla, se pomeni în Pamplemousses.

Era unul dintre cele mai frumoase sate de pe insulă, cu căsuţe viu colorate, biserici văruite şi uliţe pavate cu pietre care sunau muzical sub copitele cailor. Casele şi pieţele nu erau prea mult schimbate faţă de cum şi le amintea Fitcher, dar când ochii i se abătură în direcţia Grădinii Botanice, suferi un şoc care fu cât pe ce să-l răstoarne din şa: acolo unde odinioară existau copaci plantaţi în ordine, la distanţe potrivite, şi privelişti largi şi pitoreşti, nu mai era acum decât o învălmăşeală încâlcită de verdeaţă. Clătină din cap, nevenindu-i să creadă, şi se mai uită o dată, mai atent: stâlpii porţii erau acolo unde-şi amintea că fuseseră, dar dincolo de ei nu părea să se mai întindă nimic altceva decât jungla.

Strunindu-şi calul, Fitcher strigă către o trecătoare vârstnică:

– Madam! Grădina...? Ştiţ' drumu'...?

Femeia îşi boţi buzele, clătinând din cap.

– Ah, msieu... le garden nu mai e... depui dooj d'ani... abandonné de l'Anglais...

Şi-şi văzu de drum, dând mai departe din cap.

Deşi îl întristase vestea că propriii lui compatrioţi erau răspunzători de declinul grădinii, pe Fitcher acest lucru nu îl mira prea tare. De la moartea lui Sir Joseph Banks, ultimul custode de la Kew Gardens, mai toate instituţiile botanice ale Imperiului Britanic căzuseră în paragină, aşa că nici nu era de mirare că o grădină dintr-o colonie îndepărtată ajunsese într-un asemenea hal de degradare. Şi totuşi, acest gând nu reducea cu nimic repulsia lui Fitcher la vederea sălbăticiei care se întindea în faţa lui: coroanele nearanjate ale copacilor din grădină se amestecaseră între ele, formând un plafon atât de dens, încât pământul de dedesubt, cu rondurile de flori printre care treceau alei pietruite, era învăluit în întuneric; pe marginile incintei, vegetaţia era impenetrabilă ca un zid, iar rădăcinile aeriene netăiate ale banyanilor care mărgineau poarta principală se îndesiseră până ce formaseră o barieră de netrecut – o stavilă ce părea concepută anume ca să-i ţină pe nepoftiţi la distanţă. Aici nu era vorba despre o junglă primordială, căci nicio sălbăticie obişnuită n-ar putea conţine o asemenea proliferare a spe-

ciilor de pe continente diferite. În natură nu există nicio pădure unde plantele cățărătoare africane să se ia la trântă cu copacii chinezești, ori tufele indiene și vițele braziliene să se încleștezeze într-o asemenea îmbrățișare mortală. Nu, aceasta era lucrarea Omului, un Babel botanic.

Și totuși, chiar în timp ce deplângea nimicirea grădinii, Fitcher înțelegea prea bine că i se oferea o ocazie rară. Părăsită sau nu, întinderea aceea de teren conținea cu siguranță multe plante rare și, de vreme ce acum acestea nu mai aparțineau nimănui, un colecționar ca el n-ar fi putut să fie acuzat de furt, dacă se întâmpla să recolteze câteva specimene valoroase de acolo.

Oprindu-se lângă vechea poartă, Fitcher își legă calul de unul dintre stâlpii ruginiți, înainte de a păși spre hățișul rădăcinilor de banyan care barau intrarea. Înaintase doar câțiva pași, când fu nevoit să se oprească brusc – căci își dăduse seama dintr-odată că grădina nu era chiar locul părăsit care îi păruse la început: privind solul, descoperi că în pământul noroios se întipăriseră recent urmele unor încălțări. Fitcher se opri: auzise că tâlhăria continua să facă prăpăd prin unele zone ale insulei, așa că era foarte posibil ca urmele să fi fost lăsate de cine știe ce brigand periculos. Dar, fiind avertizat dinainte despre pericole, Fitcher își luă măsura de prevedere de a se înarma cu un pistol și o macetă. După ce se asigură că pistolul era încărcat, îl puse la loc în buzunar și, scoțând maceta din coburul șeii, intră în desiș, cu ochii ațintiți asupra cărării.

Pământul reavăn îl împiedica să păşească atât de neauzit pe cât ar fi vrut, obligându-l să ridice cât mai sus genunchii și să calce pe vârfuri, ca un echilibrist pe funie, pentru ca pantofii să nu-i plescăie în noroi. Șirul urmelor dispărea brusc într-un hățiș încurcat de tufe și buruieni, iar Fitcher se opri ca să evalueze situația: deși nu se zărea nici țipenie de om în jur, putea să simtă o prezență, și încă foarte aproape. Mai prudent ca oricând, mai înaintă câțiva pași și, într-adevăr, peste câteva momente auzi un sunet care-l făcu să încremenească din nou: era scrâșnetul slab,dar inconfundabil, al unei lame de hârleț săpând în pământ.

Sunetul părea să provină dintr-un luminiș aflat între două pâlcuri de copaci. Ascunzându-se după un grup prelung de bam-

buşi galbeni şi înalţi, Fitcher îşi reluă încet drumul înainte. Peste un minut, două, ajunse într-un loc de unde se zărea spatele intrusului: îmbrăcat cu o cămaşă largă şi pantaloni de călărie, acesta săpa o groapă, stând pe jumătate chircit – poate pregătindu-se să îngroape o pradă proaspătă, dacă nu chiar un cadavru.

Făcu câţiva paşi într-o parte, pentru a vedea mai bine – şi descoperi, nedumerit, că făcuse o greşeală: necunoscutul săpa nu o groapă, ci mai degrabă o mică adâncitură în sol, ca un grădinar care se pregăteşte să sădească un puiet. Nici unealta cu care săpa nu era una care să garanteze cine ştie ce succes în întreprinderea de a ascunde bunuri de furat sau a săpa un mormânt: era doar o săpăligă de grădină, iar Fitcher îşi dădea seama, din îndelungata lui experienţă, că mâna omului era foarte deprinsă cu o asemenea sculă. Apoi, omul se mută puţin din loc, iar Fitcher văzu că avea la el şi un fel de recipient – la început, îi păru a fi o găleţică, cu singura deosebire că din partea de sus îi ieşea un fel de andrea. Uitându-se mai atent, îşi dădu seama, cu o mică tresărire, că era un „transplantor", instrumentul cu care grădinarii profesionişti mută dintr-un loc în altul plantele prea gingaşe.

Ei, poftim – ce să mai înţeleagă din asta? Să fi fost oare un bandit care se dădea drept grădinar, sau invers? Ori individul nu era decât un colecţionar ca şi el, servindu-se din bogăţiile grădinii? Tindea să încline spre a doua variantă, când grădinarul se balansă dintr-odată înapoi pe călcâie, întorcând capul; deşi nu apucă să-i distingă decât o mică parte din faţă, îşi dădu seama că era tânăr, şi nu arăta deloc a hoţ, ci mai degrabă ca un puştan. Nici înarmat nu părea să fie, iar Fitcher nu vedea cum ar fi putut să fie periculos.

În timp ce încerca să se gândească la un mod cât mai discret de a-şi face cunoscută prezenţa, piciorul îi călcă pe o bucată de bambus, care se rupse cu o trosnitură puternică sub el.

Într-o clipită, tânărul se răsuci în loc, iar ochii i se dilatară de spaimă, la vederea naturalistului ascuns sub camuflajul lui precar şi a macetei lucitoare pe care acesta o strângea în mână.

– Îz' cer iertare, băiete dragă...

Fitcher se simţea stânjenit pentru că fusese prins spionând, şi nu l-ar fi învinuit pe grădinar dacă acesta i-ar fi tras o săpuneală

bună – sau chiar ar fi dat cu ceva în el. Dar, în loc să se întindă după o piatră ca să i-o azvârle în cap, braţele tânărului se ridicară, parcă posedate de o voinţă proprie, şi se încrucişară protector peste cămaşa neîncheiată şi fără haină care-i acoperea pieptul. Această reacţie îi confirmă lui Penrose buna părere pe care şi-o făcuse despre tânăr – căci şi el fusese învăţat încă de mic că e indecent să te arăţi în public fără veston – şi porni spre băietan cu pas iute, în scopul de a-şi prezenta scuzele şi a-şi declina identitatea. În clipa următoare însă, fără veste, tânărul grădinar se răsuci pe călcâie şi o zbughi din loc, năpustindu-se orbeşte prin vegetaţia deasă.

– Stai! strigă Fitcher. Ascultă, nu-z' voi rău'...

Băiatul, însă, se pierduse deja în frunziş.

Aruncând o privire în transplantor, Fitcher zări tulpina suculentă a unei plante de culoare albăstrui-cenuşie – un soi de cactus, presupuse el – dar nu avu timp să se uite mai bine. Cu maceta în mână, porni grăbit prin tufişuri, în căutarea grădinarului care-o luase la sănătoasa.

Nu peste mult timp, tăia în stânga şi în dreapta verdeaţa încâlcită, umplându-şi hainele de ghimpi. Deşi de mult îi pierduse fugarului orice urmă, îşi continua drumul, făcând prăpăd în jurul lui, până se degajă din hăţişuri şi se pomeni pe o pajişte cu iarba înaltă până la piept. De o parte şi de alta creşteau palmieri talipot, plantaţi în rânduri drepte, ca pentru a mărgini un drum. În capătul îndepărtat, înălţându-se din frunzişul învălmăşit, se vedeau resturile unei case micuţe, dar bine proporţionate: lăstari îndărătnici îşi înfipseseră rădăcinile în acoperişul şi pereţii ei, dislocându-i ţiglele şi scândurile; două obloane fuseseră desprinse de plantele agăţătoare şi se legănau în vânt, cu scârţâieli obosite din ţâţâni.

Fitcher ţinea minte căsuţa, căci îi fusese arătată cu prilejul ultimei vizite: era «Mon Plaisir», construită de marele Pierre Poivre însuşi. În timp ce înainta spre ea, paşii îi încetineau treptat, sub efectul unei uimiri demne de un pelerin – acolo locuise omul al cărui nume fusese dat unui întreg gen de plante, şi anume *Poivrea*. Fitcher nu-şi putea alunga gândul că se comporta aidoma unui explorator care se trezeşte deodată în faţa ruinelor unui templu în junglă – atâta doar că ironia sorţii, în situaţia de faţă, făcea ca forţa

ce devorase templul să fie tocmai acel aspect al Naturii proslăvit pe altarele lui.

Deodată, chiar în timp ce Fitcher se pregătea să păşească pe dalele crăpate ale prispei, în uşa de la intrare apăru o siluetă. Era tânărul grădinar: se îmbrăcase cuviincios, cu sacou şi pălărie, dar în mâini ţinea un ciomag noduros.

Fitcher se opri.

– N-ai pricină să-z' ieş' din pepeni, spuse el, lăsându-şi maceta pe pământ, după care întinse mâna. Eu-s Frederick Penrose – mi se mai zice Fitcher. Nu-z' voi niciun rău.

– Asta mie îmi rămâne să decid, domnule, replică scurt tânărul, neluându-i în seamă mâna întinsă. Iar judecata mea trebuie să aştepte până voi afla ce gând v-a adus aici.

Engleza lui, observă Fitcher, era întru totul fluentă, şi totuşi îl nedumerea cu ceva – nu doar prin idiomul pallyvouzing pe care-l folosea, ci şi cu intonaţia, care conţinea unele accente amintind în chip straniu de vorbirea lascarilor de pe corăbii.

– Vă aştept răspunsul, domnule, continuă tânărul, cu o undă de asprime în ton.

Fitcher îşi foi picioarele pe loc, scărpinându-se în barbă.

– Ei, începu el, poate că amândoi am venit pen' acelaşi lucru.

Tânărul se încruntă, ca şi cum ar fi încercat să înţeleagă sensul acelor cuvinte, iar Fitcher, privindu-l mai îndeaproape, îşi dădu seama că era şi mai tânăr decât crezuse – atât de tânăr, încât obrajii lui încă mai aveau prospeţimea adolescenţei: într-adevăr, se afla la o vârstă când mulţi alţi băieţi ar fi trădat o anumită teamă, dacă nu chiar spaimă; şi totuşi, în glas nu i se simţea niciun tremur, sau alt semn de nevricale.

– Nu înţeleg, domnule, spuse grădinarul, cum puteţi vorbi de asemănarea unor scopuri, când nici nu ştiţi motivul pentru care mă aflu eu aici?

– Atâta doar că te-am văz't colo-n spate, răspunse Fitcher, săpând o gropiţă ca să răsădej' cel cactus.

La asta, ochii grădinarului se îngustară o clipă, după care pe buze îi apăru un mic zâmbet.

– Cred că vă înşelaţi, domnule, spuse el. E mult timp de când nu m-am mai atins de un cactus.

Era rândul lui Fitcher să se mire: nu putea înţelege de ce băiatul îşi dădea atâta osteneală ca să disimuleze o asemenea chestiune.

– Unde baz', băiete? întrebă el, cu o urmă de iritare în glas. Avuseşi un cactus în mâini, cân' te văzui acolea. Cu ochii mei te-am văz't, nu po' să negi.

Cu un aer nepăsător, tânărul ridică din umeri.

– N-are nicio importanţă, domnule, e doar o simplă confuzie. Greşeala dumneavoastră este aşa de comună, încât poate fi iertată cu uşurinţă.

– Şi car' să fie aia? se burzului Fitcher, care nu era obişnuit să fie luat de sus în privinţa oricărui flecuşteţ care ţinea de botanică. Mă crez' aşa de verde că nu ştiu cum arat'un cactus?

Zâmbetul tânărului se lăţi.

– Dacă sunteţi atât de sigur de dumneavoastră, domnule Penrose, poate aţi binevoi să primiţi să faceţi un rămăşag cu mine?

– Vaz'că, într-acolea băteai, aşa...?

Deşi nu obişnuia să pună pariuri, Fitcher îşi îndesă o mână în buzunar şi scoase un dolar de argint.

– Uite, pui prinsoare p-ăsta – şi nădăjduiesc s-ai şi matale pe potrivă.

– Atunci, veniţi cu mine, îl chemă vesel băiatul. Am să vă arăt planta altoită, şi veţi vedea cu ochii dumneavoastră.

Îi făcu semn lui Fitcher să-l urmeze, şi se adânciră într-un desiş de iarbă înaltă până la piept.

Fitcher încerca să-l însoţească îndeaproape, dar băiatul alerga ca un poştalion şi n-avea cum să ţină pasul cu el. Până la urmă, se opri şi strigă:

– Da' mul' mai to' gonim aşa...?

– Am ajuns.

Fitcher se îndreptă spre locul de unde venea sunetul şi-l găsi pe tânărul grădinar îngenuncheat lângă o bancă de piatră care era acoperită cu muşchi. La picioarele băncii se afla o plantă ţepoasă pe care o strangula o pătură de cârcei: după o singură privire spre

lobii bulbucați, Fitcher își dădu seama că făcuse într-adevăr o greșeală stânjenitoare, de amator.

– Vedeți dumneavoastră, domnule Penrose, continuă triumfător băiatul, nu e un cactus, ci un laptele câinelui antic – chiar acea specie care l-a inspirat pe Linnaeus să-i dea acestui gen numele de *Euphorbia*. E un exemplar King Juba – splendid specimen trebuie să fi fost la vremea lui, dar mă tem că nu mai are mult de trăit. De-asta și încerc să-l propag în altă parte.

Ruşinat, Fitcher se aşează pe bancă.

– Mă făcuj' de băcănie, nu neg...

Și, vârând mâna în buzunar, scoase moneda.

– Câştigaj' prinsoarea cinstit şi drept.

Fără o vorbă, tânărul întinse mâna. După ce Fitcher lăsă dolarul să-i cadă în palmă, îl smuci înapoi și rămase privindu-l cu ochi mari, de parcă n-ar mai fi văzut niciodată o monedă de opt.

– Şi unde şezi, dară...? se interesă Fitcher.

– Păi, domnule, replică tânărul, locuiesc chiar aici – în casa aceea...

– În casă, vrei-să-zij'...? Da-i o ruină, nu că?

– În niciun caz, domnule, protestă grădinarul. Haideți, am să vă arăt.

Şi din nou Fitcher se pomeni antrenat într-o cursă nebunească prin iarba înaltă până la piept, gonind după grădinarul care fugea spre ruinele casei *Mon Plaisir*. Ajunse acolo cu sufletul la gură, vorbind singur, şi îl găsi pe tânăr aşteptându-l lângă uşă.

– Puteți vedea cu ochii dumneavoastră, spuse acesta, arătând spre interiorul casei, cu mândria tipică a oricărui stăpân, locuința aceasta nu este nici pe departe o ruină, cum pare pe dinafară.

Nu trebui decât ca Fitcher să arunce o scurtă privire înăuntru ca să vadă că aşa era – căci, în ciuda foloştinelor de praf de pe podea şi a pânzelor de păianjeni care se întindeau de la un perete la altul, era limpede că micuța locuință nu fusese răpusă de asediul stihiilor. În schimb, de mobilă, ca şi de orice alte înzestrări proprii unei locuințe, Fitcher nu vedea nici urmă.

– Da' unde dormi?

– Nu duc lipsă de spațiu, domnule. Priviți.

Şi tânărul deschise o uşă, iar Fitcher se pomeni atunci privind într-o odaie curăţată şi aranjată cu grijă: podeaua era măturată, iar în aer se simţea o mireasmă plăcută de dragostea-voinicului – câteva mănunchiuri erau suspendate de consolă şi cerceveaua ferestrei. În mijlocul camerei se afla o grămadă de cearşafuri şi perdele, adunate ca să formeze un fel de saltea. Un scaun şi o masă stăteau într-un colţ, amândouă şterse bine de praf. Pe masă se afla un teanc de hârtii în scoarţe de piele, desfăcute la o filă care-i atrase imediat lui Fitcher atenţia – pe ea se vedea, la loc de cinste, o ilustraţie viu colorată, reprezentând o plantă.

Lui Fitcher i-ar fi fost cu neputinţă să stea departe: făcu un pas şi se aplecă atent peste pagină – imaginea era desenată de mână şi arăta o plantă cu frunze prelungi, care lui îi era nefamiliară. Nici din textul scris dedesubt nu înţelegea mare lucru, căci era în franceză şi latină.

– Va-z-că asta-i fapta matale?

– A, nu! Eu am făcut doar desenele, domnule – nimic mai mult.

– Şi cel'lalte?

– Acelea sunt opera... unchiului meu. Era botanist şi de la el am învăţat tot ce ştiu. Din păcate, a murit înainte de a apuca să-şi termine manuscrisul, aşa că mi l-a lăsat mie.

La asta, sprâncenele lui Fitcher începură să tresalte de curiozitate: comunitatea botaniştilor era atât de restrânsă, încât putea fi asemuită cu o familie; toţi membrii se cunoşteau între ei, într-o mai mică sau mai mare măsură, cel puţin după nume şi reputaţie.

– Şi cine-a fo', dară, acest unchi al matale? Cum îi zicea pe nume?

– Lambert, domnule. Pierre Lambert.

Lui Fitcher îi scăpă din gâtlej un ţipăt pe jumătate sugrumat, în timp ce se prăvălea pe scaun.

– Na-z-o frântă... păi io... Monzoo Lambert! Zij' că era unchiu' matale? Ce soi de unchi zi-era?

Încă o dată, grădinarul începu să şovăie şi să se bâlbâie.

– Păi, domnule... a fost fratele tatălui meu... aşa că eu... eu sunt nepotul lui, Paul Lambert. Fiica lui, Paulette, e verişoara mea.

– Chiar aşa?

Deşi Fitcher Penrose susţinea adesea, că este un mizantrop de ocazie, nu-i lipsea în niciun caz spiritul de observaţie; dintr-odată, toate lucrurile începură să se lege – surprinderea vinovată cu care „băiatul" îşi încrucişase braţele pe piept, dormitorul aşternut cu flori... Se uită din nou la ilustraţia de pe coală şi descoperi o semnătură.

– A cui ziseşi că-i desenu'?

– Păi, e al meu, domnule.

Fitcher se aplecă şi mai adânc peste pagină.

– Da' semnătura, dacă nu mă-nşel, zice nu „Paul", ci „Paulette"...

În afară de Bahram însuşi, Vico era singura persoană care mai ştia că *Anahita* transporta în cala de la pupa trei mii de lăzi cu opiu. Bahram şi Vico făcuseră mari eforturi ca să ţină acest lucru secret, amestecând notele de îmbarcare, rotind echipele de încărcători şi camuflând lăzile. Existau numeroase motive pentru care ar fi fost o imprudenţă ca faptul să fie cunoscut de multă lume, îngreunând obţinerea asigurărilor şi sporind riscurile de furt şi piraterie – căci acea marfă nu era doar cea mai scumpă încărcătură pe care o dusese vreodată Bahram, ci şi, foarte posibil, cea mai valoroasă dintre cele scoase vreodată de pe subcontinentul indian.

Bahram era unul dintre foarte puţinii negustori care aveau reputaţia şi relaţiile necesare pentru a întruni cerinţele unui asemenea transport, fiind aproape neîntrecut în privinţa experienţei lui în materie de comerţ cu China: puţini erau negustorii indieni care se puteau lăuda că voiajaseră la Canton de peste trei sau patru ori – dar Bahram făcuse acel drum de cincisprezece ori în decursul carierei lui. În aceste călătorii îşi formase aproape de unul singur una dintre cele mai întinse şi mai profitabile operaţiuni comerciale din Bombay: diviziunea de exporturi a Fraţilor Mistrie.

Deşi era una dintre cele mai proeminente instituţii din Bombay, această firmă îşi constituise, prin tradiţie, o specializare foarte îngustă, fără prea multe interese în afara ingineriei şi a construcţiilor navale. Divizia de export era creaţia personală a lui Bahram, el

fiind cel care făcuse din acea mică unitate un vrednic rival al faimosului şantier naval. Procedând astfel, nu de puţine ori trebuise să înfrunte opoziţia venită din interiorul firmei, iar dacă perseverase, o făcuse în mare parte datorită profundei şi neabătutei loialităţi faţă de socrul lui, Seth Rustamjee Pestonjee Mistrie – patriarhul care-l acceptase în familie şi-i oferise şansa unui început de drum.

La fel ca în situaţia multor alţi oameni a căror soartă se transformă în bine de pe urma unor asocieri avantajoase, nimeni nu punea mai mult preţ pe reputaţia familiei în care intrase prin însurătoare decât Bahram însuşi: în cazul lui, consideraţia pentru membrii familiei Mistrie era însoţită şi de foarte multă recunoştinţă, căci ei erau aceia care-i dăduseră posibilitatea de a se ridica mai presus de umilele împrejurări ale naşterii şi copilăriei sale.

Fusese o vreme în care şi familia lui Bahram era prosperă şi respectată, ocupând o poziţie distinsă în oraşul lor natal, Navsari, pe coastele din Gujarat. Bunicul lui fusese un cunoscut negustor de textile, cu legături de curte importante în diverse capitale princiare, ca Baroda, Indore şi Gwalior. Dar, în ultimii ani, după o viaţă întreagă de prudenţă, făcuse o serie de investiţii nechibzuite, acumulând datorii uriaşe. Fiind un om de o integritate impecabilă, îşi asumase sarcina de a le plăti absolut pe toate, până la ultimul tinny, coproon sau jumătate-de-anna; drept urmare, familia fusese supusă la cea mai cruntă penurie, cu doar o mână de cowrie-uri în khazana – prea puţine, cum se spune, ca să se înşire pe un fir cât o lungime de braţ.

Nevoiţi să-şi vândă frumosul şi străvechiul haveli, se mutaseră în două camere la marginea oraşului, iar acest lucru se vădise fatal pentru bătrân, ca şi pentru fiul lui, tatăl lui Bahram, care era un om debil şi toată viaţa avusese probleme de sănătate; n-a apucat să-l vadă pe Bahram la navjote – iniţierea sa ceremonială în credinţa zoroastriană.

Din fericire pentru băiat şi pentru cele două surori ale lui, mama lor deprinsese în tinereţe tainele unei îndeletniciri lucrative; cusătoreasă excepţional de iscusită, broda şaluri foarte admirate şi preţuite. Când în comunitate s-a dus vestea despre greutăţile familiei, a început să plouă cu comenzi, iar femeia, muncind pe brânci

şi trăind pe sponci, a reuşit nu numai să-şi hrănească toţi copiii, ci şi să-i ofere lui Bahram rudimentele unei instruiri. Cu timpul, renumele ei s-a răspândit prin tot Bombay-ul, aducându-i o însărcinare importantă: i s-a cerut să furnizeze şaluri brodate de nuntă pentru fiica unuia dintre cei mai însemnaţi oameni de afaceri parsi din oraş – nimeni altul decât Seth Rustamjee Pestonjee Mistrie.

Cele două familii nu erau necunoscute una alteia, căci afacerile familiei Mistrie începuseră tot în Navsari – având la origini un mic atelier de mobilă pe care cei din neamul Modi, în vremurile lor de glorie, îl frecventaseră şi-l sprijiniseră din greu. Atelierul mai avea ataşat şi un hambar pentru construit bărci: deşi începuse ca o parte mică a afacerii, ajunsese cu repeziciune să întreacă toate celelalte ramuri ale ei. După ce obţinuse un contract major cu Compania Indiilor Orientale, familia Mistrie se mutase la Bombay, unde-şi deschisese un şantier naval în cartierul docurilor din insula Mazagon. Capul de-atunci al familiei, Seth Rustamjee, construise energic pe temelia moştenirii lui, iar sub conducerea sa şantierul naval Mistrie devenise una dintre cele mai de succes întreprinderi de pe subcontinentul indian. Acum, fiica lui urma să se mărite cu un vlăstar al uneia dintre cele mai bogate familii de negustori din ţară, Dadiseth din Colaba, iar nunta avea să fie sărbătorită cu mare pompă. Dar, cu câteva zile înainte de începutul festivităţilor, când toate aranjamentele erau făcute şi nerăbdarea atinsese apogeul, a intervenit soarta: unul dintre asociaţii din Aden ai Dadisethilor îi oferise viitorului mire un armăsar arab de soiul cel mai bun, iar bălatul, care pe-atunci avea numai cincisprezece ani, insistă să iasă călare cu el pe plajă. Dezorientat după lungul drum pe mare, calul era extrem de nervos – iar băiatul, în plin galop, a fost aruncat din şa şi a murit.

Pentru familia Mistrie, moartea băiatului a fost o dublă nenorocire: nu numai că l-au pierdut pe ginerele de vis, dar au fost şi nevoiţi să se împace cu gândul că, în urma acelei tragedii, fiicei lor avea să-i fie nespus de greu, dacă nu chiar imposibil, să mai încheie o căsătorie reuşită: perspectivele ei aveau să fie cu siguranţă contaminate de stigmatul fatalităţii şi al ghinionului. Când ai ei au început să-şi întindă din nou antenele, temerile li s-au confirmat cu

repeziciune: necazul fetei prilejuise multă compasiune, fără însă a fi urmat de vreo cerere acceptabilă în căsătorie. Când a devenit limpede că din interiorul cercului lor restrâns n-avea să se ivească niciun pețitor, Mistrie-ii şi-au extins căutările, deşi fără tragere de inimă, şi în afara oraşului, spre satul lor strămoşesc, unde, în cele din urmă au ajuns şi la uşa mamei lui Bahram.

Deşi începuse o perioadă foarte grea pentru ei, această ramură a familiei Modi era recunoscută ca având un pedigri respectabil, iar Bahram, un băiat arătos şi zdravăn, mai mult sau mai puțin educat, avea vârsta potrivită, de aproape şaisprezece ani. Auzind lucruri bune despre el, Seth-ul l-a întâlnit în timpul unei călătorii la Navsari şi a fost plăcut impresionat de însufleţirea şi energia băiatului; el a fost acela care a hotărât că tânărul avea să fie un partener acceptabil pentru fiica lui, în pofida dezavantajelor dictate de un comportament cam necioplit şi o creştere influenţată de sărăcie. Dar, împrejurările fiind acelea care erau, propunerea de cerere în căsătorie care i-a fost trimisă mamei lui Bahram era însoţită de anumite condiţii: întrucât băiatul nu avea bani şi nici perspective imediate de avansare, tânărul cuplu trebuia să locuiască la Bombay, în conacul familiei Mistrie, iar mirele urma să ia parte obligatoriu la afacerile firmei.

În pofida avantajelor acestui aranjament, la care nici n-ar fi îndrăznit să viseze, mama lui Bahram nu s-a grăbit să-l accepte: greutăţile vieţii o învăţaseră multe lecţii aspre despre lume şi, în timp ce discutau condiţiile stipulate alături de ofertă, a spus:

Niciodată nu e uşor ca un bărbat să locuiască împreună cu socrii lui, ca un „soţ-în-casă" – un *gher-jamai.* Ştiţi ce spun oamenii despre gineri: *kutra pos, bilarã pos per jemeinã jeniyãne varmã khos* – creşte un câine, creşte o pisică, dar pe ginere şi pe odraslele lui aruncă-i în şanţ...

Bahram a luat în derâdere aceste cuvinte, ca pe o mostră de înţelepciune populară care nu li se aplica unor oameni atât de bogaţi şi de sofisticaţi ca membrii familiei Mistrie. Şi el era nerăbdător să scape din mediul rustic în care crescuse, şi ştia că era improbabil să i se mai prezinte vreodată o asemenea ocazie: se hotărâse aproape din primul moment dar, de dragul aparenţelor, lăsa-

se să treacă o săptămână înainte de a-i cere mamei sale să accepte, în numele lui, oferta.

Şi astfel, în cadrul unei ceremonii temperate, aşa cum se cuvenea, căsătoria s-a făcut, iar Bahram şi Shireenbai s-au instalat într-un apartament al conacului Mistrie, pe strada Apollo din Bombay.

Shireenbai era o fată timidă şi retrasă, al cărei moral fusese doborât pentru totdeauna de tragedia dinaintea plănuitei căsătorii; comportamentul ei aducea mai degrabă cu al unei văduve decât cu al unei mirese – părea să fie tot timpul învăluită în melancolie, ca şi cum l-ar fi jelit mereu pe soţul pe care ar fi trebuit să-l aibă. Faţă de Bahram se purta cu conştiinciozitate, deşi fără entuziasm, şi, întrucât nici el nu se aşteptase la mult mai mult, se înţelegeau destul de bine. Au avut două fete, la scurt timp una după cealaltă.

Dacă în relaţia dintre Bahram şi Shireenbai era prea puţină pasiune, nici de ranchiună nu aveau parte – dar nu se putea spune acelaşi lucru şi despre relaţiile lui cu restul familiei. Spaţioasa locuinţă a Mistrie-ilor găzduia un mare număr de persoane, printre care părinţii lui Shireenbai şi cei trei fraţi ai ei, cu nevestele şi copiii lor – şi, cu excepţia notabilă a patriarhului, păreau să fie strâns uniţi în rezerva cu care-l priveau pe provincialul fără un chior care aterizase în mijlocul lor: se simţea ca un neam prost, sărac şi cam bădăran infiltrat în căminul lor, cu gândul de a-i deposeda de tot ceea ce aveau.

Că avea uneori apucături cam neîndemânatice, Bahram nu s-ar fi sfiit să recunoască, la fel cum nu nega nici faptul că dialectul său ţărănesc din Gujarat şi engleza inadecvată sunau prost în incinta urbană a conacului Mistrie. Dar acestea nu erau decât nişte probleme minore, adevărul fiind acela că nu s-ar fi simţit chiar atât de inadaptat dacă nu i-ar fi lipsit total aptitudinile pe care Mistrie-ii le aşteptau de la bărbaţii din familia lor. Aveau o lungă genealogie de constructori şi meşteri marangozi, care se mândreau cu aptitudinile lor tehnice. Tatăl lui Shireenbai, Seth Rustamjee, îşi asumase misiunea de a dovedi că navele de fabricaţie indiană, despre care europenii vorbeau de obicei numindu-le bărci-de-la-ţară sau corăbii

negre, puteau naviga la fel de bine, dacă nu chiar mai bine, ca oricare alta. Nu numai că fusese personal răspunzător de mai multe inovații semnificative în domeniul tehnicilor de construire a vaselor, dar îşi mai instruise şi ucenicii spre a ține pasul cu progresele tehnologice din acel domeniu supus mereu unor schimbări foarte rapide. Portul Bombay era vizitat cu regularitate de unele dintre cele mai suple şi mai sofisticate corăbii de fabricație străină: împrietenindu-se cu meşteşugarii şi reparatorii care se ocupau de aceste nave, cei din familia Mistrie se mențineau la curent cu cele mai recente îmbunătățiri tehnice şi dispozitive nautice, pe care le rafinau şi le adaptau rapid în scop propriu. Într-adevăr, corăbiile lor erau modele atât de avansate, şi construite cu costuri atât de reduse, încât multe flote şi proprietari europeni de nave – chiar şi din Marina Maiestății Sale – începuseră să trimită comenzi la Mistrie & Sons, în loc să apeleze la şantierele navale din Southampton, Baltimore şi Lübeck.

Dacă membrii familiei Mistrie reuşiseră să facă din propria lor firmă o forță redutabilă într-o industrie în care concurența era aprigă, aceasta se datora faptului că atenția lor fusese în mod constant îndreptată spre domeniile de specialitate pe care şi le aleseseră. Integrarea într-o organizație atât de specializată cerea din partea oricărui nou-venit anumite priceperi şi capacități pe care Bahram nu le avea: uneltele nu stăteau bine în mâinile lui nervoase, detaliile îl plictiseau, şi era prea individualist ca să țină pasul cu o echipă de alți lucrători. Stagiul lui de ucenic marangoz a fost scurt, fiind repede alungat într-o baracă răpănoasă din spate, unde se țineau registrele contabile ale firmei. Iar asta i s-a potrivit la fel de prost, căci nici numerele şi nici oamenii care lucrau cu ele nu-l interesau câtuşi de puțin: i se părea că socotitorii şi contopiştii aveau o viziune a lumii îngrozitor de limitată, lipsită de cea mai mică urmă de imaginație sau spirit întreprinzător. Propriile lui talente, credea el, erau de un cu totul alt soi; fiind mereu în pas cu ştirile, se pricepea la relațiile cu oamenii, şi pe deasupra mai era şi binecuvântat cu un ochi ager pentru aprecierea riscurilor şi a şanselor. Completarea plicticoasă a rubricilor şi punerea monedelor în fişicuri ordonate nu erau pentru el – încă de pe când lucra în daf-

tar, avea grijă să fie mereu informat despre alte oferte, fără să se îndoiască vreo clipă că într-o bună zi va găsi un domeniu profesional mult mai potrivit pentru calităţile cu care-l înzestrase natura.

N-a trecut mult şi Bahram şi-a dat seama ce anume îşi dorea să facă: afacerile cu exporturi dintre vestul Indiei şi China erau în plin avânt şi ofereau prilejuri nemaipomenite – nu numai de câştig, ci şi de călătorii, evadare şi aventură. Ştia, însă, că nu i-ar fi fost deloc uşor să-i convingă pe cei din neamul Mistrie să intre în această arenă; în chestiunile de afaceri, erau extrem de conservatori şi dezaprobau tot ceea ce mirosea a speculaţie.

Şi, într-adevăr, când Bahram a adus pentru prima oară vorba despre o posibilă intrare în afacerile cu exporturi, socrul lui a reacţionat cu dezgust:

Ce? Să vindem opiu peste mări? Asta-i doar o loterie – nu e ceva în care să se implice o firmă ca Mistrie.

Bahram, însă, venise pregătit.

Ascultă, sassraji, spuse el. Ştiu că dumneata şi familia dumitale sunteţi aşi ai fabricaţiei şi ingineriei. Dar uitaţi-vă la lumea din jurul nostru: priviţi cum se schimbă. În ziua de azi, cele mai mari profituri nu provin din vânzarea de lucruri folositoare. Profiturile se obţin vânzând produse care nu sunt de niciun folos real. Uitaţi-vă la soiul ăsta nou de zahăr alb pe care oamenii îl aduc din China – substanţa asta pe care o numesc „cheeni". E cu ceva mai dulce decât mierea sau jagerry, zahărul de palmier? Nu e, dar oamenii plătesc pentru el dublu, sau chiar mai mult. Uitaţi-vă la toţi banii pe care-i câştigă unii din vânzarea romului şi a ginului. Sunt acestea cu ceva mai bune decât toddy-ul, vinul şi sharaabul nostru? Nu sunt, dar oamenii le vor. La fel e şi opiul. Nu foloseşte absolut la nimic, decât dacă eşti bolnav – şi totuşi, oamenii îl vor. Şi e astfel făcut încât, odată ce încep să-l folosească, nu se mai pot opri; piaţa nu face decât să se întindă tot mai mult şi mai mult. De aceea încearcă britanicii să acapareze comerţul şi să-l ţină pentru ei. Noroc că în provincia Bombay Presidency n-au reuşit; aşa că ce rău facem dacă scoatem un ban din asta? Fiecare şantier naval are şi câte o mică flotă, ca să se angajeze în comerţul maritim; n-o fi venit momentul ca şi firma Mistrie să-şi înfiinţeze o divizie de comerţ pro-

prie? Uite ce beneficii scot unele dintre celelalte firme în ultima vreme, exportând bumbac şi opiu: şi-au dublat şi chiar triplat investiţiile, cu fiecare transport trimis în China. Dacă-mi dai permisiunea, voi fi bucuros să fac un voiaj la Canton, să sondez terenul.

Seth Rustamjee, însă, nu se lăsă nici acum convins.

Nu, spuse el, ar fi o abatere prea mare de la practicile firmei. N-o pot îngădui.

Aşa că Bahram reveni la vechea lui muncă de contabil, dar dădea nişte rezultate atât de slabe, încât Seth Rustamjee îl chemă înapoi în daftarul lui şi-i spuse verde-n faţă că devenise un *nikammo* total – un om de nimic. În şantierul naval se dovedise mai rău decât inutil; acasă părea incapabil să se înţeleagă cu cea mai mare parte a familiei, şi dacă o mai ţinea mult aşa, în curând avea să devină o povară pentru toţi.

Bahram îşi lăsă capul în piept şi spuse:

Sassraji, oricine face greşeli. Am doar douăzeci şi unu de ani, dă-mi şi mie o şansă de a mă duce în China, şi-am să vă dovedesc tuturor de ce sunt în stare. Crede-mă, voi încerca întotdeauna să fiu vrednic de dumneata şi de familia dumitale.

Seth Rustamjee se uită lung şi pătrunzător la el, după care dădu din cap, aproape imperceptibil:

În regulă, du-te atunci, şi să vedem ce s-o alege şi din asta.

Şi astfel, *Mistrie and Sons* a finanţat prima călătorie a lui Bahram în Canton – cu rezultate care au uimit pe toată lumea, şi nu în ultimul rând chiar pe Bahram însuşi. Pentru el, dintre toate surprizele acelei expediţii, niciuna n-a fost mai mare decât enclava străină din Canton, unde locuiau negustorii. „Fanqui-town", cum îi spuneau veteranii, era un loc în acelaşi timp al economiei dar şi de un lux necontrolat; un loc unde mereu erai privit şi totuşi scutit de încruntările rudelor gata să te judece; un loc unde prezenţa femeilor era strict interzisă, dar unde femeile îţi intrau în viaţă în moduri neaşteptate: astfel se face că Bahram, care încă nu împlinise treizeci de ani, s-a pomenit încurcat într-o legătură glorioasă şi accidentală cu Chi-mei, o barcagioaică de la care s-a ales cu un fiu – un copil ce-i era cu atât mai drag, cu cât în Bombay nu-i putea recunoaşte existenţa.

În Canton, fără nenumăratele învelişuri de-acasă – familia, comunitatea, obligaţiile şi formalismele – Bahram simţise că în el se trezeşte o nouă fiinţă, una care înainte dormise în sufletul lui: devenise Barry Moddie, un tip încrezător, puternic, ospitalier, gălăgios, poruncitor şi plin de succes. Dar când făcea drumul înapoi la Bombay, acest eu alternativ al lui se ascundea la loc în învelitori; Bahram devenea iarăşi Bahram, un soţ devotat la modul liniştit, care trăia, fără să se plângă, în cadrul plin de restricţii al unei familii mari şi strâns unite. Şi totuşi, nu s-ar fi putut spune despre niciunul dintre aspectele sale că era mai autentic decât celălalt. Aceste două laturi ale vieţii lui îi erau la fel de importante şi necesare, şi n-ar fi vrut să schimbe mare lucru în niciuna dintre ele. Chiar şi conştiinciozitatea lipsită de orice emoţie a lui Shireenbai, dezamăgirile ei prost ascunse, păreau indispensabile între contururile existenţei lui Bahram, prin faptul că impuneau nişte obstrucţii necesare volubilităţii sale înnăscute.

Bahram începuse să se bucure de un asemenea succes, încât ar fi putut foarte bine să părăsească firma Mistrie, pentru a-şi înfiinţa o companie comercială proprie – dar nu simţea niciodată tentaţii serioase în acest sens. Una la mână, compensaţiile pe care le primea erau atât de generoase, încât n-avea de ce să se plângă. Dar şi mai importante decât aceste câştiguri erau privilegiile asociate cu activitatea de reprezentant al uneia dintre cele mai respectate companii din Bombay: faptul de a putea locui în unele dintre cele mai elegante locuinţe din Canton, sau de a avea alocaţii aproape nelimitate pentru cheltuielile lui personale. Şi apoi, mai erau şi confortul şi prestigiul de a avea la dispoziţie o corabie ca *Anahita,* pe care socrul lui o construise cu propriile sale mâini, anume pentru ca el s-o folosească, astfel încât servea aproape ca o navă contraamiral, a sa şi numai a sa; puţini comercianţi, din Canton sau de oriunde altundeva, se puteau lăuda că traversau mările într-un asemenea lux fără pereche.

În plus, desprinderea de firma Mistrie ar fi dus în mod inevitabil şi la o despărţire casnică – iar Bahram ştia că Shireenbai n-ar fi fost niciodată de acord să se mute din conacul familiei. De fiecare dată când sugerase asta, soţia lui izbucnise în lacrimi:

Cum poți vorbi de plecare? *Ay apru gher nathi?* Nu-i și casa ta, asta? Știi bine că, dacă eu plec, mama mea n-ar mai avea mult de trăit. Și ce-aș face eu în timpul acelor luni și ani de zile când tu vei fi plecat în China – singură-n casă, fără niciun bărbat alături? Altceva ar fi, desigur, dacă *gher ma deekra hote* – dacă ar fi un fiu în casă, dar așa...

Așa că Bahram s-a mulțumit să rămână sub aripa familiei Mistrie, construindu-și liniștit propria parte din afaceri, pe care o dezvolta pentru a face din ea o vrednică soră a șantierului naval. În chip ciudat, însă, succesul lui Bahram nu reușea deloc să îmbunătățească părerea fraților lui Shireenbai despre el: dimpotrivă, adăuga un element de teamă suspiciunilor lor mai vechi, căci acum începuseră să fie nemulțumiți de încrederea tot mai mare a tatălui lor în el.

Dacă atitudinea membrilor mai tineri ai familiei Mistrie îl nedumerea pe Bahram, nu la fel stăteau lucrurile și cu mama lui, care și-o explica recurgând la vechea ei trăistă de proverbe.

Nu înțelegi de ce le e frică? spuse ea. Ceea ce-și spun unul altuia e vorba aia din bătrâni: *palelo kutro peg kedde* – câinele blând e cel ce te mușcă de picior...

La fel cum se mai întâmplase de-atâtea ori în trecut, Bahram râse de înțelepciunea ei depănată în fuiorul casei – dar, în cele din urmă, ea fu aceea căreia faptele îi dădură dreptate.

De-a lungul tuturor anilor lui de muncă alături de *Mistrie and Sons*, Bahram presupusese, cu încurajarea socrului său, că într-o bună zi avea să i se acorde controlul deplin asupra diviziei pe care o întemeiase și o cultivase. Apoi însă, pe neașteptate, Seth-ul a suferit un atac cerebral care l-a lăsat paralizat și incapabil să mai vorbească. Luni de zile a tot oscilat între viață și moarte, împingând familia și firma într-un tumult fără seamăn. Testamentul pe care se zvonea că și-l întocmise n-a fost găsit niciodată și, după moartea lui, fiii și nepoții au ajuns curând să se confrunte într-o luptă acerbă pentru viitorul firmei. Nici Bahram și nici Shireenbai n-au luat parte la acest conflict, căci moștenirea ei era păstrată în custodia fraților, iar Bahram nu avea o participare îndestulătoare ca să poată fi considerat partener principal.

Primul semn primit de Bahram despre ceea ce se punea la cale a fost chemarea la o întâlnire cu cumnații lui. Așezați în jurul său, în semicerc, aceștia i-au spus că luaseră o decizie cu privire la viitorul companiei: afacerile cu construcții navale intraseră în declin de mult timp, așa că acum se hotărâseră să lichideze toată firma, astfel încât frații și copiii lor să dispună de capital pentru a demara alte afaceri. Întrucât divizia de export și flota erau acum cele mai valoroase părți ale companiei, pe ele aveau să le vândă primele. Era un ghinion, desigur, că el, Bahram, trebuia să se retragă din activitate – dar, în semn de recunoaștere pentru contribuția lui, firma avea să-i decerneze cu siguranță o compensație financiară extrem de generoasă – și, la urma urmei, adevărul era că trecuse de cincizeci de ani, și amândouă fiicele lui erau măritate și așezate la casele lor. Nu ajunsese și el la acel moment din viață când o pensionare în condiții de lux i-ar fi apărut drept cea mai potrivită încheiere a unei cariere încununate de succes?

Cu alte cuvinte, el, Bahram, care contribuise atât de mult la prosperitatea firmei, avea să fie exclus de la succesiune și scos la pensie.

Bahram nici nu se gândise vreodată la posibilitatea ca frații Mistrie să vrea să-și vândă o unitate de exporturi care aducea un profit uriaș. Nici gândul pensionării nu-l suporta; să nu se mai ducă niciodată pe mare, să nu se mai întoarcă în Canton, ar fi însemnat să-și reducă toată viața la jumătate – dacă nu chiar mai puțin; ar fi fost totuna cu a deveni un mort viu. Trecuseră deja trei ani de la ultima lui vizită în China, și între timp fiul său, care acum avea cu puțin peste douăzeci de ani, dispăruse, iar Chi-mei murise. Fie și numai din acest motiv nu se putea nici măcar gândi să renunțe pentru totdeauna la Canton; niciodată n-ar fi putut suporta chinul de a nu ști ce se întâmplase cu băiatul lui.

Dar de ce tocmai acum? își întrebă Bahram cumnații. De ce vreți să vindeți divizia de export într-un moment când e pe cale să dea rezultate mai bune decât oricând? De ce să nu mai așteptați măcar câțiva ani?

Frații Mistrie îi explicară că în ultima vreme auziseră multe zvonuri îngrijorătoare despre situația din China; se vorbea chiar și

că împăratul avea să pună în curând interdicție totală pe importurile de opiu. Se anunța o perioadă de incertitudine prelungită, motiv pentru care mulți oameni de afaceri din Bombay se spălau pe mâini de comerțul cu China. Cât despre ei, consideraseră întotdeauna că negoțul întreprins de el era peste măsură de riscant; găseau că era mai bine să se descotorosească de divizia de export înainte ca aceasta să devină o povară pentru tot restul firmei.

Drept răspuns, Bahram se holbă la cumnații lui cu cea mai sinceră uimire: fiind mult mai bine informat decât ei despre toată situația, acordase o atenție mai mare zvonurilor și bârfelor. Concluzia la care ajunsese era la polul opus: avea impresia că se deschiseseră oportunități comerciale fără egal, așa cum se ivesc doar o dată sau de două ori într-o viață de om. Zvonuri similare mai circulaseră și pe la 1820, iar Seth Rustamjee încercase să-l convingă pe Bahram să nu transporte opiu în anul acela. Nu numai că Bahram insistase să se ducă, dar exportase cea mai mare încărcătură de până atunci – și totul ieșise întocmai conform așteptărilor lui, aducându-le profituri imense. Fusese de fapt marea lovitură care-l propulsase în grupul select al negustorilor străini cunoscuți în Canton ca *daaih-baani*, sau *tai-pani*, cum le plăcea să fie numiți.

Bahram avea motive întemeiate să presupună că același lucru avea să se întâmple și acum: aflase recent că un grup de mandarini seniori îi înaintase Împăratului Chinei un memoriu prin care recomandau legalizarea comerțului cu opiu. Părea foarte probabil ca noua lege să fie curând pusă în aplicare: statul urma să câștige venituri imense dacă punea impozit pe opiu, iar mandarinilor urmau să le revină profituri uriașe – după aceea, era limpede că cererea de opiu avea să crească vertiginos.

Bahram le-ar fi putut spune fraților Mistrie despre aceste lucruri, dacă dorea; le-ar mai fi putut spune și că plănuia să transporte în acel an o cantitate de opiu neobișnuit de mare, așteptându-se să dobândească mulți bani pentru firmă. Nu făcu însă nici una, nici alta; în schimb, ajunse la o concluzie pe care ar fi trebuit s-o tragă cu ani în urmă: mult prea mult timp își folosise mintea, nervii și experiența ca să facă bani pentru cumnații lui; venise vremea să se mai gândească și la sine însuși. Dacă-și aduna laolaltă

toate resursele, îşi investea economiile şi-şi ipoteca proprietăţile, vindea bijuteriile lui Shireenbai şi se împrumuta de la prieteni, cu siguranţă avea să-şi poată dubla sau chiar tripla capitalul, putând să-şi înfiinţeze propria lui companie. Trebuia să-şi asume acest risc.

Le adresă cumnaţilor săi un zâmbet politicos.

Nu, răspunse el. Nu, n-o să vindeţi divizia de export.

Cum adică?

Adică, n-o s-o vindeţi fiindcă am s-o cumpăr eu însumi de la voi.

Tu? strigară toţi într-un glas. Dar gândeşte-te la costuri... există corăbiile... *Anahita*... echipajele şi salariile lor... asigurarea... daftarele... antrepozitele... capitalul rulant... cheltuielile fixe...

Încremeniseră, holbându-se la el, până când unul dintre ei îşi regăsi suflul ca să-l întrebe:

Şi ai fondurile necesare?

Bahram clătină din cap.

Nu, răspunse el. Nu le am, în acest moment. Dar, odată ce ne înţelegem la un preţ, vă dau cuvântul meu de onoare că veţi primi banii în cel mult un an. Până atunci, vă cer doar să lăsaţi divizia de export intactă, şi să-mi daţi mână liberă s-o conduc cum găsesc eu de cuviinţă că-i mai bine.

Fraţii se uitau unii la alţii, stânjeniţi, neştiind ce răspuns să-i dea. Ca să clarifice lucrurile mai bine, Bahram sublinie cu blândeţe:

– Nu aveţi de ales, să ştiţi... Toată lumea din Bombay ştie că eu am clădit divizia asta pornind de la zero. Nimeni n-ar cumpăra-o fără să-mi ceară sfatul. N-aţi obţine decât o mică fracţiune din preţul ei adevărat.

Chiar în acel moment, auziră un sunet venind de deasupra. Sursa lui fusese fără doar şi poate simpla cădere a unui obiect pe podea, la etaj. Bahram era familiarizat cu superstiţiile auditoriului său şi profită imediat de ocazie. Punându-şi mâna pe inimă, spuse:

– *Hak naam te Saahebnu,* Adevăr este numele Atotputernicului.

Întocmai aşa cum se aşteptase, acest incident puse capăt controversei: fraţii Mistrie îi acceptară condiţiile, aşa că Bahram se apucă imediat de treabă.

De-a lungul anilor, își cultivase o largă rețea de relații printre negustorii mărunți, cărăușii de caravane și cămătarii care răspundeau de transportul opiului din orașele comerciale ale Indiei centrale și apusene până la Bombay. Acum, curierii și emisarii lui se răspândiră spre Gwalior, Indore, Bhopal, Dewas, Baroda, Jaipur, Jodhpur și Kota, ducând vestea că în anul acela exista un singur seth în Bombay care oferea un preț cinstit pe opiu.

Între timp, cu scopul de a obține banii pentru aceste achiziții, Bahram își lichidă economiile și folosi toate sursele de credit care-i stăteau la dispoziție. Când aceste măsuri se dovediră insuficiente, ipotecă – în ciuda unei îndârjite opoziții din partea soției sale – pământurile pe care le stăpâneau împreună și vându aurul, argintul și bijuteriile.

Însă, chiar și după toate acestea, n-ar fi reușit să adune laolaltă un transport care să fie pe măsura ambițiilor lui; capacitatea de a o face în cele din urmă fu rezultatul unei evoluții neașteptate a evenimentelor. Pe la sfârșitul sezonului musonic, când grosul flotei comerciale pleca de obicei spre Canton, zvonurile despre apropiatele tulburări din China deveniseră atât de puternice, încât prețurile la mărfuri suferiră o cădere bruscă. Când toți încetară să mai cumpere, interveni Bahram.

Așa reușise el să-și adune transportul de care părea că se alesese praful în furtuna din septembrie, 1838. Valoarea totală a mărfii, dacă ar fi vândut-o la prețul pe care-l preconiza, putea să ajungă la peste un milion de taeli de argint chinezești – echivalentul a patruzeci de tone englezești din prețiosul metal.

Cât de mult din toată această valoare se pierduse? Zăcând pe patul lui din Apartamentul Armatorului, buimăcit de efectele opiului, Bahram era chinuit de neliniște. De fiecare dată când Vico își făcea apariția în ușă, îl întreba:

Cât, Vico? Cât s-a dus?

Încă mai numărăm, patrão. Nu știm deocamdată.

Când în sfârșit Vico fu gata cu numărătoarea finală, rezultatul se dovedi și mai bun, dar și mai rău decât se așteptaseră: estima că pierduseră cam trei sute de lăzi – circa zece la sută din încărcătură.

A pierde echivalentul a cinci tone de argint era o lovitură nimicitoare, fără îndoială, dar Bahram ştia că ar fi putut să fie şi mult mai rău. Punând la socoteală şi asigurarea, încă îi mai rămăsese destul ca să-şi plătească toţi investitorii şi să-i rămână şi lui un profit frumuşel.

Acum se mai punea doar întrebarea cum îşi juca levata: avea cărţile în mână, iar masa de joc era pregătită.

Să vadă o fată plângând în faţa lui era foarte dificil, aproape insuportabil, pentru Fitcher. După ce se tot trase de barbă şi-şi drese glasul de multe ori, spuse dintr-odată:

– Te-oi mira poate să auzi asta, Miss Paulette, dar l-am cunoscut pe tatăl matale. Mata-i semeni bucăţică ruptă, zic eu.

Ştergându-se la ochi, Paulette ridică privirea.

– Dar este incroyable, domnule: unde l-aţi putut întâlni pe tatăl meu?

– Aici, în Pimple-mouse. Chiar în grădina asta...

Se întâmplase cu mai mult de treizeci de ani în urmă, când Fitcher se întorcea spre Anglia, după prima lui călătorie în China. Drumul fusese nespus de greu: „ cabina plantelor", de modă veche, fusese avariată de o furtună cu grindină; plantele fuseseră împroşcate cu alge şi răvăşite de vânt. După ce-şi pierduse jumătate din colecţie, făcuse tot drumul până la Pamplemousses într-o stare de spirit vecină cu disperarea. Acolo însă, într-una dintre magaziile de lângă intrarea în grădină, făcuse cunoştinţă cu Pierre Lambert: pe-atunci, botanistul era tânăr, recent sosit din Franţa, şi pe drum începuse să experimenteze cu un soi nou de container pentru transportul plantelor: scosese câteva panouri din pereţii unui cufăr vechi de lemn şi le înlocuise cu geamuri groase. Îi dăduse şi lui Fitcher două asemenea containere, fără să accepte niciun ban pentru ele.

– Todeuna am vrut să-i mulţumesc lui tat-to, da' nu l-am mai văz't niciodat'. Tare rău îm' pare-acu' s-auz' că se duse.

La asta, Paulette îşi pierdu complet calmul, şi-şi dădu drumul la vorbă, fără să se mai oprească. Îi povesti lui Fitcher că moartea tatălui ei, la Calcutta, o lăsase fără un ban; se hotărâse să se

ducă în Mauritius, unde familia ei avusese cândva relații, și reușise să se strecoare pe o corabie de culi, *Ibis;* drumul fusese catastrofic în multe privințe dar, grație bunătății unora dintre membrii echipajului, Paulette reușise să debarce cu bine. Secundul navei, Zachary Reid, îi împrumutase hainele pe care le avea pe ea, dar acum era arestat pentru revoltă și în curând avea să fie trimis la Calcutta, spre a fi judecat. Pomenindu-se cu buzunarele goale, Paulette mersese pe jos până la Grădina Botanică, unde lucrase odinioară tatăl ei – dar numai pentru a o găsi abandonată; cum nu mai avea niciun alt loc spre care să se îndrepte, se adăpostise în vila părăsită, unde-și petrecuse ultimele câteva zile, căutând de mâncare.

– Și-acuma ce-i face? Te gândii?

– Nu, încă nu m-am hotărât. Dar până una-alta m-am descurcat destul de bine, și nu văd de ce nu mi-ar mai merge, o vreme.

Fitcher tuși, își drese glasul și se întoarse cu fața spre ea.

– Și dacă... dacă io ț-aj oferi ceva mai breaj, Miss Paulette? O slujbă? Te-i gândi la asta că-de-cât?

– O slujbă, domnule? repetă ea, cu suspiciune. De ce fel, dacă vă pot întreba?

– De grădinărit – atâta doar c-o fi pe mare. O s-ai propria matale cabină, pregătită anume ca pentru o do'nișorică tinerică. O s-ai leafă de cârmaci, și n-o să dai nimica pentru mâncat.

Făcu o pauză.

– I-o datorez lu' tat-to.

Zâmbind, Paulette clătină din cap.

– Sunteți foarte bun, domnule, dar nu sunt o pisicuță pierdută. Tatăl meu n-ar fi vrut să profit de generozitatea dumneavoastră. Cât despre mine, trebuie să mărturisesc că m-am săturat să tot trăiesc din mila altora.

– Milă...?

Dintr-odată, Fitcher deveni conștient de niște furnicături ciudate: parcă l-ar fi asaltat o boală necunoscută, cu simptome pe care nu-și amintea să le mai fi simțit vreodată – o senzație stranie în abdomen, un tremur paralitic al mâinilor, o usturime arzătoare a ochilor. Așezându-se pe scaun, își ridică degetele la gât și fu uimit

să descopere că de pe vârful bărbii i se prelingeau stropi calzi. Îşi privi vârfurile umezite ale degetelor, ca şi cum s-ar fi metamorfozat în ceva inexplicabil – ca nişte cârcei care ar fi încolţit în vârful spinilor.

Fitcher nu era genul de om care să plângă uşor; încă din copilărie putuse înfrunta oricât de multe lovituri, şuturi şi castane, fără să-i dea lacrimile. Acum, însă, avea impresia că se revărsau din el tensiunile de-o viaţă, şiroindu-i pe obraji.

Paulette îngenunche alături, privindu-l îngrijorată.

– Dar, domnule, ce este? Dacă v-am jignit cu ceva, vă rog să mă credeţi că n-a fost cu intenţie!

– Mata nu-nţelej, zise Fitcher, printre suspine. Nu din milă ţ-am oferit slujba, Miss Paulette. Adevăru-i c-am avut şi io o fată. O chema Ellen şi merea cu mine pe mare. Încă de cân' era mică-şi dorea să să ducă-n China, să culeagă, cum făceam şi eu. Acu' o lună, căzu bolnavă şi n-am avu' nimica ce să-i facem. Şi-acuma s-a dus, fără ea nu ştiu dac-o să mă mai ţie inima să merg 'nainte.

Îşi dădu mâinile la o parte de pe faţă, ridicând privirea spre ea.

– Adevăru-i, Miss Paulette, că matale ejt-aia care-i face-o faptă bună, de mila unui bătrân. De mila mea.

Ani de zile, Bahram privise municipalitatea incipientă din Singapore ca pe o glumă absurdă.

Pe vremuri, când naviga prin Strâmtoare, Bahram nu acosta niciodată în Singapore, ci în Malacca, acesta fiind unul dintre oraşele lui favorite: îi plăcea locul, cu clădirile lui olandeze severe, cu templele chinezeşti, cu biserica portugheză văruită, cu souq-ul arăbesc şi gali-urile populate de familiile din Gujarat care parcă locuiau acolo de când lumea – iar Bahram, ca un iubitor de bunătăţi ce era, îşi formase o mare preferinţă pentru ospeţele care aveau loc în casele negustorilor peranakani din oraş.

În timpurile acelea, Singapore nu era decât una dintre numeroasele insule împădurite îngrămădite în capătul strâmtorii. Pe latura sa sudică, la gura râului, se afla un mic kampung malaez: uneori, corăbiile aruncau ancora în apropiere şi-şi trimiteau bărcile să aducă la bord provizii şi apă de băut. Dar junglele insulei erau notorii pentru tigrii, crocodilii şi şerpii veninoşi pe care-i adăposteau; nimeni nu întârzia în acele locuri mai mult decât era necesar.

Când britanicii au ales acel loc neatrăgător pentru a construi un nou oraş, Bahram, la fel ca mulţi alţii, presupusese că în curând aşezarea avea să fie recucerită de pădure: de ce-ar fi ales cineva să poposească acolo, când Malacca era doar la o zi de drum pe mare? Şi totuşi, odată cu trecerea anilor, în pofida preferinţelor sale personale pentru Malacca, Bahram fusese nevoit să cedeze, tot mai frecvent, cererilor ofiţerilor de pe vas, care-i spuneau că serviciile portuare erau mai bune în Singapore – cel mai mult le plăcea atelierul naval al domnului Tivendale, situat într-un loc foarte convenabil – şi-l pomeneau adesea ca fiind cel mai bun din regiune.

Spre acest atelier şi-a croit drum *Anahita* după furtună: deşi îşi pierduse bompresul şi mascaronul de la prova, catargele erau intacte şi reuşise să acopere distanţa în mai puţin de o săptămână. Din cauza efectelor remanente ale opiului crud pe care-l ingerase, Bahram nu se putuse ridica din pat în toată această parte a voiajului. După aceea, vreme de câteva zile, mai avu greţuri cauzate de

opiu: accesele erau mai intense decât orice i se întâmplase vreodată, chiar şi decât cele mai grave crize pricinuite de răul de mare. O dată sau de două ori pe oră, stomacul i se înnoda în spasme care-i dădeau senzaţia că trupul încearcă să-şi expulzeze măruntaiele împingându-le afară pe gură. Aceste atacuri îl slăbeau atât de mult încât, în unele momente, nu putea nici măcar să se întoarcă pe o parte, fără ajutorul lui Vico.

Când *Anahita* a ajuns la Singapore, Bahram era încă prea vlăguit ca să iasă din cabină; preferă să rămână la bord, în timp ce corabia era reparată şi reutilată. Nu era o încercare prea grea, căci condiţiile oferite de domnul Dutronquoy, proprietarul singurului hotel respectabil din oraş, erau depăşite pe departe de cele ale cabinei sale de la bord. Apartamentul Armatorului de pe *Anahita* era, poate, cel mai luxos care se putea găsi în afara unui iaht regal: pe lângă dormitor, mai includea şi un salon, un cabinet, o baie şi o toaletă. Aici, la fel ca în multe alte părţi ale navei, buiandrugii erau decoraţi cu motive din arta persană şi asiriană antică, sculptate în relief pe panourile de lemn: erau coloane canelate precum cele de la Persepolis şi Pasargadae; erau lăncieri bărboşi, stând ţepeni din profil, sau farohari înaripaţi şi cai imortalizaţi în plin salt. Într-un colţ al cabinei se afla un birou mare de mahon, iar în altul, un mic altar, cu o icoană a Profetului Zarathustra în ramă aurită.

Patul cu baldachin era una dintre cele mai luxoase piese de mobilier ale apartamentului: fusese plasat aşa încât Bahram să se poată uita pe fereastră, drept în port. Astfel, putea să aprecieze mai limpede ca oricând cât de repede se schimba oraşul Singapore.

Atelierul naval Tivendale era situat în gura râului Singapore, între golful interior al portului, care se găsea în estuar, şi rada de ancoraj, aflată în golful din afară. Fiind ancorată între cele două, pupa *Anahitei* tindea să se întoarcă după cum o împingeau valurile: când stătea cu faţa în afară, apăreau la vedere sute de bărci şi tongkang-uri, roind printre corăbiile ancorate în golf. La întoarcerea spre mal, ambarcaţiunile treceau uneori atât de aproape de *Anahita,* încât Bahram auzea glasurile barcagiilor Chulia vorbind, strigând şi cântând în limbile tamilă, telegu şi oriya. Când, în

schimb, prova *Anahitei* se îndrepta spre interior, în faţa ferestrelor apărea o panoramă a godown-urilor şi bankshall-urilor recent construite. Uneori, *Anahita* se întorcea atât de mult, încât Bahram putea să se uite chiar şi în susul râului, spre Debarcader, unde „bărcile de ţară" mai mici îşi descărcau mărfurile şi pasagerii.

Activitatea era neîntreruptă, traficul naval constant şi, privind la toate acestea, Bahram începea să înţeleagă de ce mai mulţi oameni de afaceri cunoscuţi de el cumpăraseră sau închiriaseră recent godownuri şi daftaruri în Singapore: părea foarte probabil ca noua aşezare să întreacă Malacca în curând, ca importanţă comercială. Acest lucru trezea un amestec de emoţii în sufletul lui Bahram: bănuia că oraşul acela construit de britanici n-avea să fie la fel de natural şi fără de griji ca vechea Malacca, unde malaezii, chinezii, gujaratii şi arabii trăiseră cot la cot cu urmaşii vechilor familii portugheze şi olandeze. Singapore fusese proiectat astfel încât „oraşul alb" să fie separat net de restul stabilimentului, chinezii, malaezii şi indienii având propriile lor cartiere – sau „ghetouri", cum le numeau unii.

Ce-avea să se aleagă de acest oraş nou şi ciudat? Singurul lucru de care puteai fi sigur era că avea să devină un loc foarte potrivit pentru a vinde şi a cumpăra: tot ceea ce povestea Vico la întoarcerea din expediţiile pe mal confirma de asemenea că peste tot răsăreau bazaruri şi pieţe – favorita lui Vico era o mela săptămânală în aer liber, unde veneau oameni din împrejurimi şi de la mari distanţe, ca să vândă şi să schimbe haine vechi.

Din relatările lui Vico, ca şi din observaţiile lui asupra traficului pe râu, Bahram înţelegea bine că Singapore evolua şi că avea să fie în curând unul dintre principalele porturi de escală din Oceanul Indian: de aceea nu fu surprins deloc să afle că se afla în oraş un vechi prieten al lui, Zadig Karabedian – Vico dăduse peste el în timp ce mergea pe Strada Comercială.

Arré Vico! exclamă Bahram. De ce nu l-ai adus aici cu tine pe Zadig Bey?

Se ducea undeva, patrão. A spus c-o să vină cât de curând posibil.

Ce face în Singapore?

E în drum spre Canton, patrão.

Aşa...? făcu Bahram, îndreptându-se de spate, curios. Şi-a plătit deja locul pe vreo corabie?

Nu ştiu, patrão.

Vico, trebuie să te duci după el, insistă Bahram. Spune-i să vină negreşit cu noi, pe *Anahita*. N-am să accept un refuz! Cheamă-l la bord cât mai repede cu putinţă. Du-te na, jaldi!

Zadig Karabedian era unul dintre puţinii prieteni cu adevărat intimi ai lui Bahram. Se cunoscuseră cu douăzeci şi trei de ani în urmă, în Canton. Zadig era ceasornicar de meserie şi călătorea adesea în diversele porturi ale Oceanului Indian şi ale Mării Chinei de Sud, ca să vândă ceasuri, orologii, cutii muzicale şi alte maşinării – cunoscute sub numele de „trilu-lilu"[1], aceste articole aveau mare căutare în Canton.

Deşi Zadig era armean de origine, familia lui se stabilise de secole în Egipt, unde trăiau în vechiul cartier creştin şi evreiesc din Cairo. Legenda spunea că unul dintre strămoşii lui Zadig îi fusese vândut în copilărie sultanului: după ce urcase în rang în rândurile mamelucilor, aranjase să-şi aducă unele rude la Cairo, unde acestea prosperaseră ca meşteşugari, perceptori şi oameni de afaceri. De-atunci, legaseră relaţii comerciale strânse cu Aden, Basra, Colombo, Bombay şi câteva porturi din Extremul Orient, inclusiv Canton.

Zadig, mai mult decât oricare alt membru al clanului său, era un călător înveterat şi vorbea fluent multe limbi, inclusiv hindustani. Mai avea şi un mare talent pentru *„hkabar-dari"*, cum îi plăcea lui Bahram să zică – era mereu la curent cu ultimele noutăţi – iar acestui talent i se datora, în parte, faptul că drumurile li se încrucişaseră în Canton.

Era în anul 1815, iar primele relatări despre înfrângerea francezilor la Waterloo ajunseseră în sudul Chinei pe la sfârşitul lui noiembrie. Vestea a fost primită cu multă uşurare de către cea mai mare parte a comunităţii europene. Mulţi negustori care-şi amânaseră întoarcerea în Europa din cauza războiului s-au răzgândit şi

[1] Sing-song, în orig, desemnând balansul unui pendul.

au hotărât să se înapoieze. Acest lucru a cauzat tot felul de perturbări, dintre care nu în ultimul rând penuria de bancnote. Din cauza creşterii prea mari a cererii, devenise tot mai greu să se găsească bilete de bancă acceptabile la plată în India. Dintr-odată, Bahram s-a pomenit confruntat cu perspectiva de a trebui să călătorească în Anglia ca să-şi poată realiza profiturile pentru acel sezon.

Pentru el, aceasta nu era cine ştie ce dezamăgire: nu mai fusese niciodată în Europa înainte, iar gândul de a se deplasa acolo îl încânta peste măsură – dar, când încercă să găsească un loc, descoperi că erau foarte puţine pe corăbiile care navigau spre vest. Atunci, un prieten parsi îl puse în legătură cu Zadig Karabedian.

Fiind un cercetător avid al politicii continentale, Zadig prevăzuse rezultatul Războiului de O Sută de Zile, ba chiar găsise şi un mod de a profita de pe urma lui. S-a întâmplat, astfel, că şi el călătorea în Anglia şi, ghicind că în sezonul acela avea să fie o mare cerere de locuri, rezervase celălalt pat din cabina lui, pentru a-l ceda unui tovarăş de călătorie – cineva care să fie atât sociabil, cât şi dispus să plătească un dastoori substanţial. După o serie de negocieri dure dar amiabile, el şi Bahram au căzut de acord asupra unor termeni reciproc avantajoşi şi s-au îmbarcat pe Hon'ble Company Ship *Cuffnells* la Macao, în ziua de 7 decembrie, 1815.

Zadig era înalt, cu un gât lung şi subţire şi o faţă care arăta de parcă ar fi fost mereu degerată, din cauza pielii crăpate din jurul petelor gemene de culoare de pe obrajii rumeni. După ce au ridicat ancora, Bahram şi Zadig au ajuns să-şi petreacă împreună cea mai mare parte a timpului; cabina lor se afla jos, în măruntaiele navei şi, ca să scape de duhoarea apei stătute din cală, cei doi călători întârziau cât de mult puteau pe punte, şi vorbeau aplecaţi peste copastie, cu vântul suflându-le în faţă. Amândoi aveau în jur de treizeci şi cinci de ani şi au descoperit, spre marea lor surprindere, că aveau în comun mai multe decât s-ar fi aşteptat cineva să aibă doi bărbaţi care crescuseră pe continente diferite. La fel ca Bahram, Zadig urcase scara socială în urma unei căsătorii cu o fată dintr-o familie mai bună ca a lui – în cazul lui, fusese vorba de fiica văduvă a unei familii bogate care era înrudită cu a lui. Şi el ştia cum e să fii privit de familia soţiei drept ruda cea săracă.

Într-o zi, pe când stăteau ca de obicei lângă parapet privind spuma stârnită de prova lui *Cuffnells,* Zadig spuse:

Când eşti departe de casă, în China, cum îţi rezolvi... necesităţile intime?

Bahram, care nu se simţise niciodată în largul lui când se abordau asemenea subiecte, începu să se bâlbâie:

Kya?... Cum adică...?

Nu-i nimic ruşinos în asta, să ştii, continuă Zadig; nu doar jismul are nevoile sale, ci şi ruhul, sufletul – un om care se simte singur în propria lui casă nu are dreptul să-şi caute companie în altă parte?

L-ai numi „drept"? replică Bahram.

Drept sau nu, nu mă sfiesc să recunosc că şi eu – ca mulţi alţi bărbaţi care sunt nevoiţi să călătorească mereu – am o a doua familie, la Colombo. „Soţia" mea de acolo e o burgheră ceyloneză şi, cu toate că familia pe care am întemeiat-o cu ea nu-mi aparţine prin lege, mi-e la fel de dragă ca şi aceea care-mi poartă numele.

Bahram îi aruncă o privire scurtă, înainte de a coborî ochii.

E foarte greu, nu-i aşa?

În tonul lui se simţea ceva care-l făcu pe Zadig să cadă pe gânduri.

Deci, şi tu ai pe cineva?

Fără să ridice privirea, Bahram dădu din cap.

E chinezoaică?

Da.

Şi este o „fetiţă cântecel"[1], cum le numesc ei – o profesionistă?

Nu! replică Bahram vehement. Nu. Când am cunoscut-o, era spălătoreasă, văduvă. Locuia într-o barcă, împreună cu mama şi fiica ei; îşi câştigau existenţa spălând rufele rezidenţilor din enclava străină...

Bahram nu mai vorbise niciodată cu nimeni despre asta: faptul că acum o putea face îi prilejuia o asemenea senzaţie de eliberare, încât acum, odată ce începuse, nu se mai putea opri.

---

[1] Sing-song girl, în original.

O cheamă Chi-mei, îi spuse el lui Zadig, iar eu eram un nouvenit în Canton când am cunoscut-o.

Pe vremea aceea, fiind cel mai tânăr membru al contingentului Parsi, lui Bahram i se cerea adesea să facă diverse comisioane pentru Seth-jii cei mari. Uneori, era trimis până pe cheu, să se intereseze de rufele lor date la spălat. Aşa a ajuns pentru prima oară s-o cunoască pe Chi-mei: femeia freca rufele pe pupa plată a bărcii. Avea părul legat strâns într-o eşarfă, dar câteva şuviţe îi scăpaseră şi i se cârlionţau lipite de frunte. Faţa-i era vioaie şi însufleţită, cu ochi negri scăpărători, iar obrajii-i luceau ca nişte mere lustruite. O clipă, privirile li se întâlniră, după care spălătoreasa întoarse repede capul. Mai târziu însă, când se pregătea să pornească înapoi spre fabrică, Bahram îi mai aruncă o privire peste umăr şi o surprinse uitându-se iar spre el.

După ce reveni în camera lui, continua să-i revină în minte mereu chipul ei. Nu era prima oară când Bahram era bântuit de fantezii despre fetele care lucrau pe cheu – numai că de data asta dorinţa îi era mai aprigă decât oricând. Ceva anume, la modul cum îl privise, i se fixase în minte şi-l tot trăgea înapoi spre sampanul ei. A început să viziteze bărcile-spălătorii, sub tot felul de pretexte, şi de vreo două ori i s-a întâmplat s-o vadă roşind şi uitându-se în altă parte de îndată ce privirile li se întâlneau: acesta era singurul lui mod de a şti că ajunsese să-l recunoască.

A observat că sampanul ei părea să mai aibă doar încă doi ocupanţi, o bătrână şi o fetiţă: nu vedea niciodată alţi bărbaţi prin apropiere, lucru care îl încuraja. În sfârşit, găsind-o singură într-o zi, se hotărî să profite de ocazie:

– Care cheamă la tine?

Femeia roşi:

– Li Shiu-je. La domnu pe nume care cheamă?

Abia mai târziu a înţeles că-i spusese să i se adreseze cu „domnişoara Li": în acel moment, îi era de ajuns să ştie că vorbea fluent dialectul din Fanqui-town.

– Eu Barry, Barry Moddie.

– Domnu Barry? încercă numele pe limbă chinezoaica.

– Da.

– Domnu Barry de *Pak-taw-kwai*?

Bahram cunoştea acea expresie: însemna „Fantomă-cu-pălărie-albă" şi se folosea cu referire la parsii, fiindcă mulţi dintre ei purtau turbane albe.

– Da, răspunse el, cu un zâmbet.

Ea dădu din cap cu sfială şi se retrase în cabina sampanului.

Chiar de-atunci, Bahram îşi dăduse seama că avea ceva deosebit. Barcagioaicele din Canton se deosebeau întru totul dé surorile lor care trăiau pe uscat: aveau picioarele dezlegate şi adesea desculţe, iar în atitudinea lor nu se găsea pic de timiditate: vâsleau, negociau bunuri, şi-şi vedeau de treburi cu tot atâta energie, dacă nu chiar mai multă, ca semenii lor bărbaţi. În chestiuni monetare, erau adeseori neruşinat de lacome, iar noii-veniţi ca Bahram erau întotdeauna avertizaţi să ia seama când aveau de-a face cu ele. Spre deosebire de unele dintre celelalte spălătorese, Chi-mei nu cerea niciodată cumshaw , bacşiş. Se târguia viguros pentru sumele datorate, dar se mulţumea cu atât. O dată, Bahram a încercat să-i dea mai mult, împingându-i în mâini câteva monede de cupru în plus. Femeia a numărat cu grijă banii, apoi a venit în fugă după el:

– Domnu Barry! Dat prea multe parali. Luaţii.

Bahram a încercat să-i dea înapoi, dar acest lucru n-a făcut decât s-o înfurie. Chi-mei a arătat spre bărcile cu flori multicolore, care erau legate în apropiere.

– Barca ai-de-colo fetiţă cântecel are. Domnu Barry poate prinsa.

– Domnu Barry nu voieşti fetiţă cântecel.

Spălătoreasa ridică din umeri, îi lăsă monedele să cadă în palmă şi se îndepărtă.

Cu următoarea ocazie când o văzu, Bahram îşi luă un chip spăşit, iar acest lucru păru s-o amuze.

După ce-i dădu rufele, îl întrebă în şoaptă:

– Domnu Barry? Prinsa, nu-prinsa fetiţă cântecel?

– Nu prinsa, replică el, după care, adunându-şi curajul la un loc, adăugă: Domnu Barry nu voieştii fetiţă cântecel. Voieştii Li Shiu-je.

– Wai-ah! râse ea. Domnu Barry vorbii lucru-rău-colo! Li Shiu-je nu-i d-alde fetiță cântecel.

Dicțiunea stranie a dialectului pidgin era încă nouă pentru Bahram, și adăuga o inexplicabilă încărcătură erotică acelor schimburi de replici: se trezea din somn și se pomenea vorbind cu ea, încercând să-i explice viața lui: „Domnu Barry un-bucată nevastă avea; și doi-bucăți fete-copii avea..."

Data viitoare când se duse să-și ia hainele de la spălat, găsi o cale de a se interesa despre starea ei civilă. Prefăcându-se că bocceaua era prea grea pentru el, întrebă:

– Li Shiu-je are bărbat-soț? Dacă are, el poate cărat, poate.

Fața ei se înnegură.

– Nu are. Soț-bărbat a făcut murii. Înuntru la mare. Un an trecut.

Nu peste mult timp, Bahram a suferit și el o pierdere dureroasă. A primit o scrisoare de la mama sa, care-l anunța că sora lui cea mai mică murise, în Gujarat. Fusese bolnavă luni de zile, dar consideraseră că era mai bine să nu-l informeze fiindcă era așa de departe și ar fi început să-și facă griji fără niciun rost. Acum, însă, că lucrul de care se temuseră cel mai tare se întâmplase, nu mai exista niciun motiv de a nu afla și el.

Bahram își iubise mult sora, iar știrea l-a îndurerat atât de rău, încât nu s-a putut îndura s-o împărtășească niciunuia dintre ceilalți parsi din Canton. S-a retras în cămăruța lui și a început să neglijeze îndatoririle pe care le avea de onorat pentru membrii superiori ai contingentului din Bombay. Într-o zi, a fost mustrat de un Seth senior pentru că nu dăduse atenția cuvenită spălatului. La sfârșitul tiradei, Seth-ul îi dăduse o fașă de turban ruptă.

– Privește – numai tu ești de vină. Uită-te ce s-a întâmplat!

Bahram nu avea stare să-l contrazică. A ieșit din fabrică și s-a îndreptat spre sampanul lui Chi-mei. Se înnoptase deja, dar a găsit drumul până acolo fără nicio dificultate. Din cine știe ce motiv, Chi-mei era singură.

– Domnu Barry, chin-chin. Ce lucru voiști?

– Li Shiu-je făcut prea multe lucre răi.

– Hai-ah! Și ce lucre făcut io?

– Tăiatee cârp.

– Ce-loc cârp tăiatee? Domnu Barry pot arate?

Singura lampă din sampan era în cabină – un spaţiu strâmt, cu tavanul jos, dar conţinea atât de puţine lucruri încât nu dădea senzaţia de înghesuială. Ghemuindu-se sub acoperişul ascuţit, Bahram despături materialul, căutând ruptura. Faşa pentru turban avea o lungime de câţiva yarzi, şi în curând îi copleşi cu totul, înfăşurată peste braţele lor. Din gura lui ţâşni un şuvoi de obscenităţi – *bahnchod! madarchod!* – şi dintr-odată Chi-mei îl apucă de braţe.

– Stai, stai, Domnu Barry, tai.

Şi, ridicând spre el un pliu al materialului, îi şterse ceva de pe faţă.

– Domnu Barry necaz avea? Face trist înăuntru?

Bahram avea gâtlejul uscat, dar reuşi să spună:

– Da. Prea multi trist. Sora făcut de murit.

Chi-mei stătea aşezată lângă el, cu umerii pe jumătate întorşi în direcţia lui. Bahram îşi rezemă capul pe curbura gâtului ei şi, spre uimirea lui, ea nu-l respinse. În schimb, începu să-l mângâie pe spate cu o mână.

Niciodată o atingere nu-i mai produsese o asemenea alinare: dorinţa şi dragostea nu se găseau nicăieri în gândurile lui; ceea ce simţea acum, mai presus de orice, era recunoştinţă.

Curând, deveni clar că spălătoreasa ajunsese la un fel de concluzie în privinţa lui. Îi şopti la ureche că nu mai putea sta, fiindcă mama şi fiica ei aveau să se întoarcă în câteva momente, dar avea să-i trimită vorbă curând, printr-un mesager:

– Băieţaş el – neam la mine. Nume la el cheamă Allow.

Două zile mai târziu, Bahram simţi cum cineva îl trage de choga. Întorcându-se, văzu un băieţel care stătea în spatele lui. Un muc îi atârna ca o perlă sub nas, şi purta o tunică murdară şi o pereche de pantaloni de pijama zdrenţuiţi. Arăta ca toţi puradeii care hoinăreau prin Enclava Străină, cerşind parale şi oferindu-se să alerge cu câte un comision.

– La tine nume Allow ?

Băiatul dădu din cap şi o luă spre cheu. Avea un umblet împiedicat şi părea mereu gata-gata să cadă-n nas : mergea cu

mişcări atât de ciudate, încât lui Bahram nu-i era deloc greu să-l urmărească prin întuneric cu privirea.

Ajunseră la un sampan în care nu ardea nicio lumină. Allow îi indică lui Bahram să coboare în barcă, iar el se duse la prova. În cabina întunecată stătea Chi-mei. Îi făcu semn să tacă, după care rămaseră aşezaţi în tăcere unul lângă altul, în timp ce Allow dezlega barca şi începu să vâslească în susul râului, spre lacul Lebedei Albe. Abia atunci, Chi-mei desfăşură o rogojină.

– Hai, Domnu Barry.

Bahram nu mai avusese de-a face cu nicio altă femeie în afara soţiei sale: pe cât de combativ şi sigur pe sine se arăta în relaţiile de afaceri, pe-atâta de timid şi reticent era în toate problemele intime şi personale. Înainte-vreme, când se dezbrăca, era întotdeauna solemn şi tăcut; acum, Chi-mei tot chicotea în timp ce-l ajuta să-şi scoată turbanul, să-şi dea jos choga şi să-şi dezlege brăcinarul. Când încercă să-i îndepărteze şi sfânta legătură de pe şolduri, Bahram şopti:

– Asta legătur e joss-pidgin lucru. Nu poate da jos.

Chi-mei scoase un mic hohot de râs.

– Hai-ah! Ai şi joss-pidgin legătur?

– Ai, ai.

– Diavol Tichie Alb ai prea mult mare legătur.

– Diavol Tichie Alb ai alt bucată mult mare.

Spaţiul înghesuit, marginile tari ale scândurilor, balansul sampanului şi mirosul de peşte uscat care urca din cală transformau graba lor într-un soi de delir plin de desfătare. Când făcea dragoste cu Shireenbai totul se desfăşura cu o corectitudine aproape clinică, iar trupurile lor abia dacă se atingeau, în afara cerinţelor de strictă necesitate. Bahram fu aşadar luat complet pe nepregătite de sudoarea, de senzaţia febrilă, lipicioasă, de pipăielile alunecoase, pe dibuite, ori de vântul care-i scăpă femeii când se aştepta el mai puţin.

După aceea, când zăceau unul în braţele celuilalt, auziră zgomotul artificiilor şi scoaseră capetele de sub acoperitoare. Într-un sat de pe malul lacului se sărbătorea ceva, iar pe cer zburau lumini. Vâlvătăile colorate de deasupra capului lor se reflectau atât

de strălucitor în suprafaţa întunecată a apei, încât sampanul părea să fie suspendat într-o sferă de lumină lucitoare.

Când barca se întoarse spre mal, Bahram nu fu surprins deloc s-o audă spunând:

– Acuma Domnu Barry dai cumshaw. Amor-pidgin fost facee făcut. Acuma trebe dai daaih-mare cumshaw.

Vreme de o jumătate de oră, se tocmiră pentru suma de bani la care Bahram avea să renunţe – dar târguiala aceea era mai dulce decât orice cuvânt amoros. Era limba pe care o cunoştea cel mai bine, limbajul pe care-l folosea toată ziua, iar cu ajutorul lui putea spune mult mai mult decât ar fi fost în stare s-o facă cu vorbe drăgăstoase. În cele din urmă îi dădu bucuros tot ce avea la el.

Tocmai se pregătea să debarce, când Chi-mei adăugă:

– Domnu Barry trebuie de dat cumshaw şi la Allow.

Buzunarele lui Bahram se goliseră, aşa că râse:

– Nu mai am este nici deloc cumshaw. Mai târziu poate dam Allow cumshaw.

Băiatul îl urmă până acasă la el, iar Bahram, într-un acces de generozitate, îl răsplăti cu un dar care-i aduse pe faţă un zâmbet radios: îi dădu jumătate de turtă cu opiu Malwa, spunându-i s-o vândă imediat.

– Cumperi haine, cumperi încălţări, mânci orez. *Dak mh dak aa?*

– *Dak! Mh-goi-saai!* exclamă băiatul şi o luă la fugă, zâmbind încântat.

După aceea, Bahram şi Chi-mei au început să se întâlnească regulat, o dată sau de două ori pe săptămână. Aceste sesiuni de „amor-pidgin" erau aranjate întotdeauna prin mijlocirea băiatului, Allow. Bahram îl vedea alergând prin enclavă, împreună cu alţi băieţi, şi era de ajuns o sprânceană înălţată, sau fie şi doar o simplă privire. Seara se ducea pe cheu, şi o găsea acolo, în sampan.

De la bun început, Bahram a încercat să fie cât mai generos cu ea, extravagant chiar. La sfârşitul acelui sezon, înainte de a pleca spre Bombay, a întrebat-o ce-şi dorea, iar când ea i-a răspuns că avea nevoie de o barcă mai mare, Bahram a acceptat bucuros să i-o cumpere. Când s-a întors, la începutul sezonului următor, a venit

încărcat cu daruri. În încheierea fiecărui sejur, se asigura că Chimei avea destul pentru ea şi familia ei – fiica şi mama – ca să aibă din ce trăi până la următoarea vizită. Niciun moment nu-i trecea prin minte să se întrebe dacă nu cumva, în lipsa lui, îşi aducea alţi amanţi: îi acorda o încredere deplină, şi nici ea nu-i dădea motive să-i pună la îndoială fidelitatea.

În luna martie a anului 1815, Bahram mai avea câteva zile până să se îmbarce pentru Bombay, când Chi-mei îi luă mâna şi i-o puse pe abdomen.

– Uite-vezi aci, Domnu Barry.

– Copchil?

– Copchil.

Bahram simţi o bucurie la fel de mare ca atunci când aflase despre sarcinile lui Shireenbai: singura lui grijă era aceea că s-ar fi putut să lepede copilul. Ca să-i facă viaţa mai uşoară, se oferi să-i dea bani pentru a pleca din Canton, în josul râului, ca să le poată spună oamenilor că primise copilul în adopţiune. Era atât de emoţionat din pricina copilului, încât în anul acela nu stătu decât patru luni cu totul la Bombay, întorcându-se în China la sfârşitul anotimpului musonic. Când ajunse la Macao, în loc de a aştepta o barcă de pasageri să-l ducă în amonte, închirie un „crab-iute" cu care s-o ia prin canalele dosnice ale deltei Fluviului Perlei, până la Canton.

Şi acolo găsi copilul, înfăşat în aşa fel încât să-şi arate cu mândrie organele genitale: când Chi-mei i-l puse în braţe, Bahram îl strânse atât de tare, încât din micul penis ţâşni un jet cald, udându-i faţa şi începând să i se prelingă din barbă.

Bahram râse.

– Cum-face cheamă de el?

– Leong Fatt.

– Nu, clătină Bahram din cap. Nume de el face Framjee.

Se ciorovăiră cu blândeţe un timp, fără să ajungă la nicio înţelegere.

Axcest lucru se întâmplase cu trei luni înainte ca Bahram să-l cunoască pe Zadig. Schimbul de replici îi era încă proaspăt în minte, în timp ce-i povestea totul noului său prieten. Când ajunse la sfârşit, începu să râdă, iar Zadig chicoti şi el:

Deci, până la urmă cum îl cheamă?

Ea-i zice Ah Fatt. Eu îi zic Freddy.

E singurul tău fiu?

Da.

Zadig îl bătu pe umăr, cu un gest de felicitare:

Mabrook!

Îți mulțumesc. Şi tu câți copii ai avut, cu cealaltă nevastă a ta?

Doi – un băiat şi o fată: Aleena şi Sargis.

În timp ce rostea aceste nume, Zadig căzu pe gânduri. Rezemându-şi cotul de balustrada punții, îşi propti bărbia în pumn.

Spune-mi, Bahram-bhai, te-ai gândit vreodată să-ți părăseşti familia – familia ta legitimă – ca să poți trăi cu cealaltă familie; cu Chi-mei adică, şi copilul pe care ți l-a dăruit ea?

Întrebarea îl şocă pe Bahram.

Nu, spuse el. Niciodată. Nici prin cap nu mi-ar trece una ca asta. De ce? E un lucru la care ai reflectat?

Da, răspunse Zadig. Cuget ades la asta, ca să ți-o spun pe-a dreaptă. Nu mă au decât pe mine – câtă vreme cealaltă familie a mea, cea din Cairo, are de toate. Odată cu trecerea anilor, mi-e din ce în ce mai greu să stau departe de cei care au nevoie de mine cu adevărat. Când nu sunt cu ei, mi se frânge inima.

Gravitatea tonului său îl surprinse pe Bahram; nu-şi putea imagina faptul că un om de afaceri responsabil s-ar putea gândi serios să rupă legăturile cu familia şi comunitatea: în propria lui lume, ştia, un asemenea pas ar fi atras nu numai dizgrația socială, ci şi ruina financiară. Îl uimea să vadă că un bărbat aparent normal, soț şi tată de familie, era gata să recunoască, că nutrea asemenea idei copilăreşti.

Ştii cum se zice, Zadig Bey, spuse el, tachinându-l. Niciun om cu minte nu-şi lasă capul să fie cârmuit de lathi.

Nu despre asta e vorba, replică Zadig.

Atunci, despre ce e vorba ? O fi vorba despre... cum îi zice... *ishq?* Iubire?

Zi-i *ishq,* zi-i *hubb,* zi-i *pyar,* zi-i cum vrei. O am în inimă. Cu tine nu-i la fel ?

Bahram se gândi un moment la asta, apoi clătină din cap.

Nu, spuse el. Între mine şi Chi-mei nu este iubire. Noi o numim „amor-pidgin" şi e mai bine aşa. Lucrul celălalt... n-aş şti cum să i-l spun. Nici ea nu mi l-ar putea spune mie. Când nu ai un cuvânt pentru ceva, cum ai putea şti dacă simţi acel lucru ?

Zadig îl măsură cu una dintre privirile sale lungi.

Sunt trist pentru tine, prietene, spuse el. În cele din urmă, ştii, asta-i tot ce contează.

Tot ce contează? repetă Bahram, şi izbucni în râs. Te-ai smintit, Zadig Bey! Sau, poate, glumeai doar...?

Nu, Bahram-bhai, nu glumesc deloc.

E bine atunci, Zadig Bey, spuse calm Bahram. Dacă asta crezi, atunci va trebui s-o părăseşti pe prima ta nevastă, nu?

Zadig oftă.

Da, spuse el. Într-o zi, asta va trebui să fac.

Nici atunci şi nici după aceea, Bahram n-a crezut o clipă că Zadig avea să facă într-adevăr ceea ce spusese atunci – dar acesta s-a ţinut de cuvânt, peste numai câţiva ani. Lăsase o sumă mare de bani celeilalte familii, la Cairo, şi cumpărase o casă încăpătoare în regiunea Fortului, la Colombo. Nu peste mult timp, Bahram îl vizitase acolo: ţiitoarea lui era o femeie cu aere de matroană, de descendenţă olandeză, şi, din câte-şi putea da seama, copiii lor erau fericiţi, sănătoşi şi bine crescuţi.

În anul următor, Bahram îl luase pe Zadig cu el, să-i cunoască pe Chi-mei şi Freddy, în Canton. Chi-mei le servise o masă aleasă, iar Freddy, care era încă mic, îl cucerise pe Zadig. După aceea, Zadig şi-a făcut obiceiul de a-i vizita ori de câte ori venea în China. După întoarcerea la Colombo, adesea îi trimitea lui Bahram veşti despre ei. Printr-una din aceste scrisori a aflat Bahram de dispariţia lui Freddy şi moartea lui Chi-mei.

Până la urmă, *Redruth* a fost soluţia pentru Paulette – bricul şi-a exercitat asupra ei o vrajă care a pus capăt oricăror îndoieli pe care le-ar mai fi putut avea în legătură cu propunerea lui Fitcher.

Dacă navele ar putea fi construite după chipul şi asemănarea proprietarului lor, atunci n-ar fi încăput nicio îndoială cui îi

aparţinea bricul – arăta întocmai ca o prelungire a lui Fitcher. La fel ca acesta, *Redruth* era un vas îngust şi unghiular, cu linii arcuite acut în sus – bompresul său chiar avea un fel al lui de a se „tremura" ce amintea în chip straniu de sprâncenele proprietarului. Iar sunetul vântului, suflând prin greementul vasului, părea altfel decât cel de pe alte corăbii: dacă navele ar putea vorbi, atunci *Redruth,* îşi imagina Paulette, s-ar fi exprimat cu o voce amintind de accentul lătăreţ al lui Fitcher şi de vocalele lui şuierătoare.

Dar nimic din toate astea nu era lucrul care-o diferenţia pe *Redruth* de oricare altă corabie de pe mare, ci vegetaţia de pe punţile sale. Desigur, plantele nu erau ceva ieşit din comun la bordul navelor: cele mai multe aveau mereu câteva, fie pentru hrană sau decor, fie numai fiindcă un petec de verdeaţă oferea întotdeauna o privelişte binevenită în largul mării. Dar flora de pe *Redruth* se întindea cu mult dincolo de obişnuita jumătate de duzină de ghivece prezentă la bordul unei nave: punţile corabiei erau împodobite cu un mare număr de „vitrine wardiene". Aceasta era o invenţie nouă: nişte lăzi cu un perete de sticlă şi margini ajustabile – de fapt, nişte sere în miniatură. Revoluţionaseră activitatea de transportare a plantelor peste mări, făcând-o să devină mult mai uşoară şi mai sigură; *Redruth* avea zeci de asemenea vitrine la bord, legate strâns cu cabluri şi frânghii.

Partea cea mai verde a navei era duneta mijlocie: aici, între parapete şi în jurul bazei arborelui mare, erau depozitate şiruri-şiruri de asemenea vitrine şi jardiniere. Ca să ofere o protecţie suplimentară pentru plante, Fitcher concepuse un aranjament ingenios de umbrare mobile; acestea puteau fi reglate, după dorinţă, pentru ca plantele să aibă parte de umbră, de soare şi de apărare contra intemperiilor. Când ploua, copertinele se transformau în jgheaburi prin care se scurgea apa: cu atât de multe plante la bord, *Redruth* avea nevoie de mai multă apă dulce decât alte corăbii, iar Fitcher detesta gândul de a lăsa un singur strop să se irosească.

Redruth mai avea şi propriile sale proceduri unice de a rezolva problema deşeurilor: reziduurile de la bucătărie nu erau deşertate la întâmplare peste bord; tot ce-ar fi putut deveni substanţă nutritivă pentru plante era separat cu grijă de rămăşiţele cărnuri-

lor sărate pe care se baza dieta echipajului. Frunzele de ceai, zaţul de cafea, orezul, firimiturile de la pesmeţi şi biscuiţi vechi – toate acestea erau vărsate într-un butoi enorm care stătea suspendat deasupra pupei. Containerul era acoperit cu un capac etanş, impermeabil, dar în zilele fierbinţi şi fără vânt mirosul materiilor în descompunere devenea uneori destul de puternic pentru a stârni protestele vaselor din apropiere.

În mod inevitabil, verdeaţa plantelor şi strălucirea geamurilor de la vitrine făceau ca *Redruth* să aibă o înfăţişare pe care privitorii o luau în derâdere: se întâmpla destul de des ca oamenii din porturi să întrebe dacă nu cumva era una dintre acele faimoase „corăbii-azil" despre care se povestea că duceau smintiţii în insule îndepărtate. De fapt, însă, bricul, la fel ca posesorul său, nu era excentric decât în aparenţă: Paulette s-a convins repede că *Redruth* nu avea nimic fantezist – dimpotrivă, fiecare element al funcţionării sale era determinat de cele două motivaţii principale: economia şi profitul. Transporturile de plante, de exemplu, nu aveau nevoie de investiţii prea semnificative, nici nu blocau finanţele, şi totuşi, beneficiile pe care le aduceau puteau fi astronomice. În acelaşi timp, însă, bunurile de la bord fereau corabia de tâlhării şi piraterie, adevărata lor valoare nefiind cunoscută decât de foarte puţini.

Încărcătura lui *Redruth* nu era nici pe departe adunată la întâmplare. Toate plantele fuseseră alese bucată cu bucată de către Fitcher însuşi: majoritatea erau din Americi şi abia recent ajunseseră în Europa, fiind astfel foarte improbabil ca ele să fi ajuns în China. Din acest ansamblu floral făceau parte gura-leului, lobelii şi dalii, aduse din Mexic de către Alexander von Humboldt; tot din Mexic proveneau „portocala mexicană" şi un sortiment nou, foarte frumos, de cerceluş; din Nord-vestul Americii era *Gaultheria shallon,* o plantă atât ornamentală, cât şi medicinală, şi un magnific conifer nou, ambele descoperite de David Douglas – Fitcher nu se îndoia că ultima dintre aceste specii avea să-i atragă îndeosebi pe chinezii iubitori de pini. Nici arbuştii nu erau neglijaţi: coacăza cu flori, în special, era o specie în care domnul Penrose îşi pusese foarte mari speranţe. Această plantă, îi spuse el Paulettei, acoperise toate costurile primei expediţii a domnului Douglas în

America – din fericire, încă nu-i venise nimănui ideea s-o aducă în China.

Intenția lui Fitcher era de a oferi toate aceste plante americane în schimbul unor specii chinezești care încă nu se făcuseră cunoscute în Apus. Paulettei ideea i se părea ingenioasă și originală, dar Fitcher se încăpățâna să insiste că nu era a lui.

– Auzit-ai v'odat' de Părintele d'Incarville?

După ce se gândi câteva momente, Paulette spuse:

– Să fie, oare, cel după care au fost numite Incarvillea? Cu florile acelea frumoase, în formă de trompetă?

– Acela-i, confirmă Fitcher.

D'Incarville fusese un iezuit, spuse el în continuare, care-și petrecuse mai mulți ani la curtea Împăratului, în Peking. La fel ca în cazul celorlalți străini, mișcările îi erau îngrădite cu severitate și nu i se permitea să culeagă plante din afara orașului; nu avea voie nici să viziteze grădinile imperiale. Căutând să schimbe această stare de lucruri, concepuse ideea de a propune un schimb botanic: scrisese acasă, în Franța, cerând flori europene, iar corespondenții lui îi trimiseseră lalele, albăstrele și căldărușe. Niciuna dintre toate acestea, însă, nu fusese pe placul Împăratului, care alese în schimb o umilă mimoză.

– Dacă a vrut-o pe aceea, atunci de ce să nu-i placă tot ce avem aici, pe *Redruth?*

Era limpede că felul în care funcționa *Redruth* contrazicea profund înfățișarea vasului, care nu era nici creația unui savant nebun, nici a unui visător cu halucinații, ci opera unui crescător sârguincios – nu a unui gânditor speculativ, ci mai degrabă a unuia care știa să rezolve probleme practice, care putea privi natura ca pe un ghem de ghicitori dintre care multe, dacă erau rezolvate corect, puteau furniza surse de profit bogate.

Acest soi de spirit era complet nou pentru Paulette. Tatăl ei, care o învățase tot ceea ce știa despre botanică, considerase iubirea de natură ca pe un soi de religie, o formă de străduanie spirituală: crezuse că, încercând să înțeleagă vitalitatea interioară a fiecărei specii, ființele omenești puteau transcende lumea materială și diviziunile ei artificiale. Dacă botanica era Scriptura acestei religii,

atunci horticultura era forma ei de adorație: pentru Pierre Lambert, îngrijirea unei grădini nu însemna doar să plantezi semințe și să tai uscături, ci era o adevărată disciplină spirituală, o cale de comunicare cu niște forme de viață care erau prin definiție mute și puteau fi înțelese numai printr-un studiu atent al modurilor de expresie ale acestora – și anume, limbajul înfloririi, al creșterii și al descompunerii: numai astfel, o învățase el pe Paulette, puteau asimila ființele omenești energiile vitale care constituie spiritul Pământului.

Modul lui Fitcher de a privi lumea nici c-ar fi putut să fie mai diferit: și totuși, Paulettei i se părea că, într-un chip straniu, el făcea parte din ordinea naturală mult mai mult decât reușise vreodată tatăl ei. Asemenea unui copac bătrân și noduros care crește pe un povârniș cu pietre, Fitcher era de neclintit în hotărârea lui de a-și extrage din lume un mijloc de existență: așa se îmbogățise, și din același motiv bogățiile însemnau foarte puțin pentru el. Nu avea nevoie de lux, iar averea lui nu era o sursă de confort, ci de neliniște – îl apăsa ca o povară, precum sacii de varză depozitați în pivniță pentru perioadele când nu se găsesc alimente.

Când a ajuns să-l cunoască mai bine, Paulette a înțeles că ideile și atitudinile lui Fitcher erau dezvoltări ale educației pe care o primise. Fiu al unui zarzavagiu din Cornwall, se născuse într-o căsuță bătută de vânturi, la periferia orașului Falmouth, pe malul mării. Tatăl său fusese cândva marinar pe un „schooner de fructe" – unul dintre acele vase repezi și suple care făceau legătura între livezile Mediteranei și piețele britanice – dar un accident îl schilodise de brațul drept, silindu-l să-și schimbe modul de a-și câștiga existența: se apucase să vândă legume și fructe, pe care în parte le obținea de la foștii lui tovarăși de bord. Familia Penrose avea cinci copii și, din cauza împrejurărilor, aceștia nu se puteau duce decât din când în când la școală: când nu-l ajutau pe tatăl lor, băieții erau puși să mai câștige un ban, lucrând în fermele și grădinile din apropiere. Astfel, tânărul Fitcher a ajuns să fie remarcat de doctorul parohiei, care, întâmplător, era un pasionat naturalist amator în timpul liber: observând că băiatul se pricepea la plante, l-a inițiat în botanică și a început să-i împrumute tot felul de cărți. Astfel, i-a

dezvoltat apetitul să se autoperfecţioneze,ceea ce i-a fost de mare folos când, la rândul lui, tânărul a fost angajat în echipaj de căpitanul unei goelete de fructe. A deprins rapid talentul de a se îngriji de mărfurile mediteraneene atât de delicate – portocale, prune, piersici, caise, lămâi şi smochine. La fel ca şi în cazul majorităţii celorlalte nave comerciale, goeletele de fructe îi permiteau fiecărui marinar să aibă la bord o anumită încărcătură proprie, pe care s-o comercializeze în interes personal. Când vremea era favorabilă, Fitcher se folosea de cota lui ca să transporte lăstari, puieţi de pomi fructiferi şi plante de grădină, dintre care unele îi aduceau preţuri bune când goeleta vizita Londra.

Obiceiurile din acea perioadă persistaseră, jucând un rol crucial în adunarea averii lui. Avusese nevoie de mulţi ani de sârguinţă şi răbdare, ca să facă din pepinierele Penrose o mare forţă în lumea horticulturii britanice – şi nu doar ca să se afle-n treabă pornise iar la drum. De fapt, el era mai mult un om de casă, cu picioarele bine proptite în glia natală. Nu era nici genul care să-şi toace banii pe aventuri păguboase: grija pentru viitorul afacerilor a fost aceea care l-a împins să ridice iar ancora, la o vârstă când cei mai mulţi oameni se mulţumeau să-şi joace nepoţeii pe genunchi.

Ca negustor de plante exotice, Fitcher îşi dădea prea bine seama că activitatea grădinăritului, mai mult chiar decât majoritatea celorlalte, presupunea inovaţii necontenite – în parte, fiindcă timpul necesar pentru ca orice floare nouă să devină, dintr-o raritate sublimă, o buruiană vulgară, se scurta tot mai mult; şi în parte pentru că piaţa era asaltată de competitori din ce în ce mai agresivi. Printre numeroşii rivali ai firmei Penrose & Sons poate că cea mai redutabilă era pepiniera Veitch, aflată aproape, în Devonshire: căutând neobosit noi mărfuri, cei de la Veitch erau adesea gata să plătească pentru călătorii şi expediţii de explorare. Fitcher ajutase şi el la finanţarea deplasărilor mai multor posibili culegători, dar niciodată cu rezultate satisfăcătoare: unii dintre aceşti hoinari dispăruseră cu banii lui; alţii îşi pierduseră minţile sau muriseră în condiţii groaznice; iar dintre aceia care se înapoiaseră, puţini aduseseră cu ei ceva valoros. Unul, un tânăr promiţător din Cornwall, păstrase pentru el cele mai preţioase descoperiri, dar numai ca să le vân-

dă mai târziu firmei Veitch – o trădare cu atât mai dureroasă pentru Fitcher cu cât rivalii lui din Devonshire nici măcar nu erau cu adevărat originari din West Country, ci scoțieni transplantați acolo.

Aceste experiențe îl convinseseră pe Fitcher că ar fi fost mult mai bine dacă se ocupa el însuși de explorări, și probabil cu cheltuieli mai mici: la urma urmei, culesese personal multe dintre cele mai reușite exemplare ale pepinierei lui, în sudul Chinei – ba mai mult, într-o vreme când nu avea nici experiență, nici resurse. Știa c-ar fi putut realiza mult mai mult dacă se ducea din nou în China cu o corabie proprie – dar o asemenea călătorie ar fi necesitat cel puțin doi-trei ani, și nu putea fi întreprinsă până nu se achita așa cum se cuvine de responsabilitățile familiale. Se căsătorise la o vârstă destul de înaintată, iar soția lui murise prematur, lăsându-l cu trei copii – doi frați gemeni și o fată mult mai mică decât ei. Pentru Fitcher ar fi fost de neconceput să-și lase copiii în grija rudelor, iar să încheie o căsătorie de conveniență, numai cu scopul de a le oferi copiilor o mamă adoptivă, i se părea și mai absurd. Așa că acceptase, fără tragere de inimă, să-și amâne planurile până când fiii lui ajungeau la o vârstă când puteau să-și asume conducerea afacerilor. Între timp, începuse să facă pregătiri meticuloase pentru voiaj, ajungând chiar să proiecteze și să comande construirea navei *Redruth,* numită după locul lui de naștere.

Frații Penrose erau doi tineri capabili, cu minți bune pentru afaceri și o judecată foarte rațională. Ascultându-l pe Fitcher, Paulette a ajuns să înțeleagă că singurul motiv de dezamăgire pe care i-l dăduseră vreodată băieții era acela că pe niciunul dintre ei nu-l interesau botanica și istoria naturală: pentru ei, plantele nu se deosebeau cu nimic de clanțele ușilor, de cârnați sau de oricare alt obiect care putea fi vândut pe piață la un preț acceptabil.

Dintre copiii lui Penrose, Ellen era singura care moștenise interesul tatălui ei față de științele naturii. Acesta nu era decât unul dintre motivele pentru care îi era deosebit de dragă lui Fitcher (pe lângă faptul că, după cum mărturisise el, semăna leit cu mama ei, Catherine, al cărei chip, se spunea, era floarea ei cea mai de preț). Deși nu era prea robustă, Ellen insistase să aibă și ea un loc pe *Redruth.* Când Fitcher a încercat să-i schimbe gândul, înșirându-

l pericolele unor călătorii atât de lungi, fata a ripostat pomenind cariera Mariei Merian, legendara ilustratoare de plante care navigase din Olanda până în America de Sud, la vârsta de cincizeci şi doi de ani – iar Fitcher n-a mai avut ce să-i răspundă, căci el, şi nu altul, era cel care încurajase interesul lui Ellen pentru botanică, dăruindu-i reproduceri ale picturilor lui Merian, înfăţişând flori şi insecte din Surinam.

Ellen se dovedise a fi, în felul ei calm, la fel de tenace şi hotărâtă ca Fitcher însuşi. În cele din urmă, acesta se înduplecă: una dintre cabinele de pe *Redruth* a fost reamenajată pentru uzul lui Ellen, iar în primăvară bricul a ridicat ancora, cu un echipaj de optsprezece oameni, şi o încărcătură masivă de plante şi echipamente. Având vânturi prielnice, *Redruth* a ajuns destul de repede în Insulele Canare. Încântată de florile sălbatice ce creşteau pe versanţi, Ellen a insistat să debarce ca să urce pe o colină – şi, cel mai probabil, acolo a contractat febra care avea să o cuprindă câteva zile mai târziu, când bricul era deja din nou în largul mării. Nimic din farmacopeea lui Fitcher n-a putut învinge boala, iar Ellen s-a prăpădit când mai aveau doar o zi până la insula Sfânta Elena. Fitcher a înmormântat-o într-un cimitir de la poalele unei coline acoperite cu clopoţei şi lobelii.

Când Fitcher a condus-o la uşa cabinei lui Ellen, Paulette a înţeles, fără a fi nevoie să i se spună, că înăuntru nu mai păşise nimeni de mult timp.

– Acu'i-a mata', Miss Paulette. În cufere găsi-vei şi niscaiva haine de-ale lu' Ellen; ej' binevenită să le porţi, dacă ţi-s de vr'un folos.

Şi, cu asta, Fitcher închise uşa, lăsând-o să se instaleze.

Cabina nu era nici mare, nici luxoasă, dar conţinea un pat comod şi un birou. Mai mult, era înzestrată cu toate cele de trebuinţă pentru ca o tânără femeie singură să se simtă bine pe o corabie plină de bărbaţi – un closet şi un lighean de porţelan, de pildă, precum şi o copaie de cupru care era agăţată de tavan printr-un sistem ingenios, cu cârlige mobile.

Lângă pat se afla o etajeră, iar conţinutul acesteia o ajută pe Paulette să-şi facă o oarecare idee despre personalitatea lui Ellen

Penrose: era acolo o Biblie foarte folosită, o biografie a lui John Wesley, o broşură de imnuri religioase metodiste şi alte câteva cărţi de natură confesională. Pe lângă acestea se mai găsea o colecţie restrânsă de cărticele pe teme botanice, inclusiv una cu ilustraţiile Mariei Merian. Nu văzu, însă, niciun volum de versuri sau proză: era limpede că Ellen Penrose avusese la fel de puţină înclinaţie spre romantism şi poezie ca şi tatăl ei.

Această impresie i-a fost confirmată de hainele pe care le-a găsit în cufere: erau simple şi de bun-gust, cu un minimum de volane, dantele şi alte podoabe. Gulerele rochiilor erau înalte, fără a lăsa să se vadă nicio părticică din pielea gâtului, iar culorile erau sobre, predominând negrul. Când a încercat una dintre rochii, Paulette a constatat că fusese croită pentru o persoană cu silueta mai plină decât a ei – dar într-unul dintre cufere era şi o trusă de cusut, aşa că nu i-a fost greu deloc să opereze ajustările necesare.

Cu toate acestea, nu se simţi în largul ei să apară în faţa lui Fitcher îmbrăcată cu hainele fiicei lui. Fitcher, însă, nu păru să dea vreo atenţie acestei schimbări de înfăţişare: se ocupa de un molid Douglas ofilit şi n-a spus decât atât:

– Fă-z' rost d-o pereche de foarfeci.

Abia peste câteva zile a remarcat, într-o doară:

– Ştii, Ellen s-ar fi bucurat să-j' vază hainele c-aduc folos.

Paulette a fost luată pe nepregătite.

– Păi, domnule... nici nu ştiu cum să vă mulţumesc... pentru toate...

Nodul din gât o împiedică să spună mai mult, lucru care o bucură, căci chiar şi acele câteva cuvinte amărâte de recunoştinţă din partea ei se dovediră de-ajuns pentru ca pe Fitcher să-l cuprindă stânjeneala. Se făcu roşu la faţă şi începu să mormăie printre dinţi:

– 'Ai că n-avem vreme de vorbe, acuma când-îs atâtea trebi de făcut.

Paulette avu nevoie doar de o zi sau două ca să se simtă cu adevărat în largul ei pe *Redruth* – cât despre membrii echipajului, pe aceştia faptul că scăpau în sfârşit de sarcina îngrijirii plantelor îi încânta peste măsură, astfel că i-au făcut o primire şi mai căldu-

roasă decât şeful lor. Odată ce-şi găsi locul la bord, principala grijă a Paulettei, în zilele dinaintea plecării din Port Louis, a fost să afle despre soarta lui Zachary. Dar lucrurile s-au rezolvat de la sine, graţie unei întâlniri întâmplătoare, pe cheul portului, cu Babu Nòb Kissin Pander: acesta îi relată că Zachary era încă în custodie, aşteptând transbordarea pentru Calcutta, unde urma să fie chestionat în legătură cu incidentele de la bordul lui *Ibis.*

– N-aveţi griji, Miss Lambert – domnu' Reid va fi bine. Căpitanu' Chillingworth are mare slăbiciune păntru el. O să depună mărturie bună şi caz o să fi' rezolvat. Şi eu am să fiu acolo-şa. O să stau cu ochi pe ce se-ntâmplă.

Aceste cuvinte o liniştiră mult pe Paulette.

– Vă rog să-i spuneţi, Babu Nob Kissin, că sunt bine şi am avut noroc. Am cunoscut un grădinar faimos, pe domnul Penrose. Acesta este un fel de multimilionar şi călătoreşte în China, ca să aducă plante. Mi-a cerut să fiu asistenta lui.

– Deci, vă duceţi la China, da? O să rog la Dumnezeu să călăto'ţi cu bine.

– Şi dumneavoastră la fel, Babu Nob Kissin. Şi vă rog să-i spuneţi lui Zachary că sper să-l revăd cât mai curând, oriunde m-aş afla...

Pentru Neel şi Ah Fatt, călătoria spre Singapore a mers deosebit de încet: schoonerul Bugis pe care se îmbarcaseră la Marele Nicobar se întorcea din hagialâc, şi a trebuit să facă opriri frecvente de-a lungul coastelor Sumatrei, ca să debarce pelerini. Ca rezultat, drumul s-a prelungit cu câteva zile. Au ajuns la Singapore pe reflux, aşa că schoonerul a fost nevoit să arunce ancora în largul golfului. În loc de a aştepta să vină mareea, pasagerii au făcut o chetă pentru a închiria o ambarcaţiune uşoară chulia care să-i ducă în sus pe râu până-n Boat Quay.

Gura râului era înţesată de vase – proe, sampane, jonci, lorci şi dhowuri. Din această flotilă pestriţă de nave marine şi fluviale, ieşea în evidenţă una singură: o corabie de mărime medie, cu trei catarge, construită cu măiestrie. Era ancorată la o oarecare distanţă de gura râului şi astfel poziţionată încât chulia lor a fost

nevoită să treacă prin apropierea ghiului de la tribord. Conturul îndrăzneț și liniile suple ale navei păreau să atragă atenția cu atât mai mult cu cât părea să fii trecut printr-o mare încercare. Prin tot bandajul de plase care-i înfășurau prova, se vedea limpede pierderea pe care o suferise: în locul unde ar fi trebuit să fie mascaronul și bompresul se căsca o cavitate uriașă.

Multe priviri se întoarseră spre corabia decapitată. Neel observă că Ah Fatt, îndeosebi, privea fascinat nava avariată – o privea atât de fix, încât i se albiseră degetele înfipte în copastie.

Până ajunseră în Boat Quay, se întunecase deja. Traversară râul, cu gândul să tragă la una una dintre numeroasele locante unde lascarii, culii și alți lucrători puteau închiria un loc pe podele, la preț de câțiva gologani. Deodată, însă, Ah Fatt se răzgândi. Mergând mai departe pe cheu, spuse:

– Foame! Hai, găsim barcă-bucătărie.

Pe multe dintre bărcuțele legate de-a lungul malului ardeau focuri de gătit, iar la bordul câtorva dintre ele se puteau vedea grupuri de oameni – mulți dintre aceștia, chinezi – mâncând și bând.

Ah Fatt se opri să le studieze pe rând, dar niciuna nu păru să-l mulțumească. După ce mai merseră astfel o vreme, se opri dintr-odată și-i făcu semn lui Neel să-l urmeze pe o pasarelă: se hotărâse fără ezitare, deși Neel nu-și dădea seama care fusese criteriul, căci barca aceea părea mai întunecoasă și mai puțin frecventată decât celelalte.

– De ce asta? Cu ce e diferită?

– Nu conteaz'. Hai.

Pe barcă lucra o femeie destul de tânără, rotundă la față, și doi bătrâni care păreau să fie bunicii ei: își terminaseră probabil ziua de muncă, iar bătrânul zăcea pe o rogojină. Ah Fatt strigă câteva cuvinte, în lungul schelei; dacă erau formule de salut sau întrebări, Neel n-ar fi putut spune, dar efectul lor fu unul magic, transformând pe dată atmosfera somnoroasă de la bord: pe chipurile bătrânilor apărură două zâmbete primitoare, în vreme ce femeia mai tânără începu să facă semne energice de chemare, în timp ce-i răspundea lui Ah Fatt.

– Ce zice?

– Zice acum unchiul şi mătuşa duc la culcat, dar ea face bucuros la mâncare.

Primirea aceea călduroasă părea cu atât mai surprinzătoare pentru Neel, cu cât atât el cât şi Ah Fatt arătau ca doi vagabonzi fără un sfanţ în buzunar, în pantalonii lor roşi şi tunicile murdare, cu boccelele aruncate pe umeri.

– Ce le-ai zis? întrebă el. De ce par aşa de bucuroşi să te vadă?

– Vorbit limba de barcagii, răspunse Ah Fatt, în obişnuitul său stil laconic. Au 'ţeles. Nu conteaz'. Vremea de mâncat orez. Şi băut. Bem Canton-grog.

Barca-bucătărie avea o formă curioasă: arăta ca şi cum partea din mijloc ar fi fost scobită, lăsând-o cu prova şi pupa mai ridicate. În spate avea o „casă" de lemn cu o uşă masivă, iar la celălalt capăt, între parapetele provei, era o zonă acoperită cu stuf, deschisă pe părţi: aici mâncau clienţii, aşezându-se în jurul a celor două scânduri proptite pe capre, ce reprezentau mesele. Mijlocul scobit conţinea bucătăria propriu-zisă, iar bucătăreasa nu trebuia decât să se ridice în picioare pentru a pune mâncarea pe „mese".

După ce s-au aşezat, Ah Fatt se aplecă spre adâncitura bucătăriei, schimbând câteva replici cu femeia cea tânără. La sfârşitul conversaţiei, arătă spre acoperişul „casei", unde mai multe pâlcuri de găini vii, legate de picioare, atârnau cu capul în jos. Femeia întinse mâna şi desprinse o găină, smulgând-o din cârlig ca pe o boabă dintr-un ciorchine.

Se auziră câteva cotcodăceli şi bătăi disperate din aripi, după care pasărea, rămasă fără cap, dar tot legată, fu azvârlită peste bord, ca să dea din aripi în râu. Încet-încet sunetul se stinse şi, după doar câteva clipe, bucăţi de carne cădeau într-un coş de peşte suspendat lângă barcă. Bolboroseala care urmă fu imediat înlocuită de şuieratul uleiului încins, şi curând pe masă apăru o farfurie cu ficatul, pipota, inima şi intestinele păsării fripte.

Mâncarea era atât de gustoasă, încât Neel se lipsi de beţigaşe şi începu s-o înfulece luând-o cu mâinile. Totuşi, Ah Fatt, deşi declarase că era flămând, abia dacă păru s-o observe – nici nu ter-

minase bine de vorbit cu bucătăreasa, că ochii i se şi întoarseră iar spre corabia fără prova de pe cealaltă parte a râului.

– De ce te tot uiţi la nava aia, Ah Fatt? îl întrebă Neel, în cele din urmă. Ce e atât de deosebit la ea?

Ah Fatt scutură din cap, ca şi cum ar fi fost trezit dintr-o transă.

– Dacă zic, nu mă crez'.

– Spune-mi oricum.

– Nava aia-i... de la familie meu. Tată meu, preciză Ah Fatt, cu un hohot de râs.

– Ce vrei să spui?

– Doar atâta. De la familie tată meu.

Între timp, în faţa lor apăruse o băutură cu miros acru şi înţepător, iar Ah Fatt îşi turnă puţină într-o ceşcuţă albă. Apoi, luă o sorbitură şi râse, aşa cum făcea uneori când era foarte stingherit. Dacă acesta era un semn de seriozitate sau de frivolitate, Neel n-ar fi putut spune, căci la Ah Fatt manifestările exterioare ale stărilor lăuntrice nu funcţionau la fel ca în cazul celorlalţi oameni; în cele câteva luni de când îl cunoştea, Neel descoperise că, în ceea ce-l privea pe Ah Fatt, accesele de neghiobie aparent copilăroasă puteau la fel de bine fi simptomele unei furii mocnite, câtă vreme o perioadă de tăcere posomorâtă putea să nu însemne nimic mai mult decât o toropeală oarecare.

Acum, în pofida râsului lui Ah Fatt, Neel simţea că acesta nu glumea – sau, cel puţin, nu întru totul: între el şi corabia de peste râu exista o legătură pe cât de puternică, pe atât de conflictuală, o atracţie căreia el încerca din răsputeri să i se împotrivească.

– Şi cum se numeşte corabia? întrebă el, pe un ton provocator, aproape sperând ca Ah Fatt să nu-i ştie numele.

– Anahita cheamă, sosi răspunsul, fără nicio clipă de şovăire. În religia lu' tata, ăsta nume-i de la zeiţa de ape. Ca A-Ma noastră. Înainte avu statuie în faţ', de zeiţă. Era... cum îi zice...?

– ...mascaronul de la prova?

– Da. Nu mai îi. Familia o să fie trist'. Mai ales bunic, el construit corabia.

– „Bunicul"? repetă Neel. Din partea tatălui, vrei să zici?

– Nu, răspunse Ah Fatt. Din parte de soție mai bătrână de la tata. Seth Rustomjee Mistrie: vestit constructor de corăbi, de la Bombay...

Fu întrerupt de bucătăreasă, care se ridică să le dea o farfurie cu picioare de pui rumenite. Ah Fatt luă unul cu beţişoarele şi-l ridică spre ea, iar femeia, după câteva momente de glume şi râsete, îl lăsă să i-l strecoare între dinţi. Apoi, bucătăreasa îl plesni peste mână cu un chicotit, iar Ah Fatt se întoarse iar spre Neel.

– Scuze, îşi ceru el iertare, cu o lucire în ochi. De mult nu văzut femeie.

Râse şi mai turnă de băut în ceşti.

– Doar tu văzut. Noi doi, cu picioare legat' ca pui, adăugă el, arătând spre păsările atârnate sub acoperişul bărcii, şi râse din nou.

Neel dădu din cap:

– Adevărat.

În timpul perioadei pe care o trăiseră pe mare, fuseseră închişi împreună şi atât de strâns legaţi unul de altul, încât nici nu se putuseră mişca altfel decât în tandem. Neel nu mai petrecuse niciodată atât de mult timp împreună cu o altă fiinţă omenească, într-o asemenea vecinătate strânsă, şi nu mai cunoscuse nicicând o asemenea intimitate prelungită cu altă prezenţă fizică – şi totuşi acum, la fel ca de-atâtea ori în trecut, avea sentimentul că nu ştia absolut nimic despre Ah Fatt.

– Vrei să zici, întrebă el, că eşti înrudit cu Seth Rustomjee Mistrie?

– Da, răspunse Ah Fatt. De la tata. Nevasta lui dintâi îi fi' că la Seth. Mult timp nici eu nu ştiut...

Ah Fatt se afla aproape de sfârşitul copilăriei, când descoperise că avea rude în îndepărtatul Bombay. În copilărie, i se spusese că e orfan, că mama şi tatăl îi muriseră la scurt timp după naşterea lui, iar el fusese crescut de Day Yee, cea mai în vârstă dintre mătuşile lui, rămasă văduvă. Aceasta era povestea spusă tuturor celor care-l cunoşteau, pe cheul din Canton şi în Fanqui-town. În înfăţişarea lui Ah Fatt nu exista nimic care să-i trădeze paternitatea, nici măcar culoarea feţei, tenul ars de soare nefiind ieşit din comun

printre barcagii. Crescând, nu se gândea la familia lui ca şi cum ar fi fost diferită de celelalte din juru-i, decât într-o singură privinţă – şi anume, faptul că aveau un binefăcător bogat, pe „Unchiul Barry", un „străin-cu-tichie-albă" din India, care întâmplător îi mai era şi naş, sau *kai-yeh*. Unchiul Barry îl angajase pe tatăl lui, i se spusese; după moartea părinţilor lui, se simţea dator faţă de copilul orfan; de aceea îi dădea lui Day Yee bani ca să-l crească, îi aducea cadouri din India şi-i plătea meditatori şi profesori.

Day Yee nu încuraja ambiţiile Unchiului Barry în privinţa creşterii băiatului: nu era de acord nici să cheltuiască atâţia bani pe lucrurile acelea. Aranjarea şcolarizării pentru un copil care locuia într-o barcă nu era lucru uşor, iar Unchiul Barry trebuise să plătească generos pentru asta; voia ca băiatul să stăpânească bine atât chineza clasică cât şi engleza literară; voia să devină un om „respectabil", să ajungă un gentil-man, care să poată circula uşor printre negustorii din Fanqui-town, impresionându-i cu talentele lui sportive, ca şi cu cunoştinţele lui. Day Yee nu reuşea să vadă ce rost aveau toate astea: ar fi preferat ca Unchiul Barry să-i dea ei banii şi să-l lase pe băiat în pace. La ce-i putea folosi caligrafia, când locuitorilor de pe bărci li se interzicea prin lege să participe la examenele pentru serviciul civil? Ce să facă băiatul cu lecţiile de box şi călărie, când barcagiii n-aveau voie nici măcar să-şi construiască pe mal case? Era mai bine ca băiatul să crească şi el ca orice alt copil-de-barcă, învăţând să pescuiască, să navigheze şi să dreagă luntrile.

Şi totuşi, măcar în vis, dacă nu şi când era trează, Day Yee trebuie să fi acceptat că Ah Fatt nu era cu adevărat un copil-de-barcă, şi avea adesea coşmaruri în care se făcea că băiatul era atacat de un peşte-dragon – un sturion. În consecinţă, nu-l lăsa niciodată să intre în apă.

La fel ca alţi copii-de-barcă, Ah Fatt a crescut cu un clopoţel legat de gleznă, pentru ca familia lui să-i poată da oricând de urmă; la fel ca ei, trebuia să stea într-un butoi când barca era în mişcare; şi tot la fel ca ei, avea o scândurică legată de spate, ca să plutească dacă ar fi căzut în apă. Ceilalţi copii, însă, îşi pierdeau scândurile şi clopoţeii încă de pe la vârsta de doi, trei ani; Ah Fatt şi

le-a păstrat mult timp după aceea, ajungând ţinta bătăii de joc a acestora. Pe cheul din Canton, băieţeii câştigau bani scufundându-se în râu ca să-i distreze pe Străini, pescuind monede şi alte flecuşteţe pe care aceştia le aruncau în apă.

Ah Fatt voia şi el să facă asemenea lucruri, să înoate cu copiii-de-barcă, să se scufunde şi să câştige monede – dar lui şi numai lui aceste lucruri îi erau interzise, din cauza viziunii cu peştele-dragon.

Day Yee, însă, trebuie să fi ştiut şi că era cu neputinţă să ţii un copil din *seui-seung-yan* departe de apă.

– De când sunt... suntem... mici, plutim...

Ah Fatt se întrerupse, când în faţa lor apărură castroanele cu perişoare de pui înotând printr-un borş limpede; folosindu-şi beţigaşele, arătă spre una dintre chifteluţele săltătoare:

– Aşa învăţăm de înotat. *Pun-tei* – oamenii-de-pământ – râd la noi şi zic c-avem aripă şi nu picioar'. Şi eu învăţ de 'notat, când Day Yee nu îi. Din când la când şi io duc dup' gologani ca 'lalţi. Apoi, o zi, ea află şi mă trage de la apă. Mă bate, mă face de ruşine în faţa la toţi. Aşa ruşine, cred c-o să m-arunc la apă, şi dacă vine peşte-dragon, şi asta îi bun. Io zic în cap: ea face asta fiindcă n-am părinţi. Şi zic: dacă io eram copilu' ei, nu bătea aşa. Zic în capu' meu: mai bun fug. Fac plan, vorbesc cu oameni-milogi, da' Sora Mare află. Atunci zice mie tot: că Day Yee nu mătuşă, ci mamă la mine. Că „Unchiu' Barry" nu unchi, ci tată. Nu pot întreb la mama fiindcă ştiu că bate pe Sora Mare că zis mie. Aştept până Unchiu' Barry vine data următor şi, când singuri, întreb: îi adevăr că eşti tata şi Day Yee îi mama? La început zice nu, nu îi adevăr. Da' io întreb iar, şi iar, şi atunci începe de plânge şi recuno'şte tot. Zice da, tot îi adevăr; el tata meu şi are altă familie în Bombay.

Tăcu şi-i făcu semn lui Neel să-şi ia ceaşca. După ce-şi dădură de duşcă băutura, Neel tăcu şi el un timp. Numai după ce Ah Fatt umplu din nou ceştile, spuse încet:

– Trebuie să fi fost o mare lovitură, nu-i aşa? Să afli despre toate astea? În felul acela?

– Lovitură? Da. Poate.

Glasul lui Ah Fatt era plat şi lipsit de orice emoţie.

– La început, io vrut doar să ştiu. Să ştiu de Bombay. De Nevasta Bătrână. De surore. Poţi închipuieşti ce ciudat pentru mine toată ast'. Când eu mic, trăim în barcă, tot ca ast'; şi noi oameni săraci, ca ăştia. Doar oameni-de-barcă săraci, ajutaţi de kai-yeh al meu, „Unchiu' Barry". Apoi, o zi, auz că tata meu *hou-gway,* om bogat, bogat Diavol Tichie-Alb'. Acum zic io la mine că ştiu de ce mama bătut pe mine – eu nu om-chinez China-yan adevărat, eu secret de ruşine al ei, dar ea tot nevoi' de mine, din cauza banii tata dat. Dar nu conteaz' acu'. Am alt familie. Vreau să ştiu tot de ea. Întreb pe tata, dar el zice nimic. Nu place vorbit de ea. Zice de Malacca şi Colombo şi Londra, dar nu de Bombay. Citit în cărţi de „Insula de la Apus" – India – are aur şi magie şi vreau să mă duc – vreau să zbor acolo ca Regele Maimuţ. Aşa, când aud că tata are corab, *Anahita,* mor s-o văd.

– A venit la Canton cu ea?

– Nu. Corabi mari nu-po venit la Canton – la fel cum nu-pot venit în sus pe râu ăsta. Apa prea mic. Trebuie ancora la Huang-pu – Whampoa în englez. Multe bărci merg sus şi jos aşa că ştiu de navă: ştiu că avut record pe sezon – şaptşpe zile de la Bombay la Canton. Când vine tata, zic: du-mă, du-mă pe corab tău, şi el se face roşu, dă din cap că nu. Îi frică dacă mă ia atunci corab duce de veste înapoi la Bombay. Nevasta Bătrână o s-afle de mine şi-o fi cu bocluc. Corab nu-i a lui, zice; e a lu socru şi cumnaţi. El îi slujitor plătit şi trebe are grijă. Dar asta însemn nimic pentru mine. Nu mă pasă. Aşa că atunci zice da, o să ia la mine. Da' duc cu Vico, visternicu – nu duc cu el. Vico îmi arată corab, îmi zice poveste. Şi eu cum văzut în capu meu – un palat, mai bun chiar decât barca-mandarin. Nu poţ să crez pân la nu vezi...

Se întrerupse ca să arate spre duneta mijlocie a *Anahitei,* care era luminată de văpaia unui felinar.

– Uite-colo, lângă pupa, treilea catarg, cum îi zici?

– Artimon?

– Da. Catarg ca pom. În jur la rădăcini, pe dunetă, e bancă cioplită, unde oamenii pot să şed. Bunicu' construit aşa, să fie ca banyan de la sat. Vico zice mie. P-urmă, când văd *Anahita,* mereu zic în minte la mine că aia banca *mea.*

Bucătăreasa îi întrerupse din nou, punând pe scândură strachini cu orez aburind, împreună cu resturile puiului, pregătite într-o jumătate de duzină de feluri diferite. Mirosurile erau îmbietoare, dar pe Neel îl captivau atât de profund amintirile lui Ah Fatt, încât nici nu mai dădea vreo atenție mâncării.

– Și te-ai mai întors vreodată pe corabie?

– Nu – n-am dus, dar văzut multe ori. La Insula Lintin.

– Te-ai dus acolo să-ți vezi tatăl?

– Nu. Tata niciodată în Lintin.

Văzând nedumerirea din ochii lui Neel, adăugă:

– Uite-vez' aci, ț-arăt...

Și, folosindu-și bețișoarele, Ah Fatt dezmembră cu dibăcie o bucată de pui și scoase din ea iadeșul. Îl puse pe scândură și arătă spre crăcanul desfăcut:

– Asta ca gura de Fluviul Perlei, duce la Canton.

Luă apoi câteva boabe de orez din strachină și le împrăștie în spațiul dintre cele două capete de os, cu ajutorul bețigașelor.

– Astea ca insule – au multe colo, ca dinți ies din apă. Dinți de mare folos la pirați. Și la negustori străini, ca tata. Fiindcă nava străin nu poate aduc opiu la Canton. Interzis. Așa că se fac că nu duc la China. Se duc aici – bețișoarele i se mutară spre a indica o boabă de orez aflată cam la jumătatea distanței dintre oasele ladeșului – la Insula Lintin. Acolo vând opiu. Când preț e hotărât, cumpărător trimite barcă, barcă iute, cu treizeci vâsle – „iute-crab".

Ah Fatt râse, iar bețele îi tresăriră, când aruncă iadeșul în apă.

– Așa merg la Lintin – cu iute-crab.

– De ce? Ce făceai acolo?

– Ce crezi? Cumpăr opiu.

– Pentru cine?

– Șefu' la mine – el mare vânzător de opiu, are mulți iute-crab. E ca un frate mare la mine – și mulți alți. Numim el Dai Lou. E om cantonez, dar călătorit peste tot – până și Londra. Stai acolo mult timp și apoi venit înapoi la început afaceri, în Macao. Are mulți ca mine de lucrat la el; îi place de angajat soiu' meu.

– Cum adică, soiul tău?

– *Jaahp-júng-jai*, băiet-de-fel-amestec, râse Ah Fatt. Jumate-Drac, ca mine. Mulți așa pe Fluviul Perlei – la Macao, Whampoa, Guangzhou. În orice port, orice loc un' bărbat poți cumpărat femei, este mulți copil așa. Și el trebuie de mâncat și trăit. Dai Lou ne dai de lucru, purtat frumos la noi. Mult timp el ca adevărat frate mai mare de mine. Dar apoi îi cu bocluc. De asta trebuie de plecat Canton, fugit. Nu-pot merg înapoi.

– Ce s-a întâmplat?

– Dai Lou, el are femeie. Nu nevastă... cum zici la tine?

– Concubină?

– Da. Concubină. Îi foarte frumosă. Nume la ea Adelina.

– Era europeană?

– Nu. Adelie ca mine, tot pește sărat: jumate cheeni, jumate achha.

– Achha? Cum adică achha?

– Așa bine, achha – așa zic dă voi oameni Canton-yan-i. Voi din Hindustan – acolo toți achha.

– Dar „achha" nu înseamnă decât „bun". Sau „bine".

– Da' voi oameni ziceți tot-mereu, nu? Achha asta, achha aia.

– Cred că da, consimți Neel. Deci, Adelie a ta era pe jumătate achha? De unde venea?

– Mama ei din Goa, dar trăit la Macao. Tata ei chinez, de la Canton. Adelie foarte frumosă; și ca fum de opiu era. Când Dai Lou călător, îmi zice s-am grijă. Uneori ea cere să fumez cu ea. Noi amândoi jumate achha, dar niciodată văzut India. Vorbit de India, de mama ei, de tata eu. Și pe urmă...

– Ați devenit amanți?

– Da. Amândoi din-din-dak-dak, nebuni. Nu-pot oprit.

– Iar Șeful Mare a aflat?

Ah Fatt dădu din cap.

– Și ce-a făcut?

– Ce gândești? ridică Ah Fatt din umeri. Încercat s-omor mine, dar eu fugit. Dus la Macao și dat de creștin. Ascuns în seminar. Apoi, au trimis mine la Serampore, în Bengal.

– Şi Adelie?

Ah Fatt îl privi în ochi, apoi arătă cu beţişoarele spre apele noroioase ale râului.

– S-a omorât?

Dădu din cap abia perceptibil.

– Dar toate astea au rămas în trecut, Ah Fatt: acum nu mai simţi deloc nevoia să te întorci la Canton?

– Nu. Nu-pot mers înapoi, chiar dacă mama acolo. Dau Lou avut ochi peste toate. Nu-pot mers înapoi.

– Şi tatăl tău? De ce nu te duci să-l vezi pe el?

– Nu! se opuse Ah Fatt, lovind cu ceaşca-n masă. Nu! Nu vreau să văd tata.

– De ce?

– Ultima oară când am văzut, cer la el să ia în India. Vreau plecat, de la Canton, din China. Ştiu dacă stau, ceva întâmple cu mine şi Adelie. Şi mai ştiu Dai Lou poate aflat şi atunci poate făcut orice – la ea şi mine. Aşa că merg la tata o zi. Cer să ia în India, pe *Anahita*. Dar el zice: Nu, nu, Freddy, nu-pot mers. Cu neputinţ. După aia furiat şi eu. Foarte furiat. Nu mai văd tata niciodată.

În pofida vehemenţei din tonul lui Ah Fatt, Neel putea simţi că influenţa corabiei asupra prietenului său se întărea, câmpul ei magnetic devenind tot mai puternic.

– Ascultă, Ah Fatt, spuse el, indiferent ce s-a întâmplat între tine şi tatăl tău, acum ţine de domeniul trecutului. Poate că s-a schimbat: nu crezi că ar trebui să afli dacă e la bordul corabiei?

– Nu nevoie de aflat, replică Ah Fatt. Ştiu. E acolo. Ştiu că e acolo.

– Cum?

– Vezi steag? Cu coloane? I numa' sus când tata acolo.

– Atunci, de ce nu-i trimiţi un mesaj?

– Nu!

Cuvântul izbucnise din gura lui Ah Fatt ca o mică explozie.

– Nu. Nu vreau.

Ridicând privirea, Neel văzu că faţa lui Ah Fatt, pe care până atunci se citiseră atât de puţine emoţii, acum se schimonosise dintr-odată ca o mască. Aproape imediat, însă, Ah Fatt îşi îndreptă

umerii şi scutură din cap, ca pentru a şi-l limpezi. După care, turnându-şi pe gât o înghiţitură de alcool, spuse:

– Dom-nu Neel, mă faci de vorbit prea mult. Acum nu mai vorbit. Mergem dormit.

– Unde?

– Aici. În barca asta. Dom-nă zice putem stat aici.

Ca să ajungă din Mauritius până în sudul Chinei, Fitcher preferă s-o ia pe drumul cel mai scurt, pe lângă capul Java, cu o escală pentru aprovizionare la Anger, portul care privea spre conul veşnic fumegând al vulcanului Krakatoa, peste Strâmtoarea Sunda.

În dimineaţa când s-a emis ordinul de ridicare a pânzelor, *Ibis* era încă la ancoră în Port Louis. În drum spre ieşirea din port, *Redruth* a trecut pe la câteva sute de iarzi de schooner. Pe punte nu era nimeni, iar schoonerul cu catargele dezgolite de vele arăta pricăjit în comparaţie cu toate corăbiile mari, ancorate în jurul lui. Paulette era uimită când se gândea că o navă atât de mică putuse juca un rol aşa de important, în atâtea vieţi; chiar şi după ce vântul umflă pânzele lui *Redruth* şi împinse bricul cu viteză înainte, Paulette nu-şi putu lua ochii de la *Ibis:* Fitcher fu nevoit să-i readucă aminte că avea o treabă de făcut.

– Fii vioaie, Miss Paulette; pe mare nu-i vreme de zăbovit...

Aceasta, după cum descoperi curând Paulette, nu era o exagerare: îngrijirea plantelor la bordul unei nave era o activitate care nu-ţi lăsa decât foarte puţin timp pentru odihnă. Mereu era de făcut câte ceva; era ca şi cum ar fi cultivat o grădină plantată pe spinarea unui animal uriaş şi extrem de agitat. *Redruth* nu stătea aproape nicio clipă în poziţie orizontală; cel mai mult se apropia de ea în momentele dintre coborâşurile şi suişurile pe valuri; în restul timpului, puntea i se înclina abrupt dintr-o parte în alta, iar prova fie i se înfigea în mare, fie se ridica spre cer. Şi fiecare dintre aceste momente punea plantele în pericol: o mică schimbare în direcţia luminii putea expune arşiţei toride a soarelui tropical un arbust iubitor de umbră; spargerea crestei unui val putea arunca peste ghivece şi jardiniere o trâmbă de apă marină ca o adevărată ploaie salină; iar dacă punţile se înclinau într-un unghi prea mare, vitrinele wardiene puteau să se desprindă din legături şi să alunece sau să se rostogolească pe punte.

Pentru fiecare dintre aceste situaţii, şi multe altele, existau proceduri şi protocoale, toate gândite de Fitcher însuşi: nu era un

om care să dea explicații prelungite despre metodele lui și, în majoritatea cazurilor, Paulette trebuia să învețe privind și imitând. Uneori însă, în timp ce lucra, Fitcher începea să bombăne de unul singur – și erau multe de învățat, descoperi Paulette, chiar și din aceste mormăieli nedesluşite. Pe tema solurilor, de exemplu: Fitcher arunca o privire spre o plantă care se ofilea, chiar și la umbră, și-i afla repede pricina suferinței: compoziția pământului în care era plantată. Unele soluri sunt „calde", spunea el, iar altele, „reci" – asta însemnând că unele tipuri de pământ se încălzeau mai repede decât altele, iar unele tindeau să-și păstreze căldura vreme îndelungată. Ca să restabilească echilibrul, ținea câteva butoaie cu pământ de rezervă, unele însemnate cu „rece", iar altele, cu „cald": cele dintâi aveau de obicei o culoare mai deschisă și o consistență asemănătoare cretei, câtă vreme cele din urmă erau în general mai închise, ca turba, cu concentrație mai mare de materii vegetale. Când era nevoie de un soi sau altul, o trimitea pe Paulette să-i aducă, și atunci aplica remediul în cantități cântărite atent. La început, Paulette a fost gata să nesocotească aceste noțiuni de pământuri calde sau reci, ca pe niște fantezii trase de păr – dar curând fu nevoită să recunoască până și ea că uneori metodele lui Fitcher duceau la resuscitări miraculoase.

Bălegarul era un alt element pe care Fitcher îl studiase în amănunțime. În niciun caz nu trata cu dispreț unele dintre substanțele convenționale folosite la îngrășarea solului – calele lui *Redruth* conțineau multe butoaie cu îngrășăminte naturale, pudră de malț și semințe de in pisate – dar pe el îl interesau cel mai mult acelea care puteau fi recoltate sau produse chiar în timpul drumului. Algele, de exemplu: Fitcher credea că anumite genuri de alge puteau fi, printr-un proces de murare, uscare și mărunțire, transformate într-un praf extrem de benefic pentru plante. Ori de câte ori *Redruth* întâlnea o porțiune bogată în alge, Fitcher cobora în apă plasele și ghionderele, ca să recolteze câte ceva din ele; apoi, după ce înlătura sortimentele indezirabile, pe celelalte le înmuia în apă dulce și le atârna la uscat pe straiuri și sarturi. Când se uscau, le măcina într-o piuliță și aplica pulberea din vârful degetelor, ca și cum ar fi fost un leac extrem de rar.

Găinile de pe *Redruth* erau o altă sursă importantă de hrană pentru plante. Una dintre îndatoririle Paulettei era aceea de a strânge în fiecare dimineaţă găinaţii din ţarc; aceştia, spunea Fitcher, puteau deveni un îngrăşământ de mare efect, dacă erau amestecaţi cu apă şi lăsaţi la fermentat. Nici carcasele păsărilor nu erau neglijate; când o găină era tăiată pentru masă, fiecare parte din ea era folosită cu rost, inclusiv penele şi oasele care sfârşeau măcinate şi adăugate în butoaiele cu compost atârnate la pupa. În privinţa asta, afirma Fitcher, păsările marine rătăcite erau şi mai de folos, căci puteau fi tocate întregi. Ori de câte ori un pescăruş sau albatros obosit venea să se odihnească pe bric, izbucnea o agitaţie frenetică printre marinari – căci Fitcher oferea mici recompense pentru păsările capturate.

Oasele cu carne erau o altă comoară în materie de ingrediente pentru compost: cele scoase din butoaiele cu provizii erau sfărâmate cu ciocanele, apoi adăugate în acesta. Paulette nu-şi imaginase niciodată că oasele animalelor puteau fi folosite în acest mod, dar Fitcher o asigura că era o practică foarte comună la Londra, unde măcelarii scoteau bani frumoşi vânzându-le fermierilor produsele secundare ale îndeletnicirii lor – nu numai oasele, ci şi coarnele şi blana. Până şi praful şi piliturile de oase puteau fi vândute la un preţ; fierte şi pulverizate, se transformau în turte bogate în calciu, fosfaţi şi magneziu.

Nu făceau excepţie de la aceste întrebuinţări nici peştii şi oasele lor. În urma bricului atârnau mereu două sau trei undiţe; când se prindea câte un peşte şi era destul de mare ca să poată fi mâncat, Fitcher se despărţea de el numai cu condiţia de a fi filetat cu grijă, astfel încât capul, coada şi oasele să poată fi incluse în compost; când peştele era prea mic pentru mâncat, Fitcher îl punea întreg în pământul din ghivece: aşa, spunea el, făcea multă lume în Cornwall, unde rămăşiţele biologice erau adesea amestecate cu pământul, la arat.

Într-o zi, în plasele de pescuit ale lui *Redruth* a fost găsit un porc de mare mic şi dolofan. Încă mai respira când a fost tras la bord, iar Paulette ar fi vrut să-i dea drumul, dar Fitcher nici n-a vrut să audă de aşa ceva! Citise undeva că Lordul Somerville folo-

sise untura cu rezultate foarte bune, la ferma lui din Surrey. Spre deznădejdea Paulettei, bietul animal a fost iute tăiat şi curăţat de grăsime, care a fost pusă într-un butoi special, să se descompună.

Singurele substanţe pe care Fitcher le exclusese de bunăvoie de la întrebuinţare erau cele pe care le numea – cel puţin în prezenţa Paulettei – „excrementaţii". Dar aceasta nu era decât o necesitate, pe care i-o impuseseră prejudecăţile echipajului; recunoştea fără ezitare că el, unul, le-ar fi utilizat bucuros. Valoarea celor lichide, spunea, fusese dovedită cu prisosinţă de chimişti, care demonstraseră că orice tip de urină, umană sau animală, conţinea, sub formă de soluţie, elementele esenţiale ale plantelor. Cât despre celălalt soi, ei bine, nu degeaba se spunea în Cornwall că bătrânul Fitcher Penrose „era aşa de strâmtorat cu paralele, încât ar fi jupuit un rahat ca să-i ia sucul" – nu-i era ruşine să recunoască faptul că era un pionier al folosirii scaunelor nocturne ca îngrăşământ, în Anglia. Aceasta era una dintre numeroasele metode horticole pe care le învăţase în China.

– Chiar aşa, domnule? Mai erau şi altele?

– Ba bine că nu, răspunse Fitcher. Piticirea, de pildă – îs îndemânatici de-a binelea la asta. Şi serele. De veacuri le au, şi tare deşteptuţ mai mi-s făcute, din lemn şi hârtie. Şi pe urmă, mai au stratificarea aerului.

Paulette nu mai auzise niciodată de aşa ceva.

– Rogu-vă, domnule, ce este aceea?

– E atuncea când pui un altoi drept pi-un ram...

Aceasta, zise Fitcher, era o metodă de grădinărit chinezească pe care o popularizase în Anglia, cu mari profituri – şi, coborând în cabină, aduse un echipament pe care-l concepuse şi-l comercializase ca „Oala de Propagare Penrose". Avea cam mărimea unei stropitori, cu deosebirea că într-o parte prezenta o fantă, pe unde să poată ieşi rămurica. În faţa fantei se afla un mic belciug, cu ajutorul căruia oala putea fi agăţată de o creangă: era instrumentul perfect pentru a ajuta o mlădiţă să scoată rădăcini fără a o planta în pământ.

– În veci nu mi-ar fi venit ideea, dacă nu mă duceam în China.

Aceste povestiri o uimeau pe Paulette. Fitcher era atât de diferit de culegătorii de plante din imaginaţia ei, atât de aparte ca înfăţişare şi maniere, încât i-ar fi fost greu să şi-l imagineze ca pe un conducător neînfricat de expediţie. Ştia însă, din relatările tatălui ei, că până şi Humboldt, cel mai mare culegător dintre toţi, arăta cu totul altfel decât îl arăta legenda lui – era bondoc, îndesat şi cu un aer atât de bulevardier, încât oamenii care-l căutau credeau adesea că întâlniseră un impostor. Nu că Fitcher ar fi fost un explorator de acel gen – dar, o dată ce vedeai toată gama de plante şi echipamente adunate de el la bordul lui *Redruth,* nu-i mai puteai pune la îndoială nici seriozitatea, nici competenţa, şi cu atât mai puţin pasiunea.

– Rogu-vă, domnule, spuse ea într-o zi, pot să vă întreb ce anume v-a adus pentru prima oară în China?

– Poz' dară, răspunse Fitcher, mişcând din sprâncene. Şi-z voi răspunde câ-de bine pot. S-a-ntâmplat într-o vreme când navigam ca s-am din ce trăi, pe un schooner de fructe din Cornwall...

Într-o vară, pe când schoonerul se afla la Londra pentru câteva zile, a ajuns la urechile lui Fitcher vestea că un anume gentleman dăduse de ştire că e în căutare de marinari cu oarecare experienţă în lucrul cu plantele. Interesându-se în amănunţime, a fost uluit să afle că omul respectiv era nimeni altul decât Sir Joseph Banks, custodele Grădinii Regale de la Kew.

– Sir Joseph Banks? exclamă Paulette. Dar, domnule, vorbiţi despre cel care a descris pentru prima oară flora Australiei?

– Întocmai.

Fitcher nu-şi neglijase interesele ştiinţifice în timpul anilor petrecuţi pe mare: ceasurile libere pe care ceilalţi marinari şi le petreceau fumând, bârfind şi cu catchum-killala, el şi le dedica lecturii şi studiilor. Nu era nevoie să-i spună cineva că Sir Joseph lucrase ca naturalist în prima expediţie a Căpitanului Cook, sau că era Preşedintele Societăţii Regale, poziţie din care domnea necontestat peste un adevărat imperiu de instituţii ştiinţifice.

Într-adevăr, Fitcher era atât de impresionat, încât la prima întâlnire cu custodele a păşit cu stângul. Sir Joseph era cel mai distins gentleman pe care-l văzuse vreodată, îmbrăcat impecabil, de

la buclele pudrate ale perucii, până la tocul lustruit al pantofului. Când a fost condus în fața lui, Fitcher a devenit conștient de groaznicele neajunsuri ale propriei lui înfățișări: peticele de pe veston păreau dintr-odată mult mai vizibile, precum și atacul de acnee care-i făcuse pe tovarășii lui de bord să-i compare fața cu o tigaie în clocot. În cele mai fericite momente, era un om sfios, iar în clipele de timiditate limba i se îngreuna atât de mult, încât până și frații și surorile lui, în copilările, glumeau spunând că dacă spunea „ac" ori „pac", tot „vacă" se auzea.

Dar Fitcher nu avea de ce să-și facă griji. Sir Joseph a ghicit imediat că era din Cornwall și a început să-i pună câteva întrebări despre flora din regiune – prima se referea la o plantă numită „sămânța-beșicii", iar a doua, la floarea căreia i se spunea „colier-de-coral" – iar Fitcher a putut să le identifice și să le descrie pe amândouă corect.

Atâta a fost de ajuns ca să-l convingă pe custode, care se ridică de pe scaun și începu să se plimbe prin cameră. Apoi, dintr-odată, se opri și spuse că avea nevoie de cineva care să se ducă în China – un marinar cu experiență horticolă.

– Crezi că ai putea fi dumneata acela?

Fitcher, fără să se înmoaie, se scărpină în cap și mormăi:

– Atârnă de scop și plată, domnule. Nu po' zice nimic pân' nu știu un pic mai mult...

– Bine, atunci: ascultă...

Era un lucru bine știut, spuse Sir Joseph, că grădinile de la Kew posedau colecții apreciabile de plante provenind din cele mai îndepărtate colțuri ale lumii. Dar exista și o regiune care nu era decât slab reprezentată, iar aceea era China – o țară binecuvântată în mod deosebit cu bogății botanice, înzestrată nu numai cu unele dintre cele mai frumoase și mai folositoare plante medicinale din câte există, ci și cu multe altele, de o valoare comercială imensă. Numai una dintre acestea, *Camellia sinensis* – specia de camelie din care se obține ceaiul – acoperea o mare parte din comerțul mondial și o zecime din veniturile englezești.

Valoarea plantelor din China nu le scăpase din vedere rivalilor și inamicilor Angliei de peste Canalul Mânecii: marile grădini și

ierbare din Olanda şi Franţa încercau şi ele să strângă colecţii de floră chinezească – de mult mai mult timp decât Anglia – dar nici ele nu avuseseră prea mult succes. Motivele acestei lipse de progres nu erau greu de ghicit, iar cel mai important dintre ele, fără îndoială, era îndărătnicia stranie a chinezilor. Spre deosebire de locuitorii altor ţări binecuvântate din punct de vedere botanic, Celeştii păreau să aprecieze foarte precis valoarea zestrei lor naturale. Grădinarii şi horticultorii lor erau printre cei mai învăţaţi şi dibaci din lume, şi-şi păzeau comorile cu o vigilenţă extraordinară: jucăriile şi flecuştetele care-i mulţumeau pe băştinaşii din alte regiuni nu aveau asupra lor niciun efect; nici chiar cele mai opulente daruri nu-i puteau convinge să-şi cedeze bogăţiile. Europenii încercau de ani de zile să obţină specimene viabile din planta de ceai, oferind recompense care ar fi fost de ajuns ca să cumpere toate cămilele din deşerturile Arabiei, dar eforturile lor continuau să rămână nerăsplătite.

O altă dificultate era aceea că europenii nu aveau voie să intre în zona de interior a ţării, aşa că nu puteau să circule şi să culeagă tot ce li se năzărea, aşa cum erau obişnuiţi să facă prin alte locuri. În China, erau restrânşi la doar două oraşe, Canton şi Macao, unde autorităţile îi supravegheau îndeaproape.

În pofida acestor obstacole, marile puteri nu-şi slăbiseră eforturile pentru a obţine cele mai valoroase plante din China. Deşi unii dintre rivalii ei aveau beneficiul de a fi luat startul mai devreme, Anglia nu era nici ea lipsită complet de avantaje în această cursă: filiala din Canton a On'abilei Companii a Indiilor Orientale era mai mare decât oricare alta şi, în scopul de a profita de pe urma prezenţei britanicilor, el, Joseph Banks, îi convinsese pe cei câţiva dintre agenţii companiei care manifestau interes faţă de progresele ştiinţei să adune colecţii valoroase. Se apucaseră să facă acest lucru, şi nu fără unele succese, modeste însă – dar în curând eforturile lor ajunseră să se confrunte cu o altă problemă: transportul plantelor din China în Anglia se dovedea a fi al dracului de greu. Capriciile vremii, infiltrările de apă sărată şi numeroasele schimbări de climat nu erau singurele pericole pe care urmau să le înfrunte – o ameninţare mult mai mare era chiar atitudinea

marinarilor care îngrijeau plantele – aceştia erau, probabil, cei mai proşti grădinari din lume. Păreau să privească plantele ca pe un pericol şi, la cel mai mic semn că li s-ar fi împuţinat apa, nu le mai udau; când navele erau ameninţate de furtuni sau de punerea pe uscat, ghivecele nu erau tratate mai bine decât cele mai dispensabile genuri de balast.

Cum toate celelalte încercări se dovediră nesatisfăcătoare, Sir Joseph se hotărâse, cu vreo doi ani în urmă, să trimită la Canton un grădinar instruit aşa cum se cuvine. Omul ales pentru acea treabă era un tânăr scoţian pe nume William Kerr, şef de echipă la Kew. O vreme, băiatul îşi făcuse treaba destul de bine, dar în ultimul timp părea să fi devenit cam neliniştit: scrisese că plănuia să se ducă în vara următoare în Filipine, şi-i ceruse lui Sir Joseph să trimită un om demn de încredere ca să aducă în siguranţă acasă colecţia pe care o alcătuise deja în Canton.

– Ce spui, băiete? l-a întrebat Sir Joseph pe Fitcher. Te bate gândul să te îmbarci într-o asemenea misiune? Dacă da, mă voi ocupa să-ţi găsesc un loc pe o corabie a Companiei, şi poţi pleca spre Canton săptămâna viitoare.

Fitcher a acceptat misiunea şi, cu toate că plecarea lui şi sosirea la Canton au fost mult amânate, rezultatele finale ale călătoriei se dovediră suficiente pentru a-l face să dobândească patronajul puternicului custode. Câţiva ani mai târziu, a fost trimis din nou în China, de data asta nu doar pentru însoţirea transportului, ci ca înlocuitor al lui William Kerr. Această a doua călătorie a avut efectul de a stabili reputaţia lui Fitcher printre botanişti şi horticultori – căci, după ce petrecuse doi ani în Macao şi Canton, reuşise să aducă cu el multe plante noi. Avusese grijă să aleagă soiuri care aveau şanse să reziste în Anglia, şi numeroase din noutăţile lui şi-au găsit rapid locul în grădinile britanice: două sortimente de glicină, un minunat nou crin, un arbust de azalee foarte frumos, o ciuboţica-cucului mai neobişnuită, o camelie strălucitoare şi multe altele.

– Cantonu' făcut-a mulz' paş' pe scara norocului, spuse Fitcher, iar io am avut noroc să să numere ş-ai mei pântre dânşii.

– Şi cum e Cantonul, domnule? se interesă Paulette. Sunt grădini peste tot?

Fitcher o învrednici cu unul dintre rarele sale hohote de râs.

– O, nij' vorbă d-aşa ceva – e ăl mai aglomerat şi mai agitat oraj din cât-am fost văz't. Şi ăl mai mare, mai mare şi decât Londra. I-un ocean de case şi corăbii şi plantele-s în locurile unde te-ai aştepta ăl mai puţin. Pe 'coperiş la un sampan, sau se revarsă peste creasta unui zid vechi, sau cad de pe vreun balcon ferit. Îs căruţe care bat străzile, pline cu ghivece de flori; îs sampane care plutesc pe râu fără să vânză al'ceva decât flori. În zilele de sărbătoare şi de praznic, tot oraşu-i în floare şi florarii-şi strigă marfa la preţuri de-ar face să plesnească de invidie orice grădinar englej. Păi, io însum' am văz't odată o barcă plină de-orhidee cum le-a vândut pe toate într-un ceas, şi-ncă pe deasupra, la o sută de dolari de-argint glastra.

– O, cât tânjesc să văd şi eu, domnule!

Fitcher se încruntă.

– Da' asta, ştii, nu să poa'.

– Nu? se miră Paulette. De ce?

– Fin'că fomeile europene n-au voie să puie picioru-n Canton. Aşa zice la lege.

– Dar, domnule, exclamă Paulette, deznădăjduită, cum se poate una ca asta? Ce fac toţi negustorii care trăiesc acolo? Nu-şi au alături şi nevestele? Copiii...?

Fitcher clătină din cap:

– Nu. Fomeile streine n-au voie să meargă mai departe de Macao – acolo tre' să rămâie.

Descoperirea faptului că n-avea să poată călători până la Canton îi cauză Paulettei o amarnică dezamăgire: era ca şi cum din cer s-ar fi pogorât o spadă de flăcări, ca să-i taie scara spre Eden, lăsând-o pentru totdeauna fără nicio şansă de a-şi înscrie numele în analele explorărilor botanice. Îi dădură lacrimile.

– Dar, domnule...! Atunci, n-am să pot veni cu dumneavoastră la Canton? Unde-o să stau?

– În Macao îs multe familii engleze respectabile care iau în gazdă. O să ţie doar câte-o săptămână, două, de fiştecare dată.

Fata îşi imaginase că avea să culeagă plante, prin sălbăticie. Acum, cu visele spulberate, izbucni în plâns.

– Dar, domnule, am să pierd tot ce e mai bun!

– Haide acuma, Miss Paulette, încercă Fitcher s-o consoleze. N-ai de ce s-o iei așa de rău. Îs multe insule pe coastă unde-o să poți culege câte ceva. Nu-i nevoie să te necăjești. Uite, am să-z' arăt...

Și, desfășurând o hartă cu coastele Chinei de miazăzi, Fitcher îi arătă gura căscată a Fluviului Perlei și sutele de insulițe răspândite pe toată suprafața ei. Pe articulația apuseană a fălcilor se afla așezarea portugheză Macao: acolo trebuia să se ducă navele străine ca să obțină „*chop*"-ul care le permitea să navigheze în sus pe Fluviul Perlei, până la Canton. În capătul răsăritean al estuarului se găsea o insulă mărișoară, numită Hong Kong: era un loc bătut de vânturi, cu populație răzleață, iar oamenii care trăiau acolo nu păreau să aibă nicio problemă cu străinii care debarcau pe țărmuri, fie bărbați, fie femei. Fitcher fusese o dată în Hong Kong – fusese și singura ocazie când putuse culege din natură, în China. Găsise niște orhidee de calitate și tot voise să mai revină, ca să exploreze pe îndelete toată insula.

– Cugetă la asta, Miss Paulette, o îndemnă el. Oi putea să botanizezi în sălbăticie acolo, întomnai cum speraseși.

Zadig îl salută pe Bahram, ca de obicei, cu brațele deschise, strângându-l la piept și sărutându-l pe amândoi obrajii. Abia când s-au dat un pas înapoi ca să se uite unul la altul mai bine, Bahram își dădu seama ce schimbare uriașă – o adevărată transformare – suferise vechiul lui prieten.

Arré Zadig Bey! exclamă el. Ai devenit alb! Un sahib!

Zadig purta niște pantaloni de culoarea oului de rață, cămașă cu guler înalt, veston și cravată – își privi hainele cu puțină jenă și făcu un gest de lehamite.

Nu râde prea tare, pietene, spuse el. Într-o zi, va trebui să porți și tu asemenea veșminte. Uneori prinde bine, într-un oraș ca ăsta.

Se aflau în salonul din Apartamentul Armatorului. Două fotolii chinezești mari fuseseră aranjate lângă fereastra deschisă. Poftindu-l pe Zadig să ia loc într-unul din ele, Bahram spuse:

Sper că n-ai ajuns prea european ca să accepți puțin paan?

Nu, răspunse Zadig, zâmbind. Nu încă.

Bun!

Și Bahram îi făcu semn unui khidmatgar, să aducă caseta cu paan.

Între timp, Zadig măsura din priviri salonul pe care-l vizitase de multe ori înainte.

Mă bucur să constat că pe-aici nu s-a stricat nimic, spuse el. A fost groaznic să văd ce s-a întâmplat cu prova navei.

Da, încuviință Bahram. Am avut noroc că n-a fost mai rău. Niciodată n-am mai trecut printr-o furtună ca aceea. Doi dintre lascarii noștri au fost măturați de pe bord – iar bătrânul meu munshi parsi a murit în cabina lui. S-au inundat și câteva cale.

Încărcătura a suferit pagube?

Da. Am pierdut trei sute de lăzi.

De opiu?

Da.

Trei sute de lăzi! înălță Zadig din sprâncene. La prețurile de anul trecut, atâta ți-ar fi ajuns ca să mai cumperi încă două corăbii!

Apăru un kidhidmatgar purtând un vas de argint, pe care-l așeză în fața lui Bahram. Ridicând capacul, acesta luă o frunză verde de betel, proaspăt culeasă, și o unse atent cu pastă.

A fost cea mai cumplită furtună pe care am văzut-o vreodată, continuă Bahram. Când am auzit de inundarea calei, m-am dus să văd ce se putea face. Era atâta apă acolo, încât am căzut de pe picioare, și s-a întâmplat o mare ciudățenie.

Da...? Continuă, Bahram-bhai, te ascult.

Bahram întinse mâna după o alună areca și o tăie cu un cuțitaș de argint.

Preț de-o clipă, spuse el, am crezut că mă înecam. Și știi ce se spune despre lucrurile pe care le vede un om în timp ce se înecă, nu?

Da.

Mi s-a părut c-o văd pe Chi-mei. Ăsta-i unul dintre motivele pentru care mă bucur atât de mult că te revăd, Zadig Bey. Vreau să știu ce-ai aflat despre ei, ultima oară când ai fost în Canton.

Împăturind în formă de triunghi frunza de betel, Bahram i-o înmână lui Zadig, care şi-o vârî în gură şi începu să mestece.

Cu regret trebuie să spun, Bahram-bhai, că nu prea sunt multe de spus. M-am dus la oraşul plutitor ca să caut barca lui Chi-mei, dar nu era acolo. Aşa că m-am dus la vechiul tău comprador, Chunqua, şi el mi-a spus ce s-a întâmplat.

Bahram ridică din nou cuţitaşul.

Da? Spune-mi atunci.

Zadig şovăia.

E dureros, Bahram-bhai, de-aia nu ţi-am scris. M-am gândit că-i mai bine să ţi-o spun când suntem faţă-n faţă.

Zi-nainte, îl îndemnă Bahram, nerăbdător. Ce s-a-ntâmplat?

Se pare că a fost vorba de un jaf. Nişte tâlhari s-au urcat în barca-bucătărie, iar Chi-mei a încercat să-i alunge. Aşa s-au petrecut lucrurile.

Mâna lui Bahram încremeni, iar cuţitaşul de tăiat alunele îi căzu din mână.

Vrei să spui că a fost ucisă?

Da, prietene, răspunse Zadig. Sunt foarte trist că eu-s cel ce trebuie să-ţi dea vestea asta.

Şi Freddy?

Chunqua nu mi-a putut spune nimic despre el. A dispărut cu puţin timp înainte de moartea lui Chi-mei, şi de-atunci n-a mai auzit nimeni de el.

– Crezi că s-ar putea să i se fi întâmplat şi lui ceva?

– N-am de unde să ştiu, spuse Zadig. Dar nu trebuie să tragi concluzii pripite. S-ar putea doar să fi plecat, ca să se ducă cine ştie unde... Am auzit că sora lui după mamă s-a măritat şi s-a mutat la Malacca – poate că s-a dus acolo, ca să stea la ea...

Bahram se gândi la cea din urmă întâlnire a lui cu Chi-mei, în urmă cu trei ani, pe ultima barcă pe care şi-o cumpărase – una mare şi pretenţioasă, cu o pupă în formă de coadă de peşte ridicată. Se dusese să-şi ia rămas-bun de la ea, înainte de a pleca spre Bombay. Ajunsese de mult la o relaţie de tovărăşie lejeră cu Chi-mei şi se ducea adesea să-şi ia masa de seară la bordul bărcii ei – erau foarte asemănători partenerilor dintr-un cuplu căsătorit de multă

vreme. De obicei, când Bahram venea în vizită, Chi-mei nu gătea: specialităţile ei se restrângeau la preferinţele subtile ale cantonezilor, şi ştia că lui Bahram îi plăcea mâncarea mai condimentată. Trimitea pe cineva la bărcile din apropiere, ca să aducă nişte tăiţei Dan-dan şi „pui-de-ţi-arde-limba", poate chiar şi o porţie de „felii-de-cuplu-cununat" sichuaneze. Când venea mâncarea, i-o servea ea însăşi, aşezându-se în faţa lui şi făcând întruna vânt cu un evantai ca să alunge muştele. De-a lungul anilor, se mai împlinise la trup, iar faţa-i devenise mai durdulie, dar continua să poarte acelaşi gen de haine croite ca un sac şi de o culoare sobră. Pe Bahram îl nemulţumea faptul că dădea atât de puţină atenţie felului cum arăta şi o întrebase de ce nu purta niciuna dintre bijuteriile pe care i le dăruise el. Chi-mei adusese atunci o broşă de aur cu jad, şi-o prinsese pe tunică şi-l întrebase, cu un zâmbet larg:

– Domnu Barry prea multi ferice acum?

Oare după bijuterii veniseră hoţii aceia? Bahram şi-o închipuia încercând să se ferească de cuţitele lor. O imagine îi juca în faţa ochilor – o ruptură în materialul tunicii, acolo unde fusese broşa, şi sângele şiroindu-i din piept.

Îşi acoperi chipul cu mâinile.

Nu pot să cred... Nu pot să cred...

Zadig veni lângă el şi-i puse o mână pe umăr.

Ţi-e greu, nu-i aşa?

Nu-mi vine să cred, Zadig Bey.

Mai ţii minte, prietene, continuă Zadig cu blândeţe, cu atâţia ani în urmă, când noi doi am vorbit despre dragoste? Când ai spus că între tine şi Chi-mei nu era dragoste? Că era altceva, ceva cu totul diferit?

Bahram îşi trecu o mână peste ochi, apoi îşi drese glasul.

Da, Zadig Bey, îmi amintesc foarte bine.

Zadig îl cuprinse cu braţul pe după umeri.

Cred că s-ar putea să te fi înşelat, nu...?

Bahram fu nevoit să înghită în sec de câteva ori, înainte de a putea răspunde:

Ascultă, Zadig Bey, eu nu sunt ca tine – nu mă gândesc la asemenea lucruri. Poate o fi adevărat ceea ce spui – poate că în

ceea ce-am simţit pentru Chi-mei am fost cel mai aproape de aceste lucruri pe care le pomeneşti tu: dragoste, pyar, ishq. Dar ce mai contează acum? S-a dus, nu-i aşa? Iar eu trebuie să merg înainte: am o încărcătură de vândut.

Într-adevăr. Trebuie să priveşti înainte – aşa cum facem cu toţii.

Întocmai. Prin urmare, spune-mi, Zadig Bey, vei veni cu mine la Canton? Pe *Anahita?* O să-ţi dau o cabină foarte bună.

Da, desigur, Bahram-bhai! Va fi minunat să călătoresc din nou cu tine.

Foarte bine! Aşadar, când vii la bord?

Mai lasă-mă o zi, două, şi-am să mă întorc cu bagajele.

După plecarea lui Zadig, Bahram nu mai suportă să rămână în apartament. Pentru prima oară de la furtună, se hotărî să urce pe puntea principală.

Aşteptase cu groază momentul când avea să vadă cu ochii lui rana din prova *Anahitei,* iar privelişte se dovedi şi mai şocantă decât îşi imaginase. Deşi bompresul fusese deja înlocuit, lui Bahram îi sărea dureros în ochi absenţa statuii poleite a mascaronului de la prova.

Nu suport, Vico, spuse el. Trebuie să mă întorc jos.

Pe Bahram îl îngrozea nu atât pierderea în sine, cât efectul pe care putea să-l aibă aceasta asupra familiei Mistrie, şi mai cu seamă asupra lui Shireenbai, care credea cu tărie în semne şi prevestiri. Refuzul lui Bahram de a da curs oracolelor făcea de multă vreme obiectul unor aprige dispute între ei: Shireenbai nu-şi ascunsese niciodată credinţa că, în mare măsură, de aici pornea cea mai mare dintre numeroasele dezamăgiri ale căsniciei lor: lipsa unui fiu.

Shireenbai crescuse într-o familie de oameni puternici şi hotărâţi şi, cu toate că şi ea şi Bahram îşi adorau cele două fiice, îşi dorise dintotdeauna un băiat al ei. În acest scop, vizitase multe puţuri vrăjite, atinsese un mare număr de pietre miraculoase, legase nenumărate sfori şi umblase după binecuvântările unei legiuni de piri, fakiri, swami şi sfinţi. Faptul că niciuna dintre aceste misiuni nu fusese încununată de succes nu făcuse decât să-i întărească şi

mai mult credința în forța acestor intermediari. Adesea îl implora pe Bahram să participe la eforturile ei de a găsi un leac:

Sunt nedumerită... *Pante kain?* De ce nu vrei să vii și tu cu mine?

Odată, cu mulți ani în urmă, trecuse peste obiecțiile lui și-l luase cu forța într-o vizită la un guru: cum, necum, îi intrase în cap că omul acela avea să o ajute să nască un copil de sex masculin, iar Shireenbai insistase ca și Bahram să-l viziteze împreună cu ea. După ce se împotrivise luni de zile, Bahram se înduplecase în sfârșit, când soția lui îi atrăsese atenția că vârsta avea să o împiedice în curând să mai poată face copii: în speranța de a avea puțină liniște în casă, Bahram acceptase să-l viziteze pe făcătorul-de-minuni. Se dovedise că acest maestru al fecundității era un sadhu cu păr și barbă lungă, acoperit cu cenușă, care trăia în jungla din Borivli, la două ore distanță de oraș: îi pusese lui Bahram multe întrebări și-i luase îndelung pulsul. Apoi, după multă cugetare și stăruitoare îmbieri, anunțase că i se dezvăluise cauza problemei – nu Shireenbai era de vină, ci el, Bahram. Energiile masculine din fluidele corporale ale lui Bahram se epuizaseră, spunea el, din cauza împrejurărilor de-acasă: nici nu s-ar fi putut să se întâmple altfel, cu un gharjamai – un bărbat care trăia sub acoperișul familiei nevesti-sii n-avea cum să nu fie slăbit în urma dependenței de socrii lui. A-l face din nou destul de puternic pentru a procrea un băiat nu era deloc o treabă ușoară, dar putea să se rezolve dacă el, Bahram, era dispus să se stropească pe trup cu tot felul de poțiuni, să-și aplice anumite alifii și, desigur, să contribuie cu sume de bani foarte mari la așramul sadhuului.

Bahram îndurase toată acea reprezentație cu o răbdare neobișnuită, dar la sfârșit își dăduse frâu liber nemulțumirii, întrebând:

Ești sigur că știi ce vorbești?

Bătrânul, într-ai cărui ochi începețoșați de cataractă se putea zări un licăr surprinzător de viclenie, îi răspunsese, cu un zâmbet dulce:

De ce? Ai cumva motive să crezi că sămânța ta e capabilă să zămislească un copil de sex masculin?

Bahram înțelesese de îndată că bătrânul îl atrăsese într-o cursă întinsă cu mare grijă. Dacă-l denunța ca escroc, ar fi băgat-o la bănuieli pe Shireenbai, cu siguranță, și oricât de scumpă ar fi fost varianta alternativă, costul era neglijabil în comparație cu prețul pe care l-ar fi avut de plătit dacă se afla că avea deja un fiu – un bastard. Nu demult, o dezvăluire asemănătoare stârnise mari frământări în sânul comunității: bărbatul în cauză, un negustor pe care Bahram îl cunoștea, fusese alungat din panchayatul parsi. Nu numai că devenise un proscris, dar fusese și ruinat financiar, fiindcă nimeni nu mai voia să facă afaceri cu el; aproape că nu exista preț pe care Bahram să nu-l plătească, numai să prevină un asemenea deznodământ.

Și totuși, când încercase să tăgăduiască, se pomenise înecându-se cu vorbele. Una era să treacă sub tăcere acel subiect, și cu totul alta să nege efectiv existența fiului său, să pretindă că nu jucase niciun rol în viața propriului său copil – așa ceva era peste puterile lui. Paternitatea și familia erau ca un soi de religie pentru el, iar contestarea unui copil ar fi fost totuna cu a-și renega credința, a șterge legăturile sacre de sânge care-l uneau nu numai de fiu, ci și de fiicele sale.

Sadhuul, poate sesizându-i dilema, insistă:

Nu mi-ați răspuns la întrebare...

Bahram simțea ochii nevesti-sii sfredelindu-l, și cum, necum, înghițind un nod, izbuti să îngaime:

Nu. Ai dreptate: cusurul trebuie să fie în sămânța mea. O să urmez tratamentul – pe tot, orice e necesar.

În următoarele câteva luni, luase tonicele sadhuului, se unsese cu alifiile, plătise tot ce i se cerea și se culcase cu Shireenbai în felurile recomandate. Efortul nu se irosise de tot, căci Shireenbai nu-i mai vorbise niciodată despre dorința ei de a avea un fiu – dar, pe de altă parte, eșecul „tratamentului" păruse doar să-i confirme semnele de rău augur. Credința ei în profeții și prevestiri devenise mai aprigă ca oricând.

Dar temerile lui Shireenbai n-au fost niciodată mai puternice decât atunci când Bahram se pregătea să pornească spre sudul Chinei: în săptămânile dinaintea fiecărei călătorii, vizita zilnic Tem-

plul Focului şi petrecea ore întregi cu dasturii; ziua şi ora plecării lui erau dictate de astrologii ei şi, de vreme ce Bahram refuza să consulte ghicitorii viitorului, avea să-i caute ea însăşi, comandând tot felul de prorociri şi divinaţii.

Dacă în noaptea dinainte se auzea cumva o cucuvea, femeia insista să se schimbe data plecării; dimineaţa, aranja din nou toată casa, ca să se asigure că Bahram trecea printr-un labirint aducător de bine, construit cu cea mai mare grijă – pe scară se materializa pe neaşteptate o cameristă, cu un ulcior de apă pe cap; maliii erau răspândiţi prin toată grădina şi, ca şi cum nu i-ar fi instruit nimeni, aveau, nu se ştie cum, braţele pline cu soiurile potrivite de fructe şi flori; când Bahram era gata să urce în trăsură, apărea în chip misterios un pescar, tocmai la timp ca să-l lase să-i zărească peştele prins. Shireenbai dicta până şi traseul până în port, plănuindu-l astfel încât să-i evite pe spălătorii de la Dhobi-Talao – căci un dhobi cărând rufe murdare era o privelişte ce trebuia evitată cu orice preţ.

Şi totuşi, chiar şi în cele mai rele cazuri, superstiţiile şi fixaţiile lui Shireenbai nu însemnaseră mult mai mult decât o sursă de distracţii pentru el: cu siguranţă, nu puseseră niciodată oprelişti serioase în calea întreprinderilor lui Bahram – până în acel an, când Shireenbai făcuse tot ce-i stătea în putere pentru a-l împiedica să plece.

Nu te duce, îl implorase ea. *Tame na jao*... nu pleca, în anul ăsta nu pleca. Toată lumea spune că or să fie necazuri.

Ce anume spune lumea? se interesase Bahram.

Oamenii vorbesc atâtea... Mai ales despre acel amiral britanic care a fost aici, cu corăbiile acelea de război.

Amiralul Maitland, adică?

Da, confirmase ea. De el e vorba. *Jhagro thase*... se spune că s-ar putea să fie lupte în China.

Întâmplător, Bahram era foarte bine pus la curent cu misiunea Amiralului Maitland: era unul dintre puţinii negustori din Bombay care fuseseră invitaţi la o petrecere pe nava lui contraamiral, *„Algerine"*, şi ştia foarte bine că flota aflată sub comanda lui Maitland era trimisă în China numai ca o demonstraţie de forţă.

Ascultă, Shireenbai, spuse el. Nu e nevoie să-ţi faci griji pentru asemenea lucruri. Sarcina mea e să fiu mereu cu un pas înaintea evenimentelor.

Dar eu nu-ţi spun decât ceea ce aud de la fraţii mei, protestă Shireenbai. Ei zic că China va opri importurile de opiu şi s-ar putea ca asta chiar să ducă la izbucnirea unor lupte. Mai spun şi că n-ar trebui să te duci acolo: e prea periculos.

Aceste cuvinte îl făcură pe Bahram să se zbârlească:

– Arré, Shireenbai, ce ştiu fraţii tăi despre toate astea? Mai bine să-şi vadă de treburile lor, iar comerţul cu China să-l lase în seama mea. Dacă făceau afaceri acolo de-atâta vreme ca mine, ar fi ştiut că şi în trecut s-a mai vorbit de multe ori despre război, şi niciodată nu s-a întâmplat nimic – cum n-o să se întâmple nici acum. Dacă tatăl tău mai trăia m-ar fi sprijinit – dar, ştii vorba aia: „când se duce înţeleptul, praful se alege de toate..."

După ce prima ei serie de argumente se dovedi ineficientă, Shireenbai îşi mărturisi şi celelalte motive de îngrijorare: unul dintre astrologii ei declarase că stelele erau aliniate într-o asemenea configuraţie, încât semnalau primejdii pentru toţi călătorii; un ghicitor văzuse auguri de război şi tulburări; un pir de încredere avertizase în legătură cu nişte evenimente grave, în largul mării. Convinsă de pericolele care-l păşteau pe soţul ei, Shireenbai le-a recrutat şi pe cele două fiice ale lor – care, între timp, se măritaseră şi una, şi alta – ca să-şi unească forţele cu ale ei, implorându-l să nu se ducă. Ca o concesie, Bahram acceptase de două ori să-şi amâne plecarea, până se iveau nişte semne mai prielnice. Dar, după două săptămâni de aşteptare în care ghicitorii nu descoperiseră nimic de acest gen, temându-se să nu piardă începutul sezonului comercial din Canton, Bahram stabilise data, declarând că nu mai putea să aştepte.

Când sosi şi dimineaţa respectivă, toate au mers prost: în zori se auzi o cucuvea, semn de rău augur; apoi, turbanul lui Bahram fu găsit pe jos, după ce căzuse în timpul nopţii. Mai rău, în timp ce se îmbrăca pentru a-l însoţi pe Bahram în port, Shireenbai îşi rupse brăţara roşie de nuntă. Izbucnind în plâns, îl imploră din nou să nu se ducă:

Tame na jao! Ştii ce înseamnă ca o soţie să-şi rupă brăţara, nu-i aşa? Chiar dacă nu-ţi pasă de mine: cum rămâne cu familia? Chiar nu ţii deloc la fiicele tale şi la copiii lor? *Jara bhi parvah nathi?* Nu te interesează deloc...?

În vocea ei se simţea ceva care-l împiedica pe Bahram să-i răspundă în stilul lui obişnuit, indulgent: acele rugăminţi exprimau o stăruinţă şi o deznădejde pe care nu le mai auzise niciodată. Era ca şi cum l-ar fi acceptat în sfârşit ca pe ceva mai mult decât un înlocuitor al soţului pe care ar fi trebuit să-l aibă – ca şi cum, după ce vreme de patruzeci de ani îşi îndeplinise îndatoririle de nevastă cu o conştiinciozitate apatică, sentimentele ei pentru el s-ar fi maturizat dintr-odată, devenind altceva.

Faptul că trebuia să se întâmple tocmai atunci, că era nevoit să se confrunte cu o emoţie care era atât de crudă, atât de goală, după ce o viaţă întreagă făcuse faţă indiferenţei ei dezamăgite şi îndatoritoare, părea extrem de nedrept – dacă s-ar fi întâmplat măcar cu o zi înainte, poate i-ar fi spus despre Chi-mei şi Freddy, dar când nava îl aştepta ca să ridice ancora, îi era imposibil să mai vorbească despre asta. În schimb, o cuprinse pe Shireenbai cu un braţ pe după umeri, aşa cum stătea aşezată pe marginea patului, ghemuită, strângându-şi la piept brăţara ruptă. Trupul ei slab şi colţuros era drapat din cap până-n picioare în brocart chinezesc de culoare deschisă. Sariul era destul de simplu, şi totuşi luciul materialului umplea odaia cu o aură lăptoasă: nu purta alte bijuterii decât brăţările, şi singurele puncte de culoare de pe trupul ei proveneau de la papucii Jinliang stacojii pe care-i avea în picioare – i-i adusese el de la Canton, cu ani în urmă. Desfăcându-i încet degetele, Bahram îi luă din mână brăţara ruptă.

– Ascultă, Shireenbai, spuse el; lasă-mă să mă mai duc doar de data asta, iar la întoarcere am să-ţi spun totul. Atunci, vei înţelege de ce a fost aşa de necesar.

– Dar ai să te mai întorci? Şi dacă...?

Femeia îşi mută privirea, neputând duce fraza până la capăt.

– Shireenbai, continuă Bahram, mama ta obişnuia să spună: „Rugăciunile unei neveste nu se irosesc niciodată". Poţi fi sigură că nici ale tale nu se vor pierde în van.

Drept cine puteau să se dea?

Întrebarea îi apăsa nu numai pe Ah Fatt şi pe Neel, ci şi pe toţi cei ce vizitau piaţa săptămânală de haine din Chulia Campung, unde locuiau mulţi dintre barcagiii, culiii şi micii comercianţi din Singapore. Acesta era unul dintre cele mai sărace cartiere ale noului oraş de frontieră improvizat, plin de barăci cu pereţi de bambus şi colibe pe piloţi care proliferau precum ciupercile, înghesuindu-se între jungla deasă, de-o parte, şi bălţile mlăştinoase de cealaltă.

Piaţa se ţinea pe un teren deschis, lângă unul dintre afluenţii fluviuui Singapore. Drumul care ducea acolo nu era altceva decât o cărare noroioasă, şi cei mai mulţi dintre vizitatorii bazarului veneau cu barca. Din zonele malaeze şi chinezeşti ale oraşului, oamenii soseau în ambarcaţiuni perahus şi twakow închiriate, pe când marinarii şi lascarii porneau direct de pe corăbiile lor, cu bărci tongkang vopsite în culori vii, aducând mărfurile pe care sperau să le vândă sau să le dea la schimb: pulovăre tricotate în zilele pentru „cârpitul echipamentului", tunici cusute din selvagee şi wadmarel, jachete de lână şi cojocele recuperate din sacii de efecte ale camarazilor înecaţi.

Neel şi Ah Fatt se numărau printre cei foarte puţini veniţi pe jos, iar agitaţia din piaţă îi cam luase prin surprindere: după un drum lung pe o potecă necirculată, se pomeniseră pe neaşteptate în mijlocul învălmăşelii zgomotoase a unei mela, pe malurile unui râu mărginit cu mangrove. Ca înfăţişare şi atmosferă, bazarul nu se deosebea prea mult de pieţele şi târgurile săptămânale care se ţineau în preajma oricărui sat: avea partea lui de negustori şi colportori itineranţi, saltimbanci şi vânzători de gustări, carmangii şi brutari – dar principala atracţie erau tarabele cu haine, iar vizitatorii se îndreptau în primul rând spre acestea.

Printre marinari şi lascari, bazarul era cunoscut ca „*Wordy-Market*", ceea ce sugera că fusese cândva o piaţă de *vardis,* sau uniforme militare. Multe veşminte de acest gen încă se mai puteau găsi acolo: fără îndoială, în lume existau puţine alte locuri unde să se poată primi o mitră de grenadier în schimbul unei bonete mongole de vânt, sau un veston de infanterist pentru un pantalon pyjama zuav. Dar aceste articole soldăţeşti nu erau singurele mărfuri

din piață: în cele două decenii de existență, Wordy-Market dobândise un renume neobișnuit, nu doar în Singapore, ci și cu mult în afara acestuia. Pe insulele, peninsulele și promontoriile din jur, i se spunea pur și simplu *„Pakaian Pasar"* – „Piața de haine" – și era cunoscută ca un loc unde se puteau vinde și cumpăra confecții de orice fel – de la tecile papuașe pentru penis până la fustanelele sulu, de la sariurile bengaleze la pantalonii bagobo. Vizitatorii mai înstăriți preferau poate să-și facă târguielile în magazinele europene și chinezești din jurul Scuarului Comercial, dar pentru cei mai strânși la pungă – sau fără niciun ban, numai cu pești și păsări de oferit la schimb – această piață, netrecută pe nicio hartă și necunoscută niciunei municipalități, era locul ideal: căci unde altundeva ar fi putut o femeie să schimbe un sampot khmer pe o jachetă filipineză bilaan? În care alt loc ar fi putut un pescar să dea un sarong pe-o jiletcă, sau o pălărie conică de ploaie pe-o bonetă balineză? Unde-ai mai fi putut să te duci fără să ai pe tine altceva decât o legătură de șolduri, și să pleci gătit într-un corset din oase de balenă și papuci de mătase?

Unele dintre aceste articole de îmbrăcăminte proveneau de la pelerinii săraci, de la misionari, soldați și călători în trecere prin port. Multe, însă, veneau de mult mai departe, fiind cumpărate, jefuite sau piratate din cele mai îndepărtate colțuri ale Oceanului Indian – căci printre cei ce cutreierau cu regularitate acele ape, se știa bine că nu era loc mai bun decât Wordy-Market ca să scapi de lucrurile furate. Aici, încă mai mult decât în alte bazaruri, cumpărătorii erau sfătuiți să examineze cu mare atenție mărfurile – multe mai păstrau pete de sânge, găuri de glonț, tăieturi de jungher și alte desfigurări nearătoase... Se impunea precauție mai ales în cazul straielor mai somptuoase – mantouri chaopao cadrilate și robe chang-fu brodate – căci multe dintre acestea fuseseră scoase din cripte și morminte, și adeseori, la o cercetare mai atentă, se constata că erau mâncate de viermi. Dar dacă existau riscuri în a cumpăra de-acolo, acestea erau compensate cu prisosință de câștiguri: în ce alt loc ar fi putut un dezertor să-și schimbe tricornul și cizmele pentru un costum englezesc de haine? Era limpede că un asemenea loc n-avea să fie lăsat să-și ducă activitățile la nesfârșit –

dar, atâta vreme cât mai dura, Wordy-Market era recunoscută de toți ca o adevărată mană cerească.

Neel auzise de bazarul de haine de la un barcagiu Kalinga care locuia în Chulia Campung. Era o veste binevenită, căci el și Ah Fatt ajunseseră îmbrăcați cu hainele de care putuseră face rost pe insulele din jur – veste și saronguri roase până la urzeală. Aceste straie jerpelite nu aveau deloc darul să te ajute dacă voiai să treci neobservat – dar pungile li se cam goliseră între timp, iar hainele care se găseau în oraș le depășeau cu mult mijloacele.

Wordy-Market era soluția perfectă pentru problema lor: primele lucruri pe care le-au cumpărat de-acolo au fost niște saci, iar pe aceștia au început să-i umple cu haine, mergând de la o tarabă la alta și târguindu-se într-un amestec de limbi. Neel a cumpărat o redingotă în stil european și pantaloni pyjama, unele prea strâmte, altele prea largi, câteva sirbande și bandhnale, pe care să le poarte în chip de turban, și trei sau patru angarkhale subțiri de bumbac. Ah Fatt a adunat un amestec la fel de pestriț: un palton cu revere duble, niște cămăși și nădragi, câteva tunici, albe și negre, și două robe chinezești.

Se îndreptau spre tarabele de încălțăminte, când un glas bubui spre ei, făcându-se auzit peste tot tărăboiul din piață:

Freddy! Afurisit să fiu...!

Ah Fatt încremeni, în timp ce-i fugea tot sângele din față. Își văzu de drum, fără a întoarce capul, îmboldindu-l pe Neel să grăbească pasul. Peste câteva clipe îi șopti, cât putea de încet:

– Uite-vezi cine e. Cum arat?

Privind peste umăr, Neel zări un bărbat burtos, îmbrăcat impecabil în haine europene: chipul de sub pălărie era foarte negricios, ochii albi și bulbucați. Venea grăbit după ei, cu brațele pline de haine recent cumpărate.

– Cum arat?

Înainte ca Neel să mai poată spune ceva, glasul bubui din nou, chiar în spatele lor:

– Freddy! Arré Freddy bulangiu afurisit! Eu sunt, Vico!

Din colțul gurii, Ah Fatt îi șuieră lui Neel:

– Mergi înainte. Nu oprește. Vorbește mai târziu.

Neel dădu din cap şi-şi văzu de drum cu pas grăbit, fără să se oprească, până ce ajunse la o oarecare distanţă. Atunci, de la adăpostul unei tarabe, se întoarse să-i privească pe cei doi.

Chiar şi de la acea depărtare, se vedea clar că Vico îi vorbea pe un ton rugător lui Ah Fatt, care nu părea deloc convins şi refuza să-i răspundă. După un timp, însă, se mai înmuie puţin, iar Vico, vizibil uşurat, îl îmbrăţişă, înainte de a porni grăbit spre râu, unde-l aştepta o barcă elegantă pentru a-l duce la bordul corabiei.

Neel stătu câteva clipe, înainte de a-l intercepta pe Ah Fatt.

– Cine era?

– Vistiernic la tata, Vico. Am zis ţie de el, nu?

– Şi ce-a spus?

– A zis, tata bolnav. Vrea pe mine foarte mult. Trebuie mers să văd la el.

– Şi ai primit?

– Da, răspunse Ah Fatt, în stilul său laconic. Mă duc la corabie. Azi mai târziu. Ei trimit barcă la mine.

Din motive pe care nu le prea putea înţelege, pe Neel îl tulburară vorbele lui Ah Fatt.

– Dar trebuie să vorbim despre asta, Ah Fatt, insistă el. Ce-ai să-i spui tatălui tău? Când te va întreba unde-ai fost atâţia ani, ce-ai să-i spui?

– Nimic, răspunse Ah Fatt. O să spune nimic. O să spune că am luat navă şi părăsit China trei ani înainte. Pe mare tot timp.

– Dar dacă află că ai fost în India? Şi despre condamnara ta la închisoare, şi toate celelalte?

– Imposibil, replică Ah Fatt. Nu poate-să! După ce părăsit Canton, tot timp folosit alt nume. În temniţă avut doar trup la mine: nu nume adevărat, nu nimic. Nimic de făcut legătură la mine.

– Şi pe urmă? Dacă vrea să te ţină cu el?

Ah Fatt clătină din cap.

– Nu. N-o să vrut să fiu cu el. Frică prea mare că Nevasta Bătrână ştiut. De mine.

Apoi, Ah Fatt avu unul dintre rarele sale momente de perspicacitate aproape nefirească. Aruncându-şi braţul pe după umărul lui Neel, spuse:

– Frică ţi-e că las singur la tine, Neel? Nu face griji. Tu prieten, nu? Nu pot-să las singur în loc aici.

În seara aceea, după ce Ah Fatt plecă în vizită la bordul *Anahitei,* Neel se întoarse la barca-bucătărie să-l aştepte. Pe măsură ce orele treceau, începu să aibă îndoieli că Ah Fatt avea să se întoarcă în aceeaşi noapte, devenind tot mai nervos şi nemulţumit de sine: ce motiv avea să se teamă că viitorul lui depindea de rezultatul întâlnirii lui Ah Fatt cu tatăl său? Dacă se punea problema să se despartă, avea să fie nevoie să se descurce de unul singur – şi nimic mai mult. Se ridică în picioare şi porni spre pupa, unde se afla „casa" acoperită de la bordul bărcii-bucătărie. Acolo îşi petrecuse ultimele două nopţi, şi adormi aproape de îndată ce puse capul jos.

Peste câteva ore, se trezi, având urgent nevoie să se uşureze. Ieşind, văzu că luna strălucea puternic peste râu. După aceea, în timp ce revenea spre cabină, ochii i se abătură către prova bărcii – şi văzu că acolo apăruseră două siluete, care stăteau tolănite în arcurile laterale.

Cât ai clipi, Neel se dezmetici complet. Îşi continuă încet drumul înainte şi, când ajunse în zona bucătăriei, se uită din nou. Cei doi se aflau acum, doar la câţiva iarzi distanţă, rezemaţi de parapetul luminat de lună: unul era Ah Fatt, iar alături stătea fata care gătea la bucătărie.

– Ah Fatt?

Singurul răspuns pe care-l primi fu un mormăit înfundat.

Venind spre prova, Neel văzu că Ah Fatt ţinea în mâini o pipă.

– Ce faci, Ah Fatt?

– Fumez.

– Opiu?

Ah Fatt îşi lăsă capul pe spate, foarte încet; chipul îi era palid în lumina lunii, iar în ochi avea o expresie pe care Neel nu i-o mai văzuse, docilă şi visătoare, dar nu somnoroasă.

– Da, opiu, spuse el încet. Vico mi-a dat puţin.

– Ia seama, Ah Fatt – nu uita ce ţi s-a tras de la opiu, în trecut.

Celălalt ridică din umeri.

– Noaptea asta trebuie opiu.

– De ce?

– Tata a zis ceva.

– Ce?

Urmă o pauză, apoi Ah Fatt răspunse:

– Mama moartă.

Neel scoase o mică exclamație: nu putea să vadă nimic din chipul lui Ah Fatt, şi nici glasul acestuia nu exprima vreo emoție.

– Cum s-a întâmplat, Ah Fatt?

– Tata zice, poate hoții.

Ridică iar din umeri, după care adăugă, cu o notă de finalitate în voce:

– Nu-i rost să vorbeşte de aşa lucru.

– Spune-mi mai mult, Ah Fatt, insistă Neel. Nu te poți opri aici. Ce altceva a mai spus tatăl tău?

Glasul lui Ah Fatt păru să slăbească puțin, ca şi cum s-ar fi retras în adâncul unui puț.

– Tata fericit să vede la mine. A plâns şi tot plâns. Zice că foarte îngrijat pentru mine.

– Şi tu? Tu te-ai bucurat că l-ai văzut?

Fără să spună nimic, Ah Fatt se mulțumi doar să ridice din umeri.

– Şi altceva, Ah Fatt? Ce-a spus despre ceea ce ar trebui să faci în continuare?

– De acord că mai bine merg la soră în Malacca. Doar pentru câțiva luni. Zice că după sezon în Canton îmi dă bani să începe afacere. Doar trei, patru luni aşteptat, trebe.

Ah Fatt începea să-şi piardă concentrarea, iar Neel îşi dădu seama că i-ar fi fost greu să mai scoată mare lucru de la el.

– În regulă, spuse. Poate ar fi mai bine ca acum să ne culcăm. Mai bine să vorbim mâine.

Dar, tocmai în timp ce se întorcea să plece, Ah Fatt îl strigă:

– Stai! Nişte veşti şi la tine.

– Ce veşti?

– Vrei lucru la tată?

Neel îi privi ochii fără nicio expresie, de pe chipul absent, şi presupuse că nu făcea decât să îndruge vorbe fără şir.

– Despre ce vorbeşti, Ah Fatt?

– Tata are nevoie munshi – să scrie scrisoare şi citeşte ziar. Eu zis că ştie cineva care poate face slujbă aşa. În închisoare văzut pe tine scrie scrisori, nu? Şi poate scrie englez, hindustan şi tot: adevăr?

– Da, dar...

Neel îşi duse mâinile la cap şi se aşeză, lângă prietenul său. Nu ştia nimic despre Bahram Modi, decât ceea ce auzise de la Ah Fatt, iar acele relatări îi dăduseră destule motive de suspiciune. În unele momente, îi amintiseră de propriul lui tată, bătrânul zamindar din Raskhali: şi între ei doi existase o comunicare foarte redusă, căci zamindarul îşi petrecea mai mult timp cu ibovnicele decât acasă. Întâlnirile lor, fiind atât de rare, presupuneau multe pregătiri şi la fel de multe nelinişti: întotdeauna, când sosea timpul să apară în faţa tatălui său, Neel descoperea că limba-i era amorţită de un amestec straniu de emoţii – o combinaţie de frică, furie şi resentimente surde şi îndărătnice – care-l năpădeau acum din nou, toate la un loc, la gândul de a face cunoştinţă cu Bahram.

Şi totuşi, ce uşurare ar fi fost să primească o slujbă, să termine cu viaţa aceea de fugar...!

– Tata vrea vede mâine la tine, reluă Ah Fatt.

– Mâine! repetă Neel. Aşa de repede?

– Da.

– Ce i-ai zis de mine, Ah Fatt?

– Zis la el că întâlnit din întâmplar colea, la Sing'por. Tot ce ştie că tu mai făcut muncă de munshi. Zice că vrea vede la tine mâine. Vorbeşte de slujbă.

– Dar, Ah Fatt...

Pentru prima oară, Neel nu-şi mai găsea cuvintele – însă Ah Fatt, cu intuiţia lui stranie, părea să ghicească deja tot ce-i trecea prin minte.

– O să placi tată, Neel. Toţi oamenii iubeşte la tata. Unii zice că mare om. El vede mulţi lucruri, cunoaşte mulţi oameni, spune mulţi poveşti. Nu ca mine, ştie. Şi eu nu ca el.

Zâmbi.

– Numai o dat' şi eu ca tata.

– Când?

Ah Fatt îşi ridică pipa.

– Vezi tu asta? Când am, mă fac ca tata. Mare om care toţi oamenii iubeşte la el.

Coastele Chinei se aflau doar la o săptămână distanță, când Paulette a aflat că, pe lângă încărcătura de plante vii, *Redruth* mai transporta și o „grădină pictată" – o colecție de tablouri și ilustrații botanice.

Motivul pentru care această descoperire s-a produs atât de târziu a fost acela că picturile nu erau expuse: stăteau împachetate în învelitori legate cu panglici și ascunse în mica magazie unde Fitcher își ținea presele de plante, borcanele de semințe și alte echipamente. Aceasta nu era o întâmplare: lui Fitcher îi lipsea orice formă de simț artistic, iar meritele estetice ale acelor tablouri însemnau foarte puțin pentru el. Le privea în primul rând ca pe niște instrumente, dar de un tip special – pentru el, erau ca niște ghizi care îl îndrumau în căutarea speciilor de plante noi și necunoscute.

Ideea de a folosi picturile ca să caute plante i se părea Paulettei minunată și inventivă, dar și curioasă ca procedură: ce șanse puteai să ai dacă îți căutai speciile noi nu în natură, ci în domeniile mult mai rarefiate ale artificiilor omenești? Dar metoda era veche și confirmată, i-a explicat Fitcher, și-n niciun caz nu el o inventase: data de pe vremea celor mai timpurii călători europeni care veniseră în China să caute plante – printre ei numărându-se și un botanist britanic pe nume James Cuninghame, care vizitase China de două ori în secolul al XVIII-lea.

Pe vrema lui Cuninghame, străinilor le era mai ușor să întreprindă o călătorie în China decât avea să le fie mai târziu: cu ocazia primei vizite, avusese norocul să petreacă niște luni bune în portul Amoy. Descoperise acolo că pictorii chinezi erau deosebit de înzestrați în reprezentarea foarte realistă a plantelor, florilor și copacilor: acesta era un mare noroc pentru el, căci existase o vreme când nimeni nu putea spera să aducă specimene vii din China în Europa, pe mare; culegătorii urmăreau mai degrabă să adune stocuri de semințe și să alcătuiască „grădini uscate". Acestora, Cuninghame le adăugase încă un gen de colecție, „grădina pictată": se întorsese în Anglia cu peste o mie de ilustrații. Aceste imagini stârniseră mul-

tă admirație, suscitând totodată și o mare doză de scepticism – pentru ochii deprinși cu flora europeană părea improbabil, dacă nu chiar imposibil, să existe niște flori de o frumusețe atât de extravagantă. Erau unii care ziceau că acele flori pictate erau echivalentul botanic al păsărilor phoenix, al unicornilor și al altor creaturi mitice. Se înșelau, desigur: de-a lungul timpului, toată lumea avea să vadă că în colecția lui Cuninghame erau picturi ale multora dintre cele mai notabile flori pe care lumea avea să le primească din China – hortensii, crizanteme, prune-înflorite, bujori-de-copac, primii trandafiri cu înflorire repetată, irișii crestați, nenumărate soiuri noi de gardenii, ciuboțica-cucului, crini, glicine, ochiul-boului, și azalee.

– Cameliile, însă, sunt cele pentru care Cuninghame merită cel mai mult să fie cunoscut.

Nu înțelesese niciodată, spunea Fitcher, de ce Linnaeus se hotărâse să-și boteze camelia după doctorul Kamel, un medic german obscur și lipsit de orice importanță. Drept ar fi fost ca genul să fie numit *Cuninghamia,* în cinstea lui Cuninghame, pentru care cameliile fuseseră o adevărată pasiune, dacă nu chiar un crez: el era acela care trimisese prima frunză de camelie văzută vreodată în Anglia.

Dar nu numai datorită florilor prezentau cameliile un asemenea interes pentru Cuninghame: el credea că se prea putea ca, pe lângă cerealele alimentare, acest gen să fie cea mai valoroasă specie botanică pe care o cunoștea omul. Iar o asemenea idee nu era deloc trasă de păr: în fond, familia cameliilor dăruise lumii arbustul de ceai, *Camellia sinensis,* care deja făcea obiectul unui comerț extensiv și lucrativ. Interesul lui Cuninghame față de plntele ei surori fusese trezit de o legendă chinezească, despre un om care a căzut într-o vale de unde nu exista ieșire: se spunea că a trăit acolo o sută de ani, fără să mănânce nimic altceva decât o singură plantă.

Această plantă, i s-a spus lui Cuninghame, avea o culoare aurie bogată și din ea se putea prepara o infuzie capabilă să înnegrească părul alb, să refacă supleţea încheieturilor îmbătrânite și să vindece bolile de plămâni. Cuninghame a numit-o „Camelia au-

rie" şi a ajuns la convingerea că putea întrece arbustul de ceai, ca valoare, dacă era găsită şi răspândită.

– Şi a găsit-o, domnule?

– S-o puté, da nime nu ştie...

Pe drumul de întoarcere în Anglia, după a doua vizită în China, Cuninghame dispăruse fără urmă, în largul coastelor Indiei de Sud. Colecţiile sale pieriseră odată cu el, iar mai târziu a ajuns să se vorbească pe şoptite că era posibil să-şi fi găsit moartea prematur din cauza anumitor plante protejate care se aflau în posesia lui. Aceste zvonuri au fost alimentate în continuare, când un pachet de hârtii de-ale lui a ajuns intact în Anglia: fusese trimis prin poştă la scurt timp înainte de îmbarcarea în ultima călătorie şi conţinea şi un mic desen cu o floare necunoscută.

– Camelia aurie?

– Po' să vez' cu ochii tăi, răspunse Fitcher, în stilul lui laconic.

Şi, luând o mapă, scoase din ea o hârtie dreptunghiulară, pliată în două ca o carte poştală, şi i-o întinse Paulettei.

Nu era mare, iar imaginea desenată pe ea ocupa doar vreo şase degete pătrate: era pictată cu o pensulă fină, pe o hârtie acoperită cu un lac galben pal. În fundal, conturat vag, se distingea un peisaj cu munţi învăluiţi în ceaţă; în planul întâi se găsea un chiparos noduros, iar sub el şedea silueta unui bătrân cu un castron ţinut în căuşul palmelor. Lângă el zăcea o ramură cu câţiva muguri viu coloraţi. Scara de proporţie era prea mică pentru ca forma precisă a petalelor să se poată desluşi în detaliu, dar culorile mugurilor erau frapant de vii: toate degradeurile de la mov până la o explozie de auriu.

Faţă în faţă cu imaginea, pe latura opusă a dipticului, erau două şiruri de ideograme chinezeşti aranjate pe două coloane.

Paulette arătă inscripţia:

– Este cunoscut înţelesul acestor simboluri, domnule?

Fitcher dădu din cap şi întoarse hârtia pe partea cealaltă. Acolo, cu caractere groase, deşi puţin cam şterse, era scrisă traducerea în engleză:

Petalele de pe tulpina-i verde lucesc ca aurul curat.

Din miez cu ochiu-i violet priveşte un înfocat boboc,
Îndreaptă cea durere din oasele bătrâne, memoria iuţind,
Pune pe fugă moartea rece ce coace în plămâni.

Sub aceste rânduri erau scrise cuvintele: Hsieh Ling-yun, Duce de Kang-lo.

Se părea că acest Duce de Kang-lo, spuse Fitcher, fusese o persoană reală, deşi nu fusese cine ştie ce erou mitic, aşa cum te-ai fi aşteptat. Trăise în secolul al V-lea al erei creştine şi era considerat unul dintre cei mai mari naturalişti chinezi; aceste versuri ale lui erau interpretate ca însemnând că floarea respectivă putea nu numai să inverseze efectele îmbătrânirii, ci era folosită şi pentru a-i învinge pe cei mai temuţi duşmani ai umanităţii, inclusiv acel flagel al plămânilor: ftizia.

După ani de zile de la moartea lui Cuninghame, hârtiile lui ajunseseră în mâinile lui Sir Joseph. Şi acesta ajunsese la convingerea că vestita camelie aurie putea fi una dintre cele mai mari descoperiri botanice din toate timpurile: Sfântul Graal al vânătorilor-de-plante. Acesta, explică Fitcher, era unul dintre motivele pentru care se hotărâse să trimită la Canton un horticultor cu experienţă, din banii publici – pe William Kerr.

– Şi domnul Kerr nu a găsit camelia?

– Nu – da' a găsit totuşi semne că era p-acolo.

Ultimul transport de plante pe care Kerr îl trimisese înapoi la Kew era deosebit de bogat şi, ca să se asigure că ajungea cu bine, angajase un tânăr grădinar chinez să-l însoţească până la Londra. Numele băiatului era Ah Fey şi, cu toate că încă nu împlinise douăzeci de ani, era excepţional de deştept şi remarcabil de îndemânatic – reuşise să transporte colecţia aproape intactă. Sosind la Kew, îi mai predase lui Sir Joseph şi o mică „grădină pictată" – un set de câteva zeci de ilustraţii botanice gravate de desenatori cantonezi. Printre acestea, Sir Joseph găsise şi imaginea unei flori necunoscute, o camelie care semăna remarcabil de tare cu cea reprezentată în pictura lui Cuninghame.

Acum, luând altă mapă de pe raft, Fitcher scoase din ea o pictură şi i-o întinse Paulettei:

– Uite, aruncă o privire.

Imaginea era pictată nu pe hârtie, ci pe un alt suport, mai gros, mai rigid şi de o netezime lucioasă şi imaculată: era un material preparat din pulpa unei trestii, îi explică el, şi pictorii chinezi îl foloseau foarte des. Fila era mare cam cât o pagină de album, iar din centrul ei izbucnea o explozie de culori neobişnuit de vii. Calitatea vibrantă a ilustraţiei era accentuată şi de felul în care fusese pictată, cu mai multe straturi de culoare aplicate pe carton, astfel încât subiectul părea să iasă în relief de pe suprafaţa netedă – era o inflorescenţă dublă perfect formată, cu petalele aranjate în mai multe cercuri concentrice. În centrul florii se zărea un vârtej strâns de stamine ce păreau să fie luminate de jos în sus de câte un cerc violet strălucitor; această nuanţă se revărsa în petale, începând de la baza lor, şi culorile se schimbau treptat, pe măsură ce se îndepărtau de centru. Partea exterioară a corolei arăta ca o stea aurie strălucitoare.

Paulette nu mai văzuse niciodată nişte variaţiuni coloristice atât de extraordinare la o singură floare.

– Este foarte frumoasă, domnule – atât de frumoasă, încât nu pot să nu mă îndoiesc că o asemenea floare există cu adevărat.

– Nu-z' po' găsi v'o vină pen' asta, replică Fitcher. Da' dacă te uiz' la felu' cum-îs desenate părţile, o să vez' că par să fie luate dup-un model adevărat. N-ai zice?

Privind din nou pictura, Paulette văzu că avea o compoziţie foarte asemănătoare cu aceea a unei ilustraţii botanice europene: fusese configurată astfel încât să includă cât mai multe detalii semnificative. Îşi concentră atenţia asupra frunzelor, dintre care două erau vizibile în imagine: aveau o formă de elipsă, cu crestături laterale mărunte, precis definite; peţiolul era desenat cu grijă, iar nervurile se distingeau clar sub epiderma lucioasă şi sclipitoare. Era desenat şi un boboc, cu capul ieşind dintr-un înveliş de sepale strânse laolaltă ca solzii unui peşte.

– Tot Sir Joseph v-a arătat şi ilustraţia asta?

– El, dară.

La scurt timp după sosirea lui Ah Fey la Kew, Fitcher fusese din nou convocat de Sir Joseph Banks. Prezentându-se în faţa cus-

todelui, aflase că, pe lângă plante şi imagini, William Kerr mai trimisese cu Ah Fey şi o scrisoare, cerând să fie eliberat din postul său de la Canton. Petrecuse deja câţiva ani acolo şi dorea cu disperare să plece. Întrucât adunase peste două sute de specii noi, Sir Joseph se hotărâse să-l răsplătească îndeplinindu-i dorinţa: avea să creeze pentru el un post nou, în Ceylon.

– Dar şi la Canton mai rămân multe treburi importante de făcut. Ba chiar, am primit informaţii despre o floare care s-ar putea să fie o comoară mai valoroasă decât toate descoperirile lui Kerr. Din acest motiv, printre altele, am hotărât ca următorul om pe care-l voi trimite în China să se ducă nu ca un reprezentat din partea Kew-ului, ci în calitate de emisar al unui grup de investitori particulari.

Şi, cu asta, Sir Joseph îi înmânase lui Fitcher imaginea primită recent a cameliei aurii.

– Nu cred că mai e nevoie să-ţi spun, Penrose, că toate astea sunt strict confidenţiale.

– Desigur, domnule.

– Aşadar, ce zici, Penrose? Eşti genul de băiat statornic, nu? Te bate gândul să-ţi faci un nume? Şi ceva bani?

În acel moment, Fitcher şi-a dat seama că, într-un fel sau altul, acea ofertă avea să-i schimbe complet viaţa: trecuseră trei ani de la prima lui călătorie în China. La întoarcere, primise o slujbă la Kew, şi fusese avansat la rangul de şef de echipă. Pe această bază, se însurase cu aleasa inimii lui, o fată pe care pusese ochii cu câţiva ani înainte, în Falmouth, care acum era însărcinată. Fitcher se îngrozea la gândul de a-şi lăsa soţia singură într-o asemenea perioadă, dar ea a fost aceea care l-a convins să accepte oferta custodelui: i-a spus că putea să se întoarcă la părinţii ei pentru doi sau trei ani, cât avea să-i ia lui Fitcher până să vină înapoi. La Falmouth, unde trăiau un mare număr de femei măritate cu marinari, o asemenea soartă grea era împărtăşită de multe dintre ele, iar ea avea să se descurce destul de bine; o asemenea ocazie nu trebuia să fie lăsată să se piardă.

Şi astfel s-a făcut că Fitcher a pornit în cea de-a doua călătorie a sa spre Canton. După doi ani, s-a întors cu tezaurul de

plante care avea să-i clădească reputația și să pună temeliile averii lui – dar camelia aurie nu făcea parte din acea colecție.

– Deci, n-ați găsit nici urmă de ea, domnule?

– Nu.

Sir Joseph nu acceptase să-i încredințeze lui Fitcher niciuna dintre imaginile cameliei, trimițându-l în schimb la drum doar cu două copii ale originalelor. Niciuna nu era realizată prea bine, și ambele se deterioraseră în timpul lungului drum până în China.

– Acuma, c-am picturile, altfel stă treaba, spuse Fitcher, în timp ce le punea la loc în mapele lor. Acuma știu d-un' să-ncep.

În primul minut de când păși la bordul *Anahitei,* Neel văzu că nava putea fi descrisă, fără nicio exagerare, ca un „palat plutitor". Nu era peste măsură de mare sau impozantă: având doar patruzeci de metri lungime, era mai mică decât multe dintre navele europene sau americane cu chilă lungă ancorate în rada portului Singapore. Dar aceste corăbii mai mari, oricât de bine întreținute și demne de încredere ar fi fost, erau vase comerciale de rând; *Anahita* avea mai degrabă înfățișarea unui iaht de plăcere, capriciul unui bogătaș. Furniturile sale de alamă sclipeau în lumina soarelui, iar punțile lustruite luceau ca oglinda. Lăsând la o parte lipsa mascaronului de la prova, nicăieri nu se vedea niciun semn al pagubelor suferite recent. Nicio frânghie sau odgon nu era nelalocul ei, iar de la prova se repezea mândru înainte un bompres nou instalat în locul celui pierdut.

În timp ce se uita în jur, pe puntea principală, privirea lui Neel fu atrasă spre copastii: de afară, arătaseră ca niște parapete compacte de lemn, dar acum, că ajunsese la bord, putea să vadă că erau ornamentate, pe partea dinăuntru, cu o serie de panouri ce prezentau motive din arta Persiei și a Mespotamiei antice: lei înaripați, coloane tronconice și sulițași călări. I-ar fi plăcut să examineze mai îndeaproape modelele, dar nu avea timp, căci Vico îl tot zorea spre duneta de la pupa:

– Vino, Munshi-ji. Patrão așteaptă.

Cu saloanele, cabinele și camerele sale de lux, duneta din spate era pe departe cea mai opulentă zonă a corabiei. În timpul

zilei, o mare parte din ea era scăldată într-o lumină naturală blândă, ce se infiltra de sus printr-o serie de lucarne ornamentale. Ca rezultat, interiorul era lipsit de întunecimea mohorâtă atât de des întâlnită în corăbiile de lemn, în locul acesteia domnind o atmosferă aerisită şi spaţioasă. Coridorul principal era lambrisat cu mahon şi împodobit cu gravuri înrămate ale ruinelor din Persepolis şi Ecbatana. Lui Neel i-ar fi plăcut să zăbovească puţin şi aici, dar Vico îl conduse grăbit mai departe, până ajunseră la uşa care dădea în Apartamentul Armatorului. Acolo, ridică o mână ca să ciocănească.

Patrão, a venit munshiul – Freddy l-a trimis.

Poftește-l.

Bahram stătea aşezat la birou, îmbrăcat într-o angarkha subţire de bumac şi o pereche de juti de brocart cusuţi cu fir argintiu; barba care-i încadra maxilarul era tunsă îngrijit, iar pe cap purta un turban simplu, dar legat impecabil.

Pe chipul Seth-ului, cu fruntea sa neguroasă şi nasul elegant, cu şa înaltă, Neel putu distinge proveniența nu numai a fizionomiei arătoase a lui Ah Fatt, ci şi a altor calităţi ale lui – privirea inteligentă şi pătrunzătoare, de exemplu, precum şi un anume element de voinţă – o îndârjire care se învecina cu neînduplecarea.

Asemănarea se oprea aici, însă, căci la Bahram nu se zărea nici urmă din vulnerabilitatea rănită a lui Ah Fatt: felul lui de a fi era volubil, binevoitor şi de o efervescenţă dezarmantă. Aceasta, după cum putea Neel să vadă, era o parte deloc neglijabilă a farmecul lui.

Arré, munshi-ji! exclamă Bahram, gesticulând cu ambele mâini. De ce stai acolo, ca un copac? Vino mai aproape, na?

Cadenţa glasului său alungă numaidecât amintirile lui Neel despre întâlnirile cu tatăl lui: văzu de îndată că Bahram nu semăna nicidecum cu bătrânul zamindar – ba chiar, cu niciunul dintre oamenii bogaţi şi influenţi pe care-i cunoscuse în viaţa lui din trecut. La Bahram nu exista nimic din plictiseala blazată şi epuizarea senzuală care-i caracterizau pe atât de mulţi dintre acei oameni; dimpotrivă, stilul lui mereu agitat, ca şi accentul rustic, exprimau o deschidere directă şi energică, deloc afectată.

– Care este bunul tău nume?

Neel se hotărâse deja să adopte un nume adecvat noii sale îndeltniciri:

Anil Kumar Munshi, Seth-ji.

Bahram dădu din cap şi-i indică un scaun cu spătar drept.

Achha, munshi-ji, spuse el. De ce nu iei loc pe acel kursi de-acolo, ca să ne putem privi unul pe altul în ochi?

Cum doreşti, Seth-ji.

În timp ce pornea spre scaunul arătat, Neel intui vag că era un soi de încercare – un gambit pe care Bahram îl folosea când chestiona anumite feluri de angajaţi. Ce anume voia să verifice la el, nu putea bănui, aşa că se conformă instrucţiunilor şi se aşeză pe scaun, fără niciun preambul.

Pricepu imediat că procedase bine, căci Bahram reacţionă printr-o izbucnire de entuziasm.

Bravo! strigă el, lovind încântat cu palma în birou. *Ekdum theek!* Foarte bine!

Ce anume făcuse atât de bine, Neel nu ştia, aşa că Bahram îl lămuri el însuşi.

– Mă bucur să văd, spuse el în engleză, că te descurci cu aşezatul pe scaun. Nu pot să-i sufăr pe acei munshii care se chircesc pe podea. Din poziţia mea, cum să tratez cu nişte daftari care se târăsc mereu pe jos? Am fi de râsul străinilor, nu?

Ji, Seth-ji, răspunse Neel.

Şi-şi înclină deferent capul, imitând acele maniere ale munshiilor pe care el însuşi îi angaja cândva.

– Deci, ai văzut câte ceva din lumea asta, hm, munshi-ji? Continuă Bahram. Ai făcut un chukker, două? Ai gustat şi altceva decât daal-bhat şi orez cu curry? Munshiii care ştiu să şadă pe scaun nu-s prea uşor de găsit. Poţi şi să mânuieşti cuţitul şi furculiţa? Măcar puţin-puţin?

Ji, Seth-ji, repetă Neel.

Bahram dădu din cap.

– Va să zică, l-ai cunoscut pe Freddy, finul meu, aici în Singapore, aşa-i?

Ji, Seth-ji.

– Şi înainte de asta, cu ce te ocupai? Cum ai ajuns aici?

Neel simţi că întrebarea urmărea să scoată la lumină nu numai informaţii din trecutul lui, ci şi nivelul cunoştinţelor sale de engleză – aşa că începu să spună povestea pe care şi-o pregătise, cu cele mai limpezi accente – şi anume, că făcea parte dintr-o familie de scribi din îndepărtatul regat Tripura, aflat la marginea Bengalului; după ce căzuse în dizgraţia curţii, fusese nevoit să-şi câştige existenţa, lucrând pentru o serie de negustori, ca munshi şi dubash. Venise de la Chittagong la Singapore cu ultimul său şef, care murise pe neaşteptate: de aceea îşi oferea acum serviciile.

Povestirea nu părea să prezinte prea mult interes pentru Bahram, dar acesta fu în mod vizibil impresionat de cursivitatea englezei lui Neel.

Împingându-şi înapoi scaunul, se ridică în picioare şi începu să se plimbe încoace şi-ncolo prin cabină.

– Shahbash munshi-ji! spuse el. Phataphat că vorbeşti engleza. N-ai să mă faci de ruşine, nu-i aşa?

Neel înţelese că îl pusese pe Seth, fără să vrea, într-o situaţie dificilă – aşa că se hotărî ca de-atunci înainte să vorbească în hindustani ori de câte ori era posibil, lăsându-l pe Bahram să folosească engleza.

– Ştii să scrii şi în nastaliq?

Ji, Seth-ji.

– Şi în gujarati?

Nu, Seth-ji.

Bahram nu păru deloc dezamăgit de acest răspuns.

– Asta e foarte bine. Nu e nevoie să le ştii pe toate. Cu gujarati mă descurc şi singur.

– Ji, Seth-ji.

– Dar cititul-scrisul nu e de ajuns ca să fii bun de munshi. Mai e şi altceva la mijloc, nu? Ştii de ce vorbesc?

Nu sunt sigur, Seth-ji.

Bahram se opri în faţa lui Neel, îşi împreună mâinile la spate şi se aplecă spre el până ajunse să-i sfredelească ochii cu privirea.

– De încredere vorbesc – shroffery – sau sharaafat, cum zic unii. Cunoşti cuvintele, nu, şi înţelesul lor? Pentru mine, un munshi e tot un shroff, atâta doar că lucrează cu cuvinte. Dacă shrofful tre-

buie să ferece cufărul, munshiul trebuie să aibă gura ferecată. Dacă lucrezi pentru mine, atunci tot ce citeşti, tot ce scrii, totul trebuie să stea ferecat în cap la tine. Asta e comoara ta, khazana ta.

Apoi, Bahram ocoli scaunul, îşi puse mâinile pe ceafa lui Neel şi-i întoarse capul dintr-o parte în alta.

– Înţelegi, nu, munshi-ji? Chiar dacă vreun dacoit încearcă să te sucească de cap, cufărul trebuie să stea închis.

Tonul lui Bahram era mai degrabă jucăuş decât ameninţător, şi totuşi în atitudinea lui era ceva care sugera o anume notă de avertisment. Deşi descumpănit, Neel reuşi să-şi păstreze calmul.

Ji, Seth-ji, răspunse el. Înţeleg.

Bun! replică Bahram vesel, renunţând la engleză. Dar mai trebuie să ştii încă un lucru: la mine, scrisul de scrisori nu va fi partea cea mai importantă a slujbei tale. Mult mai însemnat e ceea ce numesc eu khabar-dari – să afli toate ştirile şi să mă ţii pe mine informat. Oamenii cred că numai regii şi wazirii au nevoie să ştie despre războaie, politică şi toate cele. Mai demult, aşa era, într-adevăr – dar acum trăim alte vremuri: azi, un om care nu cunoaşte khabarul este un om care se îndreaptă spre kubber. Asta nu contenesc eu să tot spun: ştirea e aceea care face bani. Mă înţelegi?

Nu sunt sigur, Seth-ji, îngăimă Neel. Nu înţeleg cum pot fi de folos ştirile ca să faci bani.

În regulă, spuse Bahram, reluându-şi plimbarea prin cabină. Am să-ţi spun o poveste care s-ar putea să te ajute să înţelegi mai bine. Am auzit-o când am vizitat Londra cu prietenul meu Zadig Karabedian. Era cu douăzeci şi doi de ani în urmă – în anul 1816. Într-o zi, cineva ne-a dus la Bursa de Acţiuni şi ne-a arătat un bancher faimos, un anume domn Rothschild. Acest om înţelesese importanţa khabar-dari-ului cu mult înaintea tuturor, şi-şi pusese la punct propriul sistem de a trimite ştirile, cu curieri, porumbei voiajori şi multe altele. Apoi, a venit bătălia de la Waterloo – ai auzit de ea, nu-i aşa?

Ji, Seth-ji.

În ziua când s-a dat lupta, toţi cei de la Bursa de Acţiuni din Londra nu mai puteau de nelinişte. Dacă englezii pierdeau, preţul aurului avea să cadă. Dacă învingeau, creştea. Ce să facă? Să cum-

pere, sau să vândă? Au aşteptat şi au tot aşteptat, şi desigur, acest bancher a fost primul care a aflat ce se întâmplase la Waterloo. Aşa că ce crezi că a făcut?

A cumpărat aur, Seth-ji?

Bahram râse cu poftă şi-l bătu pe Neel pe spate.

Uite, vezi – de-asta eşti tu munshi şi nu Seth. Arré budhu – a început să *vândă!* Iar când Rothschild a început să vândă, toţi şi-au spus: wah bai, am pierdut bătălia, aşa că mai bine să vindem şi noi. Aşa că preţul aurului a luat-o în jos, tot mai jos şi mai jos... Numai când a socotit că sosise momentul potrivit a început domnul Rothschild să cumpere – şi atunci a tot cumpărat şi cumpărat şi cumpărat. Înţelegi? Tot ce-a contat a fost că aflase ştirea înaintea tuturor celorlalţi. Mai târziu, unii oameni mi-au spus că povestea nu e tocmai adevărată – dar ce contează? E o poveste potrivită pentru vremurile pe care le trăim, na? Îţi spun eu, dacă aveam curaj, m-aş fi dus la omul acela ca să-i ating picioarele. „Tu eşti Guruji al meu" – aşa i-aş fi spus!

În tot acel timp, Bahram se plimbase prin cabină, dar acum se opri din nou în faţa lui Neel:

Înţelegi, aşadar, munshi-ji, de ce e important khabar-dari-ul pentru un om de afaceri ca mine? Ştii, nu-i aşa, că mergem la Canton? Când ajungem acolo, dumneata va trebui să fii ochii şi urechile mele.

Aceste cuvinte îl alarmară pe Neel.

La Canton, Seth-ji? Dar... cum? Nu cunosc pe nimeni acolo.

Bahram ridică din umeri.

Nu e nevoie să cunoşti pe cineva. Poţi lăsa în seama mea partea asta. Ceea ce ai tu de făcut e să citeşti cele două jurnale englezeşti care apar în Canton. Unul se numeşte „*Canton Register*", iar celălalt, „*Canton Repository*". Sarcina ta va fi aceea de a le studia şi a-mi da mie raportul. Trebuie să dai la o parte toate phoosphaas-urile şi să-mi dai numai ceea ce e important.

Şi, întinzându-se peste birou, Bahram luă un ziar.

Uite, munshi-ji, ăsta e un număr din „*Repository*". Mi l-a împrumutat prietenul meu, domnul Zadig Karabedian. A subliniat unele fragmente – îmi poţi spune ce scrie acolo?

Ji, Seth-ji, răspunse Neel.

Parcurse cu privirea coloanele şi spuse:

Par să fie fragmente dintr-un memoriu scris de un funcţionar chinez de rang înalt şi trimis împăratului...

Da, încuviinţă Bahram. Şi ce zice?

– „Opiul este un leac otrăvitor, cumpărat din ţări străine. La întrebarea: care sunt virtuţile lui, răspunsul este: ridică spiritele animale şi previne lenevia. Prin urmare, chinezii cad mereu în mrejele lui. La început, nu încearcă decât să urmeze moda zilei; în continuare, însă, otrava prinde a-şi face efectul, năravul se fixează, după care fumătorii adormiţi sunt asemeni unor leşuri – slabi şi palizi ca nişte demoni. Acestea sunt vătămările pe care le cauzează vieţii. Mai mult, drogul îşi păstrează mereu un preţ exorbitant şi nu poate fi obţinut decât cu metalul pur. Fumatul opiului, în primele faze, stânjeneşte afacerile, iar când practica e continuată pe un interval de timp considerabil, împinge familii întregi în ruină, îl lasă fără proprietăţi şi-l distruge pe om. Nici c-ar putea să fie rău mai mare decât acesta. În comparaţie cu arsenicul, declar că este o otravă de zece ori mai periculoasă. Omul înghite arsenic fiindcă şi-a pierdut reputaţia şi se simte prins într-o capcană din care nu mai poate ieşi. Împins astfel la disperare, ia doza şi se distruge dintr-odată. Dar aceia care fumează drogul sunt vătămaţi în multe feluri diferite.

Când fumătorul începe această practică, pare să-şi imagineze că astfel spiritul i se dezvoltă; dar ar trebui să ştie că această aparenţă este înşelătoare. Efectul poate fi comparat cu ridicarea feştilei unei lămpi, care în acelaşi timp în care măreşte flacăra grăbeşte şi consumarea uleiului şi stingerea luminii. Prin urmare, tinerii care fumează opiu îşi vor scurta zilele şi vor pierde şi orice speranţă de a avea urmaşi, lăsându-şi mamele, taţii şi nevestele fără nimeni de ajutor; iar cei aflaţi la vârste mijlocii şi înaintate, care fumează, îşi vor grăbi sfârşitul zilelor..."

Stai! Bas! Destul.

Bahram smulse gazeta din mâinile lui Neel şi o aruncă pe o masă.

– Gata, munshi-ji, e limpede că ştii să citeşti în engleză fără nicio dificultate. Dacă vrei slujba, a ta este.

Principalul lucru pe care-l învățase Paulette despre Fitcher era acela că era un om metodic. De-asta nici nu fu surprinsă deloc să descopere că pregătise, cu mult timp în avans, un plan pentru a da de urma provenienței picturilor cu camelia. Speranțele i se legau mai ales de ilustrația dobândită de William Kerr: imaginea nu părea să fie mai veche de treizeci de ani, și fusese pictată aproape cu siguranță în Canton – ba chiar, era foarte posibil ca pictorul să fie încă în viață.

– Dar veți avea nevoie de un expert ca să identificați artistul, domnule, nu-i așa?

– Într-adevăr, confirmă Fitcher.

– Și cunoașteți vreunul?

– Nu, da' auzii de cineva care poa' să ne-ajute.

Omul la care se gândea Fitcher era un pictor englez care trăia în sudul Chinei de ani de zile: se spunea că are multe relații și cunoștea extrem de multe lucruri, din toate domeniile. Fitcher intenționa să-i facă o vizită, la Macao, cu prima ocazie posibilă.

– Și cum se numește, domnule?

– Chinnery. George Chinnery.

– Așa...?

Atenția Paulettei se trezise cât ai clipi, dar avu grijă să vorbească pe un ton cât mai indiferent, când întrebă:

– Serios, domnule? Și cum ați aflat de el?

– De la un prieten al lui...

Numele îi fusese sugerat, explică Fitcher în continuare, de un client regulat al pepinierei lui din Falmouth – un anume domn James Hobhouse, un portretist care-l cunoscuse pe Chinnery în tinerețe. Pictorul trăia în sudul Chinei de peste zece ani, îi spusese domnul Hobhouse, și avea reputația de a-i cunoaște intim pe toți pictorii importanți din Macao și Canton.

Hobhouse îl cunoscuse pe Chinnery la Academia Regală, unde fuseseră contemporani cu J.M.W. Turner. Cândva, Chinnery fusese considerat un pictor promițător, dar era un om cu stări de spirit schimbătoare: capricios și spiritual, veșnic îndrăgostit și extravagant, ba era în al nouălea cer, ba cădea în cel mai adânc butoi cu melancolie... Nimic din toate acestea nu erau lucruri ieșite din

comun pentru membrii acelui clan, adăugase domnul Hobhouse, căci familia Chinnery era cunoscută pentru felul în care talentul neobişnuit se combina cu cele mai ciudate şi excesive comportamente.

Cu siguranţă, artistul moştenise cu vârf şi-ndesat trăsăturile familiei. Făgăduiala unei cariere strălucite nu era de ajuns ca să-l ţină la Londra, aşa că se dusese în Irlanda – unde, la fel ca mulţi alţi tineri nepăsători înaintea lui, sfârşise prin a se însura cu fiica proprietarului la care locuia. Aceasta îi dăruise doi copii unul după altul, adică o doză de viaţă familială, pare-se, puţin cam prea mare pentru stomacul lui mofturos: aşa că o luase iar la drum, lăsându-şi nevasta să se descurce cu copiii cum putea. Noua lui destinaţie era Madras, unde locuia pe-atunci fratele său. După cinci ani în acel oraş, pornise mai departe, spre Bengal, pentru a se stabili în cele din urmă la Calcutta. Acolo, în capitala Indiei britanice, îl întâmpinase un succes extraordinar, fiind aclamat de toată lumea ca fiind cel mai mare pictor englez din Orient. Când vestea despre triumful său ajunsese înapoi, în Anglia, familia se hotărâse să vină în India ca să i se alăture – mai întâi fiica lui, Matilda, pe care ultima oară o văzuse când era mică, iar de-atunci devenise o tânără femeie; apoi nenorocoasa lui soţie, Marianne; şi, în sfârşit, şi fiul său John, care-şi făcea speranţe de a îmbrăţişa o carieră militară. Mutarea, însă, a fost aducătoare de ghinion: la niciun an după sosire, John a murit în urma unei febre tropicale, pierdere care aproape că l-a scos din minţi pe Chinnery, pornindu-l împotriva soţiei lui, pe care nu mai suporta nici măcar s-o vadă în ochi. Aşa că a luat-o încă o dată la picior, plecând cât mai departe cu putinţă – şi anume la Macao, locul ideal, fiindcă dacă soţia lui îl urma şi acolo, putea oricând să se refugieze în Canton, unde ar fi fost la adăpost de toate femeile din străinătate.

În China de miazăzi, spunea domnul Hobhouse, vechiul său prieten părea să-şi fi găsit un refugiu care era exact pe placul lui, căci rămăsese acolo cel puţin treisprezece ani, o durată egală, pentru el, cu o veşnicie. Acum, la vârsta de şaizeci şi patru de ani, scăpat de hărţuielile maritale, părea să se simtă foarte mulţumit în compania căpitanilor de vas, a negustorilor de opiu şi a altor itine-

ranți. Aceştia păreau să-i privească activitatea cu cea mai mare admirație: primea comenzi atât de multe şi de lucrative, încât se spunea că-şi crease un atelier extins pentru a putea face față cererii, instruindu-şi valeții şi slugile în metodele picturii.

Avea vreo importanță pentru Chinnery, oare, faptul că el, cel care cândva fusese privit ca un egal al lui Romney, Raeburn şi Hoppner, lâncezea acum într-un loc aflat la o atât de mare depărtare de saloanele Europei, într-o fundătură de ape, unde trebuia să servească o clientelă formată din țărănoi filistini? Nu mai e nevoie să spunem că se prefăcea indiferent față de asemenea considerații – şi totuşi, se zvonea că ignorarea operei lui de către cunoscătorii din Londra îl amărâse atât de mult, încât se apucase să fumeze opiu, pentru a-şi alunga deznădejdea. Dacă acestea erau sau nu obişnuitele braşoave ale bârfitorilor, domnul Hobhouse nu putea spune; însă, cu toate că nu era dispus să propună o opinie proprie asupra subiectului, îşi exprima totuşi speranța că Fitcher avea să examineze chestiunea şi să o lămurească întrucâtva, la întoarcerea în Anglia.

Paulette a ascultat în tăcere povestirea, având grijă să nu facă niciun lucru care ar fi putut sugera că are o cât de mică idee despre acel artist şi cariera lui – dar, la drept vorbind, numele de Chinnery nu-i era deloc necunoscut: ba chiar, dimpotrivă. Mai mult, cu privire la cel puțin un anumit aspect al vieții pictorului era incomparabil mai bine informată decât Fitcher: era vorba despre cealaltă familie a lui – cei doi fii pe care-i făcuse cu țiitoarea sa din Bengal, Sundaree, în timpul şederii de doisprezece ani la Calcutta.

Paulette făcuse cunoştință cu fiii „naturali" ai lui George Chinnery în urma faptului că Sundaree şi propria ei doică, draga de Tantima, se cunoşteau. Tantima, mama lui Jodu, care avusese grijă de Paulette încă de când era mică, provenea din acelaşi loc cu Sundaree, un sat aflat pe malurile râului Hooghly. Legăturile lor din copilărie se reînnoiseră mai târziu, când se regăsiseră amândouă la Calcutta, prezidând peste gospodăriile unor sahibi neconvenționali şi cam iresponsabili. Aici, însă, elementele comune se sfârşeau, căci tatăl Paulettei, Pierre Lambert, fusese întotdeauna ca un fel de proscris în societatea albilor, iar situația lui de simplu custode

adjunct al Grădinii Botanice nu fusese niciodată altfel decât extrem de modestă. George Chinnery, pe de altă parte, câştigase nişte sume de bani de-a dreptul fabuloase în timp ce locuise la Calcutta, iar casa lui era la fel de muc-şi-sfârc ca multe altele din oraş, cu paltani de nokar-logue făcând chukkere prin holuri şi grăjdari roind în istabbule; iar cât despre bobachee-connah, ei bine, se ştia că aruncase sute de rupii sicca pe şerbete şi syllabuburi, *într-o singură săptămână...*

Amant curtenitor şi înfocat, Chinnery o potopise cu desfătări pe scumpa lui Sundaree, oferindu-i o casă separată pe proprietate, ca s-o împartă cu cei doi fii pe care i-i născuse. De asemenea, femeia primise propria ei suită de personal casnic: un khaleefa, câteva ayahe şi un număr de khidmatgari, ba chiar şi un om însărcinat cu prepararea paanului, care nu avea altă treabă decât să împăturească frunzele de betel potrivit gusturilor ei. Acest aranjament le convenea amândurora – lui Sundaree, fiindcă-i acorda libertatea de a mânca şi de a trăi după obiceiurile ei, iar domnului Chinnery, fiindcă preţiosul lui cuibuşor de nebunii îi stătea la îndemână ori de câte ori i se năzărea, fiind totuşi la adăpost de căutături indiscrete, când veneau în vizită alţi sahibi şi ma'ame.

Sundaree însăşi era o persoană foarte extravagantă şi, cândva, se bucurase de propria ei parte de faimă şi strălucire: fiică a unui toboşar sătesc, îşi făcuse un nume ca dansatoare şi cântăreaţă – astfel ajungând în atenţia domnului Chinnery, care, după ce asistase la un spectacol de-al ei, o plătise ca să-i ţină companie. Rămânând gravidă cu copilul lui, Sundaree încetase să mai cânte şi deprinsese gustul unei vieţi de huzur, împodobindu-se cu veşminte scumpe şi bijuterii de soiuri neobişnuite. În floarea vârstei, nu-şi făcuse deloc scrupule în a o lua de sus pe Tantima, compătimind-o pentru locuinţa ei înghesuită şi ţistuind din limbă la vederea traiului strâmtorat din casa Lambert.

Dar toate acestea s-au schimbat dramatic când s-a aflat că cealaltă familie a pictorului avea să descindă curând la Calcutta. La fel ca mulţi alţi boemi, Chinnery era, în unele privinţe, extrem de convenţional – posibilitatea ca soţia şi copiii lui legitimi să afle despre metresa bengaleză şi cei doi copii ai ei îl făcu să intre în

panică. Delicioasa găluşcuţă din ajun s-a metamorfozat deodată într-o muieruşcă fomistă: ea şi cei doi băieţi ai săi au fost evacuaţi urgent din casă şi trimişi într-o locuinţă din Kidderpore, unde un khidmatgar venea să le dea câte un tuncaw pe lună.

Acest aranjament nu păcălea pe nimeni, desigur, căci printre sahibii din oraş, viaţa pivată a domnului Chinnery era un subiect de interes la fel de viu ca fluctuaţiile preţurilor pe piaţa opiului. Marianne Chinnery aflase destul de repede despre cealaltă familie a soţului ei şi, spre marea ei laudă, încercase să se asigure că membrii acesteia erau bine întreţinuţi, şi că soţul ei îşi făcea datoria faţă de ei. Organizase chiar şi o slujbă religioasă de botez, la biserică, pentru cei doi băieţei: cunoscuţi prietenilor sub numele de Khoka şi Robin, au fost botezaţi ca „Henry Collins Chinnery" şi „Edward Charles Chinnery" – ceea ce a devenit o sursă de glume interminabile printre ceilalţi copii care, desigur, continuau să li se adreseze cu poreclele lor bengaleze.

Un lucru mai de folos, poate, a fost că Marianne Chinnery şi-a convins de asemenea soţul să-şi ia băieţii în atelierul lui, ca să-i poată învăţa meseria, şi amândoi au petrecut câţiva ani lucrând sub tutela tatălui lor. Din nefericire pentru ei, acest interludiu n-avea să dureze mult: încă nu ajunseseră la vârsta adolescenţei, când tatăl lor a fugit din oraş, abandonându-şi ambele familii.

Aceasta a fost o dublă lovitură, căci între timp Marianne Chinnery îşi pierduse şi ea interesul pentru Khoka şi Robin: poate că moartea propriului ei fiu a făcut să-i fie mai greu să se mai ocupe de ei, sau poate că fiica ei, care se măritase cu un magistrat din cartierul englezesc, o presase să rupă acea legătură care putea fi stânjenitoare pentru soţul ei; sau, poate, pur şi simplu contactele mai îndelungate cu societatea colonială îi înăspriseră propriile sensibilităţi. În orice caz, după plecarea lui George Chinnery, Sundaree şi băieţii ei au fost mai mult sau mai puţin lăsaţi în voia sorţii: puţinii bani trimişi de Chinnery nu le ajungau ca să trăiască, iar Sundaree trebuia să-şi suplimenteze veniturile gătind şi spălând pentru mai multe familii britanice. Dar Sundaree era o femeie puternică şi, în ciuda tuturor greutăţilor, a făcut tot ce-a putut ca să le asigure fiilor ei continuarea studiilor de arte plastice – cum îi plăcea ei

să spună, numai penelul putea să-i apere şi să-i împiedice de la a împărtăşi aceeaşi soartă cu a celorlalţi chokra-ai-străzii din Kidderpore.

Dintre cei doi fraţi Chinnery, Khoka, cel mai mare, devenise un băiat vânjos şi oacheş, cu păr castaniu deschis şi maniere plăcute: era un chuckeroo comunicativ, care avea o anume uşurinţă în mânuirea pensulei, deşi arta nu-l prea interesa – dacă întâmplarea n-ar fi făcut să aibă un tată pictor, nici strop de vopsea nu i-ar fi mânjit vreodată degetele. Fratele său, Robin, nici c-ar fi putut să fie mai diferit, atât la înfăţişare cât şi ca dispoziţie: cu obrajii săi rotunzi, ochii bulbucaţi şi părul arămiu, despre Robin se spunea că semăna bine cu tatăl lui şi, la fel ca acesta, era trupeş şi scund de statură. Spre deosebire de fratele său, Robin era înzestrat cu o pasiune autentică pentru artele plastice – o iubire atât de arzătoare, încât aproape că-i copleşea propriile talente, oricum considerabile, ca desenator şi pictor. Simţindu-se incapabil să creeze ceva pe măsura propriilor lui standarde de exigenţă, îşi îndrepta aproape toate energiile spre studiul operelor altor pictori, din trecut şi din prezent, şi căuta mereu stampe, reproduceri şi gravuri pe care să le poată examina şi copia. O altă pasiune a lui îi îndreptase atenţia spre obiectele curioase şi neobişnuite, şi într-o vreme obişnuia să viziteze frecvent casa Lambert, unde petrecea ore întregi cotrobăind prin colecţia de specimene şi ilustraţii botanice ale lui Pierre Lambert. Deşi era doar cu câţiva ani mai mare decât Paulette, îşi păstra un aspect copilăresc care făcea ca diferenţa de vârstă şi sex dintre ei să devină neînsemnată: o informa despre cele mai recente cerinţe ale modei, şi-i aducea fel de fel de mărunţişuri din colecţia tot mai mică de haine şi podoabe a mamei sale – un payal pe care să şi-l lege în jurul gleznelor, sau nişte brăţări pentru încheietura mâinii... Lipsa de interes a Paulettei faţă de orice ornamente nu contenea să-l uimească, căci lui îi dăruiau o atât de mare plăcere, încât adeseori şi le lega la propriile mâini şi picioare şi se învârtea pe loc, admirându-se în oglindă. Câteodată, se îmbrăcau amândoi cu hainele mamei lui şi dansau aşa prin casă.

Robin mai luase asupra sa şi sarcina de a-i face Paulettei educaţie artistică. Aducea adesea cărţi cu reproduceri detaliate ale

tablourilor europene – tatăl lui lăsase în urmă multe de acest gen, şi se numărau printre cele mai preţuite bunuri ale lui. Niciodată nu se sătura să le parcurgă şi, fiind înzestrat cu o excelentă memorie vizuală, pe multe dintre ele le putea reproduce din amintire. Aflând că Paulette desena ilustraţii pentru cartea tatălui ei, făcuse mari eforturi ca s-o instruiască, arătându-i cum să amestece culorile şi să tragă linii cât mai îngrijite.

Relaţia Paulettei cu el nu era deloc uşoară: ca preparator, Robin era adeseori insuportabil de autoritar, iar ferocitatea dezaprobărilor lui, când fata mânuia greşit creionul sau pensula, era atât de mare, încât adeseori dădea naştere la certuri. În acelaşi timp, însă, o distrau enorm hainele lui bălţate, chicotelile bruşte şi setea lui nesfârşită de scandaluri – şi, uneori, era mişcată în chip straniu de eforturile pe care Robin le depunea pentru a o ajuta să se dezbare de apucăturile ei de băieţoi, înţărcând-o spre a deveni o lady.

Din toate aceste motive, Robin Chinnery fusese, pentru o vreme, un personaj foarte important din viaţa ei – dar totul se terminase pe neaşteptate când Paulette avea vreo cincisprezece ani. Cam prin acea perioadă, lui Robin i se formase o fixaţie stranie pentru Jodu, şi se hotărâse să se lanseze într-un proiect – un tablou – în care Jodu şi Paulette urmau să fie personajele principale. Compoziţia era inspirată, după câte spunea el, de una dintre marile teme ale artei europene, dar când Paulette l-a întrebat despre ce anume era vorba, n-a vrut să-i spună. Nu era nevoie să ştie, a răspuns el, şi oricum nu conta, căci el reinterpreta tema şi-i insufla un spirit nou.

Paulette şi Jodu nu erau deloc entuziasmaţi de acele planuri, iar această lipsă de entuziasm a crescut şi mai mult, când au descoperit că trebuia să stea nemişcaţi ore întregi. Rugăminţile lui Robin, însă, erau mult prea insistente ca să le poată respinge – aceea era ocazia lui de a crea o capodoperă, le-a declarat, de a-şi defini propria identitate ca artist – aşa că li s-a făcut milă de el şi s-au înduplecat. Timp de vreo două săptămâni, i-au ascultat instrucţiunile, stând unul lângă altul, în timp ce el trudea la şevalet. În tot acest timp, Robin nu i-a lăsat nici măcar o dată să se uite la ceea ce

picta: dacă-l rugau le spunea: „Stați, stați, încă nu e vremea, o să vedeți când e gata să fie văzut." Pe parcursul acestor sesiuni, atât Jodu cât și Paulette își purtaseră hainele lor obișnuite, o gamcha sau un langot în cazul lui, și un sari până la jumătatea coapselor într-al ei, și cu toate că, la rugămințile lui, uneori își strânseseră pe trup aceste veșminte puțin mai tare decât în mod normal, nici măcar o dată nu și le scoseseră de pe ei – niciunuia dintre ei nu i-ar fi trecut prin cap una ca asta.

De aceea, când în sfârșit au reușit să strecoare o privire furișă la tabloul neterminat, au fost de două ori mai indignați să descopere că fuseseră pictați în pielea goală, fără nici cel mai mic petec de îmbrăcăminte pe trupuri. Și nu numai atât, dar mai fuseseră făcuți să arate și în alte privințe ridicol și nerușinat – căci erau reprezentați stând sub un banyan enorm, cu ochii drept spre privitor, ca și cum s-ar fi fălit cu goliciunea lor – de parcă ar fi fost doi sadhu Naga, sau așa ceva.

Mai mult, pielea Paulettei era pictată într-o culoare cenușiu-albicioasă, și fusese reprezentată ținând în mână un mango (sub un banyan!), câtă vreme Jodu arăta negru precum cerneala, iar deasupra avea o cobră ridicându-și capul. Din fericire, fructul de mango era poziționat astfel încât ascundea acea parte a trupului ei pe care Paulette ar fi vrut cel mai puțin s-o vadă lumea – dar Jodu, cu cobra lui, nu era la fel de norocos: deși șarpele avea coada încolăcită pe după mijlocul lui, nu acoperea ceea ce i-ar fi fost atât de ușor; acea parte din trupul său nu numai că se vedea cât se poate de clar, însă mai era și pictată atât de detaliat încât dădea impresia clară de a fi necircumcisă, ceea ce îi spori în mare măsură lui Jodu sentimentul de indignare.

Totul era atât de șocant și scandalos, încât Jodu, care întotdeauna era iute la mânie, a făcut o criză de furie și a smuls pânza de pe șevalet. Robin nu era destul de puternic ca să se pună cu el, așa că n-a putut face altceva decât s-o roage pe Paulette să intervină.

Oprește-l, te implor! i-a cerut el. V-am pictat în chip de Adam și Eva, în toată frumusețea inocenței și a simplității voastre; nimeni nu va ști că sunteți voi – te rog, te conjur, oprește-l!

Dar Paulette era şi ea aproape la fel de ultragiată ca Jodu şi, departe de a-i îndeplini lui Robin rugămintea, l-a pocnit peste urechi şi apoi l-a ajutat pe Jodu să sfâşie pânza în bucăţi. Robin i-a privit în tăcere, cu lacrimile şiroindu-i pe obraji, iar la sfârşit a spus:

Staţi numai, să vedeţi. O să plătiţi voi pentru asta, într-o zi...

După aceea, vizitele au încetat şi, în continuare, Paulette n-a mai urmărit îndeaproape activităţile fraţilor Chinnery. Puţinul pe care-l ştia despre carierele lor ulterioare provenea din comentariile ocazionale ale Tantimei: îşi amintea că auzise, peste vreo doi ani, că Sundaree se îmbonăvise, iar Khoka, băiatul cel mai mare, fusese trimis în Anglia ca emisar personal al Nababului din Murshidabad.

Lăsat să se descurce singur în Calcutta, Robin reuşise să-şi folosească talentele astfel încât să se încurce într-un scandal: începuse să producă „tablouri Chinnery". Era atât de familiarizat cu stilul şi metodele tatălui său, încât nu-i venea deloc greu să picteze pânze în acelaşi mod, şi a reuşit să vândă mai multe dintre acestea, contra unui profit mare, afirmând că erau lucrări pe care tatăl lui le lăsase în urmă. În cele din urmă, însă, înşelăciunea a fost descoperită, şi, ca să nu ispăşească o pedeapsă cu închisoarea în India, Robin urmase exemplul unchiului său William, fugind din ţară. Se zvonea că plecase să-şi reîntâlnească tatăl, dar unde anume se dusese, Paulette nu ştia. Abia când a aflat de la domnul Penrose că George Chinnery se instalase cu locuinţa în Macao i-a trecut prin minte că probabil acolo ajunsese şi Robin – ceea ce însemna că se prea putea să dea peste el, dacă-l însoţea pe domnul Penrose la casa pictorului. Date fiind împrejurările ultimei lor întâlniri, nu putea exclude posibilitatea ca Robin să găsească până la urmă o ocazie să se răzbune.

Deşi îşi aducea aminte de el cu multă căldură, şi adeseori regretase pierderea prieteniei lui, mai ştia şi că Robin avea o latură acidă şi bârfitoare, şi era întru totul capabil să inventeze tot felul de poveşti care ar fi putut duce la o ruptură între ea şi Fitcher. Cu gândul la toate acestea, a lăsat să-i scape momentul când i-ar fi putut vorbi sincer lui Fitcher despre legătura ei cu Robin. A intervenit altceva, şi ocazia s-a pierdut.

La insistențele lui Bahram, atât Neel cât și Ah Fatt au rămas cu el în timp ce reparațiile și reamenajările *Anahitei* erau duse la capăt: fiecare avea o cabină numai a lui – un lux aproape de neimaginat, după privațiunile din ultimele luni.

Zi și noapte, erau ghiftuiți cu mâncare: în fiecare dimineață, la micul dejun, Bahram îl chema pe Mesto, khansamahul lui personal – un uriaș negricios cu chelie lucitoare și brațe musculoase – și se sfătuia cu el pentru a găsi ce să-i servească finului său la prânz și la cină. Fiecare masă era un altfel de ospăț, uneori parsi, cu dhansak de oaie și orez brun; bame umplute cu icre și *patra-ni-machhi,* file de pește la abur, în frunze de bananier; alteori cu bucate din Goa – chiftele de creveți, xacuti de pui și xeque-xeque de homar; sau mâncăruri din Indiile de Est, curry de oaie cu dovleac și sarpatel.

Dar situația nu era lipsită de dezavantajele ei: Neel trebuia să fie atent tot timpul să mențină aparențele, pentru a da impresia că el și Ah Fatt erau doar niște cunoștințe oarecare, după ce se întâlniseră întâmplător în Singapore; mai trebuia și să fie vigilent în a ascunde faptul că știa care era adevărata relație dintre Ah Fatt și Bahram. Acest lucru nu-i era mereu ușor, căci existau momente când Bahram însuși nu mai reușea să-și păstreze masca de naș: având o fire spontană și afectuoasă, îl cuprindea dintr-odată pe Ah Fatt în brațe și-l îmbrățișa cu toate puterile; sau i se adresa cu „beta" și „deekro" și-i umplea farfuria cu mâncare.

Faptul că deseori Ah Fatt nu avea nicio reacție, ba câteodată se arăta chiar nemulțumit de aceste efuziuni sentimentale, nu părea să aibă niciun efect asupra lui Bahram. Era ca și cum ar fi trăit,pentru prima oară, viața la care aspirase – o viață în care el era un patriarh cu drepturi depline, transmițându-i fiului său toată experiența și înțelepciunea pe care le acumulase.

Pentru Neel, exista ceva înduioșător în însăși stângăcia și excesele lui Bahram, atunci când își manifesta afecțiunea. Înțelegea de ce acestea îl iritau pe Ah Fatt, și mai înțelegea și de ce prietenul său putea considera că erau niște compensații jalnice pentru anii îndelungați în timpul cărora fusese neglijat și se simțise dezmoștenit și nerecunoscut de tatăl lui.

Dar ceea ce-l frapa cel mai mult pe Neel, în relația lui Bahram cu Ah Fatt, nu erau defectele, ci mai degrabă faptul că aceasta cxista. În toată viața lui dinainte, la Calcutta, Neel cunoscuse mulți oameni care aduceau pe lume copii nelegitimi: nici măcar unul dintre ei, din câte știa el, nu arătase cea mai mică urmă de bunătate în felul în care își tratau metresele și progeniturile; auzise chiar de unul care, temându-se de șantaj, pusese ca bebelușii să fie sugrumați. Propriul lui tată, bătrânul zamindar, se spunea că avea o duzină de bastarzi, cu un șir de femei diferite: metoda lui de a rezolva problema consta în a le plăti femeilor câte o sută de rupii, trimițându-le apoi îndărăt în satele lor.

Printre bărbații din clasa lui, o asemenea atitudine era considerată normală, ba chiar generoasă; Neel însuși fusese atât de familiarizat cu ea, încât nici nu-i dăduse vreodată atenție – cu siguranță, nu-i trecuse prin minte să-i considere pe copiii nelegitimi ai tatălui său ca fiind frații și surorile lui. Succedându-i ca zamindar, i-ar fi fost ușor să se intereseze de soarta acestora – și totuși, ideea nici măcar nu-i trecuse prin cap. Privind în urmă, Neel nu putea evita să-și recunoască acum propriile neajunsuri în legătură cu acest aspect al trecutului său, lucru care, la rândul lui, îl făcea să-și dea seama că atitudinea lui Bahram față de Ah Fatt și mama lui nu era doar neobișnuită, ci de-a dreptul ieșită din comun, pentru un om cu o situație ca a lui.

Nimic din toate astea nu era ușor de explicat lui Ah Fatt.

– Pentru tata Freddy ca și cățel. De-asta mângâie, îmbrățișează și strânge. Tata ține numa' la el; la altul nimeni.

– Ascultă, Ah Fatt, știu de ce ai putea gândi astfel. Dar crede-mă, majoritatea bărbaților în situația lui v-ar fi abandonat, pe tine și pe mama ta. Așa le-ar fi fost cel mai ușor; asta fac nouăzeci și nouă de oameni dintr-o sută. Faptul că n-a făcut-o spune ceva despre el. Nu-ți dai seama?

Ah Fatt alunga aceste argumente cu o ridicare din umeri – sau, cel puțin, așa lăsa să se înțeleagă – dar lui Neel îi era clar că, în ciuda tuturor resentimentelor sale, era entuziasmat să se găsească acolo unde înainte nu mai fusese niciodată: în centrul atenției tatălui său.

Pe măsură ce treceau zilele, Ah Fatt părea să devină tot mai taciturn şi mai abătut, iar Neel ştia că nu numai perspectiva despărţirii de tatăl lui îl rodea, ci şi faptul că nu avea să-l însoţească pe Neel la Canton. Într-o zi, în timp ce se plimbau pe dunetă, Ah Fatt spuse, nu fără o urmă de invidie în glas:

– Norocos eşti. Tu mergi la Canton – oraş numărul unu în toată lumea.

– În lume? repetă Neel, surprins. De ce spui asta?

– Nu e loc ca el, oriunde. Uite-vezi tu însuţi.

– O să-ţi lipsească, nu-i aşa?

Ah Fatt îşi lăsă bărbia să coboare încet în piept.

– Prea mult. Lipseşte prea mult, Canton. Dar nu-poate mers.

– Este cineva căruia ai dori să-i trimiţi un mesaj? Cineva cu care să mă întâlnesc?

– Nu! se răsuci brusc Ah Fatt pe călcâie. Nu! În Canton nu-poate vorbeşte de mine. Trebui' are grijă, prea mult grijă, tot timpuri. Nu-poate vorbeşte de Ah Fatt.

– În regulă – dar aş dori să vii şi tu, Ah Fatt.

– Crede pe mine, Neel. Şi eu dori, recunoscu celălalt, punându-i o mână pe umăr. Dar ai grijă acolo, prieten.

– De ce?

– În China oamenii zis: mai bun tinerii să nu ducă la Canton – prea mult feluri de răsfăţat.

Pentru ultima parte a călătoriei în China, Fitcher a ales un traseu întortocheat, ducând-o pe *Redruth* departe de notoriile zone ale piraților, cum erau Insulele Ladrone. Această întindere de apă nu se asemăna cu niciuna dintre toate cele pe care Paulette le văzuse vreodată, fiind presărată cu mii de insulițe colțuroase, aparent nelocuite. Insulele erau sălbatice și bătute de vânt, cu pâlcuri de verdeață agățate pe pantele lor abrupte și pietroase; unele erau la fel de pitorești ca și numele cu care figurau pe hărți: „Boneta mandarinului", „Piatra-de-colț", „Capul țestoasei", sau „Acele de stâncă".

Pe măsură ce coasta se apropia, apăreau la vedere tot mai multe vase cu forme și greementuri nefamiliare: lorci, jonci, bateli și maiestuoase manilamene spaniole. Din când în când, mai apăreau și vase englezești sau americane, iar într-o dimineață, Fitcher recunoscu o brigantină. Îl cunoștea pe cârmaciul navei, așa că se hotărî să meargă să schimbe o vorbă cu el. Traversă cu barca și reveni peste o oră, arătând neobișnuit de tulburat, cu fruntea tresărindu-i mereu de nervozitate.

– Veşti proaste, domnule? îl întrebă Paulette.

Fitcher dădu din cap: cârmaciul brigantinei îi spusese că procurarea autorizațiilor care le permiteau celor mai multe vase străine să urce pe Fluviul Perlei era mult mai dificilă. Chiar și intrarea în portul Macao se făcea greu, iar majoritatea navelor străine preferau în schimb să se adăpostească la celălalt capăt al estuarului, în strâmtoarea care despărțea insula Hong Kong de promontoriul Kowloon.

După ce stătu puțin pe gânduri, Fitcher se hotărî să urmeze traseul care-i fusese recomandat de cârmaci: în loc să se îndrepte spre Macao, așa cum plănuise inițial, *Redruth* coti și o luă în altă direcție.

Curând, apăru la vedere un lanț de munți colțuroși, înălțându-se drept din mare. Acesta, spuse Fitcher, era Hong Kong-ul: pe țărmuri se vedeau puține case, iar copaci, și mai puțini; era o insulă sălbatică, șfichiuită de vânturi tari, asemănătoare altor insule din

apropiere, doar că mai mare, mai abruptă şi mai înaltă. Numele Hong Kong, spuse Fitcher, însemna „port înmiresmat" – o descriere care Paulettei i se păru ciudat de capricioasă, pentru un loc atât de pustiu şi neprietenos.

Redruth aruncă ancora într-un golf dominat de cel mai înalt pisc al insulei. Acolo se mai găseau şi alte câteva corăbii străine: în jurul lor forfotea o mică flotilă de bărci-pilot şi alte ambarcaţiuni, transportând provizii şi pasageri între nave şi uscat.

În zorii zilei următoare, Fitcher se îmbarcă pe o luntre-pilot până la Macao, lăsând-o pe Paulette cu grija grădinii plutitoare de pe *Redruth*. Se întoarse peste o zi, arătând deznădăjduit de-a binelea.

Căpitanul Charles Elliott, reprezentantul britanic la Macao, îl învrednicise cu un rezumat sumbru al situaţiei prezente. Reieşea că Împăratul emisese o serie de edicte, poruncind guvernului provincial să ia măsurile cele mai severe contra comerţului cu opiu. Drept răspuns, capturaseră şi arseseră bărcile „crab-iute" care cutreierau Fluviul Perlei, transportând la mal opiu direct de pe corăbii. Mulţi negustori englezi presupuseseră că situaţia avea să revină la normal în scurt timp – şi în trecut existaseră scurte perioade de sporire a vigilenţei, dar niciodată nu duraseră mai mult de câteva luni. Acum, însă, lucrurile stăteau altfel: câţiva comercianţi încercaseră să-şi reconstruiască bărcile, dar mandarinii le dăduseră foc din nou. Şi nu era decât începutul. A doua zi, au început să-i aresteze pe traficanţii locali de opiu; unii au fost aruncaţi în temniţă, alţii executaţi. Prăvăliile şi dughenele lor au fost confiscate, iar opiul, incinerat. Apoi, reglementările privitoare la navigaţia pe Fluviul Perlei s-au înăsprit şi, în consecinţă, a devenit foarte dificil să se mai găsească mijloace de transport. Numai acei străini pentru care garanta liga negustorilor din Canton mai puteau spera să-şi procure autorizaţii în acea perioadă: întrucât Fitcher nu avea niciun fel de relaţii, era improbabil să i se acorde una în viitorul apropiat. Astfel stând lucrurile, Căpitanul Elliott îi recomandase lui Fitcher s-o ţină deocamdată pe *Redruth* la ancoră lângă Hong Kong, în aşteptarea unei întorsături mai favorabile a evenimentelor.

Pe tot parcursul tiradei lui Fitcher, Paulette îl aşteptase să pronunţe şi numele „Chinnery". Neauzindu-l, întrebă:

– Şi cu altcineva nu v-aţi mai întâlnit, domnule?

Fitcher îi aruncă o privire şi, după un moment de tăcere, mormăi:

– Ba da. M-am dus să-l văz şi pe domnu' Chinnery.

– Aşa...? Şi a fost o vizită folositoare, domnule?

– Da. Da' nu în sensu' cum mă aşteptasem.

Domnul Chinnery îl primise pe Fitcher în atelierul lui, care se afla la ultimul etaj al locuinţei sale, pe Rua Ignacio Baptista la numărul 8: o încăpere mare şi însorită, pavoazată cu mai multe portrete şi peisaje excelente, inclusiv unul care era în curs de finisare de către doi ucenici chinezi.

În câteva minute, Fitcher a înţeles că domnul Chinnery îl invitase în atelier cu speranţa de a primi o comandă pentru un portret. Când Fitcher i-a explicat că venise în legătură cu o problemă complet diferită – o misiune privitoare la o serie de tablouri din Canton – expresia pictorului a devenit puţin cam arţăgoasă. N-a învrednicit imaginile cameliilor decât cu o privire fugară, înainte de a le expedia ca pe nişte fleacuri lipsite de orice importanţă: mâzgălelile desenatorilor din Canton nu erau vrednice de atenţia unui om serios, a spus el.

Mai mult, a declarat, cei ce făceau ilustraţii botanice şi alte asemenea nimicuri nici nu puteau fi numiţi artişti – nu erau decât nişte copişti şi falsificatori de duzină care produceau suveniruri ieftine pentru călători şi marinari.

– Arta e literă moartă în China, domnule, literă moartă...!

Fitcher a înţeles că-l prinsese pe pictor într-una dintre perioadele lui cele mai proaste: a preferat să se scuze, spunând că va veni cu altă ocazie. Dar, când s-a ridicat să plece, pictorul, poate părându-i rău pentru proasta lui dispoziţie, l-a întrebat dacă ştie drumul spre debarcader, unde trebuia să se îmbarce pe vas. Când Fitcher a răspuns că nu, nu-l cunoştea, domnul Chinnery s-a oferit să trimită pe cineva cu el, ca să-l conducă: întâmplător, i-a spus, avea un nepot care locuia la el, fiul fratelui său; venise din India de curând şi învăţase repede să se orienteze prin oraş.

Fitcher acceptase cu recunoştinţă oferta, la care domnul Chinnery îşi chemase nepotul, care era un tânăr de vreo douăzeci şi cinci de ani. Semăna vizibil cu artistul: chipurile lor, cu ochi bulbucaţi şi nas borcănat, se asemănau atât de mult, încât ar fi putut să fie ale unor avataruri despărţite numai de vârstă şi, poate, de o vagă diferenţă de nuanţă a culorii pielii, cea a tânărului fiind puţin mai închisă. Ba chiar, cei doi Chinnery erau atât de asemănători, încât dacă n-ar fi ştiut adevărul, Fitcher i-ar fi putut lua drept tată şi fiu, mai degrabă decât unchi şi nepot: iar asemănarea nu se rezuma numai la înfăţişare – în drum spre debarcader, Fitcher a aflat de la nepot că şi el era pictor, şi picta cam în acelaşi stil cu unchiul său. Într-adevăr, domnul Chinnery îi fusese profesor – iar tânărul, păşind acum pe urmele lui, plănuia să se ducă la Canton, în căutare de comenzi; folosindu-se de influenţa unchiului său, obţinuse deja o autorizaţie de transport şi intenţiona să plece peste câteva zile.

Auzind acest lucru, lui Fitcher i-a venit o idee: i-a arătat tânărului Chinnery cele două camelii pictate şi l-a întrebat dacă n-ar vrea să se intereseze de ele, în vreme ce se afla la Canton. Tânărul Chinnery a răspuns cu entuziasm şi, în timpul scurtului drum până pe cheu, au ajuns la o înţelegere: Fitcher avea să-i plătească o sumă fixă, în schimbul unor relatări regulate despre progresele pe care le înregistra; dacă avea succes în căutările lui, urma să primească o răsplată substanţială.

Singurul aspect al acordului care-l îngrijora pe Fitcher era perspectiva de a se despărţi de picturile lui. Dar şi această problemă s-a rezolvat curând: a reieşit că mai tânărul domn Chinnery se mândrea cu talentele sale de copist. A cerut să păstreze picturile la el doar pentru două zile: n-avea nevoie de mai mult timp ca să facă nişte reproduceri după ele, a promis el, şi, de îndată ce termina, avea să aducă personal originalele înapoi la *Redruth*.

– Şi pot să vă întreb, domnule, a replicat ezitant Paulette, cum se numeşte acest nepot al domnului Chinnery?

– Edward – Edward Chinnery.

Aici, Fitcher se întrerupse pentru a se trage nervos de barbă.

– Da' a zis că tu-l ştiai ca Robin.

– Aşa a spus...? făcu Paulette, cu voce slabă.

– Tânărul Chinnery a fost foarte încântat, po-să zic, să afle că eşti aci; a zis că i-ai fost ca o soră cândva, da' v-az' certat pen' nu-ş-ce nimicuri. A mai zis şi că tare-i mai e dor de tine – da-z' zicea pe alt nume... cum a fi fost...? Pug... nu-ş-cum...?

– Puggly? Întrebă Paulette, acoperindu-şi obrajii cu palmele, copleşită, după care şi le lăsă jos. Da... aveam porecle. Robin era... îmi este... un prieten apropiat, într-adevăr. Vă rog să mă iertaţi, ar fi trebuit să vă spun... dar a avut loc un incident cum nu se poate mai nefericit. Vreţi să vă povestesc?

– Nu-i nevoie să te deranjezi cu asta, Miss Paulette, răspunse Fitcher. Domnu' Chinnery mi-a zis tot.

Strigătul îi luă pe toţi pe nepregătite:

Kinara! Pământ în zare! În faţă, China! *Maha-Chin agey hai!*

Bahram şi Neel se aflau pe duneta *Anahitei* când lascarul de vardie a început să strige şi să dea din braţe. S-au dus lângă copastia de la dawa şi, punându-şi mâinile streaşină la ochi, au început curând să vadă linia dreaptă a orizontului unduindu-se şi frângându-se pentru a lua forma unui peisaj colţuros. În faţa lor se afla capătul insulei Hainan, extremitatea sudică a Chinei, şi pentru un timp *Anahita* navigă destul de aproape de insulă pentru ca Bahram s-o poată cerceta printr-un ochean: nu era foarte diferită la înfăţişare de Singapore şi unele dintre celelalte insule prin preajma cărora trecuseră pe drum, cu coline abrupte, păduri dese şi plaje de nisip auriu în lungul malurilor.

La scurt timp după ce zăriseră pământul, ofiţerii au chemat tot echipajul pe punte şi au dat alarmă generală: apele din jurul insulei Hainan erau vestite pentru piraţii care le străbăteau, şi orice vas apărea la vedere trebuia să fie privit cu suspiciune. Peste tot au fost postaţi cercetaşi, atât pe punte cât şi în vârfurile catargelor.

Tabar lagao! Gabar uthao!

Cu toate pânzele sus, *Anahita* s-a repezit înainte valvârtej, cu vântul din pupa, etrava tăind valurile şi ghiurile înclinându-se adânc în ritmul tangajului. Când corabia coti spre larg, insula dispăru, dar numai ca să reapară spre asfinţit, când se zări din nou un munte învăluit în nori.

Privelişte a îl însufleţi pe Bahram, amintindu-i de o altă călătorie şi o altă insulă pe care o vizitase, în partea opusă a globului, cu vreo douăzeci şi doi de ani în urmă.

Spune-mi, îi ceru el lui Zadig, mai ţii minte vremurile alea? Când l-am cunoscut pe General?

Zadig râse:

Fireşte că da, Bahram-bhai. Cine-ar putea să uite?

Se întâmplase în 1816, când Bahram şi Zadig erau în drum spre Anglia, la bordul H.C.S. *Cuffnells*. La două luni după plecarea din Canton, ajunseseră la Cape Town, unde au aflat o veste uluitoare: Napoleon Bonaparte fusese exilat pe o insuliţă din Atlantic. Aceasta a fost o mare surpriză întrucât, la vremea plecării lor din Macao, se zvonise că Ducele de Wellington îl spânzurase pe Împărat de un copac, la Waterloo. Acum erau uimiţi să audă că Bonaparte era ţinut prizonier pe Sfânta Elena. Aceasta era următoarea lor escală, iar posibilitatea de a-l zări pe dictatorul de odinioară pricinui un freamăt de emoţie printre pasagerii navei.

Pe vremea aceea, cunoştinţele de politică europeană ale lui Bahram erau destul de limitate, şi nu se număra printre aceia pe care vestea să-i afecteze foarte tare. Pentru Zadig, însă, a fost ca şi cum un trăsnet i-ar fi lovit scândurile punţii de sub picioare – căci foarte puţini oameni avuseseră un impact mai mare asupra vieţii lui.

Zadig era un băiat de numai cincisprezece ani când Bonaparte invadase Egiptul: locuia în casa familiei sale, care se afla în Masr al-Qadima, sau Vechiul Cairo. Îşi amintea foarte bine ce panică cuprinsese suburbia la vestea că armata franceză cucerise Alexandria şi mărşăluia spre capitală. Când praful bătăliilor s-a ridicat mai sus decât piramidele, Zadig a făcut parte din mulţimea care a escaladat Biserica din Mu'allaqa ca să asculte salvele de tunuri ce bubuiau dincolo de râu.

Victoria lui Bonaparte îl afectase pe Zadig în multe privinţe, mari şi mici: începuse să ia lecţii de franceză, de exemplu, iar el şi vărul lui se apucaseră de călărie, lucru pe care, în calitate de creştini, înainte nu l-ar fi putut face: n-avea să uite niciodată primul său trap prin Grădinile Ezbekiya din Cairo. Tot atunci dobândise şi

îndemânarea care avea să-l lanseze profesional, fiind luat ca ucenic de către un ceasornicar francez.

Printre rudele lui Zadig mai erau şi multe alte persoane ale căror vieţi fuseseră modificate de invazie: întâmplător, doi dintre verii lui ştiau câteva cuvinte în franceză şi au devenit interpreţi pe lângă armata de invazie; alţii şi-au găsit slujbe la tipografiile recent înfiinţate. Un unchi care nu mai scăpa de sărăcie, Orhan Karabedian, pictor, a cunoscut o schimbare deosebit de dramatică a vieţii. Ca iconar, îi fusese mereu dificil să se descurce cu banii, trăind mai mult din comenzile bisericii; acum fu deodată asaltat de ofiţerii francezi care doreau amintiri din Egiptul copt – pentru nimeni nu conta că nu era copt, ci armean.

Invazia franceză a mai dus, indirect, şi la căsătoria lui Zadig: o ramură a familiei mamei sale a devenit deosebit de prosperă, încheind un contract enorm de profitabil pentru aprovizionarea armatei franceze cu vin şi produse din carne de porc. Când Napoleon s-a hotărât să pornească spre miazănoapte, intrând în Palestina şi Siria, şi-au delegat cel mai tânăr ginere, care intrase în afaceri de foarte scurt timp, să însoţească acolo caravana de bagaje a armatei invadatoare. Tânărul avea să moară la Jaffa, un an mai târziu, de ciumă. După ce perioada de doliu a luat sfârşit, familia a hotărât că fiica mezină nu-şi putea trăi restul vieţii ca văduvă – şi astfel s-a ajuns la căsătoria ei cu Zadig.

Pe când Napoleon se afla în Egipt, Zadig l-a văzut doar o dată, însă foarte de aproape. S-a întâmplat când Consulul era în drum spre Nilometer, unde se ducea ca să prezideze ceremonia ce marca începutul inundaţiilor anuale. Intrând în mulţimea de privitori, Zadig a fost uimit să constate că Napoleon era cu un cap mai scund decât el.

Acum, în timp ce *Cuffnells* naviga spre locul de exil al fostului Împărat, în mintea lui Zadig au început să se redeştepte multe amintiri de demult. Sentimentele lui ar fi fost încă şi mai puternice, dacă ar fi crezut că-l putea întâlni personal pe Napoleon – dar aşa ceva i se părea cu neputinţă. Fără doar şi poate, Bonaparte trebuia să fie cel mai bine păzit prizonier din lume, i-a spus el lui Bahram; gândul de a-l întâlni, sau măcar de a-l vedea, era o neghiobie cura-

tă – şi totuşi, n-a trecut mult până să descopere că unii dintre tovarăşii lor de drum nutreau aceeaşi nădejde.

Cuffnells era în primul rând o corabie de marfă, iar singurii alţi călători de la bord erau patru cupluri de englezi. Topografia navei, ca şi multe alte împrejurări, făceau ca Zadig şi Bahram să aibă prea puţin de-a face cu pasagerii britanici: cabina lor se afla în adâncurile navei, aproape de cală; îşi luau masa împreună cu serangii, tindalii, silmagoorii şi alţi subofiţeri, iar când aveau nevoie să-şi dezmorţească picioarele ieşeau să se plimbe numai pe puntea principală.

Cuplurile engleze, în schimb, călătoreau în cabinele de deasupra punţii, unde stăteau şi ofiţerii din echipaj, şi cinau la masa căpitanului petrecându-şi orele de răgaz pe dunetă, unde nu se putea urca decât la ordin sau cu invitaţie.

În pofida acestor restricţii, pasagerii se cunoşteau între ei, căci puntea principală era răspântia navei şi, uneori, se întâmpla să se întâlnească acolo, faţă-n faţă. Atunci, schimbau câteva plecăciuni şi cuvinte de salut, salaamuri şi complimente – deşi cât se poate de cordiale, aceste ceremonii erau destul de încorsetate, stânjeneala tuturor participanţilor fiind accentuată şi de contrastul vestimentar – unii fiind îmbrăcaţi în pantaloni, mantile şi surtouturi, iar ceilalţi, în robe şi acoperăminte de cap pretenţioase.

Oricât de rare erau interacţiunile cu tovarăşii lor de călătorie, Bahram şi Zadig nu rămâneau complet neştiutori în legătură cu activităţile acestora: adeseori, în timp ce treceau pe sub dunetă, auzeau crâmpeie din conversaţiile purtate deasupra capetelor lor. Sub scara dunetei se găsea o mică nişă, cu o ferestruică de aerisire; când discuţiile se refereau la câte un subiect de mare interes, acela era un loc foarte potrivit pentru a le asculta.

După plecarea lui *Cuffnells* de la Cape Town, au auzit multe convorbiri despre fostul dictator.

– Niciodată nu mi-aş fi imaginat că voi vrea atât de mult să-l văd pe omul ăsta, care cândva a fost un adevărat căpcăun...

– Într-adevăr, este uluitor că-ţi poţi dori să ai înaintea ochilor un asemenea ticălos – dar mărturisesc că şi pe mine mă ispiteşte gândul.

– Şi cum s-ar putea altfel, draga mea? Să observi un monstru ca el în bârlogul lui este o şansă pe care nu mulţi şi-ar putea-o permite.

După vreo săptămână şi ceva pe mare, conversaţiile de pe dunetă au luat o întorsătură nouă: în loc de a se mărgini să speculeze despre posibilitatea de a-l întrezări întâmplător pe Napoleon, pasagerii englezi au început să discute diversele expediente prin care s-ar fi putut aranja o vizită la el acasă.

Nişte prostii, spuse Zadig, pe un ton de lehamite. Dacă nu cumva le-or creşte aripi, ca să zboare ca păsările, nici vorbă să-l vadă pe Napoleon.

Cam la trei săptămâni de când *Cuffnells* ridicase ancora din Cape Town, în zare a apărut conturul unei insule muntoase: aceea era Sfânta Elena. Chiar şi de la o asemenea depărtare, era limpede că marina britanică îşi luase nişte măsuri de prevedere extraordinare: în jurul insulei patrulau atât de multe vase, încât părea că în preajmă urma să aibă loc curând o mare bătălie navală.

Apariţia insulei şi a vaselor de război care o înconjurau a provocat un nou val de emoţie pe dunetă.

– Şi când te gândeşti că acolo pândeşte Monstrul care a pus lumea pe jar...

– ...A înhăţat sceptrele celor mai alese regate...

– ...A nimicit oştiri întregi, la Jena şi Austerlitz...

Bahram şi Zadig erau jos, la postul lor de ascultare, şi înţelegeau că ideea de a-l vizita pe fostul Împărat ajunsese să ia forma unui plan complet pus la punct: unul dintre englezi avea legături în rândurile Amiralităţii şi redactase o scrisoare către autorităţi, cerând permisiunea de a-l vizita pe fostul Consul; mai mult, căpitanul lui *Cuffnells* fusese însărcinat să predea cu mâna lui acea scrisoare, astfel conferind şi mai multă autoritate cauzei lor.

Acostarea a durat neobişnuit de mult, datorită măsurilor de siguranţă, iar *Cuffnells* mai avea câteva mile până la ţărm când a fost oprită de o goeletă de război. Vorbind prin mai multe goarne, ofiţerii de pe *Cuffnells* au fost supuşi unui interogatoriu prelungit, înainte de a li se permite să-şi continue drumul până în port. Acest incident l-a pus pe căpitan pe gânduri, şi a fost auzit prevenindu-i

pe compatrioții săi că, chiar dacă Napoleon însuși le accepta solicitarea, era foarte improbabil ca autoritățile să aprobe o vizită în locuința prizonierului. Dar doamnele nu s-au lăsat descurajate prea ușor, și nici nu-și aruncase bine *Cuffnells* ancora, că au început să facă ditamai tărăboiul, pentru a-l convinge pe căpitan să se țină de cuvânt. Ca urmare keciul căpitanului a fost coborât la apă, iar acesta a pornit spre Jamestown, cu cererea scrisă asupra lui.

La întoarcere, s-a văzut clar din comportamentul căpitanului că nu aducea nicio veste bună: Bahram și Zadig au reușit să ajungă la postul de ascultare tocmai la timp pentru a-l auzi spunând că Napoleon era păzit cu atâta străşnicie, încât ar fi fost mai ușor să pătrunzi într-o fortăreață, decât să obții accesul la el.

– Când Bonaparte a ajuns aici, i-a spus amiralului că, de vreme ce era imposibil să scape de pe insulă, puteau foarte bine să-și retragă paznicii și santinelele din jurul lui. „Nu, nu, domnule General", a răspuns amiralul. „Dumneavoastră sunteți un om mult mai deștept decât mine, așa că trebuie să stea la posturi, și o dată la fiecare douăsprezece ore vă va verifica un ofițer." Iar regula asta s-a aplicat neabătut de-atunci încoace.

Trăind sub o supraveghere atât de strictă, a continuat căpitanul, Bonaparte nu prea era dispus să primească oaspeți. Înainte, refuzase toate cererile de acest gen, exprimându-și în repetate râduri indispoziția de a se întâlni chiar și cu ofițerii superiori ai Amiralității. Șansele de a fi binevoitor față de o vizită de curtoazie din partea unui grup de călători în trecere pe-acolo erau aproape nule – dar căpitanul își făcuse totuși datoria și înmânase scrisoarea.

A doua zi, predicția pesimistă a căpitanului s-a confirmat: la bord au venit doi vizitatori în uniforme ca să-i anunțe pe pasagerii plini de speranță că solicitarea lor fusese refuzată scurt: generalul se declarase indispus și în incapacitate de a primi vizite.

Aceste cuvinte fură întâmpinate cu proteste – nu numai de dezamăgire, ci și de indignare și neîncredere.

– Auzi la el, Fiara! După tot ce-a făcut, nu datorează chiar nimic lumii?

– Dar cu siguranță, domnule, trebuie că-i lipsește compania,

în pustietatea asta... El, care era obişnuit cu cea mai strălucitoare societate, cu cele mai sclipitoare conversaţii...?

– A fost auzit spunând, doamnă, că-şi doreşte să fi pierit în zăpezile din Rusia. Sau de un glonţ, la Leipzig.

– O, da, şi ce bine i s-ar fi potrivit o asemenea moarte...

Şi au ţinut-o tot aşa o vreme, cu oprobriu şi stăruinţă în egală măsură, până când, într-un târziu, vizitatorii s-au săturat de pălăvrăgelile gazdelor şi s-au ridicat să plece. Au coborât atât de repede scara, încât Bahram şi Zadig au avut foarte puţin timp ca să se îndepărteze de alcovul lor. Zadig a reuşit s-o şteargă, dar Bahram s-a pomenit faţă-n faţă cu vizitatorii, la baza scării. Deşi luat prin surprindere, a reuşit să reacţioneze cu un oarecare aplomb, făcând o plecăciune elegantă şi luându-şi un aer nonşalant. Acest lucru a salvat situaţia, făcându-i pe vizitatori să-i răspundă în acelaşi fel. În timp ce-şi încheia demna retragere, Bahram a avut satisfacţia de a-şi da seama că făcuse o impresie considerabilă, căci îi putu auzi pe vizitatori şuşotind cu gazdele:

– Cel cu turban – e ceea ce se numeşte un rajah?

– Mai grozav – e un prinţ din străvechea Persie...

– Un parsi pursânge – urmaş direct al lui Xerxes şi Darius...

Bahram zâmbi în sinea lui, gândindu-se cum ar mai fi râs maică-sa auzind toate acestea.

A doua zi, s-a anunţat că trebuia să rămână la Sfânta Elena puţin mai mult decât se aşteptaseră, din pricina unei probleme minore cu echipamentele. Pentru Bahram şi Zadig, care se săturaseră de cabinele lor de la bord şi erau nerăbdători să ajungă la destinaţie, ştirea nu putea fi decât nemulţumitoare. Dar contingentul britanic, pe de altă parte, a răspuns cu un nou val de optimism: aflând că lui Napoleon îi plăcea să facă lungi plimbări prin vecinătatea casei sale, au aranjat închirierea unor cai cu care să urce pe coline. Zadig a prezis că şi această expediţie avea să se dovedească la fel de zadarnică precum toate eforturile lor anterioare – dar s-a înşelat, căci membrii grupului de călăreţi s-au întors cu speranţe reînnoite. Deşi nu-l văzuseră chiar pe Bonaparte personal, se întâlniseră cu cineva care promisese să facă aranjamentele necesare. Întâmplător, acest domn era unul dintre intendenţii însărcinaţi cu

aprovizionarea locuinței Generalului – mai mult, îl cunoștea pe unul dintre pasageri și s-a dezvăluit curând ca fiind cel mai civilizat și serviabil dintre oameni: le-a spus că Generalul își manifestase recent un anume interes pentru *„Cuffnells"*, și s-a oferit să meargă cu cererea lor direct la Marele Mareșal Bertrand, care era tovarășul de exil al generalului. I-a asigurat că în cel mult o zi urmau să primească un răspuns. Și într-adevăr, a doua zi la amiază, intendentul s-a ivit la bordul lui *Cuffnells*. Apoi un lascar a coborât în cabină, anunțându-l pe Bahram că i se solicita prezența sus, pe dunetă. Până atunci, Bahram nu mai primise nicio invitație de acest soi, și era descumpănit.

Ești sigur? îl întrebă el pe lascar. Cine te-a trimis?

Sahibii și cucoanele, sosi răspunsul.

Achha? Chalo. Spune-le că vin.

Și, luând pe el o angarkha curată, Bahram urcă scara până pe dunetă, unde fu întâmpinat cu o cordialitate fără precedent.

– O, domnule Moddie, vă rugăm să luați loc!

– Vă simțiți bine azi? Nu sunteți indispus din cauza vremii, sper, nu...?

– Nu, nu, se grăbi Bahram să-i liniștească. Am o sănătate de fier. Spuneți-mi, vă rog, cu ce vă pot fi de folos.

– Păi, domnule Moddie...

După câteva stângăcii și ezitări, și câteva remarci făcute pe ocolite, intendentul ajunse în fine la chestiune.

– După cum nu mă îndoiesc că aveți cunoștință, Napoleon Bonaparte este prizonier pe această insulă. Unii dintre tovarășii dumneavoastră de bord sunt foarte dornici de a-l întâlni, iar Generalul a acceptat să-i primească. Dar numai cu o singură condiție.

– Așa...?

– Bonaparte a stipulat că se va vedea cu ceilalți numai dacă mai întâi se poate întâlni cu dumneavoastră, domnule Moddie.

– Cu mine?!? exclamă Bahram, surprins. Dar de ce?

– Ei bine, domnule Moddie, la urechile lui Bonaparte a ajuns vestea că pe *Cuffnells* călătorește un prinț zoroastrian.

– Un prinț...?! făcu Bahram ochii mari. Ce prinț? Și de ce l-ar interesa un prinț? Ce vrea să facă cu prințul?

Administratorul îşi drese glasul, înainte de a se lansa într-o explicaţie:

– Se pare, domnule Moddie, că Bonaparte s-a considerat cândva un Alexandru cel Mare al vremurilor noastre. Intenţia lui era de a-şi continua drumul spre răsărit, trecând din Egipt în Persia şi India, pe urmele marelui Macedon. Visa chiar, se zice, că se întâlnea cu Darius la porţile Persepolisului, ca Alexandru...

Pentru Bahram, la fel ca pentru mulţi alţii din neamul lui, nu exista niciun nume mai detestat decât acela al grecului cu două coarne. I se ridică sângele în cap şi strigă:

– Chha! Ce tot vorbiţi de Alexandru-şamandru? Ştiţi ce-a făcut nemernicul ăla? A prădat palate, a ars temple, a haraamat neveste – da' ce n-a făcut...? Până şi pe băieţi îi budmashiza. Şi acuma, c-a apărut ăsta nou, credeţi c-am să mă duc umil să-i fac o vizită? Mă credeţi nebun, sau ce?

Încurcat, intendentul se grăbi să-l liniştească:

– Nu aveţi motiv de îngrijorare, nici cel mai mic motiv: Bonaparte nu vă doreşte niciun rău. La urma urmei, e francez, nu grec. Şi-l interesează nu numai comunitatea dumneavoastră, ci şi să afle despre felul cum vă desfăşuraţi afacerile în China. Ştiţi, a fost auzit remarcând că e mai bine dacă China rămâne adormită – căci când se va trezi, lumea sigur o să tremure.

Aceste cuvinte îl nedumeriră pe Bahram, care întrebă:

– Ce vorbiţi? Băiatul ăsta crede că chinezii dorm prea mult?

– A, nu, răspunse administratorul. Sunt sigur că nu vorbea decât în sens metaforic. Voia doar să sugereze că ţine mult să se informeze despre acea ţară. Acesta este unul dintre motivele pentru care doreşte să se întâlnească cu dumneavoastră.

Între timp, Bahram ajunsese într-o dispoziţie destul de bătăloasă şi nu mai era dispus să-i facă nimănui pe plac.

– Arré! Ba sunt Darius, ba Kublai Khan? Ce crede el? N-are decât să prindă vreun chinezoi. Eu de ce să mă duc?

– O, dar vă rugăm, domnule Moddie, insistă una dintre englezoaice. Nu vreţi să vă mai gândiţi...?

Ceva mai înmuiat, Bahram îşi bătu vârfurile degetelor unele de altele, în timp ce se gândea la pasul următor: faptul de a fi invi-

tat în vizită la un om care până nu demult fusese împărat era fără îndoială măgulitor – dar îi mai trecu prin minte şi că s-ar fi putut să nu fie înţelept să se confrunte de unul singur cu un general care comandase nişte armate atât de vaste. Aproape că auzea vocea maică-sii şoptindu-i la ureche, în gujarati: „Dacă-ţi pui capul pe butuc, să te-aştepţi la secure!"

Bahram îşi scărpină barba, apoi spuse:

– Am o condiţie. Dacă mă duc, va trebui să mă însoţească şi bunul meu prieten, domnul Karabedian.

Interlocutorii lui schimbară priviri pline de îndoială.

– Dar de ce e necesar acest lucru?

– Fiindcă, răspunse Bahram, vorbeşte franzuţeşte, nu? El îmi va fi traducător.

– Mă tem că s-ar putea ca aşa ceva să nu fie posibil, replică administratorul, cu fermitate. Bonaparte nu l-a inclus în invitaţie, dacă-mi îngăduiţi să subliniez, şi pe prietenul dumneavoastră.

– Bine, atunci! Bas! De ce să ne mai pierdem vremea?

Şi, adunându-şi roba în jurul trupului, Bahram dădu să se ridice în picioare.

– Acum eu mă retrag.

– O, dar aşteptaţi...!

– ...Domnule Moddie, vă rog!

Intervenţia doamnelor rezolvă problema, şi toţi căzură de acord că grupul avea să plece a doua zi dimineaţa, la ora zece.

Zadig, desigur, urmărise tot schimbul de replici de la locul de ascultare şi era foarte recunoscător că fusese inclus în acea expediţie – atât de recunoscător, încât Bahram reuşi chiar să negocieze o mică reducere a sumei pe care i-o datora pentru achitarea locului său în cabină.

Dar Bahram ceruse cu atâta fermitate să-i fie inclus prietenul şi în propriul lui interes, nu doar al acestuia: instinctul îi spunea că trebuie să respecţi anumite protocoale când vizitezi un împărat, chiar şi unul detronat, şi nu reuşea să-şi imagineze care ar fi putut să fie eticheta potrivită. Vizitase mai mulţi rajahi şi maharajahi, ba chiar şi un padişah titular – Alam al II-lea, care pe-atunci era ocupantul instabilului tron mogul din Delhi. Aceste experienţe îl învă-

ţaseră că regii şi împăraţii ţineau teribil la demnitatea lor, indiferent în ce împrejurări degradante ar fi ajuns.

Zadig era, desigur, mai umblat decât Bahram şi mai informat în legătură cu procedurile de curte – însă chiar şi pentru el, aceasta era o situaţie fără precedent, iar în privinţa protocolului era aproape la fel de nesigur ca Bahram. Ce straie se cădea să poarte, de pildă? Amândoi aveau în cufere rezerve de vestoane şi pantaloni în stil european, dar niciunul dintre ei nu ardea de nerăbdare să renunţe la îmbrăcămintea obişnuită, în schimbul acelor veşminte croite în talie, atât de strâmte. Şi-n plus, chibzuia Zadig, Napoleon sigur avea să fie dezamăgit, nu-i aşa, la aflarea veştii că aşazisul lui prinţ persan nu era decât un funcţionar colonial? Aşadar, poate ar fi fost mai bine să se îmbrace într-o ţinută familiară – şi, din fericire, amândoi aveau câteva articole vestimentare care n-ar fi arătat nelalocul lor la nicio curte. În cazul lui Zadig, acestea constau într-un somptuos caftan de burumcuk, tivit cu hermină, şi o jiletcă brodată de Erevan; Bahram avea pantaloni pyjama moguli, gri-argintii, cu cingătoare ornamentală *izarband,* care se purta cu o jama lungă până la genunchi, din mătase crem, brodată cu badla aurie. Întregul ansamblu era completat cu o haină splendidă, tot până la genunchi, purtată în chip de redingotă – o choga de mătase albastră, cu guler ridicat, făcut din panglici de kimkhab auriu. Cât despre acoperământul capului, pentru Zadig problema se rezolva uşor, cu ajutorul unui calpac înalt de samur – dar pentru Bahram această chestiune ameninţa să fie cea mai dificilă parte a pregătirilor. Turbanul lui ceremonial avea o lungime de peste zece picioare, şi ştia că n-avea să fie treabă uşoară să mânuiască o fâşie atât de lungă într-o cabină aşa de mică, în care doi oameni abia aveau loc să facă stânga-mprejur.

Dar procesul se dovedi mai puţin complicat decât se temuseră: ajutându-se ca şi când fiecare ar fi fost valetul celuilalt, reuşiră să se sucească şi să se vâre în haine cu mult înainte de a se anunţa că ambarcaţiunea căpitanului era gata să ducă grupul pe ţărm, la Jamestown.

Aceasta era principala localitate de pe insulă şi prezenta o înfăţişare pitorească şi frapant de neobişnuită: oraşul consta dintr-

un şir dublu de case frumos colorate, care se aliniau pe fundul unei văi abrupte, în formă de V. Pe măsură ce se adâncea în interiorul insulei, valea conducea ochiul direct spre o colină cu o casă modestă în vârf: acela era locul prizonieratului lui Napoleon.

Transportul, sub forma unui convoi de cai, fusese aranjat deja. Porniră într-un trap vioi, în sus pe străduţele înguste şi pietruite ale oraşului. Casa care-i fusese alocată fostului împărat se numea Longwood şi era amplasată pe una dintre cele mai mari înălţimi ale insulei, la vreo cinci mile de capitală. Drumul era îngust dar pitoresc, şi la fiecare cotitură apăreau la vedere fie privelişti dominate de apa scânteietoare a oceanului, fie pante împădurite, acoperite cu copaci drapaţi în ferigi. Urcând abrupt, vizitatorii trecură printre livezi şi pâlcuri dese de flori sălbatice, înainte de a ajunge într-un loc unde drumul era blocat de un pichet de soldaţi britanici. În apropiere se vedea o căsuţă cam dărăpănată – şi au fost informaţi că aceea era locuinţa Contelui Henri Gratien Bertrand, Mare Mareşal al Palatului şi fost comandant al corpului irlandez din armata franceză.

Aici descălecară şi, după ce li se anunţă sosirea, mareşalul le ieşi în întâmpinare – şi văzură că nu era nici pe departe zmeul de care se temuseră, ci un domn distins, cu maniere extrem de cuceritoare. După ce schimbară câteva saluturi, mareşalul îi conduse pe vizitatori spre casă, promiţând să-i prezinte cuiva pe care aveau să-l găsească foarte interesant. Femeile înţeleseră, din aceste cuvinte, că în curând aveau să ajungă chiar în faţa Monstrului, şi le cuprinse o agitaţie nevricoasă – fără niciun rost, după cum se dovedi imediat, căci mareşalul nu făcuse decât să le tachineze: cea care-i aştepta în casă era soţia lui, şi toţi fură fermecaţi de buna creştere şi engleza ei curgătoare.

Părea deosebit de încântată să-l cunoască pe Zadig, şi aduse un şal din păr de cămilă: îl primise, spuse ea, de la împărăteasa Maria Louisa însăşi, care-l cumpărase de la un negustor armean, cu trei sute de guinee. Asta duse la închegarea unei discuţii însufleţite, iar pasagerii englezi ajunseră curând în cei mai buni termeni cu contesa, care era jumătate irlandeză, jumătate creolă. Ba chiar îi fermecase atât de tare, încât nu-şi exprimară nicio dezamăgire

când Mareşalul Bertrand îi informă, pe un ton de scuză, că acum era de datoria lui să-i conducă pe cei doi vizitatori asiatici la General, pentru o conversaţie particulară: dacă ceilalţi nu aveau nicio obiecţie să mai rămână un timp în compania contesei, ei trei trebuiau să plece în câteva momente. Vizitatorii englezi îşi dădură imediat consimţământul, aşa că Bahram şi Zadig se ridicară în picioare şi-l urmară pe mareşal afară din casă.

Longwood se înalţa pe vârful colinei, iar cărarea care ducea acolo era abruptă şi întortocheată. Când casa apăru la vedere, cei doi vizitatori fură descumpăniţi: era doar un bungalow, care nu arăta deloc impresionant, nici ca mărime, nici ca înfăţişare. Singura lui trăsătură distinctivă era un portic cu frontispiciu; dacă n-ar fi fost soldaţii postaţi în jurul curţii, ar fi putut-o lua drept locuinţa unei familii cu o situaţie financiară modestă.

În partea de jos a grădinii se afla un cort plin cu un pluton de soldaţi. Acolo mai aşteptau alţi câţiva vizitatori dar, la ordinul mareşalului, Bahram şi Zadig fură lăsaţi să treacă înaintea celorlalţi. După câţiva paşi, mareşalul se opri şi le indică din cap o parcelă ce arătă ca o grădină de flori: acum el trebuia să se întoarcă acasă, le spuse, dar n-avea să le fie greu să-l găsească pe General – la ora aceea din zi, îi plăcea să se plimbe prin grădină şi sigur aveau să-l întâlnească pe când urcau.

Ultima parte a urcuşului fusese destul de obositoare, şi atât Zadig cât şi Bahram gâfâiau din greu şi transpirau pe sub robe.

– Ce fel de împărat o mai fi şi ăsta? bombăni Bahram, printre dinţi. Nici măcar un chowdar n-are, să-i primească oaspeţii.

În pofida încurajărilor mareşalului, nu-l vedeau nicăieri pe General, iar florile, când au ajuns lângă ele, s-au dovedit a fi doar câteva margarete şi ochiul-boului plantate pe un mic petic de pământ.

– Ar fi putut să pună măcar câţiva trandafiri, acolo, nu? comentă Bahram, cu dezgust. Adică, e ditamai împăratu', nu-i un....

Îşi continuară grăbiţi drumul şi tocmai treceau printr-un lot de zarzavaturi, când zăriră un bărbat care venea spre ei. Nu era numai un personaj cu aspect impunător, ci avea şi o stea prinsă pe piept. Amândoi presupuseră că era Bonaparte.

Faptul de a se întâlni cu un împărat într-o grădiniță de varză îngrășată cu bălegar era o contingență pentru care Bahram venise complet nepregătit; hotărându-se să-l imite pe Zadig în tot ce făcea, se retrase cu un pas și rămase cu ochii ațintiți spre prietenul său. Dacă acesta ar fi îngenuncheat în noroi, Bahram i-ar fi urmat negreșit exemplul, indiferent că-și murdărea hainele – dar gestul pe care-l făcu Zadig era oarecum mai greu de imitat: ridicându-și mâna la pălărie, își descoperi capul. O clipă, doar, cochetă Bahram cu ideea de a-și scoate și el acoperământul capului – căci își dădu seama la timp cât de greu i-ar fi fost să desfășoare trei metri de pânză: împărat sau nu, hotărî el, turbanul n-avea să și-l scoată! În schimb, făcu o plecăciune adâncă, din talie.

Spre marea lor mâhnire, eforturile lor se dovediră o pierdere de timp: nici vorbă ca domnul în cauză să fie Napoleon – nu era decât un ofițer din suită și, mai mult decât atât, părea să se cam amuze pe seama stingherelii lor.

– Generalul este gata să vă primească, îi informă el, cu un zâmbet ironic, așa că vă rog să vă controlați atitudinea.

Vremea fiind excepțional de frumoasă, printre ghivecele și plantele de pe duneta lui *Redruth* fuseseră aranjate scaune, în așteptarea vizitei lui Robin Chinnery: de la umbra tendei protectoare, Paulette îl observă pe vizitatorul care urca pe scara laterală, fiind primit de gazdă la bord.

Din clipa când îl văzu pe Robin, pentru Paulette fu evident că se schimbase mult de când se întâlniseră ultima oară – aproape la fel de mult ca ea, atâta doar că, în cazul lui, modificările țineau în primul rând de îmbrăcăminte și postură. Rămăsese la fel de scund și trupeș, cu nasul acela borcănat, ochii ieșiți din orbite și buzele bosumflate, de nuanța hibiscului – dar hainele în culori țipătoare, eșarfele diafane și diversele podoabe sclipitoare de pe vremuri dispăruseră cu toatele: în locul lor, purta un costum sobru, închis la culoare, de soiul pe care el însuși obișnuise cândva să-l considere demn de dispreț, numindu-l „livrea de funcționar englez la navlosiri". Vestonul și pantalonii erau perfect uni, cămașa avea un guler nici înalt, nici jos, iar pe cap, el, căruia îi plăcuse să poarte

ba o bandhna pestriță, ba o pugree multicoloră, avea acum doar o simplă pălărie neagră. Nici geanta care-i atârna de pe umăr nu se asemăna nici pe departe cu trăistuțele brodate şi poşeţelele bătute în paiete pe care le folosea în trecut: era un fel de taşcă din piele cu cataramă de alamă. Paulette îl văzu cum o deschidea, ca să scoată din ea un portofoliu subțire.

– Picturile dumneavoastră, domnule Penrose: pe cea mai veche nu m-am deranjat s-o copiez, de vreme ce nu e prea detaliată. Aici, însă, este copia celeilalte – pun rămăşag că nu veți putea s-o deosebiți de original.

– Aicea-mi avez' dreptate, da' nu mi-s io soiu' de-a pune prinsori.

Auzind glasul lui Robin, Paulette îşi dădu seama că şi accentul i se schimbase la fel de mult ca înfățişarea – dacă nu chiar mai mult: pierduse orice urmă de intonație bengaleză. Când strigă:

– Şi Paulette? Unde e?

...o făcu folosind tonurile rotunjite ale englezei unui pucka sahib.

– V-aşteaptă colo-şa, sus, răspunse Fitcher, arătând spre dunetă. Urcați. Ştiu că 'mneavoastră doi avez' multe de vorbit, aşa că v-oi lăsa singurei câteva momente.

La auzul acestor cuvinte, Robin se întoarse şi scoase un mic țipăt, arătându-i Paulettei un crâmpei din Robin cel de altădată:

– la uite-o, e Puggly a mea!

Şi apoi, în timp ce urca în fugă scara, aproape că se transformă de tot în acel Robin de pe vremuri, sporovăind în bengaleză:

Aré Pagli, toké kotodin dekhini! Nu te-am mai văzut de-atâta vreme! Vino aici, măi...

Paulette îşi aruncă brațele pe după gâtul lui, iar senzația îmbrățişării lui moi şi pieptoase fu ca un gust regăsit din amintire, dizolvându-se pe limbă: îşi amintea savoarea acelor vremuri pe care le petrecuseră împreună, lăudându-se, tachinându-se, certându-se sau bârfind, şi înțelese dintr-odată că Robin era probabil cel mai apropiat prieten pe care-l avusese în viața ei – căci Jodu-i era mai mult ca un frate decât ca un prieten.

O, Robin, ce bine-mi pare că te văd – a trecut atâta timp...

Prea mult – mult prea mult! strigă Robin. Mi-ai lipsit îngrozitor, draga şi dulcea mea Puggly!

Ne-ai iertat, Robin? Pe Jodu şi pe mine...?

A, da! răspunse Robin, dându-i drumul din îmbrăţişare. Totul a rămas în trecut, de-acum. Eraţi doar nişte copii, şi nu aveaţi, dacă-mi dai voie să spun aşa, Miss Pugglesford, nişte gusturi prea *distinse,* deci cum aş fi putut aştepta din partea voastră să înţelegeţi Arta? Eu am fost de vină, sincer, îmi recunosc greşeala... deşi mărturisesc că, atunci, am resimţit vandalismul vostru ca pe o adevărată *lovitură*... Investisem mult în acel tablou, iar pierderea lui m-a împins într-un fel de declin – ceea ce cu regret trebuie să spun, a dus la *cel mai* nefericit deznodământ. Scumpa mea mamă, sărmana, care avea, cum bine ştii, un suflet prea bun şi prea încrezător pentru această lume, s-a alarmat atât de tare la vederea stării mele, încât mi-a pus la cale – îţi vine să crezi, Puggly dragă – o *însurătoare!*

Serios? Şi ce s-a ales de asta?

– Mă tem că n-a *ţinut,* dragă Puggly, căci eu nu sunt genul de bărbat de-*nsurat,* pe lângă care aia – mireasa mea – era efectiv o *ciumă* şi le băga-n suflete *groaza* tuturor celor care-i ieşeau în cale.

Eki? Şi ce-ai făcut?

– Am făcut ceea ce-ar fi făcut orice Chinnery, Puggly dragă: am luat-o la sănătoasa. Şi, desigur, primul gând care mi-a trecut prin minte a fost să fug în Canton, la fel cum făcuse şi domnul Chinnery, căci acela este singurul loc unde un sahib poate fi sigur că scapă de meme. Totuşi, evadarea mea n-a fost deloc uşoară, ca să spun aşa, căci un drum până-n China nu e *ieftin,* în niciun caz... noroc, însă, că aveam la îndemână vreo două tablouri, pictate în stil Chinnery, cărora nu le lipsea decât semnătura. După ce am îndreptat această lacună, nu mi-a fost deloc greu să le vând, fiind sigur că domnul Chinnery m-ar fi iertat pentru această măsură disperată. Dar, din păcate, nimic n-a ieşit aşa cum mă aşteptasem: domnul Chinnery m-a *certat,* de-a dreptul, pentru că-i falsificasem semnătura – şi, mai rău, a reieşit că nu locuia la Canton, în fond, ci

la Macao, care nu e decât un oraş mofussil plicticos. Este genul de loc unde toţi se prefac că-s peste măsură de civilizaţi, iar febra asta părea să-l fi cuprins şi pe domnul Chinnery: sosirea mea i-a scos nasul rău din ţâţâni – îţi vine să crezi, Puggly dragă, insistă să mă dau drept *nepotul* lui, şi mi-a *interzis* cu strictețe să apar în public îmbrăcat altfel decât cu cele mai anoste costume. Încerc să fiu ascultător, dar el mă tot *pisează* la cap să mă întorc la Calcutta – să mă împac cu nevastă-mea, zice, deşi ştie perfect de bine că aia a fugit la Barrackpore cu un capelmaistru. Sigur că nu-s vreun prost şi ştiu prea bine că nu vrea decât să se descotorosească de mine şi atât, dar eram *hotărât* să nu plec fără a petrece măcar un anotimp în Canton, şi nu m-a putut face să-mi mut gândul.

Dar de ce, Robin? De ce-i atât de important pentru tine să te duci la Canton?

Robin lăsă să-i scape un oftat prelung.

– Mă codesc să-ţi spun, Puggly dragă. Mi-e teamă c-ai să râzi de mine.

În niciun caz! *Bol!* Spune-mi.

– Ei bine, draga mea Puggly, n-am avut, după cum bine ştii, o viaţă care să poată fi descrisă prea uşor drept *fericită* – iar starea asta nu e pentru nimeni mai atrăgătoare decât pentru aceia pe care i-a ocolit încontinuu: e de ajuns să spun că m-am convins întru totul: Cantonul este locul unde am cele mai mari şanse să-mi găsesc o mică măsură de mulţumire.

– Cantonul? exclamă Paulette. Dar de ce acolo, de ce tocmai acolo?

– Păi, Puggly dragă, acum sunt destul de bătrân ca să ştiu că nu mi-e sortit să mă bucur de niciuna dintre formele obişnuite de fericire casnică. După toate probabilităţile, am să-mi trăiesc tot restul zilelor ca burlac, şi mă tem că voi duce o viaţă foarte singuratică, dacă nu reuşesc să-mi găsesc un Prieten – unul căruia să-i pot fi cu adevărat un Tovarăş credincios. Toţi pictorii pe care-i admir eu cel mai mult au avut Prieteni care să-i susţină în faptele lor – Botticelli, Michelangelo, Raphael, Caravaggio. Citind despre ei, mi-a devenit limpede ca lumina zilei că lipsa unui Prieten a fost o lipsă tragică în viaţa mea: fără El, n-am să realizez niciodată ceva

semnificativ. Dar, după cum bine ştii, Puggly dragă, mie nu mi-a fost niciodată uşor să-mi fac prieteni – eu nu sunt asemeni celorlalţi, iar oamenii tind uneori să mă considere puţintel cam *ciudat*. Încă de pe vremea când eram un chokra mititel, nimeni nu voia să se joace cu mine, nici chiar fratele meu – o, numai de-aş fi primit un penny pentru fiecare bătaie pe care am primit-o de la ceilalţi băieţi, păi acum aş fi un om bogat, îţi dau cuvântul meu!

– Dar, Robin, nu ţi se pare cam ciudat să te duci la Canton în căutarea prieteniei?

– A, în niciun caz, draga mea Puggly! Ştiu din surse demne de toată încrederea că în toată lumea nu există loc mai potrivit pentru a lega prietenii decât enclava străină din Canton: nicăieri altundeva nu se găseşte un asemenea număr de burlaci înrăiţi. Nu le e greu deloc, înţelegi, să trăiască într-un loc unde accesul femeilor este interzis; de vreme ce la Canton se mai pot câştiga şi foarte mulţi bani, este într-adevăr o enclavă cum nu se poate mai *convenabilă* pentru singuratici ca mine, fără leac. Mi s-a spus că, în anumite perioade ale anului, burlacii dau năvală acolo stoluri-stoluri, ca păsările la iernat: chiar unii dintre prietenii domnului Chinnery mi-au spus-o. I-am reprodus adesea cuvintele lor, dar asta nu pare decât să-l înfurie – zice că sunt exact soiul de om care riscă să cadă pradă ispitelor din Canton, şi n-ar putea să conceapă o asemenea soartă pentru cineva care e sânge din sângele lui. Era atât de înverşunat, încât m-a ajuns *disperarea*. Într-adevăr, nu s-ar fi învoit niciodată, cred, dacă nu ameninţam să folosesc singura armă din tolba mea: i-am spus că dacă nu-şi foloseşte influenţa ca să-mi facă rost de un chop, îl voi *demasca* în faţa distinşilor lui prieteni, dezvăluind *totul* despre felul cum s-a purtat cu mama mea, cu fratele meu şi cu mine însumi. La asta, s-a înduplecat şi, Puggly dragă, totul s-a aranjat: urmează să-mi petrec sezonul la Hotelul Markwick, în Canton!

– O, cât te invidiez, Robin! exclamă Paulette. Aş vrea să pot fi şi eu acolo, lângă tine.

Cuprinzând-o pe după umeri, Robin o strânse cu braţul.

– Şi ai să *fii,* dulcea, dulcea mea Pugglagolla. Am să-ţi scriu cât voi putea de des – tot timpul circulă corăbii între Canton şi In-

sulele Exterioare, aşa că nu-mi va fi greu deloc să-ţi trimit scrisori. Voi avea grijă să vezi Cantonul prin ochii mei!

– Serios, Robin? Chiar aşa vei face? Pot să contez pe tine?

– Sigur că poţi – nu trebuie să te îndoieşti niciun moment.

Şi, ca pentru a-şi pecetlui legământul, Robin o strânse de mână.

– Iar acum, dragă Puggly, vreau să aud totul despre *tine*... Desre tine şi acel budmash de frate al tău. Povesteşte-mi – şi ai grijă să nu omiţi *nimic!*

Bahram şi Zadig îl zăriseră pentru prima oară pe General când trecuseră de un colţ: Bonaparte stătea în mijlocul unui pâlc de copaci, privind valea de jos. Era un bărbat îndesat, puţin mai scund decât Bahram, şi se apleca uşor înainte, cu mâinile la spate. Era mult mai masiv decât se aşteptase Bahram: burta-i arăta ca o protuberanţă apreciabilă şi cu greu puteai concepe că aparţinea unui om ca acesta, care dusese o viaţă extraordinar de activă. Purta un veston verde simplu, cu guler de catifea şi nasturi de argint, fiecare imprimat cu câte un alt model; pantalonii-i erau de nankeen, iar ciorapii de mătase, şi pe pantofi avea catarame mari de aur. În partea din stânga a hainei avea prinsă o stea mare, cu blazonul Vulturului Imperial, iar pe cap purta o pălărie neagră, înclinată într-o parte.

La vederea vizitatorilor, Bonaparte îşi scoase pălăria şi făcu o plecăciune vioaie, cu un aer care la altcineva ar fi putut să pară expeditiv, dar în cazul lui dădea de înţeles doar că nu aveau mult timp şi n-ar fi câştigat nimic irosindu-l cu politeţuri superflue. Privirea lui, mai ales, era aceea pe care Bahram avea s-o ţină minte, căci era incisivă ca bisturiul unui chirurg şi-l străpungea de parcă ar fi vrut să-l dezgolească până la oase. Odată ce începu să vorbească, deveni limpede că Generalul, ca un militar ce era, îşi dăduse osteneala să se informeze despre cei doi vizitatori ai săi: ştia că Zadig avea să fie interpretul, căci spre el se întoarse, după ce se terminară prezentările.

Vă numiţi Zadig, *hein?* întrebă el cu un zâmbet. Este un nume luat din cartea cu acelaşi titlu a lui Monsieur Voltaire? Şi dumneavoastră sunteţi filosof babilonian?

Nu, Maiestate; sunt armean de origine, iar numele e unul foarte vechi printre ai mei.

În timp ce cei doi conversau, Bahram profită de ocazie pentru a-l oberva pe general îndeaproape. Constituția lui îi amintea de una dinte zicalele gujarati ale mamei sale: *tukki gerden valo haramjada ni nisani* – „un gât scurt e semn sigur de haramzada". Dar îi mai observa și privirea penetrantă, stilul tăios de a vorbi, gesticulația zgârcită dar și emfatică, și zâmbetul vag care-i juca pe buze. Zadig îi spusese că Napoleon era capabil să exercite, când voia, un farmec extraordinar, aproape ca un fel de magie: până și barierele limbii, vedea Bahram acum, erau incapabile de a diminua puterea atracției lui hipnotice.

Curând, pricepu că subiectul conversației era chiar el, și își dădu seama, după privirile scurte pe care i le arunca Generalul, că l aștepta un interogatoriu prelungit. Era o senzație ciudată, să știe că se vorbește despre el, fără a înțelege ce anume se spune, și fu bucuros când Zadig întoarse în sfârșit capul și începu să traducă în hindustani cuvintele Generalului.

Și Bahram îi răspunse tot în acea limbă – dar Zadig nu era în niciun caz un interpret pasiv și, de vreme ce cunoștea mai bine decât Bahram multe dintre subiectele care-l interesau pe Napoleon, conversația dobândi curând un aspect de triunghi. În cea mai mare parte a timpului, Bahram se vedea redus la rolul de spectator care nu înțelegea nimic.

Abia mult mai târziu urma să înțeleagă tot ceea ce se spusese acolo – și totuși, privind retrospectiv, își amintea totul cu cea mai deplină claritate, ca și cum el și Zadig ar fi ascultat cu aceleași urechi și ar fi vorbit cu aceeași limbă.

Prima serie de întrebări ale lui Napoleon, își amintea Bahram, avuseseră o natură personală, făcându-l pe Zadig să se simtă puțin stânjenit: flagelul Prusiei declarase că era foarte impresionat de înfățișarea lui Bahram și putea să vadă în chipul și barba lui o asemănare clară cu perșii din antichitate. Totuși, costumul nu prezenta asemenea similitudini, căci părea să fie de tip indian. Prin urmare, era curios să afle ce aspecte din civilizația Persiei străvechi fuseseră conservate de parsiii zilelor noastre.

Bahram era bine pregătit pentru această întrebare, căci avusese adesea conversaţii similare cu prietenii lui englezi. Generalul avea dreptate, răspunse el, îmbrăcămintea lui era într-adevăr mai mult în stil hindustan, cu excepţia a doua articole esenţiale: religia sa cerea ca fiecare adept, bărbat sau femeie, să poarte direct pe piele o cingătoare din şaptezeci şi două de fire, numită kasti, şi un veşmânt cunoscut ca sadra – iar Bahram le purta pe ambele, pe sub straiele lui exterioare, care nu erau, aşa cum Generalul dedusese pe bună dreptate, cu nimic diferite de cele pe care le-ar fi purtat cu o asemenea ocazie oricare alt bărbat de naţionalitatea şi nivelul lui social. S-ar fi putut spune că această adaptare la nivelul înfăţişării exterioare, însoţită de păstrarea unei anumite stări distinctive în plan interior, se extindea şi asupra altor aspecte ale vieţii din mica lui comunitate, în ceea ce privea chestiunile de credinţă. Parsiii se agăţau cu fidelitate de vechile obiceiuri, făcând toate eforturile ca să urmeze învăţăturile profetului Zarathustra; în alte privinţe însă, împrumutaseră liber din tradiţiile şi datinile vecinilor.

Şi care sunt doctrinele de principiu ale Profetului Zarathustra?

Religia lui face parte dintre cele mai vechi crezuri monoteiste, Maiestate. Dumnezeul cărţii sale sfinte, Zend-Avesta, este Ahura Mazda, care e atoateştiutor, atotprezent şi atotputernic. În momentul Creaţiunii se spune că Ahura Mazda a dezlănţuit o mare avalanşă de lumină. O parte din această aură s-a supus Creatorului şi s-a contopit cu el; cealaltă parte a luat-o în direcţia opusă luminii şi a fost izgonită de Ahura Mazda: această forţă întunecată a ajuns să fie cunoscută ca „angre-minyo", sau Ahriman – diavolul, ori Satana. De-atunci, forţele binelui şi ale luminii au lucrat mereu pentru Ahura Mazda, câtă vreme forţele întunericului au lucrat împotriva lui. Ţelul fiecărui zoroastrian este acela de a îmbrăţişa binele şi de a alunga răul.

Napoleon se întoarse spre Bahram, privindu-l atent.

Vorbeşte limba lui Zarathustra?

Nu, Maiestate. La fel ca majoritatea membrilor comunităţii lui, a crescut vorbind numai limbile gujarati şi hindustani – nici măcar engleza n-a învăţat-o până mult mai târziu. Cât despre limba

veche din Zend-Avesta, aceea este acum apanajul exclusiv al preoților și al altor cunoscători ai Scripturii.

Și cu limba chineză cum este? se interesă Generalul. Locuind amândoi în țara aceea, n-ați făcut niciunul dintre dumneavoastră vreo încercare de a vă familiariza cu limba?

Nu, răspunseră ei într-un glas, explicând apoi că nu vorbeau chineza, întrucât limba comună a comerțului din sudul țării era un fel de amalgam – un dialect numit de unii „patois", iar de alții „pidgin", cuvânt care nu însemna altceva decât „afaceri" și, astfel, era foarte potrivit pentru a descrie o limbă folosită mai ales în relație cu chestiunile comerciale. Deși mulți chinezi vorbeau engleza cu ușurință și fluență, refuzau s-o întrebuințeze la negocieri, considerând că astfel s-ar fi plasat într-o poziție dezavantajoasă în raport cu europenii. Aveau o mult mai mare încredere în pidgin, căci folosea aceeași gramatică precum cantoneza lor în vreme ce cuvintele erau mai ales englezești, portugheze și hindustane – și, astfel stând lucrurile, toți cei care vorbeau dialectul erau la fel de defavorizați, ceea ce se considera a fi în avantajul tuturor. Mai mult, era o limbă simplă, deloc greu de stăpânit, iar pentru aceia care n-o cunoșteau exista o clasă întreagă de interpreți, cunoscuți ca linkisteri, care o puteau traduce atât în engleză, cât și în chineză.

Iar când vă aflați la Canton, vru să știe generalul, aveți permisiunea de a circula liber printre chinezi?

Da, Maiestate: nu există niciun fel de restricții în această privință. Cele mai importante tranzacții ale noastre se fac cu o breaslă specială de negustori chinezi: se numește Co-Hong, iar membrii săi poartă răspunderea exclusivă de a încheia afaceri cu străinii. În eventualitatea oricărei înșelătorii, ei sunt cei care trebuie să răspundă pentru comportamentul omologilor lor străini, așa că relațiile dintre comercianții chinezi și ceilalți sunt, într-un fel, foarte strânse, aproape ca un parteneriat. Dar mai există și o altă categorie de mijlocitori: aceștia sunt cunoscuți drept „compradori" și ei sunt cei care răspund de aprovizionarea negustorilor străini cu alimente și servitori, fiind totodată însărcinați și cu întreținerea clădirilor în care locuim – Cele Treisprezece Fabrici, The Thirteen Factories.

Zadig rostise aceste ultime trei cuvinte în engleză, iar unul dintre ele captă atenţia generalului:

Ah! „*Factory*"*!* Cuvântul are acelaşi înţeles cu „*factoreries*" al nostru?

Şi acesta era un subiect în privinţa căruia Zadig se documentase, şi ştia ce să răspundă.

Nu, Maiestate. „*Factory*" provine de la un cuvânt pe care l-au folosit cei dintâi veneţienii, iar mai apoi şi portughezii, în Goa. Termenul original este „*feitoria*" şi se referă doar la un loc unde agenţii şi factorii locuiesc şi încheie afaceri. La Canton, „fabricile" astea se mai numesc şi „*hongs*"

– Prin urmare, nu au nimic de-a face cu fabricaţia?

– Nu, Maiestate, nimic. „Fabricile" aparţin, la propriu, breslei Co-Hong, deşi nu v-aţi imagina acest lucru văzându-le, căci destule dintre ele au ajuns să se identifice cu o naţiune sau un regat. Unele îşi arborează chiar propriul lor drapel – de exemplu Fabrica Franceză.

Generalul, care mergea înainte cu pas vioi, se întoarse spre el:

– Prin urmare, „fabricile" astea sunt ca nişte ambasade?

– Străinii le tratează adeseori astfel, deşi nu sunt recunoscute ca atare de către chinezi. Din când în când, Britania îşi numeşte într-adevăr reprezentanţi la Canton, dar chinezii nu-i recunosc şi li se permite să comunice numai cu autorităţile provinciale: însă nici acest lucru nu e foarte uşor, căci mandarinii nu vor să primească niciun fel de scrisori care nu sunt redactate în stilul unei petiţii sau al unei solicitări, cu ideogramele chinezeşti potrivite – şi de vreme ce britanicilor nu le place s-o facă, adeseori nu se poate lega niciun fel de comunicare.

Napoleon râse scurt, cu dinţii lucindu-i în soare:

Prin urmare, relaţiile lor se împotmolesc la barierele protocolului?

Întocmai, Maiestate. Niciuna dintre tabere nu vrea să cedeze în privinţa asta. Dacă există vreo naţiune care să-i poată egala pe englezi în materie de aroganţă şi încăpăţânare, chinezii sunt aceia.

Dar, cu siguranță, de vreme ce englezii sunt cei care trimit ambasadori acolo, înseamnă că au mai multă nevoie de chinezi decât au chinezii de ei, nu-i așa?

Într-adevăr, Maiestate. Încă de pe la jumătatea secolului trecut, cererea de ceai chinezesc în Anglia și America a crescut cu o asemenea iuțeală, încât acum este principala sursă de profit pentru Compania Indiilor Orientale. Taxele și impozitele percepute pe ceai acoperă nu mai puțin de o zecime din veniturile britanice. Dacă la asta se adaugă și bunuri ca mătăsurile, porțelanurile și obiectele lăcuite, devine clar că cererea europeană de produse chinezești este nesățioasă. În China, pe de altă parte, se manifestă un interes foarte scăzut pentru exporturile europene – chinezii sunt un popor care crede că produsele proprii, la fel ca alimentele și tradițiile lor, sunt superioare tuturor celorlalte. În ultimii ani, acest lucru le-a creat britanicilor mari probleme, căci fluxul comercial a fost atât de neregulat, încât s-a produs o imensă scurgere de argint din Anglia. Acesta a fost motivul pentru care au început să exporte opiu în China.

Aruncând o privire peste umăr, Generalul își arcui sprânceana:

Au început? *Commencé?* Vreți să spuneți că acest comerț n-a existat dintotdeauna?

Nu tocmai, Maiestate – abia se târa, până în urmă cu vreo șaizeci de ani, când Compania Indiilor Orientale l-a adoptat ca pe un mijloc de a rectifica ieșirea din imperiu a metalelor prețioase. Și au reușit atât de bine, încât în momentul de față oferta abia dacă mai poate ține pasul cu cererea. Circulația argintului s-a inversat complet, acesta scurgându-se din China spre Britania, America și Europa.

Generalul se opri sub un copac cu frunze ciudate, păroase: culegând două dintre ele, le oferi amândurora câte una.

Vă va interesa fără îndoială, spuse el, să aflați că acest copac se numește „Pom de Varză" și nu mai există în niciun alt loc de pe Pământ. Puteți păstra aceste frunze ca amintiri de pe insula asta.

Zadig se înclină, iar Bahram îi urmă exemplul:

– Vă mulțumim, Maiestate.

Între timp, se îndepărtaseră binişor de casă, iar Generalul hotărî să se întoarcă. Un moment, păru – spre uşurarea lui Bahram – că-i pierise interesul pentru subiectele pe care le discutaseră înainte; dar, odată ce porniră din nou la drum, deveni clar că nu era un om care să se lase distras atât de uşor.

Aşadar, spuneţi-mi, messieurs, chinezii nu găsesc nimic rău la opiu?

A, ba fiţi sigur că da, Maiestate: importul lui a fost interzis în secolul trecut, iar de-atunci încoace prohibiţia s-a mai reluat de câteva ori. În principiu, este un comerţ clandestin – dar e greu să i se pună capăt, din moment ce mulţi oficiali, mari şi mici, au de câştigat de pe urma lui. Cât despre vânzători şi intermediari, când se pot obţine profituri mari, aceştia nu întârzie niciodată să găsească moduri de a ocoli legile.

Napoleon îşi coborî ochii spre cărarea plină de praf.

Da, spuse el încet, ca şi cum ar fi vorbit singur: aceasta era o problemă cu care ne-am confruntat şi noi, în Europa, cu Sistemul Continental al nostru. Negustorii şi contrabandiştii sunt foarte ingenioşi în încălcarea legilor.

Întocmai cum spuneţi, Maiestate.

La asta, în ochiul Generalului apăru un licăr.

Dar cât timp credeţi că vor mai îngădui chinezii ca acest negoţ să continue?

Rămâne de văzut, Maiestate. S-a ajuns la situaţia în care o încetare a afacerilor ar însemna un dezastru pentru Compania Indiilor Orientale. Nu exagerez spunându-vă că, fără opiu, Imperiul Britanic n-ar mai putea să-şi păstreze coloniile din Orient; englezii nu-şi pot permite să se lipsească de aceste profituri.

Quelle ironie! exclamă Napoleon dintr-odată, adresându-le vizitatorilor săi un zâmbet surprinzător de vesel. Ce ironie ar fi ca tocmai opiul să trezească din somn China! Iar atunci, aţi considera că e un lucru bun?

A, nu, Maiestate! se grăbi Zadig să răspundă. Dintotdeauna am fost învăţat că din ceva rău nu se poate naşte niciodată nimic bun.

Napoleon râse.

Dar atunci, ar însemna că toată lumea nu e altfel decât rea. Din ce alt motiv, *par example,* faceți dumneavoastră comerț cu opiu?

Nu eu, Maiestate, se grăbi Zadig să precizeze. Eu sunt ceasornicar și nu joc niciun rol în negoțul cu opiu.

Dar prietenul dumneavoastră? El face comerț cu opiu, nu-i așa? Nu-l consideră rău?

Această întrebare îl prinse pe Bahram pe nepregătite, și pentru câtva timp nu-și mai găsi cuvintele. Apoi, reculegându-se, spuse:

Opiul este ca vântul sau valurile: nu-mi stă mie în putere să-i influențez mișcarea. Un om nu e nici rău și nici bun, dacă navighează cu corabia după cum îl poartă vântul. Conduita lui față de cei din jur – prieteni, familie, servitori – este aceea după care trebuie să fie judecat. Acesta este crezul după care trăiesc eu.

Napoleon își îndreptă privirea pătrunzătoare spre Bahram:

Dar omul poate să și moară, nu-i așa, dacă se lasă în voia vântului?

Răspunsul îi pieri lui Bahram pe buze, căci Longwood apăruse la vedere, iar un aghiotant cobora grăbit poteca, în căutarea Generalului.

Bonaparte se întoarse spre Zadig și Bahram și-și scoase pălăria de pe cap.

Au revoir messieurs, bonne chance!

Partea a II-a

Șapte

Hotelul Markwick, Canton, 7 noiembrie, 1838

Draga mea Puggly, sunt *în Rai!* În sfârşit, la Canton – şi trebuie să spun că a durat o veşnicie până ce am ajuns! Am sosit cu o barcă de pasageri – o ambarcaţiune *cu totul* curioasă, în formă de omidă şi la fel de înceată. Cât îi mai invidiam pe armatorii bogaţi fanqui, care treceau ca vântul pe lângă noi, cu slupurile lor elegante şi lolele suple! Mi s-a spus că cele mai iuţi dintre ele pot străbate distanţa de la Macao la Canton într-o zi şi jumătate. Nu mai e nevoie să-ţi spun că omizii noastre i-a luat mai mult decât de două ori pe-atâta, iar la sfârşit ne-am pomenit abia în Whampoa, de unde mai sunt încă vreo zece mile până la Canton.

Whampoa este o insulă pe Fluviul Perlei, iar apele din jurul ei servesc ca radă pentru navele străine. Acestor vase nu li se permite să se apropie mai mult de Canton, aşa că trebuie să stea o vreme la ancoră, până li se golesc şi li se umplu la loc calele. E o încercare grea pentru bieţii oameni din echipaj, fiindcă în Whampoa nu se găseşte aproape nimic vrednic de interes, în afara unei frumoase pagode: am impresia că satul este pentru Fluviul Perlei cam ceea ce e Budge Budge pentru Hooghly – o amestecătură de godownuri, bankshalluri şi khane-vamale dărăpănate. Marinari şi lascari plictisiţi, imobilizaţi săptămâni de-a rândul pe corăbiile lor oprite, se ocupă de număratul zilelor până la următoarea ieşire pe uscat, la Canton.

Noroc că nu e nevoie să zăboveşti mult timp în Whampoa, căci sunt vase care fac legătura cu Cantonul la orice oră din zi şi din noapte. Râul este plin cu nave de forme ciudate, şi modele fantastice, şi totuşi la început nu ai impresia că te apropii de un mare oraş. La stânga ta se află o insulă – se numeşte Honam, şi are o înfăţişare peste măsură de pastorală, fiind plină de grădini, livezi şi moşii: şi această privelişte îmi aminteşte de împrejurimile Calcuttei, cu şesurile şi codrii din Chitpur, care se întind dincolo de râu. Dar numărul sampanelor, al lanteelor şi al joncilor tot creşte

pe măsură ce înaintezi şi curând sunt atât de multe, ancorate de ambele laturi ale râului, încât formează o baricadă neîntreruptă, de nu mai vezi ţărmul. Apoi, deasupra catargelor şi a velelor, apar meterezele oraşului – nişte ziduri imense de piatră cenuşie, deasupra cărora se înalţă, pe alocuri, foişoarele de pază şi acoperişurile de tot felul ale porţilor. Fort William, din Calcutta, pare *mititel* în comparaţie cu această citadelă vastă: zidurile ei se întind pe mile întregi. Urcă o colină şi se apropie unele de altele, pentru a se îmbina formând un turn maiestuos, cu cinci etaje. Se numeşte Turnul Mării-care-se-linişteşte (nu-i aşa că-i cel mai *poetic* nume din lume?) şi am auzit că soldaţii care-l păzesc lasă să intre vizitatori, dacă li se oferă un cumshaw satisfăcător: se spune că de sus poţi admira o privelişte extraordinară, că tot oraşul ţi se desfăşoară la picioare, ca o hartă imensă. Drumul pe jos până la turn nu ia decât o oră, două, ocolind zidurile oraşului, şi sunt hotărât să mă duc – altfel, n-am să văd absolut nimic din citadelă. Este strict *interzis* ca un străin să păşească pe vreuna dintre porţile oraşului – îţi închipui ce mult sporeşte asta dorinţa de-a intra! Mă rog, om vedea... oricum sunt destule de văzut şi de pictat pe aici, căci peste tot, de jur împrejurul zidurilor oraşului se găsesc suburbii – citadela nu este decât o navă contraamiral a oraşului Canton, având ancorată în jur o întreagă flotilă de vase mai mici.

S-ar putea să nu-ţi vină să crezi, Puggly dragă, dar cea mai mare dintre suburbiile astea este râul însuşi! În barăcile plutitoare din Canton locuiesc mai mulţi oameni decât în *toată* Calcutta: nu mai puţin de un *milion,* zic unii. Bărcile lor sunt amarate la marginea râului, de fiecare parte, şi-s aşa de numeroase că nici măcar nu poţi vedea apa de dedesubt. La început, acest oraş plutitor pare o mahala enormă, o aglomeraţie vastă de cocioabe înjghebate din lemn adus de valuri, bambus şi stuf; bărcile stau înghesuite aşa de strâns, încât dacă n-ai vedea cum se leagănă sau se zgâlţâie din când în când, le-ai lua drept nişte simple bordeie de formă ciudată. Cel mai aproape de ţărm stau câteva rânduri de sampane, majoritatea lungi de câte patru, cinci iarzi. Acoperişurile lor sunt făcute din bambus şi au un model pe cât de simplu, pe atât de *minunat* de ingenios, căci pot fi mutate în funcţie de

vreme. Când plouă, acoperământul este rearanjat ca să protejeze toată barca, iar în zilele frumoase e tras înapoi, pentru a lăsa spațiile de locuit să fie scăldate de soare – și e *uluitor* să observi tot ceea ce se întâmplă în ele. Locatarii sunt cu toții așa de *ocupați,* o să zici că tot orașul plutitor nu e altceva decât un fagure de albine pe apă: aici, în barca asta, fac fasole frecată; în alta, crochete cu pesmet; în cea de-acolo, tăiței, iar dincolo altceva – și toate astea, în acompaniamentul unei mari cacofonii de cloncăneli, mârâieli și lătrături, căci fiecare atelier plutitor este și o ogradă! Iar între ele sunt mici ulicioare și cărărui de apă, doar atât de largi cât să permită trecerea câte unei bărci-prăvălie; iar din-astea sunt mai multe decât ai crede că pot exista, căci le folosesc tot felul de găinari și chilipirgii – tăbăcari, spoitori, croitori, cârpaci, bărbieri, felceri, telali și mulți alții, toți oferindu-și marfa sau serviciile cu clopote, gonguri și strigăte.

Fanquii spun că orașul plutitor e un bârlog de bandiți, pungași, escroci, tâlhari și profitori de tot felul – dar mărturisesc că asta îmi sporește și mai mult pofta de a-l explora. Este atât de *vizual,* încât jinduiesc să-mi încerc mâna cu câteva tablouri nautice, în stilul lui Van Ruysdael poate, sau chiar al domnului Turner (dar asta n-ar merge niciodată, din păcate, căci domnul Chinnery se face de-a dreptul *verde la față* fie și doar la auzul acelui nume).

Și astfel, ajungem în fine la enclava străină – sau „Fanqui-town", cum am învățat deja să-i spun! Se află în cea mai îndepărtată extremitate a orașului, imediat după poarta de sud-vest a citadelei. Pe din afară, Fanqui-town nu arată deloc așa cum te-ai aștepta – ba chiar e atât de diferit de tot ceea ce-mi imaginasem, încât mi-a tăiat respirația! Îmi închipuisem că fabricile vor fi decorate drăguț cu motive Celeste – poate câteva streșini arcuite sau turle ca ale pagodelor, asemenea celor ce vrăjesc așa de tare ochiul în picturile chinezești. Dar dac-ai putea să vezi fabricile cu ochii tăi, Puggly dragă, îți garantez că ți-ar aminti mai degrabă de tablourile unor locuri aflate foarte departe – Amsterdamul lui Vermeer sau chiar... Calcutta lui Chinnery. Ai vedea un șir de clădiri înalte și înguste, cu ferestre oblonite și acoperișuri în pantă abruptă. Unele au verande cu colonade, și

aceleaşi paravane khus-khus pe care le vezi în India: dacă ţii ochii întredeschişi, te-ai crede pe Strand, la Calcutta, privind bankshallele şi daftarii marilor case englezeşti de comerţ. Culorile, însă, sunt cu totul altele, mai vii şi mai variate: de la distanţă, fabricile arată ca nişte dungi de vopsea trasate pe zidurile cenuşii ale citadelei.

Fabrica Engleză este cea mai mare din toate treisprezece; are o capelă cu turn, iar clopotul orologiului din vârful acestuia anunţă orele pentru întregul Fanqui-town. Mai are şi o grădină în faţă, şi un enorm catarg pentru drapel. Unele dintre celelalte fabrici au şi ele în faţă steaguri – cea olandeză, cea daneză, cea franceză şi cea americană. Sunt mai mari decât toate drapelele pe care le-am văzut eu vreodată, iar catargele lor sunt imens de înalte. Arată ca nişte lănci gigantice, înfipte în pământul Chinei, şi se ridică până sus deasupra acoperişurilor de fabrici, ca pentru a se asigura că pot să le vadă şi mandarinii dintre zidurile oraşului.

După cum îţi poţi imagina, încă de la bordul bacului mă gândeam cum să pictez această scenă. Încă n-am început, desigur, dar ştiu că va fi o mare provocare, mai ales în ceea ce priveşte problemele de profunzime. Fabricile au nişte faţade atât de înguste, încât dacă te uiţi la ele ai crede că înăuntru abia ar putea să încapă vreo duzină de oameni. Dar dincolo de fiecare faţadă se întinde un labirint de case, curţi, godownuri şi khazane; un coridor prelung, arcuit, parcurge fiecare incintă pe toată lungimea, făcând legătura între case şi curţi – noaptea, aceste pasaje sunt luminate cu felinare, ceea ce le face să arate ca nişte străzi de oraş.

Unii spun că fabricile au fost clădite conform unui model de construcţii tipic chinezesc, unde orice număr de pavilioane şi curţi pot coexista între zidurile unei singure îngrădituri; dar i-am mai auzit pe unii spunând şi că fabricile ar cam semăna cu colegiile din Oxford şi Leiden, cu sălile şi casele grupate în jurul multor dreptunghiuri unite între ele. Dac-aş fi un pictor de miniaturi persane, aş picta faţadele frontal, apoi aş crea în spatele lor un unghi, astfel încât modelul incintei interioare să devină vizibil ochiului. Dar nici nu ne putem gândi la aşa ceva, căci ar ieşi un mare *scandal:* domnul Chinnery ar fi oripilat, iar eu ar trebui să petrec *ani de zile* făcând exerciţii de construire a perspectivei.

Dar mă reped prea tare: mai trebuie să te aduc la ghatul de debarcare din Fanqui-town, care se numeşte – şi-ţi jur că ăsta e adevărul! – *„Jackass Point"* (cu alte cuvinte, în fabulosul Oraş-al-Omului trebuie să intri prin Vârful Indicibilului-lui-Jack). Şi totuşi, acest supozitor nu e cu nimic diferit de debarcaderele noastre din Calcutta: nu există ponton – în schimb, sunt trepte, mocirlite de la ultimul flux (da, iubita mea Puggleshwari, apele Perlei, la fel ca ale iubitului nostru Hooghly, se înalţă şi coboară de două ori pe zi!). Însă nici chiar la Calcutta n-am mai asistat la un asemenea goll-mal cum e Jackass Point: atât de mulţi oameni, o agitaţie aşa de mare, atâta hulla-gulla, atâţia culii, făcând o asemenea tamasha de lupte pentru bagajele şi vasele cu care ai venit. M-am socotit norocos să le pot cârmi pe ale mele spre un băiat cu un zâmbet învingător, un anume Ah Lei. (De ce atât de mulţi Ahi ai putea să te întrebi, şi nicăieri niciun Ooh? Pe străzile din Macao vei mai întâlni şi nenumăraţi tineri care se prezintă ca „Ah Man", „Ah Gan" şi aşa mai departe, iar dacă întrebi vreodată ce înseamnă acel „Ah!", vei afla că, în cantoneză, la fel ca şi în engleză, această vocabulă nu serveşte altei funcţii decât aceleia de dres al glasului. Dar numai fiindcă purtătorii „Ah"-ului sunt de obicei tineri, sau săraci, nu trebuie să-ţi imaginezi că ei n-ar avea nici un alt nume. Se prea poate ca, în alte încarnări, să fi fost cunoscuţi ca „Dragonul cu Suflare de Foc", sau „Armăsarul Neobosit"– dacă pe bună dreptate sau nu, doar Nevestele şi Prietenii lor vor fi ştiind.)

Ah Lei nu era nici dragon, nici armăsar; nu-mi ajungea nici până la jumătate. Am crezut că avea să fie strivit de greutatea bagajelor mele, dar le-a săltat pe toate în spinare din două zvâcnete ale încheieturii mâinii. „Ce-loc wanchi?" îmi zice, iar eu îi zic: „Marwick's Hotel". Şi astfel, urmându-l pe tânărul meu Atlas, am păşit pe porţiunea de mal care formează inima şi vatra Fanqui-town-ului. Acesta este un spaţiu deschis, între fabrici şi ţărm: englezii îl numesc „Scuarul", dar hindustanii au o denumire mai potrivită pentru el: îi zic „Maidan", ceea ce şi este: o răspântie, un loc de întâlnire, o piaţă, o promenadă, o scenă a unei tamasha care nu se sfârşeşte niciodată: domneşte acolo o asemenea activitate, o asemenea *animaţie,* încât mă apucă disperarea când mă gândesc

cum aş putea reuşi s-o redau pe pânză. Oriunde te uiţi, vezi câte ceva absolut ciudat şi cum nu se poate mai *singular:* o furtună de scârţâieli subţiri se apropie de tine, iar în mijlocul ei e un om cu mii de coji de nucă agăţate pe o cobiliţă; la o privire mai atentă, descoperi că fiecare nucă a fost sculptată în formă de colivie – o colivie minusculă şi minunată, pentru un greier! Omul duce mii de asemenea insecte, şi toate cântă cât le ţin puterile. N-ai apucat să faci decât un pas, doi, înainte ca un alt vacarm să vină la trap spre tine: în centrul lui se află un personaj măreţ, poate un mandarin sau un negustor din breasla Co-Hong; stă aşezat într-un fel de palki, atâta doar că de fapt este un jilţ sedan cu perdele, suspendat pe nişte prăjini pentru umeri; oamenii care duc palanchinul se numesc „cai fără coadă" şi au nişte ajutoare care aleargă pe-alături, bătând din tobe şi tamburine ca să elibereze drumul. Totul e atât de nou, încât rămâi cu privirea pierdută şi nu lipseşte mult să fii călcat în picioare de caii fără coadă...

Şi totuşi, este un loc *cât un degetar!* Întregul Fanqui-town – Maidanul, străzile şi toate cele treisprezece fabrici – ar încăpea doar într-un colţişor al Maidanului din Calcutta. De la un capăt la altul, enclava are doar o lungime de vreo mie de picioare, mai puţin decât un sfert de milă, iar lăţimea-i e doar pe jumătate din asta. Într-un fel, Fanqui-town e ca o corabie pe mare, cu sute – ba nu, mii – de oameni care locuiesc înghesuiţi laolaltă într-o fâşiuţă de loc. Cred cu tărie că nu mai există un asemenea loc nicăieri pe Pământ – atât de mic şi totuşi atât de variat, unde trebuie să trăiască oameni din toate colţurile lumii, cot la cot, timp de şase luni pe an. Îţi spun eu, Pugglissima mia, dacă tu ai sta pe Maidan şi ai privi steagurile fabricilor, cum fâlfâie pe fundalul zidurilor cenuşii ale citadelei Cantonului, sunt sigur că şi tu te-ai simţi *copleşită:* e ca şi cum ai fi sosit în pragul ultimului şi celui mai mare dintre caravanseraiurile lumii.

Şi totuşi, într-un fel, este şi foarte familiar. Oriunde te-ai uita, sunt khidmatgari, daftardari, khansamaşi, chuprassişi, peoni, durwani, khazanadari, khalaşi şi lascari. Iar aceasta, dragă Puggly, este una dintre cele mai mari surprize ale Fanqui-town-ului – un *mare număr* de locuitori de-ai lui sunt din India! Vin din Sindh şi

Goa, de la Bombay şi din Malabar, din Madras şi de pe colinele Coringa, de la Calcutta şi Sylhet – dar aceste diferenţe nu înseamnă nimic pentru puştii care roiesc prin jurul Maidanului. Ei au propriile lor nume pentru toate sortimentele de diavoli străini: britanicii sunt „*I-say*-i", iar francezii, „merzi". După acelaşi principiu, hindustanii sunt „achhai": indiferent dacă un om e din Karachi sau din Chittagong, băieţii vor forfoti pe urmele lui, cu mâna întinsă, strigând: „Achha! Achha! Dă-mi cumshaw!"

Par să fie convinşi că achhaii sunt toţi dintr-o singură ţară – nu ţi se pare cea mai caraghioasă idee? Există chiar şi o fabrică despre care vorbesc numind-o „Achha Hong" – fireşte, nu are un steag al ei propriu.

În Achha Hong, zilele lui Neel începeau devreme. Bahram era un om al obiceiurilor bine stabilite, iar subalternii şi angajaţii lui erau nevoiţi să-şi organizeze timpul în funcţie de acestea. Pentru Neel, asta însemna că trebuia să se trezească din somn înainte de ivirea zorilor, căci el era cel ce purta răspunderea de a se asigura că daftarul lui Bahram era curăţat şi pregătit întocmai conform dorinţelor lui. Seth-ul nu îngăduia nicio imprecizie în privinţa asta: odaia trebuia să fie măturată cu cel puţin o jumătate de oră înainte de aşi face el apariţia, pentru a lăsa timp ca să se aşeze praful; biroul şi scaunul lui Neel să fie puse exact la locurile lor, lângă acel colţ al peretelui opus şi nu în altă parte. Nu era deloc uşor să ia toate aceste măsuri, căci asta însemna să-i trezească din somn şi să-i îndemne la muncă pe mulţi alţii, dintre care unii nu aveau deloc chef să primească ordine de la un munshi atât de tânăr şi lipsit de experienţă ca Neel.

Daftarul era una dintre cele mai ciudate încăperi pe care le văzuse Neel vreodată: arăta de parcă ar fi fost transportată în China din cine ştie ce regiune friguroasă a Europei de Nord – tavanul său, înalt şi străbătut de grinzi, ca al unei capele, conţinea chiar şi un şemineu cu consolă.

Vico a fost cel care i-a spus lui Neel cum ajunsese Seth-ul să ocupe acel daftar, în primele sale zile la Canton. Bahram, la fel ca mulţi alţi negustori parsii, locuise în fabrica olandeză: se spunea că

pe vremuri, în Gujarat, parsiii le fuseseră de mare ajutor negustorilor din Olanda – mai târziu, aceştia din urmă, la rândul lor, le oferiseră adăpost parsiilor când începuseră comerţul cu China. În Surat, bunicul lui Bahram avusese cândva şi el un partener comercial din Amsterdam, şi această legătură era cea care-l adusese pentru prima oară pe Bahram la fabrica olandeză. Dar lui Bahram nu-i plăcuse niciodată prea mult acel hong; era un loc solemn şi anost, unde un hohot de râs sau o vorbă rostită prea tare puteau atrage priviri dezaprobatoare şi chiar mustrări aspre. În plus, fiind unul dintre cei mai tineri membri ai contingentului din Bombay, Bahram primise aproape întotdeauna cele mai întunecoase şi umede încăperi din complex. Nu-l făcea să se simtă mai bine nici faptul că atât de mulţi alţi parsii locuiau şi ei în acelaşi hong – inclusiv numeroşi bătrâni care considerau că era de datoria lor să stea cu ochii pe el – aşa că, atunci când a aflat că se eliberase un apartament bun într-o altă clădire, n-a întârziat să se ducă să-l vadă.

Stabilimentul în chestiune era Fungtai Hong-ul – una dintre fabricile „chow-chow", sau cu produse diverse, din Fanqui-town. Frontonul Fungtai-ului era modest în comparaţie cu cele ale unora dintre vecinii săi. La fel ca toate fabricile, nu consta dintr-un singur edificiu, ci mai degrabă dintr-un şir de case, unite prin porţi cu arcade şi coridoare acoperite, fiecare clădire fiind despărţită de celelalte printr-o curte. Casele nu aveau aceeaşi mărime: unele erau mici, câtă vreme altele erau destul de mari pentru a fi împărţite în mai multe apartamente, fiecare cu propria sa grădină, atelier, daftar, khazana şi camere de locuit. Casele din fund erau în general cele mai puţin dezirabile; fiind separate de Maidan prin numeroase coridoare şi curţi, erau mai întunecoase şi mai sărăcăcioase decât cele din faţă; unele arătau ca nişte locuinţe colective, iar în odăile lor mici cât nişte celule stăteau cei mai amărâţi dintre călătorii străini veniţi în Fanqui-town – negustori mărunţi şi speculanţi chilipirgii, servitori şi daftardari neînsemnaţi.

Cele mai râvnite locuinţe din Fanqui-town erau acelea care aveau vedere spre Maidan, dar acestea erau puţine la număr, de vreme ce clădirile aveau faţade atât de înguste. Fiind considerate foarte luxoase, erau preţuite ca atare, însă chiar şi aşa rareori se

întâmpla să devină disponibil câte un apartament cu vedere la Maidan. Astfel, când a văzut că i se oferea un asemenea apartament, Bahram s-a grăbit să plătească un avans. De-atunci, a închiriat aceeaşi locuinţă în timpul fiecărei vizite, adăugând de fiecare dată alte câteva camere, ca să aibă loc pentru anturajul său tot mai numeros de shroffi, khidmatgari, daftardari şi personal de bucătărie.

Mai târziu, urmând exemplul lui Bahram, mulţi alţi negustori din Bombay au început să graviteze spre Fungtai, fabrica ajungând astfel să fie cunoscută ca „Achha Hong". Dar cinstea de a fi primul parsiu care se mutase acolo îi revenea lui Bahram, şi acum, după mai mult de douăzeci de ani, ajunsese să ocupe cele mai bune camere din clădire, ca şi cum ar fi fost dreptul lui firesc: locuinţa lui includea un cabinet, o bucătărie, o khazana şi mai multe dormitoare şi odăiţe pentru suita de cincisprezece angajaţi. Propriul lui apartament se afla la ultimul etaj, constând dintr-un dormitor spaţios dar întunecos, o baie foarte friguroasă şi o sufragerie care nu era folosită decât cu ocazii deosebite. Şi apoi, desigur, mai era şi daftarul, cu minunata lui vedere spre Maidan şi râu – de-a lungul anilor, fereastra sa cu storuri devenise unul dintre reperele enclavei străine şi mulţi locuitori noi le-o arătau străinilor, spunând:

– Ia aruncaţi o dekko acolo, sus: după fereastra aceea se află daftarul lui Barry Moddie.

Dar Bahram nu era, desigur, singurul negustor care folosise încăperea aceea: în anii când prefera să rămână la Bombay pe parcursul sezonului comercial, daftarul era închiriat altora. Mai mulţi dintre foştii ocupanţi ai apartamentului lăsaseră urme ale trecerii lor pe-acolo, căci se întâmpla adesea ca, la sfârşitul sezonului, câte un negustor să se pomenească împovărat cu mai multe lucruri decât i-ar fi fost comod să ia cu el înapoi acasă. În asemenea împrejurări, cel mai uşor era să le lase în urmă. Astfel, în daftar se adunase o colecţie numeroasă de obiecte diverse: figurine înalte până la talie care dădeau din cap aprobator, pagode sculptate din lemn, oglinzi lăcuite, o urnă de argint care de fapt era o răzuitoare de nucşoară, sau un bol de sticlă unde înota la nesfârşit în cerc un peştişor auriu cu ochi bulbucaţi. Multe dintre aceste lucruri îi apar-

ţineau lui Bahram, inclusiv un bolovan enigmatic care stătea într-un colţ întunecat al camerei, acoperit cu un strat de praf: era mare, cenuşiu şi plin de găuri, încât arăta de parcă l-ar fi mâncat viermii pe dinăuntru.

– Pe ăsta ştii cine l-a adus? îi spuse Bahram lui Neel într-o dimineaţă, arătându-i bolovanul. Chunqua, vechiul meu comprador. Într-o bună zi, îl văd că vine aici şi zice că a adus un dar ca să facă chin-chin. Aşa că, zic: în regulă, de ce nu? Şi urcă şase băieţi, cărând pietroiul ăsta. Trebuie să fie vreo glumă, îmi spun eu: amicul o fi ascuns înăuntru niscaiva bijuterii, sau cine ştie ce alte chestii – imediat o să scoată comoara şi o să-mi facă o mare surpriză. Ţi-ai găsit! Chunqua îmi spune că l-a adus stră-străbunicul lui, de la Lacul Tai, care e vestit pentru pietrele lui (închipuieşte-ţi numai, hm? chinezii ăştia până şi pentru pietre au „locuri vestite" – la fel cum sunt laddourile şi mithaiurile pentru noi). Dar după ce piatra a fost adusă la el în casă, înaintaşul lui a hotărât că drăcia nu era încă gata. Înţelegi, nu, cum gândesc ăştia? Dumnezeu a făcut bolovanul demult, da' asta nu-i de-ajuns. Aşa că, ce-au făcut – ia să vedem, ştii? L-au pus sub acoperişul casei lor, ca să se scurgă apa pe el şi să formeze modele. Păi ia să-mi spui tu mie, cât timp au băieţii ăştia, hm? Nu ca tine şi ca mine: nimeni nu face jaldi-jaldi şi chull-chull. Nouăzeci de ani în cap şade afurisitul de pietroi sub streaşină, după care Chunqua hotărăşte că e gata în sfârşit şi mi-l aduce mie ca dar de chin-chin. Arré-baba, îmi zic eu, ce-o să mă fac de-acuma cu ditamai cataroiul? Nu pot să-l refuz, că s-ar simţi jignit. Da' nici acasă nu-l pot lua cu mine, c-ar apuca-o pe Bibiji toate pandaliile. „Ce", o să zică ea, „altceva n-ai fost în stare să găseşti în China, de mi aduci pietre şi beţe? Ce fel de budmashee ai învăţat acolo?" Şi-atunci, ce era să fac? A trebuit să-l las aici.

Bolovanul nu era singurul obiect din odaie cu o semnificaţie aparte pentru Seth: acelaşi lucru se putea spune şi despre birou. Fără îndoială, era o piesă de mobilier foarte frumos lucrată, un ansamblu lustruit din lemn de padauk cu tentă roşiatică şi furniturl de Paktong sclipitoare. Partea din faţă se deschidea, lăsând să se vadă două rânduri de compartimente boltite, despărţite prin coloane cioplite în aşa fel încât să arate ca nişte cotoare aurite de

cărți. Sub tăblia de scris se aflau nouă sertare masive, fiecare înzestrat cu câte un mâner de alamă și o gaură a cheii.

Cheile biroului erau toate ținute de Bahram la loc sigur, cu excepția celei mai mari, care deschidea panoul din față – un duplicat al acesteia i se încredințase și lui Neel, căci era de datoria lui să descuie biroul dimineața și să se asigure că era utilat cu toate ustensilele de scris preferate ale lui Bahram. Penele de gâscă pe care Seth-ul ținea să le folosească nu erau greu de procurat – dar cerneala era cu totul altceva, căci Bahram nu accepta cu niciun chip soiuri obișnuite. În timp ce se afla la Canton, insista să aibă la dispoziție o călimară cu încrustații fine, două baghete de cerneală de cea mai bună calitate și un borcănel cu apă specială „de izvor" – toate acestea astfel încât să poată, la nevoie, să-și prepare singur cerneala, în stilul răbdător și meditativ al unui cărturar chinez. Dată fiind dispoziția nevricoasă a lui Bahram, aceasta era cea mai improbabilă preocupare, dar nu conta – cerea ca materialele pentru măcinarea și dizolvarea cernelii, la fel ca penele, să fie plasate zilnic exact în același loc, lângă colțul din stânga-spate al tăbliei biroului. Ironia era că nici biroul și nici materialele de preparat cerneala nu prea erau folosite, de vreme ce Bahram rareori avea răgaz să se așeze, câtă vreme se afla în daftar; își petrecea timpul mai mult plimbându-se încoace și-ncolo prin încăpere, cu mâinile la spate; chiar și când trebuia să semneze un document, de obicei o făcea stând în picioare lângă fereastră, cu una dintre penele tocite ale lui Neel.

Numai când își lua micul dejun folosea Bahram cum se cade un scaun. Această masă era o activitate foarte complicată, o ceremonie care evoluase îndelung pe parcursul anilor: o prezida Mesto, bucătarul, și era servită nu în sufrageria privată a lui Bahram, ci pe o masă cu placă de marmură, într-un colț al daftarului. Cu puțin timp înainte ca Seth-ul să intre în daftar, Mesto acoperea tăblia cu o față de masă din mătase; apoi, după ce Bahram se așeza, bucătarul punea în fața lui o gamă întreagă de farfurioare și castronașe, conținând poate niște *akoori* – jumări de ouă cu frunze de coriandru, ardei iuți verzi și cepe de primăvară, câteva chifteluțe shumai, umplute cu carne tocată de pui și ciuperci; eventual, vreo do-

uă felii de pâine prăjită şi câteva frigărui satay, poate şi o mică porţie de congee în stil Madras, aromat cu ghee, şi o farfurioară de *kheemo kaleji* – tocătură de carne de oaie şi ficat; şi aşa mai departe.

Micul dejun al lui Bahram se încheia întotdeauna cu o băutură pe care Mesto susţinea că el însuşi o inventase: era preparată din lapte şi frunze de ceai, dar nu semăna nicidecum cu acel *chàh* care se servea peste tot prin Canton – ba chiar, era considerată atât de revoltătoare de către chinezii veniţi în vizită la Achha Hong, încât doar mirosul ei îi făcuse pe câţiva să vomite („Uită-te, numai" spunea Vico, cu dispreţ, „chinezii ăştia mănâncă insecte şi şerpi cu atâta plăcere, dar nu pot înghiţi laptele!"

Deşi Mesto era cel care prepara băutura, responsabilitatea de a procura ingredientele cădea în sarcina lui Vico – ceea ce nu era deloc un fleac, de vreme ce unul dintre cele mai importante era laptele, produs mai greu de obţinut, în Canton, decât mirul sau migdala indiană. Principala sursă de lapte a enclavei străine consta din câteva vaci care aparţineau Hongului danez; întrucât mulţi dintre negustorii europeni nu puteau trăi fără brânză, smântână şi unt, toată producţia danezilor era rezervată încă dinainte ca laptele să fie muls în şiştar.

Dar neobositul Vico mai descoperise încă un furnizor: chiar peste râu de enclava străină, pe Insula Honam, se afla o imensă mănăstire buddhistă, care găzduia un contingent apreciabil de călugări tibetani. Fiind obişnuiţi să consume ceai cu unt şi alte produse comestibile care aveau nevoie de lapte, tibetanii creşteau, în locul iacilor, o mică turmă de bivoli: acestea erau animalele care furnizau laptele pentru băutura lui Mesto. Bucătarul îl fierbea în amestec cu o măsură de frunze de ceai Bohea negru şi puţine cuişoare, scorţişoară şi anason – toate acestea fiind rotunjite cu câteva mâini de cheeni, zahărul chinezesc rafinat care devenise recent atât de popular în Bombay. Compoziţia ce rezulta de aici se numea „chai", sau „chai-garam" (a doua variantă referindu-se la adaosul de garam-masala pe care-l conţinea): Bahram nu putea rezista fără ea, şi la intervale regulate îi erau aduse cupe pline, ca o punctuaţie a trecerii timpului de peste zi.

Chai nu era numai băutura preferată a lui Bahram, ci şi a întregului Achha Hong, şi toţi cei din anturajul lui Bahram aşteptau cu nerăbdare să audă vocile peonilor care treceau periodic pe-acolo, intonând: „Chai garam, Chai garam!" Cu un deosebit interes era aşteptată cupa cu Chai de la jumătatea dimineţii, care de obicei se servea cu o gustare. Dintre acestea, cel mai des se servea o specialitate uighur numită *samsa* – triunghiuri mici de paste făinoase, umplute de obicei cu carne tocată; coapte într-un tandur portabil, se vindeau fierbinţi pe Maidan şi erau foarte uşor de procurat. Fiind varianta străveche a unei gustări indiene, acestea erau consumate cu multă plăcere în Achha Hong şi se vorbea despre ele folosindu-se familiarul nume hindustan: *samosa.*

La fel ca toţi ceilalţi din Achha Hong, şi Neel a ajuns în scurt timp să-şi aştepte cu nerăbdare samosa şi chai-garam-ul dinaintea amiezii. Pentru el, însă, sonoritatea acestor cuvinte nefamiliare era la fel de savuroasă ca produsele care le purtau numele. A constatat că învăţa încontinuu cuvinte noi, de la ceilalţi oameni din anturajul lui Bahram: unele, printre care şi „chai", proveneau din limba chineză, pe când altele erau aduse de Vico din portugheză – cum ar fi „falto", de exemplu, care însemna fals sau fraudulos, iar în limbile achhailor devenise *„phaltu".*

Încă din perioada când abia se acomoda, lui Neel i-a devenit clar că Fungtai Hong era o lume în sine, cu propriile ei mâncăruri şi cuvinte, ritualuri şi obiceiuri: îi dădea senzaţia că oamenii din Fanqui-town erau primii locuitori ai unei ţări noi, un Achhastan în formare. Mai mult, toţi membrii, de la cei mai de jos kussabi măturători până la cei mai tipicari shrobi care cerneau monede, se mândreau cu căminul lor, unde se simţeau ca într-o familie. La început, acest lucru l-a surprins mult pe Neel, căci la prima vedere ideea că achhaii ar fi putut forma o familie de un fel sau altul părea nu doar improbabilă, ci chiar absurdă: erau o adunătură pestriţă de oameni din cele mai îndepărtate regiuni ale subcontinentului indian, care vorbeau între ei în mai mult de o duzină de limbi diferite; unii erau din zone aflate sub stăpânire britanică sau portugheză, iar alţii din state guvernate de nababi sau nizami, de rajahi ori de rawali: printre ei se numărau musulmani, creştini, hinduşi, parsii şi,

de asemenea, câțiva care, la ei acasă, ar fi fost excluși de către toți. Dacă nu părăseau subcontinentul, drumurile lor nu s-ar fi încrucișat niciodată, și puțini dintre ei ar fi vorbit veodată cu ceilalți, sau i-ar fi întâlnit măcar, necum să mai și ia masa împreună. Acasă, nici nu le-ar fi trecut prin minte să-și imagineze că puteau avea atât de multe în comun – dar aici, indiferent dacă le plăcea sau nu, n-aveau cum să scape de aceste interacțiuni ale traiului în comun; se confruntau cu ele de fiecare dată când ieșeau pe ușă, și-i întâmpinau exclamațiile celorlalți de pe Maidan: „Achha! Aa-chaa?"

N-ar fi avut niciun rost să protestezi împotriva nepotrivirii acestei îngrămădeli la întâmplare: pe copiii străzii nu-i interesa dacă erai musulman kachhi, catolic brahmin sau parsiu din Bombay. Să fi fost vorba de înfățișare, cumva? Sau, poate, hainele erau pricina? Ori sunetul limbii – dar cum, când toate erau atât de diferite între ele? Sau, poate, totul pornea numai de la mirosul de mirodenii care se impregna în hainele tuturor? Indiferent din ce cauză, de la un anumit moment ajungeai să accepți faptul că exista ceva care te lega de ceilalți achhai: era o realitate inevitabilă, și n-ai fi putut-o lăsa în urmă mai ușor așa cum nu poți să-ți lepezi propria piele și să te îmbraci cu alta. Și, în chip ciudat, odată ce acceptai acest lucru, misteriosul spirit comunitar care existase numai în ochii djinnilor și ai băieților-jai de pe Maidan devenea real, și ajungeai să recunoști faptul că toți aveau o miză în felul cum erau priviți și tratați ceilalți. Și cu cât stăteai mai mult sub acel acoperiș, cu Maidanul la ușă, cu atât se strângeau mai tare relațiile – fiindcă, în mod paradoxal, aceste legături erau înnodate nu de un egocentrism nemăsurat, ci mai degrabă de o senzație de rușine comună tuturor. Pornea de la conștiința faptului că aproape tot „noroiul negru" care venea în Canton era expediat de pe propriile tale maluri de acasă; și mai știai și că, deși partea ta din bogățiile ce creșteau din acel mâl era minusculă, asta nu împiedica duhoarea să se prindă de tine mai puternic decât de oricare alt soi de străin.

Sunetul familiar al ceasului capelei era la fel de liniștitor pentru Bahram ca priveliștea pe care o vedea de la fereastra daftarului: când se uita afară, pe Maidan, ochii lui regăseau mereu aceeași

scenă, aproape neschimbată – grupuri-grupuri forfotind peste tot, în încercarea de a găsi clienți pentru dughenele shamshoo de pe Ulița Vierului, marinari și lascari șiroind prin debarcaderul de la Jackass Point, hotărâți să profite la maximum de pe urma răgazului petrecut pe uscat, bande de cerșetori care stăteau sub copaci și la gurile aleilor, clănțănind din pocnitori, bărbieri care-și ofereau serviciile în locurile lor obișnuite, răzând frunți și împletind cozi sub umbrare portabile, făcute din rogojini de bambus.

Și totuși, în pofida acestei aparențe de normalitate, Bahram înțelesese clar încă din momentul sosirii sale pe Fluviul Perlei că în China lucrurile se schimbaseră într-adevăr. În trecut, ar fi părăsit corabia lângă Insula Lintin, la gura râului: acolo se duceau mereu corăbiile de marfă venite din India. De data asta, însă, lângă insulă nu se vedea nicio navă, numai două șlepuri vechi de transfer, unul american și altul britanic. În ultimii ani, de pe punțile acestor vase fără catarge preluau crabii-iuți opiul. Imaginea acestor ambarcațiuni înguste și puternice repezindu-se pe apă, cu câte șaizeci de rame ridicându-se și coborând toate o dată, fusese cândva unul dintre cele mai interesante spectacole de pe Fluviul Perlei. Acum, nicăieri în estuar nu se mai vedea niciun crab-iute. Șlepurile, ale căror punți fuseseră în trecut niște adevărate roiuri de activitate ce zumzăiau necontenit, erau părăsite acum și păreau gata să se răstoarne.

Fiind avertizat dinainte, Bahram lăsase *Anahita* la Hong Kong, ancorată în strâmtoarea îngustă care despărțea insula de capul Kowloon. Și așa ceva ar fi fost de neconceput înainte-vreme, căci navele evitau acel canal, de teama piraților. În acest an, toată flota care transporta opiu era ancorată acolo, astfel încât exista măcar mângâierea de a ști că aveau să-și poată oferi una alteia o oarecare siguranță.

Condițiile de la gura râului îl făcuseră pe Bahram să se aștepte ca și Cantonul să se fi schimbat drastic: se bucurase să vadă că Fanqui-town-ul își desfășura activitatea mai mult sau mai puțin ca de obicei. Numai când ochii i s-au îndreptat spre navele orașului plutitor de pe Fluviul Perlei, a remarcat că se produsese o schimbare remarcabilă și irevocabilă, cel puțin din punctul lui de vedere.

În virtutea obişnuinţei, ochii i s-au aţintit drept spre locul unde fusese ancorată întotdeauna barca lui Chi-mei: se afla în dreapta, lângă confluenţa dintre Fluviul Perlei şi Râul de Miazănoapte, unde se forma o mare întindere de apă cunoscută ca Lacul Lebedei Albe – în ultimii douăzeci de ani, Chi-mei reuşise cumva să-şi păstreze acel loc ca radă, deşi îşi schimbase corăbiile de mai multe ori. Pe vremuri, când bărcile-bucătărie erau modeste ca mărime şi fără o formă distinctivă, lui Bahram îi era greu să le recunoască dintre sutele de vase amarate de-a lungul malurilor. Dar, cu trecerea timpului, navele deveniseră mai mari şi mai deosebite ca aspect, iar ultima fusese atât de bătătoare la ochi, încât o putuse depista fără nicio dificultate de la fereastra daftarului: era o ambarcaţiune vopsită în culori vii, cu două punţi şi pupa în forma unei cozi de peşte ridicate. Ochii lui se obişnuiseră s-o vadă ori de câte ori se ducea la fereastră: când fumul se înălţa în spirală, ştia că Chi-mei îşi aprinsese focurile de gătit şi ziua de muncă începuse – era ca şi cum ritmul activităţii de la bord ar fi fost pentru el un contrapunct misterios dar necesar faţă de cele din propriul lui daftar.

La sosirea în Canton, Bahram se aştepase, ba chiar putea spune că sperase, ca barca lui Chi-mei să fie tot la locul său dintotdeauna; într-un fel, era şi proprietatea lui, căci contribuise generos la achiziţionarea ei.

Problema îl frământase mult în ultima parte a călătoriei, de la Whampoa la Canton, şi avusese de gând să i-o împărtăşească lui Chunqua, compradorul lui, cu proxima ocazie. Dar, când sosise la Jackass Point, chipul familiar al lui Chunqua nu se vedea nicăieri: în schimb, Bahram şi ai lui fuseseră întâmpinaţi de unul dintre fiii lui Chunqua, pe care-l chema Tinqua. De la el, Bahram a aflat că fostul lui comprador murise de câteva luni, după o boală îndelungată – şi, conform tradiţiei, fiii lui îi moşteneau clienţii.

Bahram a fost zguduit de veste. Chunqua fusese compradorul lui multă vreme; începuseră să colaboreze când aveau amândoi doar douăzeci şi ceva de ani, şi împreună străbătuseră drumul spre prosperitate şi spre vârsta mijlocie. Legăturile dintre ei, bazate pe afecţiune şi încredere, deveniseră foarte profunde: îşi cunoscuseră unul altuia familiile şi, când Bahram era plecat, Chunqua a-

vea grijă de Chi-mei şi Freddy; supraveghease ca un fel de unchi creşterea băiatului şi servise ca mijlocitor pentru banii şi darurile pe care le trimitea Bahram pentru ei.

Pierderea lui Chunqua însemna încă o retezare a unei legături cu Cantonul: îi cunoscuse pe fiii compradorului său încă din copilărie, dar nu şi-i putea închipui luând locul tatălui lor – şi cu atât mai puţin pe Tinqua, un tânăr capricios, cu foarte puţin interes pentru munca sa. Când Bahram l-a întrebat despre barca lui Chi-mei, a răspuns într-o doară că fusese vândută – dar cui anume, n-avea nici cea mai vagă idee.

Acum, de fiecare dată când Bahram se ducea la fereastră, ochii i se îndreptau automat spre locul unde fusese amarată barca în trecut – iar când nu găseau ceea ce căutau, îl străbătea un junghi, făcându-l să tresară.

Era ciudat că absenţa unei singure ambarcaţiuni putea să creeze un gol într-o privelişte atât de dens populată.

Celălalt pol al vieţii lui Bahram din Fanqui-town nu se vedea de la acea fereastră: era Camera Cantoneză de Comerţ, al cărei sediu se afla în incinta Fabricii Daneze.

Camera era o organizaţie mai importantă decât sugera numele ei: nu numai că-i reglementa pe negustorii din enclava străină şi vorbea în numele lor, dar controla şi bătăile de inimă ale agitatei vieţi sociale din Fanqui-town. Mulţi dintre negustorii străini din Canton petrecuseră mai mult sau mai puţin timp în India şi erau deprinşi cu condiţiile oferite de Byculla Club, Bengal Club şi altele asemenea. Neexistând niciun stabiliment similar în Canton, Camera de Comerţ devenise cel mai apropiat echivalent. Ocupa una dintre cele mai mari clădiri din Fanqui-town: Casa Nr. 2 din Fabrica Daneză.

La parter se găseau birourile Camerei şi Sala Mare, care era destul de spaţioasă pentru a găzdui şedinţele întregului Corp General. Facilităţile sociale se aflau la primul etaj: această parte din clădire se mai numea şi „Clubul", iar membrii care erau dispuşi să plătească nişte taxe în plus aveau la îndemână un fumoar, un bar, o bibliotecă, un salon de primire, o verandă unde puteau comanda o masă uşoară, când vremea o permitea, şi o sufragerie cu ferestre

care dădeau spre o plajă nisipoasă acoperită periodic de flux, numită Shamian.

Clădirea mai avea încă un nivel, deasupra, unde se aflau mai multe apartamente şi cabinete somptuoase. Aici aveau acces doar foarte puţini – Preşedintele şi membrii puternicului Comitet care conducea Camera. Oficial, acest organ era cunoscut sub denumirea de „Comitetul Camerei" – dar în Fanqui-town toată lumea îl numea doar „Comitetul".

Totuşi, dintr-un anumit punct de vedere, Camera era cu totul diferită de cluburile din Bengal şi Byculla: aici, excluderea asiaticilor era mai degrabă o chestiune de discreţie decât de procedură. Această politică era impusă de împrejurările particulare ale comerţului din Canton, în care o proporţie foarte mare a bunurilor de import erau transportate din Bombay şi Calcutta. Întrucât multe dintre reţelele de aprovizionare, în special cu opiu Malwa, erau controlate de afaceriştii indieni, se considera o politică păguboasă să aplici prea rigid normele rasiale ale cluburilor de pe subcontinentul indian. În schimb, taxele Camerei erau fixate la niveluri foarte înalte, anume pentru a-i descuraja pe indezirabilii de tot felul. Mai mult, Comitetul obişnuia să includă şi un parsiu – de obicei, pe cel mai vârstnic membru al comunităţii prezent la Canton. Printre negustorii din Bombay, acesta era un post foarte râvnit, un fel de încoronare, căci Comitetul era efectiv Cabinetul neoficial al enclavei străine.

Bahram se afla în Canton de numai o săptămână, când Vico apăru în daftar cu o scrisoare pecetluită cu sigiliul domnului Hugh Hamilton Lindsay, actualul preşedinte al Camerei de Comerţ şi, ca atare, şeful Comitetului. Fiind versat în convenţiile şi uzanţele Fanqui-town-ului, Vico avea o idee destul de clară despre conţinutul scrisorii. Cu un zâmbet larg, o ridică în faţa lui Bahram:

Uite, patrão, ce ne-a venit!

Scrisoarea nu era deloc neaşteptată, desigur, dar Bahram simţi totuşi un fior aproape copilăresc în timp ce rupea sigiliul. La asta visase cu ocazia primei sale vizite acolo, în urmă cu zeci de ani: să fie recunoscut ca lider al achhailor din Canton.

Zâmbi:

Da, Vico – am fost poftit să fac parte din Comitet.

Scrisoarea avea anexată şi o notă scrisă de mână care-l invita pe Bahram la un dineu unde aveau să fie prezenţi şi alţi câţiva membri al Comitetului.

Ridicând privirea, Bahram îl văzu pe Vico zâmbind ca şi cum triumful ar fi fost al lui propriu.

Arré patrão! Vezi ce-ai ajuns? Acum eşti un Seth al Seth-ilor – un Nagar-seth, un Jagat-seth! Lumea întreagă e la picioarele tale!

Bahram încercă să expedieze omagiul cu o ridicare din umeri, dar când se uită din nou la scrisoare, simţi cum i se umflă pieptiul de mândrie: o împături cu grijă şi o puse în buzunarul de la piept al angarkhăi, ca s-o aibă aproape de inimă; era dovada că în sfârşit intrase în rândurile marilor negustori, de talia lui Seth Jamsetjee Readymoney şi Seth Jamsetjee Jeejeebhoy; era confirmarea că el, Bahramji Naurozji Modi, a cărui mamă îşi câştigase existenţa brodând şaluri, devenise un lider în cadrul unui grup din care făceau parte câţiva dintre cei mai bogaţi oameni ai lumii.

A doua zi dimineaţa, Zadig intră în daftar, cu braţele larg deschise:

Arré, Bahram-bhai! Este adevărat că ai fost poftit să te alături Comitetului?

Bahram nu fu surprins că Zadig era la curent cu ştirea.

Da, Zadig Bey, este adevărat.

Mabrook Bahram-bhai! Mă bucur nespus.

A, nu e mare lucru, replică Bahram cu modestie. Comitetul nu e decât un loc unde se adună oamenii ca să stea de vorbă. În culise vor fi tot aceiaşi oameni care să ia toate hotărârile.

Zadig răspunse clătinând din cap cu tărie.

A, nu, Bahram-bhai. O fi fost aşa în trecut, dar astea se vor schimba foarte curând.

Ce vrei să spui? se interesă Bahram.

N-ai auzit? întrebă Zadig, cu un surâs. William Jardine a hotărât să plece din Canton. Se înapoiază în Anglia!

Această veste îl luă pe Bahram complet prin surprindere: William Jardine fusese vreme de cel puţin zece ani cel mai influent om din Fanqui-town. Firma lui, Jardine, Matheson & Company, era

una dintre cele mai importante din comerțul cantonez, iar el se luptase pe brânci ani de zile pentru a extinde piața chinezească de opiu. Și în India, Jardine avea o rețea lărgită de prieteni și era idolatrizat de mulți: în cercurile de afaceri din Bombay, Bahram era unul dintre puținii care nu fusese complet subjugat de el. Acest lucru se datora faptului că Jardine avea legături strânse cu o firmă parsi rivală, alianță care în trecut îi cauzase lui Bahram multe bătăi de cap. Pentru el, plecarea lui Jardine era un lucru pe care-l dorise cu atâta ardoare, încât nu-i venea să creadă că se întâmpla cu adevărat.

Ești sigur, Zadig Bey? De ce-ar pleca Jardine în Anglia? N-a mai fost acasă de ani de zile.

Nu mai are de ales, îi răspunse Zadig. Autoritățile chineze au prins de veste că firma lui trimitea corăbii în porturile din nordul Chinei, în căutarea unor noi piețe de desfacere pentru opiu. Se zvonește că plănuiesc să-l alunge pe Jardine din țară. Ca să nu fie extrădat, preferă să plece singur.

Păi, odată cu plecarea lui Jardine, în Cameră totul o să se schimbe.

Într-adevăr, zâmbi Zadig. Cred c-ai să te alegi cu o mulțime de prieteni noi. Ba chiar, nu m-aș mira să primești unele avansuri chiar de la domnul Dent.

Dent? Lancelot Dent?

Care altul?

Lancelot Dent era fratele mai mic al lui Thomas Dent, care întemeiase una dintre cele mai importante case de afaceri din Canton: Dent & Company. Bahram îl cunoștea de mult timp pe Tom Dent: scoțian de școală veche, era zgârcit, modest și nepretențios; el și Bahram se înțeleseseră întotdeauna bine și vreme de câțiva ani lucraseră ca parteneri, concurând cu succes redutabila combinație Jardine și Matheson. Dar, cu vreo nouă sau zece ani în urmă, pe Tom Dent începuse să-l lase sănătatea, așa că plecase înapoi în Anglia, lăsând compania în grija fratelui său mai mic – iar Lancelot Dent era un cu totul altfel de om: vorbăreț, ambițios pe față, ostil cu competitorii și disprețuitor cu cei pe care-i considera mai puțin înzestrați decât el. Avea prieteni puțini, iar dușmani, o

sumedenie, însă nici chiar cei mai înverşunaţi dintre aceştia nu puteau să nege că Lancelot Dent era un om de afaceri strălucit şi vizionar: toată lumea ştia că, sub conducerea lui, profiturile de la Dent & Company le întrecuseră pe cele ale lui Jardine & Matheson. Totuşi, în ciuda succeselor lui comerciale, Lancelot Dent nu avusese niciodată o influenţă prea mare în Fanqui-town; spre desebire de Jardine, care era pe cât de ambiţios, pe atâta de fermecător, Lancelot Dent era un om stângaci şi abraziv, complet lipsit de talentul de a-i cuceri pe alţii. În niciun caz nu făcuse eforturi de a se împrieteni cu Bahram – care, la rândul lui, păstrase şi el distanţa, căci avea impresia că tânărul îl privea ca pe un bătrân cu vederi învechite.

N-am schimbat aproape nicio vorbă cu Lancelot Dent, de la plecarea lui Tom în Anglia.

Zadig râse.

O fi, dar pe-atunci încă nu făceai parte din Comitet, Bahram-bhai, hai-na? Stai să vezi, numai. Nu peste mult, veţi tăifăsui ca doi vechi amici. Şi nu numai cu el.

De ce spui asta?

Angrezeii – adică americanii şi britanicii laolaltă – nu se înţeleg prea bine acum. Domneşte multă confuzie în legătură cu cele întâmplate aici în ultimele câteva luni. Jardine şi grupul lui au cerut o demonstraţie de forţă din partea guvernului britanic, dar mai există şi alte păreri: sunt unii care cred că asta nu-i decât o fază trecătoare, în curând comerţul cu opiu va redeveni aşa cum a fost înainte.

Dar se prea poate să fie aşa, nu? întrebă Bahram. La urma urmei, chinezii au mai făcut şi-n trecut gălăgie şi au cerut oprirea negoţului. Vreme de câteva luni, se stârneşte o mare tamasha pe tema asta, după care totul revine la normal.

Zadig clătină din cap:

Nu şi de data asta, Bahram-bhai. Acum lucrurile stau cu totul altfel: cred că de astă dată chinezii au gânduri serioase.

Ce te face să crezi aşa ceva, Zadig Bey?

Uită-te în jurul tău, Bahram-bhai. Ai văzut un singur crablute pe drumul spre Canton? Când au fost capturate şi arse pentru

prima oară, unii oameni au spus că nu-i decât un gest demonstrativ, şi că peste câteva luni o să se umple râul cu bărci. Dar... n-a fost aşa. Mulţi mici negustori au încercat să-şi reconstruiască crabii, iar mandarinii le-au dat foc din nou. Iar ăsta nu a fost decât începutul. În ultimele câteva săptămâni, au fost arestaţi sute de comercianţi de opiu; unii au fost azvârliţi în temniţă, alţii executaţi. Prăvăliile şi dughenele lor au fost confiscate, iar opiul, ars. A devenit aproape cu neputinţă să se mai debarce opiu pe mal. S-a ajuns în punctul unde fanquiii au început să facă un lucru pe care înainte nu-l mai făcuseră niciodată: s-au apucat să transporte ei înşişi opiul. Îl ascund în cutere şi bărci de serviciu şi-l trimit în sus pe râu cu lascarii. Aşa, dacă transporturile sunt capturate, totul cade în seama lascarilor.

Dar riscurile sunt mici, nu-i aşa? întrebă Bahram. În fond, chinezii nu obişnuiesc să se amestece prea mult în treburile corăbiilor străine.

Şi asta se schimbă, Bahram-bhai. Este adevărat că chinezii au avut mereu mare grijă în relaţiile cu noi, străinii: au evitat confruntările şi violenţele într-o măsură care în oricare altă ţară ar fi greu de imaginat. Dar, în luna ianuarie a acestui an, au oprit barca unui englez şi, când au găsit opiu în ea, au confiscat toată marfa, iar pe el l-au izgonit din China. Şi ştii, desigur, că anul ăsta a venit aici o flotă englezească, sub comanda Amiralului Maitland. Chinezii n-au vrut să-l întâlnească nici pe amiral, nici pe Căpitanul Elliott, reprezentantul britanic. Ca de obicei, s-a pus problema protocolului, kowtowingului şi aşa mai departe. Flota a plecat fără să fi rezolvat nimic altceva decât să provoace furia chinezilor. Acum, de ambele părţi domneşte deruta şi mânia. Chinezii sunt hotărâţi să pună capăt comerţului cu opiu, dar n-au căzut toţi de acord cum anume s-o facă. Şi nici britanicii nu sunt siguri cum să reacţioneze.

Zadig suflă un nor de fum şi-i zâmbi lui Bahram.

De-asta mă bucur că nu sunt în locul tău, Bahram-bhai.

De ce anume?

Deoarece câmpul de luptă unde se vor purta aceste bătălii este Comitetul. Iar tu te vei afla drept în mijloc. Se prea poate chiar să fii cel ce va înclina balanţa. La urma urmei, opiul care e comer-

clalizat aici vine aproape în întregime din Hindustan. Glasul tău va vea multă greutate.

Bahram clătină din cap.

Îmi pui prea mult pe umeri, Zadig Bey. Nu pot vorbi decât în numele meu propriu – nu şi pentru altcineva. În niciun caz pentru tot Hindustanul!

Dar nu vei avea încotro, Bahram-bhai, insistă Zadig. Şi nu numai pentru Hindustan vei vorbi – va trebui să iei cuvântul în numele nostru, al tuturor, care nu suntem nici britanici, nici americani, nici chinezi. Vei fi nevoit să te întrebi: care ne va fi viitorul? Cum ne vom salva interesele, în eventualitatea unui război? Cine va învinge, europenii sau chinezii? Am văzut puterea europenilor în acţiune, în Egipt şi India, unde nu li s-a putut ţine piept: dar noi doi ştim mai bine – China nu e nici India nici Egipt. Dac-ar fi să comparăm căile chinezilor de a cârmui cu cele ale sultanilor, şahilor şi maharajahilor, e clar că metodele chinezeşti sunt incomparabil mai bune – guvernarea este într-adevăr religia lor. Iar dacă chinezii reuşesc să-i ţină-n loc pe europeni, de noi ce-o să se aleagă, şi de relaţiile noastre cu ei? Vor ajunge să ne suspecteze şi pe noi. Pe noi, care de generaţii în şir facem negoţ aici – iar acum ni se va interzice să mai revenim.

Bahram râse.

Zadig-bhai, dintotdeauna ai fost mult prea filosof. Cred că e din cauză că-ţi petreci atâta timp uitându-te la ceasurile alea ale tale – priveşti prea departe în viitor. Nu te poţi aştepta de la mine să iau decizii bazate pe ceea ce s-ar putea întâmpla atunci.

Zadig făcu o pauză, ca să tragă un fum prelung. În timp ce bolborositul din hookah se stingea, spuse:

– Dar mai există încă o întrebare, nu-i aşa, Bahram-bhai? Întrebarea dacă e drept sau nu să mai continuăm negoţul cu opiu. În trecut nu era clar dacă chinezii eau cu adevărat împotriva lui, dar acum nu mai poate încăpea nicio îndoială.

În glasul lui Zadig se percepea ceva – o notă nouă de dezaprobare sau de acuzaţie – care-l irită pe Bahram. Simţea cum se înfierbântă şi, nedorind să provoace o ceartă cu vechiul său prieten, îşi impuse să nu ridice tonul.

Cum poți spune așa ceva, Zadig-bhai? Numai fiindcă a venit un ordin de la Beijing nu înseamnă că toată China are aceeași poziție. Dacă oamenii ar fi împotrivă, atunci comerțul cu opiu nici n-ar exista.

Sunt multe lucruri pe lumea asta, Bahram-bhai, în pofida voinței oamenilor. Hoții, catastrofele, foametea, incendiile – nu au conducătorii sarcina de a-și apăra popoarele de aceste nenorociri?

Zadig Bey, replică Bahram, știi la fel de bine ca mine că toți conducătorii acestei țări s-au îmbogățit din opiu. Mandarinii ar putea opri negoțul și mâine, dacă așa ar vrea: motivul pentru care l-au lăsat să continue este acela că și ei câștigă bani de pe urma lui. Nu stă în puterea nimănui de a impune Chinei opiul împotriva propriei sale voințe. La urma urmei, nu e vorba de un mic regat neputincios, pe care să-l zgâlțâie cei din jur cum le vine: e una dintre cele mai mari și mai puternice țări de pe Pământ. Uită-te cum îșl agresează și-și hărțuiesc încontinuu vecinii, numindu-i „barbari" șl în multe alte feluri.

Da, Bahram-bhai, răspunse încet Zadig. Ceea ce spui nu este neadevărat. Dar în viață nu numai cei slabi și neajutorați sunt tratați întotdeauna nedrept. Simplul fapt că o țară e puternică șl invincibilă, și are propriile ei moduri de a gândi, nu înseamnă că nu poate fi nedreptățită.

Bahram oftă: își dădea seama că o altă schimbare petrecută în Canton era aceea că n-avea să-i mai poată vorbi liber lui Zadig.

Hai să vorbim despre altele, Zadig-bhai, spuse el obosit. Zi-mi, cum merg afacerile?

De pe puntea lui *Redruth,* insula arăta ca o șopârlă gigantică, repezindu-și în mare capul imens, încordat, și arcuindu-și spre coada lungă spinarea cât un munte.

Piscurile mohorâte și steiurile învăluite în nori o atrăseseră ca un magnet pe Paulette, încă de la bun început. Atracția era dificil de explicat, căci pe acele povârnișuri pustii, acoperite cu ierburi sălbatice, nu se vedea nimic interesant. Vegetația era răzleață șl neinteresantă: puținii copaci fuseseră tăiați de locuitorii satelor mici și sărace răspândite pe coastele insulei. Nu se încurcaseră de-

loc, căci acum nu mai rămânea aproape nimic, doar câteva trunchiuri pipernicite şi crengi bătute de vânt. Pe lângă acestea, pantele păreau să nu ofere nimic altceva decât grohotişuri şi buruieni – uneori aproape fără să se deosebească prin nimic la culoare, acum când vegetaţia trecuse la cafeniul stins al toamnei.

La miazănoapte de golful unde era ancorat *Redruth* se aflau câteva sate, pe malurile promontoriului Kowloon. De două ori pe zi, câteva luntri lopătau peste canal, ca să ofere provizii: pui, porci, ouă, portocale, chitre şi multe alte soiuri diferite de legume şi fructe. Bărcile erau manevrate mai mult de femei şi copii, iar sătenii erau de obicei prietenoşi – până sosea momentul târguielii. Iar pe uscat atitudinea lor se schimba radical; avuseseră experienţe neplăcute cu diverşi marinari străini beţi şi, ca rezultat, tindeau să trateze grupurile debarcate pe insulă cu suspiciune sau chiar ostilitate. Puţinii străini care vâsliseră până la Kowloon se simţiseră foarte incomod în localitate, căci lumea striga după ei: *„gwai-lou!"*, *„faan-gwai!"* şi *„sei-gwai-lou!"*

La Hong Kong, dimpotrivă, vizitatorii puteau fi siguri că erau lăsaţi în pace, insula fiind atât de puţin locuită. De pildă, întinderea de pământ care se afla cel mai aproape de *Redruth* era complet pustie. Cel mai apropiat cătun se găsea la o distanţă destul de mare: nu era decât o mână de mici colibe dărăpănate, înconjurate de lanuri de orez. Deşi nu se putea lăuda cu nimic demn de a-i atrage pe călători, insula oferea ceva de o valoare inestimabilă pentru navele străine: apă dulce, curată şi bună de băut, care se găsea din abundenţă în numeroasele pâraie limpezi ce se rostogoleau la vale dinspre culmile şi vârfurile munţilor.

O dată pe zi, şi uneori chiar mai des, o ambarcaţiune încărcată cu butoaie goale făcea drumul de la *Redruth* până la fâşia îngustă de plajă cu pietriş care mărginea golful. Paulette îi însoţea adeseori pe marinari şi, în timp ce aceştia umpleau butoaiele şi-şi spălau hainele, hoinărea pe plajă sau escalada pantele.

Într-o zi, fata a urmat firul unui pârâu cale de aproape o jumătate de milă, căţărându-se pe nullahul abrupt, presărat cu bolovani, prin care apa se scurgea dinspre pisc. Era un drum greu, fără nimic plăcut, şi tocmai se pregătea s-o ia înapoi, când, uitându-se

înainte, a zărit o adâncitură în versantul colinei, la vreo sută de iarzi mai sus. Avea marginile mânjite cu alb şi, privind mai îndeaproape, a văzut că înăuntru creştea un desiş de plante înflorite. Îşi scoase pantofii şi merse mai departe, trecând peste un prag de piatră colţuroasă care îi sfâşie poala fustei. Dar meritase, căci curând a ajuns în faţa unui mănunchi de superbe flori albe: mai văzuse asemenea plante în Grădina Botanică din Calcutta: erau orhidee „Condurul doamnei", *Cypripedium purpuratum.*

Coborî înapoi încântată şi, a doua zi, îl luă cu ea şi pe Fitcher. Urcară şi mai sus, fiind răsplătiţi cu o altă descoperire, ascunsă bine între doi bolovani: o orhidee de un roşu pal. Paulette n-o cunoştea, dar Fitcher o identifică dintr-o ochire: era o orhidee *Sarcanthus teretifolius.*

De-acum, urcaseră destul de mult şi, când s-au aşezat ca să-şi tragă respiraţia, Paulette fu surprinsă de splendoarea priveliştii de jos: corăbiile cu catarge înalte arătau nespus de micuţe pe panglica albastră a canalului; dincolo de aceasta se afla coasta continentală a Chinei, întinzându-se cât vedeai cu ochii în depărtările pâcloase.

– Sunteţi atât de norocos, domnule, spuse Paulette, că aţi cutreierat pădurile şi munţii din China. Cât de fascinant trebuie să fie să faci cercetări botanice în sălbăticie, într-un ţinut atât de frumos şi vast.

Fitcher se întoarse spre ea, cu o expresie surprinsă.

– Cutreierat? Da' ce-oi fi gândind? Doară nu-z' imaginezi, aşa-i, c-am cules prin sălbăticiile din Canton?

– N-aţi făcut-o, domnule? se miră Paulette. Dar atunci, cum aţi găsit toate aceste plante necunoscute? Toate noile descoperiri?

Cu un hohot de râs scurt, ca un lătrat vesel, Fitcher îi răspunse:

– În pepiniere – la fel cum aş fi făcut şi acas'.

– Serios, domnule?

Fitcher dădu din cap. În China erau excluse expediţiile prin păduri, întrucât străinii nu aveau voie să se aventureze dincolo de Canton şi Macao. Singurii europeni care văzuseră câte ceva din flora ţinuturilor interioare erau câţiva iezuiţi şi vreo doi naturalişti ca-

re avuseseră norocul de a însoți misiunile diplomatice la Peking. Oricare alt posibil căutător de plante era oprit în acele două orașe de la miazăzi, ambele așezări suprapopulate, furnicare gălăgioase, unde de secole întregi nu mai exista nimic „sălbatic".

– Dar domnul William Kerr? întrebă Paulette. El n-a descoperit „bambusul ceresc" și *Begonia grandis,* și trandafirul „Lady Banks"? Cu siguranță, nu proveneau din pepiniere, nu-i așa?

– O, ba da, replică Fitcher. De-acolo erau și ele.

Tot ceea ce adunase Billy, spuse el, ba chiar aproape toate plantele obținute de culegători din China – toate begoniile, azaleele, bujorii, crinii, crizantemele și trandafirii care transformaseră deja grădinile lumii – toate aceste bogății florale proveniseră doar dintr-un singur loc: nu o junglă, nu un munte și nici vreo mlaștină, ci o serie de pepiniere, îngrijite de grădinari profesioniști.

Paulette, care ascultase cu o atenție avidă, scoase o exclamație de uimire.

– Adevărat, domnule? Și unde sunt, pepinierele acestea?

– Pe insula Honam, față-n față cu Cantonul.

În capătul apusean al insulei se afla o regiune cu sol bine udat, îi explică Fitcher. Acolo se găseau pepinierele: străinii le numeau „Grădinile Fa-Tee". Închirierea unui chop, pentru a merge acolo, costa opt dolari spanioli – și erau deschise numai câteva zile pe săptămână.

– Și cum arată aceste pepiniere, domnule?

Fitcher deschise și închise gura de câteva ori, în timp ce-și chibzuia răspunsul.

– Ca un mare labirint, spuse el în cele din urmă, ca labirintul de la Hampton Court. De fiștecare dată cân' crez' c-ai văz't totu', descoperi c-abia ai început. Nu faci decât să hoinărești și să to' rătăcești, holbând ochii la ce-ai voie să vez', buimac ca oaia pe vreme de furtună.

Paulette își cuprinse genunchii cu brațele, oftând.

– O, ce n-aș da să văd și eu cu ochii mei toate astea, domnule...!

– Da' n-o să le vez', i-o întoarse Fitcher, așa că mai bine ia-ți gându'.

Hotelul Markwick, 14 noiembrie

Draga mea Puggly, nu te deranjează la culme când oamenii trimit scrisori din locuri îndepărtate fără să-ţi spună unde locuiesc? Fratele meu, când a plecat la Londra, n-a aşternut o vorbă despre odăile lui, lucru care m-a scos din minţi – căci ca ins cu pretenţii de pictor prostuţ ce sunt, eu nu pot să văd nimic până nu văd *asta*. Şi-mi face acum impresia că-s vinovat de acelaşi lucru – nu ţi-am spus nimic despre hotelul domnului Markwick.

Ei bine, draga mea Lady Puggleminster, vei afla totul despre hotelul domnului Markwick: se află pe Strada Veche a Chinei, care este cea mai frumoasă cale de acces din Fanqui-town. Dar nu trebuie să-ţi imaginezi un drum larg şi foarte pretenţios, ca Esplanada noastră sau Chowringhee. Străzile din Fanqui-town nu se întind mai mult decât e lăţimea enclavei, care are doar câteva sute de picioare. Nu sunt sigur că străzile astea ar trebui să fie cunoscute sub acest nume, căci arată mai mult ca un şir de ulicioare paralele care trec printre fabrici, de pe Maidan până la drumul ce însemnează hotarul exterior al enclavei – o alee aglomerată, cu numele de Strada Treisprezece Hong.

În enclavă există doar trei străzi, şi una dinte ele este de fapt o micuţă gali, cum ai putea să vezi în Kidderpore. Se numeşte Uliţa Vierului şi e atât de strâmtă încât doi oameni abia dac-ar putea să treacă unul pe lângă altul fără să se atingă – şi trebuie să-ţi spun, Puggly dragă, că uneori asist la cele mai *necuviincioase* scene. Străduţa e mărginită cu dughene prost luminate şi barăci care duhnesc: acolo se servesc băuturi cu nume ca „hocksaw" sau „shamshoo" (cea din urmă, mi s-a spus c, e măsluită cu opiu şi aromată cu cozile unor anumite soiuri de şopârle). Aceste spelunci sunt foarte populare printre marinarii şi lascarii care vin la Fanqui-town în zilele lor de permisie pe ţărm. După ce au petrecut săptămâni de-a rândul în Whampoa, bieţii oameni sunt pe jumătate înnebuniţi de plictiseală şi atât de hotărâţi să găsească

ultarea, încât nici măcar nu-şi mai dau osteneala de a sta jos în timp ce beau. Într-adevăr, nu li se pun la dispoziţie nici bănci, nici scaune, ci numai funii, întinse la înălţimea unui piept de om. Funcţia acestor articole de mobilier aparte (căci asta şi sunt, de fapt) mi s-a dezvăluit când am văzut vreo jumătate de duzină de mateloţi rezemaţi cu pieptul pe ele şi braţele atârnate în partea cealaltă, lăsând să le şiroiască voma din gură. Rostul frânghiilor e de a-i ajuta să se ţină pe picioare după ce dau la boboci – că dac-ar cădea pe jos, probabil s-ar îneca în propria vărsătură. Unii dintre ei îşi petrec toată permisia pe mal în felul ăsta, clătinându-se pe picioare, cu trupul prăvălit peste frânghie şi mintea dusă pe alte meleaguri.

Nici nu mai e nevoie să adaug că în bombele astea nu se oferă numai băutură. E de-ajuns să faci un pas pe uliţă, ca să te şi la peştii cu asalt: „Voi fătucă? Nu voi fătucă? Ce serveşti voi? Vorbi la mine. Mine ştii tăte-cele: tăte-cele ai pentru matale."

Nu trebuie să-ţi imaginezi că bietul tău Robin ar visa vreodată să dea curs acestor oferte. Totuşi, ar fi o făţărnicie să pretind că nu mi se pare fascinant un asemenea loc, unde ţi se poate satisface orice dorinţă, unde poţi primi tot ce-ai cere – deşi, poate, nu întotdeauna spre satisfacţie deplină; nu mai departe de ieri, în timp ce treceam pe-acolo, un marinar a dispărut în umbrele de pe Uliţa Vierului cu o făptură care arăta ca o mumie pictată. O clipă mai târziu, cavalerul nautic a scos un zbieret cumplit: „Doamne fereşte, măi băieţi! A pus mâna pe mine-un travestit, şi-o să mă duc pe tobogan cu scula dinainte, dacă nu scap acu'!"

Strada Nouă a Chinei e altă cale de circulaţie din Fanquitown – dar, din păcate, nu prezintă nici interesul sinistru al Uliţei Vierului, nici atracţia maiestuoasă a Străzii Vechi a Chinei. Este o gali gălăgioasă şi aglomerată, ca acelea de pe lângă Bow Bazaar din Calcutta: şi aici sunt prăvălii peste prăvălii; şi aici vânătorii te trag de haine până începi să te întrebi ce-or avea de gând. Fanquiii mai vechi nu sunt intimidaţi şi-şi croiesc drum făcându-şi loc cu bastoanele. Eu unul, ştiind că n-aş putea niciodată să fac ca ei, evit să trec pe acolo.

În comparaţie cu celelalte, Strada Veche a Chinei e un para-

dis de liniște și curățenie: de fapt, e mai mult o arcadă decât un drum, fiind mărginită de prăvălii. Unele dintre acestea sunt destul de înalte, dar nu se compară cu zidurile fabricilor care străbat strada de-o parte și de alta. Locul de deasupra capului e acoperit cu un fel de împletitură – care se așterne cu atâta măiestrie încât jos, la nivelul străzii, e tot timpul umbră și răcoare, ca pe o potecă din pădure.

Cât despre magazine, ele sunt cât se poate de îmbietoare și-și etalează mărfurile în cele mai fermecătoare feluri, puse în lăzi cu capac de sticlă. Se găsesc prăvălii de obiecte lăcuite, de cositor, de mătase și amintiri de tot felul (cele mai ingenioase dintre acestea sunt niște uimitoare globuri din mai multe straturi concentrice, sculptate din blocuri masive de fildeș, astfel încât cel din afară conține multe altele, tot mai mici). Numele fiecărui negustor e scris deasupra ușii, în engleză și chineză, și nu lipsește niciodată o plăcuță care să-i anunțe meșteșugul: „Negustor de lacuri", „Vânzător de cositor", „Sculptor în fildeș", și așa mai departe. Multe alte flamuri, steguleț și firme pictate sunt agățate deasupra prăvăliilor și, când suflă vântul, toată strada se vălurește și flutură în nenumărate culori. Este pur și simplu *minunat* și pitoresc.

Iar proprietarii dughenelor sunt, după părerea mea, încă și mai interesanți decât prăvăliile lor. Unul dintre favoriții mei este dnul Wong, croitorul. E atât de prietenos și doritor să îți arate mărfurile lui încât e de-a dreptul o cruzime să treci pe lângă el și, în loc să intri la un ceai, să te faci că nu-l vezi. Este cea mai *bătrână* făptură de pe pământ. Mai azi-dimineață, în timp ce stăteam așezat la el în prăvălie, s-a repezit afară să strige la un grup de marinari:

– Salutare! Tu de colo, Jack! i-a interpelat el. Și tu, Tar! Fi-miar ochii-ai dracu'! Ce lucru voi de cumpărat?

Marinarii erau cu câteva pânze-n vânt, și unul dintre ei a strigat înapoi:

– Ce vreau să cumpăr? Păi, băi cap-de-pește-ciocan, vreau să cumpăr o perucă velșă cu mâneci!

Domnul Wong e încredințat că are absolut orice articol de îmbrăcăminte pe care și l-ar putea dori un fanqui.

– Se face, se face! a răspuns el, arătând spre un halat verde.

Ulte-vezi colo. Am ce-lucru voie Mister Tar.

La asta, marinarii au început să se îndoaie de râs şi unul dintre ei a strigat:

– Bă fir-aş al mamii – e aia perucă velşă cum eşti tu Regina Angliei!

Domnul Wong, dacă mai e nevoie să spun, a fost de-a dreptul *zdrobit.*

În capătul opus al Străzii Vechi a Chinei, de cealaltă parte a Străzii Treisprezece Hong, ajungi la Consoo – sau „Casa Sfatului". Este clădită în stilul unui „yamen" mandarin, care e un fel de daftar foarte elaborat. O înconjoară un zid înalt, dincolo de care se ridică acoperişurile în pantă abruptă ale multor săli şi pavilioane. Clădirile nu o înfăţişare graţioasă, dar cei mai mulţi fanquii privesc Casa Consoo cu o teamă vecină cu groaza – căci acolo sunt chemaţi când mandarinii vor să le ceară socoteală!

Dar de ce îndrug eu aici verzi şi uscate, despre străzi, despre Consoo, când de fapt tot ce voiam să-ţi spun era despre hotelul domnului Markwick. Ei bine, niciodată nu-i prea târziu. Ia-mă de mână şi hai să intrăm – te conduc spre camera mea.

Hotelul dlui Markwick este găzduit într-o parte a Fabricii Imperiale, unul dintre cele mai interesante dintre cele treisprezece honguri. Se numeşte aşa pentru că odinioară exista o legătură cu Imperiul Austro-Ungar şi, deşi arareori mai calcă pe acolo picior de austriac, vulturul cu două capete al Hapsburgilor încă mai e fixat pe poartă (motiv pentru care localnicii au botezat fabrica Hoongul Vulturilor Gemeni.

Domnul Markwick conduce hotelul în parteneriat cu Prietenul său, dnul Lane. Amândoi au venit în China pe când erau tineri, ca să lucreze pentru Compania Indiilor Orientale (Dnul Markwick ca steward, dnul Lane ca ospătar) şi sunt prieteni *de-o veşnicie.* Formează un cuplu caraghios, domnul Lane e scund şi gras şi plin de voioşie, pe când domnul Markwick e înalt şi mereu într-o dispoziţie lugubră, părând că pufneşte mereu, chiar şi când de fapt n-o face deloc. La parter au un magazin care comercializează tot soiul de produse europene: bere Hodgson, vinuri Johannisberger, clareturi de pe Valea Rinului, umbrele, ceasuri, sextanţi, şi altele

asemenea. Au şi un salon de cafenea, considerat o mare ciudăţenie de vizitatorii chinezi ai enclavei. Şi fireşte că au şi o sală de mese, servind mâncăruri foarte interesante, căci domnul Markwick e expert în a adapta felurile chinezeşti pentru a le face pe gustul european. Una dintre specialităţile sale se numeşte chop-shui şi e foarte apreciată printre oamenii mării, aşa încât se spune că i s-au oferit sume *uriaşe* de bani numai pentru a dezvălul reţeta, dar cu nici un chip nu s-a îndurat să o înstrăineze.Mai vinde şi un sos de te lingi pe degete, inventat de el, plin cu condimente chinezeşti; lumea îi spune Ketjup-ul lui Markwick şi muncitorii din port nu mai pot de dragul lui.

Hotelul ocupă etajele de deasupra şi se întinde pe mai multe clădiri care trebuie să fi fost foarte grandioase odinioară. Dar între timp sunt aproape nişte ruine şi au nevoie mare de îngrijiri. E un mamut cu multe holuri întortocheate şi înnecate în beznă, cu vestibuluri pline de pânze de păianjen (ceea ce mie îmi convine de minune, trebuie să recunosc, căci e foarte uşor aşa să te ascunzi în umbră când trece vreun străin care se clatină pe picioare). Odăile sunt pline de igrasie şi aproape nemobilate, dar preţul se ţine tare, costă un dolar pe noapte! Cu siguranţă că nu mi-aş fi permis un asemenea preţ de unul singur, dar am avut noroc *cu carul*, scumpă Puggly, căci domnul Markwick, nefiind foarte dornic să mă vadă bântuind prin dragul lui hotel şi să dau nas în nas cu distinşii lui oaspeţi (un tip cu nasul lui nu îmi imaginez că a pierdut ocazia de a se pune la punct cu ultimele bârfe în privinţa mea şi a unchiului) mi-a oferit un loc la mansardă, unde preţul e mai puţin de jumătate! O, dar ce mult mi-aş dori, scumpă Puggly, s-o poţi vedea şi tu! Cred că te-ai îndrăgosti de ea (aproape) la fel ca şi mine. Deşl e mititică şi bate toată ziua curentul prin ea (eu zic c-a fost cândva coteţ de găini), e plină de lumină pentru că are o fereastră mare şl chiar şi o terăsică. Cea mai minunată parte a odăii este fereastra – dă spre Maidan, şi pot să-ţi spun, dulcea mea Puggly, că aş putea sta *toată ziua* aşezat lângă ea, căci e ca şi cum m-aş uita la o mela care nu se mai sfârşeşte, la cea mai grozavă tamasha dintre toate, plină de chuckmuckery.

Celălalt mare avantaj al acestei camere este acela că mi-a

dăruit un vecin *cum nu se poate* mai extraordinar: este armean, a călătorit peste tot şi vorbeşte mai multe limbi decât cei mai iscusiţi dintre dubashi. Nu cred că am cunoscut vreodată un om cu o prezenţă mai impozantă şi cu un fel de a fi mai plăcut (...şi nu, draga mea Marchiză de Puggladour, în caz că eşti tentată să speculezi, nu este Alesul – e destul de bătrân ca să-mi fie tată şi pare să aibă paltane întregi de copii). Îmi aminteşte puţin de armenii noştri din Calcutta: a crescut la Cairo şi a învăţat ceasornicăria de la un francez care s-a dus în Egipt odată cu Napoleon (poate n-ai să mă crezi, dar domnul Karabedian chiar l-a *cunoscut* pe Bonaparte!). Zice că el e un „Omul cu cântecelul trilulilu" – fiindcă face negoţ cu ceasuri, orologii şi cutii muzicale, care toate sunt numite „cântecele" în dialectul pidgin din Canton. Atât de mare e cererea, încât domnul Karabedian îşi poate vinde cele mai scumpe ceasuri muzicale cu mii de dolari (unul a fost trimis chiar la Împărat, la Peking!) După ce îşi vinde toate casurile străine domnul Karabedian cumpără multe ceasuri fabricate prin partea locului – funcţionează perfect şi sunt produse atât de ieftin, încât le poate vinde contra unor profituri frumoase, în India şi Egipt.

Domnul Karabedian vine la Canton de foarte multă vreme şi cunoaşte tot gup-shup-ul – care tai-pani sunt certaţi unii cu alţii, cine se împrieteneşte cu cine, şi ce grupuri de oameni nu poţi invita la cină laolaltă (şi, da, draga mea Puggly, chiar şi în locşorul ăsta sunt multe Bande, Clici şi Facţiuni). Există chiar şi un fel de vlăstare regale, sau cel puţin un Rege neîncoronat tot este: acesta e domnul William Jardine, un mare Nabab de origine scoţiană. Este un om prezentabil, înalt şi, ţinând seama că are în jur de cincizeci şi cinci de ani, cu o înfăţişare surprinzător de tinerească. Domnul Chinnery are un portret al lui în ulei care e foarte admirat: mărturisesc că mi-a plăcut şi mie, cel puţin până l-am văzut pe domnul Jardine în carne şi oase. Ei bine, am impresia că domnul Chinnery l-a avantajat în tablou, şi nu puţin. Dacă ar fi să-l pictez eu pe domnul Jardine, aş face-o în stilul portretelor lui Filip al IV-lea al Spaniei, de Velázquez. Domnul Jardine are şi el un chip neted şi luminos, iar în privire i se citeşte aceeaşi certitudine a puterii, aceeaşi mulţumire de sine. Domnul Karabedian spune că a venit la Canton ca doctor,

dar s-a săturat de medicină, aşa că în locul ei a preferat să se apuce de Negustorie. A câştigat *milioane* din asta, în primul rând vânzând opiu – este atât de sârguincios, încât nu ţine nici măcar un scaun la el în birou, de frică să nu încurajeze trăncăneala şi trândăvia. Compania lui se numeşte Jardine & Matheson, dar are ca partener un om cu nimic ieşit din comun, şi nu sunt văzuţi împreună decât rareori: când iese în oraş, merge aproape întotdeauna în compania Prietenului său – un anume domn Wetmore, care e cel mai mare fante din Fanqui-town, mereu îmbrăcat elegant. Să-i vezi pe toţi cum se împrăştie din faţa lor, când se plimbă pe Maidan: încep cu atâtea salaamuri şi pălării scoase, încât ai crede că domnul Jardine e Marele Turc, ieşit la o promenadă cu cea mai dragă Bibi a lui. Domnul Jardine şi domnul Wetmore sunt mereu plini de solicitudine unul cu altul, iar domnul Karabedian spune că la Baluri (căci, da, în Fanqui-town se ţin multe petreceri din-astea) îşi rezervă mereu unul altuia valsurile şi polcile, deşi toată lumea *se luptă* să le obţină mâna. Dar, din păcate, s-ar putea ca acest ataşament tuşant să se apropie de sfârşit. Zadig Bey spune că domnul Jardine va face în curând „sacrificiul suprem", ceea ce înseamnă că va părăsi Cantonul, plecând în Anglia ca să se însoare. Domnul Jardine nu se grăbeşte deloc să facă acest lucru, nu numai din cauza Prietenului său, ci şi pentru că şi-a petrecut o mare parte din viaţă în Orient şi este profund ataşat de acesta.

După cum ştii, Puggly dragă, pe mine nu mă interesează niciun lucru dacă nu pot să-l văd şi să-l pictez. Nicicând nu mi-am imaginat că politica s-ar putea înscrie vreodată în categoria asta – dar, ascultându-l pe domnul Karabedian, am început să concep o pictură epică: este un concept *delicios,* fiindcă aş putea să includ în ea multe detalii din galeria de tablouri pe care o port cu mine-n cap. Ia gândeşte-te! În domnul Jardine, am găsit deja o fereastră prin care pot să strecor o mică tuşă de Velázquez; domnul Wetmore, pe de altă parte, ar fi perfect pentru o încercare în maniera lui Van Dyck. Şi o să fie loc şi pentru un Bruegel, chiar lângă domnul Jardine – căci Fanqui-town are nu numai un Rege neîncoronat, ci şi un concurent la tron! Acesta este domnul Lancelot Dent – şi, în ciuda numelui său absurd, este într-adevăr un mare magnat.

Poate-ţi mai aduci aminte, Puggly dragă, că odată ţi-am arătat o gravură după un minunat tablou de Pieter Bruegel cel Bătrân? Reprezenta doi avocaţi de ţară: îmi amintesc până-n cele mai mici detalii chipul celui mai tânăr, umflându-se în pene şi colcăind de intrigi. Acesta, şi nu altul, este domnul Dent: domnul Karabedian zice că e la fel de bogat ca şi domnul Jardine şi controlează şi mai mult din comerţul cu opiu; se pare că ani de zile s-a mulţumit să rămână în planul doi, fiindcă era preocupat să-şi clădească averea. Dar, după ce a făcut-o şi pe asta, acum a luat în cătare coroana domnului Jardine.

Domnul Karabedian spune că, pe vremea când era student la Edinburgh, a intrat sub influenţa unei doctrine obscure privitoare la avuţia naţiunilor: acum îi este atât discipol, cât şi apostol, şi caută să le-o impună tuturor celor pe care-i întâlneşte în cale. Oricât ar fi de respingător, mărturisesc că uneori mă încearcă o undă de milă la adresa lui: îţi poţi închipui o soartă mai îngrozitoare decât aceea de a fi înrobit de o doctrină a *comerţului* şi a *economiei?* E ca şi cum un croitor ar ajunge la convingerea că tot ceea ce nu poate fi măsurat cu metrul lui nu există.

Cu cât mă gândesc mai mult la tabloul meu, cu atât devine mai mare: există aici atât de mulţi oameni care pur şi simplu *nu pot* fi lăsaţi în afara lui. Mandarinii, de exemplu: este unul cunoscut în Fanqui-town ca „Hoppo" – şi, după nume, ţi-ai imagina că-i un fel de cangur. Dar nu, nu este decât Şeful Inspectorilor Vamali din Canton – robele şi salbele lui, însă, sunt atât de magnifice, încât ai crede că-i Kublai Han în persoană. Şi pe urmă, mai sunt şi negustorii din Co-Hong – aceştia sunt singurii chinezi care au voie să facă afaceri cu străinii. Sunt putred de bogaţi şi poartă cele mai *uluitoare* haine: mantii de mătase cu broderii minunate, şi bonete cu mărgele de sticlă care le denotă rangul.

Şi mai ţii minte, Puggly dragă, cum la Calcutta petreceam ceasuri întregi copiind miniaturile mogule? Ei bine, s-a dovedit a fi un lucru dintre cele mai *norocoase* – căci există în Canton cineva care are mare nevoie să fie pictat tocmai într-un asemenea mod. E un negustor parsi fabulos de bogat, din Bombay, Seth Bahramji Naurozji Modi. Este unul dintre marile personaje ale Fanqui-town-

ului, şi arată splendid: îmi aminteşte de faimoasa pictură a Împăratului Akbar, de Manohar – cu turban, angarkha evazată, burtă proeminentă şi o frumoasă cingătoare în stil musulman. Domnul Karabedian îi e bun prieten şi zice că toate facţiunile doresc acum cu disperare să-l cucerească pe Seth.

Vezi tu, Puggly, ce provocare dificilă a devenit deja tabloul meu epic? Şi nu ţi-am arătat decât o mică parte din el. Mai sunt încă atâtea altele: redactorul de la *„Canton Register"*, de pildă – domnul John Slade. Este *enorm* de gras şi arată ca o salată gargantuescă alcătuită din diverse elemente ale regnurilor vegetal şi animal: ce *privilegiu* ar fi să-l pictez în stilul lui Archimboldo – mutra lui, buhăită ca o rodie; favoriţii, lucind ca penele din coada unui fazan mort; un burdihan cu contururile unui şold de bou şi un gât ca de taur. Glasul domnului Slade e atât de zgomotos, încât i-a atras porecla de „Tunătorul" – şi pot pune chezăşie că e un supranume binemeritat: îl aud din camera mea, când el se află tocmai hăt departe, în celălalt capăt al Maidanului!

Pe urmă, mai e şi domnul Parker, care tot fâlfâie ca un corb, dar e cel mai amabil om şi conduce un spital unde sunt trataţi mulţi pacienţi chinezi. Şi e şi domnul Innes, care e un fel de Căpetenie a Podişurilor şi străbate Maidanul cu pas întins, ca un Cruciat, luându-se la harţă cu oricine are temeritatea de a-i tăia calea. Domnul Karabedian spune că este convins că în toate faptele lui este ocrotit de o Putere Superioară – până şi în vânzările de opiu!

Dar acest soi de convingere nu e deloc neobişnuit în Fanquitown, nici chiar în rândurile misionarilor. Aici sunt mai mulţi misionari – un nesuferit de Herr Gut nu mai ştiu cum, care mereu ia la rost pe toată lumea, şi un Reverend Bridgmam, care e insuportabil de înţepat. Mărturisesc că-i detest pe Misionarii ăştia, şi nu, îţi dau cuvântul meu, fiindcă mă tratează cu solicitudinea miloasă care i se cuvine unui Copil al Păcatului. Domnul Karabedian spune că sunt absolut *ipocriţi,* şi că i-a văzut cu ochii lui cum împărţeau Biblii la un bord al navei, în timp ce la celălalt vindeau opiu. Dar măcar un merit tot trebuie să li-l recunosc: că reprezintă şansa minunată a unui exerciţiu în stil Gotic – ce *distractiv* ar fi să-i reprezint sub chipul strigoilor şi al şarlatanilor care sunt de fapt!

Şi cu asta tot n-am terminat, căci în niciun caz nu l-aş putea omite pe domnul Charles King. El nu constituie o facţiune, în sensul strict al cuvântului, fiind doar parte dintr-una – şi totuşi, în virtutea exemplului pe care-l dă, este privit ca o forţă considerabilă în Fanqui-town. Este reprezentantul Olyphant & Co., care e, conform domnului Karabedian, singura firmă din Canton care n-a făcut *niciodată* comerţ cu opiu! Desigur, pentru asta nu primeşte niciun cuvânt de laudă din partea celorlalţi fanquii – dimpotrivă, e *dispreţuit* pentru cinstea lui, şi încontinuu e acuzat că se gudură pe lângă mandarini. Dar pe domnul King nu-l pot clinti nici ameninţările, nici batjocurile: deşi nu e decât un *pricăjit* pe lângă venerabilele bărbi sure care domnesc peste Fanqui-town, îşi vede cu îndărătnicie de drumul lui – ceea ce, cum lesne-ţi poţi da seama, presupune destul curaj pe o asemenea păşune, unde fiecare vietate se ţine docilă după taurii ce conduc mugind turma.

Domnul King nu are nici măcar treizeci de ani, şi totuşi este deja Partener Senior în firmă (fondatorul, domnul Olyphant, fiind de mult plecat din Canton). Când îl vezi, însă, o clipă nu l-ai crede om de afaceri – prostul de mine, nu pot nega, Puggly dragă, că unul dintre motivele pentru care mă simt atras de domnul King este acela că seamănă izbitor cu pictorul pe care-l stimez mai mult decât pe oricare alt Artist modern: magnificul şi tragicul Théodore Géricault.

O singură dată am văzut un portret al lui Géricault, un desen în peniţă făcut de un francez al cărui nume nu mi-l mai aduc aminte – îl arată în tinereţe, cu cârlionţii negri căzându-i pe frunte, cu o gropiţă *delicioasă* în bărbie, şi o privire minunat de visătoare şi totuşi aprinsă de pasiune. Oricine a studiat vreodată acel portret va rămâne fără îndoială cu gura căscată (la fel ca mine), dacă i-ar apărea vreodată în faţă domnul King – căci asemănarea dintre ei e absolut *uluitoare!*

O să-ţi aduci aminte, sunt convins, că odată ţi-am arătat o copie a capodoperei lui Gériacult numită „Pluta Meduzei"? Poate mai ştii şi că am fost atât de afectaţi de felul cum a reprezentat calvarul naufragiaţilor osândiţi, încât imaginea s-a *udat* de lacrimile noastre? Amândoi am fost de acord că numai un om care a trăit pe

pielea lui o mare tragedie ar putea să creeze un portret atât de emoționant al suferinței și al deznădejdii: ei bine, acesta e un alt aspect al asemănării dintre domnul King și Artistul din imaginația mea – căci îi adaugă un aer de melancolie cum nu se poate mai *deplorabilă*. Atât de frapant este acest element al înfățișării lui, încât n-am fost deloc surprins să aflu (de la domnul Karabedian) că a suferit într-adevăr o pierdere aproape de neîndurat.

Se pare că domnul King a avut o situație familială de așa natură încât a trebuit să plece de la el de-acasă, din America, pe vremea când era foarte tânăr. A fost trimis la Canton când nu avea decât șaptesprezece ani – pe-atunci, era și mai palid, și mai delicat la înfățișare, decât este acum, așa că era supus batjocurilor de tot felul, din partea fanquiilor mai bădărani. Vei înțelege clar factura acestor hărțuieli, după porecla pe care a primit-o atunci – „Domnișoara King" (și poate nu-ți va veni să crezi, Puggly dragă, dar acest apelativ încă se mai folosește, fiind șușotit adesea pe la spatele lui. Nu e ultimul dintre motivele pentru care îl simpatizez așa de mult pe domnul King, căci nici eu nu sunt străin de asemenea porecle – "Lady Chin'ry!" „Hijra"). Și eu știu foarte bine cum e să fii chinuit de găștile de derbedei (o, numai de-ai ști, Puggly dragă, despre toate întâlnirile mele cu acești bătăuși care îți rup hainele de pe tine; despre numeroasele ocazii când am fost nevoit să-i înfrunt cu mâinile goale pe acești badzați...)

Dar domnul King a fost mai norocos decât mine – Providența s-a milostivit de el și i-a dăruit un Prieten. La un an sau doi după ce venise la Canton, s-a întâmplat ca un alt american să călătorească în China pentru a se alătura aceleiași firme. Se numea James Perit și era un Băiat de Aur cu un intelect sclipitor, o vorbire fermecătoare și binecuvântat cu o înfățișare neobișnuit de arătoasă (i-am văzut un portret – și dacă n-aș fi știut că fusese pictat în Canton, aș fi crezut că modelul era nimeni altul decât „Băiatul în albastru" al domnului Gainsborough!).

Nu știu dacă toate acestea există doar în capul meu, Puggly dragă (și cred că se prea poate să fie așa, fiindcă sunt, după cum știi, un visător irecuperabil), dar am convingerea că Géricault al meu și Băiatul în albastru s-au bucurat de cea mai frumoasă Priete-

nie în scurtul răstimp care le fusese acordat. Însă nu le-a fost dat să dureze – căci abia ajunsese James Perit la vârsta de douăzeci şi unu de ani, când a contractat o febră virală intermitentă... Ei bine, n-am s-o mai lungesc, iubita mea Puggly-rani (petele de pe această pagină îţi vor arăta cât de mult mă *afectează* tragedia asta). E de ajuns să spun că Băiatul de Aur a căzut la pat – iar acum zace în cimitirul străin de pe Insula Franceză, nu departe de Whampoa.

Bietul domn King – să guste acel soi de fericire cu care atât de rar sunt învredniciţi muritorii, numai ca să-i fie smulsă din nou! Era complet zdrobit de durere şi, de-atunci, s-a dedicat religiei şi faptelor bune (domnul Karabedian spune că, într-un oraş care *forfoteşte* de ipocriţi, domnul King este unul dintre puţinii creştini adevăraţi).

N-am să-ţi ascund, Puggly dragă, faptul că înainte de a cunoaşte toate circumstanţele, mi-a trecut prin minte să mă întreb, preţ de câteva clipe, dacă nu cumva domnul King ar putea fi Prietenul pe care-l visez de-atâta vreme. Dar nu, acum sunt convins că aceasta n-o să se întâmple niciodată: domnul King gândeşte la un nivel foarte înalt şi pe mine nu mă poate vedea decât ca pe o făptură nevolnică şi capricioasă, şi păgână (lucru pe care, cu cugetul pe deplin împăcat, nu i l-aş reproşa niciodată). Şi totuşi, nu-s complet neconsolat, căci domnul King e foarte amabil şi mă tratează întotdeauna cu cea mai mare curtoazie şi consideraţie – m-a asigurat, chiar, că în curând îmi va comanda un portret! Nu mi se pare genul de om căruia i-ar plăcea să-şi pună pe perete propriul chip pictat, aşa că probabil intenţionează să facă din mine un bun creştin – dar nu-mi pasă: nici nu pot să-ţi spun cu câtă nerăbdare îi aştept comanda.

Cât despre ceilalţi, cred că bârfesc mult pe seama mea (domnul Karabedian spune că-n viaţa lui n-a văzut un loc unde să fie mai mult buck-buck decât în Fanqui-town). Când trec pe stradă, nu rareori se întâmplă să văd privirile celor din jur mutându-se brusc, şi să aud că vorbesc dintr-odată mai încet. Cât despre ceea ce spun, nici nu e nevoie să fac un efort prea mare de deducţie, căci mulţi dintre cei de-aici, şi în special baştanii, îl cunosc bine pe domnul Chinnery, fiindcă celor mai mulţi le-a pictat portretele: e

de ajuns să spun că aşa de tare am ajuns să mă îngrozesc de strâmbăturile lor arogante, încât îi ocolesc pe toţi cei care fac parte din cercul de cunoştinţe ale unchiului meu.

Ei bine, asta mi-e soarta şi trebuie s-o îndur. Mă mângâi cu gândul că voi avea şi eu mica mea parte de răzbunare, când tabloul va fi gata.

Dar să nu-ţi închipui niciun moment, dulcea mea Puggly, că am uitat despre sarcina pe care mi-aţi trasat-o tu şi binefăcătorul tău. Zi de zi nutresc speranţa că voi întâlni pe cineva care să poată aduce o rază de lumină asupra cameliilor domnului Penrose.

Şi ar fi o omisiune de neiertat să închei această epistolă fără a-ţi confirma primirea scrisorii tale şi a-ţi mulţumi că mă ţii la curent cu întâmplările prin care trece Maiestatea Sa *Redruth*. Am fost *încântat* să citesc despre toate plantele minunate pe care le-ai găsit pe insula asta a ta! Cine-ar fi crezut că un loc cu un aspect atât de sterp ar ascunde o asemenea bogăţie vegetală? Şi cine, la o adică, şi-ar fi imaginat că propria mea Puggly cea dulce va lua vreodată apucăturile unui explorator îndrăzneţ?

Cât despre întrebarea cu care ai încheiat: sigur că te poţi baza pe mine să fac tot ce pot ca să te ajut cu vorbitul în engleză! Dar, între timp, insist categoric să te exprimi cu mai multă prudenţă. Cunoscându-te aşa cum te cunosc eu, înţeleg foarte bine că motivele tale au fost complet inocente când i-ai mulţumit bosunului, cine-o fi fost şi ăla, că a făcut o treabă excelentă reparând ghiurile lui *Redruth*. Dar trebuie să ştii, Puggly dragă, că n-am fost foarte surprins să văd cât l-au descumpănit cuvintele tale atât de bine intenţionate: mărturisesc că şi eu aş fi fost *uluit* de-a binelea dacă o tânără domnişoară de o vârstă aşa de fragedă m-ar felicita pentru dexteritatea cu care am „frecat ciomagul de foc". Departe de mine gândul să-ţi reproşez spontaneitatea, Puggly dragă, dar nu trebuie să presupui întotdeauna că poţi traduce expresiile franţuzeşti direct în engleză fără niciun *risc*. Echivalentul englezesc pentru *«bâton-á-foc»*, de exemplu, nu e în niciun caz „ciomag-de-foc", ci este *„jib-boom"*[1].

[1] *Jib-boom* – bastonul bompresului.

Şi nu, draga mea, *nu* ţi-ai ales deloc bine cuvintele când i-ai spus bietului bosun că voiseşi doar să-l feliciţi pentru îndemânarea lui cu „acel catarg mare care iese drept în faţă". Ar fi cazul să ştii, draga mea Prinţesă de Puggleville, că uneori nu e *înţelept* să insişti în a-ţi explica intenţiile.

Lui Neel nu-i era uşor să aibă de-a face cu metodele de lucru ale lui Bahram. În trecut, când el însuşi folosise o oaste întreagă de scribi şi secretari, în propriul lui daftar, rareori avusese nevoie să comunice pe larg cu un cranny, un munshi sau un gomusta angajat de el, de vreme ce aceştia erau mult mai bine instruiţi decât el în canoanele consfinţite privitoare la forma şi conţinutul scrisorilor unui zamindar. Mai târziu, după ce fusese condamnat pentru fals, când aştepta să fie transportat la Închisoarea Alipore din Calcutta, îşi adjudecase multe favoruri compunând misive pentru ceilalţi deţinuţi – dar şi acestea îi necesitaseră foarte puţine eforturi, de vreme ce tovarăşii lui de temniţă erau în cea mai mare parte analfabeţi şi, indiferent dacă voiau să scrie unei rude de-acasă sau unui chokra din clădirea alăturată, apelau la cunoştinţele lui Neel şi-l lăsau să imagineze el cuvintele şi să le formuleze gândurile.

Aceasta fiind toată experienţa lui în materie de redactat scrisori, Neel fusese luat pe nepregătite de cerinţele lui Bahram: misivele Seth-ului rareori urmau forme şi uzanţe dinainte stabilite, fiind mai mult destinate să-i informeze pe asociaţii lui despre situaţia din sudul Chinei. Iar Neel nu se putea aştepta la nicio deferenţă din partea Seth-ului, care părea convins că un munshi e un conţopist oarecare – unul plasat, în ordinea importanţei, undeva între un valet şi un shroff, principalele sale îndatoriri fiind acelea de a pune în ordine zestrea verbală a şefului său, şi de a spicui prin monedele din vocabularul lui pentru a separa mărunţişul de valoare.

Munca lui Neel era complicată şi mai mult de felul cum obişnuia Seth-ul să dicteze: compunea întotdeauna în picioare, iar plimbările lui necontenite păreau să-i sporească turbulenţa cuvintelor, care adeseori ieşeau în torente de vorbe împletite, fiecare şuvoi năvalnic fiind îngreunat de aluviunile multor limbi – gujarati, hindustană, engleză, pidgin, cantoneză. A-l întrerupe pe Seth în pli-

nă tiradă era un lucru de neconceput, iar a-i pune o întrebare despre cutare sau cutare frază, ori a-i cere explicații privind sensul unui cuvânt sau al altuia, însemna să riște o explozie de iritare – aceste probleme le lăsa pe mai târziu sau, și, mai bine, le rezolva cu ajutorul lui Vico. Între timp, tot ce putea face Neel, pentru a desluși cumva acele gargare sonore, era să acorde cea mai mare atenție nu numai spuselor lui Bahram, ci și gesturilor sale, semnelor și expresiilor faciale cu care acesta își amplifica, își dezvolta și chiar își nega povara cuvintelor. Acest idiom nerostit nu putea fi ignorat cu ușurință: odată, când Neel a redat o propoziție ca „Domnul Moddie afirmă că ar fi bucuros să se conformeze", Bahram l-a luat la rost pentru neglijență – „Ce-ré? N-ai văzut cum făceam cu mâna, uite-așa, uite-așa. Cum ai luat asta ca însemnând că «da»? Nu-ți dai seama că e «nu»? Visezi, sau ce faci?"

Și apoi, mai era și fereastra, o sursă perenă de întreruperi în daftar: deși biroul lui Neel se afla în colțul opus al încăperii, întotdeauna aveau de înfruntat un amestec bogat de sunete venite de jos: răcnetele marinarilor beți de la debarcader; cârâielile purtătorilor de roabe, scâncetele moocherilor și clănțănitul tinichigiilor; ciripitul păsărilor cântătoare plimbate cu colivii cu tot; bătăile de gong ce marcau trecerea personalităților de vază – și așa mai departe. Cacofonia care se înălța de pe Maidan se schimba de la un moment la altul.

Dacă fereastra era o sursă de deranj pentru Neel, cu atât mai mult o resimțea astfel șeful lui, care adeseori se întrerupea în mijlocul câte unei fraze și rămânea pe loc ca hipnotizat. Profilat în cadrul ferestrei, cu turbanul lui ca o cupolă și angarkha cu poale largi, Seth-ul avea o siluetă atât de regală, încât Neel se pomenea uneori întrebându-se dacă nu cumva poza anume, de ochii plimbăreților de pe Maidan. Dar Bahram nu era omul care să poată sta locului multă vreme: după ce se uita în gol un timp, posomorât, începea iar să se preumble prin cameră, cu furie, ca și cum ar fi încercat s-o ia înaintea vreunei idei sau amintiri ce-l fugărea din urmă. După aceea însă, aruncând încă o privire pe fereastră, zărea câte un prieten sau cunoscut și dispoziția i se schimba din nou: își repezea capul afară și începea să strige salutări, uneori în gujarati *(„Sa-*

hib kem chho?"), alteori în cantoneză *(„Neih hou ma Ng sin-saang?"),* câteodată în pidgin *(„Chin-chin, Attock* pentru-ce nu văzut mult-timp?"), şi uneori în engleză *(„Good morning, Charles! Are you well?").*

Când revenea cu atenţia la scrisoare, adeseori descoperea că uitase ceea ce intenţiona să spună. Chipul i se înnoura şi tonul îi devenea mai tăios, ca pentru a insinua că întreruperea s-ar fi produs cumva din vina lui Neel:

Accha, ia fă bine şi-mi citeşte totul încă o dată – de la început.

Sosirea samosei şi a ceaiului, la jumătatea dimineţii, era semnalul că Neel trebuia să iasă din daftar. Din acel moment începând, atenţia Seth-ului era revendicată de o procesiune a altor angajaţi – shroffi, khazanadari, contabili şi alţii asemenea. Între timp, Neel se retrăgea în cămăruţa lui mică şi afumată de lângă bucătărie, ca să înceapă munca de a transforma gândurile şi cugetările Seth-ului într-o proză coerentă – în hindustani sau în engleză, după cum era cazul.

Deşi adeseori dificil şi întotdeauna de durată, procesul nu era decât rareori obositor: adesea, în timp ce copia compoziţiile terminate în cea mai frumoasă caligrafie nastaliq sau latină a sa, Neel se mira cât de straniu de provocatoare era corespondenţa lui Bahram. În scriitura Seth-ului nu exista nimic din înfloriturile, formulele şi expresiile de rutină care jucaseră un rol atât de important în propria lui corespondenţă, pe vremea când el însuşi fusese stăpânul unui daftar; toate grijile lui Bahram se refereau la momentul prezent; dacă preţurile creşteau sau scădeau, şi care erau perspectivele viitoare în afaceri.

Şi totuşi, în ce anume constau aceste afaceri? Ciudăţenia era că, în ciuda timpului îndelungat pe care-l petrecea cu Bahram şi a tuturor scrisorilor pe care le scria din partea lui, Neel nu avea decât o idee foarte vagă despre felul cum funcţiona întreprinderea. Faptul că partea cea mai mare a profiturilor provenea din opiu îi era destul de clar, dar cât anume din acesta comercializa, cui i-l vindea şi unde se ducea – toate astea rămâneau un mister pentru Neel, căci în scrisorile lui Bahram rareori se făcea referire la ase-

menea lucruri. Era oare cu putință ca fără știrea lui Neel, în scrisori să existe anumite cuvinte codificate? Sau era posibil ca Bahram să adauge cu mâna lui unele detalii, în gujarati, pe marginea filelor pe care i le înmâna Neel? Ori, poate, anumite scrisori erau scrise pentru el de ceilalți daftardari, oameni care cunoșteau mai bine mersul afacerilor?

Deși ultima posibilitate părea cea mai probabilă, Neel nu era convins că așa stăteau lucrurile: credea, mai degrabă, că fiecare dintre angajații lui Bahram – poate cu excepția lui Vico – știa doar atâta cât avea nevoie și nimic mai mult. Daftardarii lui Bahram erau ca niște piese de ceasornic, fiecare făcând ceea ce i se cerea, dar fără a ști cum funcționa tot mecanismul: numai Seth-ul însuși știa cum era asamblat întregul și în ce scopuri. Iar aceasta nu era o simplă întâmplare, ci mai degrabă rezultatul unei iscusințe înnăscute, care-i dădea posibilitatea de a-și administra subordonații într-un asemenea mod, încât fiecare să lucreze eficient în propria lui sferă, pe când de ansamblu era responsabil el și numai el.

Și acest lucru îl făcea pe Neel să revină cu gândul la propria lui experiență de a prezida peste un daftar, și abia acum înțelegea clar cât de prost își făcuse treaba: cei mai mulți dintre angajații lui știuseră despre propriile sale afaceri mai mult decât el însuși, și toate încercările sale de a le acorda diferite favoruri avuseseră exact efectul contrar. Această descoperire, la rândul ei, îl făcu să aprecieze talentele lui Bahram, iar aprecierea luă curând forma unui soi de admirație exasperată: nu încăpea nicio îndoială că să munceștI pentru Seth era adesea înnebunitor, căci depindeai de toate acele mici capricii și excentricități ale lui; totuși, nu puteai contesta faptul că era un om de afaceri cu o viziune și niște abilități excepționale: ba mai mult, lui Neel i se părea foarte probabil ca Bahram să fie, în domeniul său, un fel de geniu.

La fel de evident era și faptul că Ah Fatt avusese dreptate să-l descrie pe Bahram ca fiind un tip foarte simpatizat, iubit chiar. Le pretindea angajaților lui o loialitate aproape fanatică, nu numai fiindcă-i plătea generos și cinstit pentru tot ceea ce făceau, ci și pentru că în felul lui de a fi se regăsea ceva care le dădea de înțeles că nu se considera mai presus sau mai bun decât oricare dintre ei.

Era ca şi cum ar fi ştiut cu toţii că, în pofida averii şi a pasiunii lui pentru lux, Seth-ul rămânea în adâncul inimii un băiat de la ţară, crescut în sărăcie: iritabilitatea sa era privită ca fiind mai degrabă simpatică decât jignitoare, iar izbucnirile şi toanele lui ocazionale erau tratate ca nişte capricii ale vremii, fără a fi luate niciodată ca ofense personale.

Iar popularitatea lui Bahram nu se restrângea numai la Achha Hong: cum scrierea notelor de acceptare era o altă îndatorire a lui Neel, acesta ştia foarte bine cât de dorită era prezenţa Seth-ului la adunările enclavei.

Intensitatea iureşului social din Fanqui-town era o sursă de uimire continuă pentru Neel: faptul că un loc atât de restrâns, şi populat cu o adunătură atât de ciudată de locuitori, avea până şi o formă de viaţă mondenă i se părea incredibil, mai ales că aceasta era una intensă. Uluitor era şi faptul că toată această activitate era generată de un număr de participanţi atât de redus – căci negustorii străini şi partenerii lor chinezi, luaţi laolaltă, nu însumau mai mult de câteva sute de oameni (dar, la o adică, după cum i-a atras odată Vico atenţia lui Neel, aceşti pungaşi erau, în fond, unii dintre ce mai bogaţi oameni din lume; „iar acolo, când se înghesuie cu toţii la grămadă, nici nu mai ai loc de-ntors. N-au familii, n-au nimic de făcut – trebuie să-şi găsească şi ei o distracţie, nu? Când acasă nu-i aşteaptă nicio nevastă, cine s-ar mai gândi să se aşeze la masa lui? Şi ce fel de falto s-ar duce la culcare devreme, când n-are pe nimeni care să-l certe că iar a-ntârziat?").

Dar sethii, tai-panii şi marii negustori nu erau singurii care ştiau cum să se distreze: în vreme ce capii caselor benchetuiau la ospeţele lor, şi angajaţii acestora dădeau petreceri unde mâncarea şi băutura curgeau la fel de îmbelşugat ca la mesele şefilor (şi erau obţinute, într-adevăr, de la aceleaşi bucătării şi ospătării). După aceea, se plimbau pe cheu, comparând meritele distracţiilor care erau scoase la ofertă în feluritele honguri – şi nu era ceva neobişnuit să ajungă la concluzia că reuşiseră să-şi facă de cap cu mult mai mult succes decât presupuşii lor superiori.

Relaţiile lui Vico în Fanqui-town nu erau cu nimic mai puţin impresionante decât ale lui Bahram: cunoştea oameni de prin toa-

te fabricile şi adeseori era plecat până la crăpatul zorilor. Plăcerea lui de a mânca şi a bea era legendară în Achha Hong şi nimănui nu-i plăcea să se laude mai mult cu ea decât lui însuşi: era unul dintre acei oameni ale căror prefăcătorii se rezumă la a exagera grosolănia propriilor pofte şi instincte; ascultându-l, ţi-ai fi imaginat că nimic nu-i plăcea mai mult decât să-şi petreacă zilele în pat, mâncând, bând, băşindu-se şi preacurvind.

Şi era atât de credibil în descrierea acestui eu închipuit, încât lui Neel i-a luat un timp ca să înţeleagă că, în unele privinţe, Vico era tocmai opusul a ceea ce pretindea a fi: soţ devotat şi catolic cuvios, era sârguincios şi energic. Faptul că mai era şi plin de resurse, înzestrat cu tot felul de afilieri neaşteptate, reieşea numai din remarcile şi referinţele aruncate la întâmplare – de exemplu, despre legătura lui cu părintele Gonsalo Garcia, misionarul din Indiile de Est care fusese crucificat lângă Nagasaki, în Japonia, împreună cu un număr de alţi catolici, inclusiv încă cinci membri ai ordinului franciscan. Martirul fusese beatificat de Papa Urban al VIII-lea şi era deja venerat ca un viitor sfânt, în locul său de baştină: întâmplător, acesta nu era altul decât satul lui Vico – Bassein, lângă Bombay – iar familia lui era una dintre cele care aveau reputaţia de a se înrudi de departe cu familia venerabilului călugăr.

Datorită reţelei lor de coreligionari din zonele rurale ale Chinei, membrii ordinelor misionare catolice erau adesea extrem de bine informaţi despre ceea ce se întâmpla în ţară: unii dintre ei vizitau ocazional Cantonul, ca să se ocupe de nevoile catolicilor din enclava străină şi, în pofida reputaţiei lor de excelenţi păstrători ai oricărui secret, nu erau tocmai imuni la vraja relaţiilor fermecate ale lui Vico.

Legăturile lui Vico îi erau adesea de folos şi lui Neel, căci pe lângă redactarea scrisorilor şi a notelor, cea mai importantă parte a muncii lui era khabar-dari-ul – recoltarea de ştiri. Pe parcursul primelor sale câteva săptămâni la Canton, Neel îşi pierduse orice nădejde de a putea astâmpăra nesăţioasa poftă de noutăţi a Sethului.

Necunoscând pe nimeni din oraş şi neavând nicio altă sursă de veşti decât ziarele *„Canton Register"* şi *„Canton Repository"*, lui

Neel nu-i mai rămânea decât să parcurgă numerele vechi ale acestora, în speranța că va găsi câte ceva interesant de raportat. Dintre cele două publicații, „*Repository*" era mai intelectual, cea mai mare parte din el fiind dedicată articolelor lungi cu subiecte precum obiceiurile furnicarilor solzoși și practicile vrăjitorești ale malaezilor. Asemenea teme nu prezentau niciun interes pentru Bahram: nutrea același dispreț pentru abstracțiuni, ca și pentru faptele concrete dar nefolositoare.

– Nu vreau niciun afurisit de profesor, înțeles, munshi-ji? Știri, știri, știri – atâta tot. Niciun blestemat de „așadar" și „prin urmare": doar khabarul. Samjoed?

„*Canton Register*" era bogat atât în știri, cât și în polemici, ceea ce-l făcea să prezinte mai mult interes pentru Bahram, mai ales fiindcă redactorul șef, John Slade, frecventa cu regularitate și Camera de Comerț. Asta însemna că Bahram afla adesea conținutul ziarului încă dinainte ca acesta să iasă de sub tipar.

– Munshi-ji, se răstea nervos Seth-ul, ce-mi tot dai noutăți învechite? Ce, dacă-ți cer lapte proaspăt, tu mi-l dai gata covăsit?

Câteodată, făcându-i-se milă de Neel, Vico îi oferea diverse lucruri despre care știa că aveau să-l intereseze pe Seth. Astfel, într-o dimineață, Neel a putut să-l anunțe:

Seth-ji, am o veste pe care-ți va plăcea s-o auzi.

Ce veste?

Seth-ji, e vorba de un memoriu înaintat către Fiul Cerului. „*Register*" a publicat o traducere. M-am gândit că ai vrea să afli, fiindcă este o discuție despre modurile de a pune capăt comerțului cu opiu.

Zău? făcu Bahram. În regulă. Începe, dar.

– „Din momentul în care opiul a început să câștige un influx în China, binevoitorul bunic al maiestății voastre, cunoscut drept Cel Înțelept, a prevăzut vătămările pe care avea să le producă – și, prin urmare, a avertizat cinstit și i-a prevenit pe oameni împotriva lui, după care a dat și o lege care să-l interzică. Pe timpul acela, însă, miniștrii nu-și imaginau că efectele lui otrăvitoare aveau să se răspândească în China în asemenea măsură. În vremurile trecute, folosirea opiului se restrângea la răsfățații fii ai fortunei, pentru ca-

re a devenit o desfătare leneşă. De-atunci, însă, consumul de opiu s-a extins în sus, până la ofiţeri şi la aristocraţia cu cingători, şi în jos, printre muncitori şi comercianţi, ba chiar şi la femei, călugări, călugăriţe şi preoţi. Cei care-l inhalează se găsesc în tot locul, iar instrumentele necesare pentru a-l fuma se vând public, ziua-n amiaza mare. Importul său din străinătate e în continuă creştere. Pe lângă Lintin şi alte insule sunt ancorate corăbii speciale pentru depozitarea opiului. Niciodată nu trec de Bocca Tigris, nici nu intră pe râu, dar negustorii depravaţi din Guangdong, în cârdăşie cu miliţia, trimit bărci numite „dragoni târâtori" şi „crabi-iuţi" ca să ducă arginţii pe mare şi să aducă opiul pe uscat. În felul acesta, ţara este secătuită de suma anuală de treizeci de milioane de taeli din argint şi chiar mai mult decât atât. Valoarea comerţului legitim, constând în importul de lâneturi, ceasuri şi orologii, şi în exportul de ceai, rubarbă şi mătase, se situează sub nivelul de zece milioane de taeli pe an, iar profitul său nu depăşeşte câteva milioane. Prin urmare, valoarea totală a comerţului legitim nu reprezintă nici măcar a zecea sau a douăzecea parte din câştigurile obţinute din comerţul cu opiu. De aici reiese clar că principalul interes al negustorilor străini nu-l reprezintă comerţul legal, ci traficul cu opiu. Această scurgere de avuţie din China a devenit o boală periculoasă, iar miniştrii maiestăţii voastre nu-şi pot da seama unde se va sfârşi..."

Dintr-odată, împingându-şi mâncarea la o parte, Bahram se ridică în picioare.

Cine-a scris asta?

Un wazir senior de la curte, Seth-ji.

Bahram începu să se plimbe prin cameră.

Bun, spuse el. În regulă; citeşte mai departe. Ce mai spune?

Seth-ji, discută diferitele propuneri de a opri intrarea opiului în China.

Care sunt alea?

O propunere este aceea de a bloca toate porturile chinezeşti, pentru a împiedica navele străine să intre sau să ia parte la afaceri.

Şi el ce zice despre asta?

Seth-ji, zice că metoda asta n-o să meargă.

– De ce să nu meargă?

Deoarece coastele Chinei sunt prea lungi, Seth-ji, şi e cu neputinţă să fie închise complet. Străinii au legat relaţii strânse cu negustorii şi oficialii chinezi, zice, şi fiindcă se pot câştiga atât de mulţi bani, nu încape nicio îndoială că s-a format o corupţie foarte răspândită. Oficialităţile vor colabora cu negustorii pentru a găsi căi pe care să aducă opiul în China.

Ha! făcu Bahram şi, plimbându-se în continuare, începu să-şi mângâie barba. Şi altceva, ce mai zice?

O altă sugestie este să se oprească tot comerţul şi toate interacţiunile cu negustorii străini. Dar nici asta, zice, nu va reuşi.

Şi de ce, mă rog?

Fiindcă navele străine nu vor face decât să se adune în larg iar asociaţii lor chinezi vor trimite bărci rapide ca să preia opiul. Metoda asta nu are nicio şansă de succes, afirmă el.

Bahram se opri lângă o poliţă pe care un peşte auriu dolofan, cu ochi bulbucaţi, dădea târcoale la nesfârşit în vasul lui, ca şi cum ar fi vrut să-şi prindă panglicile şerpuitoare ale cozii.

Şi-atunci, sugestia lui care e? Ce vrea să facă Înalta Curte?

Pare-se, Seth-ji, că oficialităţile chineze au făcut un studiu al modului în care se ocupă europenii de opiu. Au descoperit că, în ţările lor proprii, europenii îi limitează circulaţia cu foarte mare stricteţe. Vând drogul la liber doar când călătoresc în răsărit, şi numai acelor oameni cărora le râvnesc pământurile şi averile. Dă ca exemplu insula Java, spunând că europenii le-au dat opiu javanezilor şi i-au sedus spre a-l folosi, astfel încât să poată fi biruiţi cu uşurinţă, şi tocmai asta s-a întâmplat. Întrucât îi cunosc puterea, europenii au mare grijă să ţină opiul sub control în ţările lor de-acasă, fără a se codi să aplice cele mai severe măsuri şi cele mai aspre pedepse. La fel trebuie să facă şi China, insistă el. Propune ca tuturor fumătorilor de opiu să li se acorde un an pentru a se reforma. Iar dacă după aceea sunt descoperiţi că încă-l mai consumă, atunci asta ar trebui să fie tratată ca o crimă capitală.

Ce vrea să spună cu asta?

Pedeapsa cu moartea, Seth-ji: *mawt ki saza;* cine foloseşte drogul sau face negoţ cu el ar trebui să fie condamnat la moarte.

Seth-ul pufni neîncrezător:

Ce fel de baliverne îmi torni aici? Trebuie să fie vreo greşeală.

Şi, venind cu paşi mari spre Neel, se uită peste umărul lui.

Unde-s scrise toate astea? Arată-mi.

Aici, Seth-ji.

Ţinând ziarul desfăcut, Neel se ridică în picioare, ca să-i arate lui Bahram câteva pasaje pe care le însemnase.

Vezi, Seth-ji? Scrie clar: „cel ce încalcă legea trebuie să fie pedepsit cu excluderea copiilor şi a nepoţilor lui de la examenele publice, pe lângă pedeapsa cu moartea..."

– Bas! Crezi că nu ştiu să citesc angreza, sau ce?

În timp ce parcurgea fragmentul, Bahram se încruntă şi mai tare, dar apoi, dintr-odată, se însenină la faţă, iar ochii i se luminară.

– Dar e doar un memoriu, nu? Scris de un păcătos de bandar de babu. Ca el sunt sute, şi trebuie că toţi scriu. Împăratul va arunca hârtiile şi o să uite. Ce-i pasă lui? E împărat, nu-i aşa? E ocupat cu nevestele sale şi cu toate celelalte ale domniei. Mandarinii nu vor îngădui nicio schimbare – altfel, de unde să mai capete cumshaw? Cum să-şi mai umple pipele? Baştanii ăia sunt cei mai mari fumători din toţi.

Bahram îl cunoştea de ani de zile pe Hugh Hamilton Lindsay, actualul Preşedinte al Camerei Generale de Comerţ din Canton. Rubicond şi calm, cu un temperament aproape mătăsos, era înrudit cu Conţii de Balcarra, o proeminentă dinastie scoţiană. Se afla în China de vreo şaisprezece ani şi era foarte simpatizat, toată lumea considerându-l un băiat bun care niciodată nu-şi dădea aere. Bahram luase cina cu el de multe ori şi ştia că era un amfitrion excelent: mai mult, îl mai descoperise şi ca pe un judecător al mâncărurilor plin de discernământ.

Astfel, cu un sentiment plăcut de nerăbdare, Bahram îşi alese hainele pentru cina domnului Hamilton. În loc de angarkha, îşi luă o jama albă din bumbac de Dacca, lungă până la genunchi: era ornamentată discret cu brocart jamdani alb, şi avea gulerul şi man-

şetele tivite cu panglici de mătase verde. În loc de a o împerechea cu obişnuiţii şalvari sau pantaloni pyjama, Bahram se opri la o pereche de jambiere negre din Aceh, cusute cu fir argintiu. Vremea fiind încă destul de caldă, îşi luă, ca veşmânt exterior, o choga de bumbac crem, cu lucrătură *karchobi* argintie. Tot ansamblul fu completat cu un turban de muselină malmal pură. Apoi, în timp ce Bahram îşi lua un baston subţire cu măciulie de fildeş, khidmatgarul de servciu parfumă aerul cu attarul său de floare de *raat-ki-rani* favorit. După ce zăbovi un moment în norul înmiresmat, Bahram porni spre uşă.

Cina urma să se servească în salonul Camerei, care se afla la doar cinci minute de mers de Achha Hong. În Canton, însă, se obişnuia ca oamenii să tocmească purtători de lampioane care să le lumineze drumul când erau invitaţi să ia cina în oraş, chiar şi dacă aveau doar foarte puţin de mers. De zeci de ani, Bahram folosea serviciile aceluiaşi lampagiu: cunoscut de străini ca Apu, omul acela avea un talent neobişnuit de a ghici când era nevoie de el. Mai părea să posede şi o facultate de-a dreptul ocultă de persuasiune, care-i dădea posibilitatea să-i ţină la distanţă pe cerşetorii şi vânzătorii ambulanţi de pe Maidan. În seara aceea, la fel ca de-atâtea ori în trecut, Apu sosi punctual, chiar înainte de apusul soarelui, şi nu peste mult timp Bahram porni la drum: cu choga sa brodată fâlfâind în vânt şi lampionul de hârtie strălucind deasupra turbanului alb, arăta cât se poate de frapant – dar lampagiul lui avea nişte puteri atât de mari, încât el era singurul trecător pe care nimeni nu-l asedia cu strigăte inoportune de genul: „Cumshaw, dă-mi cumshaw!"

Forfota şi zarva de pe Maidan transportau gândurile lui Bahram, ducându-le în trecut, spre cele dintâi zile petrecute de el în Canton: se opri să se uite în jur – la silueta masivă a Turnului Mării-Liniştite, în depărtare; la zidurile cenuşii ale citadelei, care se întindeau ca o cortină în spatele enclavei; şi la fabricile cu faţade înguste, luminate de ultimele raze ale soarelui la asfinţit: ferestrele boltite ale hongurilor păreau să-i facă cu ochiul, porticurile lor cu colonade zâmbind ca pentru a saluta un vechi prieten. Priveliştea făcea ca lui Bahram să i se umfle pieptul de mândria proprie oricărui stă-

pân: chiar şi după atâţia ani, încă-l mai fascina gândul că se integrase în acea scenă cât de mult putea să spere un străin.

La porţile Hongului Danez stăteau de gardă doi chowkidari cu turban. Erau din Tranquebar, de lângă Madras. La vederea lui Bahram se înclinară: ca decan al comunităţii achha din Canton, îl cunoşteau bine. Murmurând salaamuri, îl poftiră să intre. În timp ce străbătea curtea care ducea spre incinta Camerei, Bahram văzu că mulţi dintre invitaţii domnului Lindsay erau deja în Club: sala de primire şi sufrageria erau amândouă puternic luminate, şi din ele se auzeau glasuri şi clinchete de pahare. La intrarea în sala de primire, Bahram se opri să arunce o privire înăuntru: puţine alte culori în afară de alb şi negru puteau să se vadă în straiele oamenilor din încăpere, şi-şi dădu seama că, în lumina lumânărilor care făcea să-i sclipească firele argintii şi aurii cusute pe veşminte, intrarea lui avea să facă o impresie considerabilă; îşi trecu o mână peste poalele chogăi, înfoindu-le astfel încât să se vadă cât mai bine.

Intrând, Bahram fu întâmpinat de un cor de saluturi, urându-i bun-sosit în rândurile Comitetului. Îi cunoştea pe aproape toţi cei prezenţi şi-i salută pe mulţi dintre ei cu îmbrăţişări şi chiar sărutări. Ştia că nu era niciun pericol de a fi respins: o asemenea exuberanţă ar fi putut să fie privită pieziş în cazul unui european, dar la un oriental cu rang destul de înalt avea şanse să fie considerată mai degrabă ca un semn de siguranţă pe sine.

Ca tânăr achha în Canton, Bahram observase că efuziunile de acest gen erau aproape nişte prerogative de superioritate ale Sethilor; mai remarcase şi că seniorii le impuneau adesea prezenţa lor fizică altora ca pe o expresie a propriei puteri. Găsea o satisfacţie ciudată în faptul de a şti că şi el ajunsese într-un punct al vieţii unde îmbrăţişările, sărutările şi ghionturile erau binevenite pentru toată lumea, chiar şi pentru cei mai scorţoşi dintre europeni.

Apoi, lângă Bahram apăru gazda, domnul Lindsay, murmurându-i felicitări şi urându-i bun-venit în Comitet.

Nu peste mult timp, fu condus să admire portretul întreg al domnului Lindsay, care era agăţat acum printre tablourile foştilor preşedinţi ai Camerei.

– Vei recunoaşte, desigur, spuse cu mândrie domnul Lindsay, mâna domnului Chinnery.

– Arré, shahbash! exclamă Bahram, admirând conştiincios pictura. Ce frumos te-a reprezentat, nu-i aşa? Ţi-a pus şi spada în mână, şi de toate. Ca un erou arăţi!

Chipul rumen al domnului Lindsay se lumină de plăcere.

– Da, e destul de reuşit, nu?

– Dar de ce atât de repede, Hugh? Doar nu ţi s-a încheiat termenul de preşedinte, nu-i aşa?

– De fapt, spuse domnul Lindsay, mi-au mai rămas doar câteva luni.

Apoi, aplecându-se spre el, îi şopti:

– Fie vorba între noi, Barry, tocmai cu ocazia asta am dat cina de azi – am de gând să anunţ numele succesorului meu.

– Viitorul preşedinte?

– Da, exact...

Domnul Lindsay voia să mai adauge ceva, dar se uită întâmplător peste umărul lui Bahram şi se întrerupse imediat.

– Scuză-mă, spuse el scurt şi plecă, iar Bahram, întorcându-se după el, se pomeni faţă-n faţă cu Lancelot Dent.

Înfăţişarea lui Dent se schimbase considerabil de când îl văzuse Bahram ultima oară: subţiratic de constituţie, cu chip îngust şi bărbie adâncită, îşi lăsase între timp un barbişon nisipiu, probabil ca să-şi alungească mai mult mandibula. Deborda de o afabilitate pe care Bahram n-o mai văzuse la el niciodată.

– A, domnule Moddie! Felicitări pentru numire – suntem încântaţi să vă avem printre noi. Fratele meu Tom vă trimite cele mai cordiale urări de bine.

– Vă mulţumesc, răspunse politicos Bahram. Mă bucur extrem de mult să primesc binecuvântările şi complimentele dumneavoastră. Şi, desigur, trebuie să-mi spuneţi Barry.

– Iar eu te rog să-mi spui Lancelot.

– Da, Desigur, Lance... Numele nu era uşor de pronunţat, dar Bahram reuşi să-l rostească dintr-o suflare. Desigur, Lancelot.

În acel moment sună gongul, ca să cheme oaspeţii în sufragerie, iar Dent îl luă imediat pe Bahram de braţ. Pe masă nu erau

cărți de vizită cu locurile, așa că Bahram fu nevoit să se așeze pe scaunul de lângă al lui Dent. La stânga lui luă loc John Slade, de la *„Canton Register"*.

Slade era de mult timp membru al Comitetului, așa că prezența lui la cină nu surprindea pe nimeni. Pe lângă redactarea ziarului, își mai băgase nasul și-n comerț – deși fără prea mare succes. Avea reputația de a fi acumulat niște datorii însemnate, dar limba lui acidă și condeiul usturător inspirau o asemenea teamă, încât puțini erau creditorii care ar fi îndrăznit să-i ceară înapoi un împrumut Tunătorului. Acum, însă, în atitudinea domnului Slade nu se ghicea nici urmă de tunet, când îl salută pe Bahram: chipul lui mare și îmbujorat se încreți într-un zâmbet, în timp ce murmura:

– Excelent... excelent... sunt într-adevăr foarte încântat să vă am alături de mine în Comitet, domnule Moddie.

Apoi, ochii i se îndreptară spre cealaltă parte a încăperii, și chipul îi deveni mai aspru.

– Ceea ce e mai mult decât pot spune despre bulgar.

Aceste cuvinte îl nedumeriră complet pe Bahram. Urmărind privirea lui Slade, văzu că Tunătorul se uita la Charles King, de la Olyphant & Co.: aceea era o firmă americană, iar Bahram știa cu certitudine că și domnul King însuși era american.

– Ați spus „vulgar", domnule Slade?

– Nu. Am spus „bulgar".

– Dar credeam că domnul King e din America. Sunteți sigur că este bulgar?

– Nu e imposibil, să știți, replică neguros Slade. Să fie și una, și alta.

– Dumnezeule! American și bulgar în același timp? E prea mult, nu-i așa?

Aici, Dent îi veni în ajutor, șoptindu-i la ureche:

– Trebuie să fiți îngăduitor cu bunul nostru domn Slade: ține enorm la pronunția corectă și detestă aprig cuvintele indecente. Îi displace în special termenul *„bugger"*[1], care se folosește atât de mult în rândurile maselor de jos. Crede că e o denaturare a cuvân-

[1] *Bugger* – în engl., peior., „pederast", „sodomit".

tului „bulgar" sau „bulgăresc" şi insistă să le folosească pe acelea în locul lui.

Această explicaţie îl uimi pe Bahram şi mai tare, căci el presupusese dintotdeauna că *„bugger"* era o anglicizare a termenului hindustan *„bukra"*, sau „capră".

– Va să zică, domnul King are capre, aşa e? îl întrebă el pe domnul Slade.

– Nu m-ar surprinde deloc, replică acesta cu amărăciune. Toată lumea ştie că un bulgar congenital va bulgariza orice i se năzare. *Amantes sunt amentes.*

Bahram nu auzise niciodată să ţină cineva capre în Fanquitown, dar era de la sine înţeles că, dacă o făcea vreun om, acesta nu putea fi decât un reprezentant al Olyphant & Co. – căci acea firmă fusese întotdeauna cea mai neobişnuită din oraş, preferând săşi desfăşoare afacerile în moduri excentrice şi păguboase. Mai mult, administratorii firmei avuseseră chiar îndrăzneala de a-i critica pe alţii pentru că refuzau să le urmeze exemplul: în mod deloc surprinzător, acest lucru nu-i ridica deloc în ochii celorlalţi.

Bahram era unul dintre puţinii tai-pani care aveau relaţii cordiale cu Charles King – dar asta se datora faptului că de obicei nu discuta cu el despre afaceri, ci despre alte lucruri. Ştia foarte bine că agentul de la Olyphant inspira o ostilitate profundă în eşaloanele superioare ale societăţii din Fanqui-town şi era uimit să-l vadă printre membrii comitetului.

Încruntându-se nedumerit, Bahram se întoarse spre Dent:

– Charles King face parte şi el din Comitet?

– Ba bine că nu, răspunse Dent. A fost invitat să intre şi el fiindcă e un mare favorit al mandarinilor. S-a considerat că ar putea să ne reprezinte opiniile în faţa lor. Dar n-a ieşit bine deloc: în loc să ne susţină cauza, face invariabil exact contrariul. Încearcă încontinuu să ne constrângă şi să ne forţeze să ne supunem patronilor lui Celeşti.

În acel moment, intrară stewarzii clubului, cu felul întâi. Toţi erau localnici, cu cozi împletite, bonete rotunde şi sandale în picioare. Aveau tunici de culoarea albastră a Clubului, pe care le purtau peste nişte pyjamas gri, lungi până la glezne.

Spre deosebire de stewarzi, mulți dintre bucătarii Camerei erau din Macao: când se degrevau de obligațiile de a prepara bucatele cele mai solicitate – friptură de vită, budincă de Yorkshire, haggiuri, plăcinte cu rinichi și costiță, și altele asemenea – erau capabili să servească și cele mai delicioase mâncăruri din Macao. Acum, uitându-se la farfuria care-i fusese pusă în față, Bahram fu încântat să vadă că în ea se afla unul dintre felurile lui favorite: o supă de creson, de un verde viu, numită Caldo de Agrião. Lângă ea se servea o diversitate de condimente și sosuri, precum și un vin Alvarinho fin din Munçao. Era încă absorbit în savurarea vinului și a supei, când glasul domnului Slade bubui peste masă:

– Ei bine, domnule Jardine, de vreme ce nimeni altcineva nu îndrăznește să întrebe, îmi revine mie sarcina să rup pisica-n două. Este adevărat, domnule, că intenționați să vă întoarceți curând în Anglia?

Cât ai clipi, supa fu uitată și toate capetele se întoarseră să se uite spre domnul Jardine, care stătea așezat în celălalt capăt al mesei, între gazdă și domnul Wetmore. Un zâmbet enigmatic apăru pe chipul lui nebrăzdat de riduri, înainte de a răspunde calm:

– Ei bine, domnule Slade, eu plănuiam să-mi fac publice intențiile la sfârșitul serii, dar de vreme ce mi-ați oferit această deschidere, am să profit de ea. Pe scurt, răspunsul este: da, plănuiesc să plec înapoi în Anglia. Încă nu am stabilit data, dar cred că va fi într-o lună sau două.

Se lăsă tăcerea, lăsând multe linguri suspendate în aer. Înainte de a se mai putea adăuga și altceva, domnul Lindsay interveni, vorbind cu obișnuitele lui intonații rotunde și măsurate:

– Imboldul de a căuta bucuriile însurătorii și ale paternității este puternic la toți oamenii. Nu-i putem pretinde domnului Jardine să-și amâne la nesfârșit fericirea, numai în scopul de a ne oferi nouă conducerea lui fără rival. Este un mare noroc că l-am avut alături de noi fie și doar atâta timp cât s-a putut. Acum suntem datori să-i urăm succes în a-și găsi mireasa pe care o merită.

Aceste cuvinte fură primite cu înclinări aprobatoare din cap, plus un cor scăzut de „Amin!"-uri și „Auzi-auzi!"-uri, pe care domnul Jardine le primi cu un zâmbet:

– Vă mulţumesc, domnilor, vă mulţumesc: cu siguranţă, voi avea nevoie de urările dumneavoastră de bine. Am atât de puţină experienţă în compania jupoanelor, încât ar trebui să mă consider norocos dacă reuşesc să găsesc o doamnă care să fie grasă, frumoasă şi de patruzeci de ani. La mai mult decât atât, un bărbat de vârsta mea nu are dreptul să se aştepte.

Printre râsetele care urmară, farfuriile de supă fură îndepărtate şi pe masă apărură alte platouri. Inspectându-le îndeaproape, Bahram recunoscu multe dintre specialităţile lui macahneze favorite: crochete de bacalhao, bulete de porc, o salată de avocado şi creveţi condimentată, crabi umpluţi şi o tartă cu peşte.

Mâncarea nu-i distrase pentru mult timp atenţia domnului Slade: după ce rezolvă rapid două pahare de vin şi câteva rânduri de crab, cod şi chifteluţe de porc, acesta i se adresă din nou domnului Jardine:

– Ei bine, domnule, de vreme ce atât de mulţi dintre noi, cei de la această masă, suntem burlaci bătrâni, întru totul mulţumiţi de soarta noastră – aşa cum, într-adevăr, păreaţi să fiţi şi dumneavoastră, până nu demult – ne veţi ierta, poate, îndrăzneala de a ne întreba dacă atracţiile patului conjugal or fi singurele cauze ale plecării dumneavoastră din mijlocul nostru.

Domnul Jardine înălţă o sprânceană.

– Nu vă supăraţi, domnule Slade, dar nu sunt sigur că vă înţeleg.

– Atunci, domnule, continuă domnul Slade, cu glasul lui bubuitor, daţi-mi voie să spun lucrurilor pe nume: se zvoneşte pe scară largă că aţi întocmit un plan de război detaliat şi speraţi să-l convingeţi pe Lordul Palmerston, Secretarul de Externe, să-l folosească. Este ceva adevărat în toate astea?

Zâmbetul lui Jardine nu şovăi câtuşi de puţin.

– Mă tem că-mi supraestimaţi atât influenţa, cât şi spiritul de previziune, domnule Slade. Lordul Palmerston nu mi-a solicitat nici asistenţa, nici sfatul – deşi puteţi fi sigur că eu, unul, n-aş ezita să i le ofer

– Mă bucur să aud, domnule, răsună şi mai tare glasul domnului Slade. Şi vă rog ca, atunci când vă veţi întâlni cu Lordul Pal-

merston, să-i spuneți clar ce aveți pe suflet, în numele nostru al tuturor.

– Şi ce anume ați dori să-i spun, domnule Slade?

– Păi, domnule, continuă domnul Slade, opiniile mele nu sunt un secret pentru nimeni: mi le-am afirmat în repetate rânduri, în „*Register*". Aş dori să-i spuneți Excelenței Sale că ne-a dezamăgit la tot pasul. Nu încape nicio îndoială că e un om cu nişte aptitudini excepționale, aşa că speraserăm să înțeleagă importanța negoțului şi a comerțului pentru viitorul Imperiului. Şi totuşi, fiecare măsură pe care a luat-o până acum pentru protecția şi promovarea comerțului britanic în China a eşuat complet şi ruşinos. L-aş îndemna să recunoască faptul că a fost o greşeală să numească un om cum e Căpitanul Elliott ca reprezentant al guvernului Maiestății Sale în China. Căpitanul Elliott a ajuns în acea funcție exclusiv datorită relațiilor lui din înalta societate şi din guvern – nu înțelege nimic din chestiunile financiare şi, ca militar, n-ar putea niciodată să aprecieze pe deplin principiile comerțului liber. Prin urmare, nu poate reprezenta în mod onest interesele unor oameni ca noi. Şi totuşi, noi suntem aceia care, prin intermediul impozitelor, plătim salariile unor oameni ca el – o clasă de paraziți ce par să se înmulțească din ce în ce mai mult. Aşa ceva este inacceptabil, domnule, şi trebuie să fie adus în mod clar la cunoştința Excelenței Sale. L-aş îndemna să-şi schimbe politica, să nu le mai acorde atâta încredere militarilor, diplomaților şi altor reprezentanți ai guvernului. Trăim într-o epocă nouă, care va fi formată şi consolidată de către economie şi comerț. Excelența Sa ar face mai bine să ajungă la un acord cu oamenii ca noi, care suntem aici şi cunoaştem condițiile din această țară; ar trebui să se încreadă în principalii noştri negustori ca reprezentanți ai intereselor țării. Excelența Sa ar trebui să ia seama că, dacă are de gând să mai continue aşa cum a început, atunci viitorul supuşilor noştri britanici în această țară este într-adevăr sumbru: dacă el n-ar fi fost atât de pasiv, situația de-aici nu ajungea în acest impas. Ar mai trebui să fie prevenit şi că, dacă va continua pe aceeaşi cale, nu va scăpa de oprobriul oamenilor. Va descoperi că a plătit prea scump pentru fluierul său ministerial, dacă prețul e sacrificarea onoarei şi a intereselor propriei sale țări.

Se lăsă o tăcere încărcată de nedumerire, care-i ajută pe stewarzi să servească încă un fel de mâncare: deşi atenţia îi fusese distrasă de peroraţia tunătoare a domnului Slade, lui Bahram nu-i scăpă apariţia în farfurie a gloriei bucătăriei din Macao – *Galinha Africana* – pui fript, uns cu sos de cocos şi răspândind o aromă îmbietoare de mirodenii din Mozambic.

Însă nimeni în afară de el nu mai dădea atenţie puiului. De la celălalt capăt al mesei, domnul Lindsay îşi îndreptă spre domnul Slade o privire încruntată.

– Trebuie să te consideri norocos, John, că te-ai născut în Anglia. În unele ţări, un om şi-ar putea pierde capul dacă vorbeşte pe un asemenea ton cu conducătorii săi.

– Crede-mă, domnule, replică Tunătorul, că ştiu foarte bine valoarea libertăţilor mele. Nimic nu mi-ar face o plăcere mai mare decât să văd că se bucură de ele şi nenumăratele milioane de oameni care gem sub jugul tiraniei – mai cu seamă, nefericiţii ce suportă domnia despotului Manchu.

– Dar, domnule Slade! răsună glasul lui Charles King. Dacă libertatea nu e pentru dumneavoastră decât un băţ cu care să-i bateţi pe ceilalţi, atunci fără doar şi poate cuvântul şi-a pierdut orice înţeles. L-aţi învinuit pe Lordul Palmerston, l-aţi acuzat pe Căpitanul Elliott, l-aţi blamat pe Împăratul Chinei – şi totuşi, nici măcar o dată nu aţi rostit denumirea mărfii care ne-a adus în impasul de-acum: opiul.

Fălcile grele ale lui Slade tremurară ameninţător, în timp ce se întorcea cu faţa spre bărbosul său interlocutor.

– Nu, domnule King, spuse el. N-am menţionat opiul, cum n-am vorbit nici despre oricare alta dintre ocupaţiile dumneavoastră favorite. Şi nici n-am s-o fac, până când prietenii dumneavoastră Celeşti nu vor recunoaşte cinstit că ei sunt principalii promotori ai acestui negoţ. Oferindu-le bunurile pe care le cer, nu facem decât să respectăm legile comerţului liber.

– Şi legile conştiinţei, domnule Slade? întrebă King. Cu ele cum rămâne?

– Vă imaginaţi, domnule King, că libertatea de conştiinţă ar putea exista în lipsa libertăţii comerciale?

Fără a-i lăsa lui Charles King timp să-i răspundă, Jardine interveni:

– Cu toate acestea, domnule Slade, ne luați puțin cam prea tare, nu credeți? Nu văd ce-ați putea rezolva adresându-vă atât de dur Secretarului de Externe. Cât despre Căpitanul Elliott, el nu e decât un funcționar – nu trebuie să-i dăm o importanță mai mare decât aceea care-i revine.

Slade deschise gura să răspundă, dar atenția îi fu abătută de sosirea desertului, care era o budincă serradura, deasupra cu un strat de firimituri de pesmet prăjite.

Domnul Lindsay nu întârzie să profite de ocazie și bătu cu cuțitul în pahar.

– Domnilor, peste câteva momente vom bea în cinstea Reginei. Înainte, însă, am să vă dau o veste bună. După cum știți, termenul meu ca Președinte al Camerei expiră în câteva luni. Se obișnuiește, desigur, ca președintele în exercițiu să numească un succesor. Am bucuria să vă anunț că următorul nostru lider va fi un om care va avea grijă ca domnul Jardine să rămână cu sufletul alături de noi, chiar și după ce pleacă. Căci acesta nu este altul decât cel mai drag prieten al domnului Jardine: domnul Wetmore.

Multe mâini începură să aplaude, iar domnul Wetmore se ridică în picioare pentru a mulțumi.

– Sunt mișcat, adânc mișcat, de gestul de a-mi încredința responsabilitățile conducerii într-o asemenea perioadă, spuse el cu glasul întretăiat, și făcu o pauză ca să și-l dreagă. Este o oarecare consolare, dacă pot spune așa, pentru pierderea domnului Jardine.

Și aceste cuvinte fură întâmpinate cu un ropot de aplauze. Chiar în timp ce aplauda și el, Bahram observă că cei doi vecini ai lui schimbau zâmbete și priviri, ca și cum ar fi vrut să spună: „Ți-am zis eu...?"

La adăpostul zgomotului, Dent se aplecă să-i șoptească lui Bahram la ureche:

– Vezi, Barry, cum se rezolvă lucrurile între noi?

Bahram se hotărî să-i dea un răspuns prudent:

– Rogu-te, Lancelot, ce vrei să spui cu asta?

Glasul lui Dent, deși scăzut, deveni foarte intens:

– Ne aflăm într-un moment critic, Barry, şi nu cred că avem conducerea de care ar fi nevoie.

Se întrerupse, când domnul Lindsay se ridică în picioare, cu paharul în mână:

– Domnilor, pentru Regină...

După ce se ţinură toasturile, domnul Lindsay declară că seara mai avea mult până să se termine.

La semnul lui, uşile glisante dintre sufragerie şi sala de primire se deschiseră: dincolo de ele se aflau nişte violonişti, potrivindu-şi stativele pentru partituri.

Atacară un vals, iar domnul Lindsay îşi invită oaspeţii să se ridice:

– Haideţi, domnilor, aceasta n-ar fi o seară cantoneză aşa cum se cuvine, dacă n-o încheiem cu puţin dans. Sunt sigur că domnul Jardine şi domnul Wetmore ne vor conduce, aşa cum au mai făcut-o de-atâtea ori şi în trecut.

În timp ce oamenii începeau să formeze perechi în jurul mesei, Bahram îşi dădu seama că trebuia să aleagă între domnul Slade şi domnul Dent. Se grăbi să se întoarcă spre dreapta:

– Dansăm, Lancelot?

– Desigur, Barry, îi răspunse Dent. Dar, înainte de asta, îmi poţi acorda un minut?

– Cum să nu...?

Luându-l de braţ, Dent îl conduse pe Bahram afară, pe balconul lat de lângă sufragerie.

– Trebuie să ştii, Barry, spuse el încet, că ne confruntăm cu o criză de o magnitudine fără precedent. N-ar trebui să ne surprindă dacă Marele Manchu se hotărăşte să-şi demonstreze atotputerea interzicând intrarea opiului în ţara asta. Stă în natura tiraniei ca tiranii să cadă pradă toanelor, şi e clar că acesta nu se va da înapoi de la nimic ca să-şi pună în aplicare capriciile: arestări, razii, execuţii – monstrul e gata să se folosească de orice instrument care-i stă la dispoziţie. Putem să ne aşteptăm la orice de la un despot păgân – dar cu părere de rău trebuie să spun că şi în comunitatea noastră sunt unii care ar juca bucuros după cum le cântă tiranul.

– Te referi la Charles King? întrebă Bahram.

– Da, confirmă Dent. Teamă mi-e că, în absența domnului Jardine, King va încerca să acapareze controlul asupra Comitetului. Din fericire, are foarte puțin sprijin din partea aderenților domnului Jardine, care nu-i vor da voie. Totuși, nici mijloacele prin care domnul Jardine și oamenii lui își propun să ne rezolve problemele nu sunt cu mult diferite. Vorbesc despre comerț liber, cu toate astea intenționează să ceară intervenția armată a guvernului Maiestății Sale. Pentru mine, asta nu e numai o contrazicere a principiilor comerțului liber, ci și o batjocorire a lor: am convingerea că ori de câte ori guvernele încearcă să influențeze Mâna Invizibilă, ori de câte ori caută să abată fluxul comercial după cum vor ele, e cazul ca oamenii să se teamă pentru libertățile și drepturile lor – căci atunci știm că ne aflăm în prezența unei puteri care încearcă să facă din noi niște copii, a unei forțe care vrea să uzurpe voința suverană pe care Dumnezeu ne-a acordat-o în egală măsură tuturor. Și pierd din ambele puncte de vedere, aș zice.

Lui Bahram aceste cuvinte începuseră deja să îi trezească o suspiciune instinctivă la adresa abstracțiilor.

– Dar, Lancelot, ce-ai face *dumneata* în legătură cu situația actuală? Ai vreun plan clar?

– Planul meu, răspunse Dent, este acela de a avea încredere în Cel Atotputernic, lăsând restul în seama legilor Naturii. Nu va trece mult până când lăcomia înnăscută a omenirii să se afirme din nou. Consider că acesta este cel mai puternic și cel mai nobil instinct al Omului: nimic nu-i poate face față. Nu e decât o chestiune de timp până să învingă ambițiile mândre ale celor care caută să ne guverneze din poziții sus-puse.

Bahram începea să-și frământe în mâini poalele de la angarkha.

– Dar, Lancelot... vezi dumneata, eu sunt un om de afaceri ca oricare altul; n-ai putea să-mi explici, te rog, într-un mod mai simplu ceea ce vrei să spui?

– În regulă, se învoi Dent. Dă-mi voie să te iau așa: crezi că cererea de opiu din China a scăzut doar din cauza unui edict de la Peking?

– Nu. Mă îndoiesc de asta.

– Ai dreptate să te îndoieşti, căci te asigur că nici vorbă nu poate fi de aşa ceva. Lipsa mâncării nu-l face pe om să uite de foame – nu reuşeşte decât să-l înfometeze şi mai mult. Acelaşi lucru este valabil şi pentru opiu. Am auzit că preţul oferit pentru o ladă de opiu în oraş se situează acum în jurul cifrei de trei mii de dolari – de zece ori mai mult decât era anul trecut.

– Chiar aşa?

– Da. Poţi să-ţi imaginezi ce înseamnă asta, Barry? Cumshaw-urile pe care le primeau acum un an fiecare mandarin, paznic şi stegar sunt pe cale să devină de zece ori mai mari.

– Aşa e, confirmă Bahram. Aici ai dreptate.

– Cât timp va trece până când mandarinii vor auzi glasul raţiunii? Dacă edictele şi prohibiţiile Împăratului nu se anulează, ce-i va mai putea opri să pună la cale o rebeliune? Dacă Împăratul nu-şi înfrânează capriciul ăsta, ce-i poate preveni pe cei de sub el să se revolte împotriva acestui Manchu ahtiat după Putere, care nici măcar nu face parte din neamul lor? Cât va mai trece înainte de a-şi da seama ce e în interesul lor şi ce nu?

– Dar tocmai asta e problema, Lancelot, replică Bahram. Timpul. Dă-mi voie să fiu sincer cu tine. Am o corabie cu opiu ancorată lângă Hong Kong şi trebuie să scap de ea cât mai repede. N-am mult timp la dispoziţie.

– A, te înţeleg foarte bine, spuse Dent, cu un zâmbet. Credemă că şi eu am aceeaşi problemă – ba chiar mai rău, fiindcă trebuie să scap de mai multe corăbii. Dar pune-ţi următoarea întrebare: ce altă soluţie ar fi? Dacă iese după voia celor de la Olyphant, vom pierde încărcăturile în întregime; dacă Jardine şi oamenii lui câştigă, cu ce ne foloseşte asta nouă, ţie şi mie? Va trece un an, sau chiar doi, până să sosească o forţă expediţionară. Crezi că investitorii care ne-au încredinţat capitalul lor vor aştepta cuminţi cât timp flota engleză va ocoli jumătate din glob?

– Nu, ai dreptate; n-ar aştepta atât de mult. Dar spune-mi, Lancelot, care e soluţia? Cum ai rezolva *dumneata* problema asta?

– Foarte simplu, răspunse Dent. Noi doi trebuie să putem dispune de opiul nostru aşa cum vrem, şi este esenţial să nu ne stea nimeni în cale, Camera în primul rând. Este vital să nu-i permi-

tem să devină un guvern din umbră care caută să ne uzurpe libertăţile individuale. Dar, ca să ne asigurăm de acest lucru, voi avea nevoie de ajutorul tău. În lunile următoare ne vom confrunta cu nişte presiuni enorme. Guvernele din ambele părţi ale lumii vor încerca să ne supună voinţei lor. În perioada asta, mai presus de orice, este esenţial să ne pregătim de rezistenţă – şi dacă nu rămânem uniţi, vom fi înlăturaţi.

Îi puse lui Bahram o mână pe braţ.

– Spune-mi, Barry – pot să contez pe sprijinul tău?

Bahram plecă ochii: nu se putea imagina aliindu-se nici cu Jardine, nici cu reprezentanţii Olyphant & Co. – şi totuşi, ceva anume din spusele lui Dent îl făcea să se îndoiască de posibilitatea acestuia de a-i atrage pe cei mai mulţi dintre comercianţi.

– Spune-mi, Lancelot: crezi că poţi obţine tot sprijinul de care ai nevoie?

Un moment, Dent tăcu.

– Recunosc că aş fi mai încrezător dacă era aici Benjamin Burnham. Pe el sunt sigur că aş putea să contez şi cred că, cu ajutorul lui şi al tău, aş putea să influenţez decizia Comitetului.

– Domnul Burnham de la Calcutta? întrebă Bahram. Face parte şi el din Comitet?

– Da. După cum ştii, se obişnuieşte să se includă şi un reprezentant al agenţiilor din Calcutta. Am reuşit să mă asigur că locul este păstrat pentru Benjamin: noi doi ne înţelegem foarte bine. Acum e în drum spre Canton şi, odată ce va ajunge aici, am să mă simt mult mai încrezător.

Făcu o pauză, pentru a-şi drege glasul.

– Dar, desigur, şi de tine vom avea nevoie, Barry – şi, la urma urmei, tu eşti un vechi aliat al Dent & Company.

Bahram ajunse la concluzia că era mult prea devreme ca să dea cărţile pe faţă.

– Desigur, nutresc cea mai mare stimă pentru compania ta, spuse el pe un ton evaziv. Pentru celelalte chestiuni, însă, am nevoie de ceva timp de gândire.

Muzica tocmai se întrerupsese, dându-i posibilitatea să încheie conversaţia. Arătând cu capul spre sala de primire, continuă:

– Auzi, s-a terminat valsul! Acum începe polca! Mergem şi noi?

Dacă schimbarea bruscă de subiect îl descumpănise pe Dent, acesta n-o arătă.

– Desigur, acceptă el. Hai, să intrăm.

În timp ce treceau pragul, Bahram zări un bărbat înalt şi mătăhălos care stătea rezemat neglijent de uşile glisante ale sălii de primire, cu o stacană de bere într-o mână.

– Ei, remarcă Dent, uite-l pe domnul Innes.

– A fost şi el invitat? Până acum nu l-am văzut.

– Mă îndoiesc că pe domnul Innes l-ar opri lipsa unei invitaţii, râse Dent. Nu s-ar lăsa împiedicat de nimeni altcineva decât poate de Atotputernicul Însuşi.

Bahram îl cunoştea doar vag pe Innes, dar îi ştia bine reputaţia: deşi născut într-o familie bună, era un personaj nestăpânit şi îndărătnic, care nu făcea decât ceea ce voia el. Era un certăreţ, luându-se mereu la harţă, iar în Bombay niciun negustor respectabil nu voia să aibă de-a face cu el, căci era considerat un aducător de necazuri incorijibil. Ca rezultat, era nevoit să-şi obţină comenzile de opiu de la dalali mărunţi – precum şi de la hoţi şi dacoiţi, din câte se ştia. Prin urmare, Bahram fu surprins să-l audă pe Dent vorbind aprobator despre el.

– Oamenii ca Innes sunt cei care ne vor rezolva dificultăţile de-acum, spuse acesta. Spiritele libere, ca al lui, vor submina planurile tiranilor. Dacă există cineva care să poată fi considerat un cruciat în cauza comerţului liber, el e acela.

– Cum adică, Lancelot?

Surprins, Dent înălţă din sprâncene.

– Poate nu ştii, Barry, că Innes este singurul om care încă mai transportă încărcături de opiu în Canton? Crede că e voinţa lui Dumnezeu, aşa că aduce în continuare cuferele în susul râului, cu propriile lui cutere, sfidând interdicţia Împăratului. Aşa ceva n-ar fi posibil, desigur, fără să ai aliaţi locali – fiecare îşi primeşte partea, pe drum, vameşii, mandarinii, toată lumea. Până acum, n-a avut necazuri – ca dovadă că libertatea omenească va avea întotdeauna câştig de cauză în faţa capriciilor tiranilor.

Şi se aplecă mai aproape de urechea lui Bahram.

– Am să-ţi fac o confidenţă: în ultimele săptămâni, Innes mi-a plasat câteva zeci de lăzi. Aş pune cu plăcere o vorbă şi pentru tine.

– A, nu, se grăbi Bahram să refuze – îl treceau năduşelile doar gândindu-se la ce-ar fi spus alde Mistrie dacă aflau că trata cu un om ca Innes. Te rog, nu te deranja, Lancelot. Nu va fi necesar.

Spre îngrijorarea lui, însă, Innes păru să fi ghicit despre ce se discuta, căci se răsuci în loc cât ai clipi, încruntat. Dintr-odată, lui Bahram îi veni ideea că Innes urma să-l invite la dans – şi-l cuprinse o asemenea panică, încât îl înhăţă pe Dent de mână.

– Vino, Lancelot, îl chemă el. Să dansăm.

Hotelul Markwick, 20 noiembrie

Draga mea şi drăguţa mea Begum de Pugglabad, veşti bune! În sfârşit, pot anunţa un oarecare *progres* în privinţa cameliei tale. Nu e un mare pas, dar este un pas totuşi – şi sunt plin de *speranţă,* nu doar în privinţa picturii tale, ci şi în legătură cu cealaltă misiune, şi mai apropiată inimii mele...!

Dar vom ajunge la asta mai târziu: e de ajuns să spun că nimic din toate acestea nu s-ar fi întâmplat, dacă nu făceam un lucru pe care ar fi trebuit să-l fac cu *veacuri* în urmă: în sfârşit, mi-am adunat curajul să-l vizitez pe cel mai respectat pictor din Canton: domnul Guan Ch'iao-chang.

Iar acum, că am făcut-o, mă *dojenesc* de-a dreptul că nu m-am dus la el mai devreme: cum am putut fi aşa un *gudda?* Dar nu trebuie să fiu prea aspru cu mine însumi, căci nu eu sunt singura cauză: vina îi revine, în mare parte, şi Unchiului.

Vei fi auzit de la domnul Penrose că domnul Chinnery nutreşte un dispreţ total la adresa pictorilor din Canton şi efectiv se *zbârleşte* dacă sunt numiţi Artişti. Îi consideră doar nişte simpli meşteşugari, cu nimic mai buni decât olarii şi tinichigiii care-şi ţin atelierele pe marginea drumului. Şi nu e singurul care gândeşte astfel: aceeaşi opinie o au şi cunoscătorii chinezi; şi ei disprețuiesc stilul de pictură din Canton, care este într-adevăr *complet* diferit de maniera ce stârneşte admiraţie în China. Iar pictorii din Canton nu sunt din aceeaşi spiţă nici cu marii artişti chinezi de pe vremuri: nu provin din familii vestite şi cultivate şi nu-s nici mari savanţi, oficiali de rang înalt, sau iluminaţi. Sunt genul de oameni ai căror înaintaşi au fost malişi, khidmatgari, ţărani şi muncitori în ateliere – umili, vânjoşi şi *virili.* Domnul Karabedian a studiat subiectul, căci unii dintre meseriaşii pe care-i urmăreşte cu atenţie fac parte din aceeaşi categorie. Spune că atelierele de pictură din Canton s-au format – îţi vine să crezi? – din vechile *ateliere de porţelanuri,* chiar acelea care au făcut produsele chinezeşti faimoase în întreaga lu-

me! Fanquiii aveau obiceiul de a trimite modele şi desene la meşterii chinezi în porţelan; apoi, acestea erau folosite pentru a decora vasele lucrate aici pentru pieţele europene (nu e cea mai *delicioasă* absurditate să te gândeşti că toate acele *hausfraus* se repezeau să cumpere „chinezării", crezându-le nişte minunăţii străine, când tot timpul modelele fuseseră furnizate de propriii lor compatrioţi?

Aceşti lucrători au devenit experţi în a crea imagini care-i atrag pe occidentali şi, cu timpul, s-au îndreptat spre alte activităţi: au început să picteze pe tabachere de prizat, tăvi, dale de faianţă şi geamuri; copiau portretele din pandantive şi amulete şi făceau după ele miniaturi minuscule – iar aceste farafastâcuri îi încântau aşa de tare pe marinari, încât îşi aduceau cu ei şi picturile favorite ca să fie copiate: miniaturi ale nevestelor şi copiilor, peisaje, portrete – unii veneau cu gravuri după cele mai celebre tablouri europene, care şi ele erau reproduse cu o îndemânare extraordinară. Domnul Karabedian spune că unii pictori din Canton au ajuns să se familiarizeze atât de intim cu Maeştrii Europei, încât nu le era deloc greu să inventeze tablouri de Tiepolo şi de Tintoretto care nu văzuseră niciodată lumina zilei – şi într-un stil atât de perfect, încât dacă autorii înşişi ar fi văzut acele picturi, ar fi crezut că sunt ale lor! Multe asemenea tablouri au fost deja duse în Europa şi vândute, spune domnul Karabedian; e chiar gata să pună prinsoare că va veni vremea când o să se descopere că multe peisaje şi portrete despre care se credea că sunt pictate la Veneţia sau Roma au fost de fapt făcute în China! Şi totuşi, pictorii cantonezi nu se bucură de nicio onoare în propria lor ţară, căci operele lor nu corespund deloc cu Gusturile Alese din China.

Îţi poţi imagina, dragă Puggly, efectul pe care l-au avut asupra mea toate aceste dezvăluiri! Am înţeles de îndată de ce-i desconsidera aşa domnul Chinnery pe aceşti artişti: fiindcă atelierele din Canton produc o artă *bastardă* – o artă ce nu are şanse mai mari de a fi iubită de autorii ei decât avatarul său omenesc (şi cine-ar putea să ştie acest lucru mai bine decât mine?).

Vei înţelege de ce a început să germineze în sufletul meu un sentiment de fraternitate cu aceşti pictori: am o simpatie deplină

față de ei – iar această legătură a fost întărită și mai mult de conștiința faptului că unii dintre ei au învățat chiar de la același profesor cu mine: nimeni altul decât domnul Chinnery însuși! Da, draga mea Puggly, în lumina celor pe care le-am spus despre părerea Unchiului privitoare la acești pictori, ai putea fi uimită să afli că un mare număr dintre ei au lucrat ca ucenici în atelierul Chinnery. Dar, în opinia domnului Chinnery, asta nu le aduce un merit mai mare decât cel ce le revine pensulelor din mâinile lor – căci acești ucenici nu servesc decât ca instrumente (la fel cum am făcut și eu cu fratele meu), adăugând ici o pată de vopsea, colo o tușă de culoare – și nu și i-ar putea imagina niciun moment luând parte la acel festin căruia el îi dă numele de „Artă".

Îți vei da seama de ce descoperirea că acești ucenici sunt perfect capabili să creeze pânze proprii e incomodă pentru el; vei înțelege de ce neîncrederea și antipatia lui se îndreaptă mai ales asupra celui ce se bucură de cel mai mare renume: domnul Guan – care este cunoscut printre fanquii ca Lamqua. (De ce mereu acest „qua"? s-ar putea să te întrebi. Unii spun că originea silabei se află în supranumele Guan, iar alții susțin că e o versiune a cine știe cărui titlu – e imposibil să-i dai de capăt, așa că am renunțat să mai încerc. Dar un lucru îți pot spune: că nu există pe lumea asta niciun alt loc care să mai conțină o asemenea abundență de qua-uri, quak-uri și quidditâți decât Cantonul – Howqua, Mowqua, Lamqua, nu m-ar mira să descopăr că există până și un Jenesequa!).

Dar să revenim la Lamqua: și el a petrecut un timp pe Rua Ignacio Baptista, iar domnul Chinnery își revendică meritul de a-l fi învățat *totul*. Acest lucru însă nu poate fi tocmai exact, căci Lamqua însuși face parte dintr-o familie de pictori: bunicul lui a fost unul dintre cei mai celebri artiști din Canton – Guan Zuolin, care le este cunoscut fanquiilor sub cel mai absurd nume pe care l-ar putea concepe cineva vreodată: Spoilum (domnul Karabedian mi-a arătat câteva dintre lucrările lui, care sunt risipite prin Fanquitown, și pot depune mărturie că sunt într-adevăr extraordinare, mai ales unele portrete pictate pe sticlă). Dar domnul Chinnery nu acceptă posibilitatea ca Lamqua să fi învățat ceva de la înaintașii lui, insistând că a venit la el în chip de învățăcel, cu intenția explici-

tă de a-i fura secretele. Dacă e vreo fărâmă de adevăr în asta, nu pot spune, dar de un lucru poți fi sigură – că, atunci când mă pregăteam să pornesc spre Canton, domnul Chinnery mi-a dat de înțeles că acum între ei doi există o discordie amarnică: m-a prevenit să nu intru în niciun caz în atelierul lui Lamqua, căci cu siguranță voi fi dat afară cu grosolănie, ba poate chiar și alungat cu ciomegele. Și asta nu e tot: cei mai mulți dintre pictorii cantonezi sunt înrudiți, mi-a spus el, așa că cel mai bine ar fi să-i evit pe toți.

Așa că asta este, scumpa mea Puggle-bibi: vei înțelege acum de ce am avut grijă să-i ocolesc tocmai pe acei oameni pe care ar fi trebuit să-i caut de cum am sosit – și dacă n-ar fi fost domnul Karabedian, poate că și acum aș fi trecut pe lângă alelierele lor pe furiș, ascunzându-mi față. Dar Zadig Bey (cum m-am învățat să-l numesc), ca un om bun și mărinimos ce este, și-a asumat sarcina de a mă convinge că n-am de ce să mă tem: Lamqua e un om cum nu se poate mai *amabil,* a spus el, și nu nutrește niciun fel de resentimente la adresa fostului său profesor – ranchiuna îi aparține numai domnului Chinnery, care e furios fiindcă Lamqua și-a făcut un renume destul de mare și unii clienți, care altfel s-ar fi putut gândi s-o ia spre Rua Ignacio Baptista, acum îl caută în schimb pe el (probabil că joacă un rol în sensul ăsta și faptul că Lamqua cere mai puțin de jumătate din prețurile pe care le pretinde domnul Chinnery).

Prin urmare, îți poți închipui cum, cu inima bătându-mi de nerăbdare, l-am urmat pe Zadig Bey până la atelierul lui Lamqua. Desigur, locul nu-mi era necunoscut: se află la câteva porți distanță de hotelul meu, și de fapt e chiar imposibil să treci pe Strada Veche a Chinei fără să-l observi – căci chiar deasupra ușii e suspendată cea mai *incitantă* firmă; scrie: „Lamqua – Portrete chipeșe"

Atelierul constă într-un atelier pe trei niveluri, la fel ca multe altele de pe aceeași stradă: fațada e construită din lemn, iar etajele au ferestre glisante cu cercevele încrustate fin. În timpul zilei, geamurile stau adeseori deschise și se pot vedea capetele plecate ale ucenicilor dinăuntru, aplecați peste mesele lor de lucru, cu creioane și peneluri – și-ți jur, dragă Puggly, că-ți dai seama dintr-o ochire că fac exact ceea ce făgăduiește inscripția de jos: pictează portrete chipeșe.

Îți poți da tu seama, iubita mea Pugglepuss, ce fascinat am fost să intru pe ușa aceea? Nici chiar Aladin, la intrarea în peșteră, n-ar fi putut să fie mai emoționat decât mine! Și n-am avut parte de nici o dezamăgire – căci oriunde mă uitam găseam câte ceva curios, sau interesant, sau de-a dreptul *nemaivăzut!* În vitrine erau expuse zeci de picturi, toate făcute în atelier: tablouri cu tot ceea ce i-ar fi putut interesa pe vizitatori, atât chinezi cât și străini – căci, la fel cum străinii vor picturi ale Fanqui-town-ului, fiindcă le pare atât de indescriptibil de Celest, și chinezii râvnesc la ele, pentru că aceleași priveliști apar în ochii lor ca absolut Nepământene. Împreună au creat o imensă piață a vederilor din Canton – și, pe lângă acestea, mai sunt și nenumărate imagini de animale, scene rurale, pagode, plante, răzuitori-de-catgut, călugări și fanquii. Unele dintre tablouri sunt pictate pe cartonașe, nu cu mult mai mari decât palma mâinii tale, și se vând ieftin; stârnesc o asemenea nebunie, încât sunt copiate pretutindeni – Zadig Bey spune că în Europa fac furori și sunt numite „cărți poștale".

Se mai oferă la vânzare și casete lăcuite, și teancuri de hârtii: am crezut mereu că este hârtie de orez, dar Zadig Bey mi-a dezvăluit faptul că orezul n-are nicio legătură – se scoate pulpa unei anumite trestii și se bătătorește; apoi, e tratată cu alaun, sau piatră-acră, care conservă culorile și le face să rămână miraculos de vii, ani de-a rândul. Pe urmă, mai sunt și pensule: unele nu au mai mult decât un singur fir de păr, iar altele sunt groase cât încheietura mâinii mele; și se fac din părul unui fantastic bestiar de animale, dintre care unele sunt complet *necunoscute* în restul lumii.

Din magazin urci la primul etaj, pe o scară îngustă – o scăriță de șipci, mai bine zis, cu o balustradă într-o parte. Treci de ea, și te pomenești chiar în inima atelierului. Acolo sunt câteva mese lungi, ca acelea folosite de tâmplari și croitori. Ucenicii stau așezați pe banchete, și fiecare are propriul lui spațiu de lucru, pe care își ține toate materialele aranjate în cea mai deplină ordine; nicăieri nu vezi o pată de culoare scăpată din neatenție, sau o mânjitură neglijentă cu cerneală. Ucenicii stau cu capetele plecate și cozile înfășurate în jurul bonetelor, și nu le pasă câtuși de puțin că sunt observați – căci sunt atât de concentrați la lucru, încât nici măcar nu-și

dau seama de prezența ta.

Și acum mi s-a dezvăluit unul dintre cele mai importante secrete ale îndeletnicirii lor: matrițele. Există câte o matriță pentru orice – pentru contururile corăbiilor, pentru copaci, nori, peisaje, îmbrăcăminte. Zadig Bey spune că aceste matrițe se vând cu zecile și pot fi cumpărate de pe piață: fiecare atelier ține la îndemână sute și sute. Variindu-le locul și poziția, pictorul poate obține tot felul de efecte interesante.

Să urmărești progresul unei singure picturi este un lucru uluitor: își începe drumul de la un capăt al mesei, ca foaie albă de hârtie, și este pregătită repede cu o doză de alaun. În timp ce merge de-a lungul banchetei, trecând din mână-n mână, dobândește contururi, culori și noi straturi de alaun, alte și alte culori, până când ajunge la celălalt capăt al mesei sub forma unui tablou terminat! Și toate astea, în doar câteva minute. Ți se taie *respirația* – este o adevărată manufactură de imagini!

Zadig Bey spune că metodele din aceste ateliere datează de pe vremea cuptoarelor pentru porțelan, când o singură ceașcă sau farfurie putea trece prin nu mai puțin de șaptezeci de mâini, una trasând contururi, alta pictând buza, alta aplicând tușele de albastru și alta pe cele de roșu – și așa mai departe. Insistă că lumea le datorează enorm acestor ateliere, fiindcă ele au făcut posibil să existe lucruri pe care oamenii cu mijloace modeste altminteri n-ar putea decât visa să le aibă și ei: imagini ale lor și ale celor dragi, și tablouri adevărate pe pereți. (Nu înțeleg de ce nu avem asemenea ateliere și în Bengal: într-adevăr, Puggly dragă, cred că ar fi foarte posibil ca viitorul meu să constea în a crea ceva asemănător și acolo...).

Și, după toate astea, încă mai trebuie să-l întâlnești pe Lamqua însuși: urci încă o scară, nu foarte deosebită de cea dinainte, și deodată vezi c-ai ajuns în sanctuarul acestui templu al Artei, chiar în atelierul Maestrului. Tocmai se află la el un client care-i pozează – în cazul de față, un căpitan de corabie suedez, cu obrajii rumeni – așa că ai câteva minute ca să-l observi la lucru. Artistul are o înfățișare prosperă, cu chipul plin, o masivitate confortabilă a taliei și un cap cu creștet prelung. Poartă un halat simplu, de lucru, și și-a

strâns coada la spate, într-un coc negru, lucios. Dar modul lui de a lucra nu e prea diferit de acela al unui pictor european: într-o mână ţine o paletă, în cealaltă o pensulă, şi stă în faţa unei pânze puse pe un şevalet. Atelierul e mic, dar în tavan se află un mic luminator care-l umple de strălucire. Toate sunt puse la locurile lor, în cea mai desăvârşită rânduială – nu vezi nicio urmă de dezordine, nicio dâră de penel nervoasă sau pete de culoare căzute la întâmplare. Pe pereţi atârnă zeci de portrete, unele recent terminate şi altele care, dintr-un motiv sau altul, n-au mai fost luate în primire niciodată (printre acestea, un foarte *melancolic* portret al unui ofiţer de bord – e neterminat şi sortit să rămână aşa pentru totdeauna, fiindcă tânărul a murit de tifos în timp ce era pictat).

Şi totuşi, un lucru pe care Lamqua nu-l va face niciodată – ceea ce este foarte ciudat, dacă stai să te gândeşti la firma agăţată deasupra uşii – este acela de a face un om să arate mai chipeş decât este. În niciun caz n-ar omite petele de pe faţă, negii, dinţii îngălbeniţi, ochii urduroşi, urechile clăpăuge, nasurile borcănate şi roşii, şi aşa mai departe – într-adevăr, unii dintre oamenii de pe peretele lui arată ca nişte adevărate *sperietori*.

Şi, în timp ce mă uit eu în jur, pe cine văd? Pe mine însumi! Sau, mai bine zis, pe domnul Chinnery, pictat într-un mod cum nu se poate mai avantajos: e de ajuns să arunci numai o privire tabloului, ca să-ţi dai seama că pictorul nu-i poartă deloc pică modelului.

Lamqua trebuie să fi băgat de seamă că priveam portretul, căci mi-a spus, arătând spre el:

– Leit-poleit.

Apoi, chiar fără să se fi făcut vreo prezentare, mi-a adresat un chin-chin, împreunându-şi mâinile şi spunându-mi „domnule Chinnery". A zis că auzise despre venirea mea la Canton şi m-ar fi invitat să-i vizitez atelierul, dar se abţinuse, de teamă să nu-l supere şi mai tare pe Unchiul. Apoi, a început să se intereseze de sănătatea domnului Chinnery şi a întrebat despre munca lui, spunând că regretă enorm faptul că nu-i mai poate vizita atelierul, mai ales întrucât a auzit că tocmai a terminat un peisaj cum nu se poate mai neobişnuit, pe care foarte mult ar mai dori să-l vadă.

Mărturisesc că acest lucru m-a *afectat* extrem de profund, căci consider o absolută *nedreptate* faptul că domnul Chinnery îl tratează pe Lamqua într-un asemenea mod: simțămintele lui erau atât de intense, încât m-am simțit dator să fac *ceva,* așa că i-am cerut o hârtie și un creion.

După cum știi, draga mea Pugglovna, am fost binecuvântat cu o excelentă memorie vizuală, așa că am reușit, în scurt timp, să reproduc o impresie absolut pasabilă a tabloului respectiv (o privelişte a portului Macao). După aceea, Zadig Bey a spus c-a fost o indiscreție din partea mea să fac asta, întrucât una dintre principalele nemulțumiri ale domnului Chinnery la adresa lui Lamqua este tocmai aceea că ar copia stilul picturilor lui. Mărturisesc, însă, că nu dau o para *chioară* pe argumentul ăsta: sunt de părere că un om care neglijează în mod *ruşinos* viețile ce ies din pântecele lui nu are niciun drept de a fi protector cu Operele pe care le creează cu mâinile.

Iar asta mă aduce, draga mea Puggly, la chestiunea care prezintă cel mai mare interes pentru tine: cameliile. Căci Lamqua a fost atât de încântat de mica mea ofrandă, încât m-a întrebat de îndată dacă n-ar putea să facă și el ceva pentru mine. Acest lucru mi-a dat îndrăzneala de a-i prezenta tabloul domnului Penrose: i-am spus că aparținea unui prieten care ținea neapărat să afle cât mai multe despre subiect și despre proveniența acelei picturi.

Lamqua a avut nevoie doar de un moment ca să declare că nu mai văzuse niciodată acea floare – dar asta nu l-a împiedicat să examineze pictura cu cea mai mare atenție. A întors-o pe toate părțile, de mai multe ori, pipăind hârtia și chiar umezindu-i marginile. A spus că e aproape sigur, după stil, că tabloul a fost pictat în Canton, starea hârtiei sugerând că e vechi de vreo treizeci de ani. Totuși, a ezitat să dea un verdict cu privire la posibila identitate a autorului: mi-a dat de înțeles că ilustratorii botanici și zoologici au fost întotdeauna puțin mai îndepărtați de marea masă a artiștilor cantonezi; de regulă, ei nu lucrează ca ucenici în ateliere și studiouri, așa cum fac cei mai mulți dintre ceilalți; în schimb, sunt angajați de botaniștii și colecționarii europeni veniți în vizită, care-i instruiesc în metodele proprii muncii lor. Și, din acest motiv, lucrările

lor sunt rareori văzute în China – tablourile pictate de ei sunt de obicei trimise în Europa, împreună cu colecțiile botanice pe care le însoțesc.

Aici, Lamqua s-a întrerupt pentru o vreme, ca să chibzuiască. Apoi, a spus că deși el nu mă mai poate ajuta cu nimic altceva, cunoaște o persoană care ar putea s-o facă: e un colecționar de plante și tablouri și o autoritate în ambele privințe. El ar fi singurul care mă poate îndrepta în direcția dorită.

Și cine, rogu-te, e acest colecționar? Eu nu-i știam numele, dar Zadig Bey, da: este unul dintre marii magnați ai breslei Co-Hong, un negustor *putred* de bogat, pe care-l cheamă Punhyqua. Lamqua îl cunoaște bine și a spus că unul dintre ucenicii lui va face toate aranjamentele necesare ca să mă ducă la el. A trimis după ucenic – și atunci, Puggly dragă, s-a întâmplat! Când omul a intrat pe ușă, mi-am dat seama, în câteva minute, că aceea nu era o întâlnire ca oricare alta: m-a străbătut o Palpitație, iar mâinile mi s-au repezit la piept, ca pentru a potoli bătăile unei tobe.

Se numește Jacqua și nu trebuie să crezi că aș vorbi despre vreun Adonis, sau de un paj botticellian auriu ca o piersică numai bună s-o culegi: nu, căutși de puțin. Jacqua nu este înalt, și nu are un trup atletic – dar pe fața lui se distinge o lumină, are în ochi o lucire calmă și o inteligență directă pe care niciun penel n-ar putea vreodată să le imortalizeze. Mai mult, mărturisesc că nu există în memoria mea nicio imagine, niciun tablou sau portret, căruia Jacqua să-i corespundă! Nu mi se întâmplă prea des să cunosc câte o asemenea persoană (nimeni nu știe mai bine decât tine, Puggly dragă, cât de multe chipuri sunt înmagazinate în capul meu), dar când mi se întâmplă, îmi provoacă întotdeauna niște fiori stranii de fascinație, căci știu că mă aflu în prezența Noului, stând în pragul unei descoperiri, al unei prăbușiri, al unei aventuri...

O, dulcea mea prințesă de Pugglovia, dac-aș crede că știi cum, ți-aș cere să te *rogi* pentru mine... căci cred că s-ar putea să-l fi întâlnit în sfârșit pe Acela – Prietenul Adevărat pe care l-am căutat dintotdeauna.

Aceasta n-a fost singura întâlnire providențială a săptămânii: l-am mai găsit și pe cel mai *uluitor* curier – vei vedea cu ochii

tăi, când ai să-l cunoşti.

Într-o dimineaţă, când afară era răcoare dar nu se făcuse încă frig, Bahram s-a uitat pe fereastra daftarului şi a văzut că majoritatea localnicilor îşi schimbaseră hainele de vară cu îmbrăcăminte mai groasă: se terminase cu tunicile de bumbac şi pantalonii pyjama de pânză, cu papucii uşori şi tichiile de mătase – toate acestea fuseseră înlocuite de mantale matlasate şi jambiere brodate, pantofi cu talpa groasă şi căciuli de blană.

Bahram ştia foarte bine ce se întâmplase: pesemne că guvernatorul provinciei fusese văzut în ajun îmbrăcat de iarnă; acesta era întotdeauna semnalul pentru ca toţi ceilalţi să-i urmeze exemplul şi să-şi despacheteze hainele de iarnă. Făceau la fel ca britanicii din India – cu deosebirea că, aici, guvernatorul trebuia să aştepte un semn de la îndepărtatul Beijing. Ciudăţenia era aceea că, având în vedere la ce distanţă se afla capitala şi cât de diferită era clima, schimbarea vestimentară de la Canton nu fusese niciodată desincronizată faţă de cea din nord cu mai mult de câteva zile.

Şi într-adevăr, peste câteva zile, dinspre nord începu să sufle un vânt rece, iar temperatura coborî vertiginos: în daftar era atât de frig, încât au fost nevoiţi să aducă înăuntru reşourile cu cărbuni.

Schimbarea de vreme a antrenat după sine şi zvonuri despre unele schimbări de alt soi. După-amiază, a venit Zadig să spună că auzise nişte bârfe interesante: actualul guvernator al provinciei, care fusese atât de zelos în a captura opiul, dând foc crabilor-iuţi şi arestând traficanţii, era rechemat la Beijing: se părea că în locul lui avea să fie numit alt înalt funcţionar.

În ultima vreme, Fanqui-town-ul fusese asediat de zvonuri, dar Bahram avea grijă să nu-şi pună prea mari speranţe în ele. Preţ de câteva zile, adresă întrebări discrete în stânga şi-n dreapta, şi cu toate că nu reuşi să primească nicio confirmare concretă, află totuşi că mulţi alţii auziseră şi ei aceleaşi veşti – într-adevăr, circulau atât de multe speculaţii pe marginea subiectului, încât zvonul părea să fi trecut hotarul care desparte bănuiala de ştirea reală. Iar părerea generală, cel puţin printre membrii Comitetului, era aceea că schimbarea constituia un semn de bun augur.

Acest lucru era extrem de încurajator pentru Bahram. În ultimele două săptămâni, fusese luat de mai multe ori la întrebări de către afaceriştii neliniştiţi din Bombay, care investiseră în încărcătura *Anahitei:* auziseră veşti despre avariile pe care le suferise nava şi-i scriau ca să se intereseze când se puteau aştepta să-şi recupereze fondurile. Bahram le răspunsese prezentând scuze, dar şi încurajări; îi informa că piaţa din Canton fusese neobişnuit de pasivă în ultima vreme, dar era de aşteptat să-şi revină curând. Nu-l lăsase inima să le spună că *Anahita* încă mai stătea ancorată lângă Hong Kong, cu calele aproape pline; nici nu-i anunţase că încă nu primise nicio singură solicitare de la vreun cumpărător interesat. Acum, îmbărbătat de zvonurile despre apropiatele schimbări în administraţia provincială, se hotărâse că era momentul să-i informeze pe investitori că în sfârşit se întrezăreau unele semne prevestitoare de bine pe firmamentul chinezesc.

Scrie o scrisoare nouă, îi spuse el lui Neel. Începe cu introducerea obişnuită,iar în continuare scrie aşa: „După cum ştiţi, pieţele din Canton au fost foarte pasive în ultima vreme, din cauza anumitor politici aplicate de actualul guvernator. Dar umila dumneavoastră slugă doreşte să vă informeze că cele mai înalte autorităţi din China au semnalat o schimbare de direcţie. Multă lume crede că actualul guvernator va fi în curând rechemat în capitală. Numele înlocuitorului său încă nu este cunoscut, dar nu cred că e nevoie să vă explic ce semn binevenit este acesta. Se prea poate ca destul de curând condiţiile să revină la normal, în care caz n-ar fi exagerat să sperăm că şi noi vom putea dispune de încărcăturile noastre într-o perioadă când se va fi acumulat o cerere foarte mare..."

În acel moment, la uşa daftarului se auzi un ciocănit sonor.

Patrão! Patrão!

Vico? Ce este?

Uşa se deschise doar atât cât să facă loc pentru capul lui Vico.

Patrão, te caută cineva.

Acum?

Bahram era atât surprins, cât şi nemulţumit de întrerupere: de multă vreme îşi formase obiceiul de a a-şi rezerva primele ore

ale zilei de lucru pentru corespondență, iar personalul avea instrucțiuni să nu primească niciun vizitator în daftar înaintea pauzei de chai de la jumătatea dimineții.

Ce-i aiureala asta, Vico? Un vizitator, la o asemenea oră? Abia am început o scrisoare.

Patrão, este un anume Ho Sin-saang. Numele lui complet e Ho Lao-kin.

Aceste cuvinte nu reușiră să-l îmbuneze pe Bahram câtuși de puțin.

Ho Sin-saang? Cine mai e și ăsta? N-am auzit niciodată de el.

Înaintând puțin în cameră, Vico făcu un gest abia observat, cu degetul arătător, indicând că nu putea spune mai mult atâta vreme cât noul munshi era de față.

Fără tragere de inimă, Bahram se întoarse către Neel:

Asta-i tot deocamdată, munshi-ji – poți să te duci în cumra ta. Când termin, am să trimit după tine.

Ji, Seth-ji.

Bahram așteptă până când ușa se închise în urma lui Neel.

Deci, despre ce e vorba, Vico? Cine-i acest „Ho Sin-saang"?

Patrão, zice că v-ați cunoscut cu ani în urmă.

Arré, Vico. În Canton există sute de Ho Sin-saang-i. Cum să-i țin minte pe toți cei cu care m-am cunoscut? Mai ales dacă a fost atât de demult.

Încurcat, Vico își privi picioarele.

Patrão, zice că a fost rudă cu Madame...

Cu Chi-mei? făcu Bahram ochii mari, surprins. Dar nu-mi amintesc să fi avut vreun neam pe nume Ho.

Poate că l-ai cunoscut sub un alt nume, patrão. Băieții ăștia chinezi își schimbă mereu numele – știi că-i cheamă Ah-cutare, și-ntr-o clipă auzi că-i Sin-saang ăsta sau Sin-saang ăla ori ălălalt.

A menționat și vreun alt nume?

Da, patrão. A spus că s-ar putea să-l mai știi minte ca Ah-lau sau Allow, ori așa ceva...

Allow?

Numele parcă parcă-i spunea ceva lui Bahram. Întorcându-se cu spatele spre Vico, se duse la fereastră ca să se uite pe

Maidan. Obişnuitele bande de puşti bântuiau peste tot, cu hainele lor cenuşii, stropite de noroi, şi pălăriile conice, asediindu-i pe plimbăreţii străini cu strigăte de: „Auzi-aci! Auzi-aci! Accha! Accha! Dă şi mie cumshaw..!"

Dintr-odată, în mintea lui Bahram se contură un chip: un băiat care-i ajungea până la talie, cu mers împiedicat – cel ce juca rolul de mesager din partea lui Chi-mei.

Se întoarse iar către Vico:

Cred că mi-l amintesc pe acest Allow. Dar trebuie să fi trecut peste douăzeci de ani de când l-am văzut pentru ultima oară. Unde-ai dat peste el?

Pe Maidan, patrão. A venit la mine şi m-a întrebat dacă lucrez pentru dumneata. I-am spus că da, aşa că atunci a zis că trebuie să te vadă într-o problemă urgentă.

Ce fel de problemă?

De afaceri, patrão.

Ce fel de afaceri? Cu ce se ocupă?

Face *maal-ka-dhanda,* patrão – vinde genul de încărcătură pe care avem noi nevoie s-o vindem. De nivel mijlociu, cred; nu face negoţ la scară mare. Are vreo două dughene ale lui proprii, şi mai are şi o barcă de plăcere.

În ultimele câteva minute, Bahram se plimbase nervos prin daftar, dar acum se opri brusc.

E vânzător, Vico? întrebă el, ridicând tonul cu furie. Ai lăsat un vânzător să intre la mine-n casă?

Între ei doi exista înţelegerea ca nimeni asociat cu nivelurile inferioare ale negoţului să fie primit în incinta firmei. Afacerile de acel gen erau rezolvate afară din hong, de către Vico – şi, în ultimii ani, acesta rareori avusese de-a face cu vânzători mărunţi, prăvălieri şi alţii asemenea, de vreme ce încărcătura era de obicei plasată direct de pe corăbii, fie lângă Insula Lintin, fie şi mai în larg.

Bahram nu avusese niciodată de-a face cu legiunile de indivizi dezgustători care erau implicaţi în mecanismele inferioare ale comerţului. Faptul că cineva din lumea aceea i-ar fi solicitat o întrevedere, în propriul lui daftar, îl uimea la fel de mult ca şi faptul că Vico îi dăduse voie înăuntru.

Vico, ai înnebunit? De când sunt lăsați asemenea oameni să intre în acest hong?

Cu răbdare şi fără să se lase intimidat, Vico răspunse:

Ascultă, patrão. Ştii la fel de bine ca şi mine că în ultimele câteva săptămâni n-am reuşit să mişcăm niciun maal: nu mai e ca înainte. Am vorbit cu omul ăsta şi are o propunere interesantă. Cred că ar trebui s-o asculți.

Bine, dar aici? În daftarul meu?

Unde în altă parte, patrão? Aici e mai bine, nu-i aşa, decât afară, unde ar putea să vă vadă cine ştie cine...?

Şi dacă l-a văzut cineva când a venit?

Nu l-a văzut nimeni, patrão: l-am adus prin spate. Aşteaptă jos. Şi-acum, spune-mi: ce vrei să fac? Dacă te temi să-ți asumi riscul, îi spun să plece.

Bahram se duse iar la fereastră să se uite afară, la grupurile de oameni de jos. Zarva şi agitația de pe Maidan păreau reproşuri la adresa propriei lui prudențe: nu putea suporta gândul că-şi pierduse spiritul de aventură – oare nu tocmai acea plăcere a riscului îl adusese în locul unde se afla acum? Trase adânc aer în piept şi se întoarse.

În regulă, îi spuse el lui Vico. Adu-l înăuntru. Dar ai grijă ca munshi şi ceilalți să nu-l vadă.

Da, patrão.

Într-o latură a daftarului se afla un aranjament de scaune cu spătar drept. Era locul unde-i plăcea lui Bahram să-şi primească oaspeții, şi tocmai se aşezase, când pe uşă intrară Vico şi vizitatorul: acesta din urmă era un bărbat scund, îmbrăcat neostentativ, dar nu ieftin, într-o jachetă matlasată şi o robă de mătase simplă, în culoarea penelor de guguştiuc. Părul lung până la talie îi era legat cu o panglică roşie, iar pe cap avea o pălărie neagră, rotundă.

– Chin-chin, Domnu Barry, salută el, păşind sprinten prin cameră. Fa-tsai! Fa-tsai!

Mersul lui, mai degrabă decât chipul, fu acela pe care Bahram îl recunoştea, amintindu-i dintr-odată de un băiețel voinic, care păşea pe vârfurile picioarelor şi arăta de parcă în orice clipă ar fi fost gata-gata să cadă-n nas. Chipul cu nas cârn îi devenise mai

durduliu, purtând semnele vârstei mijlocii, dar umbletul său îşi păstrase oarecum elasticitatea ţopăitoare. Nici cadenţa unduitoare a vorbirii nu i se schimbase: auzindu-l cum se exprima, Bahram îşi reaminti de zilele când băiatul se materializa deodată din mulţimile de pe Maidan şi-i şoptea: „Chin-chin, Domnu Barry. Sora-Număru-Unu vine diseară... "

Aceste amintiri, atât de neaşteptate în împrejurările prezentului, îl făcură să tresară – îi era imposibil să se poarte rigid şi formal, cum avusese de gând.

– Chin-chin, Allow! Fa-tsai!

Acest răspuns păru să-i placă vizitatorului, care exclamă:

– Domnu Barry ţine minte, da?

Şi zâmbi, arătându-şi câţiva dinţi de aur, după care făcu un gest care sugera vâslitul, cu amândouă mâinile:

– Allow ducea Domnu Barry şi Sora-Număru-Unu la Lacul Lebedei Albe. Ţine minte?

– Da.

Acum, Bahram îşi amintea cu o claritate dureroasă că acest băiat era acela care-i dusese pe el şi Chi-mei la lac, prima oară când fuseseră acolo: stătuse aşezat la pupa, lucrând cu răbdare la yuloh, în timp ce el şi Chi-mei zăceau culcaţi în cabina de jos, trăgându-se unul pe altul de haine cu stângăcie.

– Mai ţine minte, vineam mai târziu la casă la Domnu Barry şi dădea mie cumswah? Cumshaw mare?

– Da. Ţine minte.

Între timp, chipul lui Allow devenise grav, ca pentru a reflecta expresia lui Bahram.

– Allow prea multi trist înluntru, Domnu Barry. Prea multi trist Sora Număru-unu făcut murit.

Bahram îşi îngustă ochii:

– Ce întâmplat cu Sora Număru-Unu? Allow ştii?

Celălalt răspunse clătinând vehement din cap.

– Nu. Nu ştii. Allow timp acela plecat Macao. Prea multi rău pare, Domnu Barry.

– Atunci, vorbeştii la mine, îi ceru Bahram. Şezii, şezii aici. Allow ce lucru vreii? Zi aicee, chop-chop. Timp mult nu avem.

– *Hai-le!* sosi viguros răspunsul, însoțit de o mișcare afirmativă a capului. Dat voie au urechi-auzii Domnu Barry venit la China cu foarte, foarte mare cărcătură. Este, este-nu adevărat? Domnu Barry ai, nu-ai cărcătură mare, hmm?

– E adevărat. Încărcătură am. Foarte mare încărcătura-colo.

– Galaw, vorba de Domnu Barry e și lăuntru inima mea: celucru credee el face cu cărcătură? Ast-dat nu putut face-pidgin în Canton. Nu putut vinde. Domnu Barry știi, nu-știi, mm?

– Știi. Știi, dădu Bahram din cap.

– Un bucat mandarin avem în Canton, facee prea multi bobbery-la? Biciuitii, temniții, cap tăiatii. El prea multi a-dracu' de obraznicii, galaw. Ast-dat cărcătura nu poate vinde-colo.

Bahram se uită la Allow cu atenție, măsurându-l cu privirea: se vedea clar că se referea la actualul guvernator și la încercările lui de a pune în aplicare embargoul – dar era foarte posibil și să iscodească pentru a afla cât de multe știa Bahram despre situația existentă. Ridică din umeri cu nonșalanță, semn că nu era deosebit de îngrijorat:

– Allow nu are auz-urechi? Bucata asta de mandarin merge înapoi curând-curând. Domnu Barry poate aștepta. Mandarin nou poate făcea mai bine. Nu făcea bobbery.

– Ce vorbii? făcu Allow o mutră alarmată, aproape comică. Domnu Barry nu știi, hm? După ast bucat mandarin plecat, următor poate facii rău mai mult. Prieten meu venit din Beijing. Zicii oameni colo vorbii că Pili-pili – aste însemnii Împă-rat – ales deja unbucat mandarin. Venii curând-curând. Face următor...

Aici, neputând găsi cuvântul de care avea nevoie, Allow se întrerupse să scoată o mică broșură din mâneca mantalei. Nu era prima dată când Bahram vedea pe cineva consultându-și cărticica – un glosar de termeni pidgin numit „Vorba-Diavolului". Aștepta răbdător până când vizitatorul său răsfoi printre sute de ideograme chinezești, ca să ajungă la cuvântul de care avea nevoie.

– Guvernator. Pili-pili ai găsit nou Guvernator pentru Canton. El ăst-timp Guvernator provincie Hupei. În ăl-loc el opritii tot așa opiu-pidgin. Pili-pili vrutii faci acel-același și Guangdong. Așa vine nou Guvernator. Nume de el Lin Zexu.

Menționarea unui nume îi trezi lui Bahram suspiciunile: posibilitatea ca un om ca Allow să dețină informații atât de detaliate părea foarte redusă: cel mai probabil, nu era decât altă tactică de negociere. Se hotărî să-l dea de gol și, cu un zâmbet larg, întrebă:

– Allow știi și nume?

Spre surprinderea lui, Allow dădu energic din cap:

– Știi, știi.

– Poți scrii nume?

– Poți. Poți.

La un gest al lui Bahram, Vico aduse o coală de hârtie și un creion, iar Allow desenă cu multă caznă două ideograme. Apoi, întinzându-i hârtia lui Bahram, spuse:

– Ăst bucat mandarin, Lin Zexu, el prea multi chip-de-fier – om cu colți. După vine el, Domnu Barry va fi în bot de tigru. Allow și el. Cărcătură nu poate lua. Și gata cu pidgin – *leih jan* – nu facii glumii, Allow. Mai mult bine, Domnu Barry vinde astă-dată, jumi-jumi. Înainte Lin Zexu să vine.

De-acum, aerul de atoatecunoscător și insistențele lui Allow începuseră să-l irite pe Bahram.

– Pen-ce vorbii Allow ăst-fel? Voii el facii pidgin? Voii cumpărat încărcătură?

Allow răspunse cu un gest modest:

– No poții eu cumperii tot cărcătur. Allow om mic – nu poții prindii așa multii parai. Allow voii suta-bucăți lăzi colo. Nu poții iei mai multii. Tu ce voii? Facii, nu-facii pidgin?

Numărul îl făcu pe Bahram să cadă pe gânduri: o sută de lăzi însemna mai puțin de o douăzecime din încărcătura lui, dar în acel moment ar fi reprezentat o vânzare substanțială. Totuși, cea mai importantă problemă rămânea nerezolvată: cum avea să fie adus transportul la Canton?

– Cum va aduce Allow suta-bucăți lăzi de la navă la Canton, hmm? Atunci, prea multii bobbery pentru Domnu Barry.

La asta, Allow îi aruncă o privire lui Vico, care se aplecă înainte ca să intervină.

– Ascultă, patrão, îi spuse el lui Bahram, într-o șoaptă insistentă, am discutat deja toate astea cu prietenul nostru, aci de față.

Există un singur om care poate aduce încărcături, în perioada asta – domnul James Innes. Lascarii lui le transportă la Whampoa, în propriile lor cutere, ascunse sub alte mărfuri – bumbac, blănuri, monede şi aşa mai departe. Are o înţelegere cu unul dintre marii vânzători. I-au mituit pe toţi funcţionarii oficiali de pe drum. Până acum, n-a avut greutăţi şi tocmai plănuieşte să aducă un transport direct la Canton – putem aranja să ia şi lăzile noastre. Dacă-mi dai permisiunea, pot merge la *Anahita* ca să supraveghez totul. Nu va trebui să te implici prea mult. Tot ce ai de făcut este să te duci la apartamentul domnului Innes pentru câteva minute, la sfârşit, pentru a confirma livrarea. O să te anunţe domnul Innes când va veni momentul. Nimic mai mult – în rest, am pus eu totul la cale.

Bahram căzu pe gânduri: mai făcuse şi înainte afaceri cu oameni dezgustători, şi nu se îndoia că ar fi putut să trateze şi cu Innes, dacă era nevoie. Însă n-ar fi meritat riscul decât dacă preţul era cel potrivit. Fără să se uite în direcţia lui Allow, îi spuse lui Vico:

– Cât de mult oferă prietenul nostru?

Vico zâmbi şi se ridică de pe scaun.

– O să-ţi spună chiar el. E mai bine să vă înţelegeţi între voi; eu am să aştept afară.

În timp ce Vico ieşea, Bahram se întoarse către Allow

– Pentru una-bucată cufăr cât multi dolar?

Allow zâmbi, arătându-şi mâna cu degetul mare în jos şi patru degete ridicate

– Patru? întrebă Bahram, având grijă să păstreze un ton cât mai neutru. Patru mii de dolari? *Sei-chin maan?*

Zâmbetul lui Allow se lăţi, în timp ce confirma din cap.

Ridicându-se în picioare, Bahram traversă camera şi deschise fereastra, lăsând aerul rece de-afară să-i învioreze faţa.

Suma era încă şi mai mare decât aceea avansată de Dent, şi de şase ori mai mare decât preţul obişnuit. Avea să-l ajute în mare măsură la plata creditorilor; aproape că se putea vedea pe sine însuşi dictând scrisorile pe care avea să le trimită: „Credincioasa dumneavoastră slugă are plăcerea de a vă anunţa că, în ciuda unei pieţi foarte stinse, îşi poate onora o parte din obligaţii..."

– Domnu Barry...

Se răsuci pe călcâie, pentru a-l vedea pe Allow stând chiar în spatele lui, cu un zâmbet subțire pe buze.

– Domnu Barry reluă acesta, cu un glas scăzut şi plin de înțeles, Domnu Barry ştii nu-ştii Allow are cumpărat barcă fosta la Sora Număru-Unu, mm?

– Tu? Cumpărat barca lui Chi-mei?

Cu o plecăciune, Allow zâmbi larg.

– Da, Allow cumpărat. După Sora Număru-Unu făcut murit. De ce Domnu Barry nu veni la barcă o zi hmm? Mers Lac Lebădă Albă, ca pe timpi? Prins un-doi bucat pipă colo? Am fetiț cântecel, facee bun pip. Om trebuie făcut şi amor-pidgin sau prinzii bolnav, iei prea multii. Laşi dat Domnu Barry top-chop fetiț cântecel, fel ca Sora Număru-Unu...

Să audă pe cineva vorbind aşa despre Chi-mei era prea mult pentru Bahram. Se întoarse cu fața spre Allow, aruncând văpăi din ochi:

– Wailo Allow! strigă el. Ce-lucru tu vorbeştii? Sora Număru-Unu nu gen fetiță cântecel. Ea gen femeie de treabă – muncii grea; grijit de băiat-chilo. Nu gen fetiță cântecel. Allow ştii nu-ştii, ei?

Allow făcu un pas înapoi, cu ochii mari.

– Scuza! Mare scuza, Domnu Barry. Eu prea multii trist lăuntru, zis lucru rău.

Uşa se dădu de perete şi Vico năvăli înăuntru.

Kya hua? întrebă el. Ce s-a întâmplat, patrão?

Bahram tremura tot, şi se aplecă iar spre fereastră, întorcându-i vizitatorului spatele.

Ia-l de-aici, Vico, zice el, cu un gest repezit de dispreț. Spune-i că nu pot. Nu vreau să mă încurc cu oameni ca Innes şi băiatul ăsta. Pur şi simplu sunt prea multe riscuri.

Cum spui dumneata, patrão.

La uşă, Allow se întoarse să mai arunce o privire în urmă.

– Domnu Barry, zise el, crezii ce zic. Vreii tot mai poți făcut-pidgin. Oricând, Allow gata. Mai bine făcut-pidgin înainte vii nou Guvernator.

Bahram era atât de furios încât un torent de obscenități cantoneze pe care le crezuse uitate îi ieşiră pe gură:

Gaht hoi! Puk chaht hoi..

Peste câteva minute, Vico reveni, însoțit de noul munshi, iar Bahram explodă:

– Ce fel de oameni am eu aici? De ce nu primesc niciodată veşti aşa cum se cuvine de la niciunul dintre voi? De ce trebuie mereu să le aflu pe toate de la alții?

– Ce vrei să zici, patrão? Care veşti?

– Vestea despre noul guvernator; acest Lin Jiju sau Zexu sau cum îl cheamă. De ce n-am aflat-o de la niciunul dintre voi?

Vico fu acela care-l învăță pe Neel cum să țină pasul cu ştirile:

Vezi, munshi-ji, „*Register*" apare în fiecare marți, dar pregătirea şi tipărirea se fac duminica şi lunea. Uneori, chiar şi mai devreme.

– Şi mie la ce-mi foloseşte asta? vru să ştie Neel.

– Nu e clar? făcu Vico. Trebuie să te duci acolo când se tipăreşte.

În Canton existau doar două tiparnițe, îi mai explică Vico în continuare. Una se afla în hongul american şi aparținea misionarilor protestanți; cealaltă era pe Strada Hong Treisprezece, fiind proprietatea unui chinez care o şi conducea şi lucrase ani de zile ca ucenic al unui cunoscut tipograf din Macao, domnul De Souza, de origine din Goa. Vico îl cunoştea bine şi, prin intermediul lui, ajunsese să-i cunoască şi asistentul, Liang Kuei-ch'uan, care mai avea şi numele de fanqui Compton. Vico ştia din sursă sigură că acesta era în căutare de corectori.

– Poți citi şpalturi în engleză?

Cândva, Neel fusese o vreme coredactor la o revistă literară; îi putu răspunde, cu destulă convingere:

– Da, mă descurc.

– Atunci, am să te duc să-ți fac cunoştință cu Compton. Atelierul lui e ca un bazar de ştiri.

Tipografia lui Compton se afla pe Strada Hong Treisprezece, cea care despărțea Fanqui-town-ul de suburbiile sudice ale oraşului. Pe o parte a străzii se înşirau zidurile din dos ale fabricilor străine, dintre care unele erau înzestrate cu uşi mici care făceau legătu-

ra cu aglomerata cale de acces. Pe cealaltă latură stăteau la rând nenumărate prăvălii şi ateliere, mari şi mici, fiecare dintre ele decorată cu steaguri şi fanioane care făceau reclamă la ofertele dinăuntru: mătăsuri, obiecte lăcuite, sculpturi în fildeş, dinţi falşi şi altele asemenea.

Tipografia era diferită de dughenele vecine prin faptul că nu avea nici tejghele, nici mărfuri de vânzare. Vizitatorii păşeau într-o cameră care mirosea a cerneală şi tămâie, şi era plină cu vrafuri de hârtie. Tiparniţa nu se vedea nicăieri: imprimatul se făcea altundeva, în adâncurile clădirii.

Intrând, Neel şi Vico găsiră un băiat care moţăia pe un teanc de numere vechi din „*Register*". O privire spre vizitatori fu de ajuns ca să-l expedieze în grabă pe-o uşă; când îl văzură din nou, se ascundea după picioarele bărbatului trupeş şi cu expresie hărţuită care tocmai ieşea din încăperea dosnică.

– Domnule Vico! *Nei hou ma?*

– *Hou leng,* domnule Compton. Şi dumneavoastră?

Compton avea o faţă rotundă şi plină, a cărei formă se regăsea perfect în lentilele ochelarilor ce-i stăteau precar pe vârful nasului. Era îmbrăcat într-un halat gri, acoperit de un şorţ pătat cu cerneală, iar coada-i era adunată într-un coc strâns, muncitoresc.

– Şi pang-yauh-ul dumitale, domnule Vico? miji Compton ochii spre Neel, cu expresia încruntată de îngrijorare a miopului cronic. Cine este, hmm?

– Domnul Anil Munshi. Este scriitorul de misive al lui Seth Bahramji. Căutaţi un corector, nu-i aşa?

Ochii lui Compton se măriră nefiresc de mult în spatele lentilelor groase.

– Gama a? Corector! Wa! Adevărat?

– Adevărat.

Peste câteva minute, Neel stătea aşezat pe un balot de hârtie, parcurgând şpalturile următorului număr din „*Register*". Pe la sfârşitul zilei, el şi tipograful se tutuiau: Compton îi ceruse să renunţe la „domnule", lui adresându-i-se cu „Ah Neel". Părăsi atelierul cu o legătură de bani în jurul încheieturii mâinii, iar a doua zi veni din nou.

Compton avea pregătit încă un set de şpalturi şi, în timp ce se uita peste ele, Neel îl întrebă:

– Ai auzit ceva despre un nou guvernator? Un anume Lin Tse-hsü?

Tipograful ridică spre el o privire surprinsă:

– Haih-a! Gam ai auzit şi tu vorbele?

– Da. Ce ştii de el?

Zâmbind, Compton răspunse:

– Maih-haih! Lin Zexu este mare om – unul din cei mai buni poet şi cărturar din China. E om cu minte mare, minte deschisă – mereu vrea să înveţe lucruri noi. Profesorul meu prieten pe el. Vorbeşte de el mult.

– Şi ce spune?

Compton coborî glasul.

– Lin Zexu nu ca alţi mandarin. E un om bun, om cinstit – cel mai bun ofiţer din ţară. Oriunde e necaz, acolo e trimis. Niciodată nu ia cumshaw, nimic – jan-haih! El devenit guvernator de Kiangsi când încă este foarte tânăr. În doi ani, el oprit tot comerţ de opiu în provincie aceea. Oamenii acolo numesc la el *Lin Ch'ing-t'ien* – asta însemnează „Lin Cer Senin".

Făcu o pauză, ducând un deget la buze.

– Mai bine nu zici asta la tine stăpân bo. Va face prea mult griji. Dak?

Neel dădu din cap:

– Dak! Dak!

Nu peste mult timp, Neel începu să treacă pe la tipografie ori de câte ori avea puţin timp liber, iar uneori Compton îl conducea prin culoarul care despărţea atelierul de apartamentul lui. Acea parte a clădirii avea un etaj, cu camerele dispuse în jurul unei curţi. Deşi curtea era pavată cu dale de piatră, abundenţa de coaci, viţe şi plante în hârdaie îi dădeau aspectul unei grădini. Rufele întinse la uscat deasupra, între balustradele balcoanelor de la etaj, formau un umbrar aproape compact. Într-o margine creştea un cireş, cu frunze ce începeau să se îngălbenească.

Când Neel intra în acea parte a casei, femeile dispăreau, însă copiii, care erau foarte numeroşi, rămâneau pe loc. Adeseori,

Neel zărea chipuri pe care nu le mai văzuse înainte, ceea ce-i dădea impresia unei familii extinse, sporită frecvent de vizitatori: nu fu surprins când Compton îi spuse că satul lui strămoşesc se afla lângă gurile Fluviului Perlei, la Chuenpi, motiv pentru care adeseori trebuia să-şi găzduiască rudele venite în ospeţie.

Nici Compton nu era născut în Canton şi nici nu crescuse în oraş. Băiat fiind îşi petrecuse o mare parte a timpului pe apă: tatăl lui îşi câştiga existenţa în chip de comprador pe o corabie, iar familia petrecea de obicei sezonul comercial călătorind între Bogue şi Whampoa, pe urmele navelor străine.

Munca de comprador naval era diferită de aceea a unui comprador de fabrică; acesta din urmă, la fel ca dubashii din India, era responsabil cu furnizarea proviziilor pentru comercianţii străini. Compradorii de pe corăbii se asemănau mai mult cu furnizorii de mărfuri navale, procurând alimente şi materiale pentru vasele ce le angajau serviciile. Spre deosebire de compradorii din fabrici, care aveau legături strânse cu negustorii din Co-Hong, cei ai corăbiilor lucrau pe cont propriu şi nu aveau patroni puternici pe care să se bazeze. Afacerile lor se desfăşurau într-o concurenţă aprigă: în copilărie, la începutul fiecărui sezon, Compton şi tatăl lui se uitau cu rândul după flote de opiu, de pe o colină din apropierea casei. Când apărea prima navă, coborau în goană spre port ca să dezlege sampanul familiei şi începeau o cursă nebună contra celorlalte bărci din flotilă. Primul care ajungea la vasele ce veneau avea cele mai mari şanse de a fi luat comprador, mai ales când se întâmpla ca familia lui să fie cunoscută de căpitan; dacă erau iuţi şi norocoşi, obţineau un contract care avea să-i ţină ocupaţi timp de câteva săptămâni.

Familia lui Compton lucra de suficient timp pentru a cunoaşte comandanţii şi echipajele multor vase străine, iar unii dintre aceştia o angajau de fiecare dată când reveneau în sudul Chinei. Printre cei mai vechi şi mai loiali clienţi ai lor se numărau corăbiile unei firme cu baza în Boston, Russell & Co. Prin intermediul acestei familii, dobândiseră o clientelă americană numeroasă, din rândurile căreia mulţi le dădeau scrisori de recomandare pe care să le arate şi altor nave americane; unii dintre clienţi păstrau legătura cu ei

încă multă vreme după ce începetau navigația, iar câțiva chiar le trimiseseră mici cadouri și amintiri, prin intermediul rudelor mai tinere care continuau să călătorească pe mare. În acest mod, familia obținuse scrisori de la un anume domn Coolidge, un domn Astor și un domn Delano, care cu toții, după cum aveau să descopere mai târziu, făceau parte din familii de maximă importanță în America. Un domn pe nume William Irving le dăduse o carte, „Povestiri din Alhambra", scrisă de unchiul lui, Washington Irving. Din păcate, Compton nu-l mai ținea minte: pentru el, fusese doar unul dintre sutele de marinari prietenoși care-i dăduseră lecții de engleză.

Încă de pe vremea când abia învățase să meargă, Compton îl însoțea pe tatăl său în vizite la bordul navelor străine. Era un copil cu spirit de învingător și-i cucerea imediat pe mateloții și ofițerii din echipaje. La Whampoa, unde navele care soseau erau nevoite să aștepte săptămâni în șir la ancoră, trecerea timpului era mereu apăsătoare pentru marinari, care se distrau vorbind în engleză cu băiatul. Capabil să învețe foarte repede, Compton a devenit un ajutor de neprețuit pentru membrii familiei, aducându-le mulți clienți cu ajutorul cursivității lui în engleză. De-a lungul timpului, acest talent i-a atras și o slujbă în tipografia De Souza, la Macao. Acolo, însă, nu se rezuma numai să imprime: în perioada uceniciei, îi venise și ideea de a-și combina cunoștințele de engleză și chineză spre a produce un glosar al dialectului pidgin, pentru uzul propriilor lui compatrioți.

Titlul acestei cărticele a fost tradus pentru Neel ca „Limba-fantomă-vorbită-pentru-vânzări-și-cumpărări-a-oamenilor-cu-părul-roșu". Totuși, era mai cunoscută ca „Graiul-Diavolului" – „*Gwai-lou-waah*" – și se vindea foarte bine, mult mai bine decât și-ar fi putut imagina vreodată autorul ei, iar din beneficiile încasate Compton își putuse înființa propria tipografie, la Canton.

La câțiva ani după apariție, popularitatea „Graiului-Diavolului" era încă neștirbită: mulți vânzători și proprietari de prăvălii țineau câte un exemplar la îndemână, ca să-l consulte, astfel încât coperta ei era foarte familiară în Fanqui-town. Pe copertă era înfățișat un european îmbrăcat ca în secolul al XVIII-lea, cu pantaloni până la genunchi, ciorapi, tricorn și veston cu mâneci bufante. Per-

sonajul ţinea într-o mână un baston subţire, iar în cealaltă un obiect ce-ar fi putut să fie o batistă – sau, cel puţin, aşa presupunea Compton. Cândva, batistele făcuseră obiectul unei mari fascinaţii pentru locuitorii Chinei, i-a explicat el lui Neel; mulţi crezuseră că europenii le foloseau ca să-şi păstreze şi să-şi transporte mucii – cam la fel cum fermierii chinezi zgârciţi îşi duceau propriile excremente pe plantaţii.

Cu mult timp înainte de a-l fi cunoscut pe Compton, coperta broşurii „Graiul-Diavolului" îi atrăsese atenţia lui Neel, care uneori se întrebase ce conţinea cartea. Fu uimit să afle că era un dicţionar – şi a mai avut şi plăcerea de a descoperi că autorul nu era nimeni altul decât cel care-l angajase să lucreze din când în când pentru el.

Din cartea propriu-zisă, Neel înţelegea foarte puţin, de vreme ce era scrisă toată în chineză. Dar, fiind înnebunit după cuvintele de tot felul, se îndrăgostise până peste cap de scrierea chinezească: pentru el, Cantonul nici c-ar fi putut oferi o plăcere mai mare decât acea omniprezenţă a ideogramelor – pe firmele magazinelor, pe uşi, pe umbrele, pe căruţe, trăsuri şi bărci. Pe unele dintre ele învăţase deja să le recunoască: ideograma 人 de exemplu, care era uşor de reţinut fiindcă cele două picioare ale ei îi reprezentau înţelesul – „om". De asemenea, „mare" care era, în misteriosul său fel sugestiv, un simplu om cu braţele desfăcute; şi „dolar", semnul prezent peste tot în Fanqui-town, fiind înscris pe nenumărate firme. După ce ajunsese că cunoască ideogramele, Neel le vedea pretutindeni: săreau la el din cele mai neaşteptate locuri, dând din braţe ca pentru a-i atrage atenţia.

Răsfoind „Graiul-Diavolului", Neel a avut surpriza să descopere că primul articol conţinea două ideograme pe care învăţase să le recunoască: una era simbolul cuvântului „om", iar cealaltă, semnul „dolarului". Alăturarea dintre „om" şi „dolar" îl nedumerea. Să fi fost, oare, o subtilă afirmaţie filosofică? La auzul unei asemenea interpretări, Compton izbucni în râs.

– Mat-yeh? replică el. Cum, nu vezi? În cantoneză, „dolar" este *maan*.

Neel fu foarte impresionat de ingeniozitatea ideii: neavând nicio inscripţie fonetică la dispoziţie, Compton sugerase pronunţia

cuvântului englezesc folosind un caracter care suna asemănător când era rostit în dialectul cantonez. Pentru cuvintele mai lungi şi mai complicate, combinase câte două sau mai multe cuvinte cantoneze monosilabice – astfel, „*today*" devenise „*to-teay*", şi aşa mai departe.

– Şi ai făcut singur toate astea?

Compton dădu mândru din cap, adăugând că avea obiceiul să revizuiască şi să completeze cărţulia în fiecare an, asigurându-i astfel continuitatea vânzărilor.

Mai târziu, gândindu-se la toate astea în singurătatea cămăruţei sale, Neel şi-a dat seama că întâlnirea lui cu Compton avea ceva providenţial: era ca şi cum soarta l-ar fi adus pe orbita unui spirit înrudit, a unui om ce preţuia cuvintele la fel de mult ca el. Uitându-se prin „Graiul-Diavolului", se întrebă de ce nu exista niciun glosar al dialectului pidgin pentru oamenii care vorbeau limba engleză. Sau, la o adică, hindustani? Cu siguranţă, străinii ce poposeau în Fanqui-town aveau tot atâta nevoie ca şi gazdele lor să înţeleagă lingua franca a enclavei, nu? Iar dacă versiunea engleză a „Graiului-Diavolului" se putea produce, nu şi-ar fi creat şi ea o piaţă substanţială?

În toiul nopţii, Neel se ridică în capul oaselor. Sigur că trebuia să fie scrisă o astfel de carte – şi cine-ar fi putut-o face mai bine decât el însuşi, în colaborare cu Compton?

A doua zi, de îndată ce-şi termină treburile de la daftar, Neel porni în grabă spre Strada Hong Treisprezece. Când ajunse în atelierul lui Compton, anunţă:

– Am o propunere.

– Ngo? Care este, dar?

– Ascultă, Compton...

Află că ideea de a publica o versiune englezească a „Graiului-Diavolului" îi venise deja lui Compton. În căutarea unui colaborator, abordase mai mulţi englezi şi americani. Cu toţii râseseră de el, respingându-i propunerea cu dispreţ.

– Ei cred-la, pidgin e doar engleză stricată, ca vorbele unui copil. Ei nu înţeleg. Nu e aşa simplu bo.

– Deci, mă vei lăsa s-o fac?

Yat-dihng! Yat-dihng!

– Asta ce înseamnă? se interesă Neel, cam neliniştit.

– Da. Desigur.

Do-jeh Compton.

M'ouh hak hei.

Neel parcă putea deja să vadă, în minte, coperta: ar fi prezentat un mandarin înveşmântat opulent. Cât despre titlu, şi acela îi venise în minte: „Crestomaţia Celestă, cuprinzând un ghid complet şi un glosar al limbii comerciale din sudul Chinei".

Culesul de plante în Hong Kong se dovedise o sarcină mai grea decât se aşteptaseră Fitcher şi Paulette. Pantele insulei erau abrupte pe toate laturile, iar creasta care o străbătea pe aproape toată lungimea ei de opt mile nu avea nicăieri mai puţin de cinci sute de picioare înălţime: cele câteva vârfuri ale ei se ridicau la peste o mie de picioare, iar cel mai înalt dintre ele, după estimările lui Fitcher, să tot fi avut aproape două mii de picioare. Solul era granitic şi sclipea, sub picioare, de cuarţ, mică şi feldspaţi; pe povârnişurile cele mai accentuate, era alunecos şi fugea de sub tălpi, astfel încât un pas greşit putea să declanşeze o avalanşă care se rostogolea cu zgomot în josul râpelor lipsite de copaci. Pe unele porţiuni, granitul descompus era acoperit cu putregai şi ferigi, care-i dădeau o aparenţă de soliditate înşelătoare; cel mai mic moment de neatenţie te putea costa o cădere păcătoasă de tot.

Escaladarea versanţilor abrupţi şi a pantelor pietroase era dificilă pentru încheieturile îmbătrânite ale lui Fitcher şi, la capătul unei zile de cules, avea deseori mari dureri. Refuzând să recunoască tributul fizic al vârstei sale înaintate, de multe ori îşi înrăutăţea singur situaţia: planifica expediţii de mile întregi, stăruind că era obişnuit să meargă pe distanţe mari prin mlaştinile din Cornwall, fără să ia în seamă diferenţele de teren. Odată ce pornea, insista să facă tot drumul până la capăt, în ciuda reproşurilor Paulettei, alegându-se după aceea cu ore şi ore de agonie.

Pe măsură ce vremea se răcea, şoldurile şi genunchii lui Fitcher înţepeneau din ce în ce mai tare, iar durerile ajunseseră atât de puternice încât fu nevoit să accepte că, dacă voia să continue

culesul pe insulă, n-avea cum s-o mai facă pe jos. Dar în Hong Kong nu existau nici vehicule, nici drumuri; până şi cărările erau foarte puţine la număr, căci satele şi cătunele de pe insulă se înşirau pe coaste, iar locuitorii lor se deplasau între ele mai mult cu bărcile. Caii ar fi oferit o soluţie simplă a problemei, dar nu se găsea niciunul – cel puţin, din câte ştiau Fitcher şi Paulette: singurele animale de tracţiune văzute pe plantaţii erau bivolii şi juncanii. Un palanchin ar fi fost şi el de folos, dar Fitcher nici nu voia s-audă:

– Să botanizez cărat cu lectica? Sper că-z' arde de glumă, Miss Paulette.

Răspunsul sosi odată cu următoarea scrisoare de la Robin: curierul era un *laouh-daaih* sau *laodah,* proprietarul unei jonci, nu foarte diferit la înfăţişare de ceilalţi marinari cantonezi care navigau pe apele acelea. Cu o constituţie masivă, avea mersul crăcănat şi privirea ascuţită a unui om al mării cu experienţă. Purta îmbrăcămintea obişnuită a luntraşilor: pyjama şi tunică matlasată. Coada-i era scurtă şi înspicată cu argintiu, iar pe creştet purta o pălărie de soare conică, aşa cum se vedeau pe capetele tuturor barcagiilor.

Când deschise gura să vorbească, însă, Paulette rămase mută de uimire.

Nomoshkar, spuse el în bengaleză, împreunându-şi mâinile. Sunteţi Miss Paulette? Prietenul dumneavoastră, domnul Chinnery, v-a trimis o scrisoare, de la Canton.

Paulette avu nevoie de câteva secunde ca să-şi revină din surpriză. Apoi, după ce-i mulţumi cu efuziune, întrebă:

Apni ke? Cine eşti dumneata? Unde ai învăţat să vorbeşti bangla?

Am locuit mult timp la Calcutta, răspunse omul, cu un zâmbet. M-am dus acolo ca marinar şi am debarcat, ca să mă însor. Oamenii de-acolo mă numeau Baburao.

Şi acum locuieşti în Canton, nu-i aşa, Baburao-da?

Da; când nu sunt cu barca pe mare, mai bine zis.

Se întoarse să arate spre ambarcaţiune, care era ancorată în apropiere, explicând că circula regulat între Canton şi Macao, şi făcea adesea servicii de curier, ducând scrisori şi pachete în diverse locuri de pe drum.

Dacă aveţi nevoie de mine, oricând, să mă anunţaţi; poate am cum să vă ajut.

Paulette îşi dădu seama, după atitudinea lui, că nu se lăuda degeaba; arăta ca genul de om numit, în bengaleză, *jogaré* – descurcăreţul capabil să improvizeze, mereu ingenios, cu urechile aproape de pământ.

Spune-mi, Baburao-da, îi ceru ea, crezi că ar fi posibil să găsim vreo doi cai aici, pe insulă?

Baburao se scărpină în cap, stând puţin pe gânduri. Apoi, se lumină la faţă:

– Păi, da! răspunse el. Cunosc un om care locuieşte pe insulă şi are nişte cai. Aţi dori să ne întâlnim cu el?

Aşa că se aranjă totul: a doua zi, Baburao veni cu un sampan şi-i duse pe Paulette şi Fitcher într-un sătuc pitoresc, pe malurile unei lagune. Proprietarul fu găsit,conform aşteptărilor, şi, după o scurtă examinare a cailor, ajunseră repede la un preţ rezonabil. Dar, când totul era aproape stabilit, se ivi o problemă neaşteptată: omul avea numai două şei, şi ambele erau de tip chinezesc, cu oblânc şi spate înalt.

Fitcher aruncă o privire şi clătină din cap:

– În veci n-o să po-sta pe-una d-astea, cu fustele matale, Miss Paulette.

Paulette se gândise deja la o soluţie, dar ştia că trebuia să aibă grijă cum o formula.

– Ei bine, domnule, zise ea, fustele nu sunt singurele haine pe care le am la mine.

– Hmm? se încruntă Fitcher.

– Vă mai aduceţi aminte domnule, că atunci când ne-am întâlnit la Pamplemousses, purtam cămaşă şi pantaloni. Mi le împrumutase domnul Reid, şi le mai am şi acum.

– Ce? lătră Fitcher. Să te-mbraci în bărbat? La asta-z' umblă mintea?

– Vă rog, domnule, e singurul lucru pe care-l putem face, nu-i aşa?

Chipul lui Fitcher se înnegură crunt, schimonosindu-se atât de strâns încât vârful bărbii ajunse la câteva degete de a-i atinge

sprâncenele fremătătoare. Apoi, însă, după ce stătu o vreme pe gânduri, îşi descleştă fălcile.

– De vreme ce ţ-ai pus-o-n cap... mâine o să-ncercăm.

Aşa că au revenit a doua zi, cu Paulette îmbrăcată din nou în hainele lui Zachary, şi până şi Fitcher fu nevoit să consimtă că era o soluţie fericită. Caii îi duseră până la o altitudine de peste o mie de picioare, unde găsiră şi mai multe orhidee: „orhidee de bambus", de un roz pal, *Arundina chinensis,* şi o mică epifită galbenă precum ciuboţica-cucului, care creştea într-un nullah – prima îi era deja familiară lui Fitcher, dar a doua, nu.

– Păi, Miss Paulette, cre-că s-ar putea să fi găsit ceva nou aicea. Cum ţ-ar plăcea să-i zicem?

– Dacă ar fi după mine, domnule, răspunse fata, aş numi-o *Diploprora penrosii*.

Hotelul Markwick, 26 noiembrie

Draga mea dragă Puggly, atât de multe *noutăți!* Atât de multe *evoluții* – și nu în ultimul rând, apropo de cameliile tale... dar n-am să vorbesc imediat despre asta, de teamă să nu-ți scape restul scrisorii. Și vreau neapărat să știi, dragă Puggly, că niciodată n-am mai fost atât de *fericit* ca în aceste ultime câteva zile...

Lamqua m-a condus într-o vizită a atelierului său și am petrecut acolo multe ceasuri vesele. Stau jos lângă Jacqua, pe banca ucenicilor, și am devenit *expert* în arta folosirii matrițelor. M-a învățat unele dintre micile lui trucuri, cum ar fi acela de a picta tonuri de culoarea pielii pe partea *cealaltă* a hârtiei – n-o să-ți vină a crede ce transluciditate miraculos de realistă conferă asta pielii! Dar unele dintre lucrurile pe care le poate face el cred că eu n-aș putea nici măcar să le *încerc* vreodată. Picturile lui nu sunt mari, și totuși, când pictează îmbrăcămintea, uneori ai impresia că poți vedea până și *fibrele* țesăturilor. Dac-ai putea să vezi cum se face, îți garantez că ai declara-o o privelişte *uluitoare:* ține în mână nu o pensulă, ci două, prima fiind doar atât de groasă cât să țină un strop de culoare. A doua este atât de fină, încât nu are decât un fir de păr și, dând cu acesta peste cealaltă pensulă, transferă vopseaua pe hârtie – într-un asemenea mod, încât creează filamente de culoare abia vizibile cu ochiul liber!

Uneori, Jacqua și cu mine ne plimbăm prin Fanqui-town și suburbiile din jurul lui, iar el îmi povestește câte ceva despre familia lui. Are așa o mutră de elf, încât îl crezusem mai tânăr decât mine – îți poți imagina ce surprins am fost să aflu că de fapt e puțin mai *bătrân,* având în jur de douăzeci și cinci de ani, și nu numai că e *căsătorit,* dar mai e și tatăl a doi copii – un băiat de șapte ani și o fată de cinci (mi-a arătat portretele lor pe care le-a pictat cu mâna lui: sunt niște îngeraşi desăvârșiți și n-ar fi deloc nelalocul lor pe bolta unei capele de Mantegna). Soția lui are picioarele legate și mi-ar plăcea atât de *mult* să văd și un portret al ei, dar susține că

nu are niciunul (sau nu vrea să mi-l arate), fiindcă femeia, desigur, e în purdah (ceea ce pare să fie aproape la fel de strict aici ca şi acasă, printre anumite clase sociale). Casa lor este, cred, destul de asemănătoare cu locuinţele de familie din Calcutta, cu multe curţi, şi mai multe mătuşi, unchi şi veri decât ai putea să numeri – dar cu o diferenţă: mulţi dintre fraţii şi verii lui Jacqua sunt şi ei pictori, căci şi ei sunt o familie de Atelier.

Dar acum trebuie să continuu – ştiu că eşti nerăbdătoare să afli despre cameliile tale şi te-am lăsat destul să aştepţi.

Din nefericire, draga mea Puggly, a durat *anormal* de mult să primesc un răspuns de la Punhyqua, hongistul, fiindcă s-a mutat pe moşia lui de la ţară, ca să mai schimbe aerul! Ieri, însă, Jacqua mi-a spus că Punhyqua a trimis în sfârşit o scrisoare, cerându-ne să-i facem o vizită la reşedinţa lui de la ţară, pe Insula Honam. Aşa că ne-am dus, în dimineaţa asta... şi de aceea m-am aşezat să-ţi scriu tocmai azi, fiindcă ştiam că, dacă n-o fac imediat, aş fi *copleşit* şi s-ar putea ca niciodată să nu-mi mai adun energia pentru asta – căci totul a fost *peste măsură* de straniu şi minunat şi nou. Până şi ambarcaţiunea cu care ne-am dus era de un soi pe care nu mi-aş fi închipui niciodată că aş pune piciorul din proprie iniţiativă – căci era o *coracle!* Astea sunt nişte luntrii mici, rotunde, făcute din nuiele împletite şi paie: se pot vedea adeseori pe Fluviul Perlei, învârtindu-se pe apă ca ameţite, pline cu copii care se ţin de margini, ca şi cum i-ar căra cineva cu un coş imens. Într-a noastră nu erau copii, ci numai două femei tinere, fiecare înarmată cu câte o vâslă. Şi aceasta este o imagine comună în Canton, căci multe dintre bărcile de pe râu sunt mânuite de femei şi fete – şi nu trebuie să-ţi imaginezi acum că acestea ar fi cine ştie ce făpturi gingaşe, cu picioarele legate, prea timide pentru a privi un bărbat în ochi. Sunt de-a dreptul nişte *harpii* şi spun lucruri care i-ar face să roşească până şi pe cei mai înrăiţi lascari. O să înţelegi calitatea imprecaţiilor de care sunt în stare când ai să auzi ce mi-au spus când am venit la bord. Nu mai e nevoie să adaug că aceste luntrii numite coracle sunt *extrem* de instabile şi, când păşeşti într-una, se zgâlţâie violent sub greutatea ta. Ca să nu cad în apă, a trebuit să-mi arunc braţul pe după trupul uneia dintre fete. Departe de a se scandaliza,

a scos un chirăit de râs puternic şi a spus: „Na! Na! Dimineaţa-vreme nu facee aşa. Mandarin vede, şi săpuneşte la mine. Aştepta o picuţ. Noapte-vreme vine, nimeni nu vede!" Au ţinut-o aşa în hohote de râs, continuând să mă tachineze în cele mai neruşinate feluri – şi totuşi, în tot acest timp, bărcuţa noastră îşi vedea de drumul ei, învârtindu-se prin oraşul plutitor, şi peste tot în jurul nostru erau bărci-de-ceai şi bărci-de-orez şi sampane, ancorate în aşa fel încât să formeze străzi şi alei.

Mergând în zig-zag prin tot acest labirint al apelor, am ieşit pe canalul care se ţine deschis în mijlocul curentului ca să permită fluxul traficului: dintr-odată, am început să ne strecurăm cu viteză printre barje greoaie şi jonci-cu-prăjină enorme, pline până sus cu bambus. Părea imposibil să evităm o coliziune, aşa că am început să mă ţin atât de strâns de marginile coracolului, încât degetele mi s-au albit ca ale unui *mort* – dar cele două vâslaşe ale noastre erau atât de nepăsătoare faţă de pericolele din jur, încât când şi când, chiar în vreme ce lopătau şi cârmeau, îşi făceau vânt cu evantaiele.

Honam se află pe celălalt mal al râului. Cred că ţi-am mai pomenit despre insula asta; se află vizavi de oraşul Canton şi are o mărime considerabilă, acoperind şaisprezece mile de la un capăt la altul. Jacqua mi-a spus că sunt unii care consideră că insula ar trebui să se numească nu Honam, ci Honan – care este numele unei alte provincii din China. La fel cum se întâmplă cu toate lucrurile de pe-aici, are o poveste complicată, ceva despre un mandarin care a făcut să ningă pe insulă plantând brazi aduşi din Honan. Suna *foarte* improbabil – dar poate că povestea are rostul de a arăta contrastul dintre cele două maluri ale râului, care este într-adevăr atât de puternic, încât parcă fac parte din două provincii diferite. Malul de la miazănoapte, unde se află Cantonul, este plin de străzi multe cum n-ai să vezi niciodată, cu case, ziduri, garduri şi bărci şi gali ce se întind până în zare, pe mile şi mile întregi; dimpotrivă, Honam arată ca un parc vast, verde şi împădurit: îl străbat mai multe râuleţe şi pârâiaşe, iar malurile acestora sunt presărate cu mănăstiri, livezi, pepiniere, pagode şi cătune pitoreşti.

Destinaţia noastră se află departe de ţărm, în interiorul insulei, şi ca să ajungem acolo a trebuit să urmăm cursul unui pârâu

şerpuitor. După un timp, străbătând o porţiune de junglă, am ajuns la un debarcader care ieşea dintr-un mal mâlos. Locul era pustiu, fără ca nicăieri să se vadă vreo urmă de aşezare omenească, dar acolo a trebuit să debarcăm şi să pornim pe o cărare întortocheată care ducea în adâncul împădurit al insulei. Pe urmă, am ajuns la un zid lung, în formă de val, care se întindea până departe. Nu se zărea decât o singură poartă, de formă circulară. În faţa ei era un aranjament de brazi cu cetina ca nişte pene şi bolovani de-a dreptul *fantastici:* uitându-te la ei, ai fi crezut că erau muşuroaie de furnici, atât de multe găuri, adâncituri şi fisuri îi străpungeau – însă aveau o culoare cenuşie, iar înfăţişarea lor nu era creată de insecte, ci de acţiunea apei.

Poarta era încuiată şi, în timp ce stăteam în faţa ei, aşteptând să fim primiţi înăuntru, am aflat de la Jacqua că moşia lui Punhyqua este renumită, fiindcă este un exemplu strălucit de grădină amenajată în stilul sudic. Îţi poţi imagina, Puggly dragă, nerăbdarea cu care m-am strecurat prin portalul acela circular – şi, într-adevăr, era ca şi cum aş fi ajuns pe un alt tărâm, într-un loc din cea mai *extravagantă* fantezie: se vedeau acolo pâraie cu meandre, traversate de poduri arcuite; lacuri cu insuliţe pe care stăteau în poziţii precare mici chioşcuri delicate; existau case şi pavilioane de diverse mărimi, unele destul de încăpătoare ca să primească o sută de oameni, şi altele în care n-ar fi putut lua loc mai mult de o singură persoană. Şi copacii erau fantastic de diferiţi, unii mari şi solizi, înălţându-se drepţi şi mândri, alţii mici şi piperniciţi, cu ramurile dispuse parcă anume pentru a ilustra bătaia vântului. La tot pasul dădeam peste o altă perspectivă care deruta şi încânta ochiul: era ca şi cum însuşi solul ar fi fost deformat şi modelat pentru a crea privelişti iluzorii.

Dintr-odată, am înţeles de ce artiştii chinezi pictează peisaje pe suluri de hârtie: n-ai vedea nimic într-o asemenea grădină, dacă ar fi pictată în perspectivă. Pe un sul se desfăşoară în faţa ta, de sus şi până jos, ca o poveste – o vezi ca şi cum s-ar *întâmpla;* se derulează înaintea ochilor tăi de parcă ai străbate-o cu piciorul.

Şi atunci, Puggly dragă, mi-a venit o idee, o Noţiune, care m-a încremenit pe loc. Nu cumva ar fi mai bine ca pictura mea epică

să fie lucrată pe un sul? (Desigur, ar trebui să-i găsesc o denumire potrivită, de vreme ce „sul epic" nu sună tocmai bine). Dar nu-i aşa că e o inspiraţie de Geniu? Evenimente, oameni, chipuri, scene – toate s-ar desfăşura aşa cum s-au întâmplat: va fi ceva Nou şi Revoluţionar – mi-ar putea consacra reputaţia şi m-ar înscrie pentru totdeauna în Pantheonul Artiştilor...

Vei înţelege, draga mea Puggly-wallah, de ce mintea mea era într-un asemenea *tumult* încât nu mai eram conştient de nimic altceva, până când am ajuns în faţa gazdei noastre, Punhyqua.

Nu trebuie să crezi că eram complet nepregătit pentru întâlnire: în zilele dinainte îmi dădusem o oarecare osteneală să mă informez despre acest magnat. Familia sa, după cum îmi spusese Zadig Bey, face afaceri în Canton de *sute* de ani, şi unul dintre strămoşii lui s-a numărat printre întemeietorii ghildei Co-Hong, pe la jumătatea secolului trecut. Totuşi, ei nu sunt din provincia Canton – provin dintr-o altă provincie maritimă, Fujian, unde se află portul Amoy – şi, în pofida îndelungatei lor şederi în oraş, au grijă să-şi păstreze multe dintre obiceiurile şi datinile înaintaşilor. Acum fac parte dintre cele mai bogate familii din Co-Hong, iar Punhyqua însuşi are rang de mandarin şi dreptul de a purta anumiţi bumbi pe tichie: se spune că ar fi un mare senzual, cu un harem vast de neveste şi concubine, şi un gurmand, faimos pentru banchetele lui.

Aceste relatări m-au făcut să mă întreb dacă nu cumva Punhyqua seamănă puţin cu nababii noştri din Calcutta – nesuferit de îngâmfat şi plin de sine. Dar nu aveam motive să mă tem de aşa ceva: e un om cu aere de bunic şi o lucire prietenoasă în ochi. Nu are niciun *chittack* de înfumurare. Când am ajuns la el, se relaxa într-un pavilion aerisit, cu ferestre de sticlă albastră şi albă. Era îmbrăcat în modul cel mai nepretenţios, cu o jachetă matlasată şi o robă simplă de bumbac, şi stătea întins pe un fel de divan, cu un mic teapoy[1] lângă el. Ne-a întâmpinat în modul cel mai ospitalier şi s-a interesat pe larg de Lamqua, şi de familia lui. Pe urmă, a între-

[1] *Teapoy* – termen anglo-indian, desemnând o măsuţă cu trei picioare. În Londra epocii, cuvântul a ajuns să însemne o cutie de ceai fixată pe picioare, ca o masă.

bat despre domnul Chinnery, pe care-l cunoaşte bine, având un portret pictat de el. Întâmplător, mi-am exprimat o oarecare curiozitate în legătură cu această operă care, la fel ca multe altele dintre picturile domnului Chinnery, mi-era necunoscută – şi s-a dovedit a fi una dintre cele mai reuşite lucrări ale Unchiului, executată în Marea lui Manieră, cu multe detalii şi înfloriturі.

Numai după ce s-au încheiat aceste preliminarii, i-am arătat cameliile tale – şi ai fi fost fascinată, dragă Puggly, să-i observi reacţia, căci chipul i s-a luminat într-un asemenea fel încât nu încăpea nicio îndoială că recunoscuse ceva. A chemat de îndată un valet şi l-a trimis în fuga mare pe cărările întortocheate. Am fost convins că omul avea să revină cu o camelie în ghiveci, astfel punând capăt căutărilor noastre. Dar, nu! S-a întors cu un sul de mătase, din care a apărut o imagine foarte asemănătoare cu cea pe care o adusesem cu mine – florile erau aranjate în alte unghiuri, care schimbau puţin compoziţia, însă chiar şi pentru ochiul meu lipsit de experienţă era evident că făceau parte din aceeaşi specie. Cât despre culori, linii şi hârtie, semănau destul ca să sugereze că cele două imagini fuseseră pictate de aceeaşi mână şi cam prin aceeaşi perioadă.

Parcă te şi văd, Puggly dragă, cum stai încruntată, ţinându-ţi respiraţia, în timp ce te întrebi: dar a cui era mâna aceea?

Regret să spun că vei avea o mare dezamăgire...

...Căci Punhyqua nu *ştia* cine e ilustratorul: singurul lucru pe care-l mai ţinea minte e că a fost un tânăr pictor cantonez, angajat de un englez – un botanist sau grădinar care venise la Canton cu vreo treizeci sau treizeci şi cinci de ani în urmă. Şi, e ciudat să spun, acest om – fanquiul – e acela care i-a dat lui Punhyqua pictura, şi i-a dat-o din acelaşi motiv pentru care şi domnul Penrose mi-a încredinţat mie această misiune – adică, în speranţa că s-ar putea să ajute la găsirea florii. Dar specia îi era necunoscută lui Punhyqua şi, în pofida cercetărilor extinse pe care le-a făcut, n-a reuşit să afle nimic despre ea. Din câte ştie el, nici englezul n-a putut să găsească vreun indiciu.

Te şi văd întrebându-te: şi cine era acest fanqui, acest englez pe urmele căruia am pornit?

Şi poţi fi sigură că n-am omis să-i pun amfitrionului meu această întrebare – dar degeaba, din păcate, căci nu-şi mai amintea numele omului (lucru deloc surprinzător, cred, după un răstimp de treizeci de ani!).

Asta-i tot ce aş fi avut să-ţi spun pe ziua de azi, dacă nu survenea o întâmplare foarte *fericită*. În timp ce ne pregăteam să ne luăm rămas-bun de la Punhyqua, a fost introdus un alt magnat din Co-Hong. L-am recunoscut numaidecât, fiindcă domnul Chinnery îl pictase şi pe el, şi întâmplător văzusem una dintre schiţele pregătitoare: este domnul Wu Ping-ch'ien, cel mai mare negustor din Co-Hong, cunoscut fanquiilor ca Howqua.

Howqua este cel mai vechi dintre hongişti şi de asemenea cel mai bogat pe departe. Zadig Bey spune că averea lui se ridică la treizeci de milioane de dolari spanioli – îţi poţi imagina, Puggly dragă, dacă ar fi să topeşti cantitatea asta de argint, ţi-ar ieşi o ditamai bucata, mai grea decât 12.000 de oameni! Totuşi, când te uiţi la Howqua, nici n-ai crede că e unul dintre cei mai bogaţi oameni din lume: Zadig Bey spune că e cunoscut atât pentru generozitatea lui, cât şi pentru ascetism (se ştie că odată a rupt în două o poliţă de plată în valoare de şaptezeci şi cinci de mii de dolari, de mila unui american care nu-şi putea achita datoria şi dorea cu disperare să plece înapoi acasă!). Iar cât despre obiceiurile lui, Zadig Bey spune că e în stare să ia parte la un banchet cu o sută de feluri de mâncare fără să se atingă de mai mult decât o îmbucătură, două. Cu siguranţă, arată ca un ascet, foarte slab, aproape scheletic, cu obrajii supţi şi ochii duşi în fundul capului.

Aşa că stăteau aşezaţi acolo, aceşti mari magnaţi ai finanţelor, care împreună ar fi putut cumpăra jumătate din oraşul Londra, dacă nu chiar mai mult – cu capetele unul lângă altul, ca să se sfătuiască despre cameliile tale. Şi-au amintit că englezul era un tip de-a dreptul straniu, căruia îi plăcea foarte mult pipa de opiu; mai ţineau minte şi că nu fusese deloc popular printre compatrioţii lui şi plecase să locuiască pe Insula Honam, într-o colibă. Până la urmă, Howqua şi-a amintit şi cum îl chema (deşi nu-mi vine a crede că a pronunţat corect numele – căci suna, Puggly dragă, gen C-u-r, şi mi-e greu să-mi imaginez că aşa se numea. Dar poate că domnul

Penrose va ști dacă a existat vreodată în Canton un botanist cu un asemenea nume...?

Și, da, draga mea Baronesă von Pugglenhaven, nu pot încheia această epistolă fără a-ți mulțumi pentru scrisoarea pe care mi-ai trimis-o cu Baburao: a fost absolut *încântătoare!* Am fost fascinat de imaginea pe care mi-a sugerat-o – cu tine, galopând prin Hong Kong îmbrăcată în hainele tale de curtezan! Trebuie să-ți spun că și lui Baburao i-ai făcut o impresie extraordinară: jură că ai putea fi mult mai bună ca sahib decât ca demoazelă!

Invitația la banchet nici n-ar fi putut sosi într-un moment mai prielnic: cu toate zvonurile recente care se învolburau în fiecare zi prin Fanqui-town, faptul de a nu fi putut să aibă o discuție liniștită cu niciunul dintre negustorii Co-Hong de frunte devenise un motiv de frustrare crescândă pentru Bahram. Nu i-ar fi fost greu să obțină o audiență la oricare din ei, dar știa că nu i-ar fi vorbit deschis la locul lor de muncă: o întâlnire la un eveniment cu participare distinsă, departe de urechile iscoadelor și ale informatorilor, ar fi avut șanse mult mai mari de a duce la o conversație folositoare.

Pe vremuri, asemenea întâlniri aveau loc cu o regularitate demnă de toată încrederea, căci neguțătorii din Co-Hong erau de o jovialitate neîntrecută, și adeseori se numărau printre cei mai entuziaști participanți la reuniunile din Fanqui-town. Dar, în acest an, deveniseră mult mai reticenți: când luau parte la evenimente caracterizate de obicei prin anturaje mari, aveau o atitudine scorțoasă și veneau însoțiți de câte o suită numeroasă. În trecut, ei înșiși găzduiau regulat banchete îmbelșugate și pretențioase, dar acum aceste mult așteptate petreceri se răriseră și ele: de aceea Bahram s-a bucurat să primească unul dintre plicurile roșii, frumos ornamentate, care erau mereu folosite pentru asemenea invitații. Și mai încântat a fost când, deschizând plicul, a văzut că invitația era de la Punhyqua, pentru un banchet care urma să se țină la reședința lui de pe Insula Honam: Bahram își amintea o vreme când insula, aflată pe cealaltă parte a Fluviului Perlei, era gazda unora dintre cele mai memorabile festinuri din Canton – iar cele organizate de Punhyqua, care era un gourmet renumit, nu aveau pereche.

În dimineața banchetului, așa cum era obiceiul, primi încă o invitație, ca să-i împrospăteze memoria, iar peste câteva ore Bahram pornea peste Maidan, spre Jackass Point, urmat de Apu, lampagiul lui. Ca întotdeauna, de-a lungul cheului se aliniau zeci de bărci, debarcând pasageri și mărfuri, iar mersul pe treptele noroioase se dovedi destul de dificil.

Singurul aspect pozitiv în legătură cu Jackass Point era acela că mulțimile care-l străbăteau erau mereu grăbite: acolo nu veneau decât foarte puțini dintre obișnuiții cerșetori și pierde-vară, așa că un om care nu era deosebit de presat de timp putea să stea și să se uite în jur, fără a fi observat sau acostat; într-un asemenea colț se poziționă Bahram, în timp ce Apu se ducea să-i găsească o barcă și un barcagiu.

Prvind mulțimile care treceau prin fața lui, Bahram își aminti de prima lui vizită pe Insula Honam, cu zeci de ani în urmă, când avea doar douăzeci și unu de ani: mai știa cum se holbase, cu gura căscată fără jenă, la pavilioanele elegante, grifonii sculptați, grădinile în terase și lacurile amenajate decorativ – văzuse lucruri despre care nici nu și-ar fi imaginat că puteau să existe. Ținea minte cu câtă poftă atacase mâncarea, savurând aromele necunoscute și gusturile nefamiliare; reținea gustul îmbătător al vinului bogat, și impresia de a fi pășit în cine știe ce vis cu ochii deschiși: cum fusese posibil ca el, un chokra din Navsari fără un sfanț, să nimerească într-un loc ce părea să aparțină vreunui firdaus legendar? Acum simțea că ar fi dat bucuros toți anii de experiență, toate cunoștințele lui despre lume, ca să mai aibă parte măcar o dată de o asemenea clipă de uimire strălucitoare – un moment în care, chiar și în mijlocul atât de multor lucruri noi și uimitoare, să nu i se pară nimic mai extraordinar decât faptul că el, un băiat sărac din Gujarat, a ajuns într-o grădină chinezească.

Îl trezi din visare un glas tulburător de familiar:

– Domnu Barry! Chin-chin!

– Allow?

– Chin-chin, Domnu Barry! Ce-parte mergi acum? Honam?

Bahram se simți iritat și neliniștit când Allow apăru lângă el. Părea aproape cu neputință ca o asemenea întâlnire să aibă loc

întâmplător, în mijlocul acelei mulțimi care se aduna de peste tot; lui Bahram îi trecu o clipă prin cap că era posibil ca Allow să fi ştiut dinainte că el plănuia să traverseze râul chiar în ziua aceea. Dar, desigur, nu avusese cum să afle.

– Da, răspunse el scurt. Merg Honam.

Allow îl învrednici cu un zâmbet larg, insinuant.

– Pentru ce Domnu Barry nu vorbii Allow? Poate vorbii Allow. Domnu Barry ştii Allow ai un-bucat barcă bună, nu? Continuă el, ridicând o mână ca să arate spre apă. Colo – uiți-vezi.

Întorcându-se să privească în direcția indicată de Allow, Bahram avu un şoc. Recunoscu ambarcațiunea de la prima vedere, deşi se schimbase mult: era „barca-bucătărie" pe care o cumpărase Chi-mei – una şi aceeaşi cu cea la bordul căreia murise. Deatunci, fusese reparată şi revopsită, în culorile țipătoare ale unei ambarcațiuni de plăcere – roşu şi auriu – dar încă mai putea fi recunoscută după pupa ei distinctivă, în formă de coadă de peşte ridicată.

Puntea principală, care cândva adăpostise ospătăria lui Chi-mei, era acum înzestrată cu ferestre împodobite multicolor; puntea superioară, care servise drept spațiu de locuit, fusese transformată într-un pavilion cu ornamentații bogate. În față avea o galerie ca un balcon: pe vremuri, Bahram şi Chi-mei stătuseră adesea acolo, pe două scaune vechi. Acestea fuseseră înlocuite de un divan cu baldachin de mătase învolburată.

– Domnu Barry placee?

Bahram răspunse cu o aplecare repezită a capului.

– Da. Placee.

Îl enerva gândul că, probabil, Allow cumpărase ieftin barca; era clar că se descurcase bine cu ea.

Cu un zâmbet, Allow se înclină, dând energic din cap.

– Pot ducee Domnu Barry Honam chop-chop. Barca poate merge iutee-iutee.

Abia acum observă Bahram că ambarcațiunea avea şi pânze, pe lângă cele şase vâsle: pe vremea când era a lui Chi-mei stătuse tot timpul la cheu – niciodată n-o văzuse în mişcare.

– De ce Domnu Barry nu mergee Honam cu Allow?

O clipă, Bahram fu ispitit să accepte invitația. Dar instinctul îl avertiza că acela un era decât un vicleşug ca să-l atragă într-o învoială – şi-n plus, nu avea dispoziția potrivită ca să facă față amintirilor şi asociațiilor de idei pe care barca i le-ar fi evocat cu siguranță.

– Nu, Allow, refuză el. Nu pot merge. Barcă am deja; lampagiu plecat aducă.

Şi chiar în acel moment providențial, Apu reveni, după ce obținuse o ambarcațiune, aşa că Bahram scăpă fără să mai spună nimic.

Banchetul din noaptea aceea avea loc într-un pavilion cu ferestre înalte şi un acoperiş care avea profilul unei păsări în zbor, coborând spre un eleşteu plin cu lotuşi, luminat cu lampioane de hârtie ce străluceau ca tot atâtea zeci de luni mici.

Într-un capăt al pavilionului se afla o scenă unde mai mulți muzicanți aşezați pe scaune cântau la instrumente cu coarde; centrul era ocupat de mese, fiecare înconjurată de scaune. Toate mobilele erau acoperite cu tapiserii stacojii, iar pe mese fuseseră puse nenumărate platouri şi castroane: conțineau lapte cu migdale, alune prăjite, fructe deshidratate şi zaharisite, semințe de dovleac şi portocale tăiate felii. Fiecare loc era dotat cu o baterie de ustensile şi veselă – farfurii de porțelan, linguri şi ceşti; scobitori, înfăşurate în hârtie albă cu roşu; şi, desigur, beţişoare de mâncat, rezemate pe suporturi de abanos.

Punhyqua făcea parte dintr-o familie care avea legături vechi şi strânse cu negustorii din Bombay; odată, când compania era prinsă la înghesuială de un creditor mandarin, un grup de parsii îi acordaseră un împrumut cu termeni generoşi: fără ajutorul lor, firma n-ar fi supraviețuit. Punhyqua nu uitase niciodată acest lucru, iar parsiii erau întotdeauna tratați la masa lui cu un respect deosebit: în seara aceea, ca şi cu alte ocazii din trecut, Bahram fu aşezat pe locul de onoare, în stânga amfitrionului.

Masa începu cu o rundă de toasturi în timpul cărora ceştile fură umplute de mai multe ori la rând cu vin cald de orez. Apoi, apăru pe masă prima serie de farfurii, iar Punhyqua începu să descrie pe rând toate felurile de mâncare: aici erau nişte „urechi de

piatră", care le plăceau foarte mult călugărilor – erau preparate din peşte şi gătite cu oţet negru şi ciuperci; movila aia încâlcită de-acolo era o grămăjoară de fructe de mare prăjite şi crocante; mormanul ăsta tremurător, un jeleu aromat, făcut din copite de cerb; bucăţelele alea se numeau „piele japoneză" şi stătuseră la macerat zile întregi înainte de a putea fi mâncate; aici era un bol cu suculente omizi coapte, de-un soi care se găsea numai pe plantaţiile de trestie-de-zahăr.

– Barry tu place-nu-place hmm?

– Prea multi place! *Hou-sihk! Hou-sihk!*

Spre deosebire de alţi străini de la masă, Bahram nu ezită să guste niciunul dintre acele feluri de mâncare: îi plăcea să se considere un tip fără niciun fel de prejudecăţi în legătură cu ingredientele; nu-l interesau decât gusturile şi aromele. Fu bucuros să declare că pentru un palat bucal nepărtinitor ca al lui nu putea să încapă nicio îndoială care era cea mai bună dintre mâncărurile serii – durduliile omizi îndulcite cu trestie de zahăr.

Veni apoi noua ciorbă la modă, cunoscută ca „Buddha sare zidul": era o delicatesă fujianeză preparată de un bucătar adus anume în acel scop. Prepararea ei durase două zile şi conţinea vreo treizeci de condimente – mlădiţe de bambus crocante şi castraveţi-de-mare alunecoşi; tendoane de porc şi escalop de mare zemos; rădăcină de taro şi melci de mare; buze-de-peşte şi ciuperci – o simfonie de contraste atent armonizate între texturi şi gusturi care ar fi ademenit mulţi călugări să-şi încalce jurămintele.

După aceea interveni o scurtă pauză, în timpul căreia se ţinură mai multe toasturi. Între timp, atmosfera de camaraderie se încălzise destul şi Bahram se simţi în sfârşit liber să se aplece spre Punhyqua.

– Este devereet că mandarin nou vine la Canton curând-curând? Un Lin... Lin...

Nu-şi putea aminti numele, dar nu conta: din reacţia lui Punhyqua înţelese că acesta ştia foarte bine despre cine era vorba. Magnatul făcu ochii mari şi coborî glasul până la şoaptă:

– Cine zis? Asta-bucată veste ce-loc ai auzit?

Bahram făcu un gest vag.

– Careva băiat zis. E de tot secree?

Ochii lui Punhyqua dădură ocol mesei, studiindu-i pe ceilalţi musafiri. Apoi clătină imperceptibil din cap.

– Nu acum. Mai târziu noi vorbii. În loc liniştit.

Bahram încuviinţă şi reveni cu atenţia la mâncare. Apăruse altă serie de farfurii, conţinând acum ruladă de dorsală-de-rechin şi cubuleţe de peşte copt la aburi; cuiburi-de-păsări zaharisite şi ficat-de-gâscă; capete de vrabie prăjite şi pui-de-baltă crocanţi; bucăţele de porc-spinos servite cu grăsime de ţestoasă-verde, şi sărmăluţe de stomac-de-peşte învelite în alge – şi fiecare preparat, ca prin minune, era mai delicios decât cel dinainte. Savurând gusturile acelea sublime, Bahram căzu într-un fel de reverie, din care se dezmeticea numai ca să dea din cap de fiecare dată când câte un valet venea să-l întrebe:

– Veţii grubbee?

După două ore de benchetuit continuu, mesenilor li se acordă o scurtă pauză, în care să se pregătească pentru delicatesele care încă mai urmau să vină. În timp ce restul oaspeţilor ieşiră să-şi revină după ultimele treizeci de feluri, Bahram rămase pe scaun, fiind reţinut de o discretă bătaie pe braţ cu una dintre unghiile lungi de-un deget ale lui Punhyqua.

După un timp, când putură pleca de la masă neobservaţi, Punhyqua îşi împinse scaunul înapoi şi-l conduse pe Bahram afară din sala de mese, trecând podul spre o insuliţă în vârful căreia se afla un pavilion octogonal. Păşind înăuntru, îi făcu semn lui Bahram să ia loc pe o banchetă de piatră, în timp ce el se duse la alta identică, situată în cealaltă latură a pavilionului. Apoi, ridicând mâinile, bătu uşurel din palme şi aproape imediat apăru un tălmaci; oprindu-se discret într-o parte a lui Punhyqua, rămase în umbră, estompându-se atât de bine încât nu mai rămase din el decât glasul.

Wah keuih ji... începu Punhyqua, iar tălmaciul începu să traducă:

– Domnul Chan întreabă: de la cine auzi nou mandarin că vine la Canton?

– Nu are importanţă, ridică din umeri Bahram. Dar este adevărat?

– Domnul Chan spune: mă mir că auzi aşa curând. Nimeni ştie sigur nimic, decât că Împărat chemat guvernator de provincia Hukwang la Beijing: numele lui Lin Zexu...

Deşi nu-l cunoştea personal pe Lin Zexu, spuse Punhyqua, ştia multe despre el, căci şi el era din provincia Fujian. Provenea dintr-o familie săracă, dar foarte respectată, care produsese mulţi oameni de stat şi oficiali respectaţi. Lin însuşi era un intelectual distins, care-şi luase examenele pentru Serviciul Civil cu rezultate strălucite, la o vârstă neobişnuit de timpurie. Urcând rapid treptele din ierarhia oficialităţii, îşi câştigase reputaţia unei competenţe şi integrităţi excepţionale: nu numai că era cunoscut ca incoruptibil, dar mai era şi unul dintre puţinii oameni din zonă care nu se temeau să-şi exprime opiniile contrare celor de la curte. Ori de câte ori se ivea câte o problemă serioasă – o inundaţie, o răscoală a ţăranilor nemulţumiţi, spargerea unui stăvilar important – Lin era cel la care apela guvernul. Astfel, s-a întâmplat ca înainte de a împlini cincizeci de ani Lin Zexu să fie numit într-unul dintre cele mai râvnite posturi din ţară: guvernator al provinciei Kiangsi. Acolo se părea că avusese prima întâlnire cu contrabandiştii britanici de opiu.

– Domnul Moddie aminteşte o navă numită *Lord Amherst?*

– Da, dădu Bahram din cap. Îmi amintesc.

Bahram îşi amintea deosebit de limpede afacerea cu *Lord Amherst,* pentru că fusese implicat personal, la un nivel minor. Se întâmplase cu şase ani în urmă: *Lord Amherst* era unul dintre numeroasele vase britanice trimise să exploreze coastele de miază-noapte ale Chinei în speranţa de a găsi porturi noi prin care să introducă în ţară opiu şi alte mărfuri. Britanicii se împotriveau de multă vreme constrângerilor pe care li le impuneau autorităţile chineze, iar dintre acestea niciuna nu era considerată mai restrictivă decât regula care-i obliga pe comercianţii străini să-şi limiteze activităţile la Canton: presupuneau că, de-ar fi găsit unele mijloace de a ocoli această reglementare, volumul comerţului putea să se extindă enorm.

Astfel, misiunea lui *Lord Amherst* fusese aceea de a încerca să stabilească legături cu oameni dispuşi să încalce legile şi reglementările chineze. Era o sarcină riscantă, dar cu un potenţial de

profit foarte ridicat – negustorii care reuşeau să pătrundă pe acele piețe noi, virgine, sigur ar fi câştigat beneficii uriaşe. În virtutea poziției sale în comunitate, Bahram fusese unul dintre puținii negustori non-britanici invitați să investească în această întreprindere, şi de vreme ce o asemenea ocazie nu putea fi lăsată să se piardă, adăugase cincizeci de lăzi de-ale lui la încărcătura lui *Lord Amherst*.

Misiunea, însă, nu mersese bine. Nimerind într-o furtună, *Lord Amherst* fusese nevoit să se adăpostească într-un port chinezesc. Întrebați de autoritățile locale ce căuta nava lor atât de departe spre nord, ofițerii au răspuns că fuseseră deviați de pe traseu în timp ce navigau de la Calcutta spre Japonia; era un răspuns absolut rezonabil, atâta doar că întâmplător aveau la bord nişte pamflete tipărite în chineză care nu lăsau nicio îndoială cu privire la adevăratele lor intenții. Ofițerii mai luaseră şi măsura de prevedere de a minți în legătură cu numele navei, pentru ca, în eventualitatea unui protest din partea guvernului, Compania Indiilor Orientale să poată nega proprietatea asupra vasului – dar nici asta nu ieşise prea bine, căci oficialitățile chineze, în obişnuitul lor stil enervant, reuşiseră cumva să descopere toate faptele.

Aici, Punhyqua se întrerupse, adresându-i-se direct lui Bahram:

– Data-aia Lin Zexu, el guvernator Kiangsi. El ştii totu de lucru-asta. Poate credee, băiat-englez vorbeştii prea multii minciun, tot timp.

Bahram râse.

– E adevaraat, confirmă el. Băiat-Anglia vorbii destul minciun. Dar şi el ca noi: placee banu'.

În orice caz, era clar că problema cu *Lord Amherst* îi făcuse o impresie puternică lui Lin Zexu. Luându-şi în primire noul post, care se afla în provincia Hukwang, lansase o campanie masivă pentru eradicarea opiului – şi, fiind omul care era, eforturile lui fuseseră încununate de un succes mult mai mare decât ale oricui dinaintea lui. Mai mult, devenise un asemenea expert în traficul de opiu, încât era unul dintre puținii aleşi cărora li se cerea să trimită rapoarte despre opiu Fiului Cerului – iar memoriul lui despre acest subiect se dovedise a fi cel mai cuprinzător scris vreodată.

Acum, încă o dată, Punhyqua se aplecă înainte:

– Domnule Moddie, Lin Zexu, el ştii totu. Totu-tot. Ştii cum vinee încărcătură, cine aducii, unde mergii. Totu ştii el. Dacă el vinee guvernator Canton, zi prea mult rea pentru negoţ.

– Dar încă nu s-a hotărât nimic, nu-i aşa?

– Nu. Nu încă, răspunse tălmaciul. Dar Împărat întâlnit guvernator Lin multe ori deja. Dat la el permisiune merge cu calul în Beijing. E semn mare. Oamenii zic, Împărat a spus că el nu poate stat în faţă la strămoşi până ce afacerile cu opiu smulse din rădăcini la China.

– Dar au mai încercat şi alţii, nu? întrebă Bahram. Chiar şi actualul guvernator încearcă: razii, execuţii, percheziţii – tot timpul auzim de ele. Şi totuşi, merge mai departe.

Punhyqua se aplecă iar spre Bahram, bătându-l pe genunchi cu unghia.

– Guvernator Lin nu ca orice alt mandarin, spuse el. Dacă el vine la Canton, prea multi necaz pentru domnul Moddie. Dacă încărcătură ai, mai bine vinzi acum, jaldi chop-chop.

– Păi, spuse Fitcher, scărpinându-şi bărbia, înseamnă că de Billy Kerr vorbeau.

Paulette ridică privirea de pe scrisoarea lui Robin.

– Dar, domnule, cu siguranţă că cel ce a descoperit crinul-pătat, ienupărul chinezesc şi camelia Crăciunului nu era fumător de opiu nu-i aşa?

– A, a avut şi el partea lui de necazuri, cu prisosinţă, bietul Billy Kerr...

Kerr se afla deja în China de doi ani, când îl cunoscuse Fitcher, la Canton, în iarna anului 1806.

Pe-atunci, era doar cu puţin mai tânăr decât el, având în jur de douăzeci şi cinci de ani: scoţianul înalt şi deşirat avea prea multă energie şi ambiţie pentru binele lui. Sosise la Canton împopoţonat cu titlul de „Grădinar Regal", dar numai pentru a constata că asta nu însemna nimic în Fabrica Britanică, la fel de scorţoasă, în felul ei, ca un conac nobiliar. La urma urmei, un grădinar nu era decât un servitor şi se aştepta din partea lui să se comporte ca

atare, rămânând sub scară şi abţinându-se să-şi deranjeze superiorii.

Era adevărat, desigur, că Billy se născuse cu ţărână sub unghii – înaintea lui, şi tatăl său fusese grădinar, ca şi bunicul, probabil. Dar Billy era un băiat isteţ şi muncitor, care se dedicase cu sârguinţă cărţilor şi botanicii, hotărât să progreseze. Poziţia lui în Fabrica Britanică nu se potrivea deloc cu ideea sa despre locul pe care îl merita şi, uneori, era puţin cam prea îndrăzneţ: drept rezultat, în loc de a-şi găsi un loc la masa de onoare, era tratat cu un regim constant de priviri şi vorbe dispreţuitoare. Nu-l ajuta nici faptul că salariul, care la o sută de lire engleze pe an ar fi fost absolut adecvat, în altă parte, la Canton reprezenta o sumă de nimic: Billy nu-şi putea permite să plătească nici măcar spălatul rufelor.

Aceste lucruri îl măcinaseră adânc, aşa cum s-ar fi întâmplat cu oricare alt tânăr mândru. Într-o vară, dădu o fugă până în Filipine, sfidând instrucţiunile lui Sir John. Din nefericire pentru el, călătoria se încheie dezastruos: colecţia adunată la Manila fu distrusă de un taifun, pe drumul înapoi spre China.

Billy nu trecu uşor peste acest lucru: la doar câteva luni după întoarcere, când a ajuns la Canton, Fitcher văzu limpede că era foarte afectat: un semn al acestei stări era acela că plecase de la Fabrica Britanică, despărţindu-se de compatrioţii lui. Un negustor chinez îi dăduse în folosinţă o parcelă de teren, lângă Fa-Tee, unde-şi construise o mică baracă. Fitcher l-a vizitat o dată şi, din câte şi-a putut da seama, Kerr ducea o existenţă de pustnic. „Casa" lui consta dintr-o singură încăpere înconjurată cu pâlcuri de lăstari şi straturi de plante experimentale. Singurul lui tovarăş era băiatul pe care-l angajase ca să-l ajute cu grădinăritul, Ah Fey: să tot fi avut vreo treisprezece, paisprezece ani în vremea aceea şi, în urma lucrului în slujba lui Kerr, vorbea deja fluent limba engleză.

– Este acelaşi Ah Fey care a adus în Anglia pictura cameliei?

– Da. Unul şi acelaşi.

Deşi Ah Fey îşi îndeplinise cu succes misiunea, plecarea acestuia de la Canton îl costase ceva pe Kerr: lipsit de singurul lui companion deveni mai izolat ca oricând. Cu următoarea ocazie când l-a văzut Fitcher, era într-o stare jalnică: trupul său scheletic

şi ochii înfundaţi în orbite erau semne clare că ajunsese într-un stadiu avansat de dependenţă. Dorind cu disperare să pornească iar la drum, a plecat din Canton la două zile după sosirea lui Fitcher. Acesta nu l-a mai văzut niciodată: a murit de febră curând după ce ajunsese la Colombo.

– Şi cu Ah Fey ce s-a întâmplat?

– A, asta-i o poveste ciudată...

La revenirea în Anglia, trei ani mai târziu, Fitcher a aflat că Ah Fey n-o dusese deloc bine la Kew: se certase şi cu şeful de echipă, şi cu familia la care locuia. Un cleric local îl luase pe micul sălbatic în casa lui, cu speranţa de a-i mântui sufletul dezvăluindu-i-l pe Domnul. În schimb, Ah Fey îi prădase casa şi pe-aci ţi-e drumul.

Ani de zile după aceea, se auziseră zvonuri că Ah Fey îşi schimbase numele şi locuia în mahalalele din estul Londrei, împingând o roabă cu bulendre vechi.

– L-aţi văzut vreodată acolo?

– Nu, răspunse Fitcher. Ultima oară când am auzit de el, voia să se-ntoarcă în China, la bordul unei corăbii. Da-i mult de-atuncea – peste douăzeci de ani, dacă nu mă înşală memoria.

La vremea când se serviseră toate cele optzeci şi opt de feluri ale banchetului şi se ţinuseră ultimele toasturi, ceştile de vin ale mesenilor fuseseră umplute şi reumplute de-atâtea ori, încât nu mai era aproape niciun oaspete care să se ţină bine pe picioare. Nu-i mai rămânea decât să-i mulţumească gazdei şi să rostească chin-chinurile finale; apoi, Bahram porni înapoi spre debarcaderul moşiei, împreună cu câţiva dintre prietenii lui englezi şi americani. Coborau agale spre apă, braţ la braţ, cu zeci de lampagii luminându-le drumul, şi toţi erau de acord că fusese unul dintre cele mai reuşite banchete, plin de o veselie şi o căldură admirabile.

Ajungând la debarcader, avu loc un ultim val de salutări, şi se despărţiră. În timp ce ceilalţi plecau la bordul schifurilor şi al luntrilor lor, Bahram se uită în jur după propria sa barcă şi descoperi, nemulţumit, că nu se zărea nicăieri. Malurile erau împădurite dens şi, odată cu căderea nopţii, din apele râului începuse să se

înalţe un strat de ceaţă. De pe debarcader nu se prea vedea mare lucru, iar Bahram, după ce aşteptă câteva minute, se întoarse pe ţărm şi făcu câţiva paşi de-a lungul malului, ca să vadă dacă nu cumva barcagiul lui adormise în vreun loc mai liniştit. Cercetările îl purtară mai întâi într-o direcţie, apoi şi în cealaltă, dar zadarnic – şi, revenind la ponton, îl găsi tot pustiu şi înfăşurat în vălurile de ceaţă: toţi ceilalţi musafiri plecaseră, iar purtătorii de lampioane mergeau înapoi spre moşie – luminile lor se zăreau săltând în capetele prăjinilor până departe.

Ce să facă acum? Acela era un loc unde nu se găseau bărci de închiriat, nici trecători cărora să le ceară ajutorul. Tocmai se pregătea să se întoarcă pentru a-i urma pe lampagii înapoi până la moşia lui Punhyqua, când auzi, spre marea lui uşurare, un clinchet îndepărtat, ca al clopoţelului unei bărci. Părea să vină din josul râului, înaintând încet prin ceaţă: pesemne barcagiul plecase să hoinărească şi se rătăcise pe undeva; trebuia să-i tragă o săpunealâ zdravănă, care să-l facă să uite şi cum o chema pe maică-sa, măcar pentru o vreme. În timp ce aştepta, începu să-şi scormonească memoria pentru a-şi aminti toate obscenităţile cantoneze pe care le auzise în viaţa lui, înşirându-le pentru tirada pe care avea s-o dezlănţuie când apărea individul.

Dar ambarcaţiunea care se ivi în sfârşit nu era aceeaşi care-l adusese acolo: era una viu luminată de o întreagă constelaţie de lampioane din hârtie, şi pe măsură ce se apropia de ponton, ieşind din ceaţă, contururile i se distingeau tot mai limpede: pupa era sculptată în forma unei cozi gigantice de peşte, ridicându-se din apă într-o curbă elegantă.

Uluit, Bahram se holbă la neaşteptata apariţie, întrebându-se dacă nu cumva era rezultatul vreunei halucinaţii cauzate de vin. Apoi,auzi un glas strigând peste ape:

– Domnu Barry! Domnu Barry!

Era iarăşi Allow: pasămite pişicherul îl plătise pe barcagiu ca să plece de-acolo, astfel încât să aibă încă o ocazie de a încheia târgul dorit. Acest lucru era destul de clar – mai puţin clar era cum aflase că Bahram avea să fie aici, la acest debarcader izolat. Şi de ce o şterseseră atât de repede purtătorii de lampioane, de obicei

atât de serviabili? Era oare posibil ca Allow să aibă vreun informator printre oamenii lui Punhyqua?

Sau, poate, nu era decât efectul vinului care-i inspira toate aceste viziuni despre intrigi şi conspiraţii?

Nu conta – se afla acolo, pe un ponton dintr-o junglă pustie, aşa că n-avea niciun rost să se burzuluiască prea tare. Iar adevărul era că, fie pur şi simplu din uşurare, fie datorită vinului care-l încălzise, se bucura foarte tare să vadă barca, precum şi pe Allow. Dar, desigur, n-ar fi fost bine să se dea de gol, aşa că-şi drese glasul şi strigă în cantoneză:

– *Diu neih Allow! Diu neih louh mou! Diu neih louh mou laahn faa hai!*

– Pare rău, Domnu Barry. Foarte rău.

– Allow, nenorocit de bahnchoding bahn-chaht, unde barca mea? Ai vorbii om şi alungat?

– Allow prea rău paree, Domnu Barry. Allow vreii facee surpriz frumos – dat plimbare barcă de Allow. Doar venit mic-pic târziu.

– Faci prea multii bobbery pentru Domnu Barry. Uite-vezi aici: Domnu Barry singur în junglă. Dacă şarpe prindeaii?

Între timp, ambarcaţiunea trăsese la ponton, aşa că Allow debarcă şi făcu o plecăciune adâncă în faţa lui Bahram.

– Rău pare, Domnu Barry, rău tare. Haide acum, Allow ducli Domnu Barry la Achha Hong.

Nu-i mai rămânea decât să accepte invitaţia, dar Bahram nu avea de gând să se arate recunoscător. Fără să-l mai ia în seamă pe Allow, porni cu paşi repezi pe debarcader, spre pupa bărcii.

În faţa lui se afla încăperea spaţioasă, aproape ca o sală, care găzduise cândva ospătăria lui Chi-mei. Intrarea fusese transformată într-o poartă opulentă, cu dragoni şi păsări phoenix şerpuind pe cadrul uşii. Una dintre uşi era întredeschisă, iar Bahram întrezări înăuntru silueta unei femei, profilată pe lumina unei lămpi roşii. Privelişte îl surprinse, amintindu-i dintr-odată de Chi-mei. Parcă o vedea, ieşindu-i grăbită în întâmpinare prin sala aceea şi strigând cu vocea ei ascuţită şi cristalină: „Domnu Barry! Domnu Barry! Chin-chin!"

Se opri bursc, dar Allow îl urma îndeaproape şi dădu să-l îmboldească spre intrare.

– Domnu Barry nu vreii intrii?

Bahram întoarse capul dinspre femeia cufundată în penumbră: nu era un om sentimental şi nu-i stătea în fire să stăruie asupra trecutului; se străduise din răsputeri să nu piardă timpul jelindo fără rost pe Chi-mei şi nu voia să fie bântuit de amintiri.

– Nu, Allow, răspunse el. Nu vreii mergii acolo. Vreii mergii sus. Acolo.

Şi, arătând spre puntea de deasupra, Bahram porni pe culoarul care ducea la scară. Numai când puse mâinile pe balustradă îi trecu prin minte că s-ar fi putut să nu fie o idee prea bună: puntea superioară era zona pe care o cunoştea cel mai bine – locul unde locuise Chi-mei şi unde aveau obiceiul să şadă unul lângă altul, în serile când venea în vizită.

Îi trecu prin minte că era posibil să fi murit chiar acolo: se putea oare ca ucigaşii ei să fi urcat pe scara aceea? Se gândi să-l întrebe pe Allow dacă ştia unde anume fusese doborâtă, în care loc de pe barcă. Dar, în timp ce întrebarea i se contura în minte, îşi dădu seama că n-ar fi putut să rostească acele cuvinte: „Ce-loc face murit Sora Număru-Unu?" Păreau să-i coboare moartea la un nivel neînsemnat.

Şi-n plus, la ce i-ar mai fi folosit să ştie?

Pe la jumătatea scării, Bahram şovăi din nou: ştia că poate ar fi fost mai bine s-o ia înapoi din drum, să găsească un alt loc unde să se aşeze. De-acum, însă, pusese stăpânire pe el o curiozitate morbidă şi nu putea să se mai întoarcă: urcă repede scara şi, când scoase capul la nivelul superior, avu uriaşa uşurare de a vedea că odaia lui Chi-mei fusese transformată complet, devenind aproape de nerecunoscut: avea pereţii vopsiţi în roşu cu auriu şi era luminată de numeroase lămpi cu franjuri. Patul, scaunele, altarul şi dulapurile dispăruseră cu toatele, locul lor fiind luat de obişnuitul mobilier al bărcilor-de-flori – canapele lăcuite pretenţioase, taburete, teapoy-uri şi altele asemenea.

Bahram străbătu camera cu pas întins, drept spre divanul cu baldachin de pe duneta de la prova. Era frânt de oboseală, iar per-

spectiva de a sta jos îi apărea cum nu se poate mai binevenită. Scoțându-și pantofii, se așeză, rezemat de spătar.

Deși râul era învăluit în ceață, cerul rămânea limpede. Ridicând privirea spre stele, Bahram își spuse ce păcat era că el și Chimei nu ieșiseră niciodată cu barca aceea pe râu. Apoi, Allow veni lipăind spre divan și se aplecă să-i șoptească la ureche

– Domnu Barry vreii vesel-fetiț? Număru Unu „puișor argint" avem. Ea *sei-méi* fetiț – prim chop în toată aroma, și lins-picior. Orice vreii, poate face.

Vulgaritatea propunerii îl înfurie pe Bahram.

– Nu, Allow, se răsti el. Nu vreii fetiță cântecel. *Mh man fa! Heui sei laa!*

– Pare rău, Domnu Barry. Foarte rău.

Și Allow se retrase în grabă, lăsându-l pe Bahram singur.

Între timp, barca se pusese în mișcare, iar prova ei despica în două ceața și apele, ale căror valuri se unduiau pe lângă bordurile bărcii ca niște umbre pâcloase. Multe dintre lampioane se stinseseră, iar cele câteva încă aprinse luminau difuz prin neguri, ca tot atâtea luciri palide. Ceața era atât de deasă, încât toate contururile apăreau tulburi, iar culorile și sunetele se estompau: plescăitul vâslelor abia se mai auzea.

Apoi, Allow apăru din nou, aducând o tavă acoperită cu un ștergar brodat.

– Ce-lucru ai adus?

Așezându-se pe divan, Allow ridică acoperitoarea de pe tavă, pentru a dezvălui o pipă de fildeș cu încrustații fine, un ac lung și o cutie de opiu sculptată.

– Pentru-ce toate astea lucrurii? întrebă Bahram. Nu vreii să mânc fum.

– Nu problem, Domnu Barry. Allow șezii aci, prinzii mic-pic nor. Dacă Domnu Barry vreii, poții vorbii Allow.

Bahram încercă să rămână cu ochii îndreptați spre apele încețoșate, dar privirea i se tot întorcea către Allow, care înmuie vârful acului în guma cleioasă, pentru ca apoi să-l țină peste feștila unei lămpi. Opiul se aprinse sfârâind, după care Allow începu să tragă din pipă, inspirând fumul în plămâni cu un sunet șuierător, înse-

tat. Un iz de opiu adie spre Bahram, iar dulceaţa mirosului îl uimi – uitase ce diferit era de aroma de chandu crud, cât de parfumată şi îmbătătoare.

– Domnu Barry vreii mic-pic? Prea multii bun înuntru.

Bahram nu spuse nimic, dar nici nu obiectă când Allow îi întinse pipa şi aprinse din nou flacăra. Luă muştiucul între buze, iar Allow puse în căuş o picătură sfârâindă de opiu. Bahram trase fumul în piept, o dată, apoi şi a doua oară, şi aproape imediat îşi simţi trupul devenind mai uşor. Toate grijile şi neliniştile care-i zornăiseră prin cap în ultimele săptămâni şi luni îşi încetară treptat zarva necruţătoare – avea senzaţia că e o corabie care-şi regăseşte echilibrul după ce a fost aruncată încoace şi-ncolo de o hulă furioasă.

Allow luă pipa din mâinile lui Bahram şi ridică tava de pe masă.

– Domnu Barry odihneşte acum. Allow vine înapoi curând-curând.

Şi se îndepărtă cu toate ustensilele, iar Bahram se lăsă pe spate, desfătându-se cu suprema mulţumire pe care numai opiul o poate prilejui: acea senzaţie minunată de uşurare aproape divină în care trupul şi spiritul se eliberează de sub imperiul gravitaţiei.

Acum, ceaţa se strânsese peste tot în jurul lui, iar trupul său imponderabil părea să plutească pe un nor. Închise ochii şi se lăsă în voia sorţii.

Cât timp zăcuse aşa, nu ştia, dar veni un moment când îşi dădu seama că nu mai era singur pe divan: la picioarele lui şedea cineva – o femeie. Ştiu că fusese trimisă de pe puntea de jos şi, la început, simţi o nemulţumire teribilă la adresa lui Allow, pentru că-i nesocotise instrucţiunile. Dacă femeia ar fi fost soiul obişnuit de fată-cântecel, parfumată, boită şi înzorzonată cu bijuterii ieftine, ar fi trimis-o imediat să-şi strângă catrafusele; s-ar fi putut chiar să ţipe la ea, pierzându-şi cumpătul. Dar nu era o femeie de genul acela: avea nişte haine cât se poate de simple – pantaloni gri şi o tunică – şi, departe de a fi cochetă sau seducătoare, îşi drapase un şal peste cap, ca pentru a se feri de ceaţa groasă ca un fum care se ridica dinspre râu. Nici nu schiţa vreo mişcare spre Bahram: stătea neclintită la picioarele divanului, cu genunchii ridicaţi şi braţele

strânse în jurul lor. Prezența ei avea ceva liniștitor în chip ciudat, iar iritarea inițială a lui Bahram față de Allow se transformă încet în recunoștință; era un budmash, desigur, dar băiat bun în fond, plin de considerație în felul lui propriu.

Femeia părea mulțumită să stea acolo unde era, iar în cele din urmă Bahram fu acela care-i făcu semn să se apropie de el. Văzând că nu avea nicio reacție, se îndreptă de spate și întinse mâna spre a ei. Avu plăcerea să constate că nu era mâna unei fete-cântecel, ci una deprinsă cu munca grea, având bătături aspre în palmă. Mâneca-i era umedă, așa că i-o ridică și-și apropie de nas încheietura mâinii ei; nu se simțea nici cel mai slab iz de parfum: mirosea a râu, a fum de lemne și a apă stătută. Ceva fremătă înlăuntrul lui Bahram, o nevoie adâncă, o jinduire care trecuse nebăgată în seamă atâta timp, încât Bahram uitase de însăși existența ei. O trase de braț și, când femeia păru să opună rezistență, se răsuci spre ea și-și rezemă capul de umărul ei. Era aproape ca și cum ar fi fost din nou cu Chi-mei, în acea bulă de absurditate imposibilă unde sălășluiseră cândva împreună, plutind unul lângă altul în acea coracle care nu avea un nume al său propriu, care nu era iubire, dar nici „amor-pidgin" nu se putea spune că e.

– Hai, o îmbie el. Hai, dau cumshaw. Cumshaw mare de tot.

Când femeia nu făcu nicio mișcare, pe Bahram îl cuprinse teama că avea să-l refuze. Ca s-o pună la încercare, își trecu buzele peste sfârcul ei acoperit cu bumbac; fu surprins să simtă că materialul era umed, dar se bucura atât de mult că nu-l respinsese, încât nici nu se mai gândi la umezeala aceea ciudată. Îi desfăcu bumbii și-și lăsă fața între sânii ei mici și tari, inspirând adânc, absorbind mirosul de fum și de apă.

De-acum, și mâinile ei îl atingeau, cutreierându-i faldurile îmbrăcămintii cu o ușurință de-a dreptul familiară, desfăcându-i choga, dezlegându-i nojițele angarkhăi, ridicând ușurel sadra de sub legăturile kastiului, lărgindu-i partea de sus a jambierelor și trăgându-i-le în jos, ca să-i atingă locurile tainice. Aproape fără niciun efort, Bahram o trase într-însul, învârtindu-i trupul astfel încât fața ei acoperită se întoarse în direcția opusă, iar obrazul lui se lipi de ceafa ei umedă.

În toată viața, Bahram nu mai făcuse niciodată dragoste într-un fel atât de prelungit, atât de desăvârșit și, totodată, atât de lipsit de fricțiuni; era o contopire așa de pură, încât părea că niciunul dintre ei nu era împovărat de propriu-i trup; piele, carne, mușchi, sudoare – niciuna dintre toate acestea nu părea să-i despartă, iar când totul se sfârși, avu senzația că se rostogolise printr-o cascadă și era purtat în jos, foarte încet, de către un nor de ceață.

Să-i dea drumul era cu neputință; o ținea strâns, cu obrazul rezemat de ceafa ei. Simțea barca întorcându-se, și ridică doar atâta capul cât să vadă că ajunseseră la capătul râului. În fața lor se întindea Fluviul Perlei, iar fumul de la focurile de gătit de pe miile de vase înșirate pe lângă maluri se contopiseră în ceața ce plutea peste suprafața apei. Pâcla era deasă, dar curgea repede, cu atâția curenți, atâtea vârtejuri vizibile, încât dădea impresia că fluviul însuși se prefăcuse într-un torent năvalnic de fum.

Bahram închise ochii și-și lăsă iar obrazul pe gâtul ei; din nou se simți imponderabil, parcă plutind prin negură. Se lăsă în voia sorții, alunecând la vale pe fluviul de fum, iar când îl părăsi somnul fu uimit să descopere că brațele-i erau goale: femeia dispăruse.

– Domnu Barry! Domnu Barry! Ajungem Jackass Point!

Allow stătea lângă el, în picioare, cu un felinar în mână. Îi zâmbi strengărește, în timp ce Bahram se foia pe divan.

– Domnu Barry plăcutuu?

Bahram dădu din cap.

– Da, răspunse el ursuz. Plăcutuu.

Se ridică în șezut, moșmondind la choga. Roua părea să i se fi impregnat adânc în haine; toate erau umede și cu un miros slab de râu. Învelindu-se cu choga, Bahram își legă la loc brăcinarii jilavi de la pyjama. În timp ce întindea mâna spre încheietorile angarkhăi, își atinse buzunarul interior unde-și ținea banii; era umed, dar greutatea lui îl înștiință că rămăsese plin de monede – aproape că se așteptase să fie gol, și se miră să-l găsească neatins. Nu l-ar fi deranjat dacă femeia se servea cu arginții – îi promisese un cumshaw, la urma urmei, și i-ar fi dat bucuros toți banii pe care-i avea asupra lui.

Ridică privirea spre Allow:

– Unde plecat fetița? Allow poate cheamă?

– Cheamă cine, domnu Barry?

– Aia-bucată fetița. Allow trimis, nu?

Pe chipul lui Allow se aşternu o expresie nedumerită.

– Allow nu trimit fetiț-cântecel. Domnu Barry zis nu vreii fetiț. El supărat la mine, nu?

– Da, dar Allow trimis pe ea oricum, nu?

Allow clătină din cap cu îndârjire.

– Nu. Allow nu trimi.

Bahram îi puse mâinile pe umeri, scuturându-l uşurel.

– Ascultă: domnu Barry nu supărat la Allow. Domnu Barry prea multi fericit Allow trimis ăst-bucat fetiț-cântecel. Domnu Barry vrea doar ştii: cui e ea? Cui nume are? Domnu Barry vrea dat cumshaw.

Fața lui Allow se lăți într-un zâmbet larg.

– Domnu Barry văzut vis-de-fum, zise el, cu o lucire complice în ochi. Pipă opiu adus la domnu Barry fetiț-cântecel.

Dându-i drumul, Bahram se lăsă să cadă la loc pe perne: avea mintea încă înceţoşată de fum şi nu putea gândi limpede. Poate că Allow avea dreptate: poate că asta era totul – un vis alimentat de opiu, plăsmuit din pipă. Aşa s-ar fi explicat şi de ce nu-i văzuse faţa, precum şi de ce văzuse în ea atâta perfecţiune – ca în împerecherile imaginare din nopţile adolescenţei.

– Allow vorbii adevăruu? Nu trimis fetiț?

– Adevăruu, adevăruu, confirmă Allow, dând viguros din cap. Nu trimis fetiț. Domnu Barry avut uiți-vezi vis. Domnu Barry dormii to-timp, după pipă la Jackass Point.

Arătă spre debarcader, care abia se zărea prin vălătucii de fum învolburat.

Bahram ridică din umeri.

– Bine, Allow, consimți el. Acuma domnu Barry mers Achha Hong.

Dând din cap, Allow făcu o plecăciune.

– Allow trezii domnu Barry.

Punându-şi papucii în picioare, Bahram se ridică să plece.

La primul pas, însă, călcă într-o mică băltoacă şi piciorul îi alunecă de sub trup. Ar fi căzut, dacă Allow nu-l prindea la timp.

– Cum venit apă aici? Ploaie nu avut.

Coborând privirea, văzu că nu era doar o singură băltoacă, ci mai multe: formau o dâră udă, care ducea de la marginea punţii până la colţul divanului.

Allow văzuse şi el băltoacele – despărţite între ele prin distanţe cât o lungime de pas. O clipă, încremeni, cu o expresie încruntată şi temătoare. Apoi, însă, revenindu-şi cu repeziciune, spuse:

– Asta nimic, domnu Barry. De le ceaţă vine. Tot timp întâmplă.

– Dar ceaţă nu pot face bălţi.

– Pot. Pot. Haide, mergem acum. Prea multii târzii.

Bahram îl urmă pe Allow în jos, spre schela care ducea pe ponton. Maidanul era pustiu şi învăluit în ceaţă. Departe, printre şirurile de fabrici, Achha Hong era singura unde încă mai ardeau destule lumini. Bahram ştia că, cel mai probabil, Vico şi ceilalţi începuseră să-şi facă griji pentru el.

Ajunseseră pe la jumătatea Maidanului, când Allow aduse iarăşi vorba despre opiu:

– Domnu Barry vreii fac cărcătur-pidgin cu Allow? Cum vorbii atuncea? Tot mai poate dacă domnu Barry vreii.

Bahram se aşteptase tot timpul la aşa ceva, iar dacă târgul i-ar fi fost propus cu câteva ore în urmă, l-ar fi refuzat fără ezitare. Cumva, însă, lucrurile se schimbaseră şi acum nu mai putea spune nu.

– În regulă, Allow, zise el. Facem încărcătur-pidgin. Mâine Vico vine vorbii Allow. Apoi Vico ieii barcă să mers *Anahita,* facii bandobast. Facii, încărcătur-pidgin.

Unsprezece

Hotelul Markwick, 2 decembrie

Draga mea dragă Puggly, sunt complet *absorbit* – precum şi uluit – de scrisoarea ta şi de felul cum ai descris cariera bietului domn William Kerr. Dar îţi promit, ceea ce am eu să-ţi spun te va uimi şi mai tare – cât despre domnul Penrose, el va fi *stupefiat,* căci am făcut cea mai *incredibilă* descoperire. Pe asta, însă, am s-o păstrez pentru mai târziu; acum, trebuie să-ţi povestesc cum am ajuns s-o fac.

Mai ţii minte cum îmi promiseseră hongiştii, Punhyqua şi Howqua, că mă vor prezenta lui Lynchong, cultivatorul din Fa-Tee? Ei bine, au trecut câteva zile fără nicio veste de la nimeni, şi începeam să cred că nu-mi mai rămânea decât să pornesc spre Fa-Tee de unul singur. Azi-dimineaţă, însă, domnul Markwick a bătut la uşa mea ca să anunţe un Vizitator. Era pur şi simplu *radios:* căci lui nu-i plac Vizitatorii, să ştii, şi mai ales cei din partea locului – zice că mulţi dintre cei ce frecventează Maidanul sunt la-lee-loon-i (adică „bandiţi", în pidgin). În consecinţă, toţi cei pe care-i consideră Indezirabili sunt lăsaţi să aştepte în capul scării de jos. Domnul Markwick face adeseori aprecieri nemiloase, dar aceasta a fost o situaţie în care nu poate fi acuzat că a fost prea aspru. Vizitatorul era un om alunecos la înfăţişare, cu o aluniţă mare şi o coadă lungă: se tot înclina şi zâmbea într-un stil pe cât de slugarnic, pe atât de insistent, aşa cum fac oamenii când au de oferit ceva necurat, şi la început mi-a fost teamă să nu fie cine ştie ce escroc. Dar am aflat că era trimis să mă însoţească la Fa-Tee, de către domnul Lynchong, care-i este, după cum mi-a explicat, Dai Lou, sau „Şef".

S-a prezentat ca Ah-med, dar cred că se prea poate ca de fapt numele lui să fi fost simplul „Ahmed", căci mi-a mărturisit că tatăl lui e un Diavol-cu-Bonetă-Neagră, ceea ce înseamnă că probabil e arab sau persan (în niciun caz n-aş fi bănuit aşa ceva, dacă nu mi-ar fi spus-o, căci nu vedeam la el nimic care să sugereze că ar putea să fie altceva decât cantonez).

Pe jumătate arab sau nu, Ah-med avea un sampan care-l aştepta pe râu, şi voia să plecăm numaidecât.

Eu aş fi vrut să vină şi Jacqua, căci nu-mi dădeam seama cum aveam să stau de vorbă cu domnul Lynchong, şi nici nu mă prea încânta perspectiva unui drum lung pe apă, numai cu Ah-med. Acesta, însă, trecu peste obiecţia mea, spunând că vom pleca pe dată, chop-chop, şi nu va fi nevoie de niciun tălmaci, fiindcă „Şefu vorbii prim-chop englez – prea multi bun". Nu l-am crezut nicio clipă, şi nu-mi plăcea nici să fiu zorit, dar n-am avut ce face: m-am dus în camera mea ca să-mi iau pictura cu camelia şi apoi l-am urmat la sampan.

Fa-Tee nu e departe de Fanqui-town, fiind situat în capătul Insulei Honam, unde Fluviul Perlei se varsă în Lacul Lebedei Albe. Ca să ajungi acolo, însă, trebuie să traversezi oraşul plutitor pe toată lăţimea. Chiar lângă Fanqui-town se află un banc de nisip numit Shamian: în jurul lui sunt amarate mai multe „bărci-cu-flori" – acestea sunt vasele unde se duc bărbaţii ca să se distreze cu femei. Ştiu că nu eşti o mironosiţă, draga mea Madame de Puggligny, aşa c-am să-ţi vorbesc fără menajamente (deşi nu-ţi recomand să-i citeşti aceste rânduri domnului Penrose) – bărcile astea nu sunt, de fapt, nimic altceva decât nişte bordeluri plutitoare! La vederea lor, pe Ah-med l-a apucat lirismul, într-un fel care m-a făcut să mă întreb dacă nu cumva avea vreo legătură cu ele – căci descrierile pe care mi le-a făcut şi ofertele ce le însoţeau erau de o asemenea manieră, Puggly dragă, încât numai la gândul de a ţi le repeta se înroşesc nişte obrajii chiar şi ca *ai mei;* de ajuns să spun că mi s-a dezvăluit ocazia de a alege, dacă ceream, dintre mai multe cucoane din Hubei, Honan şi Macao; dintre bunici pieptoase şi fetişcane zvelte; dintre cântăreţe ale căror voci mi-ar fi mângâiat urechile şi cusătorese ale căror degete agile m-ar fi cusut din cap până-n picioare cât ai clipi.

Dar, nu, am zis, spre dezamăgirea vădită a lui Ah-med. Parcă anume ca să se răzbune, el mi-a arătat un loc din depărtare: „Uitii partea aia!" exclamă. „loc ăla cap taii! Cap taii!"

Oare ce-o fi vrut să spună? Am avut nevoie de un minut, două, ca să înţeleg că-mi arăta locul execuţiilor publice, care este

situat tot pe malul râului.

Mărturisesc că am încremenit. Zadig Bey îmi vorbise despre acele locuri: în zilele de execuție, mulți oameni se duc acolo să se uite, inclusiv fanquiii – se știe că unele fabrici organizează chiar și petreceri în bărci! Mi se pare *absolut* revoltător, nu-i așa? Dar, desigur, și la Calcutta sute de oameni se duc să vadă spânzurătorile, și știu că același lucru se întâmplă și la Londra și-n multe alte orașe – așa că n-are niciun rost să ne prefacem șocați că la fel e și aici. Dar de vreme ce eu, unul, n-am asemenea gusturi, îmi dădusem cuvântul în sinea mea să nu mă apropii – și totuși acum, când ajunsesem să le văd, trebuie să recunosc că m-am *holbat* la ele fascinat.

Este o porțiune îngustă de teren, chiar lângă râu, așa că de la bordul unei bărci se vede foarte clar. În loc de eșafod, conține alte dispozitive și mecanisme – de exemplu, un fel de scaun, de care sunt legați oamenii înainte de a li se zbura capetele. Există chiar și un aparat care arată ca o cruce, dar de fapt se folosește pentru a *sugruma* oamenii: condamnatul e legat cu brațele desfăcute, după care i se trage o frânghie în jurul gâtului.

Astfel, eram cu gândurile duse când Ah-med a anunțat că am ajuns la Fa-Tee. Mă așteptasem să fie o regiune cu grădini întinse coborând până aproape de apă, dar nici vorbă de așa ceva; țărmul e străpuns de nenumărate pârâiașe și canale noroioase, nu foarte diferite de cele pe care le vedem prin Calcutta, iar pe maluri cresc mulți copaci din cei pe care-i vedem și în Bengal: banyani, smochini bodhii și copaci-de-bumbac-mătăsos. Am cotit pe un râuleț unde, din când în când, treceam pe lângă niște clădiri enorme, asemenea unor fortărețe, unde nu se vedea nimic dincolo de ziduri decât, pe alocuri, câteva acoperișuri cu țigle. Apoi, am ajuns la un debarcader unde erau legate multe bărci de diverse soiuri – sampane, gabare, lantee cu vâsle și chiar și o barcă-de-plăcere mare, vopsită în culori vii.

Dincolo de ponton se întindea o construcție asemănătoare cu cele pe care le văzuserăm pe drum. Zidul care o înconjura era înalt, cenușiu, și atât de sever la înfățișare încât ți-ai fi închipuit că ai ajuns la o închisoare sau la un arsenal. Locul acela se potrivea

atât de puțin cu ideea pe care mi-o făcusem eu despre o pepinieră, încât la început am crezut că se produsese vreo greșeală. Dar, când Ah-med m-a condus până la intrare, am înțeles că ajunseserăm într-adevăr la destinația corectă – căci lângă poartă era agățată o firmă cu câteva cuvinte englezești scrise deasupra ideogramelor chinezești: „*Pearl River Nursery*".

Ah-med m-a dus înăuntru și m-a poftit să iau loc pe o bancă; apoi, luându-mi cartea de vizită, a dispărut pe o ușiță din spate. În jurul meu umblau mulți grădinari și lucrători, dar erau ocupați cu munca lor și nu-mi dădeau nicio atenție. Am constatat că puteam să admir peisajul în voie.

Pepiniera se află într-o curte mare, dreptunghiulară, împrejmuită cu ziduri pe toate părțile. Deși uniforme și incolore pe dinafară, suprafețele interioare ale zidurilor sunt ornamentate elaborat, cu dale de faianță, de la un capăt la altul: în toată curtea, nu vezi nicio palmă de loc nepavat. Fiecare plantă – și trebuie că sunt *mii și mii* – crește în câte un ghiveci; nicăieri n-ai să mai vezi așa de multe ghivece, cu atâtea forme diferite, adunate la un loc: farfurii întinse, castroane rotunde cu buze evazate, urne enorme, cât niște hârdaie, în care sunt plantați pruni, copăi de porțelan la fel de viu colorate ca florile care cresc în ele.

Vase, vase, vase – asta-i tot ce vezi, la început. Dar apoi, pe măsură ce ochii ți se mai deprind cu împrejurimile, observi că toate acele containere au fost grupate cu iscusință spre a crea impresia unui peisaj, cu tot cu cărări întortocheate, peluze cu iarbă, coline împădurite și codri deși. Mai vezi și că aceste trăsături naturale sunt de o mobilitate nesfârșită: observi ici un crâng proaspăt alcătuit, colo o pajiște care poate a fost, până nu demult, o livadă. Atunci, îți devine limpede că grădina poate fi reconfigurată odată cu trecerea anotimpurilor, sau poate chiar spre a se potrivi cu dispoziția zilnică a celor care-o îngrijesc.

Este într-adevăr un mod de a organiza o pepinieră de plante minunat de ingenios!

În timp ce hoinăream printre plante, contemplând toate acestea, am ajuns la ușa pe unde ieșise cu scurt timp în urmă Ah-med. Acum am descoperit că ușița aceea avea un mic vizor, ascuns

cu dibăcie sub un căpăcel. Apropiindu-mi ochiul de el, am văzut o porțiune mlăştinoasă plină cu stuf, prin care şerpuia o potecă. La celălalt capăt al cărării se afla o altă incintă îngrădită, mult mai mare decât pepiniera – arăta aproape ca o citadelă.

În timp ce stăteam acolo, cu ochiul lipit de vizor, porțile fortăreței de alături s-au deschis pe neaşteptate. Au stat deschise destul timp ca să iasă vreo zece-doisprezece oameni, prilej cu care am putut întrezări interiorul: n-am apucat să văd mare lucru, dar mi-a făcut impresia unei grădini luxuriante, cu pavilioane şi ape. Apoi, poarta s-a închis la loc, iar oamenii au pornit spre pepinieră. Unul dintre ei mergea puțin mai înaintea celorlalți, cu mâinile la spate; după aerul respectuos cu care-l urmau însoțitorii lui, mi-am dat seama că acela era „Şeful", domnul Lynchong.

Trebuie să spun că are un chip uimitor, şi am profitat de ocazie ca să-l studiez cu atenție.

S-ar putea să ți se pară ciudat, Puggly dragă, că spun aşa ceva despre un chinez, dar îți jur, scumpa mea Puggly, că este adevărul adevărat: Lynchong arată ca unul dintre acei cardinali ai Renaşterii ale căror portrete le erau comandate atât de des Maeştrilor Italieni! Asemănările din ținuta vestimentară sunt destul de evidente – boneta, roba, bijuteriile – dar similitudinile includ şi nasul coroiat, obrajii cărnoşi, ochii pătrunzători, ascunşi sub pleoapele grele – cu alte cuvinte, un chip plin de inteligență şi corupție, cruzime şi poftă carnală.

M-am retras de lângă uşă tocmai la timp ca să nu fiu observat. Când s-a deschis, ajunsesem la o oarecare distanță, unde mă puteam preface că tot timpul nu făcusem altceva decât să mă plimb printre plante.

Lynchong era acum singur, cu excepția lui Ah-med: ceilalți – khidmatgari, peoni, lathiyali sau ce-or mai fi fost şi ei – fuseseră lăsați să aştepte afară. Se opri pe loc pentru câteva momente, privindu-mă lung, cu o expresie iscoditoare, şi tocmai mă pregăteam să-i dau chin-chin, în pidgin, când îmi adresă primele vorbe – şi-ți dau cuvântul meu, Puggly dragă, că nici dacă pământul de sub picioarele mele se prefăcea în apă n-aş fi fost mai surprins. Căci introducerea lui a fost următoarea:

– Cum o mai duceți, domnule Chinnery? -- iar pronunția era aidoma cu una la care te-ai fi așteptat din partea unuia care a colindat la pas *ani de zile* străzile Londrei!

Am izbutit să-mi adun atâta prezență de spirit cât să-i răspund:

– Foarte bine, domnule. Și dumneavoastră?

– Ei, știți cum e, a răspuns el, în sus și-n jos, ca brațul care arată vremea.

Între timp, Ah-med adusese două scaune: Lynchong s-a așezat pe unul, iar mie mi l-a indicat pe celălalt. Nici nu-mi trecuse bine surpriza produsă de primele lui replici, că a și început să vorbească din nou.

Era bucuros să mă cunoască, a declarat el. Se numea Chan Liang, dar îi puteam spune Lynchong, sau domnul Chan, sau oricum doream: nu avea niciun fel de preferințe în sensul ăsta. După care, ca orice om de afaceri care tot timpul e foarte ocupat, a trecut, fără a mai lungi vorba, la problema pentru care venisem acolo:

– Mi s-a spus că aveți să-mi arătați ceva.

– Într-adevăr, am răspuns, și i-am întins ilustrația cu camelii-le.

În timp ce o privea, ochii cu pleoape grele îi tresăriră, și o expresie stranie-i străbătu chipul. Bătu în pictură cu o unghie lungă de cel puțin doi țoli.

– De unde aveți asta? vru el să știe, și i-am spus că era a unui prieten care mă rugase să mă interesez de floare.

– De ce? a continuat, pe același ton repezit.

Nu-mi prea plăcea să mi se vorbească astfel, așa că i-am spus că prietenii mei voiau să cumpere un specimen pentru o colecție botanică.

– Și cât ar plăti? s-a interesat acum.

I-am răspuns că intenția lor era aceea de a propune un schimb, căci aveau la ei o colecție numeroasă de noutăți botanice din Americi.

La asta, în ochi îi apăru un licăr, iar degetele lui cu unghii nemăsurat de lungi începură să-i scarpine palmele, ca pentru a alunga mâncărimea achiziției.

– Ce plante au? Aţi adus ceva cu dumneavoastră?

Nu, l-am informat. Plantele se aflau la bordul unei corăbii care stătea ancorată mai departe de ţărm, lângă Hong Kong.

– Asta nu-mi prea foloseşte, aşa-i? De unde să ştiu dacă merită să fac un schimb? Aceste camelii sunt monstruos de rare. Nu se pot găsi decât în cele mai inaccesibile locuri. Iar eu nu sunt omul care să se încreadă în capriciile hazardului, domnule Chinnery: am nevoie să văd cu ochii mei mărfurile oferite.

Ce să fac acum? Câteva clipe, n-am mai ştiut ce să zic, după care mi-a venit o idee, şi i-am spus:

– Păi, domnule, prietenii mei mi-ar putea trimite imagini pe care să vi le arăt; unul dintre ei este un ilustrator foarte talentat.

Se gândi o clipă, apoi răspunse că da, aşa ar merge, cu condiţia să-i pot arăta picturile cât mai devreme – căci e nevoie de timp pentru a transporta la Canton cameliile aurii, din munţi, unde cresc ele.

– Le voi scrie imediat, domnule i-am promis. Nu mă îndoiesc că în cel mult o săptămână voi avea câteva imagini pe care să vi le arăt.

Între timp, Lynchong începuse să se foiască, tot mai neliniştit; m-am gândit că era vremea ca întrevederea să se sfârşească, şi am dat să mă ridic în picioare. El, însă, mă opri, întinzându-şi una dintre unghiile acelea lungi.

– Daţi-mi voie să vă întreb ceva, domnule Chinnery. Prietenul acesta al dumneavoastră – cel căruia îi aparţine pictura – e posibil cumva ca numele lui să fie Penrose? I-am uitat numele de botez, dar cred că i se spunea „Fitcher".

Îţi poţi imagina ce surprins am fost, Puggly dragă? Îţi garantez că, pe tot parcursul conversaţiei, nu rostisem nici măcar *o dată* numele domnului Penrose. Şi-atunci, cum era cu putinţă ca acest om să ştie a cui era o pictură care străbătuse jumătate din lume?

Dar nu încăpea nicio îndoială că ştia.

– Da, domnule, am răspuns. Într-adevăr, posesorul este domnul Penrose.

– Mi-l amintesc bine – are un chip ciupit de vărsat, nu-i aşa, bătrânul Fichter Penrose?

– Aşadar, îl cunoaşteţi, domnule?

– Ba bine că nu, sosi răspunsul. Şi mă cunoaşte şi el pe mine. Când îi veţi scrie, vă rog să-i spuneţi că Ah Fey îi trimite cele mai respectuoase salaam-uri. Va şti el cum a ajuns berea în sticlă.

Prin urmare, iată şi concluzia, Puggly dragă: nu era pentru prima oară când Lynchong, sau domnul Chan, sau cum vrei să-i zici, vedea pictura cameliei domnului Penrose: căci el nu este nimeni altul decât Ah Fey, grădinarul care a însoţit colecţia lui William Kerr la Londra!

Poate că, draga mea Lady Pugglesbridge, acum vei înţelege de ce sunt *devorat* de curiozitate în legătură cu acest om. Prin urmare, fie-ţi milă de mine şi trimite-mi picturi cu cele mai valoroase plante ale tale cât poţi de repede: abia aştept să-l revăd pe domnul Chan.

Ca în rândurile unei familii indiene strâns unite[1], ritmurile stabilimentului lui Bahram erau neschimbate şi nu puteau fi negociate. De aceea, Neel rămase descumpănit un moment când Vico, care era orchestratorul acelei simfonii complicate, anunţă că avea să plece pentru câteva zile.

– Va trebui să te ocupi tu de Patrão, în lipsa mea, spuse vistiernicul, cu un zâmbet larg. Nu te gubbrowi aşa; o să te descurci.

– Dar unde te duci?

– La *Anahita,* doar ca să rezolv nişte treburi.

– Dar nu e ancorată lângă insulele din larg?

– Ba da, răspunse Vico, luându-şi sacul. Va trebui să închiriez o barcă de la Amunghoy sau Chuen-pee.

Abia în absenţa lui Vico începu Neel să aprecieze just importanţa rolului unui vistiernic în desfăşurarea activităţilor lui Bahram. Ca şef al firmei, Seth-ul era mai degrabă un fel de amiral decât un căpitan, cu privirea mereu aţintită spre zare şi atenţia îndreptată asupra strategiilor pe termen lung. Vico era acela care comanda vasul amiral şi, de îndată ce mâna lui sigură se desprinse de

[1] Sistemul *joint family* („familia reunită"), foarte răspândit în India, în care mai multe generaţii trăiesc sub acelaşi acoperiş.

pe timonă, corabia începu să-şi piardă direcţia: „popota" – o parte a bucătăriei, plină de fum dar bine încălzită, unde-şi luau masa două duzini de membri ai personalului – nu mai era curăţită aşa cum trebuia, iar mâncarea încetase să mai apară la orele dinainte stabilite; lămpile de pe coridoare s-au înnegrit de funingine, iar kussabii uitau să le aprindă la ceasurile obişnuite; khidmatgarii şi peonii s-au apucat să tândălească prin cârciumile cu grog din Uliţa Vierului, adeseori revenind atât de târziu, încât a doua zi dimineaţa nu se mai puteau trezi la timp ca să pregătească daftarul în felul dintotdeauna. Aceasta era o problemă pe care în trecut Bahram o tratase cu cea mai mare strictețe, dar acum părea nici să nu observe, nici să nu-i pese că instrucţiunile lui erau nesocotite. Parcă ar fi fost aruncată în aer o pereche de zaruri uriaşe – toată lumea, de la Seth şi până la cei mai de jos topaşi, părea să-şi ţină respiraţia, în timp ce aştepta să cadă iar la pământ cele două cuburi de fildeş ce se rostogoleau prin aer.

Şi totuşi, nimeni nu sufla o vorbă, cel puţin în preajma lui Neel, despre natura anume a sarcinii care-l purtase pe Vico spre *Anahita*. Restul personalului forma o echipă strâns unită şi, cu toate că făceau parte din comunităţi diferite şi aveau trecuturi diferite, cu toţii proveneau din împrejurimile Bombay-ului; ca străin din Est – şi ca om care sărise peste ranguri – Neel ştia că făcea subiectul unor anumite suspiciuni şi trebuia să fie atent cum se comporta. Nu punea întrebări nepotrivite şi, când chestiunile de afaceri se discutau în limbi pe care nu le cunoştea – gujarati, marathi, kachhi şi konkani – îşi dădea toată silinţa să nu pară nepotrivit de curios. Dar asta nu-l împiedica să asculte cu atenţie şi curând ajunse la concluzia că nici colegii lui nu ştiau mai mult decât el despre misiunea lui Vico; dacă erau nervoşi, n-o făceau fiindcă ar fi fost informaţi în legătură cu însărcinarea vistiernicului – ci, mai degrabă, pentru că ajunseseră, în virtutea unei îndelungate obişnuinţe, să se pună în acord cu dispoziţiile şefului – şi nu exista suflet de om în Fungtai Hong Nr. 1 care să nu ştie că starea de spirit a Seth-ului fusese, în ultima vreme, de o precaritate de-a dreptul stranie.

Un semn al acestui lucru era acela că încetase să mai iasă seara în oraş: în fiecare zi, când soarele cobora spre Lacul Lebedei

Albe, Bahram îl întreba pe Neel ce invitații acceptase, iar după ce i se citea lista – și, de obicei, era într-adevăr câte o listă întreagă, căci adeseori recepțiile erau urmate de câte o partidă de whist – chibzuia un minut, două, înainte de a respinge totul cu bruschețe.

Trimite-le vorbă cu lampion-wallahul, să le spună că sunt...

– Indispus?

Cum pofteşti.

Pe măsură ce treceau zilele, fără a primi nicio veste de la Vico, devenea din ce în ce mai clar pentru toată lumea că încordarea îl făcuse pe Seth să ajungă cu nervii întinşi la limită. Agitația lui devenea tot mai nestăpânită, şi începea să-şi descarce tensiunile la nimereală, pe oricine se nimerea să-i fie în preajmă – acesta fiind, de cele mai multe ori, nefericitul său munshi.

Veştile despre aceste izbucniri se răspândeau repede prin Achha Hong şi după aceea, pentru o vreme, toți se purtau ca şi cum ar fi avut de ispăşit o pedeapsă colectivă, umblând pe vârfuri şi vorbind numai în engleză.

Cei doi shroffi erau întotdeauna primii care să-şi prezinte condoleanțele:

– ...Ce-i de făcut? Seth-ji e aşa numai când...

– ...În viață, chinurile şi necazurile nu lipsesc niciodată...

– ...Roagă-te la Dumnezeu şi poartă-ți povara...

Într-o dimineață, pe când Bahram se juca fără poftă cu micul dejun, Neel începu să-i citească un extras dintr-un edict imperial, emis la Beijing:

– „Controlorul Comisiei a raportat că obiceiul de a fuma e în creştere, cu toate că Viceregii şi Guvernatorii fiecărei Provincii au fost autorizați să efectueze razii şi să confişte Opiul. Din nefericire, mandarinii sunt neglijenți şi administrează cu stângăcie problema. Când capturează Opiu, nu o fac decât în cantități jalnic de mici şi mă tem că nu toți sunt cinstiți..."

Ce-i asta? se răsti Bahram.

Seth-ji, este o hookum-nama emisă de Fiul Cerului, în capitală: traducerea s-a publicat în ultimul număr din „*Register*"...

Împingându-şi într-o parte farfuria încă negolită, Bahram se ridică de la masă.

Continuă, munshi-ji. Zi-mi să aud şi restul.

– „Viceregii şi Guvernatorii tuturor provinciilor trebuie să ceară, clar şi sever, ca oamenii lor să se supună poruncilor; şi trebuie să le ordone ofiţerilor lor militari şi civili să-i percheziţioneze viguros pe toţi negustorii trădători care sunt angajaţi în traficul cu Opiu. Şi toţi oamenii care ţin prăvălii de Opiu în Oraşe trebuie să fie arestaţi şi aduşi în faţa Tribunalelor."

Ridicând privirea, Neel văzu că Bahram, ridicându-se de la masă, făcuse un lucru foarte rar pentru el – se aşezase la birou.

– De ce te-ai oprit? îl întrebă acesta. Continuă: ce mai zice Împăratul?

– „Viceregii şi Guvernatorii tuturor Provinciilor trebuie să-şi dea toată silinţa pentru a smulge răul din rădăcini; nici măcar unei singure persoane nu trebuie să i se permită să scape prin plasa legii; dacă îndrăznesc să închidă ochii şi să rateze posibilităţile de capturare, sau să facă alte rele de acelaşi soi, atunci vor fi pedepsiţi conform unei noi legi şi, în continuare, fiii şi nepoţii lor nu vor primi permisiunea de a apărea la examene. Dacă, pe de altă parte, mandarinii din districte denotă inteligenţă şi abilitate în a se achita de aceste sarcini, vor fi avansaţi potrivit noii legii. Fie ca aceasta să se promulge prin fiecare Provincie, pentru informarea întregului popor. *Respectaţi-o!*"

Ajuns aici, Neel fu întrerupt de un zgomot aspru şi curios, ca un scrâşnet de dinţi. Ridicând surprins privirea, văzu că sunetul nu provenea din gura lui Bahram, ci mai degrabă dinspre mâinile lui – îşi pusese în faţă călimara sculptată şi-i răsucea cu furie condeiul îndelung neluat în seamă. Dacă o făcea ca să-şi alunge agitaţia, sau ca să se liniştească, Neel nu putea spune, iar peste un moment călimara, dezechilibrată de violenţa tot mai mare a mişcărilor Seth-ului, zbură cât colo de pe birou. O trâmbă de cerneală neagră se împrăştie în jur, stropind toga imaculată a Seth-ului şi împroşcând toate hârtiile. Bahram sări în picioare, privindu-şi îngrozit hainele.

– Ce neghiobie afurisită! Cine le-a spus acestor chinezi să prepare cerneala ca şi cum ar fi masala? Bulangii nenorociţi!

Şi, întorcând o pereche de ochi furioşi şi tulburaţi spre Neel, arătă călimara:

– Ia-o de-aici! Nu vreau s-o mai văd!

Ji, Seth-ji.

Neel tocmai pornea spre uşă, când aceasta se dădu de perete: afară era un peon, cu un răvaş pecetluit în mână.

Un chit urgent, spuse omul. Curierul e jos, aşteaptă răspunsul.

Reacţia lui Bahram arăta limpede că aştepta de mult acel mesaj. Cât ai clipi, din minte i se şterse orice gând despre accidentul cu călimara, iar tonul îi deveni repezit şi pragmatic.

Munshi-ji, am nevoie să te duci până la khazana. Cu bunătate cere-le shroffilor să pregătească o pungă cu nouăzeci de taeli: spune-le să aleagă „monede numărul-unu prim-chop". Şi să le mai zici: niciuna dintre monede nu trebuie să poarte semnul meu.

Ji, Seth-ji.

Şi, ieşind din daftar cu o plecăciune, Neel coborî grăbit scara.

La fel ca oricare altă cameră de contabilitate din Fanquitown, khazana Seth-ului se afla la parter. Era o cameră mică şi neaerisită, cu uşă masivă şi numai o fereastră cu oblon gros şi bare solide de oţel. Acesta era domeniul exclusiv al celor doi shroffi din firmă şi nimeni altcineva nu avea voie înăuntru: stăteau aşezaţi acolo ceasuri de-a rândul, shroffând şi producând o melodie metalică necontenită, cu şuvoaie de monede zornăindu-le prin mâini.

Cea mai frecvent folosită monedă din Fanqui-town era aceeaşi care avea şi circulaţia cea mai largă în lume: dolarul spaniol de argint, numit şi „piesă de opt", fiindcă valora cât opt reali. Dolarul conţinea mai puţin de o uncie de argint fin şi era gravat cu capetele şi blazoanele suveranilor spanioli recenţi. Dar, printre piesele de opt care circulau prin Canton, foarte puţine mai păstrau modelele care fuseseră întipărite pe ele la vremea baterii. În China, pe când treceau din mână-n mână, fiecare monedă era marcată cu sigiliile posesorilor ei succesivi. Această practică era considerată de mulţi o garanţie pentru cumpărători ca şi pentru vânzători, căci oricine se plângea de o monedă proastă putea fi sigur că avea să-i fie înlocuită, atâta vreme cât se putea arăta că era însemnată cu pecetea ultimului ei proprietar.

Când pe monedă nu mai era loc, îl sporeau turtind-o cu un ciocan. La vremea cuvenită, banii crăpați și îndoiți erau sfărâmați în bucățele, ca să fie ținuți în săculețe și puși pe cântar când câte o tranzacție necesita o anumită greutate de argint. Pe măsură ce îmbătrâneau, monedele deveneau tot mai dificil de plasat, chiar și când conținutul lor de argint rămânea același; monedele noi, pe de altă parte, erau numite „dolari de prim-chop" și erau atât de prețuite, încât aveau o valoare peste cea a propriei lor greutăți în argint.

Deși omniprezent, dolarul spaniol era folosit în primul rând pentru schimburile mărunte de zi cu zi; tranzacțiile importante din punct de vedere comercial se efectuau de obicei în monedă chinezească, din care cea mai mică era „cash"-ul (sau „*chen*"-ul). Făcute din zinc și aramă, aceste monede aveau în mijloc o gaură pătrată, așa că puteau fi înșirate pe sfoară în număr mare: un șirag de o sută de cash era cunoscut, în engleză, ca „mace", iar oamenii care mergeau la cumpărături obișnuiau să ia cu ei câte una sau două asemenea șiraguri, purtându-le ca pe niște brățări pe brațe și la încheieturile mâinilor.

Cash-ul era o monedă frumoasă, după părerea lui Neel, dar prea grea ca să poată fi dusă în cantități mari și cu valoare redusă, prețuind chiar mai puțin decât o paisa indiană. Taelul era moneda chinezească de reală valoare: conținea cam cu o treime mai mult argint decât dolarul spaniol și era unitatea cel mai des folosită în scopurile comerțului pe scară mare.

Faptul că Bahram ceruse o pungă cu taeli, nu cu dolari, era semnificativ într-un anumit sens; Neel știa asta, dar nu prea putea deduce ce anume însemna: suma nu era îndeajuns de mare pentru a plăti o cantitate însemnată de bunuri, dar în același timp mult prea mare, totuși, pentru o achiziție oarecare.

Să discute problema cu ceilalți din hong era ceva de neconceput, desigur, așa că Neel se aștepta ca răspunsurile la aceste întrebări să-i rămână pentru totdeauna necunoscute. Nu peste mult timp, însă, după ce adusese punga de piele cu cei nouăzeci de taeli în dormitorul Seth-ului, merse la daftar să ia hârtiile și găsi pe birou un mesaj cifrat în chip straniu. O mâzgălitură apăruse pe

coala de hârtie folosită ca sugativă şi, la o privire mai atentă, recunoscu scrisul înclinat al Seth-ului.

Era clar că, propriul său birou fiind stropit cu cerneală Bahram se hotărâse să-l folosească pe al lui Neel. După ce scrisese un răspuns la răvaşul pe care-l primise, tamponase hârtia cu sugativa lui Neel. Acum, privind-o, Neel reuşi să descifreze câteva cuvinte:

...Innes ...să confirme... va aduce punga... Eho Hong la unsprezece...

Al dvs Bahr...

Bahram ştia foarte bine ce avea de făcut în dimineaţa aceea; Vico îl instruise cu grijă în privinţa tuturor detaliilor. Trebuia să se ducă acasă la James Innes, care locuia în Fabrica Râului. Banii urmau să fie predaţi numai după livrarea primei serii de lăzi: nu erau destinaţi să fie taxa lui Innes – aceea urma să fie plătită mai târziu – ci trebuia să fie distribuiţi drept cumshaw-uri pntru oficialii locali care făcuseră posibil transportul. Prima tranşă avea să fie cu titlu de încercare, iar Vico nu avea s-o însoţească; plănuia să stea pe loc, la Whampoa, pentru a se asigura că şi următorul set de lăzi era transferat cum se cuvine, de pe iola care le adusese din Hong Kong, pe o pereche de cutere rapide.

Vico pusese totul la cale în aşa fel încât prezenţa lui Bahram în Fabrica Râului să nu fie necesară decât pentru vreo oră – nu era un interval prea lung, desigur, dar lui Bahram nu-i plăcuse niciodată Fabrica Râului şi ar fi fost bucuros să stea cât mai puţin acolo. Deşi nu locuise niciodată în acel hong, era familiarizat mai mult decât în treacăt cu zona, căci se învecina cu primul lui loc de reşedinţă din Canton, Fabrica Olandeză. Cele două clădiri erau separate doar printr-un zid, dar nici c-ar fi putut să fie mai diferite. Câtă vreme Fabrica Olandeză era de o sobrietate impecabilă, Fabrica Râului era gălăgioasă şi agitată, locuită de liber-comercianţi hotărâţi şi îndărătnici – oameni ca Jardine şi ca Innes.

Fabrica Râului se numea astfel fiindcă era mărginită de un canal îngust; era ultima clădire din acea parte a Fanqui-town-ului – pe celălalt mal al râuleţului se aflau dughenele negustorilor din Co-Hong. Canalul îi dădea hongului un caracter distinctiv, fiindcă mul-

te dintre locuințele lui aveau propriile lor mici debarcadere, oferind accesul direct la râu.

Locatarii Fabricii Râului spuneau adesea că le plăcea acolo datorită vecinătății cu apa, dar pentru Bahram asta nu avusese niciodată vreun sens. Așa-zisul râu de la care fabrica își trăgea numele era în realitate doar un nullah – o combinație de canal de scurgere și brat mareic. Nullahul era una dintre principalele căi de drenaj ale orașului și, la reflux, când scădea cât un firicel de apă și malurile-i apăreau la vedere, greu s-ar fi putut imagina o privelişte mai dezgustătoare. Fluxul depunea adesea hoituri de câini și de purcei în mâlul plin de gunoaie, și zăceau acolo, doldora de muște și răspândind o duhoare grețoasă, până se umflau și explodau.

Acest „peisaj" nu-l atrăsese niciodată pe Bahram; era încredințat că nici ceilalți locuitori ai fabricii nu se dădeau în vânt după el. Era cât se putea de clar că, pentru niște oameni ca James Innes, atracția Fabricii Râului consta mai degrabă în faptul că nullahul furniza un acces direct la râul principal; cu toții locuiau în apartamente dotate cu pontoane și prăvălii, așa că mărfurile le puteau fi livrate la ușă, fără a trebui să fie transportate prin tot Maidanul. Faptul că birourile inspectorului vamal șef din Canton erau situate aproape de intrarea în Fabrica Râului, chiar la gura nullahului, nu conta: vameșii – sau „chelneri-de-flux", cum li se mai zicea – erau rezolvați cu mult timp înainte de sosirea transporturilor.

Bahram știa că asemenea transporturi erau livrate regulat la Hongul Râului, astfel încât riscurile ca vreun lucru să iasă prost rămâneau foarte reduse – dar tot nu putea să nu se frământe în legătură cu tot felul de probleme, mai mari sau mai mici. Scoase un almanah pe care i-l dăduse Shireenbai și se uită să vadă dacă ziua și ora erau de bun augur – iar când văzu că nu erau, se neliniști și mai tare. Apoi, își privi, întinse pe pat, hainele elegante care-i fuseseră pregătite, și conchise că erau prea pretențioase pentru acea ocazie. Cu turbanul și choga avea să bată la ochi oricum, iar ultimul lucru pe care-l dorea era să atragă atenția asupra lui cu podoabe fără rost. După ce se gândi puțin, își alese un caftan vechi și searbăd, pe care nu-l mai purtase de ani de zile. Apoi, în timp ce i se lega turbanul, îi trecu prin minte că s-ar fi putut să fie o idee bună

aceea de a-l lăsa cu coada desprinsă, astfel încât să şi-o poată aduce peste faţă, la nevoie – o măsură de prevedere măruntă şi, poate, absurdă, dar pe moment nu avea dispoziţia de a neglija nimic care i-ar mai fi putut aduce puţină linişte sufletească. Dar nu se putea îndura nici să i-o ceară khidmatgarului s-o facă – toţi cei din personalul lui ştiau că întotdeauna îşi purta turbanul legat complet; dacă se ducea vorba, tot hongul ar fi început să comenteze – aşa că se hotărî să şi-l aranjeze el însuşi, şi-i ceru omului să iasă.

Şi, desigur, nătăfleţul o luă ca pe o dojană şi începu să-şi frângă mâinile, tânguindu-se:

Kya kiya huzoor? Cu ce-am greşit?

La asta, Bahram îşi pierdu cumpătul şi strigă:

Gadhera! Crezi că nu pot face nimic de unul singur? Du-te şi gata, *chali ja!*

Omul se retrase, scâncind, iar Bahram simţi înţepătura unui junghi dureros de regret: khidmatgarul lucra la el de mult timp, poate chiar de vreo douăzeci de ani; venise băiat fiind, îşi amintea, iar acum avea în mustaţă fire cărunte. Pradă unui impuls, îşi duse mâna în buzunarul de la piept al angarkhăi şi scoase prima monedă pe care i-o atinseră degetele: era un dolar întreg, dar nu conta – i-l întinse omului.

Poftim, spuse el. E-n regulă; ia-l. Acum poţi să pleci. Mai departe, mă descurc eu.

Ochii omului se măriră, apoi se umplură de lacrimi. Cu o plecăciune adâncă, luă mâna lui Bahram şi o sărută.

Huzur, spuse el, ne eşti *maai-baap,* părintele şi sprijinul nostru. Fără dumneata, Seth-ji...

Bas! i-o reteză Bahram. Destul atâta; poţi să te duci acuma. Chal!

Odată ce uşa se închise, Bahram se întoarse spre oglindă şi-şi lărgi un fald al turbanului strâns legat. Tocmai se pregătea să-l vâre la loc, uşurel, când văzu că-i tremura mâna. Se opri şi trase adânc aer în piept; era alarmant să vadă cât îi slăbiseră nervii – dar în fond, cine-ar fi crezut că avea să vină ziua când el, Seth Bahramji Naurozji Modi, avea să fie nevoit să-şi improvizeze un voal din coada turbanului?

Înainte de a ieşi din dormitor, Bahram se hotărî să-şi strecoare punga de piele între faldurile cingătorii: îi atârna greu pe mijloc, dar era bine ascunsă, sub choga de lână. Tocmai se pregătea să deschidă uşa, când îi trecu prin minte că ar putea fi o idee bună să-şi ia cu el şi un baston: se înarmă cu un toiag gros de Malacca, cu măciulie de porţelan. Privirea îi căzu pe ceas şi văzu că era aproape unsprezece. Ieşi repede din cameră şi-l găsi pe munshi aşteptând în capul scării.

Seth-ji, vrei să fac ceva anume în dimineaţa asta?

Nu, munshi-ji, îi zâmbi Bahram, oprindu-se. Ai muncit din greu, în ultima vreme. Ce-ar fi să-ţi iei dimineaţa asta liberă?

Ji, Seth-ji.

Când ajunse la baza scării, Bahram îi găsi pe câţiva membri ai personalului său şuşotind, în timp ce forfoteau prin holul de jos.

...Huzur să venim cu dumneata?

...Ai nevoie de ajutor, Seth-ji?

Bahram ştia că, dacă nu le vorbea ferm, aveau să-l urmeze oricum, aşa că ridică degetul arătător, legănându-l cu severitate:

Nu. Nimeni nu vine cu mine – şi nici să vă ţineţi după mine nu vreau.

La auzul acestor cuvinte, oamenii îşi plecară privirile, retrăgându-se, iar Bahram îşi continuă drumul spre uşă. Odată ieşit din casă, la aer, se mai mângâie întrucâtva la vederea agitaţiei de zi cu zi din scuar: frizerii munceau din greu, răzând creştete şi împletind cozi sub umbrarele lor portabile; nori de fum parfumat se înălţau din roabele vânzătorilor de castane coapte, iar o trupă de acrobaţi călători dădea o reprezentaţie în faţa mai multor spectatori ce se uitau cu ochi mari. Privind spre Jackass Point, Bahram fu uşurat să vadă că era mai puţin aglomerat decât de obicei. Acest lucru se întâmpla, uneori, când între acostări treceau intervale mai lungi, aşa că nu-i dădu o atenţie prea mare şi porni cu pas grăbit, legănându-şi bastonul.

Între Maidan şi râu se aflau hongurile britanic şi olandez. Aceste două fabrici înghiţiseră terenul din faţa lor, transformându-l în grădini private. Ca rezultat, toată circulaţia pe jos dintre Maidan şi râu se restrângea printr-o uliţă îngustă – această cale de

acces aglomerată era cunoscută între achhai sub numele de Chor Gali – „Aleea Hoţilor".

Bahram cunoştea din proprie experienţă „mâinile cu gheare" de pe Chor Gali: odată, cu mulţi ani în urmă, în timp ce mergea pe uliţă, fusese prădat de cincizeci de dolari; punga îi fusese tăiată din căptuşeala chogăi în timp ce se lupta cu mulţimile, treaba fiind făcută impecabil, aşa încât nici nu observase înainte de a ajunge la vamă. Acum, în timp ce străbătea aleea, avu grijă să-şi ţină o mână pe pungă, ca măsură de siguranţă împotriva hoardelor de tâlhari.

Ajungând la capătul aleii, Bahram aruncă o privire scurtă spre sediul vămii – era o clădire modestă de cărămidă, chiar lângă gura nullahului. Alături se afla o curte cu pământ bătătorit. În curte era linişte, doar câţiva culii şi vânzători stând pe ici, pe colo: din locul unde se găsea Bahram, râul nu se vedea deloc – era acoperit de clădire. Un moment, cochetă cu ideea de a merge până în curte, ca să se asigure că pe apă nu se întâmpla nimic rău. Dar, stând să se gândească mai bine, ajunse la concluzia că ar fi fost mai bine să nu atragă atenţia asupra lui. Cu bastonul în mână, porni drept spre intrarea în Fabrica Râului, aflată la câţiva paşi mai spre stânga.

Trecuseră ani de zile de când Bahram păşise ultima oară în Fabrica Râului, dar nimic nu părea să se fi schimbat: în faţa lui se întindea un coridor lung şi întunecos, cu miros de mucegai şi urină. Innes îşi luase un apartament în Casa Nr. 2, iar intrarea acestuia se găsea în dreapta. Mergând cu pas întins într-acolo, Bahram bătu în uşă cu capătul bastonului. Nu primi niciun răspuns, aşa că mai ciocăni o dată. Peste scurt timp, uşa se deschise şi fu poftit în apartamentul lui Innes, de către un servitor.

În faţa lui se vedea o încăpere lungă şi îngustă, de soiul celor care serveau drept locuinţe pentru mulţi negustori mărunţi din Fanqui-town – atâta doar că aici domnea o mare dezordine: farfurii cu resturi de mâncare stătută zăceau îngrămădite pe o masă mică de sufragerie, iar scaunele şi canapelele erau îngropate sub aşternuturi murdare. Cu o strâmbătură dezgustată, Bahram întoarse privirea spre capătul îndepărtat al camerei.

La fel ca multe alte apartamente din Fabrica Râului, şi acesta avea un mic balcon cu vedere spre nullah: mirosul de haine nespă-

late şi mâncare stricată era atât de puternic, încât Bahram îşi spuse că acela era singurul loc unde duhoarea canalului putea chiar să fie de preferat în locul celei din casă. Tocmai se pregătea să păşească afară, pe verandă, când Innes apăru urcând în fugă scara abruptă care făcea legătura între locuinţă şi prăvălia de la parter: era nebărbierit şi purta un veston şi o pereche de pantaloni care arătau de parcă n-ar mai fi fost schimbate de câteva zile. Încruntându-se spre Bahram, spuse fără niciun preambul:

– Sper că ai adus alama, domnule Moddie.

– Dar desigur, domnule Innes, răspunse Bahram. O veţi primi după ce transportul va fi livrat în bună ordine.

– A, nu e nicio problemă, îl asigură Innes.

– Sunteţi sigur? Totul e în regulă?

– Da, firește. A fost comandat, şi va sosi fără îndoială, spuse, şi îşi înfipse în gură un buncus de Sumatra, ridicând un chibrit spre vârful acestuia. Fluxul e în creştere, aşa că ar trebui să ajungă aici dintr-un moment în altul.

Bahram începu să-l privească pe Innes cu mai multă bunăvoinţă: brutala lui încredere în sine avea ceva încurajator.

– Sunteţi bine dispus, domnule Innes. Mă bucur să văd asta.

– Eu nu sunt decât instrumentul unei voinţe superioare, domnule Moddie.

Dintr-odată, de la parter se auzi un strigăt. Era servitorul lui Innes:

– Navă! Navă ahoy!

– Asta trebuie să fie, spuse Innes. Mai bine mă duc jos să mă ocup de descărcare. Dumneata poţi să aştepţi pe balcon, domnule Moddie – dacă nu te deranjează toată duhoarea de afară, adică. De-acolo, vei avea un dekko bun şi vei şti tot ce se întâmplă.

– Cum doriţi, domnule Innes.

Şi,deschizând uşa balconului, Bahram ieşi.

Cu mareea în creştere, nullahul se umpluse de apă, ajungând acum la un nivel care făcea posibil ca bărcile să acosteze uşor la debarcaderul lui Innes. Aruncând o privire în jos, Bahram văzu că Innes şi servitorul lui ieşiseră din clădire şi stăteau pe cheu, lungindu-şi gâturile ca să se uite în lungul canalului. Întorcând privirea

în aceeaşi direcţie; Bahram observă că o ambarcaţiune cârmise de pe fluviu şi înainta încet pe canalul îngust, trecând pe lângă biroul lui Hoppo: era cuterul unei corăbii, propulsat de un echipaj de vâslaşi lascari, sub îndrumarea a doi localnici.

Chiar şi cu nivelul apei înălţat datorită fluxului, canalul era atât de îngust, încât cuterul înainta chinuitor de încet – sau, cel puţin, aşa i se părea lui Bahram, a cărui frunte începuse să se îmbroboneze de sudoare. Când în sfârşit văzu vasul tras la ponton, lăsă să-i scape un oftat adânc şi se şterse pe faţă cu coada turbanului.

– Vezi, domnule Moddie? îl strigă Innes, care stătea cu picioarele depărtate pe ponton, trăgând triumfător din buncus. Ce ţi-am zis eu? Marfa este aici, livrată cu bine. Nu e asta o dovadă că totul a fost predestinat?

Bahram zâmbi. Aşadar, gambitul rentase, la urma urmei: una peste alta, era remarcabil cât de uşor fusese să aranjeze toată afacerea – şi cu riscuri atât de mici, fără ca opiul să intre măcar o clipă în propriul lui hong sau să treacă prin godownul lui. Acum nu regreta decât că nu comandase mai multe lăzi.

Ridică o mână, în semn de felicitare:

– Shahbash, domnule Innes! Bine lucrat!

Nu se întâmpla prea des ca Neel să aibă o dimineaţă întreagă liberă, şi ştia prea bine cum avea să şi-o petreacă pe aceasta: trecuse ceva timp de când nu mai făcuse nicio vizită pe barca-bucătărie a lui Asha-didi, şi numai gândindu-se începea să-i lase gura apă.

Ospătăria era o adevărată instituţie printre achhaii din Canton: vizitarea ei constituia aproape o datorie pentru nenumăraţii sepoy, serangi, lascari, shroffi, mootsuddii, gomustai, munshii şi dubashi care treceau prin oraş. Asta se datora faptului că barca-bucătărie a lui Asha-didi era singurul stabiliment ce oferea, pe toată lungimea Fluviului Perlei, produse de care un achha putea să se bucure cu o plăcere netulburată, ştiind că nu conţineau nici vită, nici porc, nici alte organe ale unor vieţi ce latră sau miorlăie, se târăsc sau ţopăie prin vârfurile copacilor: oaia şi puii, raţele şi peştele, erau singurele animale moarte pe care le oferea. Mai mult, toate mâncărurile erau sigure, gătite după reţete familiare, cu masale

veritabile şi uleiuri uşor de recunoscut, iar orezul nu era niciodată peste măsură de moale şi de cleios: de obicei, se servea un biryani sau un pulao cu peşte, daal-uri, bhaajii verzi, curry de pui şi peşte prăjit la tawă. Ocazional – iar acestea erau considerate zile binecuvântate – apăreau pakore şi purii; chiar şi feluri vegetariene se puteau obţine ieftin la Asha-didi, dacă erau comandate cu suficient timp înainte – iar specialităţile ei nu erau insipide, ca la mănăstirile din Canton, ci cât se poate de chatpta, aşa cum ţi-ai fi dorit.

Unii vizitatori achhai veniţi în sudul Chinei trăiau săptămâni de-a rândul cu verdeţuri fierte şi orez, de teamă să nu înghită involuntar cine ştie ce cărnuri interzise – sau, mai rău, vreo substanţă necunoscută care le-ar fi putut întrerupe funcţionarea firească a intestinelor – iar pentru aceştia Asha-didi era o persoană care inspira nu numai recunoştinţă, ci şi cel mai profund devotament. Neel, însă, avea alte motive de a frecventa ospătăria: pentru el, mâncărurile de la bucătăria ei erau condimentate cu un ingredient suplimentar: plăcerea de a mai vorbi puţin în limba bengaleză.

Fluenţa lui Asha-didi în hindustană şi bengaleză îi surprindea adesea pe achhai, căci nimic din persoana ei nu sugera vreo legătură cu ţara lor natală. Zveltă şi cu spatele drept, se îmbrăca în hainele simple de lucru pe care le purtau de obicei barcagioaicele cantoneze – o tunică albastră, pantaloni de pyjama lungi până la pulpe , o pălărie de soare conică şi, uneori, o vestă matlasată, ca să o apere de frigul iernii. Când stătea aşezată pe taburetul ei, cu degetele alergându-i pe abac şi o baghetă de măsurare a timpului arzând lângă cot, se potrivea atât de bine în ambianţa de pe cheul Cantonului, încât achhaii erau adesea dezorientaţi când o auzeau salutându-i într-o limbă familiară – hindustana, poate, sau bengaleza, pe care le vorbea cu aceeaşi uşurinţă impecabilă. De multe ori, rămâneau cu gurile căscate şi pe urmă o întrebau cum reuşea, ca şi cum cursivitatea ei ar fi fost o scamatorie, săvârşită prin ilu-zionism. Ea le răspundea râzând:

– Să ştiţi că nu-i niciun jadu la mijloc; m-am născut la Calcutta, unde am şi copilărit; familia mea e tot acolo...

Tatăl lui Asha-didi se mutase în Bengal la scurt timp după naşterea ei: era unul dintre primii emigranţi chinezi care se stabili-

seră la Calcutta – un cantonez pierdut printre membrii unui grup Hakka. Inițial, se dusese acolo să lucreze ca docher în portul Kidderpore, dar după ce venise să i se alăture și familia, intrase în afacerile cu alimente, înființând o mică întreprindere care-i deservea pe membrii chinezi ai echipajelor ce treceau cu corăbiile prin port, aprovizionându-i cu tăiței, murături, sosuri, cârnați și alte produse necesare unui trai bun.

Prepararea alimentelor se făcea acasă, cu ajutorul tuturor membrilor familiei, inclusiv al copiilor, dintre care Asha-didi era cea mai mare. Într-o zi, când nu mai era fetiță dar nici chiar femeie, Asha-didi îi deschisese întâmplător ușa unui tânăr marinar pe nume Ah Bao, care fusese trimis acolo ca să cumpere provizii pentru navă, care avea să pornească la drum a doua zi. Avusese o dimineață ocupată, în timpul căreia se umpluse toată de făină și ghirlande de tăiței umezi. La vederea ei, Ah Bao a amuțit. A mormăit ceva în cantoneză, iar ea i-a răspuns la fel, cerându-i să-i spună ce voiește și cât mai iute – *faai di la!* Reacția ei, dacă nu și înfățișarea, ar fi trebuit să-l alunge pentru totdeauna– dar a doua zi tânărul a revenit: fugise de la bord, i-a explicat el, fiindcă voia să-și ofere serviciile familiei.

Desigur, părinții lui Asha-didi și-au dat seama imediat ce urmărea, și nu au fost deloc mulțumiți – în parte, fiindcă înțeleseseră, din felul băiatului de a vorbi, că era marinar la origine, dar și pentru că de multă vreme aveau în vedere un alt pețitor, mult mai potrivit, pentru fiica lor cea mare. Dar, în pofida tuturor acestor lucruri, tatăl lui Asha-didi s-a hotărât să-l primească totuși, și nu din milă, ci numai fiindcă era un negustor șiret care se mândrea cu dibăcia lui în afaceri. Socotea că tânărul marinar ar fi putut avea ceva valoros de oferit, un lucru vital oricărei afaceri cu produse de import: abilitatea de a ieși cu barca pe râu, ca să se întreacă pentru racolarea corăbiilor nou-venite. Până atunci, se ocupase el însuși de treaba asta, dar nu era barcagiu și întotdeauna trebuise să angajeze khalasii de pe Fluviul Hooghly ca să-i manevreze sampanul, prilej cu care era înșelat întotdeauna. Nu cumva acest tânăr știa cum să folosească barca, pe râul aglomerat? Răspunsul era imposibil de prevăzut, căci sampanele de pe Hooghly erau foarte diferi-

te de ambarcațiunea căreia îi preluaseră denumirea: *saam-pan*-ul cu „trei scânduri" de pe Fluviul Perlei. Având atât prova cât și pupa arcuite în sus, versiunea de pe Hooghly a navei arăta mai mult ca o canoe și se manevra cu totul altfel.

Dar Ah Bao era născut pe apă, și rare erau într-adevăr bărcile care-l puteau învinge: sampanul nu-i puse niciun fel de probleme și fu repede îmblânzit. Iar vâslitul nu era singurul meșteșug folositor pe care-l învățase pe Fluviul Perlei: serangii de la ghaturi și borfașii din port care încercau să-l prindă la cotitură au descoperit curând că toată viața lui băiatul avusese de-a face cu pungași; iar cei care strigau spre el batjocuri și îl sâcâiau – *Chin-chin-cheenee!* – au constatat că nu era străin nici de budmash-uri, barnshoot-uri și tot soiul de galee-gooler. A câștigat rapid respectul celorlalți barcagii, devenind un personaj familiar al cheului: oamenii îl numeau Baburao.

Curând, Baburao a devenit atât de indispensabil pentru afacerile familiei, încât nimeni nu-și mai putea aminti de ce fusese considerat un mire nepotrivit pentru Fiica Cea Mare: obiecțiile se evaporaseră și mesajele au circulat înainte și-napoi între cele două familii, până ce lucrurile s-au aranjat spre mulțumirea tuturor. După banchet, care a avut loc pe un budgerow, tânărul cuplu s-a stabilit într-o cameră din locuința familiei și acolo i-a adus pe lume Asha-didi pe cinci dintre cei nouă copii ai lor.

Deși Baburao și-a început cu multă poftă noua viață, Calcutta nu era pentru el același lucru ca pentru soția lui. Crescuse pe vasul unde-și câștiga existența familia sa, o joncă ce străbătea rutele comerciale de coastă din jurul Cantonului, cu tatăl lui ca *laodah*. Vasul lor era mic și, cu toate că nu era nici rapid, nici deosebit de confortabil, pentru Baburao acela rămânea singurul cămin pe care-l cunoscuse vreodată.

Când i-a ajuns la urechi vestea că tatăl său se gândea să vândă jonca, n-a ezitat o clipă: scrisorile și darurile călătoreau cu regularitate între Calcutta și Canton, prin traficul marin dintre cele două orașe; Baburao a mers de la o navă la alta, până a găsit o cunoștință care era încredințat că avea să-l convingă pe tatăl lui să mai aștepte doar puțin. Banii pentru drum au fost obținuți cu aju-

torul comunității și, peste câteva luni, cei doi tineri căsătoriți au pornit spre China, cu copiii lor.

După mutare, Asha-didi a fost aceea care s-a văzut în situația de a trebui să comunice cu familia ei prin intermediul mesagerilor nautici, iar când apărea câte un serang sau un seacunny, aducând știri și daruri, părea cel mai firesc lucru să-i ofere și lui ceva de care-i era dor ei înșăși – o masă tradițională accha, de soiul pe care se obișnuise să-l prepare la Calcutta. Pe măsură ce se ducea vestea despre talentele ei culinare, tot mai mulți achhai începeau s-o caute – nu numai lascari, ci și sepoy, paznici și daftardari. Pe măsură ce numărul vizitatorilor creștea, urcau și costurile pentru hrănirea lor, și sosi ziua când Baburao declară, exasperat, că dacă aveau să mai dea mult timp de mâncare atâtor oameni, puteau foarte bine să câștige și ceva bani din treaba asta. Cu cât s-au gândit mai mult la asta, cu atât li se părea mai plin de sens: în fond, jonca lui Baburao putea fi folosită pentru a procura alimente de la Macao, unde se găseau ușor masale, daaluri, achare și alte produse comestibile achha, datorită populației goaneze tot mai numeroase. Și oare nu aveau înaintea lor exemplul părinților lui Asha-didi, care se descurcaseră atât de bine răspunzând unei cereri asemănătoare de mâncăruri greu de procurat pe meleaguri străine?

Succesul ospătăriei le dăduse lui Asha-didi și familiei sale posibilitatea de a lansa și alte afaceri, dar principala ei pasiune rămânea barca-bucătărie; nicicând nu era mai mulțumită decât atunci când stătea așezată la locul ei obișnuit – între caseta pentru bani și focurile de gătit.

După ce întotdeauna o văzuse pe Asha-didi în acel loc, întracolo se îndreptară ochii lui Neel când păși pe bord, la prova, și trecu prin pavilionul care forma intrarea ospătăriei: pentru el, una dintre plăcerile de a o vedea era aceea că fiecare întâlnire era ocazia unei rememorări a surprizei pe care o trăise prima oară când Asha-didi îl salutase în bengaleză, cu o expresie absolut firească: *„Nomoshkar, kemon achhen?"* – cuvinte care ar fi părut banale pe o stradă din Calcutta, dar când erau pronunțate la bordul unei bărci din Canton aveau sonoritatea unei mantre magice.

Acum însă, la câteva momente de când sosise la bord, Neel simți că surprizele care-l așteptau acolo erau de o cu totul altă natură: nu numai că Asha-didi nu se afla la locul ei obișnuit, dar două dintre surorile ei se agitau, închizând ferestrele: ospătăria părea în curs de a se închide – deși ziua abia începuse.

Joasă și dreptunghiulară, nava-bucătărie era o ambarcațiune ca o barjă, cu pavilioane înălțate la ambele capete; în mijloc conținea un șopron prelung, cu bănci pe margini și o singură masă comună între ele – acolo se serveau mâncărurile. Uitându-se pe ușă, Neel văzu că Asha-didi se afla în partea dinspre pupa a bărcii, ajutând la stinsul focurilor de gătit. Întâmplător, femeia ridică privirea și fu vizibil uimită să dea cu ochii de el, căci porni grăbită în lungul punții. Primele ei cuvinte, când ajunse la Neel, nu erau deloc obișnuitele formule de salut – ci, cu o bruschețe aproape grosolană, îl întrebă:

Ekhaney ki korchhen? Ce cauți aici?

Neel fu atât de surprins, încât nu reuși decât să se bâlbâie:

Am venit doar să mănânc...

Na! i-o reteză ea di scurt. Nu trebuie să fii aici acum.

De ce?

Tocmai au trimis vorbă autoritățile, cu ordin să închidem.

Zău? se miră Neel. Dar de ce?

Asha-didi ridică din umeri:

Vor doar să se asigură că nu se întâmplă niciun bucluc pe-aici.

Aceste cuvinte îl nedumeriră pe Neel și mai mult.

Ce fel de bucluc? Tocmai am trecut pe Maidan și n-am văzut pe drum nimic în neregulă.

Serios? zise femeia, strângându-și buzele boite și arcuind o sprânceană. Și spre râu nu te-ai uitat?

Nu.

Atunci, ia uită-te.

Și, punându-i o mână pe cot, îl răsuci în loc, cu fața spre râu: abia acum văzu Neel că pe spațiul din mijlocul apei, de obicei atât de aglomerat la ora aceea din zi, traficul încetase complet. Toate luntrile, lotcile coracle și sampanele se dăduseră la o parte, ca să

facă loc pentru două jonci de război care veneau spre Fanqui-town din direcții opuse.

Pe acea întindere de apă nu se vedeau decât rareori vase de război, așa că formau o imagine uluitoare: aveau castele la ambele capete și arborau un mare număr de drapele și fanioane. Una dintre jonci era foarte aproape și, privind-o cum venea, Neel constată că avea la bord un contingent apreciabil de trupe – nu soldățimea văzută de obicei prin oraș, ci gardiști Manchu înalți.

Ce se întâmplă? se interesă Neel. Știi cumva?

Asha-didi îl privi peste umăr, apoi îi făcu semn să se aplece mai aproape.

Sigur nu știu, șopti ea, dar cred că va avea loc un soi de razie. La una dintre fabrici.

Dintr-odată alarmat, Neel întrebă:

La care, știi cumva

Zâmbind, femeia îl bătu liniștitor pe braț:

Nu la a voastră, nicio grijă, ci la cea mai îndepărtată. O cunoști?

Vorbești de Fabrica Râului?

Asha-didi dădu din cap, apoi adăugă:

Da. La Eho Hong.

Trecu un moment până când cuvintele își făcură efectul.

Ce-ai zis? murmură Neel. E numele pe care îl dați voi Fabricii Râului... Sunt una și aceeași?

Femeia confirmă din nou.

Da, Eho Hong. Una și aceeași.

Stând pe balcon, Bahram se uita cu atenție la lascarii care descărcau lăzile de pe cuter. Cele care-i aparțineau lui nu formau decât o mică parte din întregul transport, dar putea să le recunoască de departe, fiindcă toate purtau aceleași urme lăsate de furtună. Începu să le numere, și tocmai ajunsese la șase, când un dangăt neașteptat de gonguri îi atrase atenția dinspre doc, înapoi către râu. Răsucindu-se pe călcâie, descoperi că nu mai putea să vadă dincolo de gura râului; perspectiva fusese blocată de un fel de joncă – o navă enormă care se poziționase în tăcere la intrarea nullahului.

Apoi, pricepu de ce începuseră să bată gongurile: anunțau debarcarea unui pluton de trupe Manchu; soldații coborau de pe joncă, formând o coloană în curtea biroului lui Hoppo; primele rânduri o luaseră deja spre Fabrica Râului, în pas alergător.

Să fi fost oare o razie? Un moment, Bahram rămase încremenit de uimire. Apoi, izbuti să îngaime:

– Innes! Innes! Privește...

Fruntea începu să-i șiroiască de transpirație, îmbibându-i turbanul. Respira cu gâfâieli sacadate, și nu mai putea să gândească limpede; tot ce știa era că trebuia să plece de-acolo. Își trecu mâna peste cingătoare, ca să se asigure că punga de piele era tot la locul ei. Apoi, trăgându-și capătul turbanului peste față, se retrase de pe balcon, pentru a străbate grăbit apartamentul. În timp ce trecea prin dreptul scării, auzi glasul lui Innes, de jos, strigând la cineva – la lascari sau la servitorul lui, nu-și putea da seama la cine.

Cum avea să le facă față Innes soldaților? Bahram nu putea să-și imagineze, și oricum nu avea nicio importanță. Innes era un om fără familie și nu avea o reputație pe care să și-o compromită; era un budmash călit, putea să se descurce de minune – și chiar dacă nu reușea, putea conta pe sprijinul vaselor de război britanice. El, Bahram, nu avea asemenea garanții, și nu-și putea permite să mai zăbovească acolo nicio clipă.

Ieșind în curte, se grăbi spre poarta boltită care ducea spre incintele interioare ale fabricii. În timp ce o străbătea, aruncă o privire înapoi, peste umăr, spre intrarea în fabrică. Zări o trupă de gardiști trecând la trap prin curtea vămii, pentru a-și accelera apoi goana spre Fabrica Râului. Întorcându-se, grăbi pasul în direcția opusă. La fel ca Fungtai și alte câteva honguri, Fabrica Râului avea și o ieșire dosnică, spre Strada Hongului Treisprezece. Bahram știa că, dacă apuca să traverseze următoarele două curți fără să fie văzut de soldați, avea să poată scăpa din hong.

Acum, tropăiturile de cizme ale soldaților se auzeau răsunând la intrarea fabricii. În timp de trecea în curtea alăturată, Bahram aruncă o privire grăbită îndărăt și zări o jumătate de duzină de gardiști, profilați în lumină; panașurile lor ascuțite îi făceau să arate nefiresc de înalți, ca niște uriași.

Nu era timp, nu era timp... Pe când parcurgea coridorul, Bahram îi auzea pe militari bătând cu armele în uşa lui Innes. Acum, începuseră să se deschidă şi alte uşi, iar oamenii ieşeau din casă ca să vadă de unde venea toată hărmălaia. Bahram umbla cu un mers controlat, măsurându-şi lungimea fiecărui pas cu bastonul, fără să ridice capul din piept, printre oamenii care alergau pe lângă el în ambele direcţii: unii se grăbeau să se îndepărteze de sursa zgomotului, în vreme ce alţii alergau într-acolo. Ţinând privirea în jos, spre pietrele din pavaj, cu capătul turbanului între dinţi, Bahram evita să se uite la cei ce-l înghionteau în umeri şi coate. Era atât de atent să-şi ferească privirea, încât abia când propria-i umbră îi apăru sub picioare îşi dădu seama că ieşise din incinta fabricii.

Stătea pe Strada Hongului Treisprezece, care era mărginită cu prăvălii, dintre care multe-i erau familiare de la vizitele din trecut; ştia că dacă intra într-unul dintre acele stabilimente, avea să poată sta jos ca să se liniştească.

Însă chiar în timp ce se gândea încotro s-o ia, văzu că prăvăliile se goleau şi ele, oamenii repezindu-se afară să vadă ce se întâmpla în Fabrica Râului.

În apropiere se afla un pod de piatră care traversa nullahul în unghi drept, cu vedere spre Fabrica Râului. Într-acolo păreau să se îndrepte cei mai mulţi oameni, iar Bahram se lăsă purtat de valurile mulţimii. Când ajunse la pod, se rezemă de parapet şi constată că se uita în direcţia micului balcon pe care stătuse chiar el, cu numai câteva minute înainte. Acum balconul era gol, dar cheul de jos roia de oameni, în majoritate soldaţi: Innes se afla în mijlocul puhoiului, roşu la faţă, cu buncusul încă aprins în colţul gurii, strigând şi dând din braţe, în timp ce încerca o ieşire ofensivă din situaţia în care ajunsese. Trebuia să recunoască, omului nu-i lipseau nici curajul, nici tupeul, dar atacul îi dădea rău de furcă – atâta lucru era clar. Lângă el, un soldat tocmai desprindea capacul unei lăzi – una dintre ale lui, îşi dădu seama Bahram. Când scândurile săriră din loc, soldatul îşi afundă mâinile înăuntru şi ridică triumfător un obiect sferic negru, mare cam cât o ghiulea de tun – un container cu cel mai bun opiu de Ghazipur al Imperiului Britanic.

Bahram avu senzația că se înecă. Ridică o mână la beregată și se trase de șiretul care ținea gulerul chogăi, ca și cum s-ar fi luptat să-și smulgă un ștreang de la gât. Odată cu choga, i se lărgi și brâul; simțind că punga începe să-i alunece în jos, Bahram dădu drumul bastonului, ca să-și apese mâinile pe mijloc. Peste tot în jurul lui se îmbulzeau oameni, împingându-l spre parapet. Punga era gata să-i scape de sub degete, când simți o mână sprijinindu-l de cot.

Seth-ji! Seth-ji!

Era noul munshi, cum îl chema...? Bahram nu-și mai putea aduce aminte, însă rareori se bucurase atât de mult să vadă un membru al personalului său. Îl trase pe munshi spre el și-i strecură punga în mâini:

Uite, ține asta; ai grijă, să nu vadă nimeni.

Ji, Seth-ji.

Apoi, îndreptându-și umerii, Bahram se îmbulzi prin mulțime.

Hai cu mine, munshi-ji; vino.

Ji, Seth-ji.

Se degajară din gloată și porniră spre Fungtai Hong. Sfârșit cum era, Bahram nu putea fi decât recunoscător că munshiul lui nu-l bătuse la cap cu niciun fel de întrebări – dar mai știa și că vestea despre prezența lui în învălmășeală avea să ajungă sigur la urechile subordonaților. Era mai bine să se gândească imediat la o explicație, ceva care să potolească zvonurile și speculațiile înainte ca acestea să scape de sub control.

Își drese vocea și încetini pasul. Când Neel îl ajunse din urmă, îi puse o mână pe braț.

Eram în drum spre hongul lui Punhyqua, începu el. Ca să fac o plată, înțelegi... pentru niște mătase. Și, deodată, a izbucnit toată harababura asta, și m-a luat valul. Asta a fost tot. Nimic mai mult.

Ji, Seth-ji.

Noroc că aleea care ducea la casa din oraș a lui Punhyqua era aproape, așa că povestea avea o anumită credibilitate. Acum, însă, întorcându-se să privească în acea direcție, Bahram dădu cu ochii de un spectacol care aproape că-i tăie respirația: era Punhy-

qua însuşi, care mergea pe uliţă, flancat de două coloane de soldaţi. Purta o robă *long pao* elegantă de mătase maro, cu nori de brocart cusuţi deasupra poalelor cu franjuri, şi un pieptar cu broderii complicate – dar gâtul îi era prins într-un jug masiv de lemn. Scândura era destul de mare pentru a-i face capul să arate ca un măr pus pe o masă.

Privirea lui Punhyqua o întâlni pe a lui, preţ de-o clipă,după care amândoi îşi coborâră ochii.

– Jugul! şopti Bahram şocat. L-au vârât pe Punhyqua în jug! Ca pe un hoţ de rând...

În spatele soldaţilor, mai departe pe aceeaşi alee, Bahram îi zări pe câţiva dintre membrii familiei lui Punhyqua – fiii lui, nevestele, nurorile – grupaţi în pâlcuri, lăcrimând şi acoperindu-şi feţele. I se păru că se vedea pe sine însuşi, în locul lui Punhyqua, scos din incinta Mistrie de pe Strada Apollo, în acelaşi mod, sub ochii fiicelor şi ale ginerilor lui, ai servitorilor şi ai cumnaţilor – cu Shireenbai uitându-se după el – şi fu cât pe ce să i se oprească inima în loc. Nu-şi putea imagina că ar fi fost în stare să supravieţuiască unei asemenea umilinţe publice: şi totuşi, mai ştia şi că dacă ar fi ajuns într-o situaţie ca aceea, şi el, la fel ca Punhyqua, n-ar fi avut de ales; la urma urmei, nu putea să conteze pe simpla ruşine ca să-i dăruiască eliberarea morţii.

Năucit, Bahram porni spre Achha Hong, cu Neel pe urme.

Un jug la gâtul lui Punhyqua! Clătină din cap, fără să-i vină a crede. Un om care valora cel puţin zece milioane de dolari? Lumea îşi ieşise din minţi. Din minţi îşi ieşise.

9 decembrie, Hotelul Markwick

O, draga mea dragă Puggly, aici s-a întâmplat cea mai *înfricoşătoare* dandana, şi a dus la nişte evenimente atât de *extraordinare,* încât şi-acuma mi se învârteşte capul. S-au întâmplat atâtea, că pare imposibil să fi început doar alaltăieri – dar aşa a fost, şi abia dacă-mi vine să cred, fiindcă ziua începuse într-un mod atât de *promiţător.*

Reuşisem în sfârşit, vezi tu, să-l determin pe Jacqua să-mi pozeze! Şi a trebuit să duc ceva muncă de lămurire, poţi fi sigură, căci nu numai că a trebuit să-l conving pe *el,* dar a mai fost nevoie şi să îl înduplec pe Lamqua să-l scutească de îndatoririle lui din atelier. Acesta nu s-a grăbit deloc s-o facă, de teamă să nu stârnească nemulţumirea celorlalţi ucenici, şi abia când i-am oferit o copie a altei pânze Chinnery recente de-ale mele problema s-a rezolvat în favoarea mea. L-am adus pe Jacqua înapoi la Hotelul Markwick, ca pe un trofeu cucerit în bătălie – şi eram aşa de emoţionat de triumf, încât efectiv i-am *trântit* de-a binelea uşa-n nas domnului Markwick (care, desigur, ne urmase îndeaproape, mormăind şi bodogănind în modul cel mai *odios).*

A fost prima oară când Jacqua – sau oricine altcineva, la o adică – intra în odaia mea, şi mărturisesc că eram puţin cam îngrijorat să nu-l deranjeze dezordinea (căci el este atât de *disciplinat* în tot ceea ce face). Dar Jacqua, dimpotrivă, se *distra* de minune – sau cel puţin aşa îmi place să cred, căci a râs în hohote când pe singurul meu scaun a fost descoperit un pantof (dar dacă am dreptul să văd în asta un semn de amuzament, nu ştiu, căci am observat că uneori chinezii râd când sunt *şocaţi).* Din fericire, asta nu l-a împiedicat să se aşeze pe scaun, altfel aş fi avut altă problemă pe cap – căci mă hotărâsem deja, înţelegi, să-l pictez în poziţie şezând, după modelul „Sfântului Ioan Botezătorul" al lui Andrea del Sarto (sunt sigur că ţi-am arătat o gravură – este cu adevărat cea mai *prodigioasă* pictură – a unui tânăr a cărui robă a fost trasă în jos

până la talie, dezgolind un piept splendid, musculos şi *absolut* profan). Desigur, n-am fost atât de neobrăzat încât să-i propun lui Jacqua să se dezbrace în acelaşi mod (nu sunt, cum bine ştii, iubita mea Puggle-bunny, unul dintre acei pictori slabi care au nevoie să *vadă* un trup în scopul de a-l reproduce) – şi-n plus, nu voiam să par prea *îndrăzneţ*... pe lângă care, în camera mea e şi destul de frig, şi nu se cuvine, cred, să-mi *incomodez* Prietenii (decât, poate, când va fi puţin mai cald...).

Totuşi, mi-am permis libertatea de a aranja trupul lui Jacqua aşa cum voiam, iar el îndură acest abuz cu atâta voie bună, încât s-ar putea să fi stăruit asupra sarcinii mai mult timp decât ar fi trebuit. Căci abia îmi reparasem şevaletul, când ne-a întrerupt un *vacarm* asurzitor de pe Maidan. Amândoi am alergat pe terasă, unde ne-a întâmpinat un spectacol cum *nu se poate* mai dezgustător. Pe Maidan se adunase o mulţime numeroasă de oameni care alergau încoace şi-ncolo în dezordine. În mijlocul tamashaului se zărea un paltan de sepoy Manchu cu steaguri, fanioane şi panaşe ieşindu-le din coifuri şi uniforme. Paltanul mărşăluia pe Maidan, într-o formaţie dispusă în careu, iar în centru se vedeau vreo duzină de prizonieri, legaţi unii de alţii cu lanţuri. Oamenii din jur se îmbulzeau aşa de tare, încât captivilor nu li se vedeau decât capetele – iar dintre acestea, doar câteva erau tunse şi cu coadă, după moda chinezească: celelalte purtau turbane sau eşarfe, într-un stil hindustan inconfundabil!

Achhai în lanţuri? Comisariatul local se impune atât de rar asupra străinilor, încât Jacqua a fost la fel de uimit ca mine: nici el nu mai văzuse vreodată aşa ceva. Cine puteau fi acei nefericiţi achhai? Ce crimă comiseseră?

Cuprinşi de curiozitate, Jacqua şi cu mine am coborât în goană pe Maidan şi ne-am repezit în mulţime.

Lui Jacqua nu i-a luat mai mult de câteva minute ca să afle ce se petrecea: trupele făcuseră o razie în casa domnului Innes din Fabrica Râului, şi-l prinseseră *in flagrante,* descărcând opiu de pe cuterul unei corăbii. Îi arestaseră pe oamenii de la bord, printre care se numărau şi doi localnici, care serviseră ca ghizi. Ceilalţi membri ai echipajului erau lascari şi acum aveau să fie încarceraţi şi ei

într-un chowki din oraşul fortificat!

Cele două călăuze aveau trupurile pline de vânătăi şi hainele sfâşiate în bucăţi. Lascarii erau nevătămaţi, dar şi ei arătau de toată mila desculţi şi în kurtiurile şi pantalonii lor subţiri de bumbac fără niciun alt veşmânt care să-i apere de frig decât bandhna de pe capete şi cumbliile din jurul umerilor. Pesemne erau scoşi din minţi de spaimă, dar n-o arătau: păreau stoici şi resemnaţi, în felul obişnuit al achhailor. Deşi ştiam că erau contrabandişti şi-şi meritau cu prisosinţă soarta, mărturisesc că nu mi-am putut stăpâni un sentiment de milă, în timp ce-i priveam cum îşi târşâiau picioarele, cu ochii în pământ: oare eu ce-aş fi făcut, m-am întrebat, dacă eram în locul lor, într-un oraş străin, înconjurat de o gloată furioasă şi dus spre o închisoare celestă?

Cu ajutorul lui Jacqua, m-am înghesuit până în primele rânduri ale mulţimii, care între timp se aduna tot mai strâns în jurul paznicilor şi al captivilor acestora. Paltanul intra acum pe Strada Chinei Vechi şi, m-am pomenit împins până ce am ajuns umăr la umăr cu unul dintre lascari. Era slab de constituţie, dar arăta vânjos şi, cu toate că şi el îşi ţinea capul în piept asemenea celorlalţi, aveam impresia că e destul de tânăr. Ajunsesem destul de aproape ca să văd că năframa murdară din jurul capului său era o gamchha veche şi decolorată, ceea ce m-a făcut să mă întreb dacă nu cumva o fi fost din Bengal, aşa cum sunt atâţia alţi lascari.

Hărmălaia mulţimii creştea tot mai mult, pe când străbăteam spaţiul strâmt al străzii. Acest lucru distrăgea atenţia paznicilor, aşa că am putut să mă apropii şi mai mult de tânărul lascar: nu-i vedeam decât o parte a feţei, dar ceva anume la linia bărbiei lui m-a făcut să-mi spun că-l mai văzusem undeva... Mulţimea se îndesise într-atâta, încât nu puteam să-l văd bine – dar îţi jur că, din locul unde mă aflam, semăna foarte mult cu „fratele" ăla al tău: scumpul tău Jodu.

Dar nu trebuie să-ţi faci griji, Puggly dragă. În primul rând, nu pot fi sigur cine era băiatul – iar Jacqua mă asigură oricum că soarta acestor lascari nu va fi „cap tăiatii" (mărturisesc că l-am implorat să se intereseze, căci nu mai reuşeam să scap de acest gând...) – dar nu, stai liniştită, nu se va ajunge acolo; au fost doar

încarceraţi în citadelă, şi atâta tot.

Din ziua aceea încoace, în Fanqui-town a revenit o aparentă normalitate, deşi nimic nu mai e aşa cum fusese înainte. Fabrica Râului, unde locuieşte domnul Innes, este sub asediu, cu gărzi şi soldaţi postaţi peste tot în jurul ei. Te-ai putea întreba de ce nu intră în fabrică, pentru a-l captura pe domnul Innes. După câte zice Zadig Bey, n-au s-o facă fiindcă aici domneşte dintotdeauna obiceiul ca negustorii din Co-Hong să stea zălog pentru cei străini. Autorităţile insistă că e de datoria hongiştilor să-l alunge pe Innes din Canton: dacă nu vrea să plece, ei sunt cei care vor avea de suferit – iar pedepsele aplicate lor sunt cu adevărat *înfiorătoare*.

Am ajuns să văd dovada în sensul ăsta cu ochii mei, când am făcut următoarea încercare de a vizita Pepiniera Fluviului Perlei.

Dar nu trebuie să mă grăbesc prea tare: antecedentele acestei mici călătorii vor fi de un mare interes pentru tine, căci se referă în mod direct la picturile tale.

Pachetul pe care l-ai expediat săptămâna trecută mi-a fost adus acum patru zile – ce noroc avem că domnişoara Ellen Penrose pregătise o serie completă de ilustraţii (şi trebuie să spun, dacă-mi pot permite, că sunt surprinzător de *competente).* Pachetul nici n-ar fi putut să sosească într-un moment mai potrivit – sau, cel puţin, aşa mi-am zis eu – căci se stabilise, aşa cum poate mai ţii minte, ca Ah-med să mă ia de la hotel chiar a doua zi, după exact o săptămână de la vizita mea anterioară la Pepiniera Fluviului Perlei. Dorinţa mea de a-l vedea pe domnul Chan fiind la fel de mare, am început să mă pregătesc cu nerăbdare pentru sosirea lui Ah-med. După ce am împachetat picturile tale într-un sac, i-am spus domnului Markwick că aştept un vizitator şi doresc să fiu informat de îndată ce soseşte.

Nu mi-am petrecut fără folos acest răstimp, căci am reuşit să încep o schiţă a torsului lui Jacqua – şi totuşi, nici nu-ţi poţi imagina ce *dezamăgit* am fost, Puggly dragă, când Ah-med n-a apărut! Eram de-a dreptul *şocat* – dar şi nemulţumit, iar când ceasul capelei a bătut de şase, am hotărât să nu mai aştept. L-am căutat pe Jacqua şi i-am spus că sunt *decis* să mă duc la Fa-Tee de unul singur, chiar a doua zi dimineaţa, cu o barcă închiriată. Spre

marea mea plăcere, s-a oferit să mă însoţească (aşa cum chiar sperasem), spunând chiar că va face el rost de o barcă.

Aşa că a doua zi în zori am pornit la drum, şi nici nu poţi concepe, dragă Puggly, ce *speranţe* îmi făceam. Toate împrejurările păreau peste măsură de propice: era o zi frumoasă, iar ambarcaţiunea nu era o coracle mică şi oribilă, mânuită de harpii, ci un sampan cu un vâslaş bătrân şi cumsecade. Recunosc, era un pic cam strâmt, ceea ce însemna că Jacqua şi cu mine trebuia să stăm alăturaţi şi adeseori eram nevoiţi să ne ţinem unul de altul, din cauza zguduiturilor. Dar asta făcea călătoria să fie doar şi mai interesantă, aşa că ne-am hotărât s-o mai prelungim un pic, luând-o puţin în josul râului. Abia când am trecut de obişnuitele semne de reper – grindul Shamian, Fortul Olandez, locurile de execuţie – ne-a atras atenţia faptul că pe mal se adunase o mulţime imensă, ca să caşte gura la un soi de tamasha ce era reprezentată pe o barjă.

Apropiindu-ne încă puţin, ne-am dat seama că spectacolul consta în expunerea publică a unui om cu un jug uriaş de lemn în jurul gâtului. Jacqua a vorbit cu câţiva barcagii din apropiere şi a aflat că omul acela era acuzat de cârdăşie cu nenorocitul de domn Innes: astfel era pedepsit pentru complicitate la contrabanda cu opiu. Un barcagiu a mai spus că se putea chiar să fie *decapitat,* dacă domnul Innes nu părăsea oraşul!

Am presupus, desigur, că omul era un Borfaş sau un Escroc, cam la fel ca domnul Innes însuşi – aşa că vei înţelege, scumpă Puggly, ce *oroare* m-a cuprins când am ajuns destul de aproape ca să-l văd bine pe acuzat. Căci nu era altul decât Punhyqua, eminentul hongist şi connoisseur al florilor şi al grădinilor!

Era atât de deprimant să-l văd aşa, cu scândura aceea imensă în jurul gâtului şi mii de oameni râzând de el, încât am *tânjit* să fiu dus cât mai repede la Fa-Tee – dar aşa ceva s-a dovedit imposibil. Abia făcuserăm calea-ntoarsă, ca să pornim spre Fa-Tee, când am ajuns la o stavilă unde ni s-a spus că intraseră în vigoare reguli noi şi nu puteam merge mai departe fără un chop special. Aşa că ne-am întors şi, revenind la Markwick, am descoperit că oricum ne-am fi dus degeaba – căci, între timp, Ah-med venise la hotel ca să mă informeze că domnul Chan plecase din oraş cu treburi

urgente!

De-atunci, nu l-am mai văzut nicăieri pe Ah-med, şi nici de la domnul Chan n-am mai primit vreo veste – dar acest lucru nu e surprinzător, poate, căci atmosfera din Fanqui-town a devenit *alarmant* de încărcată. Domnul Innes refuză în continuare să plece, şi în fiecare zi se aud zvonuri despre noi sancţiuni şi ameninţări la adresa lui. Într-o după-amiază, s-au amplasat pancarte peste tot în jurul Fabricii Râului, scrise în chineză şi în engleză. Am luat şi eu una, ca amintire, şi nu pot rezista fără să-ţi copiez conţinutul ei, căci ştiu că te va interesa.

„La data de trei ale acestei luni, negustorul străin Innes, nesocotind cu mare îndrăzneală legile, a adus clandestin opiu la Canton, cu o ambarcaţiune care a fost capturată de guvern. Innes sfidează pe faţă mandatele imperiale şi manifestă cel mai suprem dispreţ faţă de propria lui reputaţie. Conduita lui merită un ultragiu universal. Prin urmare, refuzăm să mai desfăşurăm orice fel de afaceri cu el şi nu-i vom permite să locuiască în clădirile noastre: în consecinţă, ne afişăm hotărârea în modul cel mai explicit, astfel încât toţi oamenii rezonabili să se informeze în legătură cu aceasta şi să fie avertizaţi din timp."

Nu-i aşa că e cel mai *rău-prevestitor* anunţ? Dar domnul Innes e un asemenea om, încât nici chiar lucrul ăsta nu l-a impresionat.

Cea mai ciudată parte a întregii afaceri, spune Zadig Bey, este aceea că nu se poate ca domnul Innes să fi acţionat de unul singur – trebuie să fi avut complici şi e foarte posibil să-şi poată uşura povara vinovăţiei, dacă ar da vina şi pe aceştia. Dar a refuzat cu străşnicie să facă una ca asta, preferând în schimb să se declare complet nevinovat de toate acuzaţiile aduse contra lui (deşi a fost prins asupra faptului chiar în timp ce descărca opiu în pragul propriei lui case!). Dar domnul Innes susţine că drogul a fost plasat la bordul cuterului de către vameşii chinezi (ceea ce, desigur, e absolut *ridicol)* şi nu va accepta nici cea mai mică acuzaţie. Această atitudine i-a pus pe hongişti într-o dilemă teribilă. Au ţinut multe întruniri şi au emis nenumărate note scrise, dar fără niciun rezultat, iar acum au ajuns la capătul răbdării.

S-ar mai putea însă, totuşi, să se ajungă la o decizie. Zadig Bey a auzit de la prietenul lui, domnul Moddie, că hongiştii au solicitat acum o întâlnire de taină cu Comitetul: vor să fie prezent şi domnul Innes, ca să-l poată confrunta în mod direct cu acuzaţiile care i se aduc. Poate speră să determine Camera de Comerţ să acţioneze împotriva domnului Innes ca să nu se compromită – şi ar fi de dorit, la modul cel mai *onest,* să se aleagă ceva din asta, draga mea ştrengăriţă Puggle, căci între timp traficul pe râu s-a redus până aproape de dispariţie şi nu ştiu cum sau când voi găsi o barcă pentru a-ţi trimite scrisoarea asta.

Bahram crezuse că şedinţa specială a Comitetului avea să se ţină în Sala Mare de la parterul Camerei de Comerţ. Dar, prezentându-se acolo, a aflat că locul fusese modificat, la cererea expresă a negustorilor din Co-Hong: având în vedere natura confidenţială a procedurilor, aceştia solicitaseră ca reuniunea să se mute într-un mediu mai izolat. Atunci, domnul Lindsay hotărâse s-o ţină în salonul personal al preşedintelui, la etajul doi – acest nivel, conţinând mai multe săli de întrunire şi birouri private, era accesibil numai preşedintelui, Comitetului şi câtorva membri din personalul Camerei.

În timp ce se apropia de salon, Bahram auzi înăuntru un glas ridicat, răsunând cu ecou:

– Nu, domnule, n-am să plec din Canton şi nu mă puteţi obliga s-o fac! Daţi-mi voie să vă reamintesc că nu sunt membru al acestei Camere. Sunt un om liber, domnule, şi nu mă supun niciunei voci de muritor. Aţi face bine să reţineţi acest lucru.

Era Innes, iar sunetul glasului său îl făcu pe Bahram să-şi măsoare pasul.

De câteva zile, Bahram se îngrozea la gândul de a ajunge faţă-n faţă cu oricare dintre cei doi oameni cărora le stătea în putere să-l implice în afacerea Fabrica Râului: Allow şi Innes. Dar Allow dispăruse în chip providenţial – Vico auzise un zvon cum că fugise din ţară – cât despre Innes, aceasta era prima dată, după ziua aceea, când el şi Bahram aveau să se afle în aceeaşi încăpere. Înainte de a intra, Bahram trase adânc aer în piept.

Între timp, luase cuvântul Charles King:

– Domnule Innes, dacă puneţi atâta preţ pe libertatea cu care vă lăudaţi, atunci trebuie să acceptaţi consecinţele propriilor dumneavoastră fapte. Nu vă daţi seama unde au dus aceste acţiuni? Nu înţelegeţi că aţi atras un dezastru asupra lui Punhyqua – ba chiar, a noastră, a tuturor?

Salonul preşedintelui era spaţios şi bine mobilat, cu ferestre prin care se vedeau bine Lacul Lebedei Albe şi Râul de Miazănoapte. Pe consola de marmură stătea o pereche de magnifice vaze Ming, iar între ele, faţă-n faţă, două casete de prizat lăcuite. Membrii Comitetului se adunaseră în capătul îndepărtat al camerei, stând în jurul consolei: toţi erau aşezaţi, cu excepţia lui William Jardine, care stătea cu spatele spre consolă. Deşi domnul Lindsay deţinea funcţia de preşedinte, din atitudinea autoritară a lui Jardine se vedea clar că el avea să prezideze procedurile. Pe chipul lui calm apăruse un uşor zâmbet, în timp ce asculta schimbul de replici dintre Innes şi King.

– Necazul lui Punhyqua nu poate fi pus în seama mea! strigă Innes. Mandarinii sunt de vină. Nu mă puteţi trage pe mine la răspundere pentru idioţenia lor.

Toţi erau atât de absorbiţi în discuţie, încât numai Dent păru să observe apariţia lui Bahram. Îl salută cu o înclinare scurtă a capului şi-i făcu semn să ia loc pe scaunul liber dintre el şi domnul Slade.

În timp ce se aşeza, Bahram îl auzi pe Jardine intervenind, pe tonul său placid şi rezonabil ca de obicei:

– Ei, Charles, trebuie să recunoşti că aici Innes are dreptate. Celeştii au încurcat îngrozitor lucrurile, ca întotdeauna.

– Dar, domnule, răspunse King, situaţia actuală s-a creat exclusiv din cauza acţiunilor domnului Innes. Lui îi stă în putere s-o rezolve – nu are de făcut altceva decât să plece. Ţinând seama de suferinţele şi problemele pe care le provoacă prezenţa lui, cu siguranţă că plecarea sa imediată ar fi singura soluţie rezonabilă, nu?

Aceste cuvinte atraseră o reacţie vehementă din partea domnului Slade, care se foia nervos pe scaun.

– Nu! Soarta domnului Innes nu este singura care-i în joc aici. Se pune problema unui principiu mult mai important, şi are de-a face cu puterile acestei Camere. În nicio împrejurare nu poate fi lăsată să-i dicteze unui negustor liber – aşa ceva ar fi un abuz intolerabil asupra libertăţilor noastre.

Dent dăduse viguros din cap în tot timpul tiradei lui Slade, iar acum vorbi şi el:

– Daţi-mi voie să fiu cât se poate de clar: dacă această Cameră încearcă să se afirme ca un guvern din umbră, atunci voi fi primul care să demisioneze din ea. A fost înfiinţată ca să faciliteze afacerile şi comerţul. Nu are nicio jurisdicţie asupra noastră şi este de cea mai mare importanţă ca acest principiu să fie respectat. Altfel, celeştii vor încerca la tot pasul să se folosească de Cameră pentru a ne supune voinţei lor. E clar de ce ne-au cerut să ne întrunim azi – şi, după părerea mea, asta ne dă un motiv foarte întemeiat de a rămâne uniţi în a-l sprijini pe domnul Innes.

– Să-l sprijinim pe Innes?

În glasul lui Charles King se făcea acum simţită o notă de neîncredere.

– S-a comis un delict şi noi trebuie să-l susţinem pe făptaş? În numele libertăţii?

– Dar, Charles, replică Jardine, cu voce calmă, cu toate acestea, Dent are dreptate. Camera nu are autoritate asupra niciunuia dintre noi.

Charles King îşi ridică mâinile la tâmple.

– Permiteţi-mi să vă reamintesc, domnilor, care e miza în discuţie: este capul lui Punhyqua. Ne este bun prieten tuturor şi colegii lui din Co-Hong vor veni aici să pledeze pentru viaţa lui. Îi vom respinge pe temeiul legalităţii?

– Te rog! ripostă Slade. Fii aşa de bun şi scuteşte-ne de melodramele astea bulgăreşti! Dacă n-ai fi atât de pătimaş, ţi-ar fi clar că mai sunt şi alte...

– Domnilor, domnilor! îl întrerupse Jardine. Sunt nevoit să vă rog să vă abţineţi. Om fi având noi divergenţele noastre în această chestiune, dar nu e în niciun caz momentul şi locul ca să ni le punem pe masă.

În timp ce vorbea, se apropie un steward ca să-i şoptească ceva la ureche. Jardine dădu din cap, înainte de a se întoarce spre ceilalţi:

– Tocmai am fost informat că au sosit hongiştii. Înainte de a fi poftiţi înăuntru, aş dori să vă amintesc că, indiferent de opiniile noastre personale, domnul Lindsay este acela care trebuie să vorbească în numele nostru – şi nu altcineva. Înţeleg că e clar, da?

Îşi plimbă privirea împrejurul întregii camere, pentru a se opri în cele din urmă asupra lui Charles King.

– A, deci aşa rămâne? întrebă King, cu o lucire furioasă în ochi. Aţi stabilit deja totul, între voi?

– Şi dacă am făcut-o, care-i problema? i-o întoarse calm Jardine. Domnul Lindsay e preşedintele. Are dreptul de a vorbi în numele Camerei.

Domnul King făcu un gest dezgustat.

– Prea bine, atunci. Să terminăm odată cu şarada asta. N-are decât să spună ce vrea.

Un alt steward intră, ca să anunţe sosirea negustorilor din Co-Hong, şi toţi cei prezenţi se ridicară în picioare. Delegaţia consta din patru neguţători, conduşi de cel mai vârstnic membru al breslei, Howqua. Cu toţii purtau obişnuita lor ţinută formală, cu nasturi, broderii şi canafi de rang etalaţi la vedere pe robe şi pălării.

În oricare altă situaţie, ar fi avut loc un schimb bogat de chin-chin-uri între hongişti şi fanquii, dar acum, parcă în semn de respect faţă de gravitatea situaţiei, membrii delegaţiei se opriră în uşă, cu nişte expresii imobile şi severe, în timp ce servitorii lor rearanjau locurile din salon, punând patru scaune în şir, unul lângă altul, cu faţa spre toată lumea.

Apoi, magnaţii o luară iar din loc, toţi în acelaşi timp, şi merseră drept spre scaune, unde se aşezară în cele mai ţepene poziţii formale, cu mâinile ascunse în poală. Agitaţia nu li se observa decât în freamătul ocazional al mânecilor largi.

Fără nimic din obişnuitele preambuluri şi cuvântări protocolare, un tălmaci veni la domnul Lindsay şi-i înmână un sul de hârtie. Când sigiliul fu rupt, se descoperi că documentul era scris în chine-

ză – dar domnul Fearon, traducătorul Camerei, era în apropiere, şi duse sulul în antecameră ca să-l desluşească atâta cât putea.

În lipsa lui, care dură o jumătate bună de oră, se vorbi foarte puţin: negustorii hongişti refuzară tratațiile pretenţioase pregătite pentru ei – prăjituri, plăcinte, dulceţuri şi şerbeturi – şi continuară să stea tot timpul încremeniţi, cu privirile drept înainte. Numai Charles King încercă să lege o conversaţie, dar chipurile celor din Co-Hong erau atât de severe, încât şi el se lăsă curând păgubaş.

Fiecare dintre cei prezenţi îşi amintea câte toasturi şi bârfe schimbaseră cu magnaţii din Co-Hong, la nenumărate banchete, festinuri în aer liber şi petreceri pe apă. Toţi oamenii aflaţi în încăpere vorbeau fluent dialectul pidgin şi, cu diverse ocazii, îl folosiseră pentru a discuta lucruri despre care n-ar fi vorbit nici măcar cu propriile lor neveste – amante, horoscoape, probleme digestive şi financiare. Acum, însă, nimeni nu scotea o vorbă.

În stânga stătea aşezat Howqua cel slab şi ascetic: el era acela care-i dăruise lui Bahram mult iubitul birou. În capătul din dreapta se găsea Mowqua, care cândva îi încredinţase lui Bahram sarcina de a cumpăra perle pentru nunta fiicei sale; în centru era Moheiqua, un om despre care se zvonise că era atât de demn de încredere, încât ajunsese să înapoieze banii primiţi pentru un transport întreg de ceai, numai fiindcă o singură ladă fusese inferioară calitativ.

Relaţiile de încredere şi bunăvoinţă care-i lega pe hongişti de fanquii erau cu atât mai puternice, cu cât se strânseseră peste prăpăstiile aparent de netrecut ale limbii, apartenenţei şi loialităţii: acum însă, deşi amintirea acelor legături era extrem de vie în minţile tuturor celor prezenţi, nicio urmă din ea nu se mai vedea pe chipurile ce se săgetau din priviri dintr-o parte a încăperii în cealaltă.

Când domnul Fearon reveni, atmosfera nerăbdătoare din cameră era atât de încordată încât păru să se spargă. Adresându-i-se domnului Lindsay, tălmaciul începu prin a spune:

– Mă tem că n-am putut traduce în întregime comunicarea, domnule, dar mă voi strădui să vă prezint esenţialul. Din fericire,

se repetă unele fragmente din schimburile noastre anterioare de mesaje cu Co-Hong-ul.

– Te rog, să începi, domnule Fearon. Te ascultăm cu cea mai mare atenţie.

Domnul Fearon începu să citească de pe foaie:

– „Noi, negustorii din Co-Hong, v-am trimis în repetate rânduri, domnilor, cópii ale legilor şi edictelor care reglementează comerţul nostru în Canton. Dumneavoastră însă, domnilor, considerându-le lipsite de importanţă, le-aţi dat deoparte fără a le învrednici nici cu cea mai mică atenţie. Recent, guvernul a capturat o cantitate de opiu pe care domnul Innes încerca s-o introducă în oraş, pe cale de contrabandă. În consecinţa acestui fapt, unul dintre colegii noştri a fost condamnat la pedeapsa de a purta jugul în public. Dumneavoastră, domnilor, aţi văzut cu toţii acest lucru, sau aţi auzit de el."

La auzul acestor cuvinte, pe Bahram îl străbătu un fior: imaginea lui Punhyqua, chinuindu-se sub greutatea jugului, continua să-i ardă ochii. Cât de multe palme unsese Punhyqua de-a lungul anilor? Câte ciocuri umezise? În toată viaţa lui, probabil că împărţise milioane de taeli printre oficialităţile provinciei; până şi oamenii care veniseră să-l aresteze profitaseră, poate, de pe urma mărinimiei lui, într-un moment sau altul. Şu totuşi, asta nu folosise cu nimic spre a-i împiedica arestarea.

În cealaltă parte a camerei, domnul Fearon continua să citească:

– „Am înfiinţat honguri pentru a face comerţ cu dumneavoastră, domnilor, în speranţa de a câştiga ceva bani, şi ca să vă asigurăm că toate se desfăşoară paşnic, în avantajul nostru reciproc. Dar străinii, făcând contrabandă cu opiu, ne-au implicat mereu în necazuri. Întrebaţi-vă, domnilor, cum v-aţi simţi dumneavoastră, în locul nostru. Cu siguranţă, printre dumneavoastră există destui oameni rezonabili. Comerţul a fost suspendat, iar acum suntem nevoiţi să punem unele condiţii noi, înainte de a-l redeschide, şi suntem hotărâţi să nu mai îndurăm nelegiuirile altora. Prin urmare, dacă un străin, oricare ar fi acela, mai încearcă să aducă prin contrabandă, în fabricile noastre, opiu, sau oricare alt

articol interzis de lege, vom cere imediat guvernului ca fapta să fie tratată conform legii, iar delincvenții să fie evacuați din locuințele lor. Mai mult decât atât, în legătură cu negustorul străin, domnul Innes, fiindcă acesta este un om care face clandestin contrabandă cu opiu în Canton, Excelența Sa Guvernatorul a dispus, prin edict, să fie alungat din orașul acesta."

Involuntar, ochii lui Bahram se îndreptară spre Innes, care se uita pe fereastră cu o expresie ciudat de lezată pe chip. La vederea lui, Bahram simți un val de compasiune: dacă omul acela n-ar fi păstrat tăcerea, acum și el s-ar fi confruntat cu perspectiva unui exil permanent din Canton.

Ce-ar fi însemnat să nu mai vadă niciodată Maidanul? Să i se interzică pentru totdeauna să mai pună piciorul în China? Acum își dădea seama, mai clar ca oricând, că acel loc fusese o parte esențială din existența lui, și nu numai din motive de afaceri: acolo, la Canton, se simțise întotdeauna cel mai plin de viață, acolo învățase să trăiască. Fără evadarea și refugiul în Fanqui-town, ar fi rămas pe vecie prizonier în conacul Mistrie; ar fi fost un om neînsemnat, un ratat, disprețuit ca o rudă săracă. China era aceea care-l scutise de o asemenea soartă; Cantonul îi dăruise averea, prietenii, statutul social, un fiu... Acel oraș era cel care-l îmbogățise cu cunoștințe ale dragostei și alte plăcerii carnale de care altfel n-ar fi avut parte niciodată. Dacă nu era Cantonul, și-ar fi trăit viața ca un om fără umbră.

Acum înțelegea de ce Innes insista atât de tare să-și afirme inocența; în asta subzista singura lui speranță de a se putea întoarce în China, la Canton – implicându-i pe alții, așa cum i-ar fi fost atât de ușor să facă, ar fi însemnat să se recunoască vinovat și, astfel, să accepte exilul definitiv.

De cealaltă parte a camerei, glasul domnului Fearon deveni mai puternic:

– „În caz că Innes refuză să plece, va trebui să dărâmăm clădirea în care locuiește, astfel încât să nu mai aibă un acoperiș deasupra capului. Niciun străin nu va avea voie să-i mai dea adăpost, ca să nu aibă și el necazuri. Trebuie să vă cerem să puneți acest document în circulație printre oamenii dumneavoastră și să-l

trimiteți la ziarele dumneavoastră, pentru a fi publicat. Să știți că toate acestea sunt consecințe ale unui edict pe care l-am primit de la Guvernator, în care Excelența Sa a amenințat că noi toți, negustorii din Co-Hong, vom purta jugul, dacă Innes nu pleacă din Canton numaidecât. Nu mai e timp. Dacă nu luați măsuri pentru a-l alunga pe Innes din oraș, Guvernatorul își va pune cu siguranță amenințarea în aplicare."

Aici, domnul Fearon se opri, iar peste toți cei din încăpere se lăsă o tăcere incomodă.

Cel care o sparse fu Innes:

– Dați-mi voie să spun încă o dată că nu sunt mai vinovat decât oricare altul prezent în această cameră, inclusiv acești distinși domni din Co-Hong. Nu văd niciun motiv pentru care ar trebui ca numai eu singur să port vina pentru o situație și niște împrejurări care s-au ivit prin consimțământul și înțelegerea noastră a tuturor. Iar Camera nu poate face nimic în acest sens. Ați face bine să explicați cum stau lucrurile, domnule Lindsay.

Multe perechi de ochi se întoarseră spre președintele Camerei, care se ridică în picioare pentru a se adresa hongiștilor.

– Ți-aș fi recunoscător, domnule Fearon, dacă i-ai informa pe mult stimații noștri prieteni și colegi din Co-Hong că, în această problemă, Camera nu are nicio putere. Întâmplător, domnul Innes nici măcar nu este membru al organizației noastre; se află azi aici la invitația mea expresă, dar trebuie să se rețină că asupra lui Camera nu are nicio jurisdicție. Domnul Innes își declară inocența față de acuzațiile aduse la adresa lui. Ca supus britanic, se bucură de anumite libertăți și nu-l putem face să părăsească orașul împotriva voinței lui.

În sinea sa, Bahram zâmbi în timp ce asculta argumentele lui Lindsay, care erau minunat de simple și în același timp irefutabile. Într-adevăr, nicio altă limbă în afară de engleză nu ar fi putut transforma atât de ușor o minciună într-o aserțiune susținută de o deplină legalitate.

Parcurgând camera cu privirea, Bahram observă că nu era singurul care fusese impresionat favorabil: discursul domnului Lindsay fusese întâmpinat de aprobarea generală a fanquiilor. În

cealaltă parte a încăperii, însă, pe măsură ce semnificaţia cuvintelor lui Lindsay îşi făcea efectul, pe chipurile negustorilor din Co-Hong începeau să apară expresii de neîncredere încărcată de oroare. Se sfătuiră în grabă între ei, după care le şoptiră iar ceva tălmacilor, care la rândul lor avură o scurtă convorbire cu domnul Fearon.

– Da, domnule Fearon?

– Domnule, am fost instruit să vă comunic următoarele: „Prin sfidarea obstinată a unui singur om, Innes, întregul comerţ extern este implicat în dificultăţi, ale căror consecinţe pot fi cu adevărat uriaşe. Vă cerem cu toată sinceritatea, domnilor, să vă străduiţi ca, folosind cele mai rezonabile argumente, să-l convingeţi pe Innes să plece din Canton chiar azi. Ne cunoaştem de ani de zile; aţi făcut afaceri nu numai cu noi, ci şi cu părinţii şi bunicii noştri. Dacă suntem obligaţi să purtăm jugul, reputaţia noastră va fi pătată iremediabil. Cu caracterele întinate, cum vom mai putea vreodată să continuăm comerţul, fie cu negustorii localnici, fie cu cei străini? Întrebaţi-vă, în numele îndelungatei noastre prietenii..."

Aici, traducerea lui Fearon fu întreruptă de Innes, care sări zgomotos în picioare.

– M-am săturat de toate astea! strigă el. N-am să mă las defăimat de o adunătură de burtă-galbeni păgâni. Mă arată cu degetul, şi totuşi cerul e martor că ei înşişi n-au pereche în păcătoşenie şi desfrâu. Ne-au stors de ultimul gologan, la tot pasul; dacă ar putea să ne prindă la strâmtoare în clipa asta, ar face-o cât ai clipi. Ei bine, eu nici măcar până la uşă nu m-aş osteni să mă duc, ca să-i scap de jug! Nu va fi decât o premoniţie a sorţii care-i aşteaptă pe lumea cealaltă.

Tonul lui Innes era atât de expresiv, încât vorbele lui nu mai aveau nevoie de nicio traducere; nici membrii delegaţiei Co-Hong nu aşteptară vreuna – atitudinea sfidătoare a lui Innes sărea în ochi.

Unul câte unul, hongiştii se ridicară în picioare, punând brusc capăt întrevederii. Numai Howqua făcu excepţie: la vârsta lui înaintată, era prea infirm ca să se ridice atât de repede de pe

scaun. În timp ce însoţitorii săi îl ajutau, se uită la câţiva dintre prietenii lui fanqui, printre care şi Bahram. Pe chip avea o expresie de uimire şi neîncredere: părea să întrebe din ochi cum se putuse ajunge la o asemenea situaţie.

În expresia incapabilă de înţelegere a bătrânului se citea ceva care-l reduse la tăcere chiar şi pe Innes. Negustorii străini stăteau tăcuţi, în timp ce delegaţia se retrăgea.

Abia plecaseră, când Innes se întoarse spre ceilalţi:

– Şi uitaţi-vă la voi, cum şedeţi aici cu mutrele astea lungi, în timp ce duhoarea ipocriziei voastre sufocă toată camera! Voi, cei care prezidaţi peste Sodoma zilelor noastre, îndrăzniţi să vă uitaţi la mine de parcă eu aş fi păcătosul! Printre voi, n-a rămas niciun păcat nesăvârşit, nicio poruncă neîncălcată – toate faptele voastre sunt ruşinoase în ochii Domnului. Lăcomia, adulterul, sodomia, hoţia – care a scăpat? E de ajuns doar să vă privesc mutrele, ca să ştiu de ce a dorit Domnul să aduc navele acelea în oraş – ca să grăbească distrugerea acestei citadele a păcatului. Dacă acest scop s-a realizat, nu pot decât să mă bucur. Iar dacă prezenţa mea în continuare aici apropie cu ceva ceasul plăţii, atunci nu pot decât să consider că e de datoria mea să rămân.

Se opri să-şi rotească privirea prin încăpere, apoi scuipă pe podea.

– Nu e printre voi niciunul care să nu ştie că, în comparaţie cu voi, toţi gentlemenii ăştia distinşi de tot căcatu', eu sunt un inocent – un om cinstit. Iar ăsta, daţi-mi voie să vă spun, domnilor, este singurul motiv pentru care aş putea alege să plec din Canton: fiindcă printre voi nu există niciunul care se merite compania lui James Innes.

12 decembrie

Nu-mi vine să cred, scumpa mea Puggly că scrisoarea asta a stat neputincioasă pe biroul meu atâtea zile. Dar aşa a fost, fiindcă n-am putut găsi nicio navă care s-o ducă la Hong Kong. Graţie domnului Innes, care încă n-a plecat din Canton, Comerţul s-a oprit *complet* în loc.

Dar ciudățenia, Pugglie-chérie, este că aceasta a fost o perioadă miraculos de fericită pentru mine – m-am simțit atât de bine încât nu mi-ar părea câtuși de puțin rău dacă tot acest Comerț ar rămâne oprit *pentru totdeauna!* Căci niciodată n-am găsit atâta bucurie în a picta ca în ultimele câteva zile. Jacqua vine să-mi pozeze ori de câte ori poate, și mărturisesc că nu întotdeauna lucrez atât de rapid pe cât aș putea – nu numai fiindcă-mi place compania lui, dar și pentru că e peste măsură de *instructiv.* Vei fi surprinsă, poate, să afli că nu s-a simțit deloc jignit să se vadă pictat cu torsul dezgolit. Ba chiar, a fost atât de bun încât să-mi rectifice și chiar să-mi *înfrumusețeze* rezultatele eforturilor – așa am descoperit că, asemenea multor alți ucenici de la atelier, studiase în profunzime pictura anatomică. A făcut asta la insistențele lui Lamqua, care se duce adesea la spitalul doctorului Parker, ca să picteze pacienții care au fost operați acolo. Aceste tablouri ale lui Lamqua sunt de-a dreptul *extraordinare* – în viața mea n-am mai văzut așa ceva. Reprezintă oameni cu brațe și picioare amputate, precum și pacienți care suferă de boli îngrozitoare – iar miracolul este acela că nu arată câtuși de puțin sinistre sau dezgustătoare, deși sunt scrupulos de detaliate și de o precizie meticuloasă. Sunt sigur că eu, unul, aș leșina pe loc dac-ar fi să privesc asemenea plăgi și leziuni, pentru indiferent cât de scurt timp – dar, după cum bine știi, eu sunt destul de *sensibil.* Totuși, din picturile lui Lamqua se desprinde o compasiune atât de minunată, încât tind să cred că faptul de a fi pictați de el s-ar putea chiar să facă parte din terapia pacienților. El pictează trupul omenesc ca și cum mutilările și imperfecțiunile ar constitui nu excepția, ci *regula,* o dovadă a vieții însăși. Este un mod de a privi anatomia care n-ar putea fi învățat niciodată într-o morgă sau prin disecția pe cadavre – căci carnea nu este niciodată lipsită de viață, sau viceversa.

Jacqua a asimilat și el câte ceva din această atitudine neimpresionabilă dar totuși tandră față de trupul omenesc, iar când mă corectează am uneori senzația că mă *mustră* – căci râde și spune că pictez carnea omenească așa cum poate ar face-o un tigru, ca și cum ar fi *hrană.* Acest lucru m-a făcut să mă gândesc din nou la torsul lui del Sarto de pe pânza mea: îmi dau seama că defectele

sale picturale subzistă chiar în perfecțiunea cărnii, care nu redă nimic din spiritul subiectului, ba chiar pare să se afle într-o contradicție totală cu acesta.

Dar tot răul e spre bine, căci nu mă deranjează câtuși de puțin să fiu criticat de Jacqua: asta-mi dă un motiv s-o iau de la început, iar uneori Jacqua îmi dă voie chiar să desenez după *natură* – ceea ce e mult mai avantajos, după cum am constatat, decât încercarea de a-mi aminti un tablou pe care nu l-am văzut niciodată, decât în reproduceri.

Dar asta nu-i tot, mia cara Pugglazón. Am mai primit și prima mea *comandă!* Și din partea cui? ai putea să te întrebi. Ei bine, clientul este nimeni altul decât domnul King, tânărul meu Géricault! A venit la mine când mă aflam pe Maidan, acum câteva zile, și a spus că în ultima vreme are foarte mult timp liber, din cauza întreruperii Comerțului, așa că poate aș dori să-i pictez portretul, dacă tot are răgaz să-mi pozeze? Firește că doresc, am spus, și am petrecut câteva după-amiezi în Fabrica Americană, unde locuiește.

Deși se poartă frumos cu mine, cred că domnul King este un om cam rezervat, dacă nu chiar reticent. La început, n-am stat prea mult de vorbă, dar apoi s-a întâmplat un lucru foarte curios. Într-o zi, l-am întâlnit pe domnul Slade pe Maidan, iar el m-a întrebat dacă e adevărat că pictez un portret al domnului King. Am spus că așa e, într-adevăr, așa că atunci a început să mă *hărțuiască,* cerându-mi socoteală cum de nu mi-e rușine să mă asociez cu un asemenea om – o făptură cu înclinații perverse și nefirești, care se înhăitează cu chinezii și le ținea partea împotriva alor lui. Am răspuns că nu știu nimic despre toate astea, și că domnul King m-a tratat întotdeauna cu bunătate, și-mi place foarte mult ca om. Domnul Slade a plecat, bombănind zgomotos; eu eram foarte zguduit, așa că nu m-am putut abține și i-am menționat această întâlnire ciudată domnului King. Spre surprinderea mea, domnul King a râs, destul de disprețuitor, și a mărturisit că nu se miră prea tare. Domnul Slade este un om peste măsură de sucit, a zis el: deși comportamentul său față de domnul King este adeseori jignitor în public, în particular îl *asaltează* adesea cu declarații de Prietenie – a fost chiar auzit cerându-i frizerului o șuviță din părul lui! Domnul

Slade vede numai depravare şi dorinţă, oriunde s-ar uita, afirmă domnul King, numai în el însuşi nu, acolo unde îşi au ele în primul rând sălaşul. Faptul că un om de acest soi, plin de furie şi de invective neîntemeiate, are prozeliţi în Fanqui-town este un motiv de *deznădejde,* susţine domnul King.

Oricât ar fi de detestabil, consider că se cuvine să-i mulţumesc domnului Slade pentru că a spart gheaţa între domnul King şi mine. Căci acum domnul King îmi vorbeşte cu o asemenea francheţe, încât simt că sunt pe cale să devin confidentul lui – ba chiar, mi-a cerut să-l numesc Charlie! Şi sunt convins, Puggly dragă, că îl *îndurerează* tot ceea ce se întâmplă aici! E de părere că negustorii străini poartă toată vina pentru actuala Situaţie: opiul i-a îmbogăţit atât de mult, încât nu mai pot concepe să se descurce fără el; nu înţeleg că a devenit imposibil să fie importat de către chinezi, fiindcă mii de oameni, dacă nu chiar milioane, i-au devenit *sclavi* – călugări, generali, gospodine, soldaţi, mandarini, studenţi. Şi mai periculoasă decât drogul, spune Charlie, este Corupţia care-l însoţeşte, căci sute de funcţionari oficiali primesc mită în scopul de a asigura continuarea comerţului. A devenit o chestiune de viaţă şi de moarte, zice el, pentru că în ultimii treizeci de ani importul de opiu în China a crescut *de zece ori.* Dacă chinezii nu opresc torentul de opiu, ţara lor va fi devorată din interior – şi, în cele mai pesimiste momente ale lui, crede că exact asta vor străinii, deşi vorbesc la nesfârşit numai despre Libertatea şi Religia pe care le aduc în China. Când sunt confruntaţi cu dovezile contrabandei lor, recurg la cele mai absurde subterfugii, crezând că-i pot păcăli pe chinezi – ceea ce nu se întâmplă niciodată. Lumea se teme că această ultimă afacere, privitoare la domnul Innes, a adus lucrurile într-un asemenea impas, încât se prea poate să izbucnească o Insurecţie sau o Răscoală (şi nu exagerez deloc, Puggly dragă, căci l-am întrebat pe Jacqua despre asta şi mi-a spus că e absolut adevărat. Are prieteni care pur şi simplu *ard de nerăbdare* să dea foc casei unde locuieşte domnul Innes – şi se abţin s-o facă numai de teama comisariatului local).

...Şi, o, scumpă Puggly, poate că n-ar fi trebuit să scriu aceste ultime rânduri, căci chiar în timp ce şed aici, scriind, văd de

la biroul meu că pe Maidan tocmai s-a iscat din nou o mare agitație. Văd cum năvălesc militari cu steaguri, însoțiți de gonguri, fanioane și petarde. S-au postat în jurul drapelului american, care se află chiar în mijlocul Maidanului, și împing oamenii înapoi cu cozile lăncilor, eliberând locul. În jurul lor a început să se adune mulțimea, iar acum au apărut și alți soldați, o trupă întreagă, și câțiva mandarini, în lectici. Mai că nu-mi vine să cred, dar au adus cu ei și un mecanism! Arată exact ca acela pe care l-am văzut pe terenul de execuție – un fel de cruce din lemn.

Inima mi s-a ridicat în gât, Puggly dragă... Nici nu pot să mai scriu...

Neel tocmai ieșea din Hongul Danez, unde fusese să ducă o scrisoare, când fu oprit în loc de un sunet neașteptat: un tropăit de picioare sincronizat, însoțit de tobe, gonguri și explozii de petarde.

Oprindu-se în fața ocolului de vite al Fabricii Daneze, Neel așteptă să vadă ce se întâmpla. Un moment mai târziu, o coloană de trupe năvăli din Strada Chinei Vechi. Picioarele lor, care păşeau ritmic, făceau să se ridice în spirală un nor de praf, în timp ce mergeau în pas alergător spre catargul înalt care purta steagul american.

Întâmplător, drapelul era înălțat nu în fața Fabricii Americane, ci într-a celei suedeze, căci în incinta aceleia locuia consulul american. Între Hongul Danez, care se afla în capătul îndepărtat al enclavei, și cel suedez, situat în mijloc, se mai găseau încă șase fabrici: cea spaniolă, cea franceză, cea mingqua, cea americană, cea paoushuna și Hongul Imperial. În doar câteva momente, sunetul tobelor, al gongurilor și al petardelor pătrunse în interiorul tuturor acestor fabrici. Apoi, dintr-odată, din ele începură să dea buzna afară comercianți, agenți, shroffi și negustori.

Era ora zece dimineața, cea mai agitată perioadă a zilei în Fanqui-town. Bacurile matinale de la Whampoa sosiseră cu vreo două ceasuri înainte, aducând obișnuitul contingent de marinari în permisie pe mal. Ajungând în enclava lascarilor și a cârciumarilor, se duseseră, ca de obicei, drept la dughenele cu shamshoo de pe Ulița Vierului, ca să se afume cât mai repede posibil. Acum, pe mă-

sură ce se ducea vestea despre sosirea trupelor, ieşeau în fugă să vadă ce se petrece. Neel îşi dădea seama că mulţi dintre ei luaseră la bord din greu; unii se clătinau pe picioare, iar alţii se rezemau greoi de umerii camarazilor.

Cum mulţimea creştea cu repeziciune, Neel avu nevoie de câteva minute bune ca să-şi croiască drum spre drapelul american, unde fusese degajat locul, pentru a fi ridicat un cort: un mandarin, în ţinută de ceremonie, stătea aşezat înăuntru, între doi asistenţi. La câţiva iarzi distanţă, chiar sub catarg, un pluton de soldaţi asamblau un aparat ciudat de lemn.

Izbucni din nou o rafală de gonguri şi corni, iar mulţimea se despărţi pentru a face loc unei alte coloane de soldaţi. Aceştia aduceau un scaun prins pe două prăjini lungi pentru umeri. În lectică era legat un om cu tunica deschisă, capul gol şi mâinile legate la spate. Se zbătea, azvârlindu-şi capul dintr-o parte în alta.

În timp ce gloata forfotea în jurul lui, Neel prinse frânturi de replici în dialectul bengalez răsăritean.

Haramzadatake gola-tipa mairra dibo naki? Au să-l gâtuiască pe nemernic?

Ta noyto ki? Dekchis ni, bokachodata kemni kaippa uthtase... D-apoi, cum? Uită-te cum mai tremură, bulangiul...

Astfel află Neel că stătea cot la cot cu doi lascari din Khulna, un tindal şi un classy. Tindalul ţinea o sticlă în mână; încântat că dăduse peste un conaţional bengalez, îl luă pe Neel pe după gât şi-i ridică sticla la buze:

Ia, trage o duşcă, că n-o să păţeşti nimic...

Neel încercă să împingă sticla la o parte, dar asta nu reuşi decât să-i facă pe cei doi lascari şi mai insistenţi. Alcoolul i se prelinse printre buze şi lăsă o dâră arzătoare, în timp ce-i străbătea trupul; ştia, după gust, că băutura fusese măsluită astfel încât să producă un efect rapid şi puternic. Deschizând gura, scoase limba arsă, făcându-i vânt cu palma. Asta îi amuză enorm pe cei doi lascari, care-i duseră iar sticla la gură.

De astă dată, Neel opuse o rezistenţă mult mai slabă: tăria shamshooului i se ridicase acum din stomac la cap, şi-l pătrundea prin toată fiinţa o căldură camaraderească. Erau băieţi buni, aceia

doi, cu accentele lor rustice atât de vesele; ce minunat de liniştitor se simţea, vorbind în bengaleză cu acei străini prietenoşi! Îşi aruncă braţele pe după umerii lor şi rămaseră toţi trei astfel înlănţuiţi, legănându-se uşor pe picioare, în timp ce urmăreau pregătirile pentru execuţie.

Shamshooul le dezlegase celor doi lascari limba, iar Neel află curând că amândoi erau angajaţi pe *Orwell,* un vas al Companiei Indiilor Orientale care în prezent zăcea la ancoră în Whampoa. Ultima lor călătorie fusese afectată de vremea rea şi se refugiaseră la Canton cu prima ocazie, sperând să şi-o scoată din minte.

Glasurile îngălate ale tovarăşilor de echipaj cu cei doi lascari se puteau auzi peste rumoarea mulţimii:

– ...la iute la moş Christosu' naibii acolo...

– ...În veci n-or să-l răstignească pe nicio cruce!

– ...Blasfemie afurisită, eu aşa-i zic...

Mişcările condamnatului, între timp, deveniseră şi mai disperate decât înainte. Capul era singura parte a trupului său care nu era legată de scaun, iar coada neîmpletită îi şfichiui dintr-o parte în alta; şuviţe groase de păr i se lipiseră de faţă, prinse în balele care-i curgeau din gură. Acum, la un ordin al funcţionarului oficial care conducea procedurile, un ajutor deschise o cutie şi scoase o pipă.

– Fir-aş-al-dracu! Îi dau să fumeze?

– Şi să n-am parte dacă n-o să...

– Opiu? Da' atuncea de ce capătă boneta calului, totuş'?

Între timp, prizonierul zărise şi el pipa şi se încorda spre ea din tot trupul, cu muşchii feţei încordându-i-se în jurul gurii căscate, care saliva. Când pipa îi fu vârâtă între buze, peste mulţime se lăsă tăcerea; nu se mai auzea decât sunetul absorbţiei lui însetate. Închise ochii, ţinând fumul în plămâni, după care, suflându-l afară, îşi încleştă iar gura pe pipă.

Tăcerea nefirească fu risipită de un strigăt indignat:

– Domnule, în numele compatrioţilor mei americani, trebuie să protestez...

Întorcând capul, Neel văzu că trei gentlemeni, îmbrăcaţi cu vestoane şi pălării, se apropiau de mandarinul din cort. Cuvintele lor se pierdură în vacarmul care urmă, dar era clar că schimbul de

replici dintre mandarini şi americani era foarte aprins, iar marinarii ovaţionau zgomotos.

– ...Aşa vezi, colega! Nu staţi şi-nduraţi...

– ...Zi-i-o p-a dreaptă – bagă-i sula-n coaste...

– ...Da' ce-ncântat de el îi, lăbaru'!

Disputa se sfârşi când cei trei americani porniră spre catarg, de unde coborâră drapelul. Apoi, unul dintre ei se întoarse spre mulţime şi începu să strige:

– Nu vedeţi ce se întâmplă aici, oameni buni? E o insultă cum nu s-a mai văzut în istoria acestei enclave! Plănuiesc să execute un om chiar sub steagurile noastre! Intenţia lor e cât se poate de clară – vor să dea pe noi vina pentru moartea acestui om. Ne acuză că am fi complicii lui! Şi nu numai atât. Făcând acest lucru aici, în Scuar, asociază steagurile noastre cu contrabanda şi traficul de droguri. Sălbaticii ăştia cu cozi lungi ne acuză – pe noi, Statele Unite şi Anglia! – de infracţiune şi crimă! Ce aveţi de spus, fraţilor? Veţi înghiţi totul? Îi veţi lăsa să ne profaneze stindardele?

– ...Nici pe viaţa-mi...

– ...Dacă le arde de cotonogeală, o s-aibă parte...

– ...Am un făcăleţ care-aşteaptă s-aibă careva chef de el...

În timp ce glasurile din mulţime răsunau tot mai tare, condamnatul rămăsese atât de tăcut, încât părea să nu mai aibă habar de situaţia lui: capul îi căzuse în piept şi arăta de parcă s-ar fi pierdut într-un vis.

Când doi soldaţi îi desfăcură legăturile şi-l ridicară în picioare, se sculă fără să protesteze şi porni împleticit spre eşafodajul care fusese înălţat pentru execuţia lui. Aproape ajunsese acolo, când îşi dădu capul pe spate ca să-l privească, şi părea că îl vede pentru prima oară parcă. Un ţipăt înecat îi bolborosi din gât, iar genunchii i se înmuiară.

– ...Nu c-arată ca o cină de câine...?

– ...Parc-ar fi o mătură-n călduri...

Glasurile se auzeau chiar din spatele lui Neel. Întorcându-se să privească, văzu un marinar mătăhălos, cu o sticlă goală în mână. încet, omul îşi luă avânt cu braţul, iar sticla zbură cu boltă peste mulţime. Explodă lângă soldaţi, care se răsuciră spre oameni, cu

armele pregătite. La vederea acestora, marinarii scoaseră un urlet din zeci de piepturi.

– Gălbejiții dreacu'...!

Strigătele celor doi lascari răsunară asurzitor în urechile lui Neel:

Banchodgulake, maar...!

Acum, Neel striga şi el obscenități. Glasul nu mai era doar al lui; devenise instrumentul unei mulțimi, al tuturor acelor oameni din jur, al acelor străini care se înfrățiseră – nu mai era nicio diferență între vocile lor, se uniră, iar corul îi vorbea spunându-i să ridice piatra care zăcea la picioarele lui, îndemnându-l s-o arunce, la fel cum făceau şi ceilalți – şi iat-o, piatra lui, una dintr-o grindină de pietre şi sticle, zburând peste Maidan, lovind soldații în coifurile de pe capete, plouând năprasnic peste mandarinul din cort. Chinezii o luară la goană, luându-l şi pe prizonier cu ei; fugea şi mandarinul, adăpostindu-se după armele ridicate ale soldaților.

Însuflețiți de victorie, marinarii începură să râdă.

– Îți zic io, Bill, de-o distracție ca asta n-avem parte-n fiecare zi!

După ce alungase echipa de execuție, gloata se repezi asupra lucrurilor pe care militarii le lăsaseră în urma lor – crucea de lemn, cortul, masa şi scaunele – sfărâmându-le pe toate în bucăți. Apoi, oamenii adunară resturile grămadă, turnară shamshoo peste ele şi le dădură foc. În timp ce se înălțau flăcările, un marinar îşi smulse banyanul şi-l aruncă în rug. Altul, îndemnat de colegi, îşi rupse pantalonii de pe el, punându-i şi pe ei în flăcări. Se porni un val de aplauze ritmice, îmboldindu-i să înceapă să danseze pe marinarii rămaşi pe jumătate goi.

Triumful de a fi zădărnicit execuția era la fel de îmbătător ca alcoolul, flăcările şi urletele. Neel era atât de absorbit în atmosfera sărbătorească, încât nu putea înțelege de ce noii săi prieteni lascari tăcuseră dintr-odată. Şi mai puțin pregătit fu când unul dintre ei îl trase de cot şi-i şopti:

Palao bhai, jaldi... Fugi! Pleacă de-aici!

De ce?

Uite-acolo: ditamai turma... de chinezi... vin încoace...

Peste un moment, asupra lor se prăvăli o ploaie de pietre. Una dintre ele îl nimeri pe Neel în umăr, doborându-l la pământ. Ridicând capul din praf, văzu că zeci, poate sute de orășeni năvăliseră pe Maidan. Smulgeau gardurile care înconjurau grădinile din enclavă, înarmându-se cu pari și palisade. Apoi, zări vreo jumătate de duzină de oameni venind în goană spre el, cu ciomegele ridicate. Adunându-se pe picioare, se repezi către Fungtai Hong; auzea pașii tropăind în urma lui și fu recunoscător, măcar o dată, că enclava era atât de mică – intrarea se afla la doar câțiva pași de locul unde căzuse.

În timp ce alerga într-acolo, văzu ușile închizându-se. Nu avea suflu ca să strige, dar cineva îl recunoscu și, ținând o ușă deschisă, începu să-i facă semne, chemându-l cu strigăte:

Bhago munshi-ji bhago! Fugi, munshi-ji, fugi!

Tocmai când era gata să intre, ceva îl lovi cu putere în tâmplă. Se clătină pe picioare și căzu la podea, înăuntru.

Când își reveni, era în cămăruța lui, pe pat. Capul îi vâjâia de durere, de la shamshoo ca și de la lovitură. Deschizând ochii, îl văzu pe Vico, care se uita la el, cu o lumânare în mână.

Munshi-ji? Cum te simți?

Groaznic.

Când încercă să se ridice, își simți capul învârtindu-se și căzu înapoi pe pernă.

Ce oră e?

Trecut de șapte seara. Ai zăcut leșinat în tot timpul cât a durat, munshi-ji.

Cât a durat ce?

Revolta. Știi, au fost cât pe ce să pătrundă înăuntru. Au atacat fabricile cu berbeci de asalt.

A murit cineva?

Nu, n-aș crede. Dar, tot ce se poate. Unii dintre sahibi și-au scos chiar și puștile. Îți dai seama ce s-ar fi întâmplat dacă trăgeau în mulțime? Noroc că a venit poliția înainte de a apuca să deschidă focul. Au oprit imediat totul – în câteva minute, nu mai era țipenie de om pe Maidan. Și pe urmă, tocmai când se lăsa liniștea, cine crezi c-a apărut?

Cine?

Căpitanul Elliott, reprezentantul britanic. Aflase cumva despre evenimente şi a venit în grabă de la Macao cu o echipă de sepoy şi lascari. Dacă mulţimea ar mai fi fost pe Maidan, probabil că oamenii lui ar fi deschis focul. Şi atunci, cine ştie ce s-ar fi întâmplat? Nooc că, între timp, se terminase totul.

Şi Căpitanul Elliott ce-a făcut?

A convocat o adunare şi a ţinut un discurs, ce altceva putea să facă? A spus că situaţia scapă de sub control şi că o să se ocupe personal ca navele britanice să nu mai fie folosite pentru a aduce opiu în Canton.

Aşa...?

Ridicându-se încet în capul oaselor, Neel îşi duse o mână la frunte şi simţi că-i fusese bandajată.

Şi Seth-ji? E bine?

Da. N-are nimic. S-a dus la Club să ia cina cu domnul Dent şi domnul Slade. Acum e linişte, agitaţia s-a potolit. Dacă n-ar fi gardurile smulse şi sticlele sparte de pe Maidan, nici n-ai crede că s-a întâmplat ceva.

– Totul merge întocmai aşa cum am prezis eu, comentă posomorât Dent, cu privirea în farfurie. În loc să ne protejeze libertăţile, Căpitanul Elliott intenţionează să dea mâna cu mandarinii pentru a ne lăsa fără ele. După cuvântarea lui de azi, nu mai încape nicio îndoială, absolut niciuna.

Un steward apăruse lângă Dent în timp ce acesta vorbea, aducând o tavă cu budincă de Yorkshire. Bahram nu era un mare iubitor de budincă, dar nu-i scăpă faptul că sortimentul oferit acum arăta cu totul diferit de obişnuita zeamă lungă a meselor de la Club – era proaspăt crescută şi scotea aburi.

Niciodată nu mai văzuse Bahram personalul Clubului atât de plin de solicitudine ca în seara aceea: parcă ar fi încercat să se răscumpere pentru haosul din timpul zilei. Mai devreme, unul dintre stewarzi venise la el şi începuse să-i şuşotească la ureche: ştiind cât îi plăcea mâncarea din Macao, îi oferise mai multe specialităţi care de obicei nu se serveau în Club – bacalhau prăjit, caracatiţă la gră-

tar şi friptură de raţă cu pilaf. Bahram acceptase bucuros, dar acum, când orezul se afla în faţa lui, acoperit cu felii suculente de raţă în culoarea mahonului, constată că-i pierise pofta.

Apetitul lui Slade, pe de altă parte, părea să fi sporit considerabil odată cu revolta: după ce înfulecase deja o porţie enormă de friptură de vită, se servea acum cu încă una.

– Este o inconştienţă, vă spun eu! O inconştienţă totală şi absolută, să ia asupra lui rezolvarea acestor incidente. Păi, se pare că are de gând să-şi ofere serviciile Celeştilor ca ofiţer şef al poliţiei şi al vămii lor!

– Revoltător, nu-i aşa, comentă Dent, că-şi îndreaptă restricţiile mai ales spre comercianţii britanici?

– Nu e decât o dovadă în plus că habar n-are de situaţia din China, declară Slade. Pare să ignore faptul că acest aşa-zis sistem de „contrabandă" a fost lansat de americani. N-a fost un schooner din Boston, *Coral,* cel dintâi care şi-a trimis bărcile cu opiu în susul râului?

– Ba bine că nu!

– Şi, în orice caz, Căpitanul Elliott nu are nicio autoritate legală de a emite afirmaţii extravagante în numele nostru. Între Anglia şi China n-a existat niciodată vreo convenţie diplomatică expresă. *Ergo,* nu e investit cu niciun fel de împuterniciri consulare. Îşi arogă puteri pe care nu le are.

Dent dădu viguros din cap.

– E inadmisibil ca un om căruia noi îi plătim salariul să-şi asume aplicarea cârmuirii nedrepte a Celeştilor asupra unor oameni liberi.

Întâmplător, Bahram stătea cu faţa spre fereastră şi observă că pe apele înceţoşate ale Lacului Lebedei Albe apăruseră mai multe bărci cu flori, viu luminate; una trecuse destul de aproape ca să poată vedea bărbaţii tolăniţi pe perne şi fetele care ciupeau coardele instrumentelor muzicale. Era ca şi cum tumultul din timpul acelei zile nici n-ar fi existat; ca şi cum totul ar fi fost doar un vis.

Încă de pe atunci, chiar în timp ce evenimentele se desfăşurau sub fereastra sa, lui Bahram îi venise greu a crede că acele lucruri se întâmplau cu adevărat: că pe Maidan era înălţat un eşafod,

şi că un biet amărât avea să fie executat la doi paşi de daftarul lui. Senzaţia de ireal devenise şi mai acută la ivirea condamnatului. O dată, în timp ce se sucea şi se zbătea pe scaunul său, omul întorsese capul spre Fungtai Hong. Faţa abia i se vedea, din cauza părului încâlcit ce o acoperea, dar lui Bahram i se păru că-şi ţinea ochii larg deschişi, şi că se uita drept la el. Priveliştea îl zguduise, făcându-l să se retragă de la fereastră. Când revenise, se pornise deja debandada şi plutonul de execuţie dispăruse.

– Ce s-a întâmplat cu omul acela? întrebă el dintr-odată, întrerupându-l pe Slade. Cu cel pe care voiau să-l stranguleze. I-au dat drumul?

– A, nici gând, făcu Slade. Cred că nu i s-a acordat un răgaz mai lung de o oră, două. A fost dus pe locul de execuţie şi lichidat rapid.

– Sărman nenorocit, murmură Dent, nu era decât un prăpădit; un ticălos de doi bani jumătate – sunt sute ca el.

Bahram se uită din nou afară, pe fereastră: undeva, pe cealaltă parte a Lacului Lebedei Albe, se sărbătorea o nuntă, cu jocuri de artificii; luminile colorate se înălţau arcuit în sus, fiecare părând să zboare pe câte două planuri în acelaşi timp – pe cer, şi în oglinda pâcloasă a suprafeţei lacului. Privind spectacolul, îşi reaminti de noaptea aceea când, cu mulţi ani în urmă, el şi Chi-mei zăcuseră unul lângă altul într-un sampan ce părea să plutească suspendat într-o sferă de lumină; îşi amintea cum dusese mâna la arginţii din buzunar, îi turnase în palmele ei, iar ea spusese, râzând: „Domnu Barry trebuie de dat cumshaw şi la Allow."

Nu suporta să mai privească lacul. Coborî ochii spre farfurie şi văzu că grăsimea începuse să se închege pe feliile de raţă neatinse. Îşi împinse scaunul înapoi.

– Domnilor, vă rog să mă iertaţi, se scuză el. În seara asta nu mă simt tocmai pucka. Cred că ar fi mai bine să mă retrag.

– Cum? făcu Slade. Şi plăcintă, nu? Porto, nu?

Zâmbind, Bahram clătină din cap:

– Nu, nu-n seara asta, dacă nu vă supăraţi.

– Desigur. Un somn bun peste noapte îţi va readuce pofta de mâncare.

– Într-adevăr. Noapte bună, Lancelot. John...

– Noapte bună.

Bahram coborî grăbit scara, strângându-şi choga pe umeri. Când păşi afară din clădire se opri un moment, în virtutea obişnuinţei, ca să se uite în jur după purtătorul său de lampion, Apu. În mod normal, Vico sau altcineva s-ar fi asigurat că Apu fusese chemat din timp ca să-l conducă – dar aceea nu era o zi ca oricare alta, aşa că nu se miră să vadă curtea lipsită de lampagii.

Luând-o din loc cu pas grăbit, Bahram ieşi din Hongul Danez, pentru a se pomeni singur pe Maidan, unde o ceaţă deasă se rostogolea dinspre râu. Cheul era deja cufundat în întuneric, precum şi o mare parte a Maidanului, dar în ferestrele tuturor fabricilor se zăreau licăriri de lumină.

În depărtare, pe malul opus al Lacului Lebedei Albe, artificiile continuau să se înalţe spre cer. Explodând, creau un efect straniu în negură, răspândind o aură difuză ce părea să stăruie în vălătucii ceţii. În timpul uneia dintre aceste explozii de lumină, Bahram zări un om îmbrăcat în robă, la vreo zece paşi mai înainte. Nu-i putea distinge decât spatele, dar mersul era inconfundabil.

– Allow?

Nu primi niciun răspuns, iar între timp ceaţa se îndesise la loc. Apoi, însă, o altă explozie de culori lumină cerul, şi Bahram îl văzu iar. Strigă mai tare:

– Allow! Chin-chin! Pentru-ce nu vorbii domnu Barry?

Din nou, niciun răspuns.

Tocmai începuse să iuţească şi mai tare pasul, când auzi glasul lui Vico, răsunând din ceaţă:

Patrão! Patrão! Unde eşti?

Întorcându-se, văzu un lampion săltând prin tenebre.

Aici, Vico!

Stai pe loc, patrão. Aşteaptă.

Bahram se opri şi, peste câteva momente, chipul luminat de lampion al lui Vico se ivi din ceaţă.

Veneam să te iau, patrão, spuse acesta. Lampion-walaşii nu-s azi pe-aici, şi cu ceaţa asta, şi toate cele, m-am gândit că vei avea

nevoie de o lumină. Tocmai mergeam spre Club, când ți-am auzit vocea. Cu cine vorbeai?

Cu Allow, răspunse Bahram.

Cu cine? făcu dintr-odată Vico ochii mari. Cu cine-ai zis că vorbeai?

Cu Allow. Mergea chiar înaintea mea. Nu l-ai văzut?

Nu, patrão.

Vico îi puse o mână pe braț și-l întoarse în direcția Achha Hongului.

N-avea cum să fie Allow, patrão. Trebuie să fi văzut pe altcineva.

Cum adică, Vico? întrebă Bahram, surprins. Sunt aproape sigur că era Allow. Mergea chiar în fața mea.

Vico clătină din cap.

Nu, patrão. Altcineva trebuie să fi fost.

De ce tot spui asta, Vico? Îți zic încă o dată că pe Allow l-am văzut.

Nu, patrão, nu puteai să-l vezi, insistă Vico cu blândețe. Știi, patrão, Allow n-a fugit, așa cum am crezut noi. Am prins de veste că fusese arestat.

Așa zici? făcu Bahram și își trecu un deget peste barbă. Și pe urmă i-au dat drumul? Cum se face că mergea pe Maidan?

Vico se opri, punându-i o mână pe braț.

– Nu era Allow, patrão. Allow a murit. Pe el l-au executat pe Maidan, azi-dimineață. Autoritățile tocmai i-au anunțat numele: era Ho Lao-kin – așa-l chema pe Allow, mai știi mine? După revoltă, a fost dus pe terenul de execuție. L-au sugrumat în după-amiaza asta.

Partea a III-a

Treisprezece

4 ianuarie 1839!!

Nu mi s-a mai întâmplat niciodată, Puggly dragă, să fi început o scrisoare într-un an şi s-o continui în următorul! Dar n-am avut încotro, căci în tot acest răstimp traficul pe râu a rămas oprit. Abia în dimineaţa asta am primit vestea că s-ar putea ca opreliştea să fie ridicată în curând – şi, astfel, mi-am amintit de această scrisoare neterminată, aşa că am scos filele din sertarul unde zăceau încă din 12 decembrie.

Acum, după ce am recitit ultimul paragraf, am hotărât să las neschimbată fraza întreruptă cu care se sfârşea: căci la fel cum mâncărurile pe jumătate consumate de pe mesele din Pompei sunt dovezi despre natura neprevăzută a erupţiei lui Etna, acest mic fragment stă şi el chezăşie a violenţei cu care au izbucnit în Canton revoltele din 12 decembrie.

Întrucât ştirile nu au nevoie de bărci ca să călătorească, deduc că ai prins de veste despre acele evenimente cu mult înainte de a primi scrisoarea asta. În loc de a te împovăra cu relatările mele despre revolte, includ un exemplar al raportului publicat de dnul Slade în „*Canton Register*". Este de ajuns să spun că evenimentele s-au desfăşurat chiar sub ochii mei şi, privind acum în urmă, am impresia că a fost o foarte *fericită* întorsătură de kismet aceea care m-a făcut să stau aşezat la birou în momentul începerii lor. Astfel, am fost cruţat de Vătămări Corporale (şansă pe care n-au avut-o şi unii dintre cei care hoinăreau pe Maidan); şi, având privilegiul unui punct de observaţie avantajos, m-a ocolit şi tentaţia de a mă aventura mai aproape de Scena Incidentelor.

Cu siguranţă, nu este un secret pentru tine, draga mea Puggla'zelle, că bietul tău Robin nu aspiră să fie vreun mare Erou, aşa că nu te vei mira să afli că nici nu m-am *clintit* din camera mea până când nu s-a restabilit ordinea. Spre seară, am fost informat de Zadig Bey că Superintendentul Britanic, Căpitanul Elliott, sosise în Fanqui-town şi urma să le vorbească în curând tuturor locuitori-

lor străini. Fiind încredinţat că nu mai exista niciun risc la adresa Persoanei mele, am hotărât să-l însoţesc pe Zadig Bey la întrunire, care urma să se ţină în Hongul Britanic, vis-à-vis de Hotelul Markwick.

Între timp, în enclavă se lăsase o linişte desăvârşită, cu gărzi postate peste tot şi nici urmă a vânzătorilor şi hoinarilor obişnuiţi. În jurul nostru însă, risipite peste tot, se aflau nenumărate semne ale Frământărilor recente; cioburi şi ace de sticlă sclipeau în praf; peste tot zăceau pari din garduri, ca nişte crengi risipite de o furtună, după ce fuseseră smulşi din pământ şi azvârliţi spre zidurile fabricii; iar porţile unora dintre fabrici erau atât de rău lovite, încât părea un adevărat miracol că nu săriseră din balamale.

Hongul American, îndeosebi, suferise mari stricăciuni: acolo locuieşte Charlie şi am fost şocat să văd că ferestrele daftarului său – tocmai camera unde-mi pozase – erau sparte! Desigur, sunt cam Prăpăstios din fire, Puggly dragă, aşa că vei înţelege cât de *uşurat* am fost când am dat peste Charlie, la scurt timp după aceea, şi am văzut că e nevătămat. Totuşi, se afla într-o stare de mare agitaţie, după ce asistase la revolte cu un sentiment cât se poate de rău-prevestitor. Tulburările erau probe, a spus el, că negustorii străini greşesc amarnic în convingerea lor că populaţia nu e de acord cu cârmuirea, în privinţa opiului. Dimpotrivă, s-a iscat o imensă indignare publică faţă de impunitatea străinilor – altfel, oamenii nu s-ar fi răsculat aşa dintr-odată, împotriva noastră, şi n-am fi avut nevoie de protecţia poliţiei în faţa lor.

„Contrabanda cu opiu ne-a făcut să pierdem afecţiunile binelui, ne-a făcut părtaşi la poftele răului, şi se prea poate să ne temem că într-o zi vom suferi de pe urma izbucnirilor pătimaşe la a căror fierbere am contribuit noi-înşine."

Printre clasele educate, mulţi au ajuns la convingerea, a mai spus Charlie, că negustorii străini sunt ca nişte copii, şi nu cunosc raţiunea (pe care ei o numesc *Taou-le)*. Faptul că mandarinii au recurs la pasul extrem şi fără precedent de a ordona o execuţie pe Maidan e un semn sigur, a spus el, că au abandonat orice speranţă de a mai reuşi să comunice cu comunitatea străină pe alte căi, mai rezonabile.

Am căzut cu toţii de acord, desigur, că metoda folosită a fost deplorabilă – şi totuşi, niciunul dintre noi nu se îndoieşte că mandarinii au avut într-adevăr intenţia de a-i determina pe fanquii să recunoască deschis consecinţele propriilor lor acţiuni. De aceea, intrând în „Sala Companiei", unde urma să aibă loc întrunirea, cu toţii am fost cuprinşi de deznădejde: nici urmă de remuşcare – sau măcar de cea mai infimă asumare a culpabilităţii – nu se vedea pe feţele negustorilor străini care se adunaseră înăuntru. Dimpotrivă, atitudinea lor exprima mai degrabă o beligeranţă sporită; regretele păreau să se refere exclusiv la faptul că nu au reuşit să organizeze o apărare mai agresivă a enclavei.

Domnea o asemenea stare de spirit, încât am început să ne întrebăm ce şanse are Căpitanul Elliott să reuşească acolo unde mandarinii au dat greş. Avea să recunoască, măcar, delictele fanquiilor? Eu unul, tindeam să fiu optimist: nefiind el însuşi comerciant, mi se părea foarte probabil ca Elliott să privească Situaţia dintr-un cu totul alt punct de vedere.

Zadig Bey nu-şi făcea prea multe speranţe. Cel mai important lucru de ştiut despre Căpitanul Elliott a spus el, este acela că e un Pucka Sahib: pentru el, coloniile sunt la fel ca apa pentru un peşte – elementul lui, respiraţia lui, fiinţa lui. Este fiul unui fost Guvernator al Madrasului şi nepotul unui Guvernator General al Indiei, şi a petrecut ani de zile servind în Marina Britanică. Nici originile şi nici instrucţia lui nu sunt de o asemenea natură încât să-l împingă să acţioneze împotriva intereselor alor săi.

Şi ce fel de om e? am întrebat – la care Zadig Bey a răspuns:

Tot ce e nevoie să ştii despre el ai să vezi când va păşi în faţa ta şi va începe să vorbească.

Şi nu greşea.

Când a apărut în sfârşit, Căpitanul Elliott era în uniformă completă, cu spada prinsă la cingătoare. Aceasta era o atitudine bine cumpănită, cred, căci înfăţişarea lui impresiona cu siguranţă îndeajuns ca să potolească agitaţia şi să readucă tăcerea în sală. Dar acesta era mai mult efectul Echipamentului decât al persoanei în sine, căci până şi eu, care am un talent anume pentru asemenea lucruri, nu reuşesc să-mi reamintesc cum arăta faţa căpitanului

(deşi îmi pot aminti, cu deplină claritate, culorile şi croiala ţinutei).

Căpitanul Elliott este atât de Pucka, atât de tipic pentru un militar sahib, încât chipul lui a devenit o parte din uniformă – pare să aparţină nu numai acestui singur om, ci unui pluton întreg de soldaţi, cu toţii echipaţi în albastru, cu păr tuns perie şi mustăţi aranjate din foarfecă. Când vorbea, până şi glasul lui părea să iasă din portavocea unei nave de război: era distant şi autoritar, genul de glas care te-ai aştepta să le impună tuturor uzul raţiunii. Şi, într-adevăr, aşa s-a şi întâmplat. Mandarinii, a zis el, trebuie să fie rezonabili şi să se abţină de a mai sugruma oameni pe Maidan; însă şi Comercianţii Britanici trebuie să dea dovadă de raţiune – să nu mai facă pe faţă contrabandă cu opiu în Canton, folosindu-şi propriile ambarcaţiuni. Guvernul britanic a condamnat vehement aceste practici, care au stricat reputaţia Imperiului... A mai continuat spunând că va merge chiar până la a le oferi autorităţilor chineze cooperarea lui în această privinţă, &c., &c...

Cu alte cuvinte, obiecţiile căpitanului se îndreptau împotriva activităţilor de a trimite marfă de contrabandă în sus pe Fluviul Perlei la bordul navelor britanice. N-a făcut nicio referire la chestiunile mai generale – numeroasele nave cu opiu care sunt ancorate lângă Insulele Exterioare, sau chiar întreaga problemă a trimiterii drogului din India în China. Şi, într-adevăr, cum ar fi putut-o face, dacă stai să te gândeşti că prepararea şi comercializarea opiului sunt sponsorizate şi sprijinite chiar de Imperiul pe care-l reprezintă el?

Mărturisesc că am părăsit Sala cu un sentiment de trepidaţie intensă în suflet. Nici Zadig Bey nu era prea îmbărbătat de cele auzite. Este convins că Situaţia a ajuns dincolo de controlul atât al Căpitanului Elliott, cât şi al mandarinilor. Negustorii străini nu vor îngădui niciun amestec, a spus el, fie din partea chinezilor, fie din a reprezentantului britanic: ei sunt convinşi că doctrina Comerţului Liber îi autorizează să facă numai ce poftesc. Iar printre oamenii din Canton se semnalează o furie crescândă la adresa obrăzniciei cu care străinii sfidează legea: dacă n-ar fi poliţia, spune Zadig Bey, orăşenii ar da foc cu siguranţă fabricilor, iar pe fanquii i-ar alunga din localitate.

Mi-am zis atunci că Zadig Bey cam exagerează – dar nu peste multă vreme am descoperit că nu greşise niciun pic în aprecierile lui privind temperamentul localnicilor – şi când vei auzi despre felul cum am făcut această descoperire, vei înţelege prea bine, Puggly dragă, de ce am fost, zile întregi după aceea, prea prăbuşit ca să mă mai ridic din pat.

Căci iată cum s-a întâmplat:

Jacqua şi cu mine aranjaserăm să vină s-mi pozeze în după-amiaza zilei de 13 (a doua zi după Tulburări). Am stat în casă şi l-am aşteptat, aproape până la apusul soarelui; când n-a apărut, m-am dus la atelierul lui Lamqua să mă interesez de el. În momentul când am intrat, mi-am dat seama că se petrecuse ceva *înspăimântător,* căci în locul obişnuitelor chin-chin-uri zâmbitoare am fost întâmpinat cu priviri posomorâte şi încruntături acre.

Jacqua nu se vedea nicăieri, şi niciunul dintre ucenici nu voia să-mi spună ce i se întâmplase; ca să aflu, a trebuit să-l întreb pe Lamqua însuşi.

Şi uite ce am auzit: în dimineaţa răzmeriţei, Jacqua şi ceilalţi ucenici stăteau pe băncile lor, în atelier, când pe-afară au început să mărşăluiască trupele. Curioşi, şi-au lăsat jos pensulele şi au ieşit în fugă pe Maidan, fără să ia în seamă rugăminţile lui Lamqua de a nu se duce. Aşa că s-a întâmplat să fie chiar în drum, când străinii au dat năvală: Jacqua a avut nenorocul să nimerească în mijlocul unui grup de marinari şi lascari beţi, şi a suferit o lovitură care i-a fracturat braţul.

Îţi imaginezi, Puggly dragă, ce efect *groaznic* a avut această veste asupra mea! N-am să-ţi ascund faptul că mi-au dat *lacrimile!* M-aş fi dus de îndată să-l văd pe Prietenul meu rănit, dar casa lui, desigur, se află în oraşul interzis – şi chiar dacă n-ar fi fost acolo, tot n-aş fi putut merge. Lamqua mi-a spus că n-ar fi deloc înţelept ca un fanqui să se aventureze pe-acolo în astfel de momente, pentru că ar atrage mânia orăşenilor.

Ca şi cum toate acestea n-ar fi fost deja destul de *zdrobitoare,* la ieşirea din atelier m-au oprit pe drum câţiva ucenici. Aceşti băieţi, care înainte fuseseră atât de prietenoşi, s-au apucat acum să mă *bombardeze* cu insulte şi reproşuri. Ce anume au spus, nu

mai ţin minte, dar ideea era că noi, fanquii, nu suntem decât cu puţin mai presus decât borfaşii şi asasinii; că nu înţelegem restricţiile civilizaţiei şi nu merităm să locuim în Canton – &c., &c.

Cunoscându-mă atât de bine, Puggly dragă, vei înţelege, poate, de ce m-am simţit absolut *copleşit* şi n-am mai putut să ies din camera mea zile de-a rândul. A venit Crăciunul, apoi Anul Nou, şi cu toate că primisem câteva invitaţii, am rămas în casă. Gândul de a mă afunda iar în lumea lor, a fanquiilor, şi poate a-i întâlni chiar pe cei care-l bătuseră pe Jacqua, mă făcea să mă simt, mărturisesc, de-a dreptul *deprimat*.

Adesea, în trecut, mi-am dorit să nici nu mă fi născut vreodată, dar nicicând acest sentiment nu şi-a găsit în pieptul meu o rezonanţă atât de puternică. Mi-am spus că ar fi mai bine să plec din Canton, că e Greşit şi Inconştient să rămân într-un loc unde nu sunt binevenit – însă nu-mi puteam scoate din minte gândul că nicăieri altundeva n-aş găsi Fericirea de care m-am bucurat aici. Cum aş putea abandona singurul loc care mi-a oferit comoara pe care am căutat-o mereu, fără s-o găsesc niciodată până acum – Prietenia?

Dacă nu era Zadig Bey, nu ştiu ce s-ar fi ales de mine – numai datorită lui n-am murit de foame. Şi Charlie a venit să mă vadă de vreo două ori, dar el are foarte puţin timp liber în ultima vreme, fiind foarte preocupat de Situaţie: a hotărât să scrie o petiţie prin care să-i îndemne pe toţi străinii să renunţe la comerţul cu opiu şi să-şi predea stocurile. În mod lesne de prevăzut, acest efort n-a fost întâmpinat decât cu furie şi dispreţ: ca rezultat, bietul Charlie s-a închis în el, plin de deznădejde, şi nu mai are puterea de a-şi înveseli prietenii.

Cât timp aş mai fi rămas în starea aceea de disperare, nu ştiu, dar sunt sigur că perioada suferinţei mele s-ar fi prelungit mult, dacă nu era Zadig Bey: în ziua de Anul Nou, m-a îmbiat cu perspectiva de a-mi îndeplini o veche dorinţă – aceea de a vedea Cantonul din înaltul Turnului Mării-Liniştite. De câtva timp îmi tot spunea că ar trebui să ies din camera mea şi că Situaţia se ameliorase mult de la plecarea îngrozitorului domn Innes (căci, da, a părăsit într-adevăr oraşul). Am descoperit acum că-mi pregătise chiar

şi o litieră, aşteptându-se poate să mă declar prea slăbit pentru o plimbare îndelungată. Rămas fără acest ultim pretext, n-am mai putut refuza să merg cu el – şi mă bucur *peste măsură* că am acceptat: căci este într-adevăr o experienţă cum nu se poate mai *miraculoasă* aceea de a vedea tot oraşul întins sub ochii mei!

Poate-ţi mai aminteşti, Puggly dragă, că ţi-am arătat odată o copie după „Vedere asupra oraşului Toledo", de El Greco? Încearcă să-ţi imaginezi acele ziduri cenuşii care se întind cât vezi cu ochii, formând conturul unui clopot gigantic: asta-ţi va da o idee despre forma oraşului împrejmuit din Canton.

Înăuntru, este străbătut cruciş şi curmeziş de nenumărate străzi şi uliţe; unele dintre alei sunt înguste ca nişte ganguri, pe când prin alte locuri trec adevărate bulevarde, traversate de arcuri de triumf: dar indiferent cât de largi sau cât de strâmte ar fi, toate căile de acces sunt perfect drepte şi se intersectează perpendicular. Cartierele şi districtele sunt uşor de deosebit: zonele unde se află yamenele oficialităţilor Manchu sar în ochi, la fel ca şi regiunile care conţin colibele îngrămădite ale săracilor. Pieţele publice şi monumentele ies în evidenţă ca piesele cele mai înalte de pe o tablă de şah, poziţiile lor fiind marcate cu acoperişuri în cascadă şi turle ce săgetează cerul.

Abia acum am descoperit cât de norocos am fost să am un Amanuensis ca Zadig Bey: el a studiat oraşul îndeaproape şi toate punctele sale de reper îi sunt familiare. A adus cu el o lunetă şi mi le arăta unul câte unul. Primul, din câte-mi amintesc, era mandirul care marchează întemeierea oraşului – petrecută, mi-a spus el, cam în acelaşi timp cu a Romei! Şi, tot la fel ca la Roma, se spune că zeii au luat şi ei parte la naşterea Cantonului: cinci Deva au coborât din ceruri, zice-se, ca să însemneze un loc pe malul răului: nemuritorii stăteau călare pe berbeci, fiecare cu câte un spic de grâu în gură; pe acestea le-au dat oamenilor de pe ţărm, cu binecuvântarea: „Fie ca foamea să nu vă viziteze niciodată pieţele!"

Trebuie să recunosc că povestea aceasta stranie, precum şi privelişte a oraşului interzis, întinzându-mi-se la picioare, au avut asupra mea un efect deosebit de puternic. Mai mult decât oricând, m-au făcut să fiu conştient de starea mea de Străin, de distanţa

dintre mine şi oraş. Mi-am amintit măscările pe care mi le aruncaseră în faţă acei ucenici şi m-a izbit gândul că, poate, nu spuneau altceva decât adevărul: poate că era într-adevăr o intruziune de neiertat din partea unuia ca mine, să caute să-şi impună prezenţa într-un loc care e atât de aparte, atât de străvechi, atât de vizibil crescut din ţărâna lui proprie.

Dar Zadig Bey nici nu voia s-audă una ca asta: adevărata surpriză a Cantonului, a spus el, este aceea că străzile şi aleile sale sunt presărate cu amintiri ale prezenţei Străinilor.

– Păi, a zis, până şi zeitatea păzitoare a oraşului e străină – un achha, de fapt!

– Cu neputinţă! am strigat eu, însă Zadig Bey a insistat că aşa era şi, ca să-şi dovedească spusele, şi-a îndreptat ocheanul în direcţia unui mandir din apropiere: era templul zeiţei Kuan-yin, despre care se spune că ar fi fost o bhikkuni din Hindustan, o călugăriţă buddhistă care a preferat să nu devină Bodhisattva, deşi ar fi putut, pentru a-i putea îngriji pe oamenii de rând.

Nu e de-a dreptul *stupefiant,* Puggly dragă, să te gândeşti că s-ar putea ca spiritul tutelar al Cantonului să fi fost o femeie care a purtat cândva un sari?

Abia-mi revenisem din surpriza acestei dezvăluiri, când Zadig Bey şi-a aţintit ocheanul către un alt templu, aflat mai departe: buddhiştii din Hindustan au locuit acolo vreme de secole, a spus el, cel mai faimos dintre ei fiind un călugăr din Kaşmir numit Dharamyasa.

Şi asta nici nu-i tot! Jos, lângă râu, se înalţă un templu care a fost întemeiat de cel mai vestit dintre misionarii buddhişti – Bodhidharma, care venise la Canton din India de miazăzi şi s-ar putea să fi fost de origine din Madras!

Şi nici ăsta n-a fost sfârşitul: degetul lui Zadig Bey s-a ridicat din nou, ca să-mi arate un alt acoperiş, care aparţinea, a spus el, unei moschei – una dintre cele mai vechi din întreaga lume, fiind clădită chiar în timpul vieţii Profetului Mohamed însuşi! Este o construcţie absolut remarcabilă, prin nimic diferită, ca înfăţişare exterioară, de un templu chinezesc – cu excepţia minaretului, care arată la fel ca al oricărui dargah din Bengal!

Dar cum se poate, am întrebat eu, ca oamenii din Hindustan, Arabia şi Persia să fi putut construi mănăstiri şi moschei într-un oraş care le este interzis străinilor?

Atunci am aflat că lucrurile n-au stat dintotdeauna astfel: a fost o vreme, mi-a spus Zadig Bey, când în Canton trăiau sute de mii de achhai, arabi, perşi şi africani.

Pe timpurile dinastiei Tang (cu caii şi picturile acelea minunate!), împăraţii *invitau* străinii să se stabilească în Canton, împreună cu nevestele, copiii şi servitorii lor. Li se îngăduia să aibă propriile lor tribunale şi locuri de adoraţie, şi aveau permisiunea de a veni şi a pleca după cum le poftea inima. Printre arabi oraşul era atât de faimos, a spus Zadig Bey, încât i se spunea *Zaitoon* – cuvânt care înseamnă „Măslina". Până şi Marco Polo îl vizitase, a mai zis el; de fapt, probabil că stătuse chiar în locul unde mă aflam şi eu în acel moment!

Nefiind mulţumit doar cu aceste dezvăluiri, Zadig Bey veni cu încă una, şi mai surprinzătoare:

Ei, m-a întrebat el, dar ştii de unde-şi trage numele Fluviul Perlei?

Nu, am răspuns, aşa că şi-a aţintit ocheanul spre o insulă de pe fluviu, nu departe de enclava străină.

– O simplă protuberanţă de piatră, cu nişte ruine pe ea. Fanquiii o numesc „sminteala olandeză". Dar chinezii i-au dat un alt nume, spuse Zadig Bey. Îi zic „Insula Perlei". Se spune că acolo nu era nimic, până când un negustor de pietre preţioase de peste mări – dacă era arab, armean sau hindustan, asta nimeni nu mai ştie, dar, indiferent de unde o fi venit, cert e că era prea stângaci pentru un negustor de nestemate – şi-a scăpat în apă cea mai valoroasă dintre perle. Ai văzut ce tulbure e râul? Şi cât de repede înghite orice? Sau, mă rog, aproape orice – nu şi perla aceea. A zăcut pe fund, lucind ca un felinar, şi a crescut încet tot mai mare şi mai mare, până când a devenit ditamai insula. Şi de-atunci încoace, acea cale fluvială, care de fapt se numeşte „Râul de la Apus", a ajuns să fie cunoscută sub numele de Choo Kiang, sau „Fluviul Perlei".

Îţi dai seama cât de *năucit* eram.

– Nu te cred, Zadig Bey! am exclamat. Doar nu te-aştepţi să-mi închipui că Fluviul Perlei îi poate datora unui achha numele său?

Răspunse dând din cap:

– Ba da. Se prea poate.

– Şi apoi, ce s-a întâmplat? am vrut eu să ştiu. De ce-au plecat? Arabii, perşii, achhaii?

– E o poveste binecunoscută, a replicat Zadig Bey. Dinastia Tang a intrat în declin, iar oamenii au început să fie tot mai nemulţumiţi. Domneau foametea şi tulburările, şi aşa cum se întâmplă de multe ori în asemenea vremuri, pescuitorii în ape tulburi se agăţau de orice pretext ca să dea vina pe străini. Într-o zi, o armată rebelă a năvălit în oraş şi i-a ucis pe toţi – bărbaţi, femei şi copii, peste o sută de suflete au fost măcelărite, într-o mare baie de sânge. Amintirea acestui masacru a fost atât de amară, şi a dăinuit atât de mult, încât după aceea secole de-a rândul niciun vizitator de peste hotare n-a mai îndrăznit să se aventureze aici.

Făcu o pauză, cu un zâmbet mândru, apoi continuă.

– Dar când străinii s-au întors, într-un târziu, la cârmuire erau oamenii mei.

– Armenii? am întrebat, iar el dădu din cap:

– Da. Unii au venit pe uscat, de la Lhasa, unde încă de la sfârşitul epocii romane a existat o mare comunitate armenească. Alţii au venit pe mare, prin Persia şi Hindustan. În secolul al XIV-lea, erau sute şi sute care locuiau aici, în Canton. Unul dintre ei, o femeie, a construit chiar şi o biserică armenească.

– În interiorul oraşului închis?

– Posibil. Dar asta a fost cu aproape cinci sute de ani în urmă, înţelegi... Zidurile alea nu se aflau acolo unde sunt acum.

– Dar pe atunci străinii încă se puteau aventura în citadelă, nu-i aşa?

– A, firește, m-a încredinţat Zadig Bey. Numai de vreo sută de ani încoace a fost interzis accesul străinilor în oraş.

Îşi orientă din nou ocheanul spre Sminteala Olandeză.

– Când olandezii au venit pentru prima oară la Canton, continuă el, aveau nevoie de un loc unde să-şi înfiinţeze magaziile, la

fel cum făcuseră portughezii în Macao. Li s-a pus la dispoziție insulița aceea, așa că atunci au întrebat dacă pot construi acolo și un spital, ca să-și trateze marinarii bolnavi, Așa ceva era imposibil de refuzat, drept pentru care chinezii au răspuns că da, și olandezii au început să aducă pe țărm un mare număr de butoaie și albii, pline cu provizii și materiale de construcție, ziceau ei. Dar copăile erau suspect de grele, iar la un moment dat una dintre ele s-a desprins; s-a sfărâmat în bucăți, și din ea s-a rostogolit afară un tun! „Cum poate un bolnav să mănânce tun?" au fost întrebați – și, desigur, n-au avut ce să răspundă. Era limpede acum că, sub paravanul înființării unui spital, olandezii erau ocupați să construiască un fort! Și chiar și după ce înșelătoria a fost descoperită, chinezii nu i-au atacat și nu i-au lovit. În schimb, au folosit tactica aceea care de-atunci a devenit arma lor favorită împotriva europenilor: boicotul. Au oprit oamenii să mai trimită provizii, așa că olandezilor li s-au terminat curând alimentele și au fost nevoiți să abandoneze insula. De-atunci încoace, chinezii și-au dat seama că europenii nu s-ar da în lături de la nimic ca să le captureze pământurile – și un lucru pe care trebuie să-l recunoaștem despre chinezi este acela că, spre deosebire de alții din Răsărit, sunt oameni practici. Când se confruntă cu o problemă, încearcă să găsească o soluție. Iar ceea ce vezi aici a fost răspunsul lor: Fanqui-town. A fost construit nu pentru că ar fi vrut chinezii să-i țină pe străini la distanță, ci fiindcă europenii le-au dat toate motivele să-i suspecteze.

Nici nu-ți poți imagina, Puggly dragă, ce efect *tonic* au avut asupra mea aceste descoperiri.

Acum, Cantonul îmi apărea într-o lumină cu totul nouă; o, de l-aș putea vedea acum pe Jacqua, mi-am spus, aș putea să-i explic că eu nu sunt unul dintre acei fanqui care veniseră cu tunurile, ci mai degrabă unul dintre cei pe care Arta îi atrăsese încoace – picturile și porțelanurile lor, la fel ca pe vremea dinastiei Tang.

Din fericire, n-a fost nevoie de asemenea explicații. Căci a doua zi, cine-mi bate la ușă, dacă nu Jacqua însuși? Avea brațul bandajat, legat de atele, dar asta nu l-a împiedicat să mă salute cu cea mai tandră îmbrățișare!

Îți imaginezi, nu mă îndoiesc, cât m-am bucurat când am

descoperit că Jacqua nici măcar nu se gândise vreun moment să mă asocieze cu oamenii care se repeziseră la el pe Maidan: mai mult, când a auzit de acuzațiile ce mi se aduseseră de către colegii lui, a fost şocat. I-a certat atât de aspru, încât mi-au făcut o pictură ca să se achite – un peisaj al Maidanului, cu mine şi Jacqua plimbându-ne braț la braț! N-o fi chiar o capodoperă, dar niciunul dintre tablourile pe care le-am avut vreodată n-a valorat mai mult pentru mine!

Şi astfel, dulcea mea roză de Pugglesbury, toate sunt din nou în regulă: mi-am primit înapoi Prietenul, am scăpat de draciialbaştri, şi sunt atât de Fericit încât nu ştiu cum am să mă mai pot îndura vreodată să plec de-aici...

Şi să nu-ți imaginezi nici un moment, draga mea Puggly, că am uitat de cameliile tale – nici *vorbă!* În momentul când traficul pe râu se va deschide din nou, o să fac o nouă incursiune în direcția Fa-Tee.

A, şi nu-ți pot trimite această scrisoare fără a menționa şi incidentul pe care l-ai descris în ultima ta epistolă (mica ta ciorovăială cu bucătarul de pe *Redruth).* Nu trebui s-o pui prea tare la suflet, dragă: n-ai greşit cu nimic spunându-i că bucătăria navei mirosea ca o *crêperie!* Vina a fost întru totul a lui, pentru că s-a simțit ofensat. Cred că băiatul nu era francez şi n-a înțeles că-i făceai doar un compliment pentru clătitele lui. Dacă s-a supărat, probabil înseamnă că a crezut (fără niciun motiv, desigur) că-i comparai bucătăria cu o tottee-connah (numită uneori, în engleza vulgară, *crappery*, adică „căcăstoare").

Zău aşa, draga mea, tare-aş mai fi vrut să văd mutra bucătarului ăla când i-ai spus că nimic nu-ți place mai mult decât mirosul de *crêpes* proaspete, frigându-se în tigaie. Sunt sigură că pe *Redruth* nu s-a văzut nicicând o treabă ca asta!

Deşi profund ataşat de credința lui, Bahram nu era un practicant fervent al religiei; nici considerentele de ordin practic ale vieții lui atât de ocupate nu-i permiteau să fie atât de meticulos în respectarea datinilor pe cât ar fi vrut. Totuşi, avea întotdeauna grijă să aibă un exemplar din Khordeh Avesta la căpătâiul patului şi nicioda-

tă nu umbla fără sadra şi kasti. Când se găsea în Bombay, o însoţea adesea pe Shireenbai în vizitele ei zilnice la Templul Focului, iar când Mullahul Feroze îşi ţinea omiliile, îşi dădea toată silinţa să se integreze între adoratori. Aflat la Canton, se ocupa personal de altarul din dormitorul lui, arzând zilnic tămâie sub portretul Profetului, schimbând cu regularitate florile şi fructele depuse dedesubt şi asigurându-se că feştila de la *divo* era mereu aprinsă. Dar mai presus de orice se străduia, în propriul său mod pe care şi-l recunoştea ca imperfect, să ţină mereu vii în minte principiile care-i fuseseră insuflate încă din copilărie: *Humata, Hukhta, Hvarshta* – „Gânduri bune, vorbe bune şi fapte bune".

În atitudinea sa relaxată, dar nu lipsită de respect, la adresa religiei, Bahram nu părea un om neobişnuit printre ai săi; în schimb, era diferit printr-o anume lipsă de credulitate – în cercul lui de negustori era unul dintre puţinii care niciodată nu căutau îndrumările prevestitorilor, ale astrologilor, ghicitorilor şi altora asemenea. Dacă făcea excepţie în acest sens, aceasta se datora mai ales faptului că întotdeauna avusese mai multă încredere în propriul lui spirit de prevedere şi în inteligenţa sa decât în divinaţiile vracilor care studiau destinul.

Acum însă, pe când frigul lunii decembrie se transforma în gerul îngheţat al lui ianuarie, începu să-şi pună la îndoială, mai mult ca niciodată, capacitatea de a privi în viitor. Oriunde se întorcea, vedea numai confuzie; în fiecare zi avea loc câte o nouă declaraţie sau un nou edict care să sporească incertitudinea.

Uneori, seara, când ceaţa se ridica învolburată dinspre râu, se uita pe fereastra dormitorului şi-şi imagina că-l vede pe Allow, jos pe Maidan: silueta părea să arate cu mâna spre fereastra lui, chemându-l cu un deget ridicat, parcă făcându-i semn să-l urmeze spre apă. Într-un cotlon al minţii, Bahram ştia că ochii-i jucau farse – şi totuşi, într-o parte ascunsă din el, care căzuse de-acum pradă tuturor soiurilor de temeri şi fantasme, Allow părea mereu să-l aştepte în penumbră. Nici măcar în gând nu suporta să-i pronunţe cele două nume: Ho Lao-kin, Allow silabele, în diversele lor intonaţii, dobândiseră caracterul unor mantre care puteau deştepta morţii.

Însă oricât de tare ar fi încercat să şi le alunge din minte, ecourile acelor nume nu încetau să se facă auzite.

Într-o dimineaţă, la micul dejun, munshiul spuse:

Seth-ji, domnul Slade a scris un text lung; l-a criticat aspru pe Căpitanul Elliott.

Pentru ce?

E indignat că Elliott a vorbit deschis împotriva contrabandei cu opiu pe râu.

Citeşte tare, munshi-ji.

– „Din cuvintele Căpitanului Elliott reiese clar că el şi guvernul englez, în timp ce *condamnă contrabanda cu opiu pe râu,* aprobă şi încurajează contrabanda *în afara* râului şi pe coastele Chinei. A face contrabandă cu o sută de cufere *afară* din Bogue nu e niciun delict, nicio degradare; dar a aduce înăuntru, prin contrabandă, un singur cufăr ori câţiva bulgări, este şi una, şi alta! Admirabilă consecvenţă faţă de principiile guvernului şi ale oamenilor publici! Admirabilă consecvenţă de moralitate politică şi comercială! Şi cum va explica aceste ordine ale englezilor Căpitanul Elliott în faţa guvernului local, fără a implica *întregul trafic cu opiu în chestiune?*"

Aici, munshiul se întrerupse pentru a arunca o privire spre Bahram.

Să citesc mai departe, Seth-ji?

Da. Continuă.

– „Tocmai ni s-a adus la cunoştinţă despre Căpitanul Elliott că a expediat o petiţie la Guvernatorul Cantonului *prin mijlocirea negustorilor hongişti.* Astfel, Elliott a trădat corectitudinea şi a compromis caracterul supuşilor britanici în faţa acestui guvern mincinos, corupt şi nedrept. Mai mult, se raportează că a cerut Guvernatorului să-l pună la comanda unui crucişător chinezesc în scopul de a putea să alunge el însuşi ambarcaţiunile britanicilor de pe râu. Acest procedeu are toate însemnele unei ticăloşii care poate leza prerogativele reginei, constituind ofensa de a sluji unui prinţ străin, fără permisiune. Conform tradiţiei, cum bine se ştie, *teoretic toate legile chinezeşti au fost suspendate în cazul străinilor, cu excepţia infracţiunilor capitale.* N-au decât să-şi savureze chinezii

pipele de opiu, iar Împăratul şi magnaţii lui să-şi vadă de politica lor crudă şi inadmisibilă a sacrificării vieţilor omeneşti pentru simpla practicare a unui obicei costisitor şi nociv, până când «lăncile şi sulițele se vor ridica să răzbune abuzurile» dinastiei."

Aici, munshiul ridică din nou privirea.

Seth-ji, eşti şi dumneata pomenit.

Eu? făcu Bahram şi îşi împinse farfuria la o parte, ridicându-se grăbit de la masă. Ce zice?

– „Nu ne-am aşteptat nicio clipă să vedem un reprezentant al comerţului britanic devenind lacheul Guvernatorului din Canton, proferându-şi serviciile împotriva acelora pe care, prin funcţie, cel puţin, s-a legat că se va strădui a-i proteja. După ce Căpitanul Elliott se va fi distins în serviciul mandarinilor, următoarea îndatorire pe care i-o va impune Excelenţa Sa va fi, probabil, aceea de a-i deporta pe domnii Dent, Jardine şi Moddie."

Ce-a fost asta? interveni Bahram. A folosit domnul Slade termenul „a deporta"?

Ji, Seth-ji. Întocmai aşa a scris domnul Slade. Dă de înţeles că execuţia lui Ho Lao-kin ar fi fost un fel de semnal...

Opreşte! exclamă Bahram, ducându-şi mâinile la urechi. Munshi-ji – *bas*!

Da, Seth-ji, desigur.

Bahram îşi privi mâinile şi văzu că-i tremurau uşor. Ca să câştige timp pentru a-şi reveni, îl trimise pe munshi din daftar.

Poţi să te duci în camera ta. Când voi avea nevoie de tine, am să te chem.

Ji, Seth-ji.

După ce uşa se închise, Bahram se duse la fereastră pentru a privi afară, pe Maidan. În ultima vreme, era mai puţin aglomerat decât înainte, iar unii dintre oamenii care veneau acolo nu păreau să fie de prin partea locului: nu arătau ca trecătorii de odinioară; păreau vigilenţi şi cu ochii-n patru, de parcă i-ar fi observat pe localnici. Acum, în timp ce stătea la fereastră, Bahram avu impresia că mai multe perechi de ochi se întorseseră să privească în direcţia lui. Oare oamenii fuseseră postaţi acolo ca să-l spioneze? Sau, poate, i se năzărea doar?

Cel mai rău lucru era că nu putea să ştie.

Privirea i se abătu spre catargul unde fusese cândva arborat drapelul american. Nu mai fusese înălţat din ziua revoltelor, asemenea tuturor celorlalte steaguri. Absenţa lor schimbase înfăţişarea enclavei, dezgolind-o de unul dintre elementele ei esenţiale de culoare. Catargele goale arătau ca un memento al acelei zile – dimineaţa când fusese ridicat eşafodul şi aduseseră scaunul cu...

Aproape că rostise numele nefericitului, când se opri: parcă i s-ar fi murdărit gura cu ceva necurat şi străin. Simţind nevoia să şi-o spele, străbătu coridorul şi deschise uşa dormitorului. Conform obiceiului parsi, cadrul uşii era împodobit cu un *toran* – o draperie cu mărgele primită de la mama lui cu ocazia căsătoriei. Toranul îl însoţise în toate călătoriile lui în China şi, de-a lungul anilor, devenise o verigă de legătură cu trecutul, un talisman personal.

Bahram tocmai se pregătea să păşească înăuntru, când văzu că toranul alunecase de la locul lui, aflat deasupra pragului de sus, agăţându-se cumva în tocul uşii. În timp ce încerca să-l desprindă, firele vechi se rupseră, potopindu-l cu o ploaie de mărgele. Bahram se retrase cutremurat, mormăind printre dinţi:

Dadar thamari madad... Ajută-mă, Dumnezeule Atotputernic.

Căzând în genunchi, începu să adune bobiţele de sticlă, scoţându-le din crăpăturile podelei şi vârându-le în buzunarul de la piept al chogăi.

Unul dintre peoni veni să-l ajute.

Seth-ji, lasă-mă pe mine...

Nu! ţipă Bahram, fără să ridice măcar privirea. Pleacă de-aici! Nu te apropia!

Gândul că altcineva ar fi putut atinge mărgelele de la mama lui i se părea insuportabil; rămase în genunchi până culese şi ultima mărgică de pe jos. Apoi, se ridică în picioare şi văzu că pe coridor se adunaseră câţiva khidmatgari, care stăteau adunaţi pâlc, privindu-l fix.

Chull! strigă el. Voi n-aveţi nimic de lucru? Hai, fugiţi de-aici! Plecaţi odată!

Şi, intrând în dormitor, trânti uşa şi se întinse pe pat. Simţea lacrimi sub pleoape, aşa că se întoarse şi-şi îngropă faţa în pernă.

A doua zi, Vico anunţă că oficialităţile oraşului trimiseseră o notă prin care le cereau tuturor fabricilor străine să-şi ferece intrările din dos. Era o chestiune minoră, dar pe Bahram îl tulbură profund; nu putu să nu se întrebe dacă nu cumva îi era destinată anume lui. Se putea, oare, să fi fost văzut plecând din Fabrica Râului pe poarta din spate? Sau, poate, îl zăriseră pe Vico în ziua aceea când...?

Crezi că te-au văzut, Vico? îl întrebă Bahram. Au iscoade peste tot, să ştii. Poate că te pândeau când ai folosit intrarea din spate ca să-l aduci pe băiatul acela aici.

La Allow te referi?

Bas! Ştii bine la cine mă refer, Vico! Nu e nevoie să-i rosteşti numele.

Vico se uită la el cu o expresie ciudată, înainte de a-şi coborî privirea.

Iartă-mă, patrão, iartă-mă; n-am să-l mai spun.

Dar nici Vico nu avea puterea de a reduce la tăcere ecourile acelui nume.

Peste câteva zile, intră grăbit ca să anunţe:

Patrão, domnul King e jos. Vrea să te vadă.

De ce?

Nu ştiu, patrão. N-a spus.

Vizita nu era tocmai surprinzătoare. Charles King mai venise pe-acolo de câteva ori în trecut, solicitând fonduri pentru diversele acţiuni de binefacere în care era implicat. Cu vreo două ocazii, conversaţiile sale cu Bahram se abătuseră şi în alte direcţii. Odată, observând tabloul cu faroharul din daftar, domnul King îl întrebase pe Bahram despre el: aceasta dusese la o lungă discuţie despre natura Binelui şi a Răului, şi despre eterna luptă dintre Ahura Mazda şi Ahriman.

Acea convorbire i se părea foarte îndepărtată lui Bahram, în actuala lui stare de spirit – totuşi, nu-l putea alunga pe Charles King de la uşa lui cu una, cu două: ştia că avea relaţii bune cu mandarinii şi nu trebuia să-l supere.

Trimite-l încoace, Vico.

Bahram îşi petrecu următoarele câteva minute revenindu-şi în fire, iar când vizitatorul fu introdus în daftar îl putu întâmpina cu o imitaţie aproape reuşită a cordialităţii lui obişnuite.

– A, Charles! Ce plăcere, într-adevăr! Poftеşte, poftеşte!

– O zi bună îţi doresc, Barry.

Bahram se înclină, apoi îi indică un fotoliu.

– Te rog, ia loc, Charles. Spune-mi, ce pot face pentru tine?

– Barry, am venit să te văd fiindcă sunt tulburat de situaţia de-acum din China. Am impresia că dacă lucrurile mai continuă aşa, n-ar fi imposibil ca Marea Britanie să intervină. Dar pentru ce? Pentru păstrarea veniturilor din opiu din Bengal; pentru protecţia unui articol al cărui consum e o ruşine chiar şi pentru păgânii chinezi.

– Dar comerţul merge aşa de mult timp, Charles,replică Bahram. Cu siguranţă, doar nu te aştepţi ca totul să se schimbe peste noapte, nu?

– Nu, dar de schimbat trebuie să se schimbe, Barry, şi trebuie să ne schimbăm şi noi. Îţi aduci aminte că am propus să semnăm un angajament, acum câtva timp. Consider că acum e mai necesar ca oricând, şi am de gând să-l înaintez din nou Comitetului. Sprijinul tău ar însemna foarte mult.

– Un angajament? Privitor la ce?

Vizitatorul scoase din buzunar o foaie de hârtie şi începu să citească:

– „Noi, subsemnaţii, considerând că negoţul de opiu cu China este plin de neajunsuri, comerciale, politice, sociale şi morale; că ofensează cu bună ştiinţă guvernul acestei ţări; că dispune autorităţile şi populaţia împotriva extinderii activităţilor noastre comerciale şi a libertăţii noastre de reşedinţă; şi că zădărniceşte speranţa oricărei ameliorări creştine; declarăm prin aceasta că nu vom lua parte la cumpărarea, transportul sau vânzarea drogului, fie ca părţi contractante principale, fie ca agenţi."

Ridică privirea, zâmbind:

– Sperasem să discutăm asta într-o întrunire publică, dar din păcate n-a venit nimeni; iar angajamentul nu poartă nicio altă

semnătură în afară de a mea. Cred, însă, că în lumina ultimelor evenimente, mulţi vor fi dispuşi să-şi reconsidere atitudinea.

Bahram se foise tot timpul pe scaun, stânjenit, iar acum spuse:

– Dar problema nu se află în mâinile noastre, Charles. Cu siguranţă, nu-ţi închipui că traficul cu opiu se va opri, dacă noi semnăm un simplu angajament? Alţii ne vor lua locul – fiindcă nu noi, ci chinezii sunt răspunzători de comerţ. La urma urmei, ei sunt aceia cărora le place opiul.

– Aici nu pot fi de acord cu tine, Barry, îl contrazise domnul King. Disponibilitatea atât de largă a opiului este aceea care-l face să fie atrăgător; influxul de drog e cel ce creează consumatorul.

– Bine, Charles, şi atunci, ce propui să facem? Sunt mii şi mii de lăzi cu opiu încărcate în corăbiile din larg. Ce-o să se aleagă de toată marfa asta?

– Ei bine, Barry, ca să vorbesc fără ocol, consider că trebuie să predăm toate stocurile existente.

– Chiar aşa, Charles?

Doar pentru o clipă nutri Bahram gândul că tânărul glumea – lucirea sinceră de pe chipul lui oacheş fu suficientă pentru a-i alunga pe dată această idee.

Bahram îşi drese glasul cu prudenţă şi-şi împreună vârfurile degetelor.

– Dar, Charles! Ceea ce recomanzi este o măsură de-a dreptul extremă, nu crezi? Îţi dai seama, sunt sigur, că mulţi negustori au depozitat opiu numai fiindcă existau indicaţii că guvernul chinez ar putea să legalizeze comerţul. Unii mandarini au pus în circulaţie memorii prin care recomandau acest lucru, cum desigur trebuie să ştii.

– Aşa e cum spui, Barry, îi dădu dreptate King. Când propunerea de legalizare a comerţului cu opiu a fost adusă pentru prima oară în faţa guvernului chinez, noi,cei de la Olyphant & Co, am crezut de asemenea că lucrurile se îndreptau cu repeziciune către un asemenea rezultat. Dar s-a dovedit că nici nu putea fi vorba de aşa ceva. Propunerile au fost respinse, iar împotrivirea imperială faţă de folosirea „spurcatului gunoi" continuă neabătută. Orice îndoieli

or mai fi încăput în legătură cu asta, au fost risipite, fără doar şi poate, în dimineaţa zilei de 12 decembrie, nu-i aşa?

– Ce vrei să spui?

– Nu se poate să nu-ţi dai seama, Barry, că guvernul a avut nişte intenţii foarte precise când a organizat execuţia lui Ho Lao-kin în mijlocul enclavei noastre.

Barry coborî privirea, retrăgându-şi mâinile în choga.

– Şi care ar fi intenţiile acelea, Charles?

– Desigur, nu se poate să nu fi văzut scrisoarea Guvernatorului în legătură cu acest subiect. A fost scrisă ca răspuns la acuzaţia Camerei că a tratat fără respect drapelele străine. Guvernatorul a spus: „Pedeapsa cu moartea, pe care Ho Lao-kin a atras-o asupra lui, a fost consecinţa introducerii pernicioase a opiului în Canton, de către străinii depravaţi; executarea lui în faţa fabricilor străine a fost destinată să le dea de gândit străinilor – căci aceştia, deşi născuţi şi crescuţi în afara domeniului civilizaţiei, *au totuşi inimi umane.*"

Dintr-odată, Bahram îşi aminti cum condamnatul se întorsese să privească spre fereastra lui.

Se cutremură, iar mâna lui căută instinctiv atingerea liniştitoare a kastiului.

– Ştiai, Barry, că se zvoneşte că autorităţile au obţinut o mărturisire completă de la Ho Lao-kin? Se spune că le-ar fi spus că fusese într-adevăr introdus în comerţul cu opiu încă de la o vârstă foarte timpurie, de către un negustor care i-a dăruit un bulgăre de drog. Am auzit că, atunci când Ho Lao-kin şi-a aflat sentinţa, a cerut chiar el să fie executat în piaţă.

Barry nu mai suporta să asculte. Cu preţul unui mare efort, afişă un zâmbet.

– Ei, Charles, toate astea sunt foarte interesante... murmură el. Fii sigur că voi acorda tuturor sugestiilor tale atenţia cuvenită. Dar, cu regret, trebuie să-ţi spun că în perioada asta sunt foarte ocupat... Nu mă îndoiesc că vei înţelege.

– Sigur că înţeleg.

Şi Charles King plecă, cu o expresie nedumerită, iar Bahram se duse în dormitor şi se întinse pe pat, cu mâna depusă pe kasti.

A doua zi dimineața, la intrarea în daftar, Bahram află cu îngrijorare că Lin Tse-hsü era în drum spre Canton.

Seth-ji, s-a confirmat, îl încredință munshiul. Lin Tse-hsü a primit însărcinarea în seara de 31 decembrie, de la însuși Fiul Cerului.

Așadar, el urmează să fie următorul Guvernator?

Nu, Seth-ji. Va fi mult mai puternic decât Guvernatorul de-acum. Are funcția de „Înalt Comisar Imperial" – „Yum-chae", în cantoneză. Va fi mai degrabă ca un Vicerege decât un Guvernator – se va situa mai presus decât amiralii, generalii și toate celelalte oficialități.

Care e motivul?

Seth-ji, motivul este acela că Împăratul l-a însărcinat anume să pună capăt comerțului cu opiu. Se pare că, atunci când i-a dat misiunea, Împăratul i-a spus lui Lin Tse-hsü, cu lacrimi în ochi, că după moarte n-o să poată apărea în fața tatălui și a bunicului său, dacă fumatul de opiu nu va fi eradicat din țară.

Bahram se opri lângă fereastră:

Ești sigur că astea nu-s doar niște simple zvonuri, munshi-ji?

Ji, Seth-ji. Guvernatorul actual și Guvernatorul-Locțiitor au emis o notă comună. O proclamație foarte severă, adresată negustorilor străini. Am notat câteva pasaje.

Spune mai departe.

– „În vremuri trecute, edicte după edicte s-au îndreptat împotriva opiului, iar noi, Guvernatorul și Guvernatorul-Locțiitor, ne-am reiterat adeseori ordinele și admonestările. Însă, până în ultimul moment, scopul vostru nu a fost decât profitul bănesc, iar cuvintele noastre v-au fost doar vânt pe la urechi. În momentul de față, marele Împărat, care detestă amarnic nefastul obicei, are gândurile orientate ceas de ceas spre înlăturarea lui totală. În capitală, el le-a poruncit miniștrilor de la curte să delibereze și să întocmească planuri. Pe lângă toate acestea, Împăratul tocmai a numit un înalt ofițer în funcția de Comisar al său special, spre a se prezenta la Canton în scopul examinării și al adoptării măsurilor referitoare la afacerile portului maritim. Comisarul nu e departe: sosirea lui este așteptată în scurt timp. Are scopul de a eradica total sursa

acestui abuz toxic, de a dezgoli şi smulge din rădăcini acest rău uriaş; şi chiar dacă securea i se va frânge în mâini, sau corabia se va scufunda sub el, nu-şi va opri mâna înainte de a-şi duce misiunea la îndeplinire."

Spune ceva şi despre măsurile pe care le are în vedere Comisarul?

Ji, Seth-ji:

– „Am primit deja, cu cel mai profund respect, un edict care le ordonă amiralilor de la toate posturile, precum şi comandanţilor diverselor garnizoane şi ai unităţilor militare, să trimită escadre de corăbii de război pentru a captura navele locale de contrabandă şi a le alunga pe cele străine. S-a aflat că au avut loc deja câteva sute de capturi. Cât despre acei bandiţi care au încărunţit în acest trafic malefic, lor li se va acorda cea mai groaznică pedeapsă legală, aşa cum s-a întâmplat şi în cazul criminalului Ho Lao...

De astă dată, munshiul se întrerupse, fără a fi nevoie ca Bahram să scoată o vorbă.

Maaf karna, Seth-ji; te rog să mă scuzi.

În mod pervers, această scuză nu făcu decât să adâncească neliniştea lui Bahram: ce ştia munshiul? Oare omenii săi discutaseră aceste lucruri sub scară?

Începea să-l doară capul, şi se hotărî să se culce puţin.

Destul pentru moment, munshi-ji. Când voi fi gata, am să te chem.

Ji, Seth-ji.

Nu peste mult timp, sosi ca prin minune şi o veste bună: navele în proprietate străină primeau din nou permise de intrare şi ieşire din Canton. Dar, când fu reluat traficul, flotei de opiu, aflată încă la ancoră lângă insulele exterioare, i se alăturaseră deja alte câteva nave, sosite recent de la Bombay şi Calcutta.

Curând, sosi un val de scrisori; printre ele erau şi câteva care comentau situaţia pieţelor din India. Şocat, Bahram descoperi că recolta de maci din anul trecut fusese mai îmbelşugată ca oricând; pieţele din Calcutta şi Bombay erau năpădite de opiu, iar preţul drogului se prăbuşise. Un mare număr de negustori aspiranţi se avântaseră deodată să îşi încerce norocul în comerţul cu opiu.

Pentru Bahram, era o ştire dezastruoasă din mai multe puncte de vedere: îl irita destul gândul că şi-ar fi putut cumpăra toată încărcătura la jumătate de preţ, dacă mai aştepta doar câteva luni; şi mai rău era că nu mai avea posibilitatea de a-şi duce marfa înapoi la Bombay, în eventualitatea că rămânea nevândută – preţurile indiene erau acum atât de scăzute, încât n-ar fi recuperat nici măcar o fracţiune din costuri.

Peste câteva zile, în Canton năvăli noul contingent de negustori din Bombay. Erau în majoritate parsii, printre care răsăreau şi câţiva comercianţi musulmani şi hinduşi: cei mai mulţi erau oameni de afaceri mărunţi, tineri, care nu mai puseseră niciodată piciorul în Fanqui-town. Printre ei se afla şi o rudă a lui Shireenbai, Dinyar Ferdoonjee, un băiat pe care Bahram nu-l mai văzuse de ani de zile: fu luat prin surprindere când în daftarul lui intră un tânăr înalt şi atletic, cu fălci pătrate şi neobişnuit de arătos.

Dinyar?

– Da, Fuaji, zise tânărul şi, întinzând mâna, i-o strânse energic pe a lui Bahram. Ce mai faci, Fuaji?

Acum, Bahram văzu că purta o pereche de pantaloni cu croială elegantă şi o haină confecţionată din cel mai fin nainsook; cravata îi era legată impecabil, iar pe cap, în loc de turban, avea pălărie neagră lucioasă.

Dinyar adusese daruri de la Shireenbai şi de la fiicele lui, mai ales haine noi, cu ocazia Anului Nou persan, Navroze, care venea în martie. După ce i le oferi, începu să se plimbe prin daftar, examinându-i interiorul cu un zâmbet uşor amuzat. Vorbea tot timpul, în engleză, transmiţând salutări şi mesaje de la diverse persoane din Bombay.

Uimit de cursivitatea lui, Bahram remarcă, în gujarati:

Atlu sojhu English bolwanu kahen thi seikhiyu deekra – De unde-ai învăţat să vorbeşti engleza atât de bine, fiule?

– A, Puppa mi-a angajat un preparator – pe domnul Worcester. Îl cunoşti?

Nu.

Între timp, Dinyar ajunsese la fereastră şi se uita afară, pe Maidan.

– Grozavă privelişte, Fuaji! Tare mi-ar mai plăcea să închiriez camera asta, într-o zi.

Bahram zâmbi:

Mai întâi va trebui să-ţi pui afacerile pe picioare, deekra – o asemenea cameră e scumpă.

– Merită, Fuaji. De-aici, poţi ţine sub ochi tot ce se întâmplă.

Într-adevăr.

– Povestea aia din decembrie... cred c-ai văzut totul de-aici, nu-i aşa?

Care poveste?

– Când au încercat să execute pe cineva, acolo? Cum îl chema – Ho-nu-ştiu-cum , aşa-i?

Kai nahi – nu contează, zise Bahram şi se lăsă la loc în fotoliu, ştergându-şi fruntea de transpiraţie. Îmi pare rău, beta – am nişte treburi de terminat...

– Da, desigur, Fuaji. O să mai trec eu, mai încolo.

În restul zilei, Bahram îşi feri ochii de Maidan şi evită ferestrele. Dar, tocmai când se pregătea să se ducă la culcare, auzi deafară un zgomot nefamiliar, ca un fel de cântare, în acompaniamentul unor talgere.

Acum îi era imposibil să nu se uite. Despărţind perdelele, văzu că în centrul Maidanului se adunaseră vreo doisprezece oameni. În faţa lor erau puse câteva lumânări aprinse, iar flăcările le scăldau chipurile într-o lumină difuză: cu toţii erau chinezi, dar nu genul de oameni care veneau de obicei pe Maidan – vreo doi erau îmbrăcaţi în robe de preoţi taoişti, inclusiv cel care dirija corul.

Dintr-odată, Bahram îşi aminti că mai asistase la ceva asemănător pe una dintre bărcile lui Chi-mei: femeia se temuse dintotdeauna de spiritele neliniştite şi fantomele flămânde, şi un incident neînsemnat o făcuse să cheme un preot. Uitându-se acum pe fereastră, Bahram începu să se întrebe dacă nu cumva oamenii de pe Maidan oficiau un exorcism. Dar pentru cine o făceau? Şi de ce tocmai acolo – chiar în locul unde fusese ridicat eşafodul, în ziua aceea?

Întinse mâna spre şnurul clopoţelului şi trase cu putere, declanşând pe dată un clinchet în bucătăria de jos.

Peste câteva momente, Vico apăru în fugă, cu o expresie îngrijorată pe chip.

Patrão? Ce s-a-ntâmplat?

Bahram îl chemă şi pe el la fereastră.

Uită-te la oamenii ăia, Vico. Ce incantaţii sunt alea? Şi uite acolo – ăla nu-i preot, ăla care dă din mâini şi arde tămâie?

S-ar putea, patrão. Cine ştie...?

Nu e acelaşi loc unde l-au adus pe băiatul ăla, în acea zi?

Fără să mai spună nimic, Vico se mulţumi doar să ridice din umeri.

Ce fac acolo, Vico? Un exorcism?

Vico ridică iar din umeri, evitând să-l privească în ochi.

Ce înseamnă, Vico? insistă Bahram. Vreau să ştiu. Au mai văzut şi alţi oameni ceea ce-am văzut eu în seara aceea, în ceaţă? Ai auzit despre aşa ceva?

Oftând, Vico trase perdelele la loc.

Ascultă, patrão, spuse el, pe tonul folosit de oamenii mari pentru a linişti copiii. Ce rost are să ne gândim la toate astea? La ce ne foloseşte, ha?

Nu înţelegi, Vico. M-ar ajuta să mă simt mult mai bine, dacă aş şti că n-am fost singurul care să fi văzut – ce-o fi fost ceea ce-am văzut.

Hai, patrão, las-o-ncolo, na?

Şi, ducându-se la noptiera lui Bahram, Vico îi turnă o doză mare de laudanum.

Poftim, patrão; bea asta, o să te facă să-ţi mai revii.

Bahram luă paharul din mâna lui şi-l goli dintr-o sorbitură.

În regulă, Vico, se învoi el, vârându-se în pat. Acum poţi să pleci.

Cu mâna pe clanţă, Vico se opri din nou.

Patrão, nu-ţi poţi lăsa mintea s-o ia aşa razna. Sunt atât de mulţi oameni care depind de dumneata, aici şi în Hindustan. Trebuie să fii puternic, patrão, spre binele nostru. Nu ne poţi lăsa; nu poţi să-ţi pierzi curajul.

Bahram zâmbi: prin trup începuse să i se răspândească o căldură blândă, pe măsură ce laudanumul îşi făcea efectul. Temeri-

le i se dizolvau, o senzație de bine luându-l în stăpânire. Abia dacă-şi mai amintea de ce se simțise atât de oprimat şi înspăimântat, cu doar câteva momente în urmă.

Nu-ți face griji, Vico, îl liniști el. Mi-e bine. Totul va fi în regulă.

Aurul din dantura lui Asha-didi sclipi, când femeia se ridică să-l primească pe Neel în ospătăria ei plutitoare.

Nomoşkar, Anil-babu! îl salută ea, conducându-l prin portalul pictat. Ai venit în cel mai potrivit moment. E aici un om pe care trebuie să-l cunoşti; cineva din Calcutta.

În capătul opus al bucătăriei stătea un personaj cu o formă statuară, drapată într-o robă diformă: silueta impozantă, capul voluminos şi părul cu şuvițe lungi, unduitoare, erau atât de distinctive, încât nu încăpea nicio îndoială cine era. Neel se opri brusc, dar era prea târziu pentru a mai încerca să scape. Asha-didi începuse deja să facă prezentările:

Babu Nob Kissin, uite-l pe domnul despre care-ți vorbeam; celălalt babu bengalez din Canton – Anil Kumar Munshi.

Fruntea bombată a lui Babu Nob Kissin se încruntă, în timp ce ridica privirea dinspre farfuria plină cu daal şi puri. Ochii i se măriră, în timp ce stăruiau asupra lui Neel, apoi se îngustară; i se citea în ochi nedumerirea, pe când încerca zadarnic să şi-l închipuie pe noul venit fără barbă şi mustață. Făcu un efort să-şi păstreze calmul, cu un zâmbet searbăd zugrăvit pe chip.

Nomoşkar, spuse Neel, împreunându-şi mâinile.

Fără să-i ia în seamă salutul, Babu Nob Kissin îi făcu semn să se aşeze.

– Care ți-e bunul-nume, rogu-te? întrebă el, trecând la limba engleză. Nu am reținut. Sunt necesare clarificări.

– Anil Chunder Munshi.

– Şi ce-soi de angajament te implică?

– Sunt munshiul lui Seth Bahram Modi.

Sprâncenele babu-ului se înălțară.

– Păcatele meu! Atunci, suntem doar ca tovarăş.

– De ce?

– Fiindcă eu îi sunt gomusta lu' Burnham-sahib. E şi tai-pan.

Neel făcu un mare efort pentru a-şi ascunde şocul produs de aceste cuvinte.

– Domnul Burnham e aici? întrebă el, având grijă să folosească o intonaţie cât mai neutră.

– Da. A venit cu corabie cea nou.

– Ce corabie?

Încă o dată, ochii lui Babu Nob Kissin se îngustară cu viclenie, în timp ce cutreiera cu privirea chipul lui Neel.

– Corabie se numeşte *Ibis*. Poate a auzit de ea...?

Acum, din fericire, în faţa lui Neel fu pusă o farfurie cu biryani. Coborând ochii spre ea, clătină din cap.

– *Ibis?* Nu, n-am auzit.

Babu Nob Kissin lăsă să-i scape un oftat şi, când deschise gura din nou, vorbi în bengaleză:

Babu Anil Kumar, am să-ţi povestesc despre *Ibis* în timp ce dumneata mănânci. Nu mai demult de anul trecut, Burnham-sahib a achiziţionat această corabie şi, în clipa când am văzut-o, am ştiut că urma să aducă o mare schimbare în viaţa mea. Poate te întrebi cum de eu, un babu educat în limba englezească, am putut să ştiu aşa ceva dintr-o privire. Dă-mi voie să-ţi explic: persoana pe care o vezi în faţa dumitale nu e cine crezi. În trupul vizibil se află altcineva – cineva ascuns, cineva care, într-o altă încarnare, a fost o gopi, o fată care se juca numai cu vacile şi făcea unt pentru Domnul hoţ-de-unt. Ştiu de mult acest lucru, la fel cum mai ştiu şi că, într-o zi, trupul vizibil o să se lepede, iar forma interioară va ieşi la vedere, ca un om care a visat, când iese de sub plasa pentru ţânţari, după un somn bun. Dar când...? Şi cum? Aceste întrebări mă frământau tot timpul, când am văzut-o pentru prima oară pe *Ibis,* şi am ştiut pe dată că această navă va fi instrumentul transformării mele. La bord se afla un om pe nume Zachary Reid, un simplu marinar, ai fi crezut privindu-l, dar eu mi-am dat seama numaidecât că nici el nu era ceea ce părea a fi. Încă înainte de a-l vedea, l-am auzit cântând la fluier – la fluier! – şi am avut norocul de a reuşi să obţin numirea de supercargo pe navă. Nava transporta peste o sută de culi şi doi qaidii. Unul dintre cei doi condamnaţi era bengalez – cam de

vârsta dumitale, aş zice, Anil-babu. Înainte, fusese rajah, dar îşi pierduse toţi banii şi comisese falsuri în acte publice. A fost luat de lângă soţia şi fiul lui, din palat şi dintre servitori, şi trimis în temniţă; a urmat procesul, şi a fost osândit la surghiun – şapte ani de muncă silnică într-un lagăr din Mauritius. Îl văzusem pe acest om, pe acest rajah, pe străzile din Calcutta, înainte să-l părăsească norocul: era la fel ca şi ceilalţi zemindari, arogant şi leneş, corupt şi depravat. Dar marea şi corăbiile au un fel al lor de a schimba oamenii, n-ai zice, Anil-babu?

Neel ridică privirea dinspre biryani.

Da, poate...

Şi nu ştiu pe care dintre noi doi, eu şi rajahul, l-a schimbat *Ibis* mai tare, dar când l-am văzut pe acest rajah de odinioară în lanţuri, am simţit o legătură stranie cu el. Glasul meu lăuntric îmi şoptea la ureche: acesta este fiul tău; e copilul pe care nu l-ai avut niciodată. Am încercat să-l ajut; mă duceam în vizită la el şi la celălalt prizonier, în chokey, şi le duceam merinde şi alte lucruri. Ca supercargo ce eram, aveam un rând de chei de la chokey; într-o noapte, qaidii mi-au cerut să las uşa deschisă. Aşa am făcut, şi în noaptea aceea, în toiul unei furtuni, acest tânăr şi alţi câţiva au încercat să scape. A doua zi, s-au găsit semne că barca lor se răsturnase şi pieriseră cu toţii. Din păcate, vina pentru acest incident a căzut în seama lui Zachary Reid, care era nevinovat şi încă se mai află la Calcutta, încercând să se disculpe. Eu, însă, am avut de suferit un alt fel de pedeapsă: am crezut că-l pierdusem pe copilul meu nou-găsit – şi am simţit o durere atât de mare încât, la întoarcerea în Calcutta, m-am dus să-i vizitez soţia şi fiul..

Neel nu mai ştia cum să-şi păstreze ochii în jos, spre biryani din farfurie. Cu efort, reuşi să rămână cu capul plecat, mestecând în continuare.

...Vestea morţii lui ajunsese deja acolo, dar te vei mira să auzi, Anil-babu, că acea rani[1], o femeie care respecta cu stricteţe datinile hinduse, nu purta albul unei văduve. Nici brăţările nu şi le rupsese, şi nu-şi scosese nici pulberea roşie din cărarea părului.

[1] Rani – soţie de rajah.

Atunci am descoperit că, deşi soţul ei fusese declarat mort, ea era sigură, în adâncul inimii, că el mai trăia. Şi-ţi mărturisesc că a fost destul de convingătoare şi m-a convins şi pe mine de lucrul ăsta. Mi-a cerut să fiu cu ochii-n patru după el, în călătoriile mele. I-am spus că, dacă într-adevăr ar mai fi în viaţă, ar fi fost greu de crezut că-l voi mai recunoaşte. Cu siguranţă, îşi va fi schimbat şi numele, şi înfăţişarea; mai mult, ar fi foarte circumspect, ştiind că lucrez pentru domnul Burnham, care i-a cauzat deposedarea şi exilul. Ea, însă, n-a vrut să m-asculte. Mi-a spus: dacă vreodată, prin cine ştie ce minune, se întâmplă ca drumurile să vi se întâlnească, atunci trebuie să-i spui că n-ai să-l trădezi niciodată, căci încă îţi mai este ca un fiu, la fel cum şi mie mi-e în continuare soţ...

Gata! spuse Neel şi se uită în jur, ca să se asigure că nu se găsea nimeni în apropiere. Apoi, aplecându-se peste masă, întrebă în şoaptă: Este adevărat, Babu Nob Kissin? Chiar i-ai văzut? Pe Malati, soţia mea, şi pe fiul meu, Raj Rattan? Să nu mă minţi.

Da. I-am văzut.

Şi cum o duce soţia mea?

S-a descurcat mai bine decât crezi. Îl învaţă pe băiat slovele, precum şi pe unii dintre ceilalţi copii din partea locului. Nici soţia şi nici fiul dumitale nu se îndoiesc o clipă că te vei întoarce.

La auzul acestor cuvinte, ochii lui Neel se umplură de lacrimi, şi-şi lăsă capul în piept, ca să le ascundă. Îşi amintea faţa lui Malati aşa cum arăta când o văzuse pentru prima oară, în noaptea nunţii, când el avea paisprezece ani, iar ea cu un an mai puţin. Îşi amintea cum stătea ascunsă după văluri, chiar şi după ce se vârâseră în pat; îşi amintea cum îşi întorsese faţa în partea cealaltă, când el începuse să-i înlăture veşmintele. Îşi mai amintea şi ziua când venise să-l viziteze la închisoarea din Calcutta: nelipsitele ei văluri dispăruseră, iar el avea senzaţia că o vedea pentru prima oară. Până atunci, nici nu-şi dăduse seama că fata cu care se însurase cândva devenise între timp o femeie de o frumuseţe ieşită din comun.

Faptul că Malati reuşise să iasă cu bine din aceste încercări nu-l surprindea; ceea ce-l uimea era refuzul ei de a-şi pleca urechea în faţa zvonurilor care-l dădeau mort. Cum putea să ştie? Cer-

titudinea ei sugera o profunzime a sentimentelor care-l lăsa fără cuvinte.

Şi Raj Rattan?

A crescut, zice maică-sa, deşi n-a trecut nici măcar un an de când ai plecat. Acum e un băiat voinic şi îndrăzneţ – mama lui spune că ameninţă adesea să fugă pe mare, ca să te caute.

Neel îşi aminti ziua când venise poliţia să-l aresteze, la Palatul Raskhali din Calcutta. Înălţa zmeie cu Raj Rattan, de pe acoperiş; când a fost chemat, i-a spus băiatului: „Revin în zece minute...

Trebuie să-i duc nişte zmeie din China, mormăi el. Aici au zmeie foarte frumoase.

Maică-sa spune că acum şi le face singur, din bucăţi vechi de hârtie. Şi mai zice că-şi aminteşte când i le înălţai.

O vreme, Neel nu mai îndrăzni să vorbească: i se pusese un nod în gât nu numai din pricina amintirilor cu soţia şi fiul lui, ci şi a remuşcărilor pentru felul cum se purtase la început cu Babu Nob Kissin. Dacă nu era omul acesta ciudat, şiret în felul lui, dar care în acelaşi timp avea nişte concepţii şi ataşamente atât de inexplicabile, el nu s-ar fi aflat acum aici, pentru că n-ar fi evadat de pe *Ibis*. Babu-ul era, în fond, un fel de zeitate protectoare, iar prezenţa lui la Canton nu avea de ce să fie un motiv de teamă – dimpotrivă, era un dar.

Mă bucur să te văd, Babu Nob Kissin, spuse Neel, şi trebuie să mă ierţi că nu mi-am dezvăluit dumitale imediat. De-am căutat să te amăgesc, a fost numai din cauza domnului Burnham. Dacă află că sunt aici, s-a terminat cu mine.

Nu există niciun motiv ca să afle, răspunse Babu Nob Kissin. Eu sunt singurul care ştie, şi poţi fi sigur că n-am să-i spun.

Dar dacă mă recunoaşte?

A, de asta nu trebuie să te temi, râse celălalt. Te-ai schimbat atât de mult la înfăţişare, încât nici chiar eu nu te-am recunoscut din primul moment. Cât despre domnul Burnham, el nu poate deosebi un localnic de celălalt – dacă nu te dai singur de gol, n-o să te recunoască în vecii vecilor.

Eşti sigur?

Cât se poate de sigur.

Neel scoase un oftat de uşurare.

Achha to aro bolun – mai vorbeşte-mi, Babu Nob Kissin, vorbeşte-mi despre soţia mea, despre fiul meu...

La sfârşitul lunii ianuarie, când data îmbarcării lui William Jardine pentru a se înapoia în Anglia se apropia, printre prietenii şi susţinătorii lui s-a format un consens, de a nu lăsa ca plecarea lui să pară o înfrângere – sau, mai rău, o recunoaştere a vinovăţiei (căci nu era nici un secret că „Şobolanul cu Cap de Fier" era considerat de către autorităţile chineze un criminal înrăit). Ca rezultat, pregătirile pentru cina de rămas-bun au dobândit o exuberanţă sfidătoare: cu mult timp înainte de data respectivă, era evident pentru toată lumea că avea să fie cel mai magnific eveniment văzut vreodată în Fanqui-town.

Dineul urma să se ţină în Sala Companiei, cea mai spaţioasă şi mai măreaţă din enclava străină. Sala se afla în „Consulat", cum numeau străinii Casa Nr. 1 din Fabrica Britanică.

Achha Hong era separată de Fabrica Britanică doar de lăţimea Uliţei Vierului, iar împrejurimile Consulatului se vedeau limpede din daftarul lui Bahram. Deşi nu era un intim al lui Jardine, Bahram nu rămăsese în niciun caz imun faţă de surescitarea cauzată de dineul ce se apropia: pregătirile erau atât de zgomotoase şi evidente, încât îl ajutau chiar să-şi învingă aversiunea crescândă faţă de vederea oferită de fereastra lui. Acum, că se uita din nou afară, zărea în repetate rânduri coloane lungi de culii şerpuind pe Maidan, cu găleţi de legume şi saci de cereale. Într-o după-amiază, auzind o izbucnire neaşteptată de grohăituri şi guiţături, se repezi la fereastră şi văzu o turmă de porci gonind: animalele dispărură în Hongul Britanic. A doua zi, fu martorul unei privelişti şi mai extraordinare: un cârd lung de raţe lipăia pe Maidan, oprind în loc toată circulaţia pe jos; înainte ca ultima pasăre să coboare din barcă, la Jackass Point, prima ajunsese deja la Consulat.

Până şi înfăţişarea Hongului Britanic începuse să se schimbe. Lângă Sala Companiei se afla o verandă enormă, cu colonade, care se întindea deasupra intrării, cu vedere spre „Promenada Respondentia" – grădina îngrădită din faţa fabricii. În vederea cinei, veran-

da urma să fie transformată într-un „salon de retragere" temporar: o echipă de decoratori s-au apucat de lucru, acoperindu-i laturile cu cearşafuri mari de pânză albă. După căderea nopţii, cu zeci de lămpi aprinse înăuntru, veranda se zărea ca un lampion gigantic, strălucind în întuneric. Spectacolul era destul de frapant ca să atragă curioşi din tot oraşul: Anul Nou chinezesc era aproape, iar Consulatul luminat a devenit o atracţie în plus pentru numărul crescând al bărcilor-de-plăcere de pe Fluviul Perlei.

Între timp, Bahram începuse şi el să-şi facă propriile pregătiri pentru despărţirea de Jardine. Ca decan al achhailor din Canton, găsea că era de datoria lui să se asigure că la acel eveniment comunitatea lui n-avea să treacă neobservată – dacă nu din alt motiv, atunci măcar pentru a le reaminti tuturor că marfa care-l îmbogăţise pe Jardine, opiul, provenea din India şi-i era furnizată de către partenerii săi din Bombay. Se hotărâse să cumpere un cadou de rămas-bun pentru acesta dintr-o chetă a întregii comunităţi Parsi. În câteva zile, reuşise să adune echivalentul a o mie de guinee: se stabili ca banii să-i fie remişi direct unui argintar faimos din Anglia, cu comanda de a pregăti un serviciu de sufragerie, cu tot cu monograma lui William Jardine. Cadoul urma să fie anunţat public la cină, iar cuvântarea adiacentă, a decis Bahram, avea să fie ţinută de cel mai fluent vorbitor de limbă engleză al contingentului din Bombay: Dinyar Ferdoonjee.

În seara dineului, nerăbdarea crescuse atât de tare, încât părea imposibil ca evenimentul să se ridice la înălţimea aşteptărilor. Dar, intrând în Consulat, Bahram n-a putut găsi niciun motiv de dezamăgire: marea scară era decorată cu mătăsuri şi aranjamente florale înalte; la etaj, în „salonul de retragere" improvizat, coloanele dorice erau împodobite cu ghirlande de flori multicolore; în candelabrele din tavan ardeau zeci de lumânări de spermanţet dintre cele mai fine, iar oglinzile cu rame aurite de pe pereţi făceau ca încăperea să pară de două ori mai mare. Exista chiar şi o orchestră: *„Inglis"*, un vas comercial ancorat la Whampoa, contribuise cu o trupă de muzicanţi. Pentru a onora originile scoţiene ale lui Jardine, pe măsură ce intrau ca să-şi ocupe locurile, mesenii erau regalaţi cu o succesiune de arii din dealurile Scoţiei.

De la bun început, Bahram alesese să se ocupe de contigentul parsiilor şi era mulţumit de impresia pe care o făceau turbanele lor albe, jooti-urile brodate cu fir auriu şi chogele de brocart. Dar, în ceea ce privea aşezatul la masă, hotărâse că n-ar fi potrivit ca un tai-pan ca el să stea la o masă obişnuită, alături de restul grupului din Bombay. Aranjase aşadar să se aşeze cu Comitetul, în capătul sălii. Când sosi la masa lui, constată că fusese plasat între Lancelot Dent şi un nou-venit, un bărbat înalt şi maiestuos la înfăţişare, cu o barbă lucioasă ce-i acoperea jumătate din piept. Îi părea cunoscut, dar nu-şi putu aminti imediat cine era.

– Îmi dai voie să ţi-l prezint pe Benjamin Burnham, din Calcutta? îi veni Dent în ajutor. Poate v-aţi mai întâlnit...?

Bahram nu-l cunoştea decât din vedere pe domnul Burnham, dar, ştiind că era un aliat a lui Dent, îi strânse mâna cu entuziasm cordial.

– Aţi venit recent la Canton, domnule Burnham?

– Acum câteva zile, îi răspunse Benjamin Burnham. Am avut nişte greutăţi interminabile, ca să obţinem chopuri – a trebuit să întârziem o vreme în Macao.

Domnul Slade, aşezat la dreapta lui Burnham, interveni cu un zâmbet ironic:

– Dar nu ţi-ai petrecut fără folos timpul în Macao – nu-i aşa, Burnham? La urma urmei, l-ai cunoscut pe măreţul Căpitan Elliott.

Auzind numele reprezentantului britanic, Bahram se uită repede prin jur.

– Este şi Căpitanul Elliott aici cu noi, în seara asta?

– În niciun caz, răspunse Slade. N-a fost invitat. Şi chiar dacă ar fi fost, mă îndoiesc foarte tare că ar fi catadicsit să rupă pâinea cu noi. Se pare că ne consideră doar cu puţin mai răsăriţi decât nişte tâlhari – păi, a avut chiar temeritatea de a-i scrie Lordului Palmerston descriindu-ne ca atare.

– Serios? Dar asta cum a ajuns la urechile tale, John?

– Cu ajutorul domnului Burnham, răspunse Slade, făcându-i cu ochiul. Printr-o inspiraţie de geniu, a obţinut cópii după unele dintre depeşele recente ale Căpitanului Elliott pentru Londra!

Domnul Burnham se grăbi să explice că nu era meritul lui.

– A fost fapta gomustaului meu. E un ticălos pukha, dar nu fără foloasele lui. Este bengalez, la fel ca unul dintre copiştii din daftarul lui Elliott – mai mult nu e nevoie să spun.

– Şi ce zice Căpitanul Elliott în scrisoare?

– Ha! făcu Slade, scoţând o hârtie din buzunar. Cu ce să încep? Ei bine, ia ascultaţi o mică mostră. „Mi-e limpede, *my Lord,* că traficul de opiu va deveni tot mai viclean pentru fiecare ramură a comerţului. Pe măsură ce pericolul şi ruşinea desfăşurării lui cresc, va cădea cu repeziciune în mâinile unor oameni din ce în ce mai disperaţi şi va întina portretul străinilor cu o dizgraţie tot mai gravă. Până mai deunăzi, *my Lord,* credeam că nu există parte a lumii unde străinul să-şi simtă viaţa şi proprietatea mai în siguranţă decât la Canton; dar evenimentele grave din 12 decembrie au lăsat în urma lor o impresie cu totul diferită. Preţ de aproape două ore, fabricile străine au stat în puterea unei mulţimi imense şi furioase, poarta uneia dintre ele a fost sfărâmată complet, şi s-a tras cu pistolul, probabil pe deasupra capetelor, căci se ştie sigur că n-a căzut nimeni. Dacă lucrurile stăteau altfel, guvernul Maiestăţii Sale şi publicul britanic ar fi fost nevoit să îşi vadă negoţul cu acest imperiu întrerupt pe termen nedefinit de către o scenă cumplită de distrugere şi vărsare de sânge. Şi toate aceste incidente disperate au avut loc, *my Lord,* numai pentru câştigul câtorva indivizi inconştienţi, care-şi întemeiază fără discuţie conduita pe convingerea că sunt în afara oricărei legi, britanică şi chinezească deopotrivă."

În timp ce citea, Slade se înroşise la faţă, iar acum de pe buze i se desprinse o exclamaţie dezgustată.

– Pah! Cuvintele astea sunt scrise de un om care ar trebui să fie reprezentantul nostru! Un om căruia noi îi plătim salariul! Nu e decât un Iuda – va aduce prăpăd pe capetele noastre.

– John, te grăbeşti prea tare să te alarmezi, interveni calm Dent. Elliott nu e decât un funcţionar, un conţopist amărât. Întrebarea e doar cărui scop îi va servi, al nostru sau al mandarinilor.

Un ropot de tobe anunţă sosirea felului întâi, o supă bogată de broască ţestoasă. În timp ce aceasta apărea, orchestra atacă o melodie veselă şi, la adăpostul muzicii, Bahram se întoarse spre vecinul său.

– Cred, domnule Burnham, că piața din Calcutta a căzut foarte mult. Ați putut face unele cumpărături semnificative?

– Am reușit, răspunse domnul Burnham, cu un zâmbet. Da, actuala mea încărcătură este cea mai mare pe care am transportat-o vreodată.

Bahram făcu ochii mari.

– Prin urmare, nu vă îngrijorează aceste încercări recente de a interzice comerțul?

– Câtuși de puțin, îl asigură încrezător domnul Burnham. Mai mult, mi-am trimis corabia, *Ibis,* la Singapore, să mai cumpere. Am deplină încredere că tentativele de a interzice opiul vor eșua în fața cererii crescânde. Mandarinilor nu le stă în putere să reziste forțelor stihinice ale Comerțului Liber.

– Nu credeți că pierderea mâinii sigure a domnului Jardine ne va afecta în sens negativ, aici, la Canton?

– Dimpotrivă, cred că e cel mai bun lucru care s-ar fi putut întâmpla. Cu voia lui Dumnezeu, domnul Dent îi va lua locul, sprijinit și de noi. Iar prezența domnului Jardine la Londra ne va fi de mare ajutor. Fiind un om cu un tact și o iscusință extraordinare, sunt sigur că va câștiga bunăvoința Lordului Palmerston. Și-și va putea exercita influența asupra guvernului și în alte moduri. Jardine știe cum să-și cheltuiască banii, înțelegeți, și are mulți prieteni în Parlament.

Bahram dădu din cap.

– Democrația e un lucru minunat, domnule Burnham, spuse el, pe un ton nostalgic. E o tamasha miraculoasă, care-i ține ocupați pe oamenii de rând, astfel încât cei ca noi să se poată ocupa de toate chestiunile importante. Sper ca într-o zi India să se poată bucura și ea de aceste avantaje – precum și China, desigur.

– Să ridicăm paharul pentru acest lucru!

– Auzi, auzi!

Aceasta era cea mai încurajatoare conversație pe care o avusese Bahram de mult timp, și-i spori cu mult plăcerea serii. Stările de spirit morbide care-l asediaseră în ultima vreme părură să se risipească, lăsându-l liber să savureze masa – iar mâncarea era, fără nicio îndoială, cea mai bună care fusese servită vreodată în

Hongul Britanic, felurile excelente urmând unul după altul. Spre sfârşitul mesei, Bahram făcuse atâta cinste bunătăţilor şi vinului, încât se simţi uşurat când domnul Lindsay sună din clopoţel şi ridică paharul. Primul toast fu închinat Reginei, iar următorul, Preşedintelui Statelor Unite.

– La fel cum un tată se mândreşte şi se bucură de puterile, talentele şi izbânzile copiilor săi, spuse domnul Lindsay, ţinând paharul sus, şi Marea Britanie e bucuroasă şi mândră de sănătatea şi vigoarea crescândă a progeniturii ei de la Apus!

Urmă un număr de omagii pentru Jardine, înainte de plecare; din când în când, în pas cu dispoziţia sărbătorească, se cântau melodii săltăreţe – „Bani în ambele buzunare", de exemplu, sau „Mereu să tot avem tovarăşul şi sticla ce-o să i-o dăm". Apoi, orchestra începu „Auld Lang Syne" şi, când ultimele note se stinseră, Jardine se ridică să ia cuvântul.

– Doresc, începu el, să adresez sincerele mele mulţumiri pentru felul în care mi s-a urat sănătate. Voi purta cu mine şi nu voi uita niciodată bunătatea dumneavoastră din seara aceasta.

Aici, biruit de emoţie, făcu o pauză ca să-şi dreagă vocea.

– Am stat mult timp, continuă el, în această ţară, şi am câteva cuvinte de spus în favoarea ei; aici, constatăm că persoanele noastre sunt mult mai eficient apărate de legi decât în numeroase alte părţi ale Orientului sau ale lumii; în China, un străin se poate duce la culcare cu ferestrele deschise, fără să se teamă pentru viaţa sau proprietatea lui, care sunt păzite de o poliţie excelentă şi mereu de veghe; afacerile se desfăşoară cu o uşurinţă fără egal şi, în general, cu deplină bună credinţă. N-aş dori să omit nici curtoazia de toate felurile a chinezilor în tranzacţiile lor şi în celelalte interacţiuni cu străinii. Acestea, precum şi alte considerente...

De-acum, devenise clar că Jardine era profund afectat: ochii i se tot abăteau în direcţia celor mai apropiaţi prieteni ai lui, iar glasul îi suna frânt. Din sală nu se mai auzea niciun sunet, în timp ce Jardine se străduia să-şi recapete stăpânirea de sine. După ce-şi tamponă faţa cu o batistă, spuse mai departe:

– Acestea sunt motivele pentru care atât de mulţi dintre noi revin adesea în vizită aici, şi stau aşa de mult timp. Am o părere ex-

celentă despre societatea din Canton, domnilor, dar mai ştiu şi că această comunitate a fost adesea acuzată, în ultima vreme, de a fi o bandă de contrabandişti; neg cu hotărâre un asemenea lucru. Nu suntem contrabandişti, domnii mei! Guvernul chinez, ofiţerii chinezi sunt aceia care fac contrabandă şi conspiră spre a o încuraja, nu noi; şi apoi, uitaţi-vă la Compania Indiilor Orientale: păi, mama tuturor contrabandiştilor şi a întregii contrabande tocmai ea este – Compania Indiilor Orientale!

La aceste vorbe, o furtună de aplauze izbucni din toată sala, acoperind restul cuvântării lui Jardine. Zarva continuă şi după ce acesta se aşeză, şi fu nevoie de multe clinchete de clopoţel şi lovituri în gong ca să restabilească ordinea.

Veni apoi rândul lui Dinyar Ferdoonjee la cuvânt, şi, de îndată ce începu, Bahram îşi dădu seama că nu greşise încredinţându-i discursul: anunţul său despre darul de rămas-bun fu exprimat în fraze bine rotunjite şi rostit impecabil. Finalul, mai ales, sună peste poate de impresionant:

– S-au spus multe despre felul în care Compania Indiilor Orientale ne-a arătat, nouă, parsiilor, drumul spre China; acest lucru este fără îndoială adevărat, dar a fost doar o simplă circumstanţă proprie perioadei, a epocii; căci pretinde cineva că ar putea spune că, dacă n-ar fi existat Compania, spiritul Comerţului Liber nu-şi găsea drum încoace? Nu! Ne-am fi găsit de mult, cu toată certitudinea, calea spre China; şi, aflându-ne acum aici, împotriva multor opoziţii, nu avem nevoie de niciun ajutor din afară care să ne sprijine; căci spiritul Comerţului Liber depinde numai de sine şi e suficient pentru propria sa existenţă, înfloritoare şi în extindere continuă!

Se înălţă un val de ovaţii; copleşit de pasiunile momentului, un tânăr fu atât de însufleţit încât sări pe o bancă şi propuse un toast:

– ...Pentru Comerţul Liber, Comerţul Universal Liber, dispariţia tuturor monopolurilor şi mai cu seamă a celui mai odios, monopolul Hong!

Aceste cuvinte fură întâmpinate cu aclamaţii tumultuoase, în special din colţul sălii unde stăteau aşezaţi Dent şi prietenii lui.

– Pentru Comerțul Liber, domnilor! exclamă Dent, ridicând paharul. El este torentul purificator care-i va mătura pe toți tiranii, mari și mici!

Ceremoniile luând sfârșit, stewarzii se grăbiră să elibereze locul pentru dans. Orchestra atacă un vals, iar mulțimea se despărți pentru a-i lăsa pe domnul Jardine și domnul Wetmore să treacă, braț la braț. Nimănui nu-i scăpă din vedere faptul că se prea putea ca acești doi vechi prieteni, care încărunțiseră unul în compania celuilalt, să danseze împreună pentru ultima oară. Când făcură primii pași pe ring, în sală nu mai era aproape niciun ochi care să nu se fi umezit.

Până și domnul Slade se simți îndeajuns de mișcat ca să verse o lacrimă.

– Încă nu înțelege cât de mult îi va lipsi mica noastră Bulgarie...

Rareori mai avusese Bahram atâta chef să danseze, așa că-l invită pe Dent la vals. Dar, când colo, ceea ce-ar fi trebuit să fie încheierea perfectă a serii se transformă într-un motiv de dezorientare și jenă. Tocmai când Bahram se pregătea să-l cuprindă pe Dent de mijloc, într-un colț a sălii izbucni o altercație. Întorcându-se într-acolo, Bahram descoperi că grupul din Bombay se implicase într-un soi de gâlceavă. Se grăbi spre ei, pentru a vedea că unii erau gata să se ia la păruială cu vreo șase tineri englezi. Noroc că printre combatanți nu era și Dinyar. Împreună, cei doi reușiră să restabilească ordinea. Văzând, însă, că spiritele continuau să rămână inflamate, Bahram hotărî că era mai bine să-și scoată contingentul din sală.

Abia când ajunseră afară, se opri să întrebe:

– Ce s-a întâmplat? De ce v-ați luat la harță?

– Seth, haramzadaii ăia ne făceau în toate felurile. Au spus că locul ăsta nu-i pentru maimuțe, și că să ne cărăm de-aici.

– Erau beți, na? De ce i-ați luat în seamă?

– Cum să nu-i luăm în seamă, Seth? Noi am dat toți banii pentru dineu, și ei ne fac maimuțoi și negrotei?

Paisprezece

20 februarie, 1839,
Hotelul Markwick

Draga mea Maharani de Pugglenagore – sluga ta Robin îți anunță cu mândrie o Descoperire! O descoperire cum nu se poate mai *uluitoare* – sau poate nu e decât o conjunctură, n-am de unde ști, și nici nu contează, căci pe lângă ea mai am și niște vești – în sfârșit! – despre picturile tale. Dar să începem cu începutul...

Prima parte a acestei luni a zburat ca vântul, datorită Anului Nou chinezesc – timp de două săptămâni nu s-a făcut nimic: orașul s-a *cutremurat* de petreceri, iar pe străzi răsunau peste tot strigăte de „Gong hei fa-tsai! " Și abia au încetat festivitățile, când cine crezi că apare, dacă nu Ah-med! Îți aduci aminte că e emisarul care m-a dus la Fa-Tee ca să-l întâlnesc pe domnul Chan (sau Lynchong, sau Ah-Fey, sau cum vrei să-l numești). Trecuse atât de mult de când nu mai primisem nicio veste de la domnul Chan, încât aproape că-mi pierdusem orice speranță de a-l mai revedea. De-asta am fost *peste măsură* de încântat să-l văd pe Ah-med. N-am să-ți ascund, Puggly dragă, faptul că toate speranțele mele în privința sarcinii pe care mi-a încredințat-o domnul Penrose sunt investite în domnul Chan – în afară de el, n-am întâlnit niciun *suflet* de om care să aibă de oferit vreo lămurire cu privire la subiectul acestei misterioase camelii aurii; nimeni n-a văzut-o, nimeni n-a auzit de ea; nimeni nu înțelege de ce s-ar apuca să considere cineva că merită măcar o *fărâmă* de atenție. Ba mai mult, investigațiile mele s-au dovedit atât de infructuoase, încât începusem să mă întreb dacă n-ar fi cazul să-i înapoiez domnului Penrose banii pe care mi i-a avansat atât de generos (însă n-ar prea *merge,* dragă, căci i-am cheltuit deja – acum câteva săptămâni domnul Wong, croitorul, mi-a arătat un guler înfoiat *superb,* tivit cu blană, și nici nu l-am văzut bine c-am și știut că va fi un dar *perfect* de anul nou pentru Jacqua – și am avut dreptate. I-a plăcut la nebunie și mi-a mulțumit din tot sufletul și încă în niște moduri atât de interesante, încât nici nu mi-aș putea imagina să i-l cer înapoi...).

Prin urmare, iată-ne, pe mine şi pe Ah-med – după ce-am trecut prin toate formulele de chin-chin obişnuite, mi-a spus că domnul Chan s-a întors la Canton pentru câteva zile şi vrea să ştie dacă am mai primit vreo ilustraţie de la domnul Penrose. Am răspuns că da, au fost trimise de câteva săptămâni şi de-atunci tot aştept cu nerăbdare să i le-arăt domnului Chan. La asta, zâmbetul lui Ah-med s-a lăţit şi mai mult, şi m-a informat că patronul lui e pe aproape şi ar fi bucuros să ne întâlnim numaidecât.

– Se face, se face! am replicat. N-a durat decât un moment ca să aduc picturile din camera mea, şi duşi am fost.

Îmi imaginasem că Ah-med mă va conduce la una dintre numeroasele ceainării sau ospătării care servesc adesea ca locuri de întâlnire în Canton – poate pe Strada Hongului Treisprezece, sau pe undeva prin vecinătatea zidurilor oraşului. Dar nu aşa era dat să fie: în loc de asta, Ah-med a cotit spre râu. M-am întrebat dacă nu cumva mă ducea din nou la vreo barcă, dar nici gând să fie aşa – mi-am dat seama că ne îndreptam spre Shamian!

Cred că ţi-am mai pomenit de Shamian – este o insulă mare, un ostrov mâlos care iese la suprafaţă când apele râului scad. Se află în capătul îndepărtat din Fanqui-town, dar nu departe de Hongul Danez, şi, cu toate că nu e decât un mal de nisip, se bucură cu siguranţă de un anumit renume în oraş – aceasta, în virtutea faptului că este locul favorit de amarare al unora dintre cele mai multicolore „bărci-cu-flori". Pe una din acestea, îmi era de-acuma limpede, urma să mă întâlnesc cu domnul Chan – şi încă, în toiul dimineţii!

Bărcile-cu-flori sunt printre cele mai mari – şi cu siguranţă cele mai strident colorate – vase de pe Fluviul Perlei. Dacă le-ai vedea în oricare alt loc, ai crede că sunt nişte plăsmuiri ale imaginaţiei, atât de fantastic arată; au pavilioane şi saloane şi terase, acoperite şi descoperite; sunt festonate cu sute de lampioane şi ornamentate cu decoraţiuni făcute din mătase. La intrarea pe fiecare asemenea vas se află câte o poartă înaltă, vopsită viu în roşu şi auriu, şi decorată cu un bestiar de făpturi fabuloase: dragoni încolăciţi, demoni rânjind şi grifoni arătându-şi colţii. Scopul acestor înfricoşători gargui este acela de a le da de veste tuturor celor ce

se apropie că dincolo de poartă îi aşteaptă o lume cu totul diferită de realitatea searbădă a experienţelor trăite zi de zi – iar noaptea, când pe râu se lasă întunericul, bărcile sunt luminate de felinare şi lampioane, părând într-adevăr să devină nişte tărâmuri plutitoare pline de vrăji. Dar, cum spuneam, era de-abia jumătatea dimineţii şi, în lumina puternică, arătau, trebuie să recunosc, mai degrabă obosite şi melancolice, mai mult ponosite decât ţipătoare, umilite de soare şi gata să se recunoască învinse în războiul lor fără sorţi de izbândă împotriva banalităţii cotidiene.

Când apele râului ating cota maximă, nu se mai poate ajunge la Shamian decât cu barca, dar în timpul refluxului din valuri se iveşte ca prin farmec o cale de cărămizi: am străbătut-o cu piciorul, iar Ah-med m-a condus spre una dintre bărcile cele mai mari. Portalurile înalte, poleite, erau închise, iar pe punte nu se vedea decât o bătrână ocupată să spele ceva. Un strigăt al lui Ah-med a făcut-o să se ridice în picioare şi, un moment mai târziu, uşile s-au întredeschis cu un scârţâit. Păşind înăuntru m-am pomenit într-un salon unde domnea neorânduiala aglomerată a unui bâlci după o noapte plină. Podelele erau acoperite cu covoare şi ticsite cu piese de mobilier din lemn cu încrustaţii complicate; pe pereţi erau prinse suluri cu caligrafii şi peisaje ca de vis; ferestrele aveau obloanele trase, iar aerul era îmbâcsit cu miros de fum – fum de tutun, de tămâie şi de opiu.

Fără să stea o clipă pe gânduri, Ah-med m-a condus prin acest salon până în interiorul navei. În faţă se întindea un coridor cu cabine pe ambele laturi – dar toate uşile erau închise şi, în afară de câte un sforăit, când şi când, nu se auzea niciun sunet. Apoi, am ajuns la o scară întunecoasă: acolo, Ah-med s-a oprit şi mi-a făcut semn s-o iau în sus.

Ajunsesem într-o stare de emoţie apreciabilă, şi am urcat cu grijă, fără a şti la ce să mă aştept. Am ieşit pe o terasă însorită, unde l-am găsit pe domnul Chan tolănit printre perne, pe o canapea. Era îmbrăcat, la fel ca data trecută, într-un costum chinezesc, compus din robă cenuşie şi bonetă neagră, dar nu m-a salutat după moda celestă, ci într-o manieră eminamente englezească, cu o strângere de mână şi un „*Holloa there!*" Lângă canapea se afla un

scaun; mi-a făcut semn să mă aşez şi mi-a turnat o ceaşcă de ceai. Îi părea rău că trecuse atâta vreme de la ultima noastră întâlnire, mi-a spus, dar în ultima vreme trecuse prin nişte întâmplări de natură a-l sili să călătorească mult,etc, etc.

Domnul Chan nu este un om care să dea impresia că e înamorat de vorbele goale; la prima întrerupere, i-am înmânat ilustraţiile făcute de Ellen Penrose după colecţia tatălui ei. Spre surprinderea mea, nici măcar nu a deschis mapa; punând-o deoparte, a spus că va examina imaginile mai târziu, căci pentru moment avea altă chestiune pe care voia s-o discute cu mine.

Neapărat, i-am răspuns, la care el a început să-mi explice că-i ajunsese la urechi faptul că sunt înrudit îndeaproape cu domnul George Chinnery, faimosul pictor englez, şi că eu însumi pictez în acelaşi stil.

Da, am confirmat, acesta e adevărul. Atunci, el m-a întrebat dacă, întâmplător, sunt familiarizat cu o anumită pânză a domnului Chinnery – un tablou cunoscut ca „Portretul unei eurasiatice".

– Păi, cum nu, am răspuns, fireşte că-l ştiu! – iar acesta nu era decât adevărul, căci într-adevăr cunosc foarte bine acea pictură.

Dintre lucrările pe care domnul Chinnery le-a realizat în China, niciuna nu-mi place mai mult – şi după cum bine ştii, Puggly dragă, de mult mi-am format obiceiul de a face cópii după tablourile care-mi lasă o impresie puternică. Din fericire, în cazul de faţă n-am neglijat să fac acest lucru: copia e mică dar, dacă până şi eu însumi o spun, este absolut fidelă originalului. Chiar acum, în timp ce-ţi scriu, o am în faţa mea: reprezintă o femeie tânără, înveşmântată într-o tunică stil pelerină, din mătase albastră, şi pantaloni largi, albi. Hainele sunt somptuoase, dar purtate fără îngâmfare; chipul are contururile delicate ale unei frunze în formă de inimă, iar ochii sunt negri şi surprinzător de mari, cu o privire în acelaşi timp blândă şi directă. O crizantemă roz scoate capul din părul negru lucitor al femeii, pieptănat cu cărare la mijloc şi tras înapoi astfel încât să cadă împrejurul tâmplelor, în curbe ronde, graţioase. În spatele ei, servind ca un al doilea cadru înăuntrul celui dintâi, se vede o fereastră circulară; aceasta îi conturează capul şi dezvă-

luie un peisaj cu doi munți înceţoşaţi în depărtare. Fiecare detaliu e ales astfel încât să evoce un interior chinezesc – forma scaunului, lampionul cu canafi de deasupra capului, teapoy-ul cu picioare înalte şi ceainicul de porţelan. Şi chipul, prin nuanţa pielii şi unghiul pometilor, are o fizionomie chinezească – dar în zâmbetul femeii, în atitudinea şi poziţia ei, se simte ceva care sugerează că, într-un fel, e şi străină, cel puţin în parte – are aerul unei femei ce vine de pe alte meleaguri.

După părerea mea, este una dintre cele mai reuşite picturi ale domnului Chinnery, dar judecata mea nu e întotdeauna, după cum ştii, Puggly dragă, cea mai imparţială dintre toate.

Se prea poate ca pasiunea mea pentru această pictură să provină dintr-un sentiment de simpatie faţă de subiect – Adelina era numele ei – nu numai fiindcă e de origine mixtă, dar şi datorită lucrurilor pe care le ştiu despre împrejurările vieţii, ca şi ale morţii ei (iar când vei auzi povestea, lucru care se va întâmpla la un moment dat, şi tu vei fi de acord că e într-adevăr imposibil să nu te simţi *mişcat...)*.

Vei înţelege de aici că sunt familiarizat cu acest tablou într-o măsură cu totul ieşită din comun (mi-a luat nu puţin timp şi efort, pot să-ţi spun, să smulg povestea de la ucenicii domnului Chinnery) – dar, din fericire, am avut prezenţa de spirit să nu las să vadă domnul Chan în ce măsură sunt familiarizat cu tabloul.

– Da, cunosc această pictură, am spus. De ce mă întrebaţi?

– Ce părere ai, domnule Chinnery, ai putea să-mi faci o copie după ea? Te voi plăti generos.

Cererea lui m-a pus într-o oarecare dilemă, căci ştiu că unchiul ar fi *indignat* dac-ar afla – dar, pe de altă parte, domnul Chan este un personaj atât de greu de găsit, încât nu văd cum ar *putea* să afle; şi nici situaţia mea materială nu e atât de roz încât să-mi pot permite să refuz o comandă. Aşa că i-am răspuns că da, aş face-o bucuros.

– Foarte bine atunci, domnule Chinnery, a replicat domnul Chan. Mâine plec din Canton şi voi lipsi patru săptămâni. Ţi-aş fi foarte recunoscător dacă ai putea să ai copia gata pentru mine, când mă voi întoarce. Îţi voi plăti o sută de dolari de argint.

Aceste cuvinte mi-au tăiat efectiv respirația – căci suma nu e cu mult mai mică decât cea pe care însuși unchiul meu ar aștepta-o pentru o pictură – dar te vei bucura să afli că asta nu mi-a luat într-atâta mințile încât să nu mă mai gândesc la problema care mă adusese acolo.

– Și cu picturile domnului Penrose cum rămâne, domnule? am întrebat. Și cu camelia aurie?

– A, da, a răspuns el, pe tonul cel mai firesc. Am să mă uit la ilustrații cât timp voi fi plecat. O să mai vorbim despre asta când ne revedem, peste patru săptămâni.

Și astfel, draga mea Puggly-devi, întâlnirea a luat sfârșit.

De cum am ajuns înapoi în camera mea am și întins o pânză pe șevalet. Dar, când să încep, mi-am dat seama că n-avea să fie o sarcină atât de ușoară pe cât crezusem. Reconstituind acel chip frumos aveam senzația că redeșteptam din morți o stafie: am început să mă simt bântuit de spectrul ei. Căci aici a murit Adelina, înțelegi, la Canton, chiar în apele pe care le văd de la fereastra mea – la câțiva pași de atelierul întemeiat de bunicul ei (și acum e acolo, pe Strada Chinei Vechi). Acesta este celălalt lucru pe care-l am în comun cu Adelina – și ea era urmașa unei familii de artiști. Bunicul ei a fost într-adevăr unul dintre cei mai reputați pictori ai Școlii din Canton – se numea Chitqua și, în tot ce a întreprins, a fost un deschizător de drumuri. Încă înainte de a fi împlinit patruzeci de ani – prin 1770, cred că era – a călătorit la Londra, unde s-a organizat o expoziție a lucrărilor lui, la Academia Regală. Aceasta creând o mare senzație, a început să fie primit cu onoruri oriunde se ducea: Zoffany l-a pictat, și a fost invitat să ia cina cu Regele și Regina. De la Van Dyck încoace, niciunui pictor străin nu i s-a mai făcut o asemenea primire la Londra – și totuși, în pofida marelui său succes, viața lui Chitqua a avut un sfârșit lipsit de glorie. La întoarcerea în Canton, s-a îndrăgostit de o tânără femeie cu origini umile – o barcagioaică, spun unii, câtă vreme alții susțin că fusese o „fată-cu-flori".

Chitqua era deja tatăl unui număr substanțial de copii, căpătați de la numeroasele lui neveste și concubine. Împotriva opoziției înverșunate a rudelor de departe și de aproape, a insistat

s-o ia sub protecția lui pe iubita nou-găsită. Aceasta i-a născut un fiu, și asupra acestui băiat, ca și asupra mamei lui, el și-a revărsat o iubire cum înainte nu mai avusese niciodată pentru nimeni. Chestiunea a dat naștere multor invidii și gelozii, după cum lesne îți poți da seama, și a iscat numeroase temeri cu privire la modul în care avea să fie împărțită averea familiei. Dacă acestea au avut sau nu ceva de-a face cu moartea lui Chitqua, nimeni nu știe, dar este de ajuns să spun că, atunci când el a încetat dintr-odată să mai respire, după un banchet, s-au găsit mulți care să șușotească pe la colțuri că pictorul fusese otrăvit. În orice caz, deznodământul a fost acela că tânăra lui țiitoare și fiul ei au fost lăsați fără un ban, singuri pe lume, cu excepția unui vechi servitor.

Fiul primise de la tatăl lui o oarecare instruire într-ale picturii, iar dacă s-ar fi născut în alte împrejurări, nu încape nicio îndoială că ar fi fost absorbit într-unul din nenumăratele ateliere din Canton. Dar artiștii orașului formează o castă exclusivistă, strâns unită prin legături de sânge, și n-au vrut să-l accepte pe băiat în mijlocul lor. A supraviețuit făcând diverse treburi prin Fanqui-town și lucrând ca ilustrator pentru botaniști și colecționari. Se spune că, astfel, talentul lui a ajuns să fie remarcat de un bogătaș american – un negustor care l-a luat cu el la Macao, unde l-a ajutat să-și înființeze un atelier propriu. Tot acolo a adoptat și numele sub care avea să devină cunoscut – Alantsae.

Așa cum se întâmplă adesea cu progeniturile care se nasc, cum se spune, pe partea nepotrivită a păturii, s-a vădit că Alantsae își moștenise tatăl mai mult decât oricare dintre ceilalți fii ai lui Chitqua. A devenit rapid cel mai celebru portretist din Macao și era foarte căutat de străini – negustori, căpitani de vase și, desigur, funcíonarios portughezi din oraș, dintre care mulți îi comandau portrete: ale lor, ale copiilor lor și – mai e nevoie să spun? – ale soțiilor. Deloc lipsit de importanță printre aceste persoane luminate era un fidalgo de viță veche și vârstă înaintată – unul dintre acei moșnegi ciripitori care înfloresc prin crăpăturile prăfuite ale vechilor imperii, folosindu-și relațiile ca să se agațe cu dinții la nesfârșit de posturile lor. Acest distins cavalheiro lucrase anterior în Goa, metropola portugheză din Asia, și, în timp ce locuia acolo,

îşi pierduse o soţie şi-şi luase alta în schimb: prima lui nevastă fiind răpusă de malarie, se însurase cu o fată de şaisprezece ani, cu vreo jumătate de veac mai tânără decât el. Mireasa făcea parte dintr-o reputată familie mestiço, care trecea printr-o perioadă grea: era, din toate punctele de vedere, o femeie de o frumuseţe excepţională, un crin în mocirlă s-ar putea spune, iar soţul ei, peste măsură de bucuros că-şi putea prinde la rever o asemenea captură, i-a cerut lui Alantsae să imortalizeze chipul acesteia pe pânză câtă vreme încă mai era în floarea tinereţii.

Mărturisesc, Puggly dragă, că sunt atât de fascinat de această poveste, încât uneori am senzaţia că-i pot vedea cu propriii mei ochi: fermecătoarea Senhora indo-portugheză şi chipeşul pictor tânăr chinez; ea, cu mantile şi dantele, el în halatul lui de mătase, cu ochii negri şi părul lung. Imaginează-ţi-i dacă vrei: mireasa-copil şi junele pictor, ea în posesia unui bărbat prea vlăguit ca să-şi mai consume în fapt căsnicia, iar el cu o inimă virginală. Vezi cum le fug ochii, ai unuia spre ai celuilalt, sub privirile încruntate ale acelor duennas ce-i înconjoară, numărându-şi mărgelele rozariilor? Dar, vai – totul e în zadar! Senhora este pe cât de frumoasă, pe-atâta de cucernică; nicio ispită n-o poate convinge să se abată de la calea cea dreaptă, iar pasiunea pictorului, negăsindu-şi nicio eliberare, se îndreaptă spre şevalet. Mângâie pânza cu penelul, o dezmiardă, o alintă, o scaldă în vopseaua ce ţâşneşte în jeturi viu colorate – şi iată!... Sămânţa e sădită, iar în portret începe să palpite viaţa. Vine pe lume ca un copil zămislit din iubire, un lucru atât de frumos încât adânceşte ataşamentul care s-a conceput în timpul făuririi lui. Şi totuşi... şi totuşi... nu este nimic de făcut – transpunerea în practică rămâne de neimaginat. Societatea, marele cenzor, stă cu ochii pe ei. Dar cerul însuşi se milostiveşte de dragostea lor: bătrânul cavalheiro este deja, aşa cum am mai spus, într-o stare de decrepitudine avansată şi nu mai trăieşte mult după terminarea lucrării (unii spun că a fost înmormântat cu pictura alături). După ce bătrânul a răposat, Senhora a rămas în Macao, chipurile ca să-l jelească la mormânt, dar lumea a descoperit curând că avusese loc o cununie de taină – Senhora se măritase cu Alantsae!

Îţi poţi închipui şi singură scandalul, bârfele, insinuările veninoase – tânărul cuplu este ostracizat de toţi cunoscuţii lor, chinezi, europeni şi goanezi deopotrivă. Pictorul, cândva atât de căutat, este acum un paria; torentul de comenzi seacă în scurt timp, şi este nevoit să picteze firme de prăvălii şi fresce vulgare ca să aibă din ce trăi. Totuşi, cei doi nu sunt nefericiţi, căci se au unul pe celălalt, iar pasiunea lor e răsplătită, nu peste mult, cu încă un dar nepreţuit: o fiică – Adelina. Nici nu le trece prin minte însă, pe când se bucură de copilaşul lor, că sfârşitul fericirii e aproape: Alantsae nu mai are mult de trăit – moartea nemiloasă se furişează spre el, învesmântată în straiele tifosului.

După decesul lui Alantsae, Senhora se luptă mai departe, îndeajuns de mult timp ca să-şi vadă fiica ajunsă în pragul maturităţii – dar şi ea se duce prematur în mormânt, iar tânăra Adelina e internată în Misericordia, unde orfanii şi copiii din familii nevoiaşe sunt primiţi ca să trăiască din mila publică.

Ei bine, Puggly dragă, e de ajuns să spunem că Adelina – sau Adelie, cum i se mai zicea – nu era genul de fată din partea căreia să aştepţi să trăiască la nesfârşit între zidurile unei instituţii de binefacere. A fugit şi, cu timpul, a devenit cea mai râvnită curtezană din Macao (aşa a ajuns, se spune, în atenţia domnului Chinnery... şi ce altceva se mai spune, nu ţi-e deloc greu să-ţi imaginezi!).

Aşa cum se întâmplă adeseori cu frumuseţile faimoase, existau mulţi bărbaţi cărora nu le cădea deloc bine că trebuiau să împartă cu alţii o femeie ca Adelina. Între amanţii ei a izbucnit o luptă aprigă, mulţi dintre ei fiind bogaţi şi puternici, dar victoria i-a revenit unui om ce avea un avantaj la nivelul căruia nu putea să se ridice niciunul dintre toţi ceilalţi. Se pare că, la un moment dat, în trecut, Adelie devenise o pătimaşă alergătoare-după-dragoni, consumând cantităţi copioase de opiu – şi omul care o aproviziona a fost cel ce şi-a revendicat-o, o persoană a cărei poziţie era de o asemenea natură încât trăia ca o umbră, fără nume şi fără să se vadă, spunându-i-se doar „Fratele Mai Mare". Odată ajunsă sub tutela lui, Adelie a devenit, cum îţi şi poţi imagina, o pasăre într-o colivie aurită, singură cuc şi ruptă de lumea pe care o cunoscuse înainte; atât de protector era noul ei stăpân, atât de gelos la gândul celei

mai mici infidelităţi, încât a luat-o din Macao, ducând-o pe o proprietate a lui din Canton, unde o vizita ori de câte ori îi permiteau afacerile. Dar asemenea oameni, oricât de mult ar dori-o, rareori sunt liberi să le acorde metreselor lor prea mult timp: când nu se putea duce la ea, îi trimitea daruri, bani, bijuterii şi opiu, printr-unul dintre cei mai de încredere locotenenţi ai lui – acest tânăr deveni singura ei legătură cu lumea din afară, pluta ei de salvare.

Unde a dus asta, nu mai e nevoie să detaliez: inevitabil, au fost descoperiţi. Tânărul a dispărut fără urmă; cât despre Adelina – ei bine, se zice că, decât să trăiască fără iubitul ei, s-a aruncat în râu...

După ce ai citit până aici, Puggly dragă, ai să-ţi pui, poate, aceleaşi întrebări care-mi trec şi mie prin cap: de ce-şi doreşte domnul Chan acest portret? Ce a însemnat Adelie pentru el? Cine *este* domnul Chan? În căutarea răspunsurilor, vei ajunge, nu mă îndoiesc, la aceleaşi concluzii (sau descoperiri?) pe care le-am dedus şi eu – sunt inevitabile şi tulburătoare, dar nu trebuie să-ţi imaginezi că mă vor descuraja şi n-o să-mi onorez comanda; şi nici n-o să abdic de la datoria mea faţă de domnul Penrose: bietul tău Robin nu e o făptură atât de timidă pe cât ai putea crede...

În patru săptămâni, draga mea, dragă Contesă de Pugglenburg, vei primi următoarea scrisoare – pe curând!

Pe măsură ce luna februarie înainta, au început să se scurgă veşti despre călătoria spre miazăzi a nou-numitului Înalt Comisar şi Plenipotenţiar Imperial. Aceste relatări ajungeau la Comitet mai ales prin intermediul lui Samuel Fearon, traducătorul Camerei. Domnul Fearon era un tânăr blond şi mlădios: buletinele lui aveau mare căutare în rândurile membrilor Comitetului, iar apariţia sa în Club isca adesea valuri de emoţie. Domnul Slade îl curta cu deosebită aviditate pe tânărul translator şi, într-o zi, văzându-l că trecea pe-alături, îl agăţă de cot cu capătul bastonului, trăgându-l spre masa lui.

– Ei, băiete – ai ceva nou pentru noi pe ziua de azi?

– Păi, da, domnule Slade.

– Atunci vino şi ia loc lângă mine – să aud din gura dumitale veştile. Domnul Burnham îţi va ceda locul – nu-i aşa, Benjamin?

– Da, desigur.

Aşa că domnul Fearon veni să se aşeze la masa domnului Slade, unde mai stăteau domnul Dent şi Bahram. În continuare, le dezvălui un lucru care-i uimi pe toţi cei prezenţi – se părea că, pe drum, Comisarul îşi plătea cheltuielile de călătorie din buzunarul său propriu! Mai mult, făcea eforturi considerabile pentru a se asigura că niciun cost inutil nu era taxat pe seama vistieriei statului.

Această veste fu întâmpinată cu exclamaţii de neîncredere: ideea că un mandarin ar fi putut refuza să se îmbogăţească din bugetul public i se părea ridicolă tuturor celor de la masă. Multe capete – printre care şi al lui Bahram – se înclinară a încuviinţare când domnul Burnham îşi exprimă opinia că acest Comisar nu făcea decât să tragă de timp, pentru a-i duce de nas pe naivi.

– Luaţi aminte la vorbele mele: strânsoarea, când va veni, o să fie cu atât mai puternică, fiindcă e aplicată mai subtil.

Această informaţie stranie încă mai era în curs de a fi digerată, când domnul Fearon veni cu o altă ştire surprinzătoare.

De astă dată, spre marea sa întristare, domnul Slade nu mai reuşi să-l recruteze pe traducător exclusiv pentru masa lui: i-o luase înainte domnul Wetmore.

– A, Fearon! strigă viitorul preşedinte. Azi ai ceva interesant pentru noi?

– Da, domnule, aş avea...

Imediat, celelalte mese se goliră, toată lumea adunându-se în jurul translatorului.

– Ei, Fearon, despre ce este vorba? Ce-ai mai aflat?

– Mi s-a spus, domnule, că sosirea Înaltului Comisar a fost amânată.

– Chiar aşa? remarcă acid domnul Slade. Ei bine, poate că suferă de mahmureala de după o sărbătorire prea zeloasă a Anului Nou?

– A nu, domnule, replică domnul Fearon. Cred că ţine întâlniri cu cărturari şi academicieni, mai ales cu aceia care au unele cunoştinţe despre meleagurile de peste mări.

Şi această veste fu primită cu exclamaţii de mirare: ideea că exista cu adevărat un grup de învăţaţi chinezi pe care-i interesa lu-

mea din afară era incredibilă pentru numeroşi membri ai Comitetului. În orice caz, cei mai mulţi tindeau să fie de acord cu domnul Slade, care pufni zgomotos şi zise:

– Pe cinstea mea! Puteţi fi siguri, domnilor – iar va ieşi o treabă ca aia cu rubarba.

Aceste cuvinte le amintiră tuturor că încercările anterioare ale mandarinilor de a se informa despre obiceiurile barbarilor cu păr roşcat duseseră aproape întotdeauna la concluzii absurde – ca, de exemplu, în problema rubarbei. Această plantă era doar un produs minor de export din Canton, dar oficialităţile locale ajunseseră cumva la convingerea că ar fi fost o componentă esenţială a dietei europene, şi că fanquiii aveau să moară de constipaţie dacă n-o consumau. Nu o dată, în unele momente de confruntare, puseseră sub embargo exportul de rubarbă. Faptul că nici măcar un singur fanqui nu se umflase cu materie neeliminată, şi nici nu-i plesniseră intestinele niciunuia dintre ei, nu părea să le fi dat de gândit, sau vreun motiv de a se îndoi de teoria lor.

Ca să pecetluiască problema, domnul Slade se apucă să recite un pasaj dintr-un memorandum imperial – unul care avea un efect întotdeauna garantat la membrii Clubului – îi făcea să râdă în hohote:

– „Cercetările au servit la a arăta că străinii, dacă sunt lipsiţi pentru câteva zile de ceai şi rubarbă din China, suferă de slăbirea vederii şi constipaţia intestinelor, într-o măsură atât de mare încât le este pusă viaţa în pericol..."

După ce râsetele se domoliră, domnul Burnham se şterse la ochi şi declară:

– Nu încape nicio îndoială. Bine-a zis Lordul Napier – chinezii sunt o rasă remarcabilă pentru imbecilitatea ei.

La asta, domnul King, care se foia nervos pe scaun de ceva timp, se simţi îndatorat să protesteze:

– Dar, domnule, eu nu cred că Lordul Napier ar fi putut exprima un sentiment atât de puţin caritabil: la urma urmei, era un creştin pios.

– Dă-mi voie să-ţi reamintesc, Charles, interveni domnul Burnham, că Lordul Napier mai era şi om de ştiinţă, iar când facul-

tăţile sale raţionale îl conduceau la o concluzie irefutabilă, nu era genul care s-o disimuleze.

– Întocmai, domnule! replică domnul King. Lordul Napier nu era numai un bun creştin, ci şi unul dintre cei mai distinşi fii ai Iluminismului scoţian. Nu pot să cred că ar fi dat glas unei asemenea opinii.

– Foarte bine, atunci, spuse domnul Burnham. Hai să punem prinsoare.

Imediat trimiseră după registrul de pariuri al Clubului, şi pe coloanele lui fu notată suma de zece guinee. Apoi, cartea Lordului Napier despre experienţele sale în China fu adusă de la bibliotecă, şi pasajul găsit: „Providenţa a binevoit să le atribuie chinezilor – un popor caracterizat printr-o măsură miraculoasă de imbecilitate, avariţie, îngâmfare şi încăpăţânare – posesia unei vaste porţiuni din cele mai dezirabile zone ale Pământului, şi o populaţie estimată la aproape o treime din totalul speciei omeneşti."

Întrucât formularea nu era întocmai aşa cum se stipulase, sarcina de a tranşa rămăşagul îi reveni preşedintelui. Acesta adjudecă în favoarea domnului Burnham, care apoi dobândi admiraţia tuturor donându-şi câştigul spitalului condus de Reverendul Parker.

Deşi evenimentul se încheiase într-o atmosferă veselă, zvonurile privind sosirea Comisarului avuseseră efectul cumulativ de a perturba funcţionarea normală a Camerei, creând o dispoziţie de aşteptare şi nelinişte. Pe acest fundal, domnul Wetmore găzdui un mic dineu spre a-i mulţumi preşedintelui care pleca, domnul Hugh Lindsay, pentru serviciile lui.

Pe tot parcursul mesei, se observase că rubicondul şi însufleţitul domn Lindsay era neobişnuit de gânditor, iar când se ridică să-şi ţină cuvântarea de adio, deveni clar că era într-o stare de spirit foarte agitată. La sfârşitul cinei, după ce se propusese un vot de recunoştinţă, se ridică să-şi exprime câteva gânduri:

– Faptul că negoţul cu opiu ne-a adus până acum beneficii mari şi profitabile, suficiente pentru a justifica aproape orice riscuri, merită să fie recunoscut. Dar mai trebuie să reţinem şi că până în prezent comerţul a fost permis, sau cel puţin tolerat, de au-

torităţile chineze. Totuşi, nu e sigur că la fel vor sta lucrurile şi în viitor. Prin urmare, care este alternativa? Fie trebuie să se renunţe complet la comerţ, fie se va găsi un mod de a-l continua independent de amestecul chinezilor. Să fim cinstiţi: prima dintre aceste propuneri – aceea de a abandona comerţul cu opiu – nu va fi adoptată, câtă vreme cealaltă posibilitate rămâne deschisă. Aşadar, există doar o singură variantă, simplă şi evidentă: *întemeierea unei aşezări aflate sub cârmuire britanică, pe coastele Chinei*.

La fel ca mulţi alţii din încăpere, Bahram salută aceste cuvinte cu aplauze politicoase – dar, de fapt, propunerea domnului Lindsay nu aducea nimic nou: în trecut, se mai auziseră de multe ori sugestii similare. Avantajele unei baze comerciale în afara graniţelor ţării erau evidente: le-ar fi dat posibilitatea tuturor negustorilor străini să trimită opiu şi alte bunuri în China, fără a se mai teme de autorităţile chineze. De asemenea, aveau să fie scutiţi de riscurile şi oprobriul faţă de transportul bunurilor pe continent – acea parte avea să cadă în sarcina contrabandiştilor locali. Astfel, respectabilitatea apuseană urma să fie conservată, povara vinovăţiei revenindu-le în mod clar chinezilor. Singurul neajuns al acestei idei era că fiecare părea să aibă o cu totul altă părere cu privire la locul unde ar fi trebuit să se situeze noua colonie. Bahram auzise multe propuneri ciudate în acest sens – dar niciuna atât de surprinzătoare ca aceea pe care o înaintă acum domnul Lindsay.

– Nici nu cred că mai este nevoie să vă spun, intonă acesta, că există multe locuri neînsuşite care se potrivesc de minune acestui scop – dar niciunul, după părerea mea, nu se compară cu arhipelagul acela, abia recent acaparat de guvernul britanic: Insulele Bonin, care se întind între Japonia şi Formosa.

Bahram nu auzise niciodată de Insulele Bonin şi fu uimit să afle că aparţineau guvernului britanic. Nu-şi imagina că ar putea servi vreunui scop util şi se bucură când domnul Slade veni cu o contrapropunere:

– Cu siguranţă, se poate găsi un loc la fel de bun mai aproape de China – Formosa, de exemplu?

În timp ce toată sala chibzuia la acest lucru, deveni limpede că domnul Slade pusese întrebarea doar pentru efect retoric.

– Ba nu, domnule! tună dintr-odată glasul lui, semnalând o schimbare de tactică. După două secole de comerţ, este imposibil să ne abandonăm fabricile şi să ne retragem din Canton. Aici trebuie să ne fortificăm poziţia; trebuie să le arătăm chinezilor că, dacă încearcă să limiteze comerţul extern, îşi vor vedea puterea cu care se laudă atâta spulberată. Nu este oare momentul să ne întrebăm care ar putea fi pentru acest imperiu consecinţele ignoranţei şi ale încăpăţânării conducătorilor lui? Ignorarea a tot ceea ce există în afara Chinei, şi aderenţa îndărătnică la propriile lor dogme de guvernare? Răspunsurile sunt limpezi: trebuie să rămânem aici, dacă nu din alt motiv, chiar şi numai pentru a-i apăra pe chinezi de ei înşişi. Nu mă îndoiesc că în curând va deveni necesar ca guvernul britanic să intervină şi aici, aşa cum a făcut în alte locuri, fie şi doar în scopul de a potoli agitaţia civilă.

Izbucni o furtună de aplauze, şi toţi îl felicitară pe domnul Slade că încă o dată adusese o chestiune dificilă la o încheiere apoteotică.

La sfârşitul lunii februarie, vremea a început să se încălzească; în cea dintâi săptămână a lui martie zilele deveniseră deja înăbuşitoare. Acum, pe Maidan îşi făcu apariţia un tip nou de vânzător, care împărţea siropuri reci ca gheaţa şi dulciuri congelate dintr-un ulcior de lut izolat cu fân şi fâşii de pânză. Spre apusul soarelui, Neel ieşea adesea pe Maidan ca să se mai răcorească puţin, cu siropuri reci. Într-o seară, tocmai pornise într-acolo când se ciocni de Compton, care era şi mai miop decât de obicei, grăbindu-se atât de tare încât neglijase să-şi şteargă ochelarii aburiţi.

– Ah Neel! *Dím aa?*

– *Hou leng*. Şi tu unde te duci aşa de fitee-fitee, Compton?

– Jackass Point-mé. Să-nchiriez sampan.

– Sampan? De ce?

– Nu ştii a-ma? Yum-chae veni Guangzhou mâine.

– Cine?

– Înalt Comisar Lin. Toţi oamenii Guangzhou închiriază bărci să priveşti. Vrei vii şi tu maah? Poţi vii cu noi. Fii Jackass Point mâine, primă parte ceas-dragon.

– Şapte?

– Da; vii acolo. Dak-mh-dak-aa?

– Nu ştiu. S-ar putea să am de lucru.

Compton râse.

– A, nu griji-wo. Nimeni nu lucru mâine; nici tai-pan.

Spre mirarea lui Neel, prognoza lui Compton se dovedi corectă: în aceeaşi seară, puţin mai târziu, Vico anunţă că a doua zi tot personalul avea dimineaţa liberă.

Seth-ul nu avea să-şi ia micul dejun în daftar, ca de obicei; fusese invitat să asiste la intrarea Comisarului în oraş, de pe veranda Consulatului.

A doua zi în zori, oraşul intrase deja într-o stare de puternică agitaţie: din depărtare se auzeau tobe şi petarde, iar la hazriul de dimineaţă, în toată învălmăşeala, Mesto anunţă că pieţele erau pustii şi toate prăvăliile de pe Strada Hongului Treisprezece se închiseseră. Cu toţii, până şi vânzătorii ambulanţi şi vagabonzii, se grăbeau să-l vadă pe Yum-Chae.

La vremea când Neel ieşi pe Maidan, verandele Hongurilor britanic şi olandez forfoteau deja de spectatori. Ajungând la Jackass Point, îl găsi înţesat de lume – avu nevoie de o jumătate de oră încheiată pentru a-l găsi pe Compton, care conducea un grup de copii de-a lungul cheului, spre un sampan ce-i aştepta.

Trei dintre băieţi erau fiii lui, spuse Compton, iar ceilalţi le erau prieteni. Era clar că toţi fuseseră preveniţi să nu facă wi-wi-woy-woy, căci se purtară impecabil cu Ah Neel: niciunul nu fu auzit rostind cuvinte precum „achha", „mo-ro-chaa" sau „haak-gwai". Îşi ţinură ochii plecaţi cu sfială, în timp ce-şi rosteau chin-chin-urile, abia ridicând câte o privire spre turbanul sau angarkha lui Neel. Când sampanul se puse în mişcare, fură chiar auziţi admonestându-i pe copiii aflaţi în alte ambarcaţiuni din apropiere, pentru că se holbau sau făceau comentarii nepotrivite.

...Jouh me aa...?

...Mh gwaan neih sih!

Pe râu se înainta foarte încet, apele fiind înţesate de bărci care se târau înainte, bord în bord.

Neel fu uluit să vadă atâta lume adunată într-un singur loc.

– Ei, dar e ca într-o zi de festival! Aşa se întâmplă întotdeauna când vine în oraş câte un înalt funcţionar?

Compton râse:

– Nu! În obicei nu e deloc aşa – oamenii se duc să ascundă. Dar Lin Zexu altfel – nu ca alţi...

Sosirea Comisarului Lin fusese precedată, îi explică în continuare Compton, de un tir continuu de ştiri despre călătoria lui spre miazăzi. Aceste relatări stârniseră un ferment extraordinar în toată provincia. Întâmplările povestite erau de o aşa natură, încât îi făceau pe oameni să se întrebe dacă nu cumva acest Yum-Chae era ultimul exponent al unei specii umane care de multă vreme se credea dispărută: un slujbaş public incoruptibil, care în acelaşi timp mai era şi cărturar, şi intelectual – ca acei funcţionari de stat amintiţi în legende şi parabole.

În timp ce alţi mandarini călătoreau cu anturaje enorme, pe cheltuiala publică, Yum-chae-ul se deplasa însoţit doar de o suită foarte redusă: o jumătate de duzină de paznici înarmaţi, un bucătar şi doi slujitori – toţi, plătiţi din propria lui pungă. Câtă vreme tovarăşii de drum ai altor înalţi funcţionari extorcau în voie bani de la toţi cei care solicitau accesul la şefii lor, oamenii Comisarului Lin fuseseră avertizaţi că-i pândea arestul dacă se afla că luau mită. La hanuri şi popasuri, Yum-chae-ul poruncea să i se servească numai produse de rând – delicatesele scumpe, cum ar fi cuiburile de păsărele şi aripioarele de rechin, erau interzise cu desăvârşire la masa lui. Pe drum, în loc de a fraterniza cu alţi înalţi funcţionari, Comisarul căuta învăţaţi şi oameni cititi, cărora le cerea sfatul în privinţa modului în care credeau ei că poate fi gestionată situaţia din provinciile de miazăzi.

– Dascăl meu chemat şi el la întâlni Yum-Chae, anunţă mândru Compton.

– Şi cine e dascălul tău?

– Nume la el Chang Nan-shan, dar-gwo eu zic pe el „Chang Lou-si", fiindcă e dascăl meu. Chang Lou-si ştii tot de Guangdong. Scrii cărţi multe. Yauh va fi sfătuitor la Yum-Chae.

– Călătoreşte cu Comisarul?

– Hai-le! exclamă Compton. Poate vezi la el – pe barcă.

Între timp, mulțimea începuse să freamăte, simțind că se apropia vasul Yum-chae-ului. Curând, apăru încet la vedere o barjă oficială mare: peste bordajul ei luceau draperii de pânză stacojie, aruncând scânteieri de aur în lumina soarelui. Membrii echipajului erau îmbrăcați în uniforme albe imaculate, cu tiv roșu, și pălării de rattan conice. Ambarcațiunea aproape ajunsese în dreptul lui Neel, când acesta îl observă pe Comisarul Lin, așezat la prova navei, sub o umbrelă enormă. În spatele lui se aflau câțiva mandarini cu nasturi roșii și albaștri; erau flancați de două rânduri de militari, cu panașe din păr de cal. În comparație cu soldații și restul suitei, Yum-chae-ul părea mititel, iar costumul lui arăta anost pe lângă toate faldurile și fanioanele care fâlfâiau în jurul lui.

Vasul mergea destul de repede, propulsat cu zeci de vâsle ce se cufundau ritmic în apă, dar Neel reuși să vadă bine chipul comisarului. Se așteptase la un personaj încruntat, emanând o demnitate țeapănă – dar Comisarul Lin nu avea trăsături severe sau împietrite: privea în jur cu o expresie vie și curioasă; avea un chip cu trăsături pline, frunte înaltă și netedă, mustață neagră și barbă rară; în ochi i se citea o inteligență activă și pătrunzătoare.

Apoi, Compton îl trase de cot.

– Ah Neel! Uite colo! Acela Chang Lou-si.

Neel văzu că arăta spre un bărbat vârstnic, adus de spate, cu ochi sclipitori și barbă albă, tăiată scurt. Stătea în picioare la pupa, privind mulțimea. Cumva, prin tot puhoiul, îl zări pe Compton și se salutară cu plecăciuni.

– Așadar îl cunoști bine? întrebă Neel.

– Da, răspunse Compton. Vine des la prăvălie meu, vorbit cu mine. El interesează foarte cărți engleze și tot ce e scris în „*Canton Register*". Ho-yih o zi poți să întâlnești la el.

Neel se uită din nou spre vasul Comisarului; personajul cocârjat de la pupa i se părea imaginea tipică a unui cărturar chinez. Spuse:

– Aș dori să-l întâlnesc foarte, foarte mult.

Pentru aceia care urmăreau de pe veranda Consulatului intrarea noului Comisar în oraș, cel mai frapant moment al ceremoniei avu

loc chiar înainte ca barja să se facă nevăzută. La porţile citadelei, Comisarul se opri să discute cu oficialităţile locale. Apoi, parcă răspunzând la o întrebare,unii dintre aceşti mandarini inferiori ridicară mâinile, pentru a arăta în direcţia enclavei străine. În acel punct, Comisarul însuşi se răsuci în loc – iar Bahram şi cei de lângă el avură impresia că se uita drept la ei.

Faptul că le înfrunta astfel privirile îi tulbură pe mulţi dintre membrii Comitetului. Nimeni nu-l contrazise pe Dent, când acesta remarcă:

– Să nu înţelegem greşit, domnilor: omul acela nu a venit aici cu intenţii paşnice.

După aceea, împreună cu mai mulţi membri ai Comitetului, Bahram porni spre Club, pentru tiffin[1]. Fiind o zi senină şi călduroasă, masa fu servită pe veranda umbrită. Valurile de bere curgeau din belşug, mâncarea era excelentă, dar la masă nu domnea deloc buna dispoziţie. Întrunirea dobândi rapid caracterul unui consiliu de război. Toţi au căzut de acord să se întâlnească regulat pentru a-şi împărtăşi unii altora toate informaţiile pe care reuşeau să le obţină; domnul Wetmore, în calitatea lui de viitor preşedinte, primi sarcina de a pune la punct un sistem de curieri, astfel încât Comitetul să poată fi convocat la Cameră la orice oră din zi şi din noapte. Se stabili ca, în eventualitatea unei crize, să fie folosit clopotul de la capela Fabricii Britanice pentru a se da alarma.

După toate aceste deliberări de rău augur, se instală o uşoară dezamăgire, când nu sosi niciun semnal imediat, fie pentru curieri, fie pentru sunatul clopotului. Primele frânturi de ştiri nu prezentau niciun motiv de îngrijorare: Comisarul se ocupa doar cu participarea la întâlniri şi punerea în ordine a noii sale locuinţe. Singura veste neliniştitoare sosi de la domnul Fearon: se părea că Înaltul Comisar se hotărâse să nu locuiască în acea parte a oraşului unde erau încartiruiţi militarii şi funcţionarii publici; în schimb, se cazase într-una dintre cele mai venerabile instituţii de învăţământ din Canton: Academia Yueh Lin.

---

[1] Tiffin – termen anglo-indian însemnând „gustare", „masă uşoară", mai ales în casele englezilor din India.

Nici unul dintre membrii Comitetului nu auzise despre acest aşezământ, şi nici chiar domnul Fearon nu avea idee unde se afla: geografia oraşului împrejmuit era într-adevăr destul de misterioasă pentru fanquii, căci hărţile Cantonului se găseau foarte greu. Existau totuşi câteva, iar cea mai detaliată din ele se afla, întâmplător, tocmai în custodia Preşedintelui Camerei de Comerţ: bazată pe un prototip olandez vechi de două sute de ani, harta era adnotată şi completată ori de câte ori se primeau noi informaţii. Din motive de securitate, era ţinută în biroul Preşedintelui, într-un dulap încuiat – şi, la invitaţia domnului Wetmore, toţi urcară la etaj să arunce o privire.

Desfăşurată pe masă, harta arăta un Canton în formă de clopot, sau de cupolă. Partea de sus se afla pe o colină, la miazănoapte, cu vârful marcat de Turnul Mării Liniştite; baza clopotului mergea în paralel cu râul, într-o linie mai mult sau mai puţin dreaptă. Zidurile citadelei erau străpunse de şaisprezece porţi, iar zona din interior era împărţită într-un caroiaj, cu străzi paralele şi perpendiculare, de lăţime variabilă, care se intersectau cu o precizie geometrică.

Harta arăta că enclava străină şi cartierul oficial erau despărţite nu numai de zidurile oraşului, ci şi de mile şi mile de porţiuni dens locuite: Fanqui-town-ul nu era decât un mic pandantiv agăţat în colţul de sud-vest al citadelei. Districtul unde locuiau mandarinii şi stegarii Manchu se afla departe, în pătrarul nordic al oraşului împrejmuit. Fanquiii din Canton se consideraseră întotdeauna foarte norocoşi că stăteau atât de departe de oficialităţile locale – şi de aceea locul unde avea să locuiască Înaltul Comisar avea o mare însemnătate pentru ei. Urmărind cu atenţie pe hartă, constatară neliniştiţi că acesta se afla foarte aproape de fabricile străine.

– Este cât se poate de clar, spuse Dent. Şi-a cârmit nava ca să se încrucişeze cu provele noastre. Se pregăteşte să aplice o lovitură din bord.

La asta, domnul Slade îşi umflă pieptul şi se lansă într-una dintre inspiratele sale demonstraţii de elocvenţă.

– Ei bine, domnule, începu Tunătorul, de-acum şi cursul nostru este clar. Comunitatea străină trebuie să rămână cât mai

calmă şi pasivă; să lăsăm autorităţile chineze să acţioneze – să aşteptăm până vor face ele primul pas: aceasta e procedura pe care o folosesc ele întotdeauna pentru a-şi forţa adversarii să riposteze; sunt conştiente de marele avantaj pe care li-l conferă: haideţi ca, măcar acum, să încercăm să procedăm şi noi la fel.

Făcu o pauză de efect, înainte de a rosti ultima frază:

– Trebuie să fim salcia, nu stejarul, în calea furtunii ce se apropie.

Imediat se făcu auzit un cor de încuviinţări:

– Mare dreptate ai!

– Că bine zici, John!

Bahram li se alătură şi el cu entuziasm: îşi făcuse griji că cei mai temperamentali dintre britanici ar fi putut hotărî să ia o atitudine prea agresivă; acum era uşurat să audă că unul dintre cei mai combativi dintre ei exprima o poziţie moderată.

– Ai nimerit drept la ţintă, John! spuse Bahram. Deocamdată, e de preferat salcia – de ce să alegem imediat stejarul? Mai bine să aşteptăm furtuna.

Uraganul prevăzut, însă, întârzia: următoarele câteva zile au adus în schimb derută şi vânturi contradictorii ce nu păreau să aibă nicio direcţie precisă. S-a produs un scurt val de nelinişte, când s-a prins de veste că Înaltul Comisar ceruse să fie aduşi în faţa lui câţiva traficanţi de opiu condamnaţi – dar îngrijorarea a scăzut la auzul ştirii că de fapt comutase sentinţele infractorilor. Astfel au luat naştere unele speculaţii privind posibilitatea ca părerile despre asprimea Comisarului să fi fost întrucâtva exagerate – dar şi această ipoteză a fost contrazisă de evenimentele care au urmat.

Li s-a adus la cunoştinţă că Yum-chae-ul plecase din Canton, în scopul de a inspecta fortificaţiile de pe Fluviul Perlei. Comitetul a scos un oftat colectiv de uşurare. Au urmat câteva zile mai liniştite – dar tocmai când calmul se aşternuse iar în Fanqui-town, Comisarul s-a întors. Atunci şi-a făcut mutarea şi a deschis partida.

Într-o dimineaţă, pe când Bahram îşi lua micul dejun, a sosit un curier la poarta Fungtai Hong-ului nr. 1. Vico a vorbit cu el şi, după ce i-a ascultat mesajul, a urcat în fugă până-n daftar, intrând fără să bată la uşă.

Bahram stătea aşezat la masa de micul dejun, gustând dintr-o farfurie de pakora făcute din cele mai noi legume de primăvară. Munshiul citea ultimul număr din *„Register"*, dar la vederea lui Vico se întrerupse.

Patrão, chiar acum a venit un curier: la Cameră are loc o întrunire de urgenţă.

Zău? O adunare a Comitetului?

Nu, patrão; este o reuniune a Camerei Generale. Dar nu sunt anunţaţi decât membrii Comitetului.

Ştii cumva despre ce e vorba?

Negustorii din Co-Hong au cerut-o, patrão. Sunt deja acolo; trebuie să te grăbeşti.

Bahram îşi bău chaiul şi se ridică de pe scaun.

Adu-mi choga – una de bumbac dar nu prea subţire.

Vremea fusese cam răcoroasă în ultimele zile, iar când Bahram ieşi pe Maidan, sufla un vânt neaşteptat de rece. Tocmai îşi lega cheutorile chogăi, când se auzi strigat:

A, iată-te, Barry!

Ridicând privirea, îi văzu pe Dent, Slade şi Burnham îndreptându-se spre Cameră. Se grăbi şi el într-acolo, potrivindu-şi pasul după al lor.

Şedinţa avea loc în Sala Mare, cea în care se întrunea de obicei Camera Generală. Odată ajunşi acolo, găsiră mai multe şiruri de scaune dispuse în faţa unui pupitru. Pe rândul întâi, privind drept înainte cu expresii împietrite, stăteau aşezaţi şase negustori din Co-Hong, în ţinută de gală, cu nasturii rangului prinşi pe pălării; tălmacii şi însoţitorii lor stăteau în apropiere, aliniaţi lângă perete.

Scaunele din jurul delegaţiei Co-Hong erau în majoritate goale, primele două rânduri fiind de obicei rezervate membrilor Comitetului. În timp ce se duceau să se aşeze, noii-sosiţi îl zăriră pe Preşedintele Camerei, domnul Wetmore. Acesta se sfătuia agitat cu domnul Fearon. Amândoi arătau obosiţi şi surescitaţi, mai cu seamă domnul Wetmore, care era nebărbierit şi cu ţinuta în neorânduială, nemaiavând nimic din aspectul lui obişnuit, la patru ace.

– Dumnezeule mare! exclamă Dent. Arată de parc-ar fi stat treji toată noaptea!

Buza domnului Slade se răsfrânse sardonic.

– Poate că Wetmore a început să dea lecţii de bulgărească, spuse el.

Nici nu se aşezaseră bine, că domnul Wetmore se duse la pupitru şi luă un ciocănel.

La prima lovitură, în sală se lăsă liniştea.

– Domnilor, începu Wetmore, vă sunt recunoscător că aţi venit aici, deşi aţi fost anunţaţi în ultima clipă. Vă asigur că nu v-aş fi solicitat prezenţa, dacă nu era vorba despre o chestiune de cea mai mare importanţă – o problemă care ne-a fost adusă la cunoştinţă de către prietenii noştri din breasla Co-Hong, dintre care unii, după cum veţi vedea, sunt prezenţi azi aici. Mi-au cerut să vă informez că ieri întregul Co-Hong a fost convocat la reşedinţa nou-venitului Plenipotenţiar Imperial, Înaltul Comisar Lin Tse-hsü. Au fost reţinuţi acolo până noaptea, târziu. În zori, mi-au trimis un edict al Comisarului, adresat negustorilor străini din Canton – nouă, cu alte cuvinte. L-am chemat numaidecât pe translatorul nostru, domnul Fearon, care şi-a petrecut ultimele câteva ceasuri lucrând la traducere. Încă n-a terminat, dar mă asigură că ne va putea comunica esenţialul din cele mai importante părţi ale documentului.

Aici, domnul Wetmore se întrerupse o clipă, uitându-se spre fundul sălii.

– Eşti gata, domnule Fearon?

– Da, domnule.

– Atunci, vino; te ascultăm.

Domnul Fearon urcă pe podium, cu un teanc de hârtii, şi începu să citească:

– „Proclamaţie către Străini, din partea Comisarului Imperial, Excelenţa Sa Lin Zexu: Toată lumea ştie că străinii care vin să facă comerţ la Canton obţin profituri imense. Acest adevăr este susţinut cu fapte concrete. Corăbiile dumneavoastră, care în trecut numărau anual nu mai mult de câteva zeci, s-au înmulţit acum enorm. Permiteţi-ne să ne întrebăm dacă, în lumea largă de sub ceruri, există vreun alt port comercial care să vă mai aducă asemenea câştiguri. Ceaiul şi rubarba noastră sunt articole fără de care dumneavoastră, străinii de peste mări, nu vă puteţi păstra vieţile."

– Aha! Rânji satisfăcut domnul Slade. N-am prezis eu că iar ajungem la rubarbă?

– „Sunteți recunoscători, dumneavoastră, străinii, pentru favorurile cu care v-a învrednicit Împăratul? Dacă da, atunci trebuie să respectați legile noastre și, căutând a obține profituri pentru dumneavoastră, să nu le faceți rău altora. Atunci, cum se întâmplă că aduceți opiu pe tărâmurile noastre centrale, smulgând oamenii din modul lor de existență și împingându-i să-și distrugă viața? Descopăr că, făcând acest lucru, seduceți și amăgiți populația Chinei de zeci și zeci de ani; și nemăsurate sunt averile pe care le-ați acumulat astfel, pe nedrept. O asemenea conduită stârnește indignarea în orice inimă omenească și este absolut de neiertat în ochii cerului..."

Domnul Burnham, care stătea pe locul din spatele lui Bahram, era de-acum atât de revoltat încât începu să mormăie printre dinți:

– Cine vorbește... Nenorociții dracului de mandarini ipocriți, te pomenești că voi și colegii voștri cei ticăloși n-ați jucat niciun rol în chestia asta?

– „...Într-o vreme, prohibițiile împotriva opiului erau relativ laxe, dar acum mânia marelui Împărat s-a trezit pe deplin și nu-și va opri mâna până nu se va termina complet și total cu acest flagel. Dumneavoastră, străinii care ați venit să locuiți în țara noastră, ar trebui, după cum dictează rațiunea, să vă supuneți statutelor noastre la fel cum fac localnicii din China."

Aici, din sală se auziră murmure neîncrezătoare.

– ...Să ne supunem legii Cozilor-lungi...?

– ...Să ne lăsăm puși în jug, ca în veacurile apuse...?

– ...Să fim sugrumați, ca Ho Lao-kin...?

Iar numele acela! Bahram tresări, iar privirea i se abătu spre negustorii din Co-Hong și suitele lor. Unul dintre tălmaci păru să-și plece privirea, ca pentru a nu fi surprins holbându-se. Bătăile inimii lui Bahram se accelerară, în panică, iar degetele i se strânseră involuntar pe baston. Simți că tălmaciul se uita din nou la el și făcu un efort să stea nemișcat. Când își regăsi calmul, recitalul domnului Fearon avansase cu mult.

– „...Eu, trimisul Imperial, sunt din Fujian, de pe malurile mării, şi înţeleg prea bine toate îndeletnicirile şi trucurile ingenioase ale dumneavoastră, cei străini. Descopăr că acum aveţi zeci şi zeci de corăbii ancorate la Lintin şi prin alte locuri, în care se află zeci de mii de cufere cu opiu. Aveţi intenţia de a dispune de ele clandestin. Dar unde le veţi vinde? De astă dată, opiul a fost interzis cu adevărat şi nu mai poate circula; orice om ştie că este o otravă ucigătoare; atunci, de ce-l mai încărcaţi pe vasele voastre străine şi vi le ţineţi ancorate, irosind astfel mulţi bani şi lăsându-le expuse furtunilor, focului şi altor accidente?"

Ajuns aici, domnul Fearon făcu o pauză, ca să tragă adânc aer în piept.

– „Punând la un loc toate aceste împrejurări, îmi emit acum edictul: când va ajunge la cunoştinţa străinilor, fie ca aceştia, numaidecât şi cu tot respectul cuvenit, să ia tot opiul din navele lor şi să-l predea ofiţerilor guvernului. Negustorii din Co-Hong să examineze clar, după nume, câte cufere predă fiecare, greutatea totală şi aşa mai departe, şi vor întocmi o listă în acest sens, astfel încât ofiţerii să poată intra deschis în posesia întregului stoc, să-l ardă şi să-l distrugă astfel încât să-i taie puterea de a mai face rele. Niciun singur bulgăre nu trebuie să mai rămână ascuns sau disimulat...

În sală începuse să se adune o rumoare de protest, care acum ajunse destul de agresivă pentru a-l face pe traducător să se oprească.

– ...Să ne predăm în întregime încărcăturile...?

– ...Ca să fie arse şi distruse...?

– ...Păi, domnule, astea-s aberaţiile unui nebun, ale unui tiran...!

Domnul Wetmore ridică ambele braţe.

– Vă rog, vă rog, domnilor; nu e tot. Mai urmează...

– Mai sunt şi altele?

– Da, Comisarul mai are încă o cerere, spuse domnul Wetmore. A cerut un legământ.

Se întoarse spre translator:

– Te rog, domnule Fearon, să auzim şi partea aceea a edictului.

– Da, domnule Wetmore, spuse domnul Fearon, şi se aplecă din nou asupra foilor cu însemnări. „Am auzit spunându-se că, în tranzacţiile obişnuite ale vieţii, dumneavoastră, străinii, acordaţi multă importanţă bunei credinţe. Prin urmare, să se pregătească un legământ corect, scris în caractere chinezeşti şi străine, declarând clar că nicio corabie care va mai sosi aici de-acum încolo nu va mai îndrăzni să aducă opiu. Dacă după aceasta vreo corabie va îndrăzni s-o facă, îi va fi confiscată toată încărcătură, iar echipajul condamnat la moarte..."

– Ruşine!

– ...Este intolerabil, domnule...

De-acum, sala se umpluse de o asemenea zarvă, încât negustorii din Co-Hong începură să se alarmeze; părăsindu-şi locurile, căutară să se adăpostească fiecare în spatele anturajului său.

Domnul Wetmore nu se mai putea face auzit, şi nici ciocănelul lui nu mai avea vreun efect împotriva larmei. Apropiindu-se de rândul întâi, se consultă în grabă cu membrii Comitetului.

– N-are niciun rost să mai continuăm, spuse el. Oricum, aici nu se poate decide nimic. Comitetul trebuie să se întrunească fără întârziere. Negustorii din Co-Hong au nevoie de un răspuns imediat.

– Delegaţia lor o să aştepte? se interesă Dent.

– Da, insistă; spun că nu se pot întoarce fără un răspuns.

– Ei, atunci să li-l obţinem.

La adăpostul gălăgiei, Comitetul şi delegaţia din Co-Hong se strecurară afară din sală, pe o uşă dosnică, şi urcară la etajul doi. În timp de Comitetul intra în sala de consiliu, negustorii din Co-Hong fură lăsaţi să aştepte în confortabilul salon de lângă cabinetul preşedintelui.

În timp ce se duceau să-şi ocupe locurile, mulţi membri ai Comitetului fură surprinşi, iar unii dintre ei destul de descumpăniţi, să vadă că tânărul translator, domnul Fearon, îl însoţise pe preşedinte în cameră.

– Ce e, domnule, îl întrebă domnul Slade pe domnul Wetmore, te-ai ataşat atât de strâns de tânărul dumitale prieten, încât l-ai inclus în Comitet?

Domnul Wetmore îl privi cu răceală.

– Domnul Fearon se află aici ca să ne citească şi restul edictului.

– Mai urmează? se miră Dent.

– Mai urmează.

Şi domnul Wetmore dădu din cap spre traducător, care reluă lectura:

– „Cu referire la acei străini vagabonzi care locuiesc în hongurile străine şi au obiceiul de a vinde opiu, le cunosc deja prea bine numele. Am cunoştinţă, nu mai puţin, şi de acei buni străini care nu fac trafic cu opiu."

La auzul cuvintelor „buni străini", mai multe perechi de ochi se întoarseră cu furie spre Charles King. Acesta se prefăcu a nu observa, rămânând cu o privire împietrită, drept înainte.

– „Aceia care-i pot indica pe vagabonzii străini şi îi pot convinge să-şi predea opiul, aceia care vor face primul pas înainte şi vor face legământul, aceia sunt străinii buni, iar eu, trimisul Imperial, le voi acorda numaidecât semnul distinctiv al aprobării mele."

Incapabil să se mai stăpânească, domnul Slade izbucni:

– Bine, dar e dezgustător – le promite recompense trădătorilor din rândurile noastre!

De vreme ce se uita drept la Charles King, nu încăpea nicio îndoială la cine se referea. Chipul domnului King se coloră, şi tocmai se pregătea să răspundă, când domnul Wetmore interveni iar:

– Vă rog, domnilor. Domnul Fearon n-a terminat – şi, dacă-mi permiteţi, v-aş aminti că dumnealui nu e membru al Comitetului şi nu ar fi cazul să ia parte la niciuna dintre deliberările noastre.

Dojana îl reduse la tăcere pe domnul Slade. Năucit, domnul Fearon, citi mai departe:

– „Jalea şi fericirea, dizgraţia şi onoarea, toate se află în mâinile dumneavoastră! Le-am poruncit negustorilor din Hong să se ducă la fabricile dumneavoastră şi să vă explice situaţia. Am stabilit, ca termen limită, trei zile – până la sfârşitul cărora trebuie să-mi aducă un răspuns. Şi, în acelaşi timp, trebuie să se realizeze şi legământul menţionat mai sus. Nu vă lăsaţi cuprinşi de pasivitate şi tergiversări!"

Când ultimele cuvinte fură citite, toată camera trepida de indignare. Totuşi, nu se spuse nimic până când tânărului translator nu i se mulţumi, după care fu condus la uşă. Abia atunci domnul Wetmore se aşeză din nou pe scaun şi dădu din cap spre domnul Burnham. Acesta se afundă în fotoliu, mângâindu-şi barba mătăsoasă.

– Să clarificăm ceea ce tocmai am auzit, începu el, calm. La adresa noastră s-a lansat o ameninţare făţişă; vieţile noastre, proprietăţile noastre, libertatea noastră, toate sunt puse în pericol. Şi totuşi, singura ofensă citată împotriva noastră este aceea că am respectat legile Comerţului Liber – şi nu ne este permis să nesocotim aceste legi, aşa cum nu putem face abstracţie de forţele naturii, sau nu putem să încălcăm poruncile lui Dumnezeu.

– Ei, haide, domnule Burnham, interveni Charles King. E greu de crezut că Dumnezeu ţi-a cerut să trimiţi transporturi vaste de opiu în ţara asta, împotriva dorinţelor declarate ale guvernului ei şi contravenind legilor sale?

– Te rog, domnule! se răsti domnul Slade. Mai este nevoie să-ţi amintesc că forţa legii se aplică numai între naţiunile civilizate? Şi că acţiunile de azi ale Comisarului dovedesc, dacă mai era nevoie de vreo probă, că această ţară nu poate fi inclusă printre ele?

– Prin urmare, ripostă King, eşti de părere că nicio naţiune civilizată n-ar încerca să interzică opiul? Acest lucru, domnule, este contrar realităţii, aşa cum o cunoaştem din practicile propriilor noastre guverne.

– Mă tem, domnule King, spuse Slade pe un ton extrem de insinuant, că simpatiile dumitale celeste s-ar putea să-ţi fi răpit capacitatea de a înţelege engleza cea mai simplă. Mi-ai interpretat greşit cuvintele. Natura ameninţărilor Comisarului este aceea care-l arată ca fiind o fiinţă de dincolo de hotarele civilizaţiei. Nu ameninţă, în scrisoarea lui, să incite populaţia împotriva noastră? Nu sugerează că proprietăţile şi vieţile noastre s-ar afla la discreţia lui? Te asigur, domnule, că asemenea supoziţii arogante, ostentative şi nemaiauzite n-ar fi făcute la adresa noastră de către reprezentanţii niciunui guvern civilizat.

– Domnilor, domnilor! se amestecă domnul Wetmore. Nu este nici locul, nici momentul ca să începem o dezbatere despre natura guvernării civilizate. Daţi-mi voie să vă reamintesc că ni s-a înaintat un ultimatum, iar prietenii noştri din Co-Hong aşteaptă răspunsul nostru.

– Ultimatum? repetă domnul Slade. Bine, dar cuvântul în sine este jignitor pentru urechile britanicilor. A-i răspunde sub orice formă ar însemna să îngăduim o insultă la adresa Reginei.

În acel moment, Dent bătu cu degetul arătător în masă.

– Nu sunt de aceeaşi părere cu tine, în privinţa asta, Slade. Pentru mine, acest ultimatum pare să fie o evoluţie cum nu se poate mai binevenită.

– Chiar aşa? Şi de ce, mă rog?

– Inamicul şi-a arborat culorile şi a tras prima salvă. Acum ne vine nouă rândul să ripostăm.

– Şi ce propui să facem? vru să ştie domnul Burnham.

Dent privi în jurul mesei, cu un surâs.

– Nimic. Propun să nu facem nimic.

– Nimic?

– Da. Să-i informăm pe prietenii noştri din Co-Hong că problema este una gravă, de cea mai mare importanţă, şi nu-i putem da curs fără chibzuinţa şi consultările cuvenite. Să le spunem că acest proces va dura mai multe zile – asta ne va da timp să vedem din ce aluat e plămădit acest Lin. Un ultimatum e uşor de lansat, dar greu de pus în aplicare.

După ce-şi spusese cuvântul, Dent se rezemă de spătar, începând să se joace cu o hârtie. Domnul Burnham fu cel care rupse tăcerea.

– Bine, Dent, dar să ştii că ai dreptate! Este o lovitură de geniu. Asta avem de făcut – nimic! Să vedem dacă acest Comisar muşcă la fel de rău pe cât latră.

Domnul Wetmore clătină din cap, în dezacord cu cele spuse.

– Nu cred că prietenii noştri din Co-Hong vor fi mulţumiţi cu un asemenea rezultat. Şi daţi-mi voie să vă reamintesc că sunt aşteptaţi să se înapoieze cât mai curând la Casa Consoo, cu un răspuns din partea noastră.

– Foarte bine, atunci, Wetmore, replică Dent, cu un zâmbet. Va trebui să te duci cu ei la Casa Consoo – împreună cu domnul King, desigur, de vreme ce le este atât de drag mandarinilor. Nu mă aştept să ai nici cea mai mică dificultate în a le explica faptul că avem nevoie de câteva zile pentru a ne gândi la cererile Comisarului; este, din toate punctele de vedere, o poziţie extraordinar de rezonabilă.

Cincisprezece

Markwick: 20 martie, 1839

Draga mea dragă Puggly, Mai ţii minte c-am spus că-ţi voi scrie din nou peste patru săptămâni? Ei bine, a trecut doar puţin mai mult decât atât – dar ceea ce am să-ţi spun azi va compensa totul, îţi promit! Şi nu trebuie să-ţi imaginezi că între timp ai fost absentă din gândurile mele: ţi-am parcurs scrisorile cu *cea mai mare* atenţie şi am fost *fascinat* să aflu tot ce s-a întâmplat pe *Redruth* – mai cu seamă, despre faptul că ai descoperit petecul acela promiţător de pământ pe Hong Kong, şi despre decizia domnului Penrose de a-şi transfera o parte din colecţie în locul acela. Dacă insula asta a voastră este atât de bine irigată precum spui, atunci e absolut logic ca bietele voastre plante să aibă parte de o vacanţă, după atâta timp petrecut la bordul lui *Redruth*. La urma urmei, plantele n-au fost *menite* să crească pe corăbii, nu-i aşa, Puggly dragă? Şi mi se pare o cruzime să fie lipsite de elementul lor natural, când acesta se găseşte atât de aproape. Într-adevăr, nu mă pot gândi la niciun motiv pentru care domnul Penrose n-ar avea în vedere înfiinţarea unei mici pepiniere pe insulă – am vorbit despre asta cu Baburao, care spune că speră să-i poată aranja folosirea unei parcele de teren potrivite.

Gândeşte-te numai, draga mea Principessa Puggliogne, cât de interesant ar fi să aveţi o branşă a Pepinierelor Penrose plasată la marginea acestui vast continent: aţi putea avea tot felul de plante care să facă naveta între Cornwall şi China, nu-i aşa? N-ai de unde şti dacă n-o să devină o afacere extrem de lucrativă – iar dacă reuşeşte, sper că-ţi vei aminti să-i mulţumeşti sărmanului tău Robin pentru că ţi-a sădit în cap ideea!

Dar destul cu toate astea: sunt sigur că eşti nerăbdătoare să afli despre ceea ce-am mai făcut la Canton – şi sunt *încântat* să te informez că aceste săptămâni n-au trecut în van: mai mult, principalul motiv al tăcerii mele este acela că abia dacă am avut un minut de prisos. Din momentul când am acceptat comanda domnului

Chan, am ştiut că se va întoarce exact atunci când a spus, şi m-am hotărât să termin portretul Adeliei la timp – şi tocmai aici a fost problema, căci sarcina s-a dovedit a fi mult mai ambiţioasă decât îmi imaginasem. După ce am muncit o săptămână, mi-am dat seama că am nevoie de ajutor, dacă voiam ca lucrarea mea să fie predată corect şi punctual. Atunci mi-a venit ideea de a-i cere lui Jacqua să mă asiste (în schimbul unei recompense extrem de generoase, desigur), iar asta s-a vădit o noţiune *capitală:* în fiecare zi, când îşi termina lucrul la atelierul lui Lamqua, Jacqua venea în camera mea pentru o vreme – şi am reuşit să ne petrecem timpul împreună atât de *agreabil,* încât nu exagerez cu nimic dacă spun că acelea au fost unele dintre cele mai fericite şi mai instructive ore din viaţa mea! Dar poate că e mai bine să nu mă întrebi dacă scopul de a duce tabloul înainte a fost mereu bine servit: întotdeauna apare tentaţia, când Artiştii lucrează într-o strânsă proximitate, să se lungească la vorbă pe teme privitoare la pictură – şi, în această privinţă, s-ar putea să fi păcătuit puţin mai mult decât majoritatea. Cu cât petreceam mai multă vreme împreună, cu atât deveneam mai curioşi unul despre înclinaţiile artistice ale celuilalt; niciun interval de timp nu ni se părea nemăsurat de lung, dacă extindea înţelegerea noastră reciprocă despre metodele şi echipamentele pe care le folosim. Păi, până şi faptul că ne atingeam unul altuia cu mâna pensulele – în acelaşi timp atât de familiare şi de diferite – însemna să trăim fiorul descoperirii! Niciodată nu ne imaginaserăm, Puggly dragă, că mai aveam atât de mult de învăţat despre acele ustensile dragi nouă: fiecare minut părea bine folosit, dacă ne aprofunda cunoştinţele despre variaţiile subtile ale perilor şi ţepilor lor; nicio clipă nu era irosită, dacă se petrecea explorând senzaţia cozilor lor pe cât de suple, pe atât de solide; nicio oră nu se pierdea zadarnic, când era folosită pentru a învăţa cum să le alintăm, ca să ne lase să vedem miraculoasele luminozităţi care stau ascunse într-însele.

După cum bine ştii, Puggly dragă, sunt întotdeauna *lacom* să învăţ, iar Jacqua mi-a împărtăşit lucruri de o ingeniozitate de-a dreptul sublimă (cât îl mai invidiez pentru studiile şi experienţa lui!). Am învăţat să creez nişte efecte extraordinare, prin cele mai

subtile variaţiuni ale ritmurilor mâinii; am văzut cum, prin regularizarea respiraţiei, energiile vitale ale trupului pot fi aduse în slujba fiecărei mişcări de penel; am fost iniţiat în arta meditativă a golirii şi concentrării minţii, aşa încât să se obţină rezultate maxime din momentul *atacului;* am învăţat să-mi calculez timpul când aplic trăsăturile de penel astfel ca să urce spre concluzii care sunt adevărate epifanii, însăşi esenţa fiecărei creaţii fiind atât capturată, cât şi exprimată, în ultima aplicare apoteotică a pensulei.

Dar n-are rost să neg faptul că adeseori ne era distrasă atenţia: aveam atâtea de învăţat, încât frumoasa Adelina rămânea uneori fără să i se mai acorde atenţia cuvenită. Abia acum câteva zile am remarcat că încă-i mai lipseau draperiile şi pantofii; că fereastra circulară şi priveliştea munţilor din zare încă nu apăruseră în fundal; că teapoy-ul nu avea decât un singur picior! Aşa că am atacat pânza cu înverşunare, trudind zi şi noapte – şi am lucrat cu efecte atât de bune, încât ieri dimineaţă, când m-am trezit, am văzut că pictura era aproape terminată! A fost o mare uşurare, căci socotisem că aceasta avea să fie ziua când Ah-med avea să se prezinte din nou la hotel. Ştiind că nu mai era timp de pierdut, am sărit din pat şi m-am apucat să aplic ultimele trăsături de culoare şi tuşele finale. Dar, desigur, o asemenea muncă nu se sfârşeşte niciodată – căci nici n-ai plasat bine un punct de vopsea *ici,* că ţi se şi pare obligatoriu să-l echilibrezi cu un altul *colo* – şi aş fi putut continua aşa la nesfârşit, dacă nu mă întrerupea o bătaie în uşă.

Era mohorâtul domn Markwick, ţinând în mână o notă care tocmai fusese adusă pe numele meu; nu mi se întâmplă prea des să primesc asemenea misive, iar bucuria mi s-a dublat când am recunoscut sigiliul ca fiind acela al lui Charlie King! Era un fel de invitaţie – în martie avea loc comemorarea morţii Prietenului său, James Perit, care a răposat la Canton acum şapte ani. Are obiceiul ca, în ziua aceea, să se ducă pe Insula Franceză pentru a-i pune flori pe mormânt. Intenţionase să pornească de dimineaţă, dar planurile îi fuseseră date peste cap de nişte întâlniri urgente; acum se aştepta să poată pleca spre sfârşitul după-amiezii – şi, dacă aveam timp şi chef să-l însoţesc în expediţie, avea să-mi rezerve cu plăcere un loc în barca lui – etc, etc.

Pentru nimic în lume n-aş fi refuzat să particip la o asemenea misiune! Mi-am încondeiat numaidecât răspunsul de acceptare, şi i l-aş fi dus în persoană – însă cine crezi că apare tocmai atunci, dacă nu Ah-med în persoană? Dar era încă devreme şi, fiind sigur că aveam să mă întorc la timp pentru expediţie, i-am încredinţat unui peon mesajul meu de acceptare. Apoi m-am grăbit să-mi pregătesc tabloul şi, după ce l-am împachetat cum trebuie, în hârtie, am pornit la drum, cu Ah-med în frunte.

Şi încotro am luat-o, de data asta? te întrebi, fără îndoială. Cu siguranţă, aceasta era întrebarea care nici mie nu-mi dădea pace şi, adresându-i-o lui Ah-med, am aflat că ne duceam iar la Fa-Tee. Dar, de-acum, drumul până acolo s-a desfăşurat cu totul altfel – a fost o tărăşenie ciudat de furişă şi, din acest motiv, nu fără un mic *frisson* (sau i se zice, cumva, *soupçon?* Nu mai ţin minte) de emoţie. Am navigat cu o navă mare, care avea pe punte o construcţie acoperită, şi în cea mai mare parte a drumului am stat înăuntru, ascunşi vederii poliţiştilor care ne opreau vasul din timp în timp, ca să-i interogheze pe bieţii barcagii despre ceea ce făceau.

Poate te vei mira să auzi despre această vigilenţă sporită, aşa că ar fi cazul să-ţi explic că, în ultimele două săptămâni, în timp ce Jacqua şi cu mine stăteam absorbiţi cu atâta plăcere de propriile noastre activităţi, restul Cantonului era preocupat de nişte chestiuni de un cu totul alt ordin. Deşi n-am dat prea multă atenţie acestor evoluţii, nu-mi erau cu totul străine, căci Zadig Bey a fost atât de bun să-mi comunice câteva frânturi de informaţii.

Îndelung aşteptatul Yum-Chae – Comisarul Imperial – a sosit acum zece zile, cu multă tevatură (tot oraşul a primit o zi liberă – pentru care Jacqua şi cu mine am fost cum *nu se poate* mai recunoscători, de vreme ce ne dădea posibilitatea să ne dedicăm o zi întreagă îndeletnicirilor noastre artistice!). Se pare că Înaltul Comisar a fost trimis aici cu un mandat explicit de a pune capăt comerţului cu opiu şi se arată ferm hotărât să facă exact acest lucru. Din cauza edictelor lui, mandarinii şi poliţiştii locali au devenit mult mai stricţi în ultima vreme.

Totuşi, m-am abţinut să întreb dacă aceste considerente aveau vreo legătură cu măsurile de prevedere proprii călătoriei

noastre, ştiind prea bine că mi-ar fi fost imposibil să obţin un răspuns sincer. În orice caz, Ah-med şi cu mine n-am ieşit iar la lumina zilei decât după ce barca noastră a cârmit pe râurile cu ape liniştite din Fa-Tee – şi atunci am descoperit că destinaţia noastră nu era Pepiniera Fluviului Perlei, aşa cum crezusem, ci mai degrabă o moşie împrejmuită cu ziduri care stă ascunsă în spatele acesteia. Îţi vei aminti, poate, că nu demult am descris această incintă ca având aspectul unei fortăreţe? În niciun fel n-aş modifica această descriere, altfel decât pentru a spune că acum arăta ca o citadelă sub asediu, cu oameni înarmaţi postaţi peste tot în jur.

Ne-am apropiat de intrare nu pe jos, ci pe apă – căci cetatea are propriul ei debarcader, ascuns în partea din spate. Acolo, ne-a ieşit în întâmpinare un pluton de bărbaţi cu figuri aspre, care ne-au condus imediat la porţile mari şi roşii care străpung zidurile. Totul era destul de confuz şi straniu, dar, când porţile cele grele s-au deschis, situaţia s-a schimbat radical.

Nicăieri pe Pământ, cred, nu se înţelege atât de bine importanţa portalurilor ca în China. În această ţară, porţile nu sunt simple intrări şi ieşiri, ci adevărate tuneluri între diversele dimensiuni ale existenţei. Aici, ca şi data trecută, în pragul grădinii lui Punhyqua, m-a încercat sentimentul că păşeam pe un tărâm care exista pe un cu totul alt plan decât cel obişnuit.

În faţă se întindea o grădină, nu foarte diferită de a lui Punhyqua, un peisaj compus cu multă artă din pâraie şi poduri, iazuri şi coline, poteci şerpuitoare şi ziduri ca nişte valuri. O parte din farmecul acestor grădini constă în faptul că amplifică efectele anotimpurilor. Văzusem grădina lui Punhyqua în noiembrie, când era învăluită în tonurile nostalgice ale toamnei; acum, primăvara se răspândea peste tot în jurul nostru, şi nicăieri mai intens decât aici – copacii şi celelalte plante se aflau în plină înflorire, iar aerul era parfumat cu miresmele florilor.

Dacă n-ar fi fost cel ce mă escorta, aş fi hoinărit cu plăcere ore întregi pe cărări – dar Ah-med nu mă lăsă să mă abat de lângă el. M-a condus direct spre o „colină" care avea în vârf ceva ce părea a fi un pavilion construit din cine ştie ce materiale nepământeşti, translucide la aspect şi de culoare mov. Abia când am ajuns

mai aproape mi-am dat seama că de fapt aşa-zisul pavilion era de fapt un enorm arbust de glicină, susţinut de un fel de pergolă. Florile atârnau în ciorchini deşi, răspândind o aromă dulce, îmbătătoare; în umbra pestriţă a uriaşului arbust erau puse câteva scaune şi teapoy-uri, şi vreo două divane lungi. Pe una dintre canapele stătea întins domnul Chan, îmbrăcat în obişnuita sa robă.

În primul moment, am crezut că doarme, dar când am ajuns sub glicină a deschis ochii şi s-a ridicat în capul oaselor.

– Holloa dumitale, domnule Chinnery: eşti bine?

Glasul lui nu mă mai surprindea, deşi era în acelaşi dezacord cu ambianţa ca întotdeauna.

– Da, domnule Chan, i-am răspuns. Şi dumneavoastră?

– A, nu pot să mă plâng, nu pot să mă plâng... murmură el, ca un pensionar bătrân şi reumatic. Şi tabloul...?

– Îl am aici.

Adusesem pânza încă întinsă pe cadrul de lemn. Am rezemat-o pe un scaun, punând-o astfel în faţa lui.

Momentul dezvelirii tablourilor în faţa clienţilor care le-au comandat este întotdeauna marcat de îngrijorare: te apuci să le studiezi neliniştit chipul, într-un efort de a le prevedea reacţia; speri să vezi vreo indicaţie a sentimentelor lor, o îmblânzire a ochilor, eventual, sau un surâs. Pe faţa domnului Chan nu se vedea niciun astfel de semn; preţ de o clipă, mi s-a părut că-i văd o uşoară ascuţire a privirii, după care a dat din cap şi mi-a făcut semn să iau loc pe cealaltă canapea. Când m-am supus, a bătut din palme şi peste câteva momente şi-a făcut apariţia un servitor, ca să pună pe masa de lângă domnul Chan o tavă acoperită. Ridicând capacul, domnul Chan a luat o pungă de pânză şi mi-a întins-o:

– Onorariul dumitale, domnule Chinnery.

Deşi procedase atât de repezit, am avut imensa uşurare de a descoperi că lucrarea mea trecuse proba.

– O, vă mulţumesc, domnule, am răspuns, cu gratitudine neprefăcută (căci n-am să-ţi ascund, Puggly dragă, faptul că în ultimele câteva săptămâni constatasem că eram doar *puţintel* cam strâmtorat...).

– Bun, reluă el, iar acum, că eu am tabloul iar dumneata ţi-ai

primit banii, poate ai dori să împarți o pipă cu mine?

Abia în acel moment mi-am dat seama că tava care-i fusese adusă domnului Chan conținea și o pipă, un ac, o lampă și o casetă mică de fildeș. Rostul acestor obiecte nu-mi era deloc nefamiliar, căci am văzut destul de des altele la fel, în casa unchiului meu. La fel de bine știam și că mulți chinezi consideră că a împărți ocazional o pipă de opiu cu gazda este un act de curtoazie. Nu mă puteam gândi la niciun motiv de a refuza – și totuși, nu eram nici atât de îndrăzneț încât să arunc orice prudență în cele patru vânturi. Când domnul Chan mi-a întins pipa, am tras doar un fum scurt, așteptându-mă să-mi înțepe gâtlejul la fel ca tutunul. Senzația, însă, era cu totul alta: fumul se simțea la fel de onctuos și greu ca un ulei scump, și era întocmai la fel de mătăsos. Nu mai puțin surprinzătoare a fost și repeziciunea efectului. Într-o clipă, sau cel puțin așa mi s-a părut, am început să plutesc, înălțându-mă prin coroana arbustului de glicină.

Am auzit spunându-se că efectele opiului sunt imprevizibile: deși pe cei mai mulți oameni îi face să devină toropiți și tăcuți, există și unii care devin nefiresc de vorbăreți sub influența lui. Această realitate mi-a fost demonstrată imediat – căci, chiar în timp ce mi se îngreuna limba, domnul Chan părea să devină tot mai comunicativ. Nu mai știu exact cum s-a întâmplat, dar țin minte că dintr-odată începuse să-mi vorbească despre călătoria lui în Anglia, cu trei decenii în urmă.

Îl ascultam pe domnul Chan cu ochii închiși, dar nu-mi scăpa nicio vorbă – atâta doar că, după un timp, am început să am senzația că nici măcar nu-l mai ascultam, ci de-acum îi și *vedeam* efectiv povestirea desfășurându-mi-se pe dinaintea ochilor. Atât de miraculoase sunt puterile drogului, încât aveam impresia că devenisem un grădinar în vârstă de cincisprezece ani, pe nume Ah-Fey: mă aflam acolo, pe puntea unei corăbii a Companiei Indiilor Orientale, un băiat chinez singuratic care străbătea oceanul spre apus, ducându-se în Anglia.

Lăzile mele cu plante sunt la fel de prețioase pentru mine ca și viața. Le stropesc în timpul zilei, iar noaptea dorm lângă ele; și, când vremea se încălzește prea tare, construiesc deasupra lor mici

colibe, din puținele mele haine; când ne asediază furtunile și uraganele, le apăr cu propriul meu trup. La tot pasul, ceilalți membri ai echipajului încearcă mereu să mă șicaneze. Unii sunt lascari, alții sunt marinari englezi, și adesea își sar unii altora la beregată; singura privință în care sunt uniți este ura lor la adresa mea – pentru ei, nu-s decât cu puțin mai mult decât o maimuță. Când trecem ecuatorul, mă supun umil ritualurilor lor – stropiri cu apă și chelfăneli – dar dintr-odată mă trezesc imobilizat și răstignit pe punte. Apoi, aud un scrâșnet: îmi taie coada, cu un cuțit tocit. La început, mă zbat, dar pe urmă îmi dau seama că nu fac decât să-mi înrăutățesc durerea; rămân nemișcat și-i las să termine – darr eți cine sunt, și după aceea îmi pun la cale răzbunarea. Șeful bandei este un matelot mătăhălos – într-o noapte, târziu, în timpul cartului de după miezul nopții, când toți dorm sau pe-aproape, îmi croiesc drum în sus pe scara lui de frânghie și o subțiez cu cuțitul. Două zile mai târziu, în timpul unei furtuni, funia se rupe, iar el se pierde în mare...

Ajung la Kew aducând cu mine mai multe plante chinezești decât a mai reușit cineva să transporte vreodată. Sunt plante pe care le-am obținut eu însumi, de la domnul Kerr din Canton: n-are habar unde să le găsească, cum nu se pricepe nici să cumpere opiu – în toate, sunt prospectorul și achizitorul lui. Dar livrarea cu succes a plantelor nu mie-mi este atribuită, ci domnului Kerr; eu sunt doar maimuța care a călătorit cu ele.

Nu spun nimic: am amuțit aproape complet; luni de zile au trecut de când nu m-am mai putut face înțeles așa cum se cuvine. Grădinarul șef în casa căruia locuiesc își snopește zilnic în bătaie propriii copii, și nu sunt nici eu scutit de păruieli; drept hrană, capăt un terci scârbos care nu-mi potolește niciodată foamea. În ochii mei, Kew nici nu e o grădină, ci o sălbăticie neîngrijită. Într-o noapte, pătrund într-o seră și smulg din rădăcini niște tufe – aproape că sper să fiu prins, și într-adevăr așa se întâmplă. Sunt trimis să locuiesc la un cleric pe care ajung să-l urăsc și mai mult decât pe grădinari; într-o noapte, în timp ce el zace prăvălit peste sticla cu brandy, mă servesc cu conținutul pungii lui și-mi găsesc scăparea. O iau pe jos spre Greenwich, călăuzit de luminile bâl-

ciului; pentru prima oară în luni de zile, reuşesc să mă pierd într-o mulţime. Sub un cort, nişte oameni dansează; mă strecor înăuntru pe neobservate şi, cumva, sunt atras şi eu în dans; oamenii care trag de mine sunt de un soi ce mi-e familiar – colportori şi împingători de roabe, zarzavagii şi ţigani. Nu se miră deloc că mă au în mijlocul lor. În zori, traversez Tamisa cu ei şi mă simt ca şi cum aş merge de la Honam la Guangzhou. În mahalalele din estul Londrei, totul mi-e familiar: cocioabele înghesuite, picioarele desculţe, roabele, gunoaiele de pe străzi, mirosul de castane coapte, căpeteniile în litiere, puradeii gonind care-ncotro: e ca şi cum, după ce aş fi străbătut jumătate de lume, mi-aş fi regăsit drumul spre casă.

Ce mai călătorie!

Nu ţi se pare şi ţie uimitor, Puggly dragă, că ori de câte ori începem să ne felicităm pe noi înşine pentru cunoştinţele pe care le avem despre lume, descoperim că există *multitudini* de oameni, în toate colţurile Pământului, care au văzut incomparabil mai mult decât am putea noi să sperăm vreodată?

Nu ştiu dacă era din pricina efectelor narcotice ale opiului sau a farmecului cu care povestea domnul Chan, dar am fost de-a dreptul *distrus* când a venit vremea să plec. Domnul Chan m-a condus înapoi la sampan, şi nici n-am plecat bine că m-am şi pomenit din nou la Hotelul Markwick. Parcă ar fi trecut săptămâni, sau chiar luni de zile, de la plecarea mea – şi totuşi, afară era încă lumină. Mi se învârtea capul şi tocmai mă pregăteam să mă culc, când ochii mi s-au abătut spre birou, unde s-au oprit asupra scrisorii de la Charlie. Cuprins de panică, mi-am venit în fire, amintindumi de expediţia planificată în cimitirul de pe Insula Franceză.

Oare Charlie plecase deja? Sau mai zăbovea prin apropiere, aşteptându-mă? Oprindu-mă numai cât să-mi clătesc faţa cu apă rece, am alergat la locuinţa lui din Hongul American. Acolo, am aflat că încă nu se înapoiase de la întâlnirea de dimineaţa! Mi s-a spus că plecase, împreună cu domnul Wetmore, Preşedintele Camerei de Comerţ, să le ducă o scrisoare negustorilor din Co-Hong; fuseseră primiţi în Casa Consoo cu câteva ore în urmă şi de-atunci nu-i mai văzuse nimeni.

Nici nu-ţi poţi imagina, draga mea Pagla-hawa, câtă *îngrijo-*

rare mi-au semănat în suflet aceste ştiri. În ce scop ar fi putut prietenul meu să fie reţinut atât de mult timp? Fusese arestat oare? Şi dacă da, pentru ce faptă?

M-am dus de îndată la Casa Consoo, dar când am ajuns acolo am găsit porţile ferecate: nimeni nu-mi putea spune nimic, decât că delegaţii se aflau încă înăuntru.

O, ce mai zi!

M-am întors în camera mea, hotărât să mai trec pe la Casa Consoo peste vreo oră – dar era clar că drogului încă nu-i încetase efectul, căci am adormit adânc.

Trezindu-mă din somn, în dimineaţa asta, m-am dus numaidecât la locuinţa lui Charlie, unde mi s-a spus că i se dăduse drumul din Casa Consoo noaptea, târziu, iar de-acolo se dusese drept acasă la domnul Wetmore. Abia în zori revenise la odăile lui, frânt de oboseală; de-atunci, încă nu se trezise.

Aşa că închipuieşte-ţi dacă vrei, Puggly dragă, în ce stare de spirit mă aflu acum, când îţi scriu aceste rânduri: capul mi se învârteşte atât de tare, încât am uitat să-ţi dau o veste foarte importantă... Dar stai, aud un ciocănit în uşă...

În seara aceea, Clubul era mai plin decât îl văzuse Bahram vreodată. Încă de dimineaţă, toţi aşteptau să audă, chiar din gura domnului Wetmore, povestea reţinerii prelungite a delegaţiei în Casa Consoo. Acum, după ce partea cea mai mare a zilei trecuse fără o vorbă, un mare număr de membri curioşi se adunaseră de peste tot, aşteptându-se ca domnul Wetmore să-şi iasă din izolarea autoimpusă, pentru obişnuitul său pahar de negus.

Dar ora aceea veni şi trecu, şi nici urmă de domnul Wetmore sau de vreun alt delegat: tot ce se ştia despre el era că stătuse închis în cameră cu domnul Fearon aproape toată noaptea şi o mare parte din zi.

Această veste nu avea nicidecum darul de a-l binedispune pe domnul Slade. Cu un tremur al fălcilor, lansă una dintre obişnuitele sale afirmaţii criptice:

– Ei bine, dacă Ahile al nostru vrea să rămână bosumflat în cortul lui, presupun că nu poate sta fără Patrocle.

– Patrocle? se încruntă Bahram, nedumerit. Ce-i aia Patrocle? Vreun soi nou de medicament, domnule?

– Presupun că unii l-ar putea numi şi aşa.

– Dar Charlie King? continuă Bahram. El de ce lipseşte? Ia şi el Patrocle?

– Cu siguranţă, nici posibilitatea asta nu poate fi eliminată, replică grav domnul Slade. *Ab ore maiori discit arare minor.*

– Baap-re! Ce înseamnă asta, John?

– „De la boul mai bătrân învaţă cel tânăr să are."

– Dumnezeule! exclamă Bahram. E de necrezut! Timpul fuge, iar ei sunt ocupaţi să are, şi alte fleacuri? Cât mai avem până va expira ultimatumul Comisarului?

– Încă două zile, răspunse domnul Slade. Dar nu te poţi aştepta ca asemenea considerente să aibă vreo greutate în faţa lor – bulgarii sunt faimoşi pentru nepăsarea lor faţă de timp, să ştii.

Cina fu servită, apoi strânsă, şi tot nu sosea nicio veste de la domnul Wetmore sau de la oricare dintre ceilalţi delegaţi. După ce mai întârzie un timp la un pahar de porto, Bahram hotărî că sosise vremea să se retragă. Era încă devreme, aşa că ceilalţi fură surprinşi când dădu să se ridice.

– Te duci la culcare aşa devreme, Barry?

– În ultima vreme, nu mai ai program ca la ţară, aşa-i?

Bahram era deja în picioare, şi le răspunse cu o plecăciune:

– Îmi pare rău, domnilor, dar astăzi trebuie să mă retrag mai devreme. Mâine are loc cel mai important festival al comunităţii mele – noi îl numim Navroze. Este Anul Nou al nostru, aşa că trebuie să mă trezesc în zori.

Le zâmbi, în timp ce se uita împrejurul mesei.

– Desigur, continuă el, va fi şi o burra-khana. Sunteţi bineveniți dacă vreţi să participaţi – prânzul se va servi la amiază, la mine.

Domnul Burnham şi domnul Slade schimbară priviri.

– Îţi mulţumim, Barry, spuse domnul Burnham, foindu-se stânjenit pe scaun. Eu unul, însă, mărturisesc că festivităţile astea păgâne nu-s pe gustul meu – şi-n plus, n-am vrea să deranjăm.

– Noapte bună, domnilor, râse Bahram, şi nu uitaţi, dacă vă răzgândiţi totuşi, veţi fi cum nu se poate mai bineveniți.

– Noapte bună.

Întorcându-se în Achha Hong, Bahram se duse imediat la culcare. A doua zi, trezindu-se devreme, aprinse puțină tămâie și făcu un rond de fumigații al casei. După ce reveni în dormitor, se apucă energic de lucru, ștergându-și altarul și punându-și-l în ordine: încă din copilărie, fusese învățat că Navroze e o zi a ordinii și curățeniei – ziua când umbra întunecată a lui Ahriman e alungată din cele mai ascunse cotloane ale casei. Cu toate că știa că nu era decât un efort simbolic, numai gestul de a apuca pământuful de șters praful în mâini îi redeștepta multe amintiri pline de căldură ale zilelor de Navroze din trecut.

După o oră de curățenie, lac de sudoare, sună după apă fierbinte și făcu o baie prelungită; apoi, chemându-l pe khidmatgarul aflat în serviciul de valet, se schimbă cu hainele cele noi pe care i le trimisese familia sa din Bombay.

Pentru micul dejun, Mesto îi făcuse câteva dintre mâncărurile lui parsi favorite: un akoori de ouă care se topea în gură, bhakra crocantă, pateuri dar-ni-pori umplute cu linte îndulcită, ouă răscoapte, un fillet de pomfret fript, chiftele khaman-na-larva, pline cu nucă de cocos îndulcită, și ravo dulce – griș fiert în lapte și zer. În alte zile, Bahram ar fi mâncat pe îndelete, dar acum avea prea multe de făcut. Ca decan al comunității, îi invitase pe toți parsiii din Canton să se adune în casa lui. O cameră mare și goală de la parter, folosită de obicei pentru marfă, fusese deja curățată și pregătită pentru ceremonie, dar înainte de sosirea oaspeților trebuia să pregătească un altar Navrozi așa cum se cuvenea.

Vico! Unde-i fața aia de masă din dantelă?

Aici, patrão – am pregătit-o deja.

Abia fusese pus la punct altarul, cu tot cu tava *sés*, pe care se aflau apa de trandafiri, nucile betel, orzul, zahărul, florile, un foc din lemn de santal și o imagine a Profetului Zarathustra, când primii oaspeți începură să sosească. Bahram stătea lângă ușă, salutându-i pe rând cu câte o îmbrățișare și un *„Sal Mubarak!"* din toată inima. Unul dintre vizitatori făcea parte dintr-o familie de preoți și, din respect pentru ascendența lui, Bahram îl pofti să conducă rugăciunile și să prezideze peste Jashan. Omul se achită de îndato-

riri neașteptat de bine, vorbind atât de clar în limba veche încât până și Bahram, care nu era în niciun caz versat în cunoștințele din scripturi, putu urmări câteva versete: *Zad shekasteh baad ahreman*... Fie Ahriman zdrobit și înfrânt...

Acest pasaj avusese întotdeauna un efect extraordinar asupra lui, sugerându-i mai viu decât oricare altul conflictul dintre Bine și Rău. Dar în această zi, groaza și respectul inspirate de acele cuvinte deveniră atât de puternice, încât începu să tremure: închise ochii și avu deodată senzația că tot capul și întregul trup îi ardeau, cuprinse de flăcările acelei lupte. Genunchii i se înmuiară și fu nevoit să se țină de un scaun, ca să nu cadă de pe picioare. Reuși totuși să stea drept în timpul ceremoniei, iar când aceasta luă sfârșit, își conduse invitații în sufragerie, care fusese deschisă în mod special și decorată anume pentru acea ocazie.

În acest punct, grupului i se alătură și Zadig, care mai sărbătorise de multe ori Navroze în Achha Hong. Mângâiat de prezența familiară a prietenului său, Bahram îl așeză de-a dreapta lui și-l servi cu propriile lui mâini, din bucatele lui Mesto: mai multe soiuri de pește – prăjit crocant sau învelit în frunze și copt la aburi; *jardalu ma gosht,* oaie gătită cu caise; ied în sos de smântână și migdale; *goor per eeda* – ouă cu măduvă de oaie; fleici de multe soiuri, unele fripte cu sos de roșii, altele preparate din creier de miel, fripte pe dinafară și cremoase pe dinăuntru; frigărui de homari și turtițe din făină de orez; *khaheragi pulao* cu fructe uscate, nuci și șofran – și multe altele. Pe tot parcursul mesei, vinul curgea în voie, alb și roșu, iar la sfârșit Mesto le oferi prăjituri, plăcinte cu cremă și clătite dulci cu nucă de cocos. Reușise să facă rost chiar și de iaurt, de la tibetanii de peste râu – dahi, pe care-l servi cu zahăr și mirodenii, și presărat cu un strat fin de scorțișoară și nuci pisate.

Mai târziu, după ce lumea plecase, Zadig mai rămase un timp, pentru un pahar de chai băut în daftar.

Ce festin, Bahram-bhai! Printre cele mai reușite de care am avut parte sub acoperișul dumitale – ai fi putut hrăni o armată întreagă!

Complimentul, care venea după tot amestecul straniu de emoții din acea zi, îl puse pe Bahram pe gânduri.

Ochii i se îndreptară spre micul portret al mamei sale care era agăţat pe perete.

Ştii, Zadig Bey, răspunse el, cuprins de reverie, când eram eu mic, au existat vremuri în care tot ce-aveam în casă se rezuma la câteva rotliuri făcute din bajra. Aveam atât de puţini bani încât, atunci când mama gătea orez, ne punea până şi să bem „pagé"-ul – apa în care-l fiersese. Adeseori, mâncam orezul numai cu ceapă şi ardei cruzi, poate şi cu puţin methioo, un fel de mango murat. O dată sau de două ori pe lună împărţeam între noi câteva bucăţele de peşte uscat – şi consideram asta un ospăţ! Iar acum...

Se întrerupse, plimbându-şi privirea în jur, prin daftar.

Aş vrea ca mama mea să fi putut vedea toate astea, Zadig Bey. Mă întreb ce-ar fi spus.

Zadig îl privi cu un zâmbet uşor ironic.

Şi ce crezi c-ar fi spus, Bahram-bhai, dac-ar fi ştiut că toate astea provin din opiu?

Deşi întrebarea fusese adresată pe un ton glumeţ, Bahram simţi înţepătura; pe buze îi veni o replică tăioasă, dar se stăpâni. Îşi puse pe masă paharul cu chai şi răspunse, cu glas sigur pe el:

Am să-ţi spun ce-ar fi zis, Zadig Bey: ar fi zis că un lotus nu poate înflori decât dacă rădăcinile lui sunt înfipte în mocirlă. Ar fi înţeles că opiul nu e important în sine: nu este decât mâl – important e ceea ce creşte din el.

Şi ce-o să crească din el, Bahram-bhai?

Calm, Bahram îi susţinu privirea prietenului său:

Viitorul, Zadig Bey; asta o să crească din el. Dacă lucrurile merg bine şi reuşesc să scot un profit din investiţiile mele, voi putea să făuresc un drum nou înainte – pentru mine însumi şi, poate, pentru noi toţi.

Ce drum? Despre ce vorbeşti?

Nu-ţi dai seama, Zadig Bey? Trăim într-o lume pe care nu noi am făcut-o. Dacă refuzăm să profităm de puţinele ocazii care ni se oferă, n-o să putem ţine pasul. Până la urmă, vom rămâne pe margine. Am văzut începutul unei asemenea situaţii cu socrul meu şi n-am s-o las să mi se întâmple şi mie.

Ce vrei să spui, Bahram-bhai? Ce-a păţit socrul dumitale?

Bahram luă o sorbitură de chai.

Am să-ți spun o poveste, Zadig Bey, zise el. Este vorba de *Anahita*. Ai văzut cât de frumos e construită corabia aia? Dă-mi voie să-ți explic de ce a avut atâta grijă de ea socrul meu. Vreme lungă, ani de zile, a construit corăbii pentru englezi – atât pentru Compania Indiilor Orientale, cât și pentru Marina Regală. Cinci fregate a construit, plus trei nave de linie și multe vase mai mici. El le putea face mai bine și mai ieftin la Bombay decât le făceau ei la Portsmouth și Liverpool – și folosind toate progresele tehnicii recente. Iar când marangozii din Anglia și-au dat seama de asta, ce crezi că s-a întâmplat? Vorbesc despre Comerțul Liber atunci când le convine lor – dar au avut grijă ca regulile să se schimbe astfel încât Compania și Marina Regală să nu mai poată comanda nave de la noi. Apoi, au creat alte legi, care scumpeau enorm folosirea în comerțul extern a corăbiilor construite în India. Socrul meu a fost printre primii care au înțeles ce se întâmpla. Și și-a dat seama că, în asemenea condiții, construcțiile de corăbii din Bombay nu aveau să mai supraviețuiască multă vreme. De aceea a vrut ca *Anahita* să fie cea mai bună și mai frumoasă corabie pe care o construise vreodată. Pe vremea aceea, obișnuia să-mi spună: Bahram, vezi ce se întâmplă cu șantierele noastre navale? Același lucru îl vor păți și celelalte afaceri și meșteșuguri ale noastre. Trebuie să găsim alte variante, altfel nu mai e decât o chestiune de timp până vom fi scoși din joc.

Dar ce anume înseamnă asta, Bahram-bhai?

Înseamnă că trebuie să găsim o cale, Zadig Bey, calea noastră proprie. Trebuie să ne mutăm cu afacerile în locuri unde legile nu pot să se schimbe și noi nu vom putea fi alungați.

Și care sunt locurile astea?

Nu știu nici eu. Poate chiar în Anglia. Sau altundeva în Europa. Poate chiar în China. Sau poate, continuă Bahram, aruncându-i lui Zadig un zâmbet șiret, poate reușim să ne facem un loc numai al nostru. Cu suficienți bani, ne-am putea cumpăra chiar și o țară, nu? Una mică...

Zadig izbucni în râs.

Bahram-bhai, am impresia că dumneata predici o rebeliune!

Eu? Rebeliune? râse Bahram, dar uimit. Arré, ce mai bakwass! Sunt cel mai loial dintre supuşii Reginei...

Înainte de a apuca să spună mai mult, uşa se dădu de perete.

Patrão!

Vico urcase scara atât de iute, încât fu nevoit să se oprească pentru a-şi trage respiraţia.

Patrão... tocmai a venit un curier... de la domnul Wetmore! S-a convocat o şedinţă. Trebuie să te duci numaidecât!

21 martie

Încă o dată, Puggly scumpa mea, mă văd în situaţia de a relua o scrisoare întreruptă – şi nu pot spune deloc că-mi pare rău, căci niciodată n-a existat o întrerupere mai binevenită decât aceasta din urmă! Este de ajuns să spun că, la scurt timp după ce am răspuns la uşă, mă găseam într-o barcă, împreună cu Charlie King, navigând spre Insula Franceză!

Insula Franceză se găseşte dincolo de Honam, în direcţia Whampoa: este porţiune de uscat de o mărime considerabilă, cu coline, văi şi câmpii, toate cultivate dens. Cimitirul străinilor se întinde pe o pantă împădurită, la mică distanţă de râu. Este un loc liniştit, şi asta e ciudat, dacă te gândeşti că apele circulate ale Fluviului Perlei se află aşa de aproape, abia la o milă distanţă. Un pârâu curge pe lângă cimitir, iar pe ţărmurile sale cresc copaci înalţi care-şi aruncă umbrele peste morminte. Tabloul are ceva din melancolia înnorată care bântuie peisajele rurale ale domnului Constable: unele dintre pietrele funerare sunt strâmbe şi năpădite de buruieni, iar altele sunt învelite în muşchi. Dacă citeşti inscripţiile te apucă o mare *tristeţe,* căci mulţi dintre cei ce zac acolo, la fel ca James Perit, s-au dus când abia trecuseră de vârsta adolescenţei – n-am putut să nu reflectez că dacă acum aş fi şi eu înmormântat în acel loc, m-aş număra printre cei mai în etate.

Mormântul lui Perit este unul dintre puţinele îngrijite (Charlie plăteşte un sătean din apropiere ca să vadă de el). A adus flori şi, când a îngenuncheat ca să rostească o rugăciune, am văzut o

lacrimă scăpându-i din ochi pentru a i se prelinge pe obraz.

Nu trebuie să stărui prea mult asupra acestui aspect, Puggly scumpă, altfel nici eu nu-mi voi mai putea stăpâni plânsul. Mă voi mulţumi să spun doar că a fost una dintre cele mai tandre scene la care am asistat vreodată (şi poţi fi sigură că atunci nu mă abţineam cum o fac acum – aşa că batista mea e făcută *zdrenţe).*

După aceea, pe drumul de întoarcere, Charlie mi-a povestit pe larg despre răposatul lui Prieten, şi am înţeles că această pierdere este în mare măsură răspunzătoare de profundul lui ataşament faţă de China. Mormântul domnului Perit a devenit pentru el o ancoră, cum s-ar spune, care-l ţine legat de ţara asta. Din acest motiv, precum şi din multe altele, îi este imposibil să-i considere pe chinezi o rasă separată: vede în ei nişte oameni care au calităţile şi defectele lor, la fel ca oriunde – dar a-i exploata pe cei mai slabi de minte dintre ei, speculându-le slăbiciunile, i se pare un act la fel de inconştient şi aici, ca în oricare altă parte a lumii. Iar cel mai rău, după părerea lui, este faptul că acest comerţ a creat, în ochii chinezilor, o legătură de nezdruncinat între opiu şi creştinătate. De vreme ce mulţi dintre cei care fac trafic cu drogul îşi proclamă cucernicia, chinezii ajung inevitabil la concluzia că între contrabanda cu opiu şi respectarea preceptelor creştine nu există niciun conflict. Pe Charlie îl roade îngrozitor faptul că un principiu moral atât de simplu le este mai limpede păgânilor decât creştinilor.

În timp ce-mi vorbea despre aceste lucruri, Charlie părea atât de tulburat, încât mi-am dat seama că trebuia să-l apese şi alte evenimente, de dată mai recentă – şi am avut dreptate.

Jacqua şi cu mine trăiserăm adânciţi în lumea noastră în ultima vreme, Puggly dragă (şi ne simţeam aşa de bine în acele condiţii, încât nu prea aveam idee despre ceea ce se întâmpla în Fanquitown – deşi trebuie să precizez aici că lucrurile nu ar fi stat probabil altfel nici dacă ieşeam în lume ca de obicei (căci nu prea sunt genul acela de persoană care e inclusă de Oamenii Serioşi în discuţiile lor serioase). Charlie însă, spre deosebire de mine, trăieşte efectiv în *toiul* evenimentelor de acest soi, mai ales în virtutea apartenenţei sale la Comitet. Ceea ce mi-a spus despre ultimele întâmplări a venit ca o revelaţie incredibilă (şi nu-ţi pot ascunde,

Puggly scumpă, că aproape îmi dă *fiori* faptul că sunt părtaş la confidenţele lui despre nişte probleme de o asemenea importanţă). Reiese că, recent, Camera de Comerţ a primit un edict din partea noului sosit, Comisarul, prin care i se impune să predea *tot* opiul actualmente depozitat în corăbii; de asemenea, negustorilor li s-a mai cerut să furnizeze legăminte, prin care se vor angaja că nu vor mai face niciodată contrabandă cu opiu în China. Acest lucru, cum lesne îşi poţi închipui, a provocat o mare agitaţie în Comitet: mulţi dintre membri au cantităţi *uriaşe* de opiu încărcate pe corăbiile lor, şi nu sunt genul de oameni care să renunţe docili la o asemenea parte din averea lor, ca răspuns la un simplu edict, oricât de sever ar fi acesta formulat. La ultima lor întrunire, Charlie s-a străduit să le explice tuturor că pierderile lor nu vor fi decât temporare şi au să le poată compensa rapid făcând comerţ cu alte articole – propria lui firmă, Olyphant & Co, fiind o demonstraţie clară, pentru oricine are ochi să vadă, că este perfect posibil să se obţină profituri substanţiale, chiar şi fără a desfăşura afaceri cu opiu.

Dar, desigur, nimeni nu poate vedea lumina raţiunii, dacă e orbit de propria-i pungă. Argumentele lui Charlie au fost respinse brutal, iar Comitetul a hotărât în schimb să urmeze sfatul domnului Dent, şi anume, de a trimite la Casa Consoo o scrisoare prin care să anunţe că, desigur, Camera va analiza cu atenţia şi respectul cuvenit edictul Comisarului, dar că problema necesită mai multe zile de deliberări, investigaţii consultări, etc, etc.

Charlie n-a fost deloc de acord cu scrisoarea domnului Dent – dar împrejurările erau de aşa manieră încât s-a găsit în nefericita poziţie de a trebui să însoţească delegaţia care a predat-o la Casa Consoo. Vezi tu, întâmplător Charlie este din Brooklyn, acelaşi oraş de unde e şi Preşedintele Camerei, domnul Wetmore. Familiile lor se cunosc între ele, iar domnul Wetmore îl ştie pe Charlie de când era mic. Întotdeauna a ţinut la el şi adeseori a făcut mari eforturi ca să-l ajute. Din acest motiv, Charlie nu l-a putut refuza pe domnul Wetmore, când acesta i-a cerut să vină cu el la Casa Consoo.

Sosind acolo, au fost întâmpinaţi de Howqua, Mowqua şi alţi câţiva membrii ai breslei Co-Hong, inclusiv Punhyqua (care fu-

sese în sfârşit eliberat). Aceşti oameni sunt cu toţii vechi prieteni de-ai lor, aşa că le-au comunicat cu inima foarte grea conţinutul scrisorii – dar regretele lor au fost o nimica toată pe lângă şocul şi tristeţea negustorilor din Co-Hong.

Howqua, Mowqua şi colegii lor sunt cu toţii nişte oameni de afaceri abili, desigur, dar se prea poate să fie puţin cam prea încrezători când vine vorba despre prietenii lor străini: e clar că se convinseseră că străinii îşi vor da seama neîntârziat de marele pericol în care se aflau. Şi când au înţeles că, practic, Camera hotărâse să nesocotească termenul dat de Comisar, au fost complet *stupefiaţi:* sunt încredinţaţi că Înaltul Comisar îi va executa pe câţiva dintre ei şi nici nu puteau să-şi imagineze că străinii le vor pune vieţile în joc pentru o sumă de bani care e destul de mică, în contextul averilor pe care le-au acumulat toată viaţa. Era îngrozitor să le asculţi lamentaţiile, mi-a povestit Charlie; iar cel mai rău a fost să observi durerea fiilor lor şi a membrilor din suită, dintre care mulţi plângeau fără nicio jenă.

Ca şi cum n-ar fi fost deja destul de neplăcut, delegaţia a fost dusă apoi să întâlnească un grup de mandarini; Comisarul Lin nu era prezent, dar se aflau acolo câţiva dintre cei mai de încredere locotenenţi şi adjuncţi ai săi. Când au fost informaţi despre conţinutul scrisorii primite din partea Camerei, şi ei au părut şocaţi – înţelegând de îndată că intenţia Camerei era aceea de a tergiversa, şi i-au avertizat pe străini că Înaltul Comisar Lin nu era un om care să cedeze în faţa unor asemenea tactici. În continuare, i-au chestionat îndeaproape pe delegaţi – totuşi, fără a-i supune în niciun moment la cea mai mică lipsă de curtoazie, după cum mi-a spus Charlie: mai mult, când întâlnirea s-a încheiat în sfârşit, cu toţii au primit *daruri* – mătăsuri şi ceai!

S-ar putea ca acesta să fie aspectul cel mai grăitor, spune Charlie; pe tot parcursul acestei întrevederi, comportamentul chinezilor a fost absolut exemplar: au venit cu cele mai rezonabile cereri – ca negustorii străini să-şi predea mărfurile de contrabandă şi să jure că nu vor mai face niciodată trafic de opiu, ceea ce nu e deloc prea mult. Străinii, pe de altă parte, s-au manifestat într-un asemenea mod încât şi-au discreditat întru totul pretenţiile că ar

aparține unei Civilizații Superioare: și ei știu foarte bine că, dacă un chinez ar încerca să introducă droguri în țările lor, prin contrabandă, ar fi trimis imediat pe eșafod.

Dar nu e totul pierdut: Charlie a înregistrat și o mică victorie, recuperată din cenușa zilei. La plecarea din Casa Consoo, domnul Wetmore, care era într-un hal fără de hal, l-a *implorat* pur și simplu pe Charlie să-l însoțească până la el acasă. Charlie a acceptat, și avea să afle că foarte bine a făcut. Acum, când influența nefastă a domnului Jardine a fost înlăturată, domnul Wetmore a devenit mult mai maleabil (la un moment dat, a izbucnit în lacrimi și efectiv s-a *agățat* de Charlie!). După câteva ore de insistențe și numeroase apeluri la conștiința acestuia, Charlie l-a atras de partea lui! Chiar atunci, pe loc, au redactat o scrisoare prin care se consimțea formal la cererile Comisarului Lin! Azi urmează să fie prezentată în fața Comitetului, dar, desigur, nu avem de unde ști dacă cei de acolo vor accepta s-o semneze. Va fi o adevărată luptă, crede Charlie, dar acum, că îl are pe domnul Wetmore alături de el, începe să simtă că s-ar putea totuși ca victoria să fie destul de aproape! Rezultatul va depinde de unul sau doi din membri, iar Charlie speră să-l poată convinge cel puțin pe unul dintre ei – e vorba despre domnul Bahram Moddie. Este un om bun la inimă, spune Charlie – s-a dus să-l viziteze acum câteva săptămâni, și părea să fie pur și simplu *bântuit* de evenimentele din ultimele luni. Când s-a făcut o simplă referire la traficantul de opiu care a fost executat pe data de 12 decembrie, a tresărit ca și cum ar fi văzut o stafie! Acesta este un semn, afirmă Charlie, că domnului Moddie i-a fost atinsă conștiința: prin urmare, n-ar fi imposibil ca, în momentul deciziei, el să aleagă să facă ceea ce e drept.

Mărturisesc, scumpa mea Puggly, că nu pot decât să mă minunez de hotărârea neclintită cu care Charlie s-a avântat în această bătălie. Când îi privesc chipul, văd fizionomia cu trăsături delicate a tânărului Géricault – dar aceasta este, cred, o aparență *absolut* înșelătoare: în adâncul sufletului său, este cel mai aprig dintre războinici. Când îl întreb de unde-și găsește puterea de a ține piept de unul singur acestui trib, citează un verset din Scriptură: „Să nu urmați mulțimea pentru a face răul!" Dacă a existat vreodată un

om care să facă, el singur, cât o oştire întreagă, el e acela.

...Şi mai cred că tobele războiului vor începe să sune curând! Pot să-i văd de la fereastra mea pe membrii Comitetului îndreptându-se spre Camera de Comerţ! Uite-l pe domnul Wetmore, cu Charlie alături – şi mai este şi domnul Slade, pe picior de luptă ca de obicei, iar acolo, în urma lor, vine domnul Moddie!

Cine-ar fi crezut vreodată că o Cameră de Comerţ ar putea deveni scena unor asemenea furtuni şi convulsii? Spre deosebire de Charlie, eu nu sunt niciun sepoy, niciun bawhawder, dar aceasta e o situaţie unică, în care tare mi-ar mai plăcea să lupt alături de el, umăr la umăr – sau, poate, ar fi mai potrivit să spun şa lângă şa? Îţi poţi imagina scena, Puggly dragă: sărmanul tău Robin, năvălind într-o sală de consiliu ca să se ia la bătaie cu un paltan de banyani?

Dacă tot vorbim de dramatisme, dulcea mea Puggli-billi, mă cunoşti destul de bine, cu siguranţă, ca să bănuieşti că păstrez vestea cea mai importantă pentru final – şi ai dreptate, dar trebuie să mă grăbesc, fiindcă Baburao pleacă în Insule azi după-amiază şi a promis că această scrisoare va ajunge la tine mâine!

Vei înţelege, nu mă îndoiesc, că amintirile mele despre cele întâmplate între mine şi domnul Chan sunt doar puţin înceţoşate de fumul pipei pe care am împărţit-o. Dar îmi amintesc că mi-a spus, când tocmai plecam, că e nerăbdător să-ţi vadă plantele şi a pregătit o colecţie care de asemenea te va interesa. Din păcate, mai am doar foarte puţin timp, căci domnul Chan se teme că va fi nevoit să plece iar la drum, în curând – şi-n plus, situaţia de-aici e atât de incertă, încât nimeni nu ştie cât timp va mai rămâne deschisă navigaţia pe râu. În concluzie, schimbul trebuie să se facă *numaidecât,* dacă vrem să mai aibă loc.

De vreme ce nici tu şi nici domnul Penrose nu puteţi călători la Canton în perioada asta, mă tem că nu vă mai rămâne decât să aveţi încredere în mine că voi efectua acest schimb în numele vostru. Propun să-mi trimiteţi un set de cinci sau şase plante, prin Baburao, iar eu mă voi strădui să vă aranjez cel mai avantajos târg pe care-l pot obţine. Totuşi, e cazul să vă previn că nu ştiu dacă voi putea să vă procur cameliile aurii – l-am întrebat pe domnul Chan dacă a reuşit să facă rost de un specimen însă, din câte-mi

amintesc, răspunsul a fost unul foarte evaziv.

În orice caz, Pugglineţea Voastră, trebuie să vă grăbiţi!

Bahram fu printre ultimii care intrară în sala de consiliu. Domnul Wetmore era deja pe scaunul său, în capul mesei: ţinuta lui, observă Bahram, era la fel de pedant îngrijită ca întotdeauna, dar pe faţă i se vedeau riduri de oboseală, şi într-un colţ al gurii îi apăruse un tic uşor, făcându-i buzele să tresalte în grimase spasmodice.

Când ajunse la locul său obişnuit, Bahram avu surpriza de a vedea că scaunul de alături era gol încă. Se aplecă spre domnul Slade şi-l întrebă în şoaptă:

– Dent unde-i?

Domnul Slade ridică din umeri:

– L-or fi reţinut treburi urgente – nu-i stă în fire să întârzie.

Când toţi ceilalţi fură prezenţi, domnul Wetmore mai aşteptă doar un minut, două, înainte de a cere să se închidă uşile.

– Domnilor, începu el, îmi pare rău că domnul Dent încă nu a apărut, dar mă tem că nu mai putem aştepta: avem puţin timp la dispoziţie şi sunt sigur că toţi sunteţi nerăbdători să aflaţi rezultatul recentei noastre vizite la Casa Consoo. Vă rog să fiţi indulgenţi, dacă v-am pus răbdarea la încercare, dar după cum veţi vedea, a fost nevoie să se traducă anumite documente înainte de a ne putea întâlni. Le voi pune în circulaţie curând, dar acum daţi-mi voie să încep prezentându-vă o scurtă relatare a celor întâmplate. La intrarea în Casa Consoo, am fost întâmpinaţi de câţiva dintre prietenii noştri din Co-Hong, printre care Mowqua, Punhyqua, Mingqua, Puankhequa şi alţii. Se aflau, aş putea să adaug, într-o stare de agitaţie extraordinară – aproape vecină cu teroarea. Cred că domnul King poate confirma acest lucru.

Charles King stătea aşezat la celălalt capăt al mesei.

Întorcându-se să-l privească, Bahram văzu că şi chipul lui era marcat de oboseală. Glasul, însă, îi răsuna ferm şi clar:

– Am mai avut şi altă dată neplăcerea de a mă uita în ochii unor oameni căzuţi pradă unei spaime de moarte. Nici nu vă pot comunica, domnilor, cât de dureros e să vezi aceeaşi expresie în ochii acestor vechi prieteni ai noştri – prieteni la ale căror mese am

cinat, prieteni care ne-au îmbogăţit şi cărora le datorăm privilegiile de care ne bucurăm acum.

Aceste cuvinte încă mai pluteau prin aer, când uşa se deschise ca să intre Dent.

– Domnilor, scuzele mele – vă rog să-mi iertaţi întârzierea.

– Ai ajuns la momentul potrivit, domnule Dent, îi răspunse domnul Wetmore. Sunt sigur că te va interesa documentul pe care urmează să-l citesc.

Luă o foaie de hârtie şi se uită semnificativ la toţi cei din jurul mesei.

– Acesta este edictul pe care l-a înaintat Comisarul Imperial breslei Co-Hong – documentul care le-a semănat groaza în suflete. Cred că suntem datori, domnilor, să dăm atenţie cuvintelor Comisarului.

Domnul Wetmore îşi plimbă din nou privirea peste chipurile celor din faţa sa:

– Cu permisiunea dumneavoastră, domnilor?

– Dă-i drumul.

– S-auzim ce-are de zis.

– „În timp ce opiul invadează şi umple întregul imperiu cu influenţa lui otrăvitoare, negustorii din Hong continuă şi acum să le asigure garanţii fără discernământ comercianţilor străini, declarând că navele lor nu au adus aşa ceva în ţară. Nu cumva visează, şi sforăie în somn? Ce înseamnă asta, dacă nu „să-ţi astupi urechea în timp ce se fură clopotul răsunător"? Pe vremuri, negustorii din Co-Hong erau oameni cinstiţi, cu familii, care nu s-ar fi coborât niciodată la un asemenea nivel de degradare; dar acum toţi sunteţi în egală măsură implicaţi în duhoarea lui. Realmente, mă îneacă ruşinea, neguţători din Co-Hong: pentru voi nu pare să conteze niciun alt considerent decât acela de a vă îmbogăţi. Anihilarea completă a comerţului cu opiu este acum principalul meu obiectiv şi le-am poruncit străinilor să predea guvernului tot opiul pe care-l au la bordul navelor lor de transport. Le-am mai solicitat şi să semneze un legământ, în chineză şi în limbile lor străine, declarând că de-acum încolo nu se vor mai aventura niciodată în aducerea opiului în China; iar dacă acesta va mai fi adus vreodată, proprietăţile

lor vor fi confiscate de guvern. Aceleaşi ordine vi le dau acum şi vouă, negustori din Co-Hong, ca să le transmiteţi fabricilor străine şi să le faceţi clar cunoscute. Este imperativ să fie exprimat limpede caracterul categoric al ordinelor. Este imperativ ca voi, negustorii din Co-Hong, să acţionaţi energic şi autoritar, cu scopul de a vă uni în a le impune aceste ordine negustorilor străini. Sunt prevăzute trei zile în intervalul cărora trebuie să obţineţi legămintele şi mărfurile impuse. Dacă se descoperă că nu puteţi rezolva imediat problema, atunci se va subînţelege că acţionaţi de conivenţă cu criminalii străini, iar eu, Înaltul Comisar, voi solicita în consecinţă mandatul imperial de moarte şi voi alege pentru execuţie pe unul sau doi din rândurile voastre. Să nu spuneţi că nu v-am avertizat."

Din jurul mesei se înalţă un murmur de neîncredere. Bahram, care credea că nu înţelesese bine, întrebă:

– Aţi spus „execuţie", domnule Wetmore?

– Într-adevăr, domnule Moddie, chiar aşa am spus.

– Şi ne spuneţi, interveni şi domnul Lindsay, că Înaltul Comisar ar putea ridica doi hongişti în ştreang, dacă noi nu ne predăm bunurile şi nu semnăm acel legământ?

– Nu, domnule, răspunse domnul Wetmore. Am vrut să spun că vor fi decapitaţi, nu spânzuraţi. Iar prietenii noştri Howqua şi Mowqua sunt convinşi că ei vor fi primii.

Se auzi o exclamaţie colectivă. Domnul Burnham spuse:

– Nu mai poate încăpea nicio îndoială: acest Comisar Lin e un monstru. Numai un nebun sau un diavol ar fi în stare să aibă o asemenea desconsiderație la adresa vieţii omeneşti, încât să se gândească să execute doi oameni pentru un delict ca acesta.

– Chiar aşa, domnule Burnham? se făcu auzit glasul domnului King, vorbind de la celălalt capăt al mesei. Se vede limpede că eşti plin de solicitudine faţă de viaţa omenească, ceea ce, fără îndoială, e un lucru dintre cele mai lăudabile. Dar îmi dai voie să te întreb de ce preocuparea dumitale nu se aplică şi vieţilor pe care le pui în pericol prin ataşamentul pe care-l arăţi faţă de opiu? Nu eşti conştient că fiecare transport pe care-l faci condamnă sute, poate mii de oameni, la moarte? În propriile dumitale acţiuni nu vezi nimic monstruos?

– Nu, domnule, răspunse rece domnul Burnham. Fiindcă nu mâna mea este aceea care semnează sentința celor ce preferă să consume opiu. Aceasta este lucrarea altcuiva, a cuiva nevăzut și atotputernic: e mâna libertății, a ființei, a însuși spiritului de a alege, care nu este altceva decât respirația lui Dumnezeu.

La auzul acestor cuvinte, domnul King ridică tonul:

– Și te mai numești creștin? zise el disprețuitor. Ruşine să-ți fie! Nu-ți dai seama că e cea mai grosolană idolatrie, să vorbești despre piață ca și cum ar fi rivala Domnului?

– Vă rog, vă rog, domnilor! bătu domnul Wetmore în masă, făcând un efort de a restabili ordinea. Nu este momentul pentru dezbateri teologice. Permiteți-mi să vă reamintesc că ne aflăm aici ca să discutăm despre ultimatumul Înaltului Comisar, și că sunt în joc vieți omenești.

– Dar tocmai asta e problema, Wetmore, replică Burnham. Dacă acest Comisar Lin este ceea ce cred eu că este, un monstru sau un nebun, nu avem nimic de câștigat din tratativele cu el, nu-i așa?

Înainte ca domnul Wetmore să poată vorbi, interveni domnul Slade:

– Aici îți cer voie să te contrazic, Burnham. După opinia mea, Înaltul Comisar nu e nici un monstru, nici un nebun, ci numai un mandarin de o dibăcie excepțională. Intenția lui este aceea de a ne intimida cu amenințări și vorbe mari, ca să se poată lăuda în fața Împăratului cu faptele lui și să câștige un nasture și mai strălucitor pentru pălărie. Eu unul, nu am încredere în nimic din toate astea – nici în amenințările Comisarului, nici în profesiunile de teroare din partea prietenilor noștri din Co-Hong. Mi se pare evident că Co-Hong-ul și Înaltul Comisar sunt în cârdășie totală – e clar că au pus la cale împreună această pantomimă. Hongiștii și-au pus măștile de speriați ca să ne convingă să ne despărțim de bunurile noastre fără ca pe ei să-i coste nimic: asta-i tot – o șaradă ca acelea de care avem parte ori de câte ori traversăm piața. Este obișnuita fanfaronadă a celeștilor și nu ne putem lăsa duși de nas.

– Și ce propui să facem, domnule Slade? vru să știe Bahram. Care sunt sugestiile domniei tale?

– Ce propun eu, răspunse Slade, e să ne ținem bine pe picioare și să arătăm că nu ne vom lăsa clintiți din loc. Odată ce înțeleg acest lucru, Howqua și Mowqua vor rezolva rapid problema. Strecoară ei niște cumshaw-uri și ung niște palme, și cu asta basta. Capetele le rămân pe umeri, iar noi vom fi mai departe în posesia bunurilor noastre. Dacă dăm semne de slăbiciune, cu toții vom avea de pierdut: mai presus de orice, acesta este un moment în care trebuie să ne respectăm propriile principii.

– Principii? repetă domnul King, cu uimire. Nu reușesc să pricep ce principiu ar sta la baza contrabandei cu opiu.

– Ei bine, domnule, pot să-ți spun că ai ales să te legi singur la ochi! declară domnul Burnham, bătând cu pumnul în masă. Oare libertatea nu e un drept, ca și un principiu? Nu există oare niciun principiu în joc, când oamenii liberi își revendică dreptul de a-și desfășura afacerile fără teama de tirani și despoți?

– Urmând acest raționament, replică domnul King, orice ucigaș poate afirma că nu face decât să-și exercite drepturile firești. Dacă în carta libertăților figurează moartea și deznădejdea unor mulțimi neștiute, atunci nu este decât o licență pentru masacru.

De-acum, domnul King și domnul Burnham se ridicaseră în picioare, fulgerându-se din priviri peste capetele celorlalți.

Domnul Wetmore bătu iar în masă.

– Domnilor, vă rog! Pot să vă reamintesc că aceasta este o problemă de maximă urgență? Nu avem timp să desfășurăm dezbateri despre principii abstracte. Timpul aflat la dispoziția noastră este atât de scurt, încât ca să grăbim lucrurile domnul King și cu mine ne-am luat libertatea de a redacta un răspuns la edictul Comisarului, în numele nostru, al tuturor.

– Nu mai spune! remarcă Dent, cu un surâs ironic. Păi e clar că ați fost ocupați, Wetmore! Și ce spune scrisoarea aia a voastră?

– În esență, domnule Dent, caută să-l asigure pe Înaltul Comisar că suntem dispuși să-i acceptăm termenii, dar cu anumite rezerve.

– Nu zău? făcu Dent, cu același zâmbet subțire. Va să zică, domnule Wetmore, vrei să înțelegem că dumneata și cu micul dumitale prieten Charlie ați luat asupra voastră autoritatea de a

scrie o misivă din partea noastră, dar fără să ne consultaţi? O scrisoare care se angajează să pună capăt unui comerţ ce există dinainte ca oricare dintre noi să se fi născut? Unui comerţ care v-a adus averi enorme, dumitale şi prietenilor dumitale şi nu în ultimul rând domnului Jardine?

Referirea la Jardine păru să-l irite pe domnul Wetmore, al cărui glas deveni puţin mai tremurător:

– Ei bine, scrisoarea noastră explică, desigur, că în trecut a existat o anumită ambiguitate cu privire la poziţia guvernului chinez faţă de comerţul cu opiu. Într-o vreme, multă lume se aştepta ca guvernul chiar să legalizeze aceste afaceri. Dar orice îndoieli ar fi putut exista în trecut, toate au fost cu siguranţă înlăturate de către faptele şi cuvintele Comisarului. Acum nu mai avem niciun motiv să ezităm a oferi legământul pe care ni-l cere.

– Nu mai spune, ripostă Dent, cu un calm mătăsos. Şi cum rămâne cu corăbiile care sunt deja ancorate în jurul Hong Kongului şi al celorlalte porturi exterioare? Ce să facem, să le golim cuminţi calele şi să-i trimitem Comisarului conţinutul?

– Câtuşi de puţin, răspunse Wetmore. Scrisoarea noastră explică limpede că, deşi corăbiile ne pot aparţine nouă, nu acelaşi lucru e valabil şi pentru încărcătură. Marfa este, în fapt, proprietatea investitorilor noştri din Bombay, Calcutta şi Londra. E imposibil să fie predată: ceea ce vom face, în schimb, va fi să trimitem navele înapoi în India.

Pentru Bahram, aceasta era perspectiva cea mai de temut.

– Să ne trimitem încărcăturile înapoi în India? exclamă el, alarmat. Dar ştii bine, nu-i aşa, domnule, că în Bombay preţul opiului s-a prăbuşit de tot? Iar producţia a crescut mai mult ca niciodată. Unde-au să se ducă încărcăturile noastre? Cine-o să ni le cumpere? Trimiterea lor înapoi în India ne-ar ruina.

Uitându-se în jurul mesei, Bahram avu impresia că mulţi ochi se îngustaseră la auzul ultimului cuvânt: dacă era un lucru pe care-l ştia în legătură cu limba engleză, era acela că nimic nu vătăma mai rău imaginea unui negustor decât termenul „ruină".

– Nu mă refer la niciunul dintre noi, cei de aici, desigur, se grăbi el s-o dreagă. Cu toţii avem capital din belşug şi vom reuşi să

ne descurcăm. Dar ce se va alege de micii investitori? Trebuie să ne gândim şi la ei, nu? Mulţi şi-au pus la bătaie economiile de-o viaţă. Cu ei cum rămâne?

– Întocmai! strigă Slade. Şi mie mi se pare, după tonul plângăcios al lucrurilor pe care le-am auzit aici, că imaginea cu sângele hongiştilor vărsat pe pământ i-a orbit pe unii dintre noi, făcându-i să piardă din vedere toate consecinţele promisiunii de a preda încărcăturile. Domnul Wetmore şi domnul King au atâta consideraţie pentru suferinţele chinezilor, încât sunt dispuşi să-i tragă în jos pe toţi cei angajaţi în traficul cu opiu. Dar cum rămâne cu cei care şi-au investit economiile în transporturile noastre, care vor fi ruinaţi? Cum rămâne cu faptul că ei vor decădea, ca stare materială şi socială, ajungând poate la închisoarea datornicilor, la trăitul din mila oamenilor, poate chiar şi la moartea prin inaniţie?

– Dar, cu siguranţă, domnule Slade, interveni domnul King, nu sugerezi că investitorii dumitale ar fi nişte oameni fără mijloace, care sunt în pericol de a fi închişi în temniţa datornicilor? De ce şi-ar arunca un om aflat în pragul sărăciei ultimii gologani pe speculaţia într-o marfă ca opiul? Ştiu din experienţă că nimeni nu investeşte în asemenea afaceri decât dacă are capital de prisos – nu riscă să ajungă la ocnă mai mult decât dumneata sau mine. Ăsta e într-adevăr cel mai crud aspect al acestui comerţ – că o mână de bogătaşi, dornici să se îmbogăţească şi mai mult, sunt dispuşi să sacrifice milioane de vieţi.

Slade îşi aruncă mâinile în sus.

– Exact aşa cum mă aşteptam: inima domnului King sângerează pentru prietenii lui celeşti, câtă vreme suferinţele tovarăşilor lui de negustorie şi ale investitorilor lor îl lasă complet indiferent. Şi pentru ce această grabă de a-i împinge pe tovarăşii lui de negustorie spre o pierdere materială imensă şi sigură? Într-adevăr – de ce? Fiindcă Howqua a spus, la o întâlnire privată din sala Casei Consoo, că i se va lua capul dacă nu-i facem pe plac. Dar Howqua, cum bine ştim, e un afacerist cu experienţă, şi ar fi în stare să spună orice, numai ca să-şi protejeze propriile profituri.

– Te încredinţez, domnule Slade, interveni domnul Wetmore, cu un aer obosit, că Howqua crede din toată inima că al lui

va fi primul cap care-o să se rostogolească. Mi se frângea inima văzându-l, în Casa Consoo – în viaţa mea n-am mai avut înaintea ochilor un tablou mai vrednic de milă.

– Hai, te rog, Wetmore! se răsti domnul Slade. Scuteşte-ne de aburelile astea bulgăreşti! Trebuie să-ţi aduci aminte că eşti Preşedintele acestei Camere, şi nu o babă care conduce un congres al domnişoarelor bătrâne!

– Limbajul dumitale, domnule Slade, este nepotrivit pentru un membru al Comitetului, replică rigid domnul Wetmore. Voi trece însă peste asta, datorită urgenţei chestiunii la ordinea zilei. În legătură cu un lucru, totuşi, să nu ai nicio îndoială: că Howqua, Mowqua şi alţi câţiva hongişti tremurau într-adevăr de frică, atunci când i-am văzut în Casa Consoo...

– Howqua? îl întrerupse Dent, cu un râs ascuţit, cam forţat. Dar l-am văzut pe Howqua chiar în dimineaţa asta, pe Strada Chinei Vechi: tocmai ăsta a fost motivul pentru care am întârziat aici, la şedinţă. Mi-a spus că el şi colegii lui din Co-Hong au primit anumite ameninţări de la Yum-Chae, dar nu erau decât simple vorbe şi nimic mai mult. Howqua e un om de o viclenie ieşită din comun şi bănuiesc că şi-a exagerat mult temerile, de ochii domnului King şi ai domnului Wetmore, cunoscându-i ca fiind, să zicem, oarecum mai sensibili din fire decât majoritatea oamenilor. Desigur, cu mine n-ar încerca în niciun caz aşa ceva, şi nici cu cei mai mulţi dintre noi. Adineaori, când l-am întâlnit, părea să fie într-o dispoziţie foarte bună – acest Comitet poate să mă creadă pe cuvânt.

În jurul mesei se lăsă tăcerea, pe când toţi încercau să asimileze semnificaţia acestor cuvinte. Apoi domnul King, care se înroşise la faţă, declară:

– Asta-i o minciună sfruntată, domnule Dent!

De pe buzele domnului Slade se desprinse un şuierat sonor.

– Eu în locul dumitale, domnule King, spuse el, aş lua seama la ce vorbesc. Ştii, există anumite cuvinte care duc la o anumită formă de stenografie – una numită pistolografie.

– Fie şi aşa, domnule, răspunse domnul King, eu n-am să tac, nu-mi e frică. Şi eu l-am întâlnit pe Howqua, şi vă asigur că spaimele lui nu erau prefăcute, ci cât se poate de reale. Am văzut

cu ochii mei că mai avea puțin și se făcea una cu pământul. Vă dau cuvântul meu că negustorii din Hong se tem pentru viețile și proprietățile lor. Nu am eu căderea să apăr măsurile despotice; doresc numai să vă reamintesc că, odată ce se pune în mișcare un lanț de evenimente, nu ne mai stă în putere să trecem la remedieri sau ispășiri. Vă rog insistent să nu uitați că proprietățile pierdute în situația de-acum pot fi refăcute cu ușurință, și într-un timp destul de scurt – dar sângele odată vărsat e ca apa ce s-a scurs pe jos și nu mai poate fi strânsă niciodată. Actualele împrejurări au un efect distructiv direct asupra vieții unor semeni de-ai noștri; le-om fi atribuit noi uneori hongiștilor epitete neplăcute, dar tot prietenii și vecinii noștri sunt. Ce om rezonabil ar putea concepe să pună buzunarul unui investitor în competiție cu gâtul unui vecin?

Domnul King pusese multă pasiune în cuvintele sale, dar efectul lor asupra Comitetului fu în mare măsură zădărnicit de Dent, care, pe toată durata discursului, se uitase în jurul mesei ca pentru a număra capetele și a-și calcula sprijinul. Când domnul King termină, spuse pe un ton indiferent:

– Ei bine, e clar că între noi există o profundă nepotrivire de păreri. Domnul King consideră că Howqua și ai lui se tem îngrozitor pentru viețile lor; eu, pe de altă parte, sunt la fel de convins că acesta nu e decât un nou exemplu de șicană celestă. Opinia mea este că prietenii noștri din Co-Hong speculează sentimentele acelora dintre noi care nu sunt, nici din fire și nici ca înclinație, înzestrați cu cuvenita tărie a bărbăției.

– Ce-are a face aici bărbăția? întrebă domnul King.

– Bărbăția are de-a face din toate punctele de vedere, replică domnul Burnham. Îți dai seama cu siguranță, nu-i așa, că efeminarea este blestemul asiaticilor? Tocmai asta-i face susceptibili față de opiu; asta îi face să depindă de guvern într-un mod atât de fatidic. Dacă aristocrația acestei țări n-ar fi fost atât de slăbită de iubirea lor pentru pictură și poezie, China nu s-ar mai fi aflat în starea jalnică în care e azi. Până când energiile masculine ale țării nu vor fi refăcute și reînnoite, populația ei nu va înțelege valoarea libertății, și nu va aprecia corect nici importanța cardinală a Comerțului Liber.

– Chiar crezi, i-o întoarse domnul King, că masculinitatea e apanajul doctrinei Comerțului Liber? Dacă-i pe-așa, atunci bărbații sunt la fel de rari ca pasărea paradisului.

La asta, domnul Wetmore interveni din nou:

– Vă rog, vă rog, domnilor – să ne menținem la subiect.

– Sunt de acord, spuse Dent. N-are niciun rost s-o mai lungim. Haideți să nu mai pierdem vremea: domnul Wetmore ne-a informat despre conținutul scrisorii pe care a redactat-o. Eu am de propus o altă variantă: sugerez să le scriem celor din Co-Hong în termeni generali. Să-i asigurăm că și noi suntem convinși de nevoia ca în cele din urmă să punem capăt comerțului cu opiu; să le spunem că, pentru a determina cum se poate atinge cel mai bine acest scop, vom înființa un comitet. Acesta va servi pe deplin tuturor țelurilor noastre; Înaltul Comisar va avea un pretext pentru a înceta cu opresiunile, iar noi nu vom fi cedat nimic.

Se opri să privească în jurul mesei, apoi se întoarse spre domnul Wetmore:

– Deci, asta e, domnule Președinte – rezoluția dumneavoastră contra rezoluției mele. Haideți să le supunem la vot.

Domnul King se uitase și el prin sala de consiliu și, văzând că vorbele lui Dent fuseseră întâmpinate cu multe încuviințări din cap și „da da"-uri murmurate, apucă în mâini marginea mesei și se ridică.

– Așteptați, îi opri el. Vă rog să-mi mai acordați câteva minute pentru a face un ultim apel. Aceasta este o chestiune care nu poate fi decisă doar printr-o simplă ridicare a mâinii – nu numai fiindcă ne pregătim să facem un pas care va avea consecințe extinse cu mult în afara acestei încăperi și a acestei zile, ci și pentru că printre noi e prezent un om care stă aici ca unic reprezentant al unei populații foarte numeroase – ba chiar, e singurul care poate vorbi în numele teritoriilor ce produc marfa în discuție.

Apoi, domnul King se întoarse spre Bahram:

– Mă refer, bineînțeles, la dumneata, domnule Moddie. Dintre noi toți, dumneata ești cel căruia îi revine cea mai mare responsabilitate, căci trebuie să răspunzi nu numai în fața propriei dumitale patrii, ci și a vecinilor ei. Noi, ceilalți, suntem din țări mult

mai îndepărtate – urmaşii noştri nu vor fi nevoiți să suporte consecințele hotărârii de azi în acelaşi mod ca ai dumitale. Copiii şi nepoții voştri vor fi cei care vor cere socoteală pentru ceea ce se întâmplă azi aici. Te rog, domnule Moddie, să te gândeşti cu mare grijă la datoria cu care te confrunți în această împrejurare: cuvintele şi votul dumitale vor avea o mare pondere în Comitet. Dumneata însuți mi-ai vorbit despre credința şi convingerile dumitale. Nu odată, mi-ai spus că nicio religie nu recunoaşte mai clar decât a dumitale eternul conflict dintre Bine şi Rău. Analizează acum alegerea pe care o ai în față, domnule Moddie; te implor să te uiți în prăpastia pe marginea căreia stai. Nu te gândi la acest moment, ci la veşnicia care se întinde înaintea dumitale.

Făcu o scurtă pauză, apoi continuă, cu un glas mai scăzut:

– Pe cine vei alege, domnule Moddie? Vei alege lumina sau întunericul, pe Ahura Mazda sau pe Ahriman?

Ultimele cuvinte îl izbiră pe Bahram ca un trăsnet. Mâinile începură să-i tremure, aşa că şi le retrase repede în mânecile chogăi. Realmente, se gândi, era nedrept, profund nedrept, ca prietenul său Charlie King să-i facă o asemenea figură – să vorbească nu numai despre țări şi continente, ci şi despre credința lui. Ce contau pentru el țările şi continentele? Trebuia să se gândească mai întâi la cei care-i erau apropiați, nu? Şi ce mare bine le putea face, dacă se ruina singur? Pentru copiii lui, pentru fiicele lui şi pentru Freddy, şi-ar fi sacrificat bucuros fericirea din lumea de apoi; într-adevăr, nu se putea gândi la nicio datorie mai presantă decât aceasta, chiar dacă însemna ca puntea spre cer să-i fie pentru totdeauna zăvorâtă. În virtutea obişnuinței, mâna dreaptă i se strecură în angarkha, să caute atingerea încurajatoare a kastiului.

Trase adânc aer în piept şi îşi drese glasul. Apoi, ridicând capul, îl privi pe domnul King drept în ochi.

– Votez, spuse Bahram, cu domnul Dent.

Şaisprezece

Spasmele reumatismului îl ţinuseră pe Fitcher imobilizat la pat vreme de câteva zile, aşa că sarcina de a aduna plantele care urmau să fie trimise la Canton cu Baburao i-a revenit Paulettei.

Neavând mult timp, au hotărât, după o scurtă discuţie, să expedieze o colecţie de şase plante: un puiet de molid Douglas; o tufă de măceş şi două specimene de pe coastele de nord-vest ale Americii – un arbust de struguri din Oregon, înalt de un iard, acoperit acum cu flori galbene, şi un ghiveci de *Gaultheria shallon,* cu frunze lucioase şi ciorchini de sepale delicate, ca nişte clopoţei. Au mai fost incluse două plante aduse recent din Mexic – portocalul mexican, cu flori albe frumoase, şi un cerceluş care era una dintre comorile lui Fichter: *Fuchsia fulgens.*

Paulette se ataşase de fiecare dintre aceste plante, şi mai cu seamă de strugurele din Oregon, care se dovedise excepţional de viguros. O durea să le vadă duse pe barca lui *Redruth,* ca să fie mutate pe jonca lui Baburao; ca o mamă la vremea despărţirii, se îndoia că alţii urmau să aibă grijă de copiii ei aşa cum se cuvine.

– Domnule, îi spuse ea lui Fichter, ştiu că nu mă pot duce la Canton, dar n-aş putea să însoţesc plantele măcar o parte din drum?

Scărpinându-şi barba, Fichter mormăi:

– Îi putea merge pân-la Insula Lintin; ţi-o fi bine, atâta cât n-oi face oarece pozne pe-acolo.

– Serios, domnule?

– Da. Jonca poa' să tragă barca după ea şi p-ormă oamenii te-or aduce-ndărăt.

– O, vă mulţumesc, domnule, vă mulţumesc!

Şi fugi pe punte, pentru a face semn s-o aştepte barca.

Jonca era în apropiere, legănându-se pe valuri; când barca trase alături, Baburao coborî o poliţă de lemn pentru plante. Paulette îşi ţinu respiraţia în timp ce ghivecele erau ridicate, şi fu profund uşurată să vadă că operaţia se încheie fără niciun accident. Apoi, fu aruncată o scară pentru ea, şi se urcă pe punte.

Aceasta era prima oară când Paulette punea piciorul pe jonca lui Baburao, iar prima ei reacție fu una de dezamăgire. *Redruth* fusese ancorată lângă Hong Kong destul timp pentru a o ajuta să recunoască unele dintre vasele neobișnuite care cutreierau apele acelea: bărci de pasageri ca niște omizi, lungi și înguste, cu scaunele dispuse rânduri-rânduri; „vase funerare", încărcate până sus cu sicrie; jonci „coadă-de-rață" cu câte două catarge și construcții supraetajate; și, poate cele mai bătătoare la ochi din toate, „joncile-prăjină" ca niște balene, lungi de peste o sută de picioare, cu guri care arătau de parcă și-ar fi cernut hrana din apă.

Într-un loc unde asemenea nave se găseau din abundență, jonca lui Baburao nu avea șanse să atragă prea mult atenția: era o *sha-ch'uan* – o „navă-de-nisip" – pe care bunicul lui o cumpărase foarte ieftin, undeva în nord. Numele vasului era prea lung pentru ca Paulette să-l țină minte, dar oricum nu conta, căci nu-l auzise pe Baburao zicându-i altfel decât „*Kismat*" – un cuvânt care echivala, spusese el, cu ideogramele chinezești pictate la prova vasului.

La fel ca oricare altă ambarcațiune de pe Fluviul Perlei, *Kismat* avea câte un ochi enorm de o parte și de alta a provei – un oculus gigant ce părea să se uite după prăzi și atacatori. Ca mărime, era mai mică și decât *Ibis,* și decât *Redruth,* având doar vreo șaizeci de picioare lungime, însă cu toate astea avea mai multe catarge decât oricare dintre celelalte nave, fiind dotată cu nu mai puțin de cinci. Aranjamentul lor era la fel de ciudat ca și înfățișarea: stăteau înclinate încoace și-ncolo, ca lumânările de pe un policandru bătut de vânt. Numai două dintre ele erau înfipte drept în punte, și chiar și acestea se aplecau sub unghiuri neobișnuite, unul înainte și celălalt înapoi. Cât despre cei trei arbori mai mici, arătau mai mult a bețe decât a catarge și nu erau prinși de punte, ci de parapet, fiind plasați aparent la întâmplare pe marginile bordajului. Poziția cârmei era la fel de stranie, cel puțin în ochii Paulettei, căci nu era prinsă în mijlocul pupei, ci într-un bord, și nu era controlată cu ajutorul unei timone, ci cu o prăjină lungă ce ieșea prin acoperișul cabinei de pe punte.

Pe scurt, cu pupa sa înălțată, diversele catarge și coca în formă de butoi, *Kismat* proiecta imaginea unei rațe deloc grațioase.

Dar aceasta era o impresie înşelătoare: odată ce se ridicau pânzele pe catarge, jonca se dovedea la fel de rapidă şi sigură ca oricare altă navă de mărimea ei.

Călătoria a început cu o ceremonie care, iniţial, părea foarte asemănătoare cu o puja făcută la Calcutta, cu ofrande de tămâie pentru Tien-hou şi Kuan-yin (care erau două zeiţe binevoitoare, a explicat Baburao, ca Lakşmi şi Saraswati în India). Apoi, însă, ritualul a explodat, literalmente, într-o tamasha spectaculoasă, cu petarde şi artificii, bătăi de gong şi nenumărate aprinderi de fâşii de hârtie aurii şi roşii (ca să-i sperie pe bhooţi, rakshasi şi alţi demoni, a avut grijă Baburao să lămurească). Toate acestea, combinate cu măcănitul raţelor speriate, plânsetele bebeluşilor şi guiţăturile porcilor, creau o asemenea atmosferă, încât Paulette nu s-ar fi mirat să vadă jonca luându-şi zborul. În schimb însă, când zgomotul atinse punctul culminant, velele lui *Kismat* se înălţară şi nava porni înainte, lăsând în urma ei o dâră lungă de fum.

Apele de la gura Fluviului Perlei erau frământate de curenţi contrari şi atât de multe alte bărci roiau în jur, încât jonca avea nevoie de o mânuire foarte atentă. Privind echipajul care-şi vedea de treburi, Paulette îşi dădu seama de un lucru: *Kismat* era diferită de *Ibis* şi *Redruth* nu numai prin înfăţişare, ci contrasta puternic şi în privinţa echipajului şi a modului de navigaţie. Îşi spusese că laodahul unei jonci era cam ca nakhodaul unei nave indiene – un om care cumula, parţial sau în întregime, funcţiile de căpitan, stăpân al încărcăturii şi proprietar al corabiei. Dar stilul lui Baburao de a-şi comanda vasul nici nu se compara cu acela al nahkodailor şi al căpitanilor maritimi pe care-i observase ea pe Hooghly şi în Golful Bengal; şi nici componenţa echipajului nu era cea obişnuită – căci din el făceau parte şi câteva femei, ale căror îndatoriri nu erau cu nimic diferite de ale bărbaţilor. Indiferent de sex, nici un membru al echipajului nu înghiţea ordinele lătrate şi hookumurile arogante: Baburao le vorbea de obicei pe un ton glumeţ şi moderat, ca şi cum ar fi încercat să-i convingă cât de înţelept ar fi fost să facă ceea ce le cerea el. Şi mai ciudat era că o mare parte din timp nu scotea o vorbă: toţi păreau să ştie ce aveau de făcut fără să li se spună, iar când Baburao găsea totuşi de cuviinţă să intervină, cei-

lalți îi îndeplineau ordinele fără discuție și fără nici cea mai mică ezitare. Când izbucneau certuri, de obicei erau rezolvate nu cu manifestări autoritare sau demonstrații de forță, ci prin intervenția câte uneia dintre femei.

Vreme de câteva ore, jonca își croi drum încet și cu grijă printre flotele bărcilor de pescuit, recifele cu dinți ascuțiți și insulițele bătute de valuri. Apoi, prova navei coti spre o stâncă înaltă, mărginită de crestele înspumate ale valurilor.

Asta, spuse Baburao, e Insula Lintin.

Jonca ocoli încet un golf de pe coastele răsăritene ale insulei, unde zăceau la ancoră două vase cu înfățișare neobișnuită. Forma lor semăna cu a corăbiilor din Apus, dar catargele le fuseseră tăiate și greementul înlăturat, așa că arătau ca niște butoaie retezate, pe lung, în două.

Acelea erau ultimele „namile" din Lintin, explică Baburao: în trecut, fuseseră folosite exclusiv pentru depozitarea și distribuirea opiului. Una dintre ele era britanică, iar cealaltă americană, și se aflau lângă Lintin de ani de zile, pentru ca navele străine care aduceau opiu să se poată debarasa de marfă înainte de a se îndrepta spre birourile vamale care străjuiau gurile Fluviului Perlei. Cu doar câțiva ani în urmă, mai spuse el, în golful acela ar fi fost ancorate multe vase străine, grăbite să-și descarce calele de „Malwa" și „Bengal"; o flotilă de crabi-iuți ar fi staționat acolo de asemenea, așteptând să ducă încărcătura pe continent.

În pofida prezenței lugubre și amenințătoare a namilelor diforme, golful arăta frumos și liniștit; norii pluteau peste înălțimile abrupte ale insulei. Baburao ancoră jonca în mijlocul golfului, manevrând-o răbdător și alegând locul potrivit cu cea mai mare grijă. Apoi urmă o nouă ceremonie, tot cu tămâie, ofrande și hârtie arsă.

Asta-i o altă puja? se interesă Paulette – și, spre deosebire de data trecută, Baburao nu se mai grăbi să răspundă. Fata tocmai începuse să regrete că-i pusese întrebarea, când corăbierul spuse pe neașteptate:

Da, este o puja; dar nu la fel ca prima. Asta-i altcumva.

Așa? De ce?

E pentru dada-bhai, fratele meu mai mare – a murit aici...

Se întâmplase cu mulţi ani în urmă, povesti în continuare Baburao, însă nici chiar acum nu putea să treacă pe-acolo fără a se opri. Fratele despre care vorbea fusese cel mai vârstnic, şi crescuse şi el pe *Kismat,* făcând acelaşi lucru pe care-l făcuseră înainte tatăl şi bunicul lui. Dar, într-o zi, cineva îi spusese: „Eşti un băiat voinic, de ce nu încerci să vâsleşti pe un crab-iute? Vei câştiga bine, mai bine decât cu pescuitul sau cu corăbiile." Cum ar fi putut cineva să-l oprească? Din când în când, se ducea să lucreze la vâsle pe câte unul dintre acei crabi-iuţi. Era o muncă grea, dar la sfârşitul fiecărei curse primea puţin opiu, drept cumshaw. L-ar fi putut vinde, desigur, ca să folosească banii, dar el nu era decât un băiat şi adeseori sfârşea fumându-şi cumshaw-ul. Curând, a început să lucreze nu pentru plată, ci pentru opiu şi, cu cât muncea mai mult, cu atât simţea mai tare nevoia. În câţiva ani, trupul i s-a vlăguit şi mintea i s-a rătăcit; nu mai putea nici să vâslească, nici să facă altceva. Îşi petrecea timpul zăcând ca o umbră pe duneta de la prova lui *Kismat.* Într-o zi, când jonca era ancorată tocmai în acel loc, s-a rostogolit în apă şi de-atunci nimeni nu l-a mai văzut niciodată.

Eu eram chhota-bai, spuse Baburao, mezinul, cel mai mic din patru fraţi. Când a murit el, eram foarte mic. Tatăl meu a hotărât că era mai bine să plec, aşa că mi-a găsit o slujbă de chokra pe o corabie care mergea spre Manila. Ştia că dacă rămâneam aici m-aş fi pierdut şi eu în fum, la fel ca fraţii mei.

Va să zică, fratele tău cel mai mare nu era singurul?

Nu, răspunse Baburao. Şi ceilalţi doi fraţi ai mei au luat-o pe acea cale. Deşi au văzut ce s-a întâmplat cu fratele nostru mai mare, nu s-au putut opri: s-au lăcomit la bani şi au mers să lucreze pe crabii-iuţi. Unul a fost găsit decapitat, plutind pe râu lângă Whampoa. Nici până-n ziua de azi n-am aflat cine l-a omorât şi de ce, dar ceea ce ştim sigur e că avea legătură cu „mâlul negru". Celălalt frate a trăit mai mult, s-a căsătorit şi a avut copii. Dar şi el era fumător şi a murit cam pe la douăzeci şi cinci de ani. După aceea, tatăl meu a vrut să-şi vândă jonca – a spus că mâlul transformase râul într-un şuvoi de otravă. Eu mă aflam la Calcutta, când am auzit vestea. N-am suportat gândul de a vinde *Kismat;* crescusem la bordul ei. Iubeam apele astea; am decis că era timpul să mă întorc.

Şi te bucuri că ai făcut-o? întrebă Paulette.

Atunci, m-am bucurat – dar ca să ţi-o spun pe-a dreaptă, acum nu-mi mai pare atât de bine. Cu cât văd mai multe, cu atât sunt mai îngrijorat. Îmi fac griji pentru fiii mei, pentru nepoţi... Cum vor putea trăi pe râul ăsta, fără să fie înecaţi de fum?

Ajuns aici, Baburao se întrerupse şi o bătu pe umăr:

Vino cu mine, vreau să-ţi arăt ceva.

Şi, conducând-o spre locul cel mai înalt al dunetei de la pupa, îi dădu un ochean.

Uită-te-acolo, îi spuse el, arătând în susul râului. Vei vedea un fort mare, pe malul apei, chiar la gura râului. Lascarii îl numesc „Sher-ka-mooh", Gura Tigrului; angrezii-i zic Afumătoarea. A fost construit abia acum câţiva ani, ca să apere râul, şi când te uiţi la el ai zice că nimeni n-ar putea pătrunde vreodată într-o asemenea fortăreaţă. Noaptea, însă, şi tu şi eu am putea să intrăm, ca şi oricine altcineva, fără să ne oprească nimeni. Soldaţii sunt toţi pierduţi în fum, şi ofiţerii de asemenea. Asta-i o molimă de care nimeni nu poate să scape.

Peste câteva ore, toată lumea din Fanqui-town ştia că facţiunea lui Dent triumfase în sala de consiliu. Achha Hong-ul a primit detaliile prin mijlocirea lui Vico,care a prezis o sărbătorire şi, într-adevăr, s-a aflat curând că unii dintre prietenii Seth-ului aveau să vină la el mai târziu în cursul zilei. Acest lucru a declanşat o adevărată panică la bucătărie, dar când au început să sosească oaspeţii, Mesto avea totul sub control: sticlele de şampanie fuseseră puse la rece, şi se preparaseră câteva serii de crochete, pakore şi samose, care acum erau gata de servit.

Domnul Dent şi domnul Burnham au apărut primii în daftar; nu peste mult timp a sosit şi domnul Slade, însoţit de alţii. Pe măsură ce petrecerea înainta, khidmatgarii care serveau informau restul personalului despre cele întâmplate sus: acum domnul Burnham rostea o rugăciune de mulţumire pentru călăuzirea divină care dusese gruparea lor la victorie; cu aceeaşi ocazie, Seth-ji închina şi un toast pentru domnul Dent, felicitându-l pentru conducerea lui înţeleaptă.

Vico era singurul care-şi exprima anumite rezerve:

Deznodământul încă n-a fost hotărât, mormăia el sumbru. L-o fi manevrat domnul Dent pe domnul King, dar Yum-chae-ul putea să nu se lase păcălit la fel de uşor. Patrão ştie acest lucru; ţine toasturi, nici vorbă, dar ştiu că e îngrijorat.

Spre sfârşitul serii, khidmatgarii raportară că Seth-ul arăta într-adevăr încordat. Acest lucru se confirmă la vremea cinei, când Dent şi ai lui porniră spre Club: deşi fusese invitat să-i însoţească, Bahram preferă să rămână acasă şi se duse direct la culcare.

Jos, în bucătărie, mai rămăsese şampanie din belşug, precum şi multă mâncare: cum Seth-ul se retrăsese în siguranţa dormitorului său, nimeni nu se gândea să păstreze liniştea. După ce spălară paharele şi goliră tăvile, Vico se hotărî să-i înveţe pe toţi mişcările de bază ale dansurilor din sala de bal:

Hai, munshi-ji, să-ţi arăt câţiva paşi. Vom începe cu valsul.

Mesto începu să ţină ritmul lovind într-un dekchi uriaş de alamă, iar ceilalţi prinseră a bate din palme. Protestele lui Neel fură acoperite, şi în curând se apucă şi el să se împleticească prin bucătărie, cu Vico, încercând să ţină pasul.

La vederea acestor caraghioslâcuri, pe ceilalţi îi birui curând râsul. Apăru şi o carafă cu grog, care fu golită cât ai bate din palme, în timp ce alţii şi alţii li se alăturau – khidmatgari, chowkidari, chokraşi-de-bucătărie, până şi solemnii shroffi; nu peste mult, cu excepţia lui Mesto, toţi se învârteau prin bucătărie precum copiii la o mela. Apoi, la cererea lui Vico, ritmul muzicii se schimbă. Noul dans, anunţat de vistiernic, se numea cadril şi, la instrucţiunile lui, dansatorii se aliniară pe două rânduri. Cu braţele înlănţuite, se repeziră unii spre ceilalţi, atât de impetuos încât mulţi dintre ei fură doborâţi la podea. Rămaseră pe jos, râzând şi minunându-se la gândul că ceva atât de ridicol putea trece undeva drept dans.

Apoi, în timp ce râsetele se stingeau, se auziră nişte bătăi furioase în uşă. Vico se ridică şi porni spre intrare ca să vadă cine era. La întoarcere, de pe chip i se ştersese orice urmă de voie bună.

Camera a trimis un curier, spuse el. S-a convocat o şedinţă extraordinară: Seth-ul e chemat acolo numaidecât.

În timp ce Vico vorbea, începu să sune orologiul capelei.

Era ora unsprezece noaptea.

O şedinţă? repetă Neel. La ceasul ăsta?

Da, confirmă Vico. E o urgenţă. Negustorii din Co-Hong tocmai s-au întors de la o întâlnire cu Comisarul Lin. Le-au cerut străinilor să se adune, fiindcă au ceva foarte important să le spună.

Vico pornise deja spre scară, dar când ajunse acolo se întoarse:

Cine-i de serviciu ca valet în noaptea asta? Chemaţi-l iute.

Omul era destul de cherchelit şi fură nevoiţi să-l stropească pe faţă cu apă rece înainte de a-l lăsa să urce la etaj. Peste o jumătate de oră, Seth-ul năvăli jos, într-o choga de culoare închisă: turbanul, observară toţi cu mulţumire, îi era legat corect, iar ţinuta impecabilă.

Era prea târziu ca să i se mai aducă şi un purtător de lampion; în schimb, Vico porni să-l însoţească spre Cameră, cu o făclie în mână.

Apoi începu un lung priveghi în bucătărie. Era aproape ora două, când Seth-ul şi Vico se întoarseră în Hong. Urcară direct în dormitor, şi mai trecu încă o jumătate de oră înainte ca Vico să coboare din nou.

Între timp, Neel, care mai stătuse să lucreze la „Crestomaţie", rămăsese singurul om treaz. Vico aduse o sticlă de lichior mao-tai şi turnă două porţii mari.

Ei, ce s-a întâmplat la întrunire?

Vico îşi goli paharul şi-şi mai turnă unul.

Munshi-ji, se pare că patrão şi prietenii lui s-au cam grăbit să sărbătorească.

De ce?

Munshi-ji, nu ţi-ar fi venit să crezi,ce hungama...

Ajungând la Camera de Comerţ, găsiseră sala principală luminată ca ziua, plină de oameni care forfoteau de colo-colo ca şi cum s-ar fi aflat într-un teatru public. Era mai bine aşa, căci Vico putuse urmări din spate tot ce se petrecea. Erau prezenţi doisprezece membri ai Co-Hong-ului, aşezaţi toţi pe acelaşi rând. Howqua, Mowqua şi Punhyqua se aflau şi ei acolo, desigur, laolaltă cu alţi negustori mai tineri, printre care Yetuck, Fontai şi Kinqua.

Cu toţii îşi aduseseră servitorii şi tălmacii cu ei, iar pe deasupra capetelor tuturor săltau zeci de lampioane, aruncând umbre care dansau pe pereţi. Străinii se aflau în partea mai întunecată a încăperii, unii aşezaţi, alţii în picioare, cu chipurile cufundate în tenebrele ce abia păreau să se lase subţiate de pâlpâirea torţelor prinse pe pereţi. Pe tărâmul nimănui aflat între cele două grupuri stăteau translatorii – o falangă de tălmaci dispuşi într-o parte, în cealaltă stând tânărul şi înaltul domn Fearon.

Întâlnirea începu cu anunţul că hongiştii veniseră să le spună străinilor despre răspunsul Yum-chae-ului la scrisoarea trimisă de Cameră: fiind o problemă de viaţă şi de moarte, se hotărâseră să folosească traducători, în loc de a vorbi în pidgin. Rezultatul era acela că fiecare cuvânt trebuia să fie filtrat prin mai multe perechi de buze.

– Am dus scrisoarea voastră la Înaltul Comisar, iar el i-a dat-o unui adjunct s-o examineze. După ce a fost citită cu voce tare, Excelenţa Sa a spus: „Străinii nu fac decât să se joace cu breasla Co-Hong. Nu care cumva să încerce acelaşi lucru şi cu mine." Apoi, a declarat: „Dacă mâine nu începe predarea opiului, la ora zece voi fi în Sala Consoo şi atunci am să vă arăt ce voi face."

Şi asta ce înseamnă?

Înseamnă, munshi-ji, că s-a prins imediat de micul joc al domnului Dent: le-a spus hongiştilor că dacă până mâine dimineaţă nu se predă niciun pic de opiu, îşi va duce ameninţarea la îndeplinire.

Cu execuţiile?

Aşa au spus hongiştii – şi, la drept vorbind, munshi-ji, până şi eu, privind din spatele sălii, mi-am putut da seama că nu glumeau. Le tremurau mâinile; servitorii lor plângeau, unii chiar au leşinat şi a trebuit să fie duşi de-acolo. Însă nici aşa, Camera nu s-a lăsat convinsă. Conduşi de Dent şi Burnham, au continuat să se contrazică, întrebând cum pot fi hongiştii atât de siguri că vor fi într-adevăr decapitaţi – de parcă un om întreg la minte ar putea să mintă în legătură cu aşa ceva. Toţi membrii Co-Hong-ului au spus că da, dacă până mâine dimineaţă la ora zece nu începe predarea opiului, doi dintre ei au să-şi piardă capetele. Camera, însă, a continuat să

se îndoiască. Şi au ţinut-o tot aşa, până când cineva a venit cu o propunere: în loc de a preda tot opiul, de ce n-ar renunţa la o mie de cufere? Poate că Yum-chae-ul se va mulţumi cu atât...?

Şi au fost de acord?

În cele din urmă, da, însă s-au târguit şi s-au tot târguit – străinii, adică – de parcă ar fi fost la cumpărat peşte la bazar. Au încercat chiar să-i convingă pe hongişti să le plătească ei cuferele predate. „De ce să pierdem noi?" au vrut ei să ştie. „Ăsta-i preţul propriilor voastre capete – ar trebui să suportaţi costurile."

Aşa au zis?

Mai mult sau mai puţin.

Vico clătină din cap cu uimire.

Vezi, munshi-ji, când eşti în afaceri, trebuie să te gândeşti la profiturile tale, toată lumea ştie asta. Uneori, e nevoie de oarece hera-pheri, de anumite aranjamente pe sub mână. Face parte din regulile jocului. În unele zile, câştigi bani, în altele mai şi pierzi câte ceva – şi asta e normal, pentru cei mai mulţi dintre noi. Dar aceşti Burnhami şi Denţi şi Lindsayi nu privesc aşa lucrurile. Au câştigat aici mai mulţi bani decât ar putea oricine să numere, şi numai cu ajutorul lui Howqua, Mowqua şi al celorlalţi din Co-Hong. Acum, însă, când e o chestiune de viaţă şi de moarte pentru hongişti, încă mai negociază cu o ferocitate de care s-ar ruşina până şi precupeţele de peşte. Te face să te întrebi, dacă asta-i valoarea pe care o pun ei pe viţile prietenilor, cât am preţui dumneata sau eu?

Dar stai, îl temperă Neel. Cum e cu domnul King? Doar n-a mers şi el alături de ceilalţi, nu?

Nu, răspunse Vico. Vorbea despre obligaţiile Camerei faţă de Co-Hong, despre vechile prietenii şi aşa mai departe – însă nu astea au fost argumentele care au avut efect asupra celorlalţi. Un alt om a reuşit să le schimbe poziţia – un translator englez. Le-a spus că în oraş domneşte o stare de spirit foarte inflamată şi s-ar putea să izbucnească o revoltă, dacă vreunul dintre negustorii din China păţeşte ceva. Asta i-a cam speriat şi s-au hotărât săi ofere Comisarului o mie de cufere, ca un fel de răscumpărare.

Şi crezi că va accepta?

Vico ridică din umeri.

Nu vom şti până mâine dimineaţă. Atunci vor afla dacă îşi vor păstra capetele sau nu.

După ce-şi mai turnă un pahar de mao-tai, Vico îi întinse lui Neel sticla.

Încă unul, munshi-ji?

Neel o refuză cu un gest: era foarte târziu şi voia să se scoale la timp pentru a ajunge la porţile Casei Consoo când sosea Comisarul. După o zi atât de obositoare, era improbabil ca Bahram să se trezească la ora lui obişnuită, şi chiar dacă reuşea, nu i-ar fi reproşat o absenţă prilejuită de khabardari.

A doua zi dimineaţa, ieşind pe Maidan, Neel îşi dădu seama imediat de o schimbare subtilă a atmosferei. Nu se mai simţea nimic vesel în strigătele copiilor care roiau pe străzi:

...Hak gu lahk dahk, laan lan hoi...

...Mo-lo-chaa, diu neih louh mei...

..Haak-gwai, faan uk-kei laai hai...

Ca prin minune, până şi obişnuitele cumshaw-uri aveau prea puţin efect. O gaşcă de mucoşi se luă după Neel în timp ce străbătea grăbit Maidanul; strigătele lor nu mai aveau tonul glumeţ dinainte, conţinând în schimb o reală undă de venin. La intrarea pe Strada Chinei Vechi, băieţii rămaseră în urmă. Însă şi aici Neel simţi ceva diferit în privirile trecătorilor; pe feţele lor se citea o furie care-i amintea de răsculaţii ce năvăliseră în Fanqui-town după tentativa de execuţie. Pe la jumătatea străzii, Neel auzi un strigăt:

– Ah Neel! Ah Neel!

Era Ahtore, cel mai mare fiu al lui Compton.

– Jou-sahn Ah Neel! Bah-bah zice vii chop-chop.

– De ce?

Ahtore ridică din umeri.

– Vino, Ah Neel. Vino.

– În regulă.

Aungând la tipografie, Neel fu condus drept în partea interioară a casei lui Compton. Şi mai mult decât înainte, curtea părea o oază de seninătate: de la ultima vizită a lui Neel, cireşul din mijloc înflorise, dând senzaţia că o fântână de petale albe erupsese dintr-o fisură a pardoselii pietruite.

Compton stătea aşezat lângă pom, la umbra unei streşini; pe scaunul de lângă el se afla cărturarul cu barbă albă pe care i-l arătase lui Neel în ziua sosirii Comisarului.

– Jou-sahn, Ah Neel, îl salută Compton.

– Jou-sahn, Compton.

Cei doi se ridicară în picioare, iar Neel luă o atitudine cât se putea de cuviincioasă. Compton şi Chang Lou-si stătuseră la o masă joasă, de piatră, bând ceai. Acum, Compton îl invită pe Neel să ocupe un al treilea scaun şi preţ de câteva minute nu făcură altceva decât să se intereseze unul de sănătatea celuilalt.

– So-yih, Ah Neel, spuse apoi Compton, poate ştii ce întâmplat la întâlnire azi-noapte?

Neel dădu din cap.

– Da, s-au oferit să predea o mie de cufere cu opiu.

– Jeng; adevărat e. În zori azi, Co-Hong mers la Yum-Chae să spună de ofertă.

– Şi ce-au rezolvat? Excelenţa Sa a fost satisfăcut?

– Nu. Yum-Chae înţeles prea bine ce este – jik-haih străini încearcă târguiesc. Ei cred că el e de cumpărat, ca alt mandarin înainte. Dar Yum-Chae dat în lături oferta lor numaidecât.

– Şi-acum ce-o să se întâmple? întrebă Neel. Howqua şi Mowqua vor fi executaţi?

– Nu, răspunse Compton. Excelenţa Sa înţeles că Co-Hong mers cât de departe pot. Înţeles şi că unii străini nu împotrivesc la predat opiu. Numai câţiva fac problem. Acum timp venit de mişcat împotriva aceşti oameni – cei mai răi criminali, cei care fac cel mai mult problem.

– La cine te referi?

– Dumneata ce crezi, Ah Neel?

– Dent? Burnham?

Compton dădu din cap.

– Jones plecat, deci acum Dent e cel mai rău. Urmărim faptele lui de mulţi ani; contrabandează, mită dă; este mâna neagră din spatele de toate.

– Şi ce-i vor face?

Compton aruncă o privire spre Chang Lou-si.

Apoi se întoarse iar către Neel.

– Tot ji-haih asta pentru tine, Ah Neel. Înțelegi mine? Nu poți vorbit la nimeni.

– Da, desigur.

– Dent trebuie răspuns întrebări. Va fi adus.

– Şi Burnham?

– Nu. El nu. Doar un britanic destul pentru acum la.

Făcu o pauză.

– Dar şi un alt om va fi arestat.

Neel luă o sorbitură de ceai: era un pu-er tare şi-i făcu gura pungă.

– Cine?

Compton schimbă o privire cu Chang Lou-si, înainte de a se uita din nou la Neel.

– Ascultă, Ah Neel: din nou zic asta la doar tine la? Mulți oameni aici zic că şi unul din Hindustan trebuie arestat. Aproape tot opiu vine de acolo, ne? Fără ei opiu nu poate vine. Şi ei trebuie opriți. Cel mai bun fel e de ținut un hindustan ca ceilalți pot lua avertisment. Houh-chih cu Dent.

– Şi la cine te gândeşti?

– Poate fi doar unul, ne? Şef de achhai din Canton.

Neel fu surprins să constate că i se uscase gâtlejul; trebui să ia încă o înghițitură de ceai, înainte de a putea vorbi din nou.

– Seth Bahramji?

Compton dădu din cap.

– Deui-me-jyuh Neel, dar e răspunzător de făcut fapte rele; multe informații au ieşit. Şi dou, este aliat cu Dent.

Neel se uită în ceaşcă, încercând să şi-l imagineze pe Bahram dus la închisoare cu jugul de gât, la fel ca Punhyqua. Îşi amintea cum, într-o vreme, devotamentul celor din jurul lui îl amuza. Uimit, îşi dădu seama că de-acum şi el ajunsese să-l privească pe Seth cu o loialitate ce se învecina cu iubirea. Era aproape ca şi cum legătura de sânge dintre Ah Fatt şi tatăl său ar fi devenit şi a lui, făcându-i imposibilă emiterea oricărei judecăți asupra Seth-ului. În acel moment, ştiu că dacă ar fi fost să joace vreun rol în a-i face rău lui Bahram, după aceea remuşcările l-ar fi bântuit toată viața.

– Uite ce-i, spuse el, nu mă mir că vă gândiți să faceți pasul ăsta. Dar trebuie să știți că și dacă Seth Bahramji sau oricare alt negustor achha ar fi să înceteze comerțul cu opiu, tot nu s-ar schimba nimic. O fi venind drogul din India, dar comerțul se află aproape în întregime numai în mâinile britanicilor. În președinția bengaleză, cultivarea opiului este monopolul lor: puțini achhai joacă vreun rol în asta, pe lângă țăranii care sunt puși să-l crească – iar ei suferă la fel de mult ca și chinezii care cumpără drogul. În Bombay, britanicii n-au putut stabili un monopol, fiindcă nu stăpâneau toată regiunea. De aceea au putut intra în afaceri negustorii locali, ca Seth Bahramji. Câștigurile lor sunt singura parte din acest comerț imens care revine în Hindustan – tot restul se duce în Anglia, Europa și America. Dacă Bahramji și toți ceilalți sethi din Bombay ar înceta mâine comerțul cu opiu, nu s-ar întâmpla altceva decât ca negoțul cu drog să devină un alt monopol britanic. Nu achhaii au început să trimită opiu în China, cu englezii. Chiar dacă fiecare achha s-ar spăla pe mâini de opiu, în China nu s-ar schimba nimic: britanicii și americanii ar avea grijă ca opiul să inunde în continuare țara.

Neel îl aștepta pe Compton să traducă toate acestea, după care expuse și argumentul pe care-l păstrase pentru final:

– Și știți ce s-ar întâmpla dacă ați include numele lui Seth Bahramji alături de al lui Dent?

– Ce?

– Camera l-ar salva pe Dent, sacrificându-l în schimb pe Bahramji. Dent vă va scăpa printre degete.

– Haih mie! Ar face asta?

– Sunt convins. La urma urmei, datorează mai mult Co-Hong-ului decât lui Bahramji. Dacă-s dispuși să riște viețile prietenilor lor hongiști, de ce n-ar jertfi-o pe-a Seth-ului?

Lăsă cuvintele să plutească în aer, și se rezemă de spătar, sorbind din ceai. După o vreme, Compton spuse:

– Chang Lou-si întreabă dacă dumneata și domnul Moddie sunteți din aceeași provincie. Dihng-hai același clan?

– Nu, răspunse Neel. Provincia lui și a mea sunt foarte îndepărtate – ca Manciuria și Kwangtung. Nici măcar nu suntem născuți în aceeași religie.

– Cheng-mahn, Neel, pot să întreb de ce eşti aşa loial la el? Gam, ce diferenţă e între el şi Dent şi Burnham?

– Seth Bahramji nu e la fel ca Dent şi Burnham, spuse Neel. În alte împrejurări, ar fi fost un pionier, poate chiar un geniu. Nenorocul lui e că vine dintr-o ţară unde până şi celor mai buni oameni le e cu neputinţă să se comporte după propria lor voie.

– Adică Hindustan, Ah Neel?

– Da. Hindustan.

În ochii lui Chang Lou-si se ivi o expresie de milă, când auzi traducerea lui Compton. Spuse ceva ce părea adresat mai mult sieşi.

– Chang Lou-si zice: ca China să nu devină alt Hindustan trebuie Yum-Chae să facă ce are de făcut.

– Într-adevăr, dădu Neel din cap. De aceea stau acum de vorbă aici, cu dumneavoastră.

Întrunirea de la Cameră luase sfârşit atât de târziu, şi într-un asemenea tumult de resentimente, încât Bahram nici n-ar fi putut adormi în noaptea aceea, dacă nu lua o doză generoasă de laudanum. Odată ce aţipi, dormi adânc şi se trezi tocmai când ceasul capelei bătea de unsprezece.

Ferestrele dormitorului aveau obloanele trase şi, în afara lămpii de pe altar, nu mai era nicio lumină. Încă buimac după laudanum, Bahram se întrebă dacă nu cumva dormise toată ziua, până în noaptea următoare. Apoi, văzu razele care se infiltrau prin crăpăturile cercevelei de la fereastră şi dintr-odată îi reveniră în minte toate evenimentele din seara trecută: argumentele şi contraargumentele; chipurile deznădăjduite ale lui Howqua şi Mowqua, şi avertismentul lui Dent că predarea unui singur cufăr ar duce curând la pierderea tuturor; apoi, îşi aminti intervenţia care le pusese capăt la toate: predicţia domnului Thom, că, dacă li se va întâmpla ceva lui Mowqua, Howqua sau oricărui alt negustor din Co-Hong, vor izbucni revolte. Atunci sugerase Wetmore să ofere o mie de cufere cu opiu, ca răscumpărare pentru vieţile hongiştilor.

La fel ca şi ceilalţi tai-pani, Bahram acceptase să contribuie cu partea lui de lăzi – dar nu exista nicio garanţie, desigur, că Înal-

tul Comisar Lin avea să accepte oferta: până a doua zi dimineaţa la ora zece, nimeni nu putea şti dacă urma să-şi pună în aplicare ameninţările.

Iar acum era unsprezece, cu o oră peste termenul limită: poate că Howqua şi Mowqua erau deja morţi.

Întinzând mâna spre cordonul clopotului, Bahram trase cu putere, şi în câteva minute un khidmatgar apăru în uşă.

Unde-i Vico? întrebă Bahram.

A ieşit, Seth-ji.

Şi munshiul?

E în daftar, Seth-ji. Te aşteaptă.

Bahram îi făcu semn omului să intre.

Pregăteşte-mi hainele, jaldi.

După ce se îmbrăcă repede, Bahram străbătu coridorul şi intră în daftar.

Munshi-ji, te-ai dus la Casa Consoo în dimineaţa asta?

Ji, Seth-ji.

Şi ce s-a întâmplat acolo? Comisarul Lin şi-a anunţat verdictul?

Nu, Seth-ji. Am stat până la zece şi jumătate. Comisarul Lin nu a venit la Casa Consoo. Nu s-a primit niciun verdict. Nimic.

Eşti sigur?

Ji, Seth-ji. Sunt sigur.

Ameţit de uşurare, Bahram întinse mâna spre tocul uşii ca să se sprijine. Dacă în acea dimineaţă Comisarul Lin nu se dusese la Casa Consoo, asta nu putea însemna decât că acceptase oferta Camerei. O mie de cufere nu erau puţin lucru, la urma urmei: chiar şi cu un an în urmă, acea cantitate de opiu ar fi valorat trei sute douăzeci şi cinci de mii de taeli – echivalentul a vreo unsprezece tone şi jumătate de argint, cu alte cuvinte. Fie şi numai o fracţiune să fi păstrat Comisarul Lin pentru el însuşi, tot ar fi fost destul ca să ajungă pentru generaţii întregi de urmaşi de-ai săi. Nu putea să existe om pe Pământ care să nu fi fost tentat.

O mare povară părea să se fi ridicat de pe umerii lui Bahram. Se uită prin daftar şi fu bucuros să vadă că toate erau în bună rânduială: micul dejun îl aştepta pe masă, iar Mesto aştepta, cu un

şervet pe braţ. O stare de calm îl cuprinse, în timp ce se aşeza la masă: pentru prima oară de multă vreme, nu simţea nevoia de a mai auzi şi alte veşti; nu voia decât să-şi ia în linişte micul dejun.

Seth-ji, să-ţi citesc din „*Register*"?

Nu, munshi-ji, nu azi. Ar fi mai bine dacă te-ai duce să-l cauţi pe Vico.

Ji, Seth-ji.

Glasul munshiului se îndepărtă, în timp ce Bahram îşi plimba privirea peste masă. Se vedea clar că Mesto făcuse eforturi deosebite în dimineaţa aceea: dăduse o raită pe la toţi vânzătorii de alimente de pe Maidan, căci Bahram văzu pe masă chifle char-siu-baau, uşoare, pufoase şi pline cu friptură de porc, şi câteva chiftele chiu-chau din soiul care lui îi plăcea cel mai mult – umplute cu alune, usturoi, andive, creveţi uscaţi şi ciuperci. Mesto mai preparase şi una dintre mâncărurile parsi favorite ale lui Bahram, *kolmi bharelo poro,* o omletă cu umplutură de tomate coapte la aburi şi homari suculenţi.

Bahram o gustă, apoi îi zâmbi lui Mesto.

Excelent! Aproape la fel de bună ca la mama acasă!

Mesto rânji mândru şi împinse spre el chiftelele.

Încearcă-le şi pe astea, Seth-ji; sunt foarte proaspete.

Bahram mâncă încet, stăruind asupra fiecărui fel. Trecu astfel aproape o oră, dar nici Vico şi nici munshiul nu se întorseseră, la vremea când îşi termină el masa.

Ce le-o fi luând aşa de mult? Mesto, trimite un băiat să-i caute.

Mesto ieşise doar de câteva minute, când Vico şi Neel năvăliră pe uşă, roşii la faţă şi cu răsuflarea tăiată.

Patrão, un paltan de soldaţi Manchu s-a dus acasă la domnul Dent! Weiyuen-ul e cu ei!

Weiyuen-ul era şeful comisariatului local, un personaj care rareori se aventura în Fanqui-town.

Imposibil! Exclamă Bahram. Ce să caute el acolo?

Cel care-i răspunse fu munshiul:

Au un mandat pentru domnul Dent, Seth-ji. A fost acuzat de contrabandă şi multe alte lucruri.

Ce alte lucruri?

Au spus că spionează şi încearcă să provoace tulburări în ţară.

Îl arestează?

Vor să-l ducă în oraşul vechi, la interogatoriu.

Încruntându-se, Bahram îl privi lung pe munshi.

De unde ştii toate astea?

Mi le-a spus gomustaul domnului Burnham, Seth-ji; casa domnului Burnham este în acelaşi hong, în Paoushun. Gomusta-babu a văzut totul.

Bahram îşi împinse scaunul înapoi şi se ridică în picioare.

Pe Dent l-au arestat deja? Sau încă mai e acolo?

Mai e acolo, patrão, răspunse Vico. Ceilalţi tai-pani se îndreaptă acum cu toţii spre casa lui.

Hongul Paoushun se afla la doar patru case distanţă de Fungtai; lui Bahram îi luă doar câteva minute ca să ajungă până acolo. Păşind pe poartă, văzu că drumul îi era blocat de un detaşament de gardişti, soldaţi înalţi, cu panaşe la coifuri. Din fericire, unul dintre tălmacii Co-Hong-ului, Tânărul Tom, era cu el şi, recunoscându-l pe Bahram, îi convinse pe militari să-i dea voie să treacă.

Locuinţa lui Dent era în partea din spate a incintei fabricii, cu vedere spre Strada Hongului Treisprezece. Ca să ajungă acolo, Bahram fu nevoit să treacă prin mai multe curţi: de obicei pline de lume, acum şi acestea erau pustii – toate în afară de ultima, de unde se intra în casa lui Dent. Spre deosebire de curţile celelalte, aceasta era ticsită de oameni, aproape toţi chinezi; majoritatea stăteau pe vine, abătuţi, pe dalele ce pardoseau curtea, sub ochii atenţi ai unui pluton de soldaţi manchu.

În timp ce-şi croia drum printre ei, Bahram se simţi tras de mânecă:

Domnu' Moddie, domnu' Moddie – vă rog, ajutaţi...

Fu uimit să-l recunoască pe fiul cel mai tânăr al lui Howqua, Attock: de obicei suav şi rezervat, acum era complet răvăşit, cu faţa brăzdată de murdărie.

Ce se întâmplă, Attock? îl întrebă Bahram. Tatăl tău e şi el aici? În casa domnului Dent?

Da. Şi Punhyqua. Yum-Chae zice taii tot capi dacă domnu Dent nu mergi. Vă rog, domnu' Moddie, vorbii cu domnu Dent.

Sigur că da. Am să fac tot ce pot.

Între timp, Bahram ajunsese la intrarea în casă; uşa era larg deschisă şi nimeni nu-l împiedică să intre.

Locuinţa lui Dent, la fel ca a lui Bahram, consta dintr-o serie verticală de camere, distribuite pe trei niveluri. Conform obiceiului din Fanqui-town, spaţiile de depozitare se aflau la parter. Camera de lângă intrare era de fapt o magazie, plină cu obiecte care se adunaseră acolo pe parcursul mai multor zeci de ani. Conţinea obişnuitul amestec de lucruri ce trecuseră prin Fanqui-town – ceasuri înalte din Europa, piese lăcuite, reproduceri locale după mobilierul european şi altele asemenea – cu deosebirea că, în cazul de faţă, includeau şi un număr de alte curiozităţi: animale împăiate, vase de ceramică şi aşa mai departe.

Acum, magazia plină de praf şi slab luminată era plină, pe lângă toate acele obiecte, şi cu oameni. Aşezat în centru, pe un elegant recamier Chippendale, stătea un mandarin încruntat, bătos, ţinând un sul de hârtie într-o mână şi un evantai în cealaltă. Într-o parte a lui se înălţa capul împăiat al unui rinocer enorm, iar de cealaltă parte erau Howqua şi Punhyqua. Cei doi hongişti stăteau pe vine şi amândoi erau legaţi de gât cu lanţuri. Aveau tunicile atât de murdare, încât păreau să fi fost târâţi cale de mile şi mile prin praf. De pe bonetele lor lipseau vizibil nasturii rangului.

Bahram îşi amintea o vreme când mandarinii veneau cu rugăminţi la Howqua şi Mowqua: imaginea unor oameni atât de bogaţi stând ghemuiţi lângă Weiyuen, ca nişte cerşetori, era atât de absurdă, încât Bahram simţi nevoia să se uite mai îndeaproape, pentru a se asigura că erau într-adevăr cei ce păreau a fi.

Abia după câteva minute, Bahram îşi dădu seama că Dent, Burnham, Wetmore şi alţi negustori străini se aflau în cealaltă parte a încăperii, adunaţi în jurul domnului Fearon. Porni într-acolo şi ajunse tocmai la timp pentru a-l auzi pe Burnham spunând:

– Jurisdicţia – ăsta e principiul pe care trebuie să-l invocăm. Trebuie să-i explici Weiyuen-ului că nu are nicio jurisdicţie asupra domnului Dent. Nici asupra oricărui alt negustor britanic.

– Am încercat, domnule, după cum bine ştiţi, replică domnul Fearon cu răbdare. Iar răspunsul Weiyuen-ului a fost că acţionează sub autoritatea Înaltului Comisar, care a fost investit cu puteri speciale de însuşi Împăratul.

– Ei bine, atunci trebuie să-i explici, nu se lăsă Burnham, că nimeni, nici chiar Marele Manchu însuşi, nu-şi poate revendica jurisdicţia asupra unui supus al Reginei Angliei.

– Mă îndoiesc că va accepta una ca asta, domnule.

– Totuşi, trebuie să i-o spui cât se poate de clar, domnule Fearon.

– Prea bine.

În timp ce domnul Fearon o lua din loc, Dent îşi trecu o mână peste faţă.

Bahram văzu că era palid şi arăta bolnăvicios; unghiile-i erau roase până-n carne.

– Dragul meu Dent! îl salută Bahram, întinzându-i mâna. E îngrozitor. Ce vor de la tine?

Se vedea clar că Dent era prea răscolit ca să răspundă, căci vorbi Burnham în locul lui:

– Au zis că vor să-l ducă sub escortă în oraşul vechi, ca să-i pună câteva întrebări. Se prea poate, însă, ca adevăratele lor intenţii să fie cu totul altele.

– Şi mai umblă zvonul, adăugă Wetmore, că Înaltul Comisar a cerut să-i fie procurat de Co-Hong un bucătar specializat în mâncăruri europene.

– Ce vrea să însemne asta? întrebă Bahram. Au de gând să-l reţină acolo pe Dent? Să-l arunce în temniţă?

– S-ar putea, răspunse Burnham, cu un zâmbet amar. Sau, s-ar putea să fie ceva şi mai rău – să-i pregătească o Ultimă Cină.

– O, te rog, Benjamin, exclamă Dent, frângându-şi mâinile. Chiar trebuie să vorbeşti despre asta?

– Domnule!

Fearon se întorsese.

– Weiyuen-ul spune că în decretele Împăratului se declară explicit că toţi rezidenţii străini în China trebuie să se supună legilor chinezeşti.

– Dar nu aşa se obişnuieşte, ripostă Wetmore. În Canton a fost întotdeauna de la sine înţeles că străinii îşi vor desfăşura afacerile conform propriilor lor legi. Te rog să-i explici asta Weiyuen-ului, domnule Fearon.

– Foarte bine, domnule.

Domnul Fearon nici nu plecase bine, că se şi întoarse.

– Weiyuen-ul vă cheamă la el. Doreşte să vi se adreseze în mod direct.

– Să ne ducem la el? exclamă Slade, indignat. Ca să ne dea peste nas cu umilirea la care i-a supus pe Howqua şi Punhyqua? Dar e cea mai abominabilă neruşinare!

– Insistă, domnule.

– Mai bine să mergem propuse Dent, nu e nevoie să-l provocăm.

Ceilalţi îl urmară prin încăpere, poziţionându-se astfel încât să i se poată adresa Weiyuen-ului fără să fie confruntaţi în mod direct cu cei doi hongişti puşi în lanţuri.

– Weiyuen-ul întreabă dacă în ţara dumneavoastră străinii sunt scutiţi de a respecta legile locului.

– Nu, răspunse Wetmore. Nu sunt.

– Atunci, de ce vă consideraţi scutiţi de legea chineză?

– Fiindcă se obişnuieşte ca, în Canton, comunitatea străină să se reglementeze singură.

– Weiyuen-ul spune: acest obicei e valabil numai atâta vreme cât nu încălcaţi legile locale. V-am dat avertismente după avertismente, am emis edicte şi proclamaţii, şi totuşi aţi continuat să aduceţi corăbii cu opiu pe litoralul nostru, sfidând legea. De ce, atunci, nu v-am trata ca pe nişte criminali?

– Te rog să-i explici Weiyuen-ului, începu domnul Wetmore, că în calitate de englezi şi americani ne bucurăm de anumite libertăţi acordate de legile propriilor noastre ţări. Acestea ne cer să ne supunem, în primul rând, legilor noastre proprii.

Explicaţia dură un timp.

– Weiyuen-ul spune că nu-i vine să creadă că orice ţară ar fi atât de barbară încât să le acorde negustorilor ei libertatea de a vătăma şi spolia populaţia de pe meleaguri străine. Aceasta nu e li-

bertate – este vecină cu pirateria. Niciun guvern n-ar putea să tolereze aşa ceva.

Domnul Slade ajunsese la capătul răbdării şi începuse să bată zgomotos cu bastonul în podea.

– Pentru numele lui Dumnezeu! strigă el. Nu ne putem lipsi de toată vorbăria asta slinoasă? Te rog să-i spui, domnule Fearon, că va şti ce înseamnă libertatea când o s-o vadă venind spre el din ţeava tunului.

– A, aşa ceva nu pot să-i spun, obiectă domnul Fearon.

– Sigur că nu se poate, fu şi Dent de acord, dar cred că domnul Slade are la rândul său dreptatea lui. A venit vremea când trebuie să cerem intervenţia Căpitanului Elliott.

Domnul King ascultase tot schimbul de replici cu un zâmbet răutăcios, iar acum interveni:

– Dar, domnule Dent! Dumneata şi domnul Slade aţi fost întotdeauna cei care aţi vrut să-l ţineţi pe Căpitanul Elliott cât mai departe de Canton. Greşesc, cumva, dacă mă gândesc că dumneavoastră aţi spus că implicarea unui reprezentant al guvernului ar duce la o pervertire a legilor Comerţului Liber?

– Aici nu mai e vorba de comerţ, domnule King, replică Dent rece. După cum poţi să vezi şi dumneata, acum sunt în discuţie persoanele noastre, siguranţa noastră.

– Da, văd foarte bine, râse domnul King. Guvernul e pentru dumneavoastră ceea ce este şi Dumnezeu pentru agnostici – se invocă numai când sunt în joc interesele proprii!

– Domnule, vă rog, interveni domnul Fearon. Weiyuen-ul aşteaptă. Ce să-i spun?

Răspunsul fu oferit de domnul Wetmore:

– Spune-i că ne e imposibil să facem ceva fără a ne consulta cu reprezentantul englez, Căpitanul Elliott, care actualmente se află în Macao. Va veni aici curând.

Captivat de acest dialog, Bahram uitase complet de orice altceva se mai petrecea în jurul lui; fu surprins când auzi la ureche glasul lui Zadig:

Te rog, Bahram-bhai, pot să stau puţin de vorbă cu dumneata?

Da, desigur.

Se retraseră într-un colţ mai liniştit, în spatele unui dulap enorm.

Trebuie să-ţi spun ceva, Bahram-bhai.

Da? Ce anume?

Zadig se aplecă spre el: Ştiu din surse sigure că şi numele dumitale figura pe mandatul de arestare.

Care mandat...? Despre ce vorbeşti?

Acelaşi mandat pe care i l-au prezentat şi lui Dent. Am aflat dintr-o sursă de încredere că, azi-dimineaţă, conţinea şi numele dumitale. Urma să fii arestat şi dumneata. Cred că ţi-a fost şters chiar înainte ca Weiyuen-ul să pornească spre casa Lui Dent.

Bahram făcu ochii mari, nevenindu-i să creadă:

Dar de ce ar vrea să mă aresteze pe mine? Ce-am făcut?

E clar că sunt bine informaţi despre tot ceea ce se întâmplă în Cameră. Ştiu, cu siguranţă, că Dent s-a opus predării opiului. Poate că au aflat şi despre împotrivirea dumitale.

Dar de unde să afle? se miră Bahram. Şi, dacă au aflat, atunci de ce mi-au şters numele?

Poate s-au gândit că membrii Camerei ar putea să te dea în schimbul lui Dent.

Glasul lui Bahram scăzu până la şoaptă:

Dar, cu siguranţă, comitetul n-ar îngădui aşa ceva, nu?

Ascultă, Bahram-bhai, dumneata nu eşti nici american, nici englez. N-ai niciun fel de nave de război în spatele dumitale. Dacă ar trebuit să-l predea pe unul dintre voi doi, dumneata şi Dent, pe cine crezi că l-ar alege Camera?

Bahram îl privi lung: gâtul i se uscase, dar reuşi să murmure:

Şi-atunci, ce să fac, Zadig Bey? Spune-mi.

Mai bine întoarce-te în hongul dumitale, Bahram-bhai. Şi poate ar fi bine să nu ieşi la vedere, un timp.

Deşi nu era pe deplin convins, Bahram se hotărî să urmeze sfatul lui Zadig.

Se strecură afară şi, pe drum, avu impresia clară că paznicii îl priveau cu o atenţie deosebită; în timp ce străbătea Maidanul, instinctul îi spuse că era urmărit. Oriunde se uita, părea să gă-

sească perechi de ochi pândindu-l: deşi mergea cât putea de repede, drumul, de numai două minute, păru să dureze o oră.

Până şi siguranţa daftarului îi aduse prea puţină mângâiere: avea impresia că ambianţa aceea familiară devenise o cuşcă. Dacă se uita pe fereastră, grupuri de gardişti păreau să apară de niciunde, ca să-i înfrunte privirea; când se aşeză la masă, începu să se întrebe ce s-ar fi întâmplat dacă numele ar fi rămas pe mandatul de arestare. Dacă Howqua şi Mowqua ar fi venit la Achha Hong, cu lanţurile de gât, să-l roage să se predea Yum-chae-ului? Aproape că-l putea auzi pe Dinyar şi pe ceilalţi parsii ţistuind din limbă şi şuşotind de la o distanţă sigură: „Săraca Shireenbai... cu bărbatul la ocnă... închipuiţi-vă, numai ce ruşine..."

În noaptea aceea, nici chiar laudanumul nu reuşi să aibă efectul obişnuit: doza pe care o luă era destul de tare ca să-l facă să închidă ochii, dar somnul ce o însoţi nu fu nici continuu, nici netulburat. La un moment dat, îşi imaginâ că *fravashi*-ul lui, spiritul păzitor, se despărţea de el, părăsindu-l şi lăsându-l să-şi croiască singur drum prin restul zilelor lui pe Pământ. Se ridică în capul oaselor, pentru a găsi camera cufundată într-un întuneric funebru: până şi lampa de la altar se stinsese. Buimac, se dădu jos din pat şi începu să scapere chibrituri, până când lampa divo se aprinse din nou. Dar abia închisese ochii – sau cel puţin aşa i se părea – când avu o altă viziune, şi mai tulburătoare: se vedea pe sine însuşi păşind pe podul Paradisului, *Chinvat-pul;* vedea că drumul îi era barat de îngerul judecăţii, Meher Davar; se auzi pe sine rostind cuvintele: *„Kâm nemon zâm, kuthrâ nemon ayem?"* – „Spre care tărâm s-o iau, unde să mă duc?" – şi văzu capul îngerului întorcându-se ca să-i arate spre întunecimea de sub pod; se văzu pe sine rostogolindu-se peste margine, pentru a cădea în hăul fără fund de jos.

Când se trezi, era scăldat în sudoare – niciodată nu se bucurase mai mult să se trezească dintr-un vis. Apucând cu mâna cordonul clopotului, trase atât de tare, încât Vico urcă scara în fugă.

Ce este, patrão? Ce s-a întâmplat?

Vico... vreau să te duci la Hongul Paoushun. Vezi ce poţi afla despre ceea ce se întâmplă cu Dent. Şi ia-l şi pe munshi cu tine.

Vico îl privi surprins.

Azi n-avem de lucru, patrão?

Nu, nu mă simt bine; spune-le să-mi aducă micul dejun în dormitor.

Bine, patrão.

În restul dimineții, Vico și munshiul îl informară pe Seth cu rândul: acum, hongiștii erau acasă la Dent; acum se aflau în Cameră, unde-i rugau pe membri să-l convingă pe Dent să se predea...

– Dar noi nu avem autoritatea de a-l obliga pe niciunul dintre membri, insista Comitetul.

– Și atunci, care mai e scopul Camerei? replicau hongiștii, dacă nu are nicio influență asupra membrilor săi?

Pe la începutul după-amiezii, munshiul anunță că tocmai se întâlnise cu Zadig Bey, care însoțea o delegație de traducători și mediatori; se duceau să le facă o vizită mandarinilor.

Peste câteva ore, Zadig apăru personal, arătând extenuat dar și pătruns de o ciudată însuflețire.

– Ce s-a întâmplat? Unde-ai fost? La Casa Consoo?

– Nu, răspunse Zadig. Ne-au dus în orașul îngrădit – pentru prima oară în viața mea...

Intrând pe Poarta Choolan, fuseseră duși la templul Kuan-yin. Acolo, se așezaseră în prima curte, la umbra unui copac uriaș. Curând, au fost conduși în interiorul templului, unde locuiau preoții; li s-au servit ceaiuri, fructe și alte gustări. După un timp, au sosit mai mulți mandarini de rang superior, inclusiv trezorierul provinciei, comisarul sării, inspectorul grânelor și un judecător.

Unii dintre ei speraseră, iar alții se temuseră, că avea să vină și Yum-chae-ul – dar nici vorbă de așa ceva – nu fuseseră prezenți decât acei înalți funcționari.

Fuseseră întrebați cum se numesc, din ce țări sunt și așa mai departe, după care mandarinii se interesaseră brusc:

– De ce nu se supune domnul Dent ordinelor Yum-chae-ului?

Cel care vorbise în numele tuturor fusese unul dintre traducători, domnul Thom:

– Străinii sunt convinși că domnul Dent ar fi arestat și închis, dacă se duce în orașul vechi.

În numele mandarinilor, răspunse judecătorul:

– Ochii Înaltului Comisar sunt foarte atenți, iar urechile foarte lungi. Ştie că acest Dent este un capitalist foarte bogat. Înaltul Comisar a primit ordine categorice de la Împărat să pună capăt comerțului cu opiu; dorește să-l admonesteze pe acest Dent şi de asemenea să se intereseze despre natura afacerilor sale. Dacă acest Dent nu consimte să compară în fața lui, va fi târât cu forța afară din casă. Dacă opune rezistență, va fi ucis.

La asta, delegația nu mai avusese ce să răspundă, aşa că intervenise trezorierul:

– De ce continuați să-l apărați pe acest Dent? Nu vă e drag comerțul cu China, vouă, străinilor?

– Ba da, replicase domnul Thom. Dar viața lui Dent ne este şi mai dragă.

Şi atunci, continuă să povestească Zadig, s-a întâmplat o mare ciudățenie, Bahram-bhai. Răspunsul domnului Thom le-a plăcut atât de mult, încât au început să aplaude! Îți vine să crezi...

Înainte de a apuca să termine fraza, pe uşă năvăli Vico.

Patrão... uită-te pe fereastră!

Cu Zadig lângă el, Bahram se duse la fereastră şi privi afară: în jurul intrării la Fabrica Britanică se adunase o mare mulțime de oameni. Peste capetele privitorilor care forfoteau se vedeau turbanele unui paltan de sepoy; unii dintre ei aveau puşti pe umeri, iar omul din frunte purta drapelul englez.

Căpitanul Elliott, spuse Zadig. El trebuie să fie!

O, slavă Domnului, slavă Domnului! exclamă Bahram.

Şi, închizând ochii, murmură o rugăciune de recunoştință; pentru prima oară, de-atâta vreme, se simțea în siguranță; prezența reprezentantului britanic în apropiere îi dădea senzația unei grații.

Șaptesprezece

25 martie, 1839
Hotelul Markwick, Canton

Draga mea dragă Puggly, veştile proaste sunt întotdeauna greu de comunicat, însă parcă niciodată mai greu decât atunci când eşti presat de timp. Prin urmare, vei înțelege de ce mi-e de două ori mai problematic să scriu această epistolă: căci nu numai că trebuie să-ți povestesc despre un eveniment *cum nu se poate* mai nefericit, dar se pare că sunt dator s-o fac şi în cea mai mare grabă cu putință, de vreme ce există semne că azi se pune la cale ceva rău în Fanqui-town. Chiar acum, în timp ce scriu, ajung la urechile mele sunete tulburătoare – pe acoperişul hongului bat cioçanele, zeci de picioare aleargă înnebunite încoace şi-ncolo – toate acestea amintindu-mi că nu am decât foarte puțin timp la dispoziție şi trebuie să fiu scurt.

Te vei bucura să afli că ieri, în cele mai complicate împrejurări, Baburao a reuşit să aducă prețioasele tale plante cu bine la Canton. Traficul pe râu era în plin haos, a spus el, deoarece Căpitanul Elliott, reprezentatul britanic, se grăbea de la Macao spre Canton, încercând s-o ia înaintea autorităților chineze. Baburao chiar l-a văzut cu ochii lui pe Căpitanul Elliott trecând pe lângă el, la un cot al fluviului – era într-un cuter rapid, cu o echipă de lascari trăgând la rame şi un paltan de sepoy ca escortă: când se apropiau de ei nave de-ale mandarinilor, îşi continuau drumul în forță, ținându-i pe ceilalți la respect şi parcă mereu gata de a trage în plin.

Graba căpitanului era prilejuită – iar asta te va ajuta să-ți faci o idee despre Tumultul care a cuprins Fanqui-town-ul în ultima vreme – de un fel de misiune de salvare: domnul Dent a fost chemat să apară personal în fața Înaltului Comisar şi tremură de frică! Se teme că va fi reținut şi a refuzat să plece de-acasă; toți ortacii lui s-au adunat în juru-i ca să-l sprijine, îngrijorați că s-ar putea ca ei să urmeze.

Am aflat despre toate astea ieri, de la Charlie King, care se afla în locuința domnului Dent când s-a întâmplat totul: se pare că

Înaltul Comisar a recunoscut faptul că negustorii străini mai degrabă ar sacrifica viețile celor din Co-Hong, decât să se despartă de opiu. În consecință, a decis să acționeze în mod direct contra lor: a încetat să mai elibereze permise de călătorie, ceea ce înseamnă că nu pot fugi din Canton; de asemenea, a hotărât să se confrunte cu cel mai mare și mai incorijibil contrabandist dintre toți, Lancelot Dent. Acest lucru i-a luat complet prin surprindere pe domnul Dent și aliații lui: evident, presupuseseră că, fiind europeni, nu li se va cere niciodată să răspundă personal pentru crimele lor.

Charlie spune că domnul Dent arăta într-un hal fără de hal când i s-a prezentat mandatul. În câteva minute, a devenit o epavă jalnică: a uitat cât ai clipi de doctrina Comerțului Liber cu care se fălea atâta și n-a întârziat să se ascundă sub fustele guvernului său. El și tovarășii lui întru Comerț Liber sunt plini de tupeu, dar de fapt sunt niște lăudăroși înfumurați și lași de cea mai joasă speță – niște oameni care n-ar însemna nimic dacă n-ar avea Armata și Marina Britanică să-i susțină, ca garanți ai profiturilor lor.

În lumina tuturor acestor lucruri, vei înțelege, draga mea Puggly, ce tărăboi enorm a iscat sosirea Căpitanului Elliott în Fanqui-town. O mulțime imensă, compusă din chinezi și străini, s-a adunat să caște gura când acesta s-a deplasat de pe cuterul său la Consulat, unde a înălțat drapelul. Apoi, înconjurat de sepoyii lui, s-a dus la Hongul Paoushun, de unde a ieșit curând împreună cu bietul domn Dent, care de-acum tremura ca o frunză. Sub protecția Căpitanului, a străbătut Maidanul și a intrat în Fabrica Britanică: aceasta a devenit astfel refugiul și bârlogul domnului Dent. Charlie spune că e un motiv de rușine și infamie pentru Anglia că un criminal primește azil în umbra drapelului ei național.

Nu peste mult timp, în Hongul Britanic s-a convocat o reuniune a tuturor negustorilor străini – poate că nu aveam căderea să particip, dar știi ce *băgăreț* sunt. N-aș fi vrut s-o ratez pentru nimic în lume! M-am dus cu Zadig Bey – și nici nu-ți poți imagina, Puggly scumpa mea, ce tamasha și ce goll-maul am găsit, și cum străinii de orice stirpe se îmbrânceau ca să pună mâna pe un scaun! A trebuit să înaintăm aproape cu forța!

Aș dori să pot spune că discursul Căpitanului s-a ridicat la

înălțimea așteptărilor – dar, din păcate, au fost obișnuitele vorbe goale ale oricărui Burra Sahib: n-a făcut nici cea mai mică referire la felul în care guvernul său a participat la contrabanda cu opiu; n-a vorbit nici despre acuzațiile aduse împotriva lui Dent și a celor-lalți contrabandiști. În schimb, a anunțat că va cere permise de călătorie pentru toți străinii; dacă acestea le sunt refuzate, a declarat el, acest lucru va fi considerat un act de război (nu te duce cu gândul, Puggly dragă, la un șef dacoit care intră într-un tribunal și cere eliberarea imediată și necondiționată a bandei sale?). Apoi – iar asta-i partea cea mai alarmantă – Căpitanul ne-a îndemnat pe toți să ne ducem lucrurile pe navele britanice care acum sunt ancorate la Whampoa. Asta i-a făcut pe toți să creadă că în curând va ordona o evacuare – și sunt sigur că-ți poți închipui, scumpă Puggly, cât de mult m-a *tulburat* o asemenea perspectivă. Gândul de a-l părăsi pe Jacqua, de a abandona singurul loc de pe Pământ care mi-a oferit un dram de Fericire, este, inutil să mai adaug, absolut *oripilant*...

Căzut pradă celei mai adânci melancolii, stăteam așezat în camera mea, întrebându-mă ce să fac în continuare, când cine văd că sosește, dacă nu Baburao.

M-am bucurat, desigur, să aflu că plantele tale au fost transportate cu bine la Canton – dar mărturisesc (și mă încred în tine că nu-ți vei face o părere mai proastă despre mine din cauza asta, dragă Puggly), că știrea nici n-ar fi putut să vină într-un moment mai inoportun. Numai la plante nu-mi stătea mintea: ce să fac cu ele? Cum să le duc la Pepiniera Fluviului Perlei, fără călăuzirea lui Ah-med? Cum puteam fi sigur că domnul Chan mai e în oraș? De la ultima vizită, nu i-am mai văzut nici pe el, nici pe Ah-med.

Și totuși, era clar că, dacă avea să existe un schimb de plante, trebuia să se facă de îndată – căci negustorii străini au aruncat acum mănușa cu adevărat, refuzând nu numai să-și predea opiul, ci și să fie interogați. Era evident că urmau anumite Consecințe.

În privința asta, Baburao era întru totul de acord cu mine: Comisarul nu e genul de om care să se lase sfidat cu ușurință, a spus el: nu se îndoia că o să închidă complet accesul pe râu. Era imperativ ca schimbul să se facă înainte de a se întâmpla acest lucru.

Se înnoptase deja, aşa că era prea târziu ca să mai pornim imediat spre Fa-Tee; în schimb, ne-am înţeles să plecăm în zori. Aşa că, azi-dimineaţă am coborât la râu şi acolo, conform înţelegerii, ne aştepta Baburao, într-un sampan acoperit, cu cele şase ghivece ale tale puse cu grijă la umbră (căci aici a fost *îngrozitor* de cald în ultima vreme). Am plecat de îndată, şi mă bucur să spun că n-am fost un ghid atât de nepriceput pe cât mă temusem: apropiindu-ne de Fa-Tee, am recunoscut râul care ducea, din câte-mi mai aduceam aminte, la Pepiniera Fluviului Perlei.

Abia după ce am intrat pe râu, ne-am dat seama de un lucru *foarte* alarmant: în faţa noastră staţionau câteva ambarcaţiuni cu aspect oficial, iar malurile forfoteau de trupe.

Nu te vei mira să afli, scumpă Puggly, că Baburao a dat dovadă de o mult mai mare prezenţă de spirit decât sărmanul tău Robin: m-a împins sub acoperitoarea sampanului şi mi-a spus să mă ascund între plante. M-am conformat cu cea mai mare celeritate, ghemuindu-mă ca un pisoi, *chircit* între plante (treabă deloc uşoară, aş putea să adaug, Puggly dragă, căci afurisitul ăla de molid Douglas al tău nu s-a prea bucurat de prezenţa mea – nu degeaba, am descoperit, se zice că are o armură de „ace").

Între timp, Baburao menţinea sampanul pe aceeaşi direcţie, cu gândul de a declara, dacă era întrebat, că nu făcea decât să treacă pe râu, în drum spre o altă destinaţie. Şi, într-adevăr, cu puţin înainte de a ajunge la pepinieră, am fost interceptaţi. În continuare, un ofiţer l-a chestionat îndelung pe Baburao. Nici nu poţi concepe, Puggly dragă, ce îngrozit eram – şi nu numai că aveam *palpitaţii* de frică, dar mai trebuia şi să sufăr disconfortul cel mai cumplit (căci nesuferitul ăla de arbust al tău de măceşe reuşise cumva să-şi strecoare o frunză în nasul meu – şi nu ştiam ce să mai fac ca să nu izbucnesc într-o serie de strănuturi paroxistice).

Dar, din fericire, pe Baburao nu l-a părăsit nici de data asta prezenţa de spirit: nu înţelegeam, desigur, ce le spunea ofiţerilor, dar suna convingător, şi sampanul nostru a fost lăsat să treacă mai departe, fără a fi percheziţionat.

Baburao a vâslit mai departe, cu aceeaşi viteză, şi tocmai ne apropiam de pepinieră, când am găsit o crăpătură în acoperitoarea

de bambus şi mi-am apropiat ochiul de ea. De-acum, ar fi trebuit să fiu pregătit pentru priveliştea care mă aştepta dar, din păcate, nu eram: ceea ce-am văzut a făcut să-mi îngheţe sângele-n vene. E de ajuns să spun că citadelele fuseseră sparte! Porţile pepinierei, precum şi grădina din spatele lor, erau făcute praf, şi mulţi dintre oamenii domnului Chan stăteau aliniaţi în lungul malului, cu mâinile legate la spate – pândiţi de o soartă la care nici nu cutez a mă gândi.

Domnul Chan şi Ah-med nu se vedeau nicăieri, dar nici eu nu m-am uitat prea atent, căci imaginea acelui cordon de soldaţi mă zăpăcise, trebuie să recunosc, umplându-mi capul cu viziuni oribile: dacă aş fi fost şi eu acolo când sosiseră? Ce s-ar fi întâmplat cu mine?

O, nici nu îndrăznesc să vorbesc despre asta, dragă Puggly – am un gol în stomac; mă tem că dacă stărui prea mult asupra tuturor acestor gânduri îngrozitoare, pantalonii mei se vor transforma în *crêperie*.

Bănuiam de mai multă vreme că domnul Chan – alias Lynchong, alias Ah-Fey – este, să zicem, un om multilateral. Dacă asta nu m-a oprit să-l caut, cauza a fost doar incorigibila mea curiozitate. Nu pot să neg că incitanta poveste a vieţii domnului Chan îmi stârnise interesul: mi se părea peste măsură de *straniu* ca un om să iubească atât florile, cât şi opiul – şi totuşi, acum îmi dau seama că nu există nicio contradicţie, căci nu duc şi unele şi celălalt la un soi de euforie? Nu s-ar putea spune că se leagă indisolubil? Cu siguranţă, fără flori, n-ar putea să existe opiu – şi la ce altceva visează alergătorii-după-dragoni, dacă nu la grădini ale unor delicii nepământene?

Oricum ar fi, Baburao şi cu mine nu puteam decât să ne considerăm deosebit de norocoşi că scăpaserăm ca prin urechile acului. La întoarcere, am hotărât să-ţi trimitem înapoi plantele *imediat,* căci Baburao se îndoieşte că le vom mai putea ţine în viaţă multă vreme – şi ştim cât de preţioase sunt pentru tine şi ce drum lung au străbătut. Aşa că, pentru moment, Puggly dragă, s-ar putea să fie cel mai bine să le plantezi în pepiniera ta de pe insulă, ca să crească şi să se propage în aşteptarea unor vremuri mai priel-

nice. Ştiu că asta va fi o mare dezamăgire pentru tine şi domnul Penrose – dar aveţi totuşi o micuţă consolare, nu-i aşa, că plantele au supravieţuit, pentru a putea fi folosite cu altă ocazie? Încă nu e totul pierdut, Puggly dragă: dacă ai totuşi impresia asta, te implor să mai reflectezi, dacă vrei, la un aforism chinez pe care l-am învăţat de la Jacqua pe vremea când exploram împreună Calea Penelului: „Ca să câştigi, trebuie să cedezi; ca să prinzi, trebuie să dai drumul; ca să învingi, trebuie să pierzi..."

Dar m-am lungit prea mult (după cum vezi, şocurile din dimineaţa asta nu m-au vindecat de năravul meu de *guraliv)*. Semnele de rău augur au continuat să se acumuleze chiar în timpul acestei ore din urmă, pe care am petrecut-o la biroul meu. Ciocăniturile de pe acoperiş au devenit mai zgomotoase – domnul Markwick crede că autorităţile construiesc poduri, ca să facă legătura între fabrici şi clădirile de pe cealaltă parte a Străzii Hongului Treisprezece. Aşa, vor avea acces mai uşor în honguri, şi se vor posta santinele pe fiecare acoperiş, ca să ţină enclava sub supraveghere...

...Iar acum, ridicând privirea de la birou, văd zeci de oameni care ies în goană din honguri. Toţi sunt localnici – măturători, bucătari şi culii care au lucrat ca servitori pentru fanquii. Duc cu ei boccele şi bowle, săltate pe cap, şi fug ca de ciumă...

...Şi acum, bate cineva la uşa mea... Probabil a venit Baburao la hotel, ca să ia scrisoarea asta... nicio vorbă în plus... trebuie să închei aici.

În după-amiaza aceea era neobişnuit de cald, aşa că Neel şi alţi angajaţi stăteau în cea mai răcoroasă încăpere din casă – magazia goală care se învecina cu bucătăria – când unul dintre khidmatgari intră în fugă.

Arré, veniţi să vedeţi ce se întâmplă afară!

Răsturnându-şi paharele cu apă şi şerbet, săriră în picioare şi se repeziră la uşa din faţă. Deschizând-o, dădură peste un torent de muncitori chinezi care străbăteau grăbiţi coridorul acoperit din cealaltă parte a curţii: se îndreptau spre porţile hongului, ducând cu ei saltele şi haine, oale şi tigăi.

Dintre străinii care petreceau cu regularitate sejururi de lungă durată la Canton, Bahram era unul din puţinii care călătoreau cu propriul lor anturaj de servitori. Întrucât era mult mai ieftin să angajeze localnici, majoritatea celorlalţi negustori se bazau pe compradorii lor pentru a le face rost de bucătari, spălători de rufe şi culii – iar aceştia erau cei care se puseseră acum în mişcare, toţi în acelaşi timp. Parcă ar fi primit un avertisment privitor la o erupţie iminentă şi acum dădeau bir cu fugiţii.

Îmbulzindu-se să-şi facă loc în puhoiul de oameni, Neel se pomeni lângă un culi de soiul celor care aduceau provizii în Achha Hong.

– Attay! Pentru ce voi-băieţi mergii chop-chop?

– Yum-Chae avut vorbii – tot China-yan trebuie plecii. Nu-pot stat.

Între timp ajunseseră la porţile Fungtai Hongului: ieşind pe Maidan, Neel văzu alte coloane asemănătoare de culii şi servitori care şiroiau din toate cele treisprezece honguri. Mulţi străini se adunaseră în pâlcuri, ca să privească spectacolul. Neel zări silueta îmbrăcată în şofran a lui pe Babu Nob Kissin stând sub unul dintre catargele pentru steaguri, şi se duse să i se alăture.

Ce se întâmplă, Nob Kissin-babu?

Nu se vede? replică gomustaul. Îi scot de-aici pe toţi băştinaşii. Enclava va fi îngrădită şi izolată de oraş.

Exodul servitorilor nu dură decât o jumătate de oră. La scurt timp după ce se sfârşi, mai multe detaşamente ale comisariatului local intrară pe Maidan. Unii dintre poliţişti se răspândiră în evantai, strigând ordine şi făcând diverse anunţuri. Aproape de îndată, bărbierii începură să-şi strângă umbrarele portabile. Vânzătorii de alimente îşi stinseră focurile, iar oamenii care organizau lupte de greieri pe măsuţe îşi vârâră insectele înapoi în cutii. În timp ce meseriaşii îşi împachetau uneltele, ceilalţi locuitori ai Fanqui-townului – pariorii, zeţarii şi pescarii – erau şi ei strânşi în grupuri şi mânaţi afară.

Între timp, în cealaltă parte a Maidanului, şi râul forfotea de activitate. Mai multe mici flotile de bărci erau aduse în faţa fabricilor; când manevra fu încheiată, se văzu că navele fuseseră aranjate

astfel încât să formeze o baricadă pe trei rânduri: primul şi al doilea constau din barje cu câteva zeci de oameni la bord fiecare; al treilea rând era format din cargouri uşoare legate strâns unul lângă altul, pentru a forma un şir continuu prin care nu putea răzbate nici cea mai mică bărcuţă. Apoi, ca pentru a da şi mai clar de înţeles că nici nu putea fi vorba de vreo scăpare, un detaşament de soldaţi scoaseră din apă toate bărcile aflate în proprietatea străinilor, trăgându-le pe mal.

Vezi, spuse Babu Nob Kissin, vezi cu câtă grijă au plănuit totul? Ca şi cum ar fi vrut să se asigure că n-o să scape nici măcar o broască sau un şoarece.

Neel propuse să facă împreună câţiva paşi, iar Babu Nob Kissin îl însoţi într-o plimbare prin Fanqui-town. Descoperiră rapid că toate căile de acces care făceau legătura cu enclava fuseseră blocate: Uliţa Vierului, Strada Chinei Noi şi Strada Chinei Vechi aveau intrările barate de pichete; nimeni nu putea să treacă fără a prezenta chopul potrivit.

Strada Hongului Treisprezece devenise un fel de tărâm al nimănui: intrările dosnice ale fabricilor fuseseră zidite cu cărămizi de câtva timp, iar acum pe toată lungimea străzii fuseseră postaţi infanterişti cu flinte şi cartuşiere.

Pe la apusul soarelui, peste tot în jurul enclavei fură ridicaţi stâlpi pentru lampioane: când acestea se aprinseră, Maidanul fu scăldat într-o baie de lumină.

În seara aceea, atmosfera din bucătăria Achha Hongului fu posomorâtă – şi, la instrucţiunile Seth-ului, Vico, Mesto şi chokraii de la bucătărie petrecură mult timp compilând un inventar complet al proviziilor din cămară. Se descoperi că aveau destul daal, orez, zahăr, făină şi ulei ca să le ajungă timp de o lună, dar provizia de apă potabilă nu putea acoperi mai mult de două zile.

– Ce credeţi că au de gând? întrebă Viço. Oare vor să ne înfometeze?

Discuţia abia începuse, când la uşa din faţă apăru un şir de culii: fuseseră trimişi de autorităţi ca să distribuie raţii de mâncare. Fungtai Hongul numărul 1 primea, conform alocaţiei, şaizeci de pui vii, două oi, patru gâşte, cincisprezece ciubere cu apă de băut, o

putină de zahăr, pungi cu biscuiți, saci de făină, ulcioare cu ulei și multe altele.

Nu înțeleg, comentă Vico, scărpinându-se în cap. Până la urmă ce vor, să ne flămânzească sau să ne îngrașe?

Afară, activitatea continua fără zăbavă: pe tot parcursul nopții, Maidanul răsună de goarne, gonguri, ordine strigate și exclamații bruște și enervante de *„K'an-ch'o!"* și *„Tseaou-Ch'o!"*, ofițerii mustruluindu-și oamenii să rămână vigilenți. Nimeni nu putu adormi ușor în noaptea aceea. Dimineața, după ce choti-hazri-ul se servi la bucătărie, Neel se duse iar să se uite pe Maidan: transformarea era surprinzătoare la vedere – totul arăta de parcă un loc de carnaval ar fi fost prefăcut peste noapte în teren de paradă. Toți locuitorii obișnuiți plecaseră, și peste tot se vedeau oameni înarmați – cinci sute sau chiar mai mulți – mărșăluind sau stând de strajă sub steagurile și fanioanele unităților din care făceau parte. Schimbările continuară și pe parcursul zilei. Pe la jumătatea dimineții, apăruse un grup de muncitori care ridicaseră un cort în mijlocul Maidanului. Apoi, acesta fu ocupat de un grup de tălmaci, conduși de Bătrânul Tom, care era cel mai vârstnic membru al breslei.

Ăștia ce fac acolo?

Trimis să se intereseze, Neel reveni cu vestea că fuseseră chemați ca să traducă orice întrebări sau plângeri aveau de formulat străinii. Dacă vreun străin avea ceva de spălat, spre exemplu, nu trebuia decât să aducă rufele la cort – tălmacii aveau să ia măsuri pentru ca totul să se rezolve cu bine.

La auzul acestor cuvinte, Seth-ul rămase cu gura căscată.

Ne țin prizonieri și-și fac griji pentru rufele noastre?

Ji, Seth-ji. Au spus că nu vor ca niciun străin să sufere cel mai mic disconfort.

Nu trecu mult și câteva fotolii mari fură scoase și puse la umbră, sub balconul Hongului Britanic. După aceea, câțiva din Co-Hong intrară pe Maidan și se așezară în fotolii – unde rămaseră toată ziua și toată noaptea, stând de veghe cu schimbul. Parcă ar fi fost pedepsiți pentru vina de a nu fi reușit să-i convingă pe partenerii lor străini să-și predea marfa de contrabandă.

Acum, câte unul, câte doi, un mic grup răzleț de călători apărură împleticiți pe Maidan: unii erau marinari europeni, iar alții erau lascari. Veniseră în Fanqui-town cu o zi înainte, primind permisie pe uscat: adormiți prin dughenele de pe Ulița Vierului, abia acum se treziseră la realitatea schimbată a enclavei. Fiind blocați în Fanqui-town, își ofereau serviciile pentru angajare. Cum mulți dintre negustorii enclavei își pierduseră servitorii, această veste iscă o mare agitație în fabrici: comercianți vechi și căliți ieșiră în fugă din honguri, doar pe jumătate îmbrăcați, împiedicându-se unul de altul în timp ce se repezeau spre marinari. Niciunul dintre toți acești mahmuri amărâți nu rămase fără slujbă: în câteva minute, fură târâți spre honguri, ca să slujească la câte un stăpân sau altul.

Pe la jumătatea după-amiezii, când Maidanul se cocea în arșița soarelui, Babu Nob Kissin dădu buzna în Achha Hong, strigând după ajutor:

– Bachao! Urgență! Trebuie implementeze imediat măsuri de salvare!

– Ce s-a întâmplat, Babu Nob Kissin?

– Vaci! Suferă la insolație și eczeme cauzate la soare!

Plecarea angajaților chinezi din enclavă lăsase mica turmă de vite fără îngrijitori, iar acum animalele sufereau îngrozitor în canicula din toiul zilei. Calvarul lor frânsese inima lăptăresei iubitoare de vaci care se ascundea în pieptul lui Babu Nob Kissin: acesta nu-și mai putu găsi odihna până când Neel nu adună o echipă de khidmatgari care să-l ajute să construiască un umbrar improvizat din bambus, deasupra ocolului de vite.

Spre sfârșitul zilei, o nouă miliție își făcu apariția pe Maidan: fusese recrutată aproape în întregime din grupul de oameni care lucraseră ca servitori în fabricile străine. Acum erau înarmați cu sulițe, lănci și toiege, și echipați fercheș în tunici cu cingători roșii. Fiecare dintre ei avea și un scut împletit, iar pe cap câte o tichie conică solidă, inscripționată cu ideograme chinezești mari.

Neel îi recunoscu pe mai mulți dintre ei. Era descumpănit de schimbarea atitudinii lor: în timp ce lucrau ca servitori, fuseseră îmbrăcați jerpelit și se purtaseră slugarnic; acum, gătiți în noile lor uniforme, formau o trupă de oameni mândri.

În seara aceea, la cină, Mesto servi un ospăţ pe bază de pui: *marghi na farcha* fript în aluat, şi o savuroasă *alleti-paleti* făcută din pipote, urmată de o *marghi na mai vahala* cu fâşii subţiri de carne şi crochete prăjite.

Ei, dar e o burra-khana! remarcă Neel. Cu ce ocazie?

Vico dădu din cap:

Seth-ul n-a mai plecat din hong de câteva zile, de când s-a întors atât de grăbit de la domnul Dent. Mesto a făcut câteva din felurile lui parsi favorite, în speranţa de a-i mai alunga proasta dispoziţie.

A doua zi dimineaţa, secretarul personal al Căpitanului Elliott adu-se la Achha Hong o notă adresată lui Bahram. Era o chemare la Consulat, pentru o întâlnire urgentă. Nu putea fi ignorată, aşa că Bahram îşi schimbă repede îmbrăcămintea şi porni spre ieşirea din hong.

Deşi nu mai ieşise din casă în ultimele câteva zile, Bahram observase de la fereastră activitatea de pe Maidan şi ştia la ce să se aştepte – şi totuşi, odată ajuns la parter, îşi dădu seama că at-mosfera de-afară se schimbase şi mai mult decât crezuse el. Nicio clipă nu-şi imaginase că avea să găsească un Fanqui-town golit de năsturari şi colportori. La fel ca mulţi alţi străini, întotdeauna îi con-siderase o pacoste pe vânzătorii mărunţi ai enclavei şi adesea îşi dorise să scape de ei – fără a-i trece prin minte că absenţa lor avea să răpească atât de mult din spiritul Maidanului.

Era adevărat, desigur, că mersul pe Maidan se dovedise un adevărat calvar pe vremea când uliţele roiau de coate-goale şi papugii – dar acum, sub privirile încruntate ale gărzilor, era incom-parabil mai neplăcut. Cu atât mai rău, Bahram îi cunoştea din vedere pe mulţi dintre paznicii care patrulau acum prin enclavă, cu suliţe şi ciomege în mâini. Unul, de exemplu, fusese steward la Club: Bahram simţi o neplăcere stranie când se simţi privit insis-tent, ca şi cum ar fi fost vreun puşcăriaş evadat, de către un om care doar cu câteva zile înainte apărea lângă cotul lui cu o farfurie de raţă friptă. Într-un fel, aceasta era partea cea mai neliniştitoare: dădea senzaţia că mecanismele ascunse ale economiei Cantonului

fuseseră dintr-odată dezgolite în văzul tuturor; până şi cei mai de jos servitori şi vânzători – oameni care, în trecut, se dădeau peste cap ca să-i mulţumească pe fanquii – acum păreau să-i măsoare din ochi şi să-i judece.

Nicăieri nu era cordonul de securitate mai strâns decât în jurul Fabricii Britanice: de când Dent intrase în Consulat, toată incinta era ţinută sub o supraveghere atentă, pentru a-i împiedica evadarea. Şi negustorii din Co-Hong se postaseră acolo, ca pentru a-i face de ruşine pe foştii lor parteneri şi a-i convinge să le cedeze bunurile. Ca să ajungă la intrare, Bahram fu nevoit să păşească pe lângă fotoliile lor; se salutară dând ţeapăn din cap, cu chipuri pasive, lipsite de orice zâmbet sau expresie.

Intrând în Fabrica Britanică, Bahram fu întâmpinat de un detaşament de sepoy: îl ştiau, şi unul dintre ei îl duse la bibliotecă, unde urma să se ţină întâlnirea. Era o sală mare şi elegantă, cu pereţii acoperiţi de etajere înalte, pline cu cărţi legate în piele. În capătul opus, sub o oglindă cu ramă aurită, se afla un şemineu cu o consolă deasupra. Când intră Bahram, încăperea era deja plină: uitându-se în jur, văzu că veniseră toţi membrii Comitetului, şi mulţi alţii pe lângă aceştia.

Căpitanul Elliott stătea cu spatele spre consolă şi cu faţa la cei adunaţi: era îmbrăcat în uniformă navală completă, arborând un aspect marţial impozant, cu spada la centură. Îl cunoştea pe Bahram din vedere şi, în timp ce acesta se aşeza pe un scaun din spate, se salutară de la distanţă.

Apoi, vârful spadei căpitanului se lovi zgomotos de şemineu, ca pentru a impune să se facă ordine. Ţinându-se drept şi ţeapăn, Elliott spuse:

– Domnilor, v-am invitat azi aici ca să fiţi informaţi despre încercările mele de a negocia cu Comisarul Lin. Acum două zile, am adresat o scrisoare autorităţilor provinciei, cerând să vi se elibereze tuturor permise de călătorie. Am mai declarat şi că, dacă nu se face acest lucru, voi fi nevoit ca, împotriva voinţei mele, să trag concluzia că oamenii şi corăbiile din ţara mea au fost sechestraţi, urmând să acţionez în consecinţă. Am mai remarcat că pacea dintre cele două ţări ale noastre a fost pusă într-un pericol iminent de

către procedurile amenințătoare ale autorităților din Canton. În același timp, i-am asigurat și că dorința mea este să păstrez pacea. Scrisoarea mea i-a fost transmisă imediat Înaltului Comisar Lin. Acum mă aflu în posesia răspunsului său.

Aceste cuvinte iscară o rumoare plină de surprindere, căci toți cei prezenți știau că autoritățile provinciei refuzaseră multă vreme să comunice direct cu reprezentantul britanic. Mai mulți oameni întrebară dacă Înaltul Comisar îi adresase scrisoarea Căpitanului Elliott personal, schimbându-și astfel atitudinea dinainte. Căpitanul clătină din cap și spuse că răspunsul îi fusese comunicat indirect, de către niște funcționari inferiori, într-o scrisoare care cita pe larg cuvintele comisarului.

– M-am gândit, continuă el, că se cuvine să auziți direct de la mine ce are de spus Comisarul Lin. Prin urmare, i-am cerut traducătorului meu, domnul Robert Morrison, să aleagă câteva pasaje. S-a conformat, și vi le va citi cu voce tare.

Părăsind locul de lângă consolă, căpitanul se duse să se așeze, în timp ce translatorul se ridică în fața celor prezenți. Era un bărbat solid, cu expresie sobră, de aproape treizeci de ani: fiu al unui faimos misionar, își petrecuse cea mai mare parte a vieții în China și era considerat o autoritate în limba și cultura țării.

Acum, scoțând câteva foi de hârtie, domnul Morrison le netezi cu dosul palmei.

– Domnilor, acestea sunt propriile cuvinte ale Comisarului Lin; am încercat să le redau cât de fidel mi-a stat în putere: "Eu, Înaltul Comisar Lin, consider că străinii, în relațiile lor comerciale cu această țară, s-au bucurat mult timp de avantaje cât se poate de mulțumitoare. Cu toate acestea, ei au adus opiu pe aceste meleaguri – acea otravă care se răspândește cu viteză, astfel având de câștigat de pe urma vătămării altora. Ca Înalt Comisar, am emis un edict prin care promiteam să nu stărui asupra trecutului, cerând doar ca opiul aflat deja aici să fie predat în totalitate și ca toate transporturile viitoare să fie împiedicate efectiv. S-au acordat trei zile, la sfârșitul cărora să mi se dea un răspuns, dar n-am primit niciunul. În calitatea mea de Înalt Comisar, am apreciat că opiul adus de Dent e în cantități foarte mari și l-am convocat ca să-l exa-

minez. Şi el a tergiversat vreme de trei zile, refuzând să se supună ordinului. În consecinţă, s-a plasat un embargo temporar pe comerţ, iar emiterea permiselor de călătorie pentru deplasările la Macao a fost suspendată. Citind scrisoarea Superintendentului Britanic, nu văd nicio recunoaştere a acestor circumstanţe, ci numai o cerere de permise. Aş întreba: cum să se poată acorda permise, atâta vreme cât ordinele mele rămân fără răspuns, şi convocările, neonorate? Elliott a venit pe teritoriul Celestei Curţi ca Superintendent Britanic. Dar ţara lui, în timp ce interzice ea însăşi folosirea opiului, a permis totuşi seducerea şi ademenirea poporului chinez. Corăbiile de transport stau de mult timp ancorate pe apele din Kwangtung, şi totuşi Elliott n-a putut să le expedieze. Aş întreba, aşadar, peste ce anume este Elliott superintendent?"

În timp ce lectura continua, Bahram avu impresia ciudată că nu pe translator îl asculta, ci un alt glas, care luase în stăpânire gura şi buzele tânărului – un glas care era în acelaşi timp profund rezonabil şi absolut implacabil. Pe Bahram îl uimea acest lucru: cum era posibil ca vocea acelui personaj îndepărtat şi de neatins, acel Lin Tse-hsü, să fi dobândit controlul asupra tânărului englez? Se putea oare ca unii oameni să aibă o forţă de caracter atât de mare încât îşi puteau întipări personalitatea în cuvintele lor, astfel ca oriunde sau oricând ar fi fost citite, şi indiferent în ce limbă, intonaţiile lor distinctive să fie auzite pentru totdeauna?

Cine era acel om, acel Lin Tse-hsü? Ce anume îi dădea puterea aceea stranie, acea autoritate, acea certitudine neclintită?

– „Trebuie acum doar să-i atribui lui Elliott responsabilitatea de a rezolva rapid şi sigur aceste probleme: predarea opiului şi oferirea legămintelor, în conformitate cu ordinele mele. Dacă poate să ia opiul care se găseşte la bordul corăbiilor, pentru a-l preda de îndată, va fi de datoria mea să-l încurajez. Dacă are ceva de spus, şi nu contravine raţiunii, să se pronunţe clar. Dar dacă vorbeşte neconform cu raţiunea şi-şi imaginează că, în tenebrele nopţii, o să se sustragă împreună cu oamenii lui, aceasta va arăta convingerea din sufletul lui că nu poate apărea în faţa altor oameni. Va reuşi să scape de plasa vastă şi întinsă a cerului?"

Aici, domnul Morrison lăsă hârtiile jos, oarecum stânjenit.

– Să mai continuu, Căpitane Elliott?

Căpitanul Elliott se înroşise puţin în obraji, dar răspunse dând din cap:

– Da, continuă, te rog.

– „Este necesar să i se explice lui Elliott că trebuie să se teamă de crime şi să-şi stabilească scopul de a se căi şi achita; să dea porunci limpezi tuturor străinilor să se supună ordinelor, cerându-le să predea rapid tot opiul care se află la bordul corăbiilor lor. De aici încolo, toţi străinii vor desfăşura un comerţ legitim, bucurându-se de câştigurile inepuizabile ale acestuia. Dacă, însă, asumând o falsă aparenţă de neştiinţă, Elliott va atrage deliberat necazul asupra lui, consecinţele nefaste vor fi propria lui operă, şi după aceea unde-şi va găsi locul pentru ispăşire?"

Bahram închisese ochii – iar acum, deschizându-i, se bucură să vadă că traducătorul terminase de citit şi se întorcea la locul lui.

Căpitanul Elliott se duse din nou lângă consolă.

– Ei bine, domnilor, începu el, în stilul său sec şi lipsit de orice emfază, Comisarul Lin şi-a spus cuvântul. Nu mai poate încăpea nicio îndoială că intenţionează să folosească toate mijloacele posibile pentru a ne forţa să abandonăm opiul care este în prezent depozitat pe vasele noastre. Ştie foarte bine că i-ar fi imposibil să ne captureze încărcăturile făcând uz de forţă – navelor dumneavoastră nu le-ar fi deloc greu să respingă un asalt al forţelor lui navale. Prin urmare, are de gând să ne ţină ostatici aici până când opiul va fi predat. Şi adevărul este că nu avem ce face. Se vede clar că orice scăpare este imposibilă: suntem înconjuraţi din toate părţile şi ţinuţi sub supraveghere constantă; navele noastre au fost trase pe uscat şi n-am putea să le folosim nici dacă am vrea să plecăm pe râu, cu forţa. O încercare eşuată n-ar face decât să ne lezeze şi să ne umilească. Şi nu ne putem gândi nici să folosim forţa, în acest moment: nu avem nave de război la dispoziţie, şi nici trupe. Ca să adunăm o forţă expediţionară convenabilă, am avea nevoie de câteva luni. Şi chiar dacă am avea puterea necesară, nici nu ne putem gândi la un atac asupra Cantonului în această perioadă, pentru că ne-ar pune tuturor viaţa în pericol. E clar că nu este posibil

niciun asalt, până nu vom fi evacuați din oraș, iar realizarea acestui lucru într-un mod care să garanteze siguranța tuturor supușilor Maiestății Sale este acum principala mea preocupare. Nu mai e nevoie să adaug că în acest moment este cât se poate de clar că nu vom fi lăsați să plecăm până nu se satisfac pretențiile comisarului.

Căpitanul Elliott trase adânc aer în piept și-și trecu un deget peste mustață, nervos.

– Prin urmare, domnilor, mă tem că am ajuns la o concluzie de neevitat: va trebui să predați tot opiul care este în prezent depozitat pe navele dumneavoastră.

Se lăsă o liniște mormântală, după care multe voci începură să vorbească, toate în același timp.

– Ăsta-i jaf, domnule, jaf curat. Nu putem tolera așa ceva!

– Sunteți conștient, Căpitane Elliott, că vorbiți despre bunuri în valoare de milioane de dolari?

– Ba mai mult, nici măcar nu ne aparțin. Ne cereți să furăm de la investitorii noștri!

Căpitanul Elliott lăsă larma din jur să continue preț de câteva minute. Când interveni, folosi un ton împăciuitor:

– Domnilor, nu contrazic niciun moment adevărul argumentelor dumneavoastră: nu despre asta e vorba aici. Se pune problema doar de a ne asigura eliberarea. Comisarul și-a întins capcana, și suntem prinși în ea; avem o singură cale de scăpare din ghearele lui, și anume, predând opiul; altă soluție nu există.

Aceste cuvinte nu făcură decât să sporească vacarmul.

– Nicio altă soluție? Pentru supușii celei mai puternice națiuni din lume?

– Dar, domnule, dumneata ne faci uniforma de rușine!

– Ce suntem noi, broaște, să ne dăm bătuți la primul semn de primejdie?

Cu o grimasă de resemnare, Căpitanul Elliott se uită la domnul Slade, care se ridică imediat în picioare. Hărmălaia continuă în timp ce se îndrepta spre șemineu, cu bastonul în mână.

Odată ajuns acolo, domnul Slade dădu drumul unui muget:

– Domnilor! Domnilor, cum bine știți, nimeni nu vă înțelege mai bine decât mine. Dar aceasta este o situație în care n-ar strica

să ne amintim cuvintele: *fallaces sunt rerum species*. Trebuie să-i dăm atenţie nemuritorului Seneca – să privim dincolo de aparenţe.

Bahram începea să înţeleagă că Elliott era un om mult mai inteligent decât crezuse: ştiind că deţinea o autoritate prea slabă în Fanqui-town, era clar că făcuse efortul de a recruta câteva voci influente ca să vorbească în sprijinul lui.

– Un moment de gândire vă va ajuta să înţelegeţi, domnilor, continuă Slade, că prin confiscarea proprietăţilor noastre sub ameninţări, Comisarul ne face un mare serviciu. Căci, prin aceasta, îi oferă Lordului Palmerston exact lucrul de care are nevoie ca să declare război: un *casus belli*.

La asta protestele începură să slăbească şi în bibliotecă se lăsă liniştea.

– Am analizat situaţia, continuă domnul Slade, şi chiar şi cea mai sumară cercetare dezvăluie câteva cazuri în care capturarea de proprietăţi aparţinând unor supuşi britanici a furnizat temeiul unei declaraţii de război. S-a întâmplat după masacrul din Amboyna, în 1622, când olandezii au confiscat proprietăţile rezidenţilor englezi de pe acea insulă şi i-au supus unor torturi de nedescris. Ulterior, s-au obţinut daune uriaşe. De asemenea, guvernul Spaniei a fost şi el forţat să-i despăgubească pe supuşii britanici pentru confiscarea unor proprietăţi, cu cel puţin o ocazie. Dar permiteţi-mi să subliniez: citez aceste exemple numai ca precedente, fiindcă istoria comerţului nu consemnează niciun caz de jaf atât de amplu ca acesta pe care-l are acum în vedere Comisarul Lin – ba mai mult, sub pretextul ostentativ al moralităţii!

– Dar, domnule Slade! interveni Charles King, care se ridicase în picioare. Aţi omis să menţionaţi o diferenţă crucială între aceste precedente şi situaţia de faţă – şi anume, că proprietatea respectivă constă în *mărfuri de contrabandă*. Prohibiţia legislaţiei chineze contra opiului e în vigoare de aproape patruzeci de ani, iar existenţa ei, precum şi creşterea constantă a severităţii, le sunt bine cunoscute tuturor. Mai e nevoie să vă amintesc, drept comparaţie, că legea britanică proclamă că orice persoană ce tăinuieşte bunuri interzise va plăti de trei ori valoarea acestora? Sau să mai adaug că aceeaşi lege britanică declară şi că orice persoană care

este găsită vinovată de delictul de contrabandă va fi pedepsită cu moartea?

– Şi e nevoie să-ţi amintesc şi *eu* dumitale, domnule King, replică domnul Slade, că aici nu suntem în Anglia, ci în China? Aici nu se aplică nimic comparabil, măcar pe departe, cu procesele legale britanice: nu s-au desfăşurat niciun fel de proceduri, nici arestări nu s-au operat.

– Aha, deci asta e obiecţia dumitale? i-o întoarse domnul King. Fiindcă, în loc de a-i aresta pe contrabandişti şi a confisca prin forţa armelor mărfurile interzise, Comisarul Lin n-a făcut decât să ceară, după avertismente repetate, predarea acestora? Fiindcă i-a tratat pe proprietari nu ca pe nişte infractori individuali, ci ca pe o comunitate aflată în insubordonare deschisă faţă de un guvern legitim? Ai face bine să reţii, domnule, că sistemul responsabilităţii colective stă chiar la baza proceselor legale chinezeşti.

Chipul domnului Slade se înroşise, iar glasul i se ridică din nou, până ce începu să urle:

– Te faci de râs, domnule! tună el, comparând legile englezeşti cu toanele unor despoţi! Dacă dumneata, ca american, doreşti să te supui tiraniei Manchu, te priveşte. Dar nu le poţi pretinde unor oameni liberi ca noi să i se alăture, acceptând elucubraţiile cârmuirii aberante a celeştilor.

– Numai că...

Însă domnul King nu mai apucă să vorbească, vocea fiindu-i acoperită de haosul care izbucnise în bibliotecă.

– ...Ai vorbit destul, domnule...

– ...Nici n-ai ce căuta aici...

– ...Yankeu ipocrit şi flecar...

Domnul King aruncă o privire prin încăpere, după care, împingându-şi scaunul înapoi, ieşi tăcut pe uşă.

– ...Călătorie sprâncenată...!

– ...Lasă-ţi coadă, domnule, o să-ţi şadă bine...

După ce se restabili tăcerea, domnul Dent se ridică în picioare şi se duse să se alăture Căpitanului Elliott şi domnului Slade, lângă şemineu.

Întorcându-se cu faţa spre ceilalţi, spuse:

– Sunt întru totul de acord cu domnul Slade aici de față: pretențiile Comisarului Lin echivalează cu un act de jefuire sfruntată. Dar, așa cum a arătat el, în tot răul e și un bine: dacă acest comisar insistă pe același drum, îi vom prezenta Maiestății Sale o excelentă ocazie de a răzbuna umilințele cărora le-am fost supuși și, în același timp, vom pune pe baze mai solide relațiile noastre comerciale cu China. Ceea ce n-au reușit ani și ani de negocieri eșuate se va rezolva rapid, cu câteva focuri de armă și o mică forță expediționară.

Domnul Slade, nedorind să se lase mai prejos, bătu iar cu bastonul în podea:

– Dați-mi voie să vă reamintesc, domnilor, ceea ce a spus Regele William al IV-lea când și-a trimis solii în coloniile din Canada: „Țineți minte, Canadele nu trebuie să fie pierdute!" E inutil să mai adaug ce enormă importanță economică prezintă pentru Britania comerțul cu China – incomparabil mai mare decât Canadele. Aduce un venit anual de cinci milioane de lire sterline și implică cele mai vitale interese ale preocupărilor comerciale, manufacturiere, maritime și navale ale Regatului Unit. Afectează, într-o măsură eminentă, veniturile teritoriale ale imperiului nostru indian. Nu trebuie să le pierdem din cauza unor șovăieli imbecile în a face față actualelor dificultăți.

Acum, văzând că valul se întorcea în favoarea lui, Căpitanul Elliott își îngădui un zâmbet:

– Nu le vom pierde, domnilor, de acest lucru pot să vă asigur.

Domnul Dent dădu din cap:

– Dacă ajungem să scoatem armele, cum cu siguranță se va întâmpla, nimeni care e familiarizat cât de cât cu sistemele de apărare ale Chinei nu se poate îndoi că forțele noastre vor învinge. Nu poate încăpea vreo îndoială nici asupra faptului că, odată ce va fi stabilit deznodământul, guvernul britanic se va asigura că suntem despăgubiți pentru pierderile noastre, în condiții cât mai avantajoase pentru noi.

Apoi, împreunându-și vârfurile degetelor, Dent se uită la cei din jur.

– Toți cei de-aici suntem oameni de afaceri, așa că nu mai e nevoie să vă explic ce înseamnă acest lucru. Într-un cuvânt, nu-i vom preda încărcăturile noastre Comisarului Lin.

Făcu o pauză, pentru a le zâmbi ascultătorilor.

– Nu, îi vom acorda un împrumut – unul care va fi recuperat cu o dobândă ce va servi atât ca pedeapsă pentru aroganța lui, cât și ca recompensă a răbdării noastre.

Privind în jurul lui, în bibliotecă, Bahram văzu că multe capete se înclinau a încuviințare. Își dădu seama dintr-odată că era singurul pe care noua întorsătură a evenimentelor îl împingea la dezastru. Îngrijorarea îi crescu și mai mult când nu auzi niciun glas ridicându-se să protesteze, nici chiar după ce Căpitanul Elliott se ridică în picioare ca să spună:

– Înțeleg că alte obiecții nu mai există?

Lui Bahram nu-i plăcuse niciodată să vorbească în public, și mai ales în limba engleză, dar nu-și putu înăbuși strigătul care-i țâșni acum din piept:

– Ba da, domnule Căpitan Elliott! Eu obiectez!

Chipul Căpitanului Elliott se înăspri, în timp ce se întorcea în direcția lui.

– Mă scuzați? întrebă el, cu o sprânceană înălțată.

– Nu puteți ceda, Căpitane Elliott! strigă Bahram. Vă rog – trebuie să rezistați. Doar trebuie să vă dați seama, nu? Dacă cedați acum, acest om va învinge – acest comisar. Va învinge fără să se atingă nici măcar de-un fir de păr din capetele noastre, fără să pună mâna pe o singură armă. Va învinge doar scriind aceste lucruri... continuă el, arătând spre hârtiile din mâinile traducătorului, va învinge scriind aceste... cum le ziceți? Hookumuri? Chittiuri? Scrisori?

Chipul Căpitanului Elliott se încreți într-un zâmbet – lucru atât de rar pentru el.

– Vă pot asigura, domnule Moddie, că victoria Comisarului va fi de scurtă durată. Ca ofițer naval, pot să vă spun că bătăliile nu sunt câștigate de scribi.

– Și totuși, a învins, nu-i așa? insistă Bahram. Cel puțin lupta asta a câștigat-o, nu?

Nu-şi găsea alte cuvinte pentru a-şi exprima dezolarea, sentimentul că a fost trădat. Nu suporta să-l mai privească pe Căpitanul Elliott în faţă: cum îşi putuse vreodată imagina că acel om ar fi depus cel mai mic efort pentru binele lui?

Domnul Burnham se răsuci în scaun, cu un zâmbet larg, pentru a interveni:

– Dar, domnule Moddie, chiar nu înţelegi? Victoria comisarului – dacă o putem numi aşa – va fi pur iluzorie. Vom primi înapoi tot ce-i dăm, şi chiar mai mult decât atât. Pe investitorii noştri îi aşteaptă profituri frumoase. Nu trebuie decât să avem puţină răbdare.

– Tocmai asta e, replică Bahram. Câtă răbdare să avem?

Căpitanul Elliott îşi scărpină bărbia.

– Vreo doi ani, poate... Eventual, trei.

– Doi sau trei ani!

Bahram îşi aminti de scrisorile furioase care se adunaseră în biroul lui; încercă să se gândească la un mod de a le explica investitorilor noile circumstanţe; se gândi la reacţiile cumnaţilor lui, când vestea urma să ajungă şi la ei; aproape că-i putea auzi triumfând, în stilul lor discret; îşi imagina ce-aveau să-i spună lui Shireenbai: „Noi te-am prevenit; e un speculator, nu trebuia să-l laşi să-ţi toace moştenirea.."

– Cu siguranţă, investitorii dumitale vor aştepta, domnule Moddie, nu-i aşa? insistă Burnham. La urma urmei, nu e decât o mică problemă de timp.

Timp!

Acum, toţi cei de faţă întorseseră capetele în direcţia lui Bahram. Acesta era prea mândru ca să le spună că timpul era singurul lucru de care nu dispunea; că o amânare de doi ani l-ar fi doborât cu certitudine; că, pentru el, rezultatele trădării Căpitanului Elliott ar fi fost ruina, falimentul şi închisoarea datornicilor.

Nimic din toate aceste lucruri nu putea fi spus – nu acolo, nu atunci. Cumva, Bahram reuşi să schiţeze un zâmbet.

– Da, răspunse el. Desigur. Investitorii mei vor aştepta.

Capetele se aplecară a încuviinţare şi se întoarseră de la el. Odată scăpat de privirile acelea care păreau să îi scormonească în

suflet, Bahram încercă să stea cât mai liniştit, dar îi fu imposibil – membrele nu voiau să-l asculte. Adunându-şi poalele agarkhalei, se strecură fără zgomot afară din bibliotecă. Cu capul plecat, porni orbeşte pe coridoarele Consulatului şi ieşi din clădire. Trecu printre negustorii din Co-Hong fără a-i învrednici cu vreo privire şi ajunsese deja pe la jumătatea Maidanului, când auzi în spatele său glasul lui Zadig:

Bahram-bhai! Bahram-bhai!

Se opri.

Da, Zadig Bey?

Bahram-bhai, spuse Zadig, cu sufletul la gură. Este adevărat? Căpitanul Elliott le-a cerut tuturor să-şi predea opiul?

Da.

Şi au fost de acord?

Da, o vor face.

Şi dumneata ce-ai să faci, Bahram-bhai?

Ce pot să fac, Zadig Bey? făcu el, şi ochii i se umplură de lacrimi, pe care şi le şterse. O să-mi predau încărcătura, la fel ca toţi ceilalţi.

Zadig îl prinse de braţ şi porniră împreună spre râu.

Nu e vorba decât de nişte bani, Bahram-bhai. În curând îţi vei recupera pierderile.

Banii sunt ultima mea grijă, Zadig Bey.

Atunci, ce e?

Bahram nu putea vorbi; fu nevoit să se oprească, înghiţindu-şi un suspin.

Zadig Bey, spuse el în şoaptă, i-am dat sufletul meu lui Ahriman... şi totul, pentru nimic. Pentru nimic.

– Ah Neel! Ah Neel!

Neel tocmai traversa Maidanul, când Tânărul Tom îl strigă din cortul tălmacilor:

– Ah Neel, am mesaj pentru dumneata, de la Compton. Zice mâine vii Strada Chinei Vechi, la amiaz. Întâlniţi acolo.

– La baricadă?

– Da, la baricada.

– Bine.

A doua zi, la ora stabilită, Neel porni într-acolo.

Baricada din capătul opus al străzii era o construcție impresionantă, și arăta cu atât mai redutabilă cu cât strada era acum pustie și toate magazinele închise. Era clădită din bețe de bambus ascuțite la capete, iar soldații desfășurați în jurul ei erau înarmați cu flinte și iatagane.

Pașii lui Neel încetiniră involuntar, în timp ce mergea spre pichet: de cealaltă parte, pe Strada Hongului Treisprezece, se adunase o mare mulțime de gură-cască. Spectatorii stăteau strânși unii în alții, iar Neel nu l-ar fi zărit pe Compton dacă acesta nu-i făcea cu mâna:

– Hei! Neel! Ah Neel! Aici!

Compton ținea în mână un chop de lemn, cu un șir de ideograme pictate pe el. Când acesta îi fu arătat ofițerului de gardă, baricada se deschise, iar Neel primi permisiunea să treacă.

După ce ajunse dincolo, Neel întrebă:

– Ce-i asta, Compton? Cum de am fost lăsat să trec?

– Ceva important. Gam vei vedea.

Intrară în tipografie, iar Compton deschise un dulăpior încuiat. Scoțând o coală de hârtie, i-o întinse lui Neel:

– Poftim, Ah Neel; uită-te la asta.

Era o listă de optsprezece nume, fiecare cu câte un număr alături, dar lângă ele cineva făcuse și câteva adnotări în limba engleză. Dintr-o ochire, Neel înțelese că erau numele principalilor negustori străini din Canton.

– Ce reprezintă numerele, Compton?

– Asta ce mult opiu zic ei au pe corăbii lor. Crezi e adevărat, mm?

Primul nume era al lui Lancelot Dent; stocul declarat de el era pe departe cel mai mare, însumând peste șase mii de lăzi. Al doilea nume era al lui Bahram și avea scris alături numărul de două mii șase sute șaptezeci de lăzi.

Văzând că Neel ezita, Compton continuă:

– Cheng-mahn, Ah Neel, trebuie fii cinstit. Este asta tot opiu ce are pe corabia lui?

– Pot doar să deduc, răspunse Neel, căci nu cunosc detaliile. Dar bănuiesc că cifra e corectă. L-am auzit pe vistiernicul nostru spunând odată că Seth-ul a pierdut cu puțin peste o zecime din încărcătură, în timpul furtunii. Altă dată a menționat că se pierduseră peste trei sute de lăzi. Deci, dacă faci un calcul, numărul ar corespunde.

Compton dădu din cap:

– Este pierderea mare pentru el – aproape un milion taeli de argint, cha-mh-do.

– Serios? exclamă Neel. Chiar atât de mult?

– Hai-bo! Mare pierderea, bătu Compton cu degetul în foaia de hârtie. Şi ceilalți? Wa me ji – altcineva?

Numai unul singur dintre celelalte nume prezente pe listă îl interesa pe Neel: B. Burnham. Numărul scris alături era relativ mic: o mie.

Neel zâmbi, triumfător: aici, cel puțin, găsea o ocazie de a se răzbuna pentru tot ceea ce suferise din cauza domnului Burnham.

– Numărul ăsta e greşit, spuse el.

– Dim-gaai? Cum ştii asta, Ah Neel?

– Contabilul domnului Burnham mi-e prieten. Mi-a spus că stocul lui Burnham de anul ăsta e chiar mai mare decât al lui Seth Bahramji.

– Serios?

– Da, sunt sigur.

– Dak! Voi face la Comisar să ştie.

Pe măsură ce treceau zilele, lui Bahram îi era tot mai greu să adoarmă. Oricât de grijuliu ar fi închis khidmatgarii ferestrele, luminile puternice de pe Maidan reuşeau cumva să se infiltreze, umplându-i dormitorul de umbre. Când patrulau, soldații şi gardienii tropăiau pe lângă Fungtai Hong, aruncându-şi reflexiile fantomatice pe tavan şi pereți. Şi glasurile lor erau imposibil de acoperit: chiar şi cu ferestrele închise, ecourile ordinelor şi ale strigătelor lor reverberau în odaie.

La fiecare câteva ore, Bahram se trezea în tărăboiul gongurilor şi al talgerelor, şi stătea nemişcat, privind siluetele stranii şi

ascultând glasurile. Uneori, sunetele păreau să vină de foarte aproape: auzea paşi pe coridoare şi şuşoteli în jurul patului său: erau momente când de-abia se abţinea să nu întindă mâna spre cordonul clopotului. Dar acum Vico era plecat – se dusese la *Anahita* ca să aranjeze transferul încărcăturii la Bogue, unde fusese amenajat depozitul pentru strângerea opiului – şi în afară de el nu mai era nimeni cu care ar fi putut sta de vorbă.

Nici chiar laudanumul nu-l mai ajuta – dacă nu cumva chiar făcea ca sunetele să pară şi mai puternice, iar visele să pară şi mai adevărate.

Într-o noapte, după o doză copioasă, visă că venise Chi-mei în Achha Hong să-l vadă. Îl ameninţase adesea cu acest lucru: se întâmpla tot timpul, spunea ea, fetele-cu-flori erau mereu strecurate clandestin în fabrici. Se îmbrăcau în robe bărbăteşti, îşi împleteau părul, şi nimeni nu-şi dădea seama.

În visul lui Bahram, era o zi ca oricare alta în Fanqui-town: el se îmbrăca să meargă la Club, când Vico intră în camera lui.

Patrão un domn chinez a venit să vă vadă. Un anume Li Sin-saang.

Cine e? Îl cunosc?

Nu ştiu, patrão. Nu cred că a mai fost pe-aici. Dar a spus că e ceva important.

Bine, atunci, poftește-l în daftar.

La ora aceea, desigur, daftarul era gol: munshiul se afla jos, în cămăruţa lui, iar khidmatgarii terminaseră de făcut curăţenie. Bahram se duse la unul dintre fotoliile mari şi se aşeză. Nu trecu mult timp şi uşa se deschise, lăsând să intre în încăpere o persoană scundă şi zveltă, cu robă cadrilată şi tichie rotundă.

Lumina din daftar nu era destul de puternică pentru a-i dezvălui chipul, aşa că Bahram n-o recunoscu imediat. Cu o plecăciune formală, o salută:

– Chin-chin, Li Sin-saang.

Femeia nu spuse nimic, până când se asigură că Vico părăsise odaia. Apoi, izbucni în hohote de râs.

– Domnu Barry prea multii prostuţ!

Bahram rămase ca trăsnit.

– Chi-mei? Pentru ce venit aici-loc? Chi-mei făcut lucru prea multii rău.

Chi-mei nu-i dădu nicio atenție: luând o lampă, porni prin daftar, examinând obiectele care se adunaseră acolo. Din expresia ei reieșea clar că nu multe din ele îi făceau o părere prea bună.

– Totuu aste lucru. Pentru-ce domnu Barry pusee aci?

Familiaritatea tonului era mângâietoare: îi vorbea des așa, într-un registru care era în același timp bătăios și îngăduitor, ca și cum ar fi încercat să corijeze un copil.

Bahram râse.

Singurul obiect care păru să-i placă era biroul, cu numeroasele sale sertare încuiate. Îl privi pe toate părțile, cu grijă, apoi bătu cu degetul într-unul din sertare.

– Ce lucru ai nuntru?

Bahram scoase un inel de chei și deschise sertarul. Înăuntru se afla o casetă mare, lăcuită.

– Cutia aia Chi-mei dat domnu Barry, nu?

– Da, Chi-mei dat lucru-cela.

– Pentru-ce domnu Barry ținii aci? Nu placii?

– Placii. Placii.

Femeii îi pieri interesul pentru birou și se uită iar prin încăpere.

– Ce-loc domnu Barry dormii? întrebă ea. Aici pat nu are.

– Dormitor dormii, răspunse Bahram, arătând involuntar în direcția respectivă. Dar Chi-mei nu-poa mergii.

Fără să-i ia în seamă cuvintele, Chi-mei deschise ușa și porni pe culoar.

Bahram o urmă până în dormitor, protestând zadarnic. Femeia nu-i dădea nicio atenție: la vederea patului, cu cuvertura lui de mătase, se culcă și-și desfăcu încheietorile robei. La vederea sânilor ei, ieșind încet de sub haine, Bahram se simți ca hipnotizat. Se culcă și el alături de ea, dar când întinse mâna să o atingă, Chi-mei se răzgândi.

– Pat de domnu Barry nu bun. Mai mult bine mers barca. Hai acu, domnu Barry. Mergem barca. Vino la fluv. Ha-loy!

– De ce? Chi-mei aici acum. Mai mult bine stăm.

– Nu, insistă ea. Vremea de mers fluv acu. Vino, domnu Barry. Aici nu bine.

Îl tenta amarnic s-o urmeze, dar ceva îl ţinu pe loc.

– Nu. Nu timp acum. Nu-po mers.

Şi întinse mâna spre a ei.

– Stai aici, Chi-mei; stai cu domnu Barry.

Nu primi niciun răspuns şi, când se uită spre fereastră, văzu că femeia dispăruse: obloanele erau deschise, iar perdelele fluturau uşor în vânt.

Se trezi lac de năduşeală şi constată că, într-adevăr, fereastra se deschisese. Se dădu jos din pat şi o închise repede la loc.

Tremura tot; i-ar fi fost imposibil să se culce din nou, în starea în care se afla. Aprinse o lumânare, îşi găsi inelul cu chei şi descuie sertarul: într-adevăr, caseta de lac pe care i-o dăruise Chi-mei se afla acolo, acoperită cu praf. O luă în mâini şi o şterse, înainte să-i ridice capacul. Înăuntru se găsea o pipă de fildeş cu încrustaţii fine, un ac metalic şi o cutiuţă octogonală, făcută tot din fildeş. Cutiuţa era goală, dar Bahram îşi amintea că, la începutul sezonului, Vico îi adusese un container cu opiu preparat, ca mostră: îl avea încuiat într-un alt sertar. Găsi cheia şi deschise sertarul: micul container era la locul lui.

Le adună pe toate în braţe şi se duse în camera lui. Puse lumânarea pe noptieră, deschise cutiuţa şi culese cu vârful acului un strop din pasta cafenie. Apoi, fripse opiul la flacără şi când începu să sfârâie îl puse în cupa pipei şi trase adânc în piept.

După ce ultimul fir de fum se risipi, suflă în lumânare şi se lăsă la loc pe pernă. Ştia că avea să doarmă bine în noaptea aceea; nu putea înţelege cum de nu se gândise dinainte la o asemenea soluţie.

A doua zi, când se trezi din somn, era trecut cu mult de ora lui obişnuită. Îi putea auzi pe khidmatgari sfătuindu-se în faţa uşii, cu voci scăzute şi îngrijorate. Dându-se repede jos din pat, ascunse pipa, caseta lăcuită şi cutiuţa cu opiu într-unul din cufere. Apoi, deschizând ferestrele, lăsă camera să se aerisească timp de câteva minute, înainte de a le da drumul khidmatgarilor înăuntru.

Unul dintre ei îl anunţă:

Seth-ji, Mesto e în daftar. Ți-a pregătit hazriul.

Gândul la mâncare îi provocă lui Bahram un uşor val de greaţă.

Nu, nu mi-e foame, răspunse el. Spune-i lui Mesto să-l ducă de-acolo. Nu vreau decât chai.

Seth-ji, munshiul vrea să ştie dacă ai ceva de lucru pentru el pe ziua de azi. A zis că sunt nişte scrisori la care trebuie să răspunzi.

Nu, clătină din cap Bahram. Spune-i munshiului că azi n-are nimic de lucru.

Ji, Seth-ji.

Bahram îşi petrecu cea mai mare parte a dimineţii pe un scaun de lângă fereastră, cu privirea în direcţia fluviului, uitându-se spre locul unde fusese legată cândva barca lui Chi-mei.

Pe la amiază, câţiva lascari veniră pe Maidan şi dădură o reprezentaţie de acrobaţii, cățărându-se pe catargele pentru steaguri şi făcând giumbuşlucuri în vârf. Spectacolul îi plăcu lui Bahram, care se gândi să le ceară shroffilor să împartă nişte bacşişuri din partea lui. Dar efortul de a se ridica să sune din clopot i se părea prea mare, aşa că o lăsă baltă.

După-amiaza era foarte călduroasă; se hotărî să-şi facă o mică siestă – dar când se duse la culcare, cugetă că s-ar fi odihnit mult mai bine după o pipă, aşa că-şi scoase materialele şi fumă puţin înainte de a se întinde pe pat.

Niciodată nu se simţise mai liniştit.

Zilele şi nopţile începeau să se contopească şi, uneori, când îi ajungea la urechi dangătul clopotelor de la capelă, era uimit la gândul că într-o vreme acel sunet îi guvernase viaţa.

Într-o zi, un khidmatgar anunţă că venise Zadig în vizită. Bahram nu prea avea chef de conversaţie, dar nu era nimic de făcut, căci Zadig apăruse deja în daftar. Se schimbă de haine şi-şi spălă faţa, înainte de a porni pe coridor. Dar, cu toate acestea, Zadig păru speriat la vederea lui.

Bahram-bhai! Ce ţi s-a întâmplat? Ai slăbit îngrozitor!

Eu? se miră Bahram, privindu-se. Serios? Dar mănânc foarte mult!

Acest lucru nu era un neadevăr: în ultima vreme, câteva îmbucături erau de ajuns pentru a-i da senzația că se îmbuibase mai-mai să plesnească.

Şi ce palid eşti, Bahram-bhai! Khidmatgarii mi-au spus că abia dacă mai ieşi din odăile dumitale. De ce nu te duci mai des pe-afară, să faci câțiva paşi pe Maidan?

Aceste cuvinte îl nedumeriră şi mai mult pe Bahram.

Să merg afară? Dar de ce? Acolo e aşa de cald! E mult mai bine aici, nu-i aşa?

Bahram-bhai, pe Maidan se întâmplă întotdeauna câte ceva interesant.

Fereastra daftarului era deschisă şi, întorcându-se într-acolo, Bahram auzi un sunet ca al unui obiect solid lovit cu o scândură. Se ridică şi se duse la fereastră. Pe Maidan se desfăşura o partidă de crichet: văzu, spre surprinderea lui, că printre jucători se numărau şi câțiva parsii. Cel care lovea cu bâta era Dinyar Ferdoonjee, îmbrăcat în pantaloni albi şi şapcă.

Zadig veni lângă el:

Unde-a învățat Dinyar să joace crichet?

Aici. Nu-mi închipui unde ar mai fi putut învăța.

Vezi, Bahram-bhai? Pe Maidan se întâmplă mereu câte ceva. Ar trebui să cobori şi să intri şi dumneata în joc. Va fi o schimbare.

Gândul de a ieşi din casă îl inundă pe Bahram cu o senzație de profundă oboseală.

Ce-are asta a face cu mine, Zadig Bey? întrebă el. Nu mă pricep deloc la crichet.

Ei, chiar şi aşa...

O vreme, priviră în tăcere, după care Bahram vorbi din nou:

Am îmbătrânit amândoi, nu-i aşa, Zadig Bey? Băieții ăştia sunt viitorul – tineri ca Dinyar.

Jos izbucni o rafală de aplauze: Dinyar trimisese o minge hăt departe, traversând tot Maidanul.

Băiatul arăta splendid – încrezător în sine, stăpânind impecabil bâta, în timp ce se rezema de ea, şi privirea lui studia terenul.

Bahram simți o împunsătură de invidie.

Când îşi vor face viitorul, crezi c-au să-şi mai aducă aminte de noi, Zadig Bey? Crezi că vor mai ţine minte prin ce-am trecut noi? Îşi vor aminti că banii câştigaţi de noi aici, lecţiile pe care le-am învăţat şi lucrurile pe care le-am văzut au făcut ca toate să fie posibile? Au să-şi amintească faptul că viitorul lor a fost cumpărat cu preţul a milioane de vieţi de chinezi?

Jos, Dinyar alerga cu îndârjire între porţi.

Şi pentru ce toate astea, Zadig Bey? Numai pentru atâta lucru? Pentru ca băieţii ăştia să poată vorbi englezeşte şi să poarte pantaloni şi pălării europene, şi să joace crichet?

Bahram închise fereastra şi sunetele se estompară.

Poate că tocmai asta e împărăţia lui Ahriman, nu crezi, Zadig Bey? O tamasha nesfârşită, într-un deşert de uitare şi goliciune.

5 iunie, Casa Nr. 1, Hongul American, Canton

Queridísima Puggliosa, am senzaţia că a trecut un *secol* de când m-am aşezat să-ţi scriu ultima oară. În timpul acestor şase săptămâni, ne-a fost imposibil fie şi numai să ne *gândim* la corespondenţa cu exteriorul – am fost avertizaţi că orice curier prins cu scrisorile noastre va fi aspru pedepsit şi, în aceste împrejurări, *nu se cădea* să scriu. Numai o persoană cu totul şi cu totul *nesimţitoare* ar fi vrut să pună pe cineva în pericol de a fi bătut cu bastoanele, de dragul unor prostioare, nu-i aşa, Puggly dragă?

Dar toate astea ţin acum de domeniul trecutului. Cea mai mare parte a opiului a fost predată, iar Comisarul, la rândul lui, s-a ţinut de cuvânt: de mâine încolo, toţi cei care doresc să plece din Canton vor avea voie s-o facă – în afară numai de cei şaisprezece străini care sunt consideraţi cei mai răi infractori. Zadig Bey va pleca peste zi, două, şi de vreme ce am preferat să rămân pe loc, s-a oferit să-mi ducă scrisorile – aşa că, iată-mă din nou la biroul de scris.

Între timp, s-au întâmplat atât de multe, dragă Puggly, încât nici nu prea ştiu de unde să încep. Pentru mine, cea mai mare schimbare a fost aceea că a trebuit să mă mut din hotelul domnului Markwick. În ziua când ţi-am scris ultima oară, Fanqui-town-ul şi-a pierdut toţi lucrătorii, culi şi servitori deopotrivă – autorităţile le-au spus tuturor chinezilor angajaţi în enclavă să plece. După aceea, a devenit imposibil pentru bietul domn Markwick să-şi mai continue activitatea, şi s-a hotărât să închidă hotelul.

Îţi poţi imagina în ce situaţia m-a pus acest lucru: nici nu mă puteam gândi unde să mă duc. Dar nu aveam de ce să-mi fac griji: Charlie a venit să mă vadă şi mi-a oferit o cameră în casa lui (nu-i aşa că e cel mai generos om din câţi trăiesc sub soare?). M-am gândit să-i plătesc chirie, dar el nici n-a vrut s-audă şi mi-a cerut doar să-i pictez câteva tablouri, ceea ce m-am şi apucat cu plăcere să fac. De-atunci, stau în Hongul American, într-o cameră de două

ori mai mare şi mult mai luxoasă decât cea pe care am avut-o înainte: şi nu-mi lipseşte nici vederea pe care o aveam la Markwick's, căci şi aici am o fereastră care dă spre Maidan! Într-adevăr, am avut noroc cu carul: mi-e un dor îngrozitor de Jacqua, desigur, dar din când în când îl mai văd şi pe el, peste baricade, şi uneori, când se poate, îmi trimite diverse lucruri printr-unul dintre tălmaci – jujube şi fructe zaharisite. Iar faptul că locuiesc împreună cu Charlie e o compensaţie deloc neînsemnată: ne petrecem atât de agreabil timpul împreună, încât mă îngrozesc la gândul că totul se va sfârşi.

Ai auzit, fără îndoială, zvonuri despre privaţiunile pe care a trebuit să le îndurăm în ultimele câteva săptămâni. Să nu crezi o *iotă,* Puggly dragă. Am fost aprovizionaţi din belşug cu mâncare şi băutură – lipsa servitorilor a fost cea mai mare dintre greutăţile pe care le-am avut de suportat, şi dacă e să mă-ntrebi pe mine, ăsta a fost la drept vorbind un lucru cum nu se poate mai *salutar.* Nici nu pot să-ţi spun ce plăcere îmi face să mă plimb prin enclavă şi să-i văd pe aceşti negustori fanqui îmbogăţiţi şi leneviţi cu toţii de pe urma crimelor lor, nevoiţi acum să-şi spele singuri podelele, să-şi facă patul, să fiarbă ouă, etc., etc. S-ar putea să fie singurul act de dreptate care li se va face vreodată.

N-o să-ţi vină să crezi ce *neajutoraţi,* ba chiar disperaţi, sunt unii dintre ei: păi, mai deunăzi, un moş gras a venit fuga-fuga după mine, în cămaşă de noapte, şi efectiv m-a *implorat* să-i devin lacheu. Ei bine, nu, domnule, i-am răspuns, îndreptându-mă cât sunt de lung. Sunt omul Regelui şi nici n-aş visa să slujesc pe altcineva.

Mă amuză peste măsură să văd scenele care se petrec între fanquii şi tălmaci (care stau cu rândul într-un cort de pe Maidan, chiar în faţa ferestrei mele). Tălmacii au fost instruiţi să se ocupe de toate plângerile şi solicitările noastre, şi sunt de-a dreptul *asediaţi* de fanquii, la orice oră din zi şi din noapte: domnul A. şi-a murdărit cămaşa şi vrea să-i fie trimisă la dhobi; domnul B. e furios fiindcă nu şi-a primit raţia zilnică de apă de izvor; domnul C. şi-a rupt pantalonii în timp ce mătura pe jos, şi nu-şi va afla odihna până ce nu-i coase un croitor; domnul D. cere un coş de portocale, iar domnul E. jură că odăile lui au fost invadate de şobolani care i-au

luat toată mâncarea, aşa că trebuie să primească *numaidecât* trei şunci şi cinci pâini. Acum apare şi domnul F., transpirat tot, şi declară că a văzut un viţel umblând la el pe coridor; îşi dă cuvântul că dacă se mai întâmplă o singură dată aşa ceva, o s-o ia la fugă cât vede cu ochii, şi d...u' să le ia de consecinţe; apoi apare domnul G., ca să se plângă că l-a insultat o companie de gardieni; jură că dacă nesimţiţii nu vor fi pedepsiţi aşa cum merită, îi va anihila pe toţi cu ajutorul umbrelei whangee a avocatului său. Toate astea, tălmacii le ascultă cu o răbdare fără margini, intervenind doar pentru a spune din când în când: „Hae yaw? Cum se poate? Mandarin foarte multii supăraţii, facii mare-mare tărăboiu..." Sunt cei mai simpatici băieţi şi fac tot ce pot ca să-şi ascundă amuzamentul.

Unul dintre puţinii negustori ale căror stabilimente au rămas intacte în tot acest timp este domnul Bahram Moddie, Seth-ul din Bombay (călătoreşte cu propria lui corabie şi astfel îşi poate lua cu el personalul oriunde se duce). Domnul Moddie a fost unul dintre cei care au avut cel mai mult de pierdut prin predarea opiului (se zice că peste o zecime din totalul cuferelor i-ar aparţine), şi e atât de prăbuşit încât rareori mai iese din apartamentele lui private – până şi Zadig Bey, care e unul dintre cei mai vechi prieteni ai lui, abia dacă mai trece să-l viziteze.

Dar personalul domnului Moddie e o adunătură zglobie, şi în aceste câteva săptămâni din urmă aproape oricine a vrut să mănânce la masa lor a fost primit cu braţele deschise. Nici nu pot să-ţi spun, Puggly dragă, ce *mană cerească* a fost acest lucru pentru mine, căci au o khansama fără pereche, iar mâncarea e excelentă – până nu am mâncat la masa lor, nici nu mi-am dat seama cât îmi lipseau dhollul şi karibatul meu!

De asemenea, e o companie foarte veselă: vistiernicul domnului Moddie se numeşte Vico şi este un tip glumeţ, care mereu se gândeşte la moduri amuzante de a „trece timpul" (în ultima vreme a fost plecat ca să supravegheze transferul opiului domnului Moddie în posesia autorităţilor, şi tuturor le este dor de el). Munshiul domnului Moddie e un om destul de misterios, care mă pune pe gânduri: este bengalez şi afirmă că ar proveni din Tippera – dar accentul lui trădează un calcuttian pursânge, deşi n-ar recunoaşte

asta nici să-l pici cu ceară. (Apropo de calcuttieni, s-a întâmplat să-i menționez că o domnișoară născută la Calcutta, Paulette Lambert pe numele ei, se află prin vecinătate – și aș putea să jur, draga mea Rani de Pugglipur, că numele tău nu-i este necunoscut. La auzul lui, s-a făcut *palid* de-a binelea – sau, cel puțin, atât de palid cât îi permite tenul său oacheș!).

Printre cei care frecventează bucătăria domnului Moddie se numără mai mulți parsii iar unul dintre ei este un tânăr cum nu se poate mai *atrăgător,* pe nume Dinyar Ferdoonjee. Într-o seară, pe când inventam tot soiul de noi distracții, mi-a venit ideea să sugerez montarea unei piese de teatru – și, ce să vezi, ne-am pomenit punând în scenă „Anarkali: dansatoarea osândită din Lahore" (după cum știi, Puggly dragă, era rolul favorit al mamei mele, și întotdeauna am visat să joc rolul ăsta).

Aș dori să-ți pot sune, dulcea mea chérie, de ce *distracție* grozavă am avut parte! Mi-am confecționat singur toate costumele, iar munshiul a preluat rolul împăratului bătrân și crud și l-a jucat extraordinar de bine (trebuie să spun că, pentru un munshi mofussil, este destul de bine informat despre eticheta de la curte). Iar Dinyar a făcut un Jahangir absolut splendid, potrivindu-se de minune cu Anarkali a mea: e un cântăreț și dansator excelent, așa că am introdus vreo două cântece noi, pe care le-am cântat în timp ce ne fugăream pe după un copac (era doar un stâlp, desigur). Ne-am distrat așa de bine, încât Dinyar spune că la întoarcerea în Bombay va deschide o companie de teatru!

Într-adevăr, Dinyar este un *vulcan* de energie. Într-o zi, a văzut niște englezi jucând crichet pe Maidan și a reușit să-i convingă să-l învețe și pe el jocul ăsta (zice că l-a văzut jucat de britanicii din Bombay, dar acolo unui localnic îi e imposibil să-l învețe, de vreme ce nu sunt primiți în cluburile respective). Dinyar a progresat atât de mult, încât acum i-a învățat și pe alți câțiva achhai să joace crichet și, acum o săptămână-două, chiar au provocat Hongul Britanic la o partidă. Dar în ultimul moment, au descoperit că le lipsea un om – și poate nu-ți va veni să crezi, draga mea Pug-wugs, dar cel recrutat ca să umple golul n-a fost altul decât sărmanul tău Robin!

Nu mai e nevoie să-ți spun, Puggly dragă, că *detest* majoritatea jocurilor, şi pe niciunul mai mult decât crichetul. Însă nu prea puteam să-l refuz pe Jahangir al meu, mai ales când m-a cuprins cu braţele şi m-a îmbiat pe tonul cel mai *mieros*. În plus, mi-a promis că va avea grijă să nu păţesc nimic şi, în cea mai mare parte a timpului, totul a mers într-adevăr cât se poate de bine: nici mort nu pot să-nţeleg cum suportă unii jocul ăsta – pare să fie un joc în care nu se întâmplă *nimic* (gardienii chinezi, aş putea să adaug, erau uimiţi de ceea ce vedeau, iar unii dintre ei chiar ne-au întrebat dacă suntem *plătiţi* ca să fugim după minge – nu puteau concepe un alt motiv pentru care am face aşa ceva, ceea ce spune multe despre ei, în sens bun, cred eu. Dar a sosit un moment când am auzit pe cineva strigând: „Prinde, Robin, prinde!" Am ridicat privirea spre cer şi, ce să văd acolo, dacă nu o afurisită de bilă care efectiv se *prăvălea* spre mine. Primul meu gând a fost să fug, desigur, dar n-am prea putut, de vreme ce stăteam cu spatele spre ocolul de vite. Aşa că am rămas pe loc şi am făcut ceea ce mă învăţase Jacqua– mi-am golit mintea de orice gând în afară de obiectul dorinţei mele... şi, ţuşti! Cum-necum, am reuşit să prind din zbor micul proiectil păcătos! Se pare c-am realizat un lucru nemaipomenit, căci cel care lovise mingea era primul aruncător din echipa adversă – aşa că am avut nu doar meritul de prinde mingea, ci şi de a-i zădărnici lovitura, astfel asigurând victoria achhailor. Dinyar era în culmea fericirii şi a jurat că va înfiinţa un club de crichet pentru localnici, când se va întoarce la Bombay – şi sper s-o facă. Îţi poţi imagina, draga mea Puggly, ce *amuzant* ar fi să privim bandele de achhai alergând sub soarele fierbinte, fugărindu-şi unii altora bilele?

Dar nu trebuie să crezi, scumpă Puggly, că mi-am petrecut tot timpul numai cu *frivolităţi* din astea – nici n-aş fi putut, când trăiesc sub acelaşi acoperiş cu un om de talia lui Charles King! Ar fi oripilat să m-audă spunând-o (căci e cel mai modest dintre oameni), dar sunt convins că este într-adevăr un *mare* om, căci este nevoie de măreţie, cred, ca să rezişti cu hotărâre în faţa alor tăi, mai ales când eşti singur, şi mai cu seamă când ştii că nici chiar istoria nu va fi mărinimoasă cu tine, de vreme ce vei fi contrazis pe

vecie toate aserțiunile cu care cei Mari și Tari vor încerca să se disculpe.

În chip destul de ciudat, cred totuși că singura persoană care apreciază la justa valoare curajul și cinstea lui Charlie este Înaltul Comisar în persoană. Dar poate că așa ceva n-ar trebui să pară prea surprinzător – căci Comisarul Lin, presupun, se află într-o situație nu foarte diferită de a lui Charlie. Măsurile lui nu s-au bucurat de o popularitate universală, nici chiar printre chinezi, și mi s-a spus că și-a făcut legiuni întregi de dușmani. În provincia asta trăiesc destui oameni care s-au îmbogățit din opiu și sunt sigur că trebuie să-l *urască* pe comisar, la fel cum tot atâția dintre fanquii îl urăsc pe Charlie. S-ar putea ca tocmai asta să fie legătura dintre ei: într-o lume unde corupția și lăcomia sunt la ordinea zilei, amândoi sunt incoruptibili – și nu e de mirare că asta-i face pe semenii lor să se uite la ei cu ură.

Indiferent de motiv, nu poate încăpea nicio îndoială că există într-adevăr o anumită legătură între Comisarul Lin și Charlie. Comisarul a emis chiar o declarație publică prin care-l laudă pe Charlie, și o vreme a fost afișată peste tot în Fanqui-town (îți poți imagina ce efect a avut asupra domnului Dent și a celor de teapa lui!)

Când a început distrugerea opiului predat, acum câteva zile, Charlie a fost unul dintre puținii străini prezenți la eveniment. Mi-a descris scena în cele mai vii detalii și am fost atât de captivat, încât m-am hotărât s-o pictez – am făcut deja câteva schițe, iar Charlie îmi spune că sunt absolut corespunzătoare cu realitatea!

Scena se desfășoară într-un sat mic, nu departe de orașul numit Bogue. Este un loc neted și mlăștinos, străbătut de pârâie și înconjurat de orezării. S-a delimitat o parcelă de teren, și au fost săpate șanțuri; pe măsură ce sosesc, lăzile sunt stivuite în apropiere. Comisarul e hotărât să prevină furturile așa că perimetrul este păzit cu străşnicie zi și noapte și toți cei care lucrează acolo sunt percheziționați, atât la venire cât și la plecare.

Cu timpul, stocurile de opiu se măresc văzând cu ochii: vin sute de noi lăzi zilnic, și au ajuns la un total de douăzeci de mii trei sute optzeci și una. Valoarea lor adunată aproape că depășește orice imaginație: Zadig Bey spune că, dacă ai vrea să cumperi tot

acel opiu, ai avea nevoie de sute de *tone* de argint! (Poți să îți imaginezi așa ceva, draga mea Puggly – o colină de argint? Și tot acest opiu era destinat spre vânzare într-un singur sezon; nu-ți *întunecă* mintea?)

Dar e acolo, acest mare morman de opiu, și vine ziua în care Comisarul Lin trebuie să demareze procesul de distrugere. Și, în ajunul ceremoniei, ce crezi că se hotărăște Comisarul Lin să facă? Ei bine, se apucă să scrie un *poem* – și anume, o rugăciune adresată Zeului Mării, cerând ca toate viețuitoarele din apă să fie apărate de otrava care se va scurge curând în valuri.

Când sosește momentul, comisarul se duce să se așeze la umbra unui pavilion înălțat. De acolo, dă semnalul de începere. Lăzile sunt deschise, bulgării de opiu sunt sfărâmați, amestecați cu sare și calcar, și apoi aruncați în șanțurile pline cu apă; după ce opiul se dizolvă, sunt deschise gurile de scurgere, pentru ca amestecul să se verse în fluviu. E o muncă grea: cinci sute de oameni, lucrând ore întregi, nu pot distruge decât cam trei sute de lăzi pe zi.

Aceasta e scena pe care au văzut-o ochii lui Charlie când s-a dus la fața locului. Comisarul stătea așezat în pavilionul lui, și după un timp Charlie a fost dus să-l cunoască. Asta era prima ocazie când Charlie s-a întâlnit față-n față cu Comisarul Lin, și a fost surprins să constate că nu arată deloc așa cum îl portretizaseră dușmanii lui: are un temperament plin de vioiciune, aproape vulcanic, a spus Charlie, și arată foarte tânăr pentru vârsta lui. E scund și destul de îndesat, cu o față plină și netedă, o barbă neagră scurtă și ochi negri, pătrunzători. După ce au schimbat câteva amabilități, Comisarul l-a întrebat pe Charlie pe cine, dintre negustorii Co-Hong-ului, îl consideră cel mai cinstit. Când Charlie n-a putut da imediat un răspuns, comisarul a izbucnit în hohote de râs!

Nu ți se pare un tablou minunat, Puggly draga mea dragă? Mă gândeam să-l intitulez: „Comisarul Lin și Fluviul de opiu".

Charlie era în culmea fericirii să vadă drogul transformându-se, cum spune el, în maldăre de cenușă, în loc de a mai aprinde flăcările poftei și ale freneziei în bordelurile celor o sută de orașe. Dar bucuria lui e umbrită de o teribilă tristețe, căci știe că victoria Comisarului va fi de scurtă durată: deja, mai multe nave de război

engleze şi americane sunt în drum spre China, şi nu poate încăpea nicio îndoială care va fi deznodământul, dacă se ajunge la război. Charlie este atât de îngrijorat, încât a scris o lungă misivă, adresată Căpitanului Elliott. După părerea mea, e un text minunat şi, ca un copist înveterat ce sunt, nu m-am putut abţine şi am notat câteva fragmente (am să le introduc în plic, alături de scrisoarea asta, când ţi-o voi trimite).

Charlie e adesea îngrozitor de deprimat când se gândeşte la cele ce vor urma, căci se aşteaptă la o mare nenorocire. Dacă are sau nu dreptate, nu ştiu – şi, sincer îţi spun, nici nu-mi pasă. Sunt convins că acesta e un moment care ar trebui să fie savurat şi sărbătorit. Căci rar se întâmplă pe lumea asta, nu-i aşa, scumpă Puggly, ca doi oameni de calitate să învingă forţele coalizate împotriva lor?

Ca de obicei, dragă Puggly, am fost peste măsură de prolix – ceea ce e un semn neliniştitor. Dar nu pot încheia această scrisoare fără să menţionez un lucru foarte straniu care s-a petrecut săptămâna trecută.

Într-o dimineaţă, în pragul acestei case a fost găsit un plic de un roşu aprins, de genul celor care se folosesc în China pentru invitaţii. Mi-era adresat mie, în engleză, şi provenea (sau cel puţin aşa pretindea) de la nimeni altul decât domnul Chan (sau Ah-Fey, sau cum vrei să-i zici). Iată ce scria:

„Dragă domnule Chinnery, a trebuit să plec din oraş cu nişte treburi urgente şi nu ştiu când am să mă întorc. E mare păcat, fiindcă adunasem câteva flori interesante pentru dumneata. Trebuie să ştii, însă, că printre ele nu figurează şi camelia aurie – din simplul motiv că această plantă NU există. A fost inventată de domnul William Kerr. La fel ca atâtea alte lucruri care se spun despre China, este o FĂCĂTURĂ. Domnul Kerr a inventat-o doar pentru ca sponsorii lui să-i trimită mai mulţi bani, atât şi nimic mai mult. Ilustraţiile au fost făcute de un pictor numit Alantsae. Domnul Kerr l-a învăţat cum să picteze subiecte botanice. Ştiu asta pentru că eu eram grădinarul şi servitorul familiei lor – mama lui Alantsae a fost aceea care m-a trimis să lucrez pentru domnul Kerr. Aş fi vrut să am plăcerea de a-i spune personal domnului Penrose acest lucru,

dar acum nu ştiu dacă se va mai ivi vreodată ocazia. Îţi urez rămas-bun. Lenny Chan (Lynchong)."

Sincer, Puggly dragă, nu ştiu ce să mai înţeleg de-aici, dar nici nu voi încerca. Totul e atât de *aparte* – şi totuşi, poate că, pentru un loc aparte precum Cantonul, nu e chiar atât de ciudat.

Flori şi opiu, opiu şi flori!

E straniu să te gândeşti că oraşul ăsta, care a absorbit atât de mult din relele lumii, a dat în schimb atâta frumuseţe. Citind scrisorile tale, sunt uimit când mă gândesc la toate florile pe care le-a trimis Cantonul în lume: crizanteme, bujori, crini tigru, glicină, rhododendroni, azalee, ochiul-boului, gardenii, begonii, camelii, hortensii, ciuboţica-cucului, bambusul divin, un ienupăr, un chiparos, trandafiri-de-ceai căţărători şi trandafiri care înfloresc de mai multe ori pe an – şi câte altele. Dacă mi-ar sta în putere, le-aş impune tuturor grădinarilor din lume să-şi aducă aminte, atunci când sădesc aceste flori, că toate au ajuns în grădinile lor graţie acestui oraş – acestui loc aglomerat, zgomotos şi voluptuos căruia îi spunem Canton.

Într-o bună zi toate celelalte vor fi uitate – Fanqui-town-ul şi Prieteniile, opiul şi bărcile-cu-flori; poate chiar şi tablourile (căci mă îndoiesc că-i vorplăcea cuiva atât de mult ca mie aceste picturi – şi aceşti pictori; la urma urmei, asta e o artă bastardă, nici suficient de chineză, nici destul de europeană, aşa că riscă să nu-şi găsească prea mulţi admiratori).

Dar când toate celelalte sunt date uitării, florile vor rămâne, nu-i aşa, Puggly dragă?

Florile din Canton sunt nemuritoare. Înflorirea lor va dura veşnic.

Lui Charles Elliott Wsq, &c., &c.

Timp de aproape patruzeci de ani, negustorii britanici, conduşi de Compania Indiilor Orientale, au desfăşurat un comerţ care încălca legile cele mai înalte şi toate interesele imperiului chinez. Această activitate a fost împinsă atât de departe, încât a ajuns să deranjeze moneda Chinei, să-i corupă ofiţerii şi să ruineze mulţimi imense de

locuitori. Traficul s-a amestecat în politica țării, creând situații stânjenitoare și semne de rău augur; în codul ei penal, ducând la secure și temniță; în sufletele oamenilor și în viața lor privată, distrugându-le proprietățile, virtutea, onoarea și fericirea. Toate rangurile, de la Împăratul de pe tron și până la locuitorii celor mai umile cătune, i-au simțit mușcătura. De multe ori, suntem martorii coborârii ei până la cele mai de jos clase sociale, iar gazetele de la Curte dovedesc că și-a ales victime ale dizgrației și nimicirii chiar și între neamurile Împăratului.

Justiția interzice ca măsurile luate de chinezi, pentru a stopa un sistem de nelegiuiri practicate asupra lor sub masca prieteniei, să fie folosite ca pretext pentru vătămări și mai grave. Condamnă sacrificarea comerțului legal și util cu China, pe altarul traficului ilicit. Și mai răspicat avertizează împotriva folosirii armelor într-un conflict nedrept, nu cu guvernul, ci cu poporul chinez. Oricât ar fi de puternică, Marea Britanie nu se poate război cu succes, sau în condiții sigure, împotriva conștiinței, împotriva simțului moral al acestor trei sau patru sute de milioane de oameni.

Comerțul cu opiu a dezonorat numele lui Dumnezeu, printre păgâni, mai extensiv decât oricare alt trafic, începând din timpurile străvechi și până în cele moderne. „Otrava care curge", „gunoiul spurcat", „cumplita calamitate adusă asupra noastră de străini" – acestea și sute de alte denumiri asemenea sunt cele pe care le poartă, în limba acestui imperiu. Originile sale străine sunt trâmbițate peste tot, iar aducătorii lui își au caracterul stigmatizat în toate orașele și satele de pe întreg întinsul Chinei.

Ce anume a făcut din provinciile Malwa, Bihar și Benares principalele zone de cultivare a opiului? De ce, în aceste districte, mari întinderi de pământ, înainte-vreme ocupate de alte culturi, sunt acum acoperite în întregime de maci? Deși atât de larg răspândită, de ce încă mai continuă această cultură să se extindă cu repeziciune?

Traficul este creația Companiei Indiilor Orientale, ea însăși organul guvernului britanic. Veniturile din India, inclusiv cele din opiu, au primit în repetate rânduri sancțiunea Parlamentului. Producția de opiu, ca și comerțul de care e legată inseparabil, au pri-

mit cea mai înaltă sancțiune care se poate acorda într-o țară, pe baza unui articol proscris în alta. Negustorul britanic a pornit de la nivelurile superioare ale legislației, ca să participe la vânzările Companiei Indiilor Orientale. Autoritatea, exemplul, simpatia – toate erau de partea sa; ce-i păsa lui de interdicțiile guvernului străin, despotic şi antipatic al Chinei? Indus în eroare de către Parlament, greşeala i-a fost confirmată de către deciziile societății. Nicio ordine socială nu stătea ca dovadă împotriva acestei iluzii. Nu se va folosi niciun Stanhope, niciun Noel sau Harris, de acest argument, ca să spună poporului englez că, în aplicarea principiului bunăvoinței, este mai prejos decât chinezii? N-ar fi cazul ca această răzvrătire a unui imperiu păgân contra demonului seducției, să trezească o reacție puternică a creştinilor din Apus? Cel mai vechi prieten al meu din China – un om familiarizat cu limba – spune: „Am vorbit cu sute de oameni despre consumul drogului, şi n-am găsit *unul* care să-l apere, sau măcar să-l scuze de circumstanță." Nu are, printre toate victimele sale, niciun singur susținător. În Anglia, palatele ginului, autorizate şi decorate somptuos, îi curtează pe toți trecătorii, la vedere; fumătorul chinez îşi croieşte drum spre vizuina ascunsă ruşinat şi măcinat de vinovăție.

Se estimează că există optzeci de mii de cufere cu drog. În condițiile acestei acumulări enorme, cultivarea macilor trebuie, evident, să înceteze imediat, şi asta pe toată suprafața Indiei. Pământurile care au fost ocupate de această cultură nefastă trebuie să revină la întrebuințări care să nu mai fie incompatibile cu viața, virtutea şi fericirea omenească.

Consumul de drog se insinuează deja, ni se spune, şi în viața unei părți morbide a societății apusene. (În anii 1831-32, consumul din Marea Britanie a depăşit douăzeci şi opt de mii de livre pe an.) Odată ce se fixează şi se răspândeşte un asemenea gust, prin transmiterea sa peste una sau două generații, cum va mai putea fi eradicat?

Este incontestabil faptul că unele dintre cele mai importante misiuni ale Providenței se realizează prin intermediul gusturilor naționale. Maniera în care Anglia şi China au fost şi sunt legate prin gustul pentru ceai este o pildă concludentă. Şi să nu se uite că

aceeaşi providenţă care foloseşte aceste predilecţii particulare ca mijloace ale prieteniei naţionale le poate transforma în motive de pedepsire socială. Ferească Dumnezeu ca statele apusene care fac comerţ cu China să aibă parte de o asemenea răsplată – reculul unui gust depravat, *reacţia ispitei asupra ispititorului*.

Energiile şi adevărul lui Dumnezeu ne însoţesc în fiecare efort de a grăbi domnia prieteniei şi a libertăţii universale; dar acea eră trebuie să coincidă cu vremea când „naţiunea nu va mai ridica spada asupra naţiunii, nici nu vor mai învăţa războiul."

Sunt, domnule drag,
Pentru totdeauna al dumneavoastră cu adevărat,
C.W. King

*

Într-o zi, pe neaşteptate, totul a luat sfârşit. Baricadele au fost înlăturate iar Strada Chinei Vechi şi a celei Noi şi-au deschis uşile şi obloanele.

Acum, însă, Fanqui-town-ul era aproape pustiu: mai rămăseseră doar şaisprezece negustori cărora li se refuzase permisiunea de a pleca, împreună cu angajaţii lor.

Ultima perioadă de detenţie, în mijlocul fabricilor părăsite şi singuratice, fusese o grea încercare pentru toţi cei rămaşi; în Achha Hong s-a dezlănţuit o mare bucurie când s-a aflat că predarea opiului se încheiase în sfârşit şi tuturor avea să li se permită în curând să plece.

În ziua dinaintea plecării, Neel a mai dat o ultimă raită prin enclavă, de unul singur, luându-şi rămas bun de la Asha-didi şi schimbând chin-chin-uri cu tălmacii, dintre care unii îi deveniseră buni prieteni. Ultimul popas l-a făcut la tipografie: Compton l-a dus în curtea interioară, şi a cerut ceai şi gustări. Au stat de vorbă un timp despre „Crestomaţia" încă neterminată, după care Compton i-a dat un plic:

– Am un ultim lucru pentru tine, Neel. Este un dar.

– Ce dar?

– O scrisoare.

– Dar de unde a venit? Şi cine e autorul?

– Scrisoare e de la Lin Zexu, la Regina Angliei.

Neel tresări surprins.

– Comisarul Lin i-a scris reginei Victoria?

– Haih! Traducerea e şi ea făcută, tipărită. Ho-yih poate citi mai târziu.

– O voi citi, răspunse Neel, ridicându-se să plece. Îţi mulţumesc, Compton. Do-jeh!

Mh sai!

La uşa tipografiei, Neel se opri din nou.

– Ascultă, Compton, mai e ceva ce voiam să te întreb.

– Da, Ah Neel. Me-aa?

– În ziua aceea, când m-ai prezentat dascălului tău, Chang Lou-si, ai spus un lucru care m-a nedumerit.

– Ce era?

– Ai zis că ai aflat ceva despre Seth Bahramji... despre nişte lucruri rele de care este răspunzător.

Compton dădu din cap.

– Da, Am aflat din cauză de Ho Lao-kin. Mai ştii? Om care fost executat?

– Da.

– Chiar înainte de murit, el foarte speriat, faţă-palidă-buze-albe, ca gwai după el. Vorbit mult, lo-lo-aşa-aşa. Zic mult lucru. Zic că era domnu Moddie care prima dat el opiu – că aşa intrat afacere. Atunci vreme domnu Moddie avut femeie aici în Canton – mătuşă de Ho Lao-kin. Mai târziu are fiu cu ea, ne? Ştii nu-ştii tot asta, Ah Neel?

– Am auzit eu ceva... Continuă.

– Băiat asta, când crescut, nevoie lucru avea. Ho Lao-kin dus el la Macao ca să ajutor intre banda contrabanda. Lucru pentru ei nişte ani, dar apoi avut necaz şi vrut pleci. Cerut tatăl de luat la ţara lui, dar tatăl zis nu, trebuie stat aici. Atunci lucruri devin foarte rău la ei. Şef bandă vrei omorât el, aşa că el fugit, venit la Guangzhou,ascuns la mama lui. Bandiţi prins Ho Lao-kin şi el zis la ei băiat e cu mama, pe barca. Ei mers colo la prins el, dar el e plecat, ne? Numai mama acolo.

– Şi atunci?

– Atunci ei ucis ea şi las pe barca.

Compton îşi ţuguie buzele dezaprobator, clătinând din cap.

– Domnu Moddie nu bun; el făcut prea mult rău. Jos-jos nic-nic, nu trebuie lucrat pentru el, Ah Neel. Yauh-jyuh – ia seamă, toţi care aproape de el va suferi pentru ce făcut el.

Neel rămase tăcut, cu gândul la cele auzite.

– Poate că ai dreptate, spuse el. Dar să ştii, Compton, la fel de adevărat e că printre cei care-i sunt apropiaţi lui Seth Bahramji cu greu ai să găseşti pe cineva care să nu-l iubească. Iar eu nu sunt unul dintre aceia – căci, dacă e un lucru pe care-l ştiu despre Seth, este că are o inimă mare şi generoasă. Asta-l face să fie altfel decât toţi Burnhamii şi Denţii şi Ferdoojneeii şi ceilalţi. Ţine minte ce-ţi spun: acei oameni nu vor pierde nimic, până la urmă. Seth Bahramji e cel care o să piardă cel mai mult – şi tocmai din acest motiv: pentru că are inimă.

Compton zâmbi.

– Eşti loial, Neel. Sih-sih.

– Noi, achhaii, suntem oameni loiali – poate că e cel mai mare cusur al nostru. La noi se consideră un păcat să le fii necredincios celor cărora le-ai mâncat sarea.

– Haih-bo? râse Compton. Când te văd următor, îţi dau sare, Neel.

– Nu e nevoie, replică Neel, zâmbind. Ţi-am mâncat sarea deja.

Zâmbind şi el, Compton făcu o plecăciune:

– Joi-gin Ah Neel.

– Joi-gin, Compton. Joi-gin.

*

Mult mai târziu în noaptea aceea, după ce toate lucrurile fuseseră împachetate, Neel desfăcu plicul pe care i-l dăduse Compton. Citi scrisoarea Comisarului către Regina Victoria de câteva ori, după care luă o pagină a „Crestomaţiei" sale neterminate. Întorcând-o pe partea cealaltă, pradă unui impuls, se apucă să traducă pe dos câteva pasaje în bengaleză.

"Calea Cerului înseamnă cinste pentru toţi; nu ne îngăduie să le facem rău altora în propriul nostru interes. Oamenii

sunt asemenea în privința asta, în întreaga lume: prețuiesc viața și urăsc ceea ce o pune în pericol. Țara dumneavoastră se află la douăzeci de mii de leghe depărtare de noi; dar Calea Cerului este la fel de bună pentru dumneavoastră ca și pentru noi, iar instinctele dumneavoastră nu diferă prin nimic de ale noastre; căci nicăieri în lume nu există oameni atât de orbi încât să nu facă deosebirea între ceea ce aduce viața și ceea ce aduce moartea, între ceea ce aduce profit și ceea ce aduce vătămare.

Curtea noastră Cerească îi tratează pe toți cei de pe cele Patru Mări ca pe o singură mare familie; bunătatea marelui nostru Împărat este precum Cerul, acoperindu-le pe toate. Nu există regiune într-atâta de sălbatică sau de îndepărtată încât să n-o prețuiască și să n-o respecte. După ce s-a deschis prima oară portul Canton, negoțul a înflorit. Vreme de aproape o sută treizeci de ani, cei din partea locului s-au bucurat de relații pașnice și profitabile cu corăbiile care vin de peste hotare.

Dar există o clasă de străini răi care fac opiu și-l aduc pentru vânzare, ispitindu-i pe cei nesocotiți, gata să se distrugă, și acest lucru doar în scopul de a culege profituri. În trecut, numărul fumătorilor de opiu era mic; acum, însă, viciul s-a răspândit până departe, iar otrava penetrează tot mai adânc și mai adânc. Din acest motiv, am hotărât să aplicăm pedepse foarte severe asupra traficanților și a fumătorilor de opiu, în scopul de a pune capăt pentru totdeauna propagării dependenței.

Se pare că acest articol otrăvitor este fabricat de anumite persoane diabolice, în locuri supuse de dumneavoastră. Desigur, opiul nu este nici făcut și nici vândut la porunca dumneavoastră, și nici nu e produs de toate țările peste care domniți, ci numai de unele dintre ele. Am auzit că Anglia interzice fumatul de opiu pe dominioanele sale cu cea mai strictă rigoare. Aceasta înseamnă că știți foarte bine cât de dăunător este. Întrucât pagubele pe care le cauzează au fost înlăturate din Anglia, nu e oare nedrept să-l trimiteți unei

alte naţiuni? Cum pot suporta aceşti vânzători de opiu să-i aducă poporului nostru un articol care-i face atâta rău, numai ca să pună mereu mâna pe câştiguri? Să presupunem că unii oameni dintr-o altă naţiune ar veni în Anglia şi ar convinge populaţia să cumpere şi să fumeze drogul – ar fi corect ca Dumneavoastră, Onorată Suverană, să-i urâţi şi să-i alungaţi. Am mai auzit că Dumneavoastră, Onorată Suverană, a cărei inimă este plină de bunăvoinţă, nu le-aţi face altora ceea ce nu doriţi ca alţii să vă facă dumneavoastră. Mai bine decât să interziceţi fumatul opiului ar fi să-i interziceţi vânzarea şi, chiar mai bine, să împiedicaţi producerea lui, ceea ce ar fi singura cale de a opri contaminarea încă de la sursă. Atâta vreme cât nu vă asumaţi sarcina de a interzice opiul, continuând în schimb să permiteţi fabricarea lui şi ispitirea poporului chinez de a-l cumpăra, veţi arăta că sunteţi atentă cu vieţile alor dumneavoastră, dar nepăsătoare faţă de vieţile altor oameni, indiferentă la adresa răului pe care îl pricinuiţi, în rapacitatea dumneavoastră de a câştiga. O asemenea conduită este incompatibilă cu sentimentele omeneşti şi în contradicţie cu Calea Cerului."

*

Deliberat sau nu, s-a întâmplat ca bărcile-chop care-i duseseră pe ultimii străini la Bogue să urmeze un traseu ce ducea pe lângă locul unde era distrus opiul. Dacă ar fi ştiut dinainte, Bahram ar fi închis fereastra cabinei, dar priveliştea apăru în faţa lui înainte de a apuca să închidă ochii: sute de oameni roiau peste tot, cărând lăzi şi golindu-le într-un ciubăr uriaş.

Nu era nevoie să i se spună ce făceau: îşi petrecuse jumătate din viaţă transportând peste mări acele containere familiare din lemn de mango; chiar şi de la distanţă, erau uşor de recunoscut. Uitându-se acum la ele, îşi aminti furtuna din Golful Bengal şi felul cum îşi primejduise viaţa pentru acele lăzi preţioase; îşi aminti lunile de efort pe care le petrecuse adunând acea încărcătură uriaşă şi speranţele pe care le investise în ea. Deşi ar fi preferat să fie scutit de spectacolul distrugerii lor, nu-şi putea desprinde ochii

dinspre oamenii care stăteau până la mijloc în ciubăr, călcând opiul în picioare: avea senzaţia că propriul lui trup era strivit, până se dizolva în apă şi curgea în râu, asemenea zoaielor negre ce se revărsau din şanţuri.

Gâtul, capul şi pieptul începură să-l doară de poftă să tragă o pipă – dar îi era imposibil să şi-o aprindă acolo, în văzul propriilor lui oameni. Trebuia să aştepte până ajungea la *Anahita.* Se culcă şi începu să numere orele.

Trecuse de miezul nopţii, când reuşi să rămână în sfârşit singur în Apartamentul Armatorului. După ce deschise fereastra şi încuie uşa, îşi pregăti o pipă. Degetele-i dârdâiau febril în timp ce inhala fumul. În câteva secunde, însă, îi deveniră mai sigure, iar muşchii încordaţi începură să i se relaxeze.

Noaptea era fierbinte şi încremenită: îşi scosese deja angarkhaua, dar kastiul şi sadraua îi erau acum şi ele leoarcă de sudoare. Şi le scoase şi pe ele şi se culcă la loc, aşa, aproape în pielea goală; nu mai avea pe el decât pantalonul de pyjama.

Pe fereastră se vedea conturul crestelor şi al promontoriilor pustii din Hong Kong, ridicate maiestuos deasupra corabiei, profilate limpede pe cerul puternic luminat de lună. Apele din jurul Anahitei erau pline de nave şi printre ele circulau necontenit o mulţime de bărcuţe. Bahram auzea plescăitul vâslelor şi glasurile barcagioaicelor, vesele sau mânioase. Sunetul lor îi era atât de familiar, venea ca un ecou din trecut; nu fu câtuşi de puţin surprins când se auzi strigat pe nume:

– Domnu Barry! Domnu Barry!

Se duse la fereastră şi văzu că un sampan trăsese alături, sub streaşina de la pupa *Anahitei.* În partea din spate stătea un băiat, rezemat de yuloh; purta o pălărie de soare conică, aşa că faţa-i era cufundată în întuneric. Glasul însă i se auzea clar, deşi vorbea în şoaptă, ca pentru a nu atrage atenţia echipajului:

– Vino încoace, domnu Barry! Vino! Ea aştepţi – înuntru aştepţi, adăugă el, arătând spre acoperitoarea sampanului.

Bahram ştia că fereastra de la Apartamentul Armatorului fusese făcută astfel încât să poată fi folosită şi ca ieşire de salvare, în caz de incendiu sau alte urgenţe. Dedesubt se afla o cutie de sticlă

cu o scară de frânghie strânsă ghem. Bahram scoase scara, îi agăţă cârligele de pervaz şi o aruncă afară. După ce băiatul din barcă apucă partea de jos în mâini, Bahram îşi ridică peste pervaz un picior îmbrăcat în pyjama, apoi celălalt, şi porni în jos. Coborî cu mare grijă, treaptă cu treaptă, atent la fiecare pas.

– Hai, domnu Barry! Ha-loy!

Sampanul era acum direct sub picioarele lui, aşa că dădu drumul scării şi o împinse la o parte.

Băiatul arăta spre cabina acoperită a sampanului:

– Acolo, domnu Barry. Acolo aştepţii ea.

Bahram se strecură sub acoperişul de rogojină şi în acel moment simţi o mână mângâindu-i pieptul gol. Recunoscu de îndată atingerea degetelor aspre, bătătorite.

– Chi-mei?

O auzi chicotind, şi întinse braţele în întuneric.

– Chi-mei! Vino!

După aceea, la fel ca de-atâtea ori înainte, se furişară la prova, aproape târâş. Culcaţi pe burtă, coborâră privirile spre imaginea oglindită a lunii, care se unduia sclipind în valuri. Strălucea atât de aprins, încât şi chipul lui Chi-mei era luminat de incandescenţa reflexiei din ape: şi părea să se uite în sus la el, de sub suprafaţa apei, zâmbindu-i şi făcându-i semn cu degetul, să vină la ea.

– Vino, domnu Barry. Vino. Ha-loy!

Bahram zâmbi.

– Da, Chi-mei, vin. A venit vremea.

Apa era atât de caldă, încât avea senzaţia că încă se mai aflau în barcă, strâns înlănţuiţi, ca şi înainte.

*

În zori, scara de frânghie îi atrase atenţia Paulettei, imediat după ce urcase, ca-n fiecare zi, pe povârnişurile insulei, spre parcela de teren închiriată de Fitcher pentru plantele lui.

Locul unde se afla era destul de înalt şi oferea o vedere excelentă asupra strâmtorii; în fiecare dimineaţă, la sfârşitul ascensiunii, Paulette întârzia câteva minute la umbra unui copac, numărând navele din golf, în timp ce-şi trăgea un pic sufletul.

În ultimele săptămâni, canalul dintre Hong Kong şi Kowloon fusese mai circulat ca oricând. Multe corăbii britanice plecaseră de la Macao pentru a se muta aici; majoritatea locuitorilor din Macao plecaseră şi ei, iar acum stăteau pe navele ancorate. Drept urmare, la umbra înălţimilor şi a piscurilor din Hong Kong luase naştere o aşezare plutitoare; deşi miezul ei era format de flota navelor străine, mulţi barcagii se adunaseră şi ei acolo, oferindu-şi serviciile de tot felul, de la spălatul rufelor până la aprovizionare; zeci de ambarcaţiuni mici circulau întruna, vânzând legume, fructe, carne, găini şi multe altele.

Din adunătura aceea pestriţă de vase, *Anahita* ieşise în evidenţă încă de la început, datorită conturului ei elegant şi catargelor neobişnuite. Paulette şi Fichter trecuseră pe lângă navă de multe ori, în drum spre capătul răsăritean al insulei, unde se duceau adesea să caute plante. De multe ori, lascarii de cart le făceau cu mâna de pe puntea *Anahitei,* în timp ce treceau pe lângă ei.

În ziua aceea se întâmplă că *Anahita* era poziţionată cu pupa întoarsă în direcţia Paulettei – de aceea scara de frânghie îi atrase numaidecât atenţia: arăta ciudat – o scară atârnată de la fereastra unei corăbii ancorate, fără nimic dedesubt, în afară de apă. Paulette stătu un timp pe gânduri, nedumerită, apoi ridică din umeri şi porni mai departe să caute plante.

Vremea era fierbinte şi înăbuşitoare, iar după o oră fu nevoită să facă din nou o pauză. Întorcându-se spre *Anahita,* văzu că la bordul elegantei corăbii cu trei catarge izbucnise o mare agitaţie: scara agăţată la fereastră fusese descoperită şi trasă înăuntru. Echipajul forfotea pe puntea principală, semnalizând cu fanioane şi strigând spre navele din jur, prin portavoce.

Pe la jumătatea dimineţii, când sosi vremea să coboare pentru a se întâlni cu barca de pe *Redruth,* Paulette observă că *Anahita* îşi coborâse la apă iola, care acum înainta spre Hong Kong. La bord se aflau în jur de zece-doisprezece oameni cu turbane, în majoritate lascari. Trăgeau din răsputeri la rame.

Cărarea care cobora spre plajă şerpuia în linii frânte pe povârnişul colinei. Urmând-o în jos, preţ de câteva minute pierdu iola din vedere. Când o zări din nou, atinsese deja ţărmul: pasagerii să-

riseră pe uscat şi alergau pe plajă. Era clar că văzuseră ceva şi se grăbeau să ajungă acolo: ce anume era, Paulette nu putea să vadă, locul fiind ascuns de o ieşitură a terenului.

Peste câteva momente, în susul pantei răsunară ţipete. Erau ţipete disperate, înnebunite, în hindustani:

Yahan! Aici! Aici! L-am găsit...

Paulette grăbi pasul şi nu peste mult timp oamenii apărură din nou în raza ei vizuală. Stăteau îngenuncheaţi în jurul unui cadavru gol, adus de valuri pe plajă; unii plângeau, iar alţii se loveau în frunte cu podurile palmelor.

Unul dintre oameni, bărbos, cu capul înfăşurat în turban, ridică privirea şi o zări. Chipul lui nu-i era familiar fetei, dar îşi putu da seama, după felul cum omului i se măriră ochii de uimire, că el o recunoscuse pe ea. Ridicându-se în picioare, acesta porni spre Paulette.

– Miss Lambert? întrebă el încet.

Paulette îi recunoscu imediat glasul.

Apni? întrebă ea, în bengaleză. Dumneata? De pe *Ibis?*

Da, eu sunt.

Văzu că avea chipul scăldat în lacrimi.

Ce s-a întâmplat aici? întrebă ea. Cine e omul acela?

Îl mai ţii minte pe Ah Fatt, de pe *Ibis?*

Paulette dădu din cap:

Da, desigur.

E tatăl lui. Seth Bahram Modi.

*

Potrivit legendelor din Fami, numai printr-o pură întâmplare a intrat Neel în posesia scrisorilor lui Robin Chinnery.

Povestea spune că, spre sfârşitul vizitei sale la ferma Colver, Neel a întrebat dacă ar putea petrece câteva nopţi în locul unde locuise cândva Paulette, jos la malul mării. În locul cu pricina se afla o căsuţă cu acoperiş de tablă, cuibărită într-un mic crâng de cocotieri. Înăuntru se afla un charpoy, o masă putredă şi un scaun sau două; în rest, casa era goală. Nu mai rămăsese nicio urmă după trecerea fetei pe-acolo, şi totuşi, în acelaşi mod în care un om poa-

te simți uneori privirea altei persoane din spatele său, Neel avea senzația că ceva rămas de pe urma ei îl privea drept în față. S-a lăsat în genunchi și a început să caute pe pardoseala de dale; a examinat pereții; a ieșit și a scormonit prin împrejurimile nisipoase, sperând să găsească vreo buruiană sau floare pe care putuse s-o planteze chiar ea. Dar, în afara nucilor de cocos și a strugurilor-de-mare, pe-acolo nu creștea mare lucru, și n-a găsit nimic.

Pe măsură ce căuta, Neel era din ce în ce mai sigur că un lucru care îi aparținuse Paulettei era ascuns undeva la vedere: ce putea fi, și unde se afla? Gândul continua să îl sâcâie, atât de persistent încât nu mai putea să doarmă bine noaptea. La un moment dat, într-o seară, a dat la o parte perna de pe charpoy; atunci a observat o umflătură a saltelei – dedesubt era ascuns ceva. A aprins o lampă și a ridicat salteaua. Sub ea găsi un pachet înfășurat în pânză groasă. A deznodat șiretul de piele cu care era legat și a scos cu grijă învelitoarea.

Înăuntru se găsea un teanc de hârtii. Prima era îngălbenită de vreme și acoperită cu un scris de mână – mare, înclinat flamboiant și puțin cam șters.

Neel a adus lampa mai aproape și a început să citească.

8 Rua Ignacio Baptista
Macao
6 iulie, 1839

Pugglee-shona mea iubită, nici nu-ți poți imagina ce fericit am fost să primesc ultima ta scrisoare, cea mai recentă. Mi-a dăruit singurul strop de bucurie de care am avut parte în ultima vreme. A fost de-a dreptul *tulburător* să aflu că Zachary a fost exonerat de toate acuzațiile și e în drum spre China!

Mă bucur cu adevărat pentru tine, Puggly draga mea: aștept cu mare nerăbdare veşti și mai bune, și mai fericite – veşti care să-mi dea posibilitatea de a te numi „Puggleebai"! – într-adevăr, tânjesc după așa ceva, și sper din tot sufletul să le primesc cât mai curând, căci s-ar putea să fie singurul lucru capabil de a risipi norul negru ce m-a învăluit în aceste ultime câteva săptămâni.

Macao nu-mi prieşte deloc, după cum am descoperit – sau poate nu-mi place mie să locuiesc în casa Unchiului. Dar, nu – nu ar fi cinstit să dau vina pe Macao, pe „unchiul" sau pe casa lui, pentru proasta mea dispoziţie. Adevărul e că-mi lipseşte îngrozitor Cantonul: Maidanul, fabricile, Uliţa Vierului, Strada Chinei Vechi, prăvălia lui Lamqua – dar mai presus de toate, Jacqua. Singura mea consolare este aceea că şi el se gândeşte la mine. O ştiu, fiindcă mi-a trimis un cadou acum două săptămâni: jujube şi dulciuri, ca de obicei, dar erau împachetate în cea mai curioasă învelitoare: o confecţie din mătase care, la un examen mai atent, s-a dovedit a fi mâneca tăiată a uneia dintre cămăşile lui! Pachetul nu era însoţit de nicio scrisoare, desigur – de vreme ce nu avem în comun o limbă scrisă, nici nu mă aşteptam cu adevărat la vreuna. Dar mărturisesc că am fost *cum nu se poate* mai intrigat de bucata aceea de mătase: era oare doar o amintire, m-am întrebat, sau poate transmitea cine ştie ce mesaj codificat? Cu cât mă gândeam mai mult, cu atât deveneam mai convins că era cazul din urmă, aşa că, în cele din urmă, m-am hotărât să cer ajutorul unuia dintre asistenţii Unchiului. Răspunsul lor mi-a confirmat numaidecât suspiciunile – au început să chicotească şi să ţistuiască din limbă, roşii în obraji, şi n-au vrut să-mi spună care era mesajul. Am fost nevoit să recurg la tot felul de ameninţări şi chiar să dau mită, ca să aflu de la unul dintre ei: se pare că, demult, a fost un Împărat al Chinei care era atât de strâns ataşat de Prietenul lui, încât odată, când acesta a adormit cu capul pe braţul lui, ca să nu-l deranjeze a preferat să-şi taie mâneca, deşi purta cămaşa cea mai scumpă!

Nu ţi se pare cea mai *emoţionantă* dintre poveşti? Ar fi trebuit să mă înveselească, dar recunosc că n-a făcut decât să înrăutăţească şi mai mult lucrurile: dacă înainte îmi lipsea Cantonul, după asta m-am pomenit nu numai că *jinduiesc* după el, dar şi că sunt *incapabil* să sper a-l mai revedea vreodată.

Cuprins de melancolie, am căzut pradă coşmarurilor: au început în noaptea acelei înfricoşătoare furtuni care a lovit coastele acum două săptămâni – ţi-o vei fi amintind-o bine, căci trebuie s-o fi zgâlţâit zdravăn pe *Redruth* (dar, desigur, tu îl aveai pe Zachary al tău să te mângâie, câtă vreme eu eram singur-singurel).

În orice caz, la un moment dat în acea noapte lungă şi îngrozitoare, când vânturile s-au mai potolit, am închis ochii şi mi-am imaginat că sunt din nou în Canton – dar numai pentru a-l găsi prins în convulsiile unei noi revolte, ca aceea din 12 decembrie, atâta doar că mult mai cumplită.

În oraş se întâmplase ceva copleşitor, şi o mare mulţime năvălise în Fanqui-town; de data asta, nu mai erau prin apropiere trupe care să controleze gloata, şi oamenii erau puşi pe distrugeri. I-am văzut alergând pe Maidan cu făclii aprinse; au dat buzna în fabrici şi au dat foc depozitelor. Eu am fugit din camera mea şi am luat-o la goană pe lângă zidurile oraşului, până am ajuns la Turnul Mării Liniştite. Din vârful lui, m-am uitat în jos şi am văzut o dâră de flăcări săltând deasupra fluviului: fabricile luaseră foc, şi au ars toată noaptea. Dimineaţa, când a răsărit soarele, am văzut că din tot Fanqui-town-ul nu mai rămăsese decât scrum; nu mai exista; totul fusese şters de pe faţa pământului – hotelul lui Markwick şi prăvălia lui Lamqua şi dughenele de shamshoo de pe Uliţa Vierului şi catargele steagurilor de pe Maidan. Toate fuseseră nimicite, iar în locul lor nu mai era decât o întindere de cenuşă...

Mă bântuie acele viziuni, Puggly dragă; îmi revin în cap aproape noapte de noapte. Nici chiar când sunt treaz nu mi le pot şterge din minte. Nu pot picta nimic altceva; am făcut deja vreo duzină de variante – am să-ţi trimit una în scrisoare. Mi-ar fi plăcut să ţi-o aduc chiar eu, dragă Puggly, dar sunt prea *şocat* în perioada asta ca să mă mai pot gândi la o călătorie, fie şi atât de scurtă. Ştii, aşa am fost dintotdeauna, noi, Chinneryii – când suntem fericiţi, plutim în al şaptelea cer, iar când nu suntem, ne prăbuşim în adâncurile *abisului.* Aşa şi cu mine acum, scumpă Puggly.

Te invidiez pentru fericirea ta, dulcea, dulcea mea Împărăteasă de Puggledom; nu că aş vrea să îţi iau pentru mine fericirea. Mă copleşeşte bucuria când te ştiu fericită şi nu doresc decât să-ţi pot împărtăşi mulţumirea... dar, da, trebuie să recunosc, nu vreau să fii chiar atât de veselă încât să uiţi de bietul tău Robin.

Neel citi toată noaptea, iar dimineaţa, când Deeti coborî la colibă, el îi arătă pachetul. Întrucât ea nu învăţase niciodată să citească,

scrisorile n-o interesau în niciun fel. În schimb, picturile pe care Neel le găsise în pachet îi atraseră atenția numaidecât – mai ales cea cu Fanqui-town-ul în flăcări.

Ce loc e ăsta? vru să știe Deeti. Unde se află?

Este un loc despre care ai auzit multe, răspunse Neel. Kalua și fratele tău, Kesri Singh, au fost acolo în timpul războaielor – nu se poate să nu-ți fi povestit. Și Jodu – precum și Paulette.

Aha! Se numește Chin-kalan?

Da. În engleză, Canton.

Și de ce arde?

E o poveste ciudată...

Întorcând imaginea, Neel îi arătă colțul din dreapta, jos unde erau scrise cu litere micuțe cuvintele „Pixt. E. Chinnery, iulie 1839".

Vezi, îi explică el, pictorul – prietenul Paulettei, Robin Chinnery – a notat data ca fiind iulie, 1839. Dar distrugerea celor treisprezece fabrici n-a avut loc decât șaptesprezece ani mai târziu. Se pare, însă, că Robin a văzut-o în vis.

– Va să zică, locul ăsta nu mai există?

Neel clătină din cap.

– Nu. A ars până-n temelii. Într-o noapte, în timpul războaielor, Cantonul a fost bombardat de navele militare britanice și franțuzești. Cei din oraș au văzut că fabricile străine erau singurele care rămăseseră neatinse și s-au înfuriat. Mulțimea a dat foc fabricilor; au fost șterse de pe fața pământului și nu s-au mai reconstruit niciodată.

Te-ai întors și tu acolo, atunci?

Neel dădu din cap.

Da. Ultima oară când am mers trecuseră aproape treizeci de ani de la prima mea vizită. Totul era de nerecunoscut. Pe locul fostului Maidan domnea o pustietate absolută: fabricile nu mai existau – nici cărămidă pe cărămidă nu mai rămăsese. În apropiere apăruse o nouă enclavă străină, pe un mal noroios care fusese revendicat și folosit. Se numea Insula Shamian, iar casele pe care europenii și le făcuseră acolo nu se asemănau nici pe departe cu cele treisprezece honguri. Nici atmosfera noii enclave nu se mai

compara cu cea de odinioară. Era un „Oraş Alb" tipic, de soiul pe care britanicii îl fac oriunde s-ar duce – izolat de restul oraşului, şi foarte puţini chinezi, servitori numai, aveau voie înăuntru. Străzile erau curate şi umbrite de copaci, iar clădirile arătau la fel de solide şi anoste ca oamenii din ele. În spatele acelei faţade de respectabilitate opacă, însă, străinii importau din India mai mult opiu decât oricând – după ce au câştigat războiul, britanicii au stopat imediat eforturile chinezilor de a interzice drogul. Şi cât am detestat clădirile europene din Shamian, atât de şterse, cu faţadele lor sobre şi catacombele destinate lăcomiei ucigaşe: noua enclavă era ca un monument construit de forţele răului pentru a-şi sărbători marşul triumfal prin istorie. N-am suportat să stau prea mult timp acolo: era atât de diferit de Cantonul din amintirile mele, încât am început să mă întreb dacă nu cumva totul fusese doar un vis. Apoi, însă, m-am dus pe Strada Hongului Treisprezece, singura parte din vechiul Fanqui-town care mai rămăsese în picioare. Acolo încă mai erau câteva magazine unde se vindeau picturi. Într-unul din ele am găsit un tablou al Maidanului, cu cele treisprezece fabrici...

Neel coborî din nou privirea spre pictura lui Robin şi i se puse un nod în gât.

Tabloul costa mai mult decât îmi permitea mie buzunarul, spuse el, dar l-am cumpărat oricum. Mi-am dat seama că, dacă n-ar fi fost acele picturi, nimeni pe lume n-ar fi crezut că un asemenea loc a existat vreodată pe faţa pământului.

Mulţumiri

Această carte urmăreşte khabardari-ul lui Neel, respectând îndeaproape publicaţiile *„Canton Repository"* şi *„Canton Register"* (care era redactat, în acea perioadă, de John Slade). Pe lângă aceste gazete, se bazează în primul rând pe cărţi, memorii, documente, traveloguri şi liste de cuvinte scrise şi compilate de oameni care au trăit la Canton sau l-au vizitat, cam prin aceeaşi perioadă cu Neel: David Abeel, Colin Campbell, C. Toogood Downing, Cpt. Robert Elliot, Émile D. Forgues, Shen Fu, Thomas Gardiner, Henry Gribble, Charles Gutzlaff, William C. Hunter, J. Johnson, William Kershaw, Charles W. King, W. Lobscheid, Sir Andrew Ljungstedt, Gideon Nye, Samuel Shaw, George Smith, Russell Sturgis, Harriet Low, William Henry Low şi alţi câţiva membri ai acestei familii din Brooklyn atât de umblate.

Neel a fost un colecţionar avid de documente asociate cu experienţele lui din China. Arhiva sa includea şi hârtii parlamentare, precum „Rapoartele de sesiune tipărite la ordinul Camerei Lorzilor, Sesiunea 1840, Vol. VIII, Corespondenţă legată de China" (prezentate în ambele Camere ale Parlamentului la ordinul Maiestăţii Sale, imprimate de T.R. Harrison, Londra, 1840), şi alte colecţii de documente conexe, cum e „Declaraţia de revendicări ale supuşilor britanici interesaţi de opiul predat, înaintate Căpitanului Elliott la Canton pentru serviciul public" (Londra, 1840). Arhiva mai includea şi compendii de documente chinezeşti oficiale, ca „Portofoliul Chinensis – sau: Colecţie de hârtii de stat chinezeşti autentice, ilustrative pentru istoria actualei stări a afacerilor din China", red. J. Lewis Shuck (Macao, 1840).

Arhiva lui Neel era o mărturie a intereselor lui catolice. Conţinea, de exemplu, câteva lucrări de istorie naturală, ca „Hoinărelile unui natu-

ralist pe ţărmurile şi apele Mării Chinei", de Cuthbert Collingwood (John Murray, Londra, 1868), şi câteva cărţi de horticultură, ca magistralala „Enciclopedie de grădinărit, inclusiv teoria şi practica horticulturii, a floriculturii, a arboriculturii şi a peisagisticii de grădină, conţinând toate îmbunătăţirile cele mai recente, o istorie a grădinăritului în toate ţările şi o imagine statistică a situaţiei sale prezente", de J. C. Ludon (Longman et al., Londra, 1824), şi fecunda operă a lui Sir William Chambers „Dizertaţie despre grădinăritul oriental, cu un discurs explicativ de Tan Chet-qua din Quang-chew-fu, Gent" (Londra, 1773).

Neel a mai avut şansa de a putea achiziţiona un exemplar dintr-o carte care i-a clarificat experienţele pe care le trăise pe Insula Marele Nicobar: „Scrisori despre Insulele Nicobar", de John Gottfried Haensel (Londra, 1812). Nu a avut acelaşi noroc când a dat peste „O crestomaţie chineză a dialectului din Canton", de Elijah C. Bridgman (S.W. Williams, Macao, 1841). Ulterior, a abandonat orice speranţă de a-şi publica propria „Crestomaţie celestă" şi şi-a orientat munca într-o altă direcţie (fragmente din rezultatele acestei munci fiind disponibile pe anumite website-uri, inclusiv www.amitavghosh.com).

Multe dintre cele spuse de personajele acestei cărţi sunt preluate din propriile lor replici. Unele dintre cuvântările lui John Slade sunt adaptate după articolele şi editorialele lui, publicate în *„Canton Register"*; unele dintre declaraţiile lui Charles King sunt adaptate în mod similar după rapoartele din *„Canton Register"* şi după propriile lui scrieri, mai cu seamă „Criza opiului – Scrisoare adresată lui Charles Elliott Esq." (Londra, 1839). Unele dintre discursurile ţinute de Dinyar Ferdoonjee, William Jardine, Charles W. King şi H.H. Lindsay sunt şi ele adaptări făcute pe baza unor relatări publicate.

Citatele din edictele şi proclamaţiile emise de oficialităţile chineze (inclusiv cele ale Comisarului Lin) sunt în general adaptări după traducerile publicate la vremea lor în *„Canton Repository"*, *„Canton Register"*, *„Portfolio Chinensis"* şi *„Correspondence Relating to China"* În redarea pasajelor din versiunea bengaleză a lui Neel după scrisoarea Comisarului Lin către Regina Victoria, m-am bazat parţial pe traducerea lui W.C. Hunter; dar, cel mai mult, am adaptat textul după frumoasa traducere a lui Arthur Waley din „Războiul opiului văzut prin ochii chinezilor" (Stanford University Press, 1968).

Ca supliment al bibliotecii lui Neel, m-am bazat şi pe activitatea multor cercetători şi istorici contemporani şi cvasi-contemporani. Mi-ar fi imposibil să enumăr aici toate cărţile, articolele şi eseurile care au îmbo-

gătit această narațiune, însă aș fi nedrept dacă nu mi-aș exprima recunoștința și îndatorarea față de operele următorilor: E.N. Anderson, Robert Antony, S. F. Balfour, Jack Beeching, David Bello, Henry și Sidney Berry-Hill, Kingsley Bolton, J.M. Braga, Lucile Brockway, Anne Bulley, Hsin-Pao Chang, Gideon Chen, Weng Eang Cheong, Craig Clunas, Alice Coats, Patrick Conner, A.H. Crook, Carl L. Crossman, Stephen Dobbs, Jacques M. Downs, Wolfram Eberhard, Mark Elvin, Fa-ti Fan, Amar Farooqui, Peter Ward Fay, R.W. Ferrier, S.N. Gajendragadkar, Valery M. Garrett, John Gascoigne, L. Gibbs, Basil Greenhill, Martin Gregory, Mary și John Gribbin, Amalendu Guha, Deyan Guo, GA.C. Herklots, A. P. Hill, Bert Hinsch, Ke-en Ho, Nan Powell Hodges, A. W. Hummell, Robin Hutcheon, Christopher Hutton, Graham E. Johnson, Russell Jones, Maneck Furdjooni Kanga, Frank Kehl, Maggie Keswick, Jane Kilpatrick, Paul Kriwaczek, Roy Lancaster, Daniel Irving Larkin, Thomas N. Layton, Zhiwei Liu, Hosea Ballou Morse, H. Le Routegel, Elma Loines, David R. MacGregor, Joyce Madancy, Pierre-Yves Manguin, John McCoy, Wilson Menard, Erik Mueggler, Yopng Sang Ng, E. H. Parker, Glen D. Peterson, James Duncan Phillips, Behesti Minocher N. Pundol Saheb, Peter Raby, Desmond Ray, H. E. Richardson, Dingxu Shi, Asiya Siddiqi, Helen F. Siu, Anthony Xavier Soares, Tan Chung, Madhavi Thampi, Adrian P. Thomas, G.R. Tibbetts, G.H.R. Tillotson, Yun Hui Tsu, Peter Valder, Paul A. Van Dyke, Arthur Waley, Barbara E. Ward, Rubie S. Watson, Tyler Whittle, G.R. Worcester, Ching-chao Wu și Liu Yu.

Pentru ajutorul acordat în privința detaliilor faptelor și limbii, pentru asistența în căutarea materialelor, și pentru sprijinul lor, le sunt profund recunoscător lui Robert Antony, Pengyew Chin, Amar Farooqui, Atish Ghosh, Guoliang Guo, Ashutosh Kumar, Jiajing Liu, Ming Lu, Megha Majumdar, Cecil Pinto, Rahul Srivastava, Mo-lin Yee, Xu Xi și, îndeosebi, lui Kingsley Bolton și Robert McCabe. Lui Shernaz Italia, Freny Khodaiji și familiilor lor extinse le datorez multe și imense mulțumiri, cu totul deosebite.

Lunga călătorie în susul fluviului ar fi fost incomparabil mai dificilă fără ajutorul necondiționat al lui Barney Karpfinger, agentul meu, și al lui Roland Philipps, editorul și redactorul meu din U.K.; fără Debbie, soția mea și prima cititoare, această corabie ar fi eșuat pe uscat aproape sigur; fără copiii mei, Lila și Nayan, nu și-ar fi putut păstra direcția. Mama mea, Anjali Ghosh, m-a învățat să citesc – fără ea, acest voiaj nici n-ar fi început vreodată.

Completați-vă seria de autor Amitav Ghosh!

Un roman finalist MAN BOOKER PRIZE.

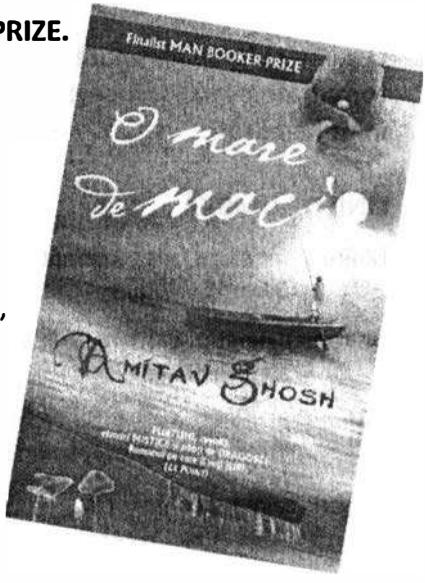

O MARE DE MACI
Prima carte din trilogia „IBIS"

Romanul de care vă veți îndrăgosti... Ca un ceas vechi, el pare să bată cu propria sa inimă, să trăiască după propriul ritm, care vor deveni și ale voastre, făcându-vă să uitați ora reală. Furtuni, revoltă, elanuri mistice și nopți de dragoste... Vă va ține lipit de foile lui, și, dumnezeule, cât îl veți iubi, până la ultima sa pagină, o pagină de o forță care te încremenește, într-o limbă de vrăjitori...

— Le Point, Franța

Trei țări. Trei generații. 600 de pagini de exotism, erotism și istorie... Milioane de cititori.

PALATUL DE CLEȘTAR

Plămădit din feerie și amărăciune... Basmul se ia la trântă cu istoria, miraculosul virează spre reportajul politic.

— L'Express, Franța

Un „Doctor Jivago" al Orientului Îndepărtat.

— The Independent

O saga înrudită cu romanul rusesc din secolul al XIX-lea.

— Los Angeles Times

O epopee năvalnică despre un ținut uitat.

— Outlook Magazine

Evenimentul editorial al anului 2011!
Inclus în enciclopedia „1001 de cărți de citit într-o viață".

O carte-cult, despre care s-au scris tomuri de eseuri critice. Se studiază în universități.

LINII DE UMBRĂ

Uluitor... amuzant, trist, înțelept.
— *New York Times*

Un roman uimitor, o operă rară....
— *New Republic*

Șlefuit și profund.
— *Times Literary Supplement*

Un scris calm și plin de forță.
— *Publishers Weekly*

În pregătire: romanul fantastic asemuit de critica literară cu romanul lui Eliade

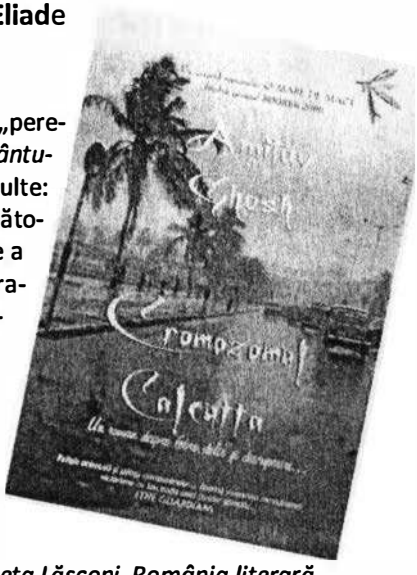

CROMOZOMUL CALCUTTA

Citindu-l, mi-a fost limpede că are deja „perechea" într-o capodoperă... *Pe Strada Mântuleasa*. Ce au în comun cei doi autori? Multe: legătura cu lumea indiană, pasiunea călătoriei și a aventurii, dorința de cunoaștere a altor culturi, vocația de a construi geografii mitice și de a explora strat cu strat istoria în toate formele ei, vizibile ori secrete... Și romanul lui Eliade și cel al lui Ghosh au nevoie de lecturi subtile... Cititorul trebuie să lege faptele și durata lor, ca să poată etala toate ramificațiile misterelor ce se succed, amestecul de lumi și de tradiții.

Elisabeta Lăsconi, România literară

„Aşteptând cea de-a treia parte, trilogia epică a lui Ghosh e pe cale să facă istorie literară." *BOOKLIST*

O istorie a opiului. Un ghid de cultură orientală. Cu „lecţii" de pictură, botanică, politică, bucătărie, istorie şi comerţ liber, adevărate studii comparative pline de lirism, pasiune, retorică şi umor. Continuă epopeea din „O MARE DE MACI" (finalist MAN BOOKER Prize), de data aceasta în Canton!

Ghosh face din nou ce ştie el mai bine – retrezeşte lumi şi reînvie limbi. Se bucură de cuvinte ca un copil care se zbenguie în zăpadă. Îl minunează forma lor, le aruncă în aer, le gustă, le sculptează.
The Indian Express

Un ghiveci lingvistic somptuos... transportă cititorul şi îl face să saliveze deasupra bucatelor, îi trezeşte dorinţa să inhaleze miresme inventate, sau să ofteze în faţa unor peisaje fermecătoare. O lectură teribil de bună.
Canberra Times

O distribuţie uriaşă de personaje – magnaţi, guvernanţi, jurnalişti, horticultori, artişti, „peşti", traficanţi şi fugari. O poveste de un tragism copleşitor, în care nu există învingători.
China Daily

O remarcabilă operă de cercetare... Şmecheria este că, în tot acest timp, e şi fabulos de antrenantă.
The Observer

Un portret al trecutului şi, la nivel romanesc, un far care luminează şi prevede viitorul.
New York Times Book Review

Dens, irezistibil. Hipnotic precum un vis indus de opiu.
Daily Mail

Opiu şi putere – cu Ghosh, istoria devine roman.
La Repubblica

ISBN 978-606-93050-5-8
9 786069 305058
www.edituraTAJ.com
Editura TAJ